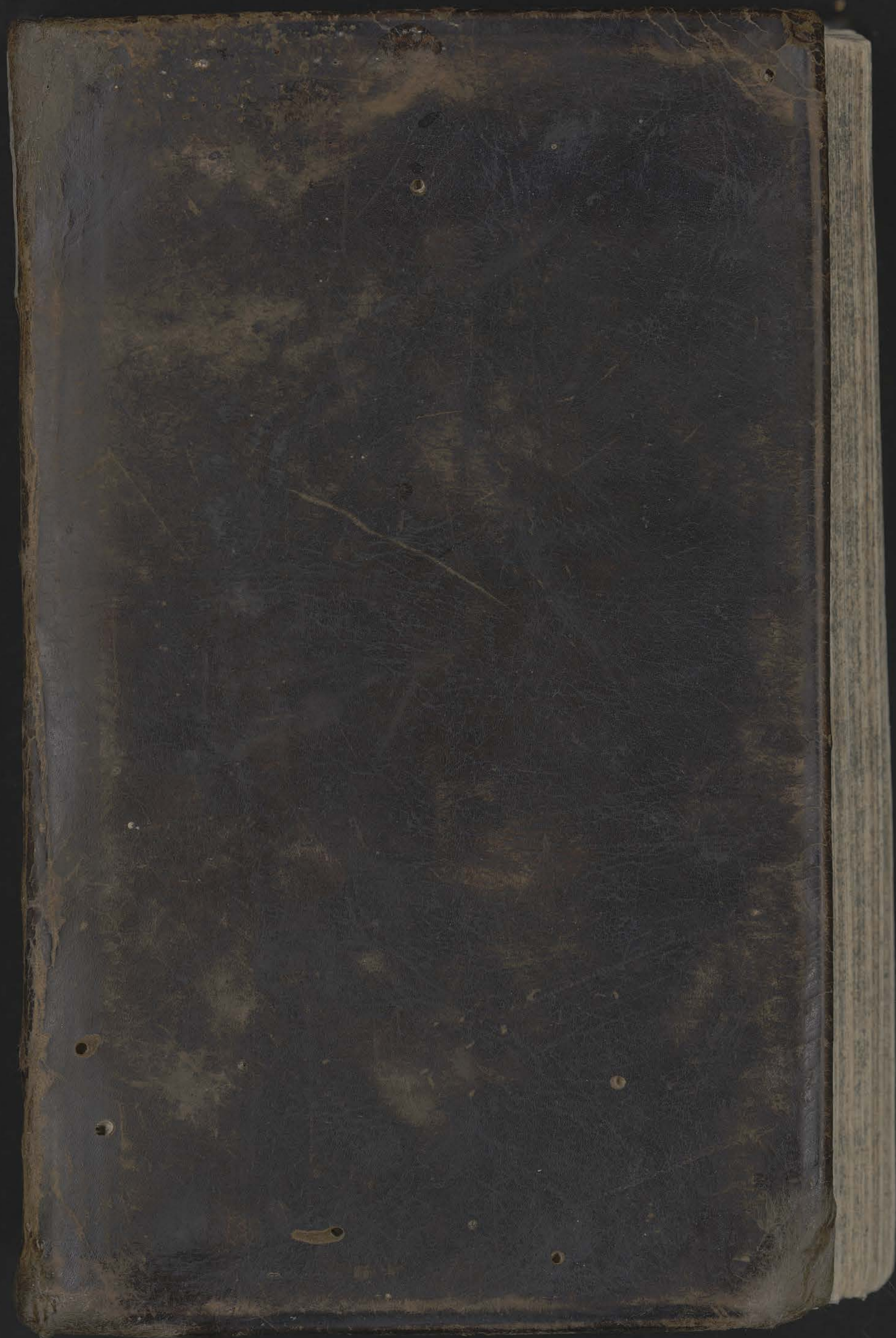

DE COGNITIONE ET AMORE SALVATORIS NOSTRI JESU CHRISTI

LIBER QUADRI-PARTITUS,

Ad Illuminandum & Inflammandum Fidelium Corda accommodatissimus;

Tam Ecclesiasticis & Religiosis, quàm Laicis, Deum syncero corde quærentibus; vel viam ad Deum alios docer
maximè utilis & f

Primò gallicè co

~~Ad usum D. à ...~~

R. P. JOANNE BAPTIST
Societatis JESU ... dei
BALTHASARO
Archidecanatûs Ratisbon
germanicum translatus,

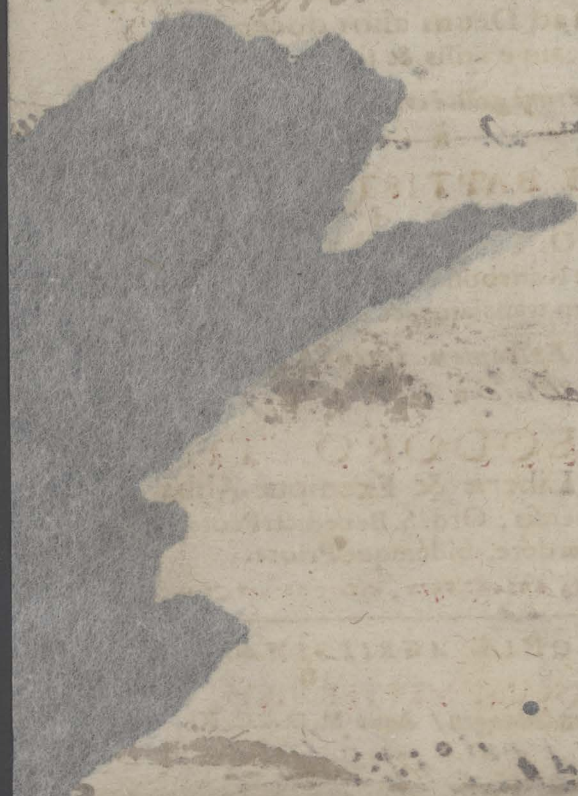
Nunc in Epitomen latin

R. P. THEODORO T
Imperialis, Liberæ & Exemptæ Abba
Werdinensis, Ord. S. Benedicti Profe
Sacerdote, ibidémque Priore.

Cum gemino Indice; uno capitum, altero rerum & ver

COLONIÆ AGRIPPINÆ.
Apud FRANCISCUM METTERNICH, Unter gülden Waagen/ Anno M.D.CC.XVI.

Montis Argen.

Reverendissimo & Illustrissimo
Domino D.

COELESTINO

S.R.I. LIBERARUM ET
EXEMPTARUM ECCLESIARUM
WERDINENSIS ET HELMSTADIENSIS

ABBATI

DIGNISSIMO,
Nec non
Sacræ Congregationis Burs...
S. BENEDI...
Per Germania...
PRÆSIDI PRINC...
Domino suo Prælato Gratioso.

~~[illegible]~~

DUM præsens Opusculum ad sacratas manus Tuas ex devotissimo affectu, eâ, qua par est, reverentiâ depono REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME PRÆSUL, mereor certè à Te mihi reponi, quod

olim à Sanctissimo Legislatore no-
stro BENEDICTO audire debuit
Regis Totilæ Spatharius, dum alieno
amictus ornatu, splendore nitebat
non suo: *Pone Fili, pone, hoc quod*
portas, non est tuum. Fateor lubens
ILLUSTRISSIME DOMINE, ità
est, justè mereor hanc exprobratio-
nem; meum enim non est quod ap-
porto; dudum ab alio me perfectiore
ante me absolutū fuit, quod sub mu-
tato n[illegible] schemate nomini Tuo
[illegible] ro & reverenter in-
[illegible] toto Opere meum, ni-
[illegible] quid, jota scilicet & apex,
[illegible] ico & characteres, quos jam
[illegible] is in Gallicum & Teutonicum
[illegible] dispositos, ità labore meo nunc
[illegible] gessi & transposui, ut in aliū distin-
cti ordinem compendiosiùs latinè
reddant, quod alio eóq; diverso jam
pridem idiomate fusiùs expresserant:
& hic labor, non alterius, sed Meus
est; qui licèt non artificiosus (cùm ei
par sit, qui literas didicit) quantus-
cunque interim sit, Tuum esse volui
fri-

frigidum hoc MEUM. Causam paucis accipe.

Solet Patrifamilias gaudio & solatio esse, si post longam è domo absentiam ad propria reduci, offerre quid possint relicti ad ministeria domestici, quo testentur se in absentia Domini non torpuisse otio, sed pro accepti Talenti quantitate labore suo lucratos fuisse vel quinque, vel duo, vel unum. Annis abhinc tribus peregre profectus fuisti ILLUSTRISSIME PRÆSUL, & abiîsti in Regionem aliam; non, ut cum Nobili Evangelico Regnum acciperes, sed ut Tuum reciperes, quod Te invito occupabat vis major; abiîsti ad tempus corpore, non animo; opposuisti enim Te æmulorum Tuorum violentiæ, non armis, sed linguâ & calamo, quibus in Magnatum Aulis & Dicasteriis perorâsti, & in victâ constantiâ stetisti facundus pro Domo Cicero; tam felici, faventibus Superis, successu, ut ad nos rediêris Evangelico illo Nobili & Regno poten-

tior & gloriâ major: rediit ille Regno, quod quæsiverat, accepto, Tu rediisti Regno & accepto & recepto: rediisti recepto; dum post biennalem occupationem fortiter & suaviter ex Ludgeriano Tuo Territorio cesserunt, qui prævié coegerant Te, ut locum dares Potentiori, restituentes Tibi & locum & gentem, & cum iis reliqua, quæ non alterius, sed pleno jure Tua fuerant: rediisti accepto; dum in hac Tua plùs quàm biennali absentia, Reverendissimi Patres S. Congregationis Bursfeldensis Ord. S. Benedicti Abbates in Capitulo Annali pro disciplinæ religiosæ augmento, Coloniæ anno 1714. in Domino congregati, post obitum Reverendissimi & Celsissimi S. R. I. Principis & Abbatis Corbejensis Florentii, ejusdem S. Congregationis, dum viveret, Præsidis principalis, Te in ipso exilii Tui loco in Defuncti dignitatem & Præsidium, virtutibus Tuis ità exigentibus unanimi voce per canonicam electionem substituerunt, se suásque

Ab-

Abbatias in Hierarchicis, Tuæ Directioni ſubjicientes, unicéque deſiderantes, ut ſuper eos regnes, non in armorum terrore, ſed in ſpiritu, cui S. Pater BENEDICTUS ſervivit, Spiritu Sapientiæ, Conſilii, Pietatis, & Timoris Domini.

Dum igitur poſt longam in Regione alienâ exactam temporis moram accepto & recepto Regno, gloriâ & honoribus auctus ad nos rediîſti: decuit omnino, ut cum ſervis illis Evangelicis de apportando lucro ſollicitus, circumſpicerem quid expediti à me operis redeunti Domino exhiberem: grande quid ſupra vires meas eſt; nôſti enim ILLUSTRISSIME PRÆSES ex religioſo Tyrocinio meo, in quo ſub directione Tuâ, perfecti Magiſtri imperfectus fui diſcipulus, nôſti, inquam, quàm ſit mihi curta ſupellex, quódque ab exiguo talento meo majus lucrum, quàm eſt impenſus præſenti opellæ labor, exſpectari non poſſit. Hunc igitur poſt reditum tuum mille votis deſideratum, gratioſo

dignare nutu, eúmque accipe, si non ùt diligentiæ tesseram, saltem ùt bonam notam temporis, inter multa, quæ ipse scis, disturbia non omnino otiosè transacti

Vive ILLUSTRISSIME PRÆSUL, & ità in multos annos vale, ut quamdiu vivis, adversũ te nihil prævaleat. quod in Regimine Tuo pacificam quietem, in diebus tuis quietam pacem, in corporis sanitate stabilem prosperitatem, inter omnes vitæ hujus varietates prosperam stabilitatem possit turbare. Ità ex tota mente, ex totis viribus precatur. werdenæ Anno 1716. Hac vigesimâ sextâ Martii Sancto Ludgero Episcopo, Patrono & Fundatori nostro sacra

REVERENDISSIMÆ ET ILLUSTRISSIMÆ GRATIÆ TUÆ

Filius obsequentissimus
F. Theodorus Thier.

FA-

****

FACULTAS

Reverendissimi & Illustrissimi Domini Abbatis Werdinensis & Helmstadiensis, Sacræ Congregationis Bursfeldensis Ord. S. Benedicti per Germaniam Præsidis Principalis.

NOs COELESTINUS *Dei gratiâ Imperialium, Liberarum & Exemptarum Ecclesiarum Werdinensis & Helmstadiensis Abbas, præsentium tenore facultatem damus Reverendo ac Religioso in Christo nobis Dilecto Patri* Theodoro Thier *Abbatiæ nostræ Werdinensis Priori, typis evulgandi* Librum quadripartitum de cognitione & amore Salvatoris nostri JESU CHRISTI, *quem à R.P. Joanne Baptistâ Saint-Jure S.J. gallicè primò conscriptum, & à R. D. Balthasaro Theodorico Erhard Archi-Decanatûs Ratisbonensis Camerario in germanicum translatum, idem Pater in Epitomen latinè contraxit; postquam Virorum doctorum judicio dignus habitus est, qui lucem aspiciat. In cujus rei fidem hasce subscripsimus & sigillo nostro communiri fecimus. In Abbatia nostra Werdinensi die decima quarta Martii 1716.*

COELESTINUS Abbas Werdinensis, & Helmstadiensis.

Approbatio.

OMne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Id assecutus esse videtur *Adm. Reverendus ac Religiosissimus Pater & Dominus* Theodorus Thier, *liberæ, Imperialis & exemptæ Abbatiæ S. Ludgeri in Werdena, &c. Prior*, qui librum de agnitione amoris Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI, olim ab *A. R. P. Joanne Baptista Saint-Jure Soc. Jesu Sacerdote* binis justæ molis voluminibus conscriptum, & in teutonicum exindè translatum ab *A. R. & doctissimo D. Balthasaro Theoderico Erhard S. Theol. Baccal. &c.* resectis gallicismi parergis, mollitisque germanismi tœdiis, sic latio donavit, ut integrum libri succum exhibendo, nilque utilitatis omittendo, solum brevitatis dulcorem adjecerit, non minorem per hoc laudem promeritus, quam si librum scripsisset primus. Spiritum in hoc S. P. ac Patriarchæ sui Benedicti imitatus, quo Regulæ *cap. 20. alias 10.* orationem, idem est de lectione spirituali, jubet esse *brevem*; Quia ut commentatur smaragdus, sive rabanus: proprio vitiatæ naturæ pondere à spiritualibus abstrahimur, & ad ima seu terrena deprimimur, prolixius vel orationi, vel lectioni spirituali vacando; nisi liber sit ejusmodi, ut materiarum varietate, & gratâ brevitate continuò animum vellicet, erigat, & attentum reddat. Quod cum sine ullo fidei & morum offendiculo præstet hic Religiosissimus interpres, gratulamur illi, & quod authorem præclarum loqui fecerit idiomate, quo decet proferre sacra; & quod suo labore nostrum legendi fastidium compensando redemerit. Sic sentio Coloniæ hac 27. Jan. die S. Chrysostomo sacrâ, Anno 1716.

F. Nicolaus Girken Augustinianus, SS. Theol. Doctor & Professor ordinarius ac publicus, Examinator synodalis, mp.

Ap-

Approbatio.

LIBER *quadripartitus* de Cognitione & amore Salvatoris nostri Jesu Christi, *idiomate gallico primùm conscriptus, deinde in linguam Germanicam translatus, nunc autem à Reverendo Admodum in Christo Patre Theodoro Thier, Imperialis, liberæ, & exemptæ Abbatiæ Werdinensis, Ord. S. Ben. professo Sacerdote, ibidemque Priore, in Epitomen latinè contractus (quem non absque singulari complacentia attentè legi) Ideam Christianæ perfectionis graphicè pingit; & quomodo omnes ferè virtutes, ordinis supernaturalis, ab amore Christi (ut arboris rami à radice) prodeunt, clarè demonstrat, magnam insuper pro adipiscendis & conservandis hujusmodi virtutibus, & vitiis oppositis exstirpandis suppeditat piarum & utilissimarum Instructionum copiam; quarum frequens & attenta Lectio, pias mentes, ad amorem Christi inflammare, & assidua earundem exercitatio discreta, ad celsitudinem Christianæ perfectionis perducere valet, hinc prælo & frequenti fidelium, maximè utriusque Cleri, Sæcularis & Regularis lectione dignissimus est. Ita sentio. Datum Werdenæ, die 10. Decemb. 1715.*

F. Joannes Tovvnson Anglo-Benedictinus, SS. Theologiæ Doctor, & Prot. Apostol. mp.

Approbatio.

LIBRUM quadripartitum, *de Cognitione & amore JESU Christi Salvatoris nostri*, primò gallicè ab A.R. Patre Joanne Baptistâ Saint-Jure, S. J. conscriptum; deinde ab A.R. Domino Balthasaro Theodorico Erhard, Archi-Decanatûs Ratisbonensis Camerario germanicè translatum, & modò ab Adm. R. Patre Theodoro Thier, Imperialis, Lib. & Exemptæ Abbatiæ Werdinensis Priore latinitati compendiosè datum, attentè legi, in quo non solùm nihil contra Fidem & bonos mores reperi, verùm cum speciali gustu adverti, eundem cuilibet hominum pro sua conditione, nominatim Concionatoribus futurum perutilem, & continuam sui lectionem singulariter à Viris asceticis justissimè mereri. Ipsa namque materia & pulchra ejus deductio nemini non in veritate placebunt, & jam gaudium, jam spirituale solatium, mox affectum virtutum, mox amorem Dei accommodè instillabunt, quod sine adulatione scriptum agnoscet, qui vel minimam materiam sine passione legendo, absolvet. Ita sentio Werdenæ 25. Novembris 1715.

F. Dominicus Cranepoel
Ordinis Prædicatorum,
SS. Theologiæ Magister.

Cen-

Censura.

LIBRUM quadripartitum de Cognitione & amore Salvatoris nostri JESU Christi ad illuminandum & inflammandum Fidelium Corda accommodatissimum, ab A. R. P. Theodoro Thier, Imperialis, liberæ & exemptæ Abbatiæ Werdinensis Ord. S. Benedicti Professo Sacerdote, ibidemque Priore, in Epitomen latinè contractum, utpote nullatenus contra mores ac fidem orthodoxam offendentem, prælo Christi Fidelibus communicandum censeo, hâc 20. Martij 1716.

Jo. Georg. Molitoris, SS. Theol. Doctor, Professor ordin. ac publ. ejusdemque Facultatis Decan. Perillustris S. Gereonis Canon. Capit. per Civitatem ac Archidiœcesin Coloniensem Librorum Censor.

AD

AD LECTOREM.

QUàm solida spiritualis vitæ dogmata in suo quadripartito Libro *de Cognitione & amore Salvatoris Nostri JESU CHRISTI* tradat A. R.P. Joannes Baptista Saint-Jure S. J. noverunt hi, qui nonnihil studiosiùs excellens opus evolverunt. Vix ulla est virtus, de qua non adeò doctè & piè Vir egregius in hoc opere disserat, ut plus ultra desiderare non possint, qui virtutem & per illam Deum in veritate quærunt, & utrumq; invenire syncerè appetunt. Duo interim in eo occurrunt, quæ multorum judicio obstare posse videbantur, quo minùs his in partibus plurium manibus versaretur. *Primum*, quòd Idioma Gallicum, in quo conscriptus est, à plerisque ignoretur; Germanicum verò, in quod (licèt eleganter & nitidè) translatus, non æquè omnes afficiat, maximè eos, qui latino assueti, quoscunque legunt libros, in latino legunt: quos inter præcipui Religiosi sunt, quibus hac opellâ meâ potissimum servire desidero. *Secundùm*, quòd prolixitas, & fusior materiarum explicatio faciant opus eò excrescere, ut duo, imò tres ex illo Tomi in compacturâ confici possint, ex quo fit, quòd multorum manibus subtrahatur, vel quòd ob pretium non comparent, vel quòd ex capitum & sectionum fusiore hîc & nunc deductione, nescio quid hauriant tædii, sìcque ante finem, quod legunt, finiant, quia paucis multa discere affectant. Utrique huic incommodo obviatum est per præsens compendium; an feliciter, experimentum, mi Lector, cape, & sanctæ Authoris intentioni obsecunda; quæ alia sinè dubio non fuit, quàm ut per juge virtutum exercitium, quod facili methodo in hac Epitome doceberis, cognoscas & ames Deum vivum & verum, & quem pro Redemptione nostrâ in Mundum misit, JESUM Christum Dominum nostrum. Vale.

IN-

INDEX
LIBRORUM, CAPITUM & Sectionum in hoc quadripartito libro contentorum.

LIBER PRIMUS
Complectitur motiva & rationes ad Cognitionem Christi, ejusdémque Amorem impellentes.

LIBER SECUNDUS de Actuali Amoris Exercitio.

LIBRI III. PARS I.

LIBRI III. PARS II.

DE COGNITIONE ET AMORE CHRISTI.

LIBER PRIMUS

Complectitur motiva & rationes ad cognitionem Christi, ejusdémque amorem impellentes.

CAPUT PRIMUM.

De miserandâ hominum ignorantiâ, & cœcitate circa ea, à quibus dependet æterna salus.

NOtant tàm Philosophi quàm Medici, primam, existentis in materno utero infantis, post acceptam vitam, occupationem esse, altùm dormire. Sancti Patres admirabilem hunc somnum considerantes, ejùsque moralem causam investigantes, sentiunt, Deum ideo ordinâsse, ut vita Filiorum Adæ à somno ordiretur, ut indicaret animam unà cum potentiis in æternarum & cœlestium rerum cognitione indormiîsse; non aliter quàm infantis in utero oculi & sensus in rerum externarum agnitione cœcutiunt. Ità heu dolor! est; vivit, sed lumen Cœli non videt cœcus homo; non videt, in quod oporteret irretortum oculum

LIB. I. CAP. I.

figere: non attendit ad gravissimum æternæ salutis negotium; nec ad media ad eam consequendam necessaria: imò ea ipsa, quæ à liberalissimâ Dei benignitate hunc in finem adjumenta accepit, in futiles fines detorquet. Margaritâ, & dono planè Divino, homo donatus est; *Ratione*: quâ, velut imagine vultûs sui Deus eundem signavit: *Ratio* est, per quam homo à brutis distinguitur, & quâ nobilitatus, gradu excellentissimo illis supereminet: *Ratio* est, quæ, quidquid humano commercio deservire potest, non ingeniosè minùs, quàm utiliter subministrat. Hæc est, quæ belluas & immanes feras cicurat; bovi jugum, equo frenum injicit. Hæc est, quæ docuit per liquidas vastissimi maris undas ab Ortu ad Occasum per usum navium sicco pede iter conficere: *Ratio* est, quæ Cœlorum altitudinem, latitudinem, longitudinem & profunditatem penetrat; Solis & Lunæ eclipses, Terræ motus, eorumque causas declarat, &c. Huic nihilominus instructissimæ Creaturæ, tot bonis, tot scientiis ditatæ *Rationi*, præcipuum deest; *Lumen, Lumen*; in iis enim cœca est, à quibus pendet æterna salus. Scientiarum portentum erat Salomon 2. reg. 3. & lynceo oculo penetrabat, quidquid in naturalibus vel occultum vel abstrusum, at cœcus erat in negotio salutis: flexit, ô pudor! genua ligno & lapidi; idola adoravit, & quidem in senectute, in qua homo dudum desipuisse creditur. Quis post Salomonem ingenii acumine major fuit Aristotele? de quo Averroes apud Pererium lib. 50. de princip. cap.

Ex effectibus Rationis humanæ patet, quàm excellens Dei donum illa sit.

Humano intellectui plurimis donis instructo, unum deest, & quodnam illud.

cap. 1. *Aristotelis intellectus, fuit finis humani intellectûs.* Sed & ipse cœcus fuit; litavit uxori Sacrificia, quam sciebat fuisse ancillam, quam viderat mortem miserè oppetere. **LIB. I. CAP. I.**

Miserandæ hujus cœcitatis duplex est causa. Prima; peccatum Originale; quod nobilissimas animæ Potentias, Intellectum & Voluntatem fatali ictu sauciavit; Intellectum crassâ ignorantiâ, ut non intelligat, quæ ad salutem spectant: Voluntatem rebellione, ut recalcitret, mediisque uti recuset, quibus salutem operari & posset & deberet. Putabat Proto-parens noster Adam maximam se omnium rerum scientiam ex esu vetiti pomi adepturum; sed deceptus, similis jumento factus est, & belluinam quodammodo naturam in posteros hæreditariè transmisit. Nascimur ùt bruta, sinè ullâ intellectûs operatione, & dies vitæ consumimus, cum exiguâ, imò magnâ ex parte, sinè omni agnitione nostri summi & veri Boni. *Cœcitatis spiritualis duplex assignatur causa.*

Secunda hujus cœcitatis causa, sunt peccata actualia, & inordinatæ animi affectiones, quæ debiles animæ vires magis enervant, & læsos ex peccato originali mentis oculos additis tenebris plùs faciunt caligare; ità ut cœcus homo, quæ sibi salutaria sunt, nec videat, nec desideret; occupatus inutilibus negotiis, iisque tantùm inhians, quæ nocere possunt.

Si quis divinitùs cogitationes, & cordium secreta, omnium hominum, amplissimam quandam urbem incolentium, cognosceret, & clarè perspiceret, quid quis- *Omnis ferme homo internus vani-*

LIB. I. CAP. I. SECT. I.

que amaret, sequeretur, detestaretur; si videret omnia, quæ clam, quæ palàm fiunt; Deum immortalem! quàm abjectos cerneret fines, quos sibi præfigit miseranda hominum dementia. Hunc cerneret projectum in carnis voluptates; alium aucupantem avidissimè dignitates; tertium grandia molientem ædificia; alium alia, quæ homine indigna sunt, animo volventem, & onerantem se superfluis curis, litibus, negotiationibus, & infinitis ejusmodi vanis & inanibus occupatiunculis. Vix unum vel alium videbit, qui animo volvat: *Quid faciendo vitam æternam possidebo.* Ità miseri aberramus à scopo, & bono solido relicto, sequimur quisquilias, & umbratiles fumos. Optimè dixit Psalmista David ps. 13. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

tati; paucissimi saluti animæ.

SECTIO I.

Vera hominis Sapientia consistit in eo, ut omni studio animæ suæ salutem quærat.

LIcet homo vix ulli rei, minori studio intendat, quàm saluti animæ; certum tamen est, veram sapientiam, veramque prudentiam in eo solo sitam, si quis, omnibus posthabitis, sollicitè quærat, ut animam suam salvam faciat. Maximus Theologus, subtilissimus Philosophus, facundissimus Rhetor, dici possunt, & verè sunt balbutientes pueri & hebetes trunci, si negligant quæ animæ sunt. Quis enim sapiens & prudens dici debet? certè is, qui æquum de se

Quis verè sapiens dicendus sit.

re judicium ferre, eamque ex valore novit æstimare; quod revera nescit ille, qui neglectâ animæ suæ curâ, intentus est perituris; quocunque tandem specioso titulo pallientur. LIB. I. CAP. I. SECT. I.

Si quis se suosque in iis, quæ mundi sunt, honoribus, divitiis, &c. sciat extollere; hunc prædicat Mundus virum prudentem, discretum, optimis qualitatibus præditum. At quantùm erratur, quid proderunt divitiæ, quid honores, si è fastigio dignitatum non post multos annos deturbetur in abyssum tormentorum? in negotiis extraneis, & ad rem nil facientibus dici potest fuisse providus & circumspectus; sed in propriis gravissimi momenti negotiis, quæ ante omnia maximè agenda incumbebant, turpiter hallucinatus est; similis homini, qui posteaquam variâ scientiâ, & politicarum rerum multâ experientiâ, animum excoluit; in fine se in flumen deliberatè præcipitat. Quid prodest huic misero tantæ fuisse in rebus agendis dexteritati? certè ars artium fuisset, custodire pedem, & cautè incedere: quod cùm neglexerit; quid prosunt cætera? Salomon, hominum sapientissimus celebratur; si autem, quæ multorum opinio est, inter damnatos sit, stultorum maximus haberi potest, meritoque eidem quis exprobret: Vera locutus es, dum in tuis dixisti Proverbiis: *Stultissimus sum virorum.*

Scire igitur operari salutem, & in praxin hanc Sanctorum scientiam redigere, hæc vera & solida Sapientia est. *Ecce timor Domini ipsa est Sapientia, & recedere à malo, Intelli-*

telligentia; ut loquitur S. Job. cap. 28. 28. Consentit Propheta David, dicens ps. 110. 10. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Quem locum Genebrardus sic explicat: *Intellectus sanus & integer, sanum Judicium & syncerum inest his, qui se exercent in Timore Domini, & mandatis ejus exequendis.* Certè simplex vetula, quæ solùm novit amare Deum, plùs scientiæ & sapientiæ possidet, quàm profundus Theologiæ Doctor, qui sinè praxi, de virtutibus, & Spiritûs Sancti donis mira scit discurrere, argumentari, & concludere. Optimè in hanc rem loquitur S. August. Confession, lib. 4. *Quid Domine Deus mihi proderat ingenium per omnes Doctrinas liberales agile, & tot nodosissimi libri; sinè ullo humani Magisterij adminiculo enodati, cùm deformiter, & sacrilegâ turpitudine in doctrina pietatis errarem? aut quid tantùm oberat parvulis tuis longè tardius ingenium, cùm à Te longiùs non recederent; ut in nido Ecclesiæ tuæ tuti plumescerent, & alas caritatis alimento sanæ fidei nutrirent?*

SECTIO II.

Non aliâ de causâ creati & nati sumus, quàm ut saluti animæ nostræ intendamus.

CLaudit Rex Salomon librum suum, Ecclesiastes dictum, his verbis: *Finem loquendi pariter omnes audiamus, Deum time, & mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo.* Vel, ut ex Syro vertit S. Hieronymus: *Ad hoc natus est omnis homo.* Quem locum con-

siderans S. Bernard. concludit : *Ergo, Si* **LIB. I.**
hoc est omnis homo, absque hoc nihil omnis homo. **CAP. I.**
Pontifices, Cæsares, Reges, Principes, in **SECT. II.**
mundum nati sunt, non ut Pontifices, Cæsares, &c. essent; sicut nec Doctus natus est, ut esset doctus; Dives, ut dives; sed omnes docti & indocti, divites & pauperes creati & nati sunt, ut curam gerant animæ suæ, eamque salvam faciant. Et hoc est quod propriè in Sacrâ Scripturâ vocatur Negotium. Sic Daniel, ut legitur Daniel: 2. 17. *ingressus est domum; Ananiæque & Misaeli, & Azariæ sociis suis indicavit negotium*; æternæ scilicet salutis; ut explicat Richard. à S. Victore. Ita & S. Paulus monet suos Thessalonicenses, 1. cap. 4. 11. *Rogamus vos Fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum Negotium agatis*, q. d. Deponite curam temporalium, & in quiete mentis negotio salutis vestræ vacate, quod negotium negotiorum est. Honoribus, divitiis, voluptatibus sæculi conservandis & augendis studere, Negotium æquè minùs appellari potest, quàm ædificatio domuncularum, equitatio in arundine; quibus occupare, & fatigare se solet puerilis ætas: esto sæculi splendor & fastus, puerorum crepundia Majestate excedere videatur; nomine tamen Negotii æquè minùs digna sunt, quàm ludicra illa occupatio puerorum.

Intendere saluti animæ negotium negotiorum est.

Occupatio quæ non versatur circa salutem animæ, puerilis est.

Inclamat nobis Salvator noster Matt. 16. 26. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur; animæ verò suæ detrimentum patiatur.* Quæ verba considerans. S. Eucherius monebat

LIB. I. CAP. I. SECT. II.

nebat nepotem suum Valerianum, Epistolâ ad eundem datâ: *Primas apud nos curas, quæ prima habentur, obtineant, summasque sibi sollicitudinis partes, salus, quæ summa est, vendicet.* Væ nobis, si hanc curam, hanc sollicitudinem negligamus. Si quem è famulis suis certi negotii expediendi causâ, Dominus emittat, famulus interim mandati oblitus, in plateis Histrioni & scurrarum fabulis intentus commissa negligat, meritò plagis redux vapulat. Sic & Dominus Deus justâ vindictâ temeritatem nostram castigabit, si, quos in hunc mundum ad infiniti momenti negotium tractandum introduxit, ludicris mundi rebus fascinati, negotio tanto operam non dederimus. Unica hæc erat Prophetæ Regii cura, quam testatur psal. 118. 109. *Anima mea in manibus meis semper.* Quæ verba S. Bernard. serm. 3. in Vigil. Nativit. Domini, ità explicat: *Dicendo cum Sancto: Anima mea in manibus meis semper; eligamus potiùs ardere, quàm cedere, & sicut, quod in manibus nostris tenemus, non facilè obliviscimur, sic nunquam obliviscamur negotium animarum nostrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris. Quæso te,* monebat idem S. Bernard. Cosmophilum, *si tam sollicitus es, si nec minima negligas, si tam prudenter servas paleas tuas, etiam hordeum tuum servare memento; imò verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo.* Palea tua, & fimus tuus, sunt tuæ divitiæ, tui honores, tuæ voluptates, & omne id, quod mundus dare potest: frumentum tuum, est anima tua; hanc unicè cu-

Cui similis sit, qui salutem animæ non quærat.

cura. Res certe indignissima est, in promovendo negotio salutis dormire; &ècontra noctu diuque in acquirendo vel augendo fœtido rerum mundanarum fimo vigilare.

SECTIO III.

In quo consistat Perfectio, & vita sanctitas.

MUltos reperire est tàm inter Religiosos quàm Sæculares, qui magno in Perfectionem desiderio feruntur, pleni optimâ voluntate; sed quia nesciunt tangere punctum, hærent inter ignorantes, irritus cadit omnis eorum labor, quadratque in eos illud Moysis ad populum Israeliticum, Deuteron. 28. *Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis, vineam plantabis, & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex eâ quidpiam.* Multi seminant sementem Orationis, Eleemosynæ, Jejunii, &c. Semen ex se bonum; sed fructus non facit, quia non seminatur ut oportet.

Perfectio non consistit in exterioribus bonis operibus.

Plurimùm ergo interest scire in quo propriè vera essentia virtutis, perfectionis, & meritorum consistat. Certum est primò, illam non consistere in paupertate, vel corporis afflictatione; cæteroquin inter summos Sanctos collocandi forent multi ex Ethnicis, divitiarum osoribus, & extremam paupertatem sectantibus; canonizandi essent captivi in carceribus; milites in castris, afflicti in Xenodochiis, qui omnis generis molestiis obruuntur, de verâ tamen perfectione, vel nihil, vel parum ordinariè ha-

LIB. I. CAP. I. SECT. III.

bentes. Nec consistit secundò, in operibus, quæ aliàs, si bene peragantur, meritoria sunt, v. g. in distributione bonorum inter pauperes, in orationibus, in Psalmodiâ, in celebratione Missarum, &c. Multi enim tàm ex sæcularibus quàm Religiosis, iis student; à sanctitate tamen & verâ Perfectione longè distant.

Consistit perfectio in actibus internis. *Et quinam hi.*

Consistit ergò vitæ Sanctitas & Perfectio in actibus animæ internis Fidei, Spei, Religionis, Adorationis, Dei glorificationis, Benedictionis, Humiliationis, Resignationis, &c. Maximè in actibus perfectæ Caritatis: deindè, ut ea, quæ facimus opera, sivè ex se bona, sivè indifferentia, sivè corporalia, sivè spiritualia; sanctâ & purâ Deum intentione dirigamus, & interiori devotione animemus. Doctrinam hanc veritati omnino consonam esse, testatur Spiritus Sanctus ps. 44. describens enim hoc loco Propheta David mysticam Animæ cum Christo desponsationem, & admirabiles tàm sponsi quàm sponsæ virtutes deprædicans, ait versu 14. *Omnis gloria Filiæ Regis ab intus*, vel, ut vertunt, SS. Augustinus & Hieronym. *Intrinsecus*, q. d. Omnis pulchritudo, splendor, & nobilitas animæ Christi sponsæ consistit intus, in operatione animæ, & si quid splendoris habent opera externa, v. g. paupertas, dolor, eleemosyna, oratio, &c. id haurire debent ab intus, & ab intrinseco manare, sicut à sole radii. Similiter S. Thomas 1. 2. q. 20. a. 4. probat, opera externa indifferentia, nec præmio nec pœna digna esse, nisi in quantum acci-

Solum illud quod ab intrà est, facit opus meritorium.

piunt

piunt bonitatem vel malitiam ab interna voluntate. Res patebit in exemplo: duo in gratiâ constituti, quorum unus fatuus, dant Eleemosynam in circumstantiis externis æqualem; sensatus Eleemosynæ mercedem recipiet in æternitate, fatuus non ita. Quæ causa tam dissimilis fructûs in Eleemosynâ secundùm exteriores circumstantias æquali? non alia, quàm quod homo sensatus dans eleemosynam, in secreto cordis hanc eleemosynæ largitionem per intentionem ad Deum direxerit; quod fatuus ob defectum rationis non potuit.

LIB. I. CAP. I. SECT. III.

Quod in cœlo unus alium gloriâ superet, causa est, quod hic intenso, alius remisso ab intus procedente virtutis actu hoc vel illud boni operis exercitium peregerit: nec datur major gloria, propter opus deforis præstantius; sed ob intentiorem affectum quo opus perficitur. Unde fieri potest, ut quis opere minimo v. g. stando, ambulando, nendo, majorem acquirat gloriam, quàm alius largas Eleemosynas dando, multum jejunando, diu vigilando, corpus ad sanguinem castigando. Et hoc est, quod Beatissimam Virginem Dei genitricem ita sublimavit in gloriâ; opera enim minima maximis & generosissimis virtutum actibus, purissimaque intentione perfecit. Ex quo proposita veritas clarissimè elucet, essentiam scilicet Perfectionis, & perfectionem operum nostrorum consistere in intentione actuum, *ab intus*; hoc est, à fervore spiritûs & puritate intentionis procedentium, quodque opus eò perfectius, &

Quidnam sit quod unum in cœlo majori gloriâ, quàm alterum cumulet.

Quare B. Virgo præ cæteris in gloriâ sublimior sit.

Deo

LIB. I. CAP. I. SECT. III.

Deo gratius ſit quò excellentiores & generoſiores virtutum actus illud comitantur.

Quid ſit adorare Deum in Spiritu & veritate.

Quidquid ergo agimus exteriùs, ſuccum & vitam hauriat *ab intus*, ab anima, à corde, à Spiritu. *Spiritus eſt Deus*, dicebat Chriſtus Joannis 4. 24. Mulieri Samaritanæ, *& eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Brevis lectio, ſed grandia Myſteria. *In ſpiritu*; hoc eſt, ut explicat gloſſa, *in intimo templo cordis*; in cujus altari ſupremo illi Cœli & Terræ Domino offerri oportet puriſſimam hoſtiam, ex frequentatis generoſiſſimarum virtutum actibus fragrantem. *In veritate*: hoc eſt, operari oportet ſyncerè, ſine fuco, ſine dolo; omnia opera externa cum interiori devotione & ſpiritûs fervore ita peragendo, ut in verbis, actionibus, moribus latens in corde ardor & mentis devotio appareat, animetque exteriores actiones puriſſima ad Deum directa intentio. Indecens eſt, primam & eſſentialem Veritatem falsâ devotionis ſpecie velle adorare, vel potiùs illudere. Inanes & fucatos hos ritus Dominus reſpuit mandans per Iſaiam c. 1. 13. *Ne offeratis ſacrificium fruſtra*, vel, ut Cajetanus vertit, *Sacrificium falſitatis ſive mendacii*: quod tamen offerunt ii, qui integris operum exteriorum, ut ita dicam, plauſtris, ſine ſale & ſucco interioris devotionis, Deum onerant, tàm Deo quàm homini mentientes; habent enim ea, quæ faciunt opera, ſolam ſpeciem boni, re ipsâ carent. Utinam non amplus, etiam inter Religioſos horum eſſet numerus, qui exterioribus omnis gene-

Exiguam in cœlis mercedem

ris in speciem bonis negotiis, & actionibus continuò occupati quidem sunt, mercedem tamen post vitam non recipient, quia deest operibus anima, fervor, spiritus & interior mentis devotio; occupati fuerunt in cortice, nucleum negligentes. Objici similibus optimè potest illud Aggæi c. 1. 5. *Seminastis multum intulistis parum; comedistis, & non estis satiati: bibistis & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.* Inveniuntur sœpenumero in Monasterio viginti, triginta, quinquaginta Religiosi, in exteriori actionum Hierarchicarum perfectione æquales; sed magna inter illos, quoad interiora, disparitas: ex quo fit, eos, qui neglectâ interioris devotionis curâ hærent in exteriori operum cortice, à solidis virtutibus & perfectione longè abesse; eos econtra in gratiâ, meritis, & vitæ sanctitate plurimùm procedere, qui nucleum curantes arida externarum actionum ossa, vivâ interiorum actuum medullâ saginant, confortant & vivificant.

LIB. 1. CAP. I. SECT. III. *recipient, qui exterioribus tantùm, interioribus neglectis occupati fuerunt.*

Persuadere ergo sibi quilibet certò potest, quod, nisi primas det Spiritui, & internis ferventis animi actibus, frustra in exterioribus laboraturus sit; nihil in viâ perfectionis progredietur; esto sub gravissimo operum exteriorum pondere ad sanguinem usque sudet. Sequamur S. Pauli admonitionem olim Galatis datam cap. 5. 19. *Dico autem, Spiritu ambulate.* Si perfecti, si sancti esse volumus in abscondito cordis nostri, in spirituales transformemur; & mo-

Nunquam in vitâ spirituali proficies qui solis operibus exterioribus in speciem bonis occcupantur.

do

do perfectissimo in eliciendis heroicarum virtutum actibus nos exerceamus. Quomodo hoc fieri possit sequenti libro docebitur, præsertim qua ratione virtutum Reginæ, Caritati in Redemptorem nostrum, opera danda sit. Initium fiet à motivis ad hanc Caritatem impellentibus : sit ergo.

CAPUT II.

Maximo studio adnitendum, ut Redemptorem nostrum rectè cognoscamus, quia cognitio illa est magnæ excellentiæ, magnæ delectabilitatis, & utilitatis.

Defectus cognitionis Dei, causa est, quòd Deus non ametur.

QUòd Deus, infinita illa Bonitas, & omnium perfectionum abyssus, tam frigidè ametur ; unica causa est, quia non cognoscitur, quis & quantus sit ; quod ita esse, vel ex hoc perspicuum redditur, quòd vilis quædam creatura per exiguæ pulchritudinis umbram, quæ in ea conspicitur ; per momentaneam voluptatem, quæ ex eâ percipi potest, in amorem sui mortalium corda rapere possit. Deus autem infinitè pulchrior, infinitè delectabilior, creaturæ adeò abjectæ postponitur, & non amatur, nisi obiter, perfunctorie, & frigidè. Cujus miseriæ & cœcitatis alia causa esse nequit, quàm defectus cognitionis ; voluntas enim amare non potest, nisi quod ab intellectu amore dignum eidem proponitur ; quod intellectus facere nequit, nisi priùs Deum cognoscat. Qui er-

ergo amoris igne in Deum accendi cupit, totus in eo sit, necesse est, ut ipsum cognoscat; ad quod cognitionis studium maximè animabitur, si attentâ mente, singulares hujus studii & cognitionis utilitates & excellentias consideret; hæc cognitio est.

Cognoscere Christum est scientia excellentissima. Et quare.

Primò inter omnes scientias, quibus in hac mortali vitâ excellere homo potest, excellentissima; Objectum enim illius est præstantissimum & nobilissimum, ipse scilicet Christus Dominus Redemptor noster, in quo simul & Humanitas & Divinitas; ideòque, quidquid perfectionis vel in Deo vel in homine quæri potest, idipsum invenire possumus in Redemptore nostro. *Quid quæris*, ait S. Bernard. *quod in illo non invenias? si ægrotus es, Medicus est: si exulas, dux est: si desolatus es, Rex est: si impugnaris, pugil est: si sitis, potus est: si alges, vestimentum est: si tristaris, gaudium est: si obtenebraris, lux est; si Orphanus es, Pater est; sponsus est, Amicus est, Frater est, summus, optimus, misericordissimus, fortissimus, pulcherrimus, sapientissimus est, omnia sine fine gubernans. Quid autem laboro? omnia quæ velle potes, & debes, est Dominus Jesus Christus; desidera hunc, require hunc, quia hæc est illa una pretiosa Margarita, pro quâ emenda, etiam vendenda sunt omnia, quæ tua sunt, quâ habitâ nullius tempestatis procellam timebis.*

Cùm ergo ita se res habeat, clarissimum est, quòd Christus Dominus objectum excellentissimum sit, in quo contemplando & cognoscendo humanus intellectus meritò, toto conatu desudet. Hæc cognitio præstantissima illa scientia est, de quâ & in

quâ

LIB. I. CAP. II. In cognitione Christi tantùm gloriandum est.

quâ solùm gloriandum. *Non glorietur sapiens*, monet Deus per Prophetam Jeremiam, c. 9. *In sapientiâ suâ, & non glorietur fortis in fortitudine sua; & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur scire, & nosse me.* Et quidni homo in hoc glorietur? cùm nullius rei scientiâ, quæcunque tandem illa sit, felix, perfectus, & sanctus esse possit, nisi hac solâ cognitione & amore Christi. Quare in hæc verba prorumpit S. Augustinus libro 5. confess. c. 4. *Infelix homo qui sciat illa omnia, Te autem nescit: beatus homo, qui Te scit, etiamsi illa nesciat: qui verò Te, & illa novit, non propter illa beatior; sed propter te solum beatus est, si cognoscens Te, sicut Deum glorificet.*

Cognoscere Christum est scientia jucundissima. Et quare.

Secundò, Nosse Christum plùs gaudii & delectationis affert, quàm cognitio omnium aliarum scientiarum. Quò pulchrius objectum habet oculus, eò majorem haurit delectationem ex objecto viso; ita & intellectus noster non potest non gaudere, summamque percipere lætitiam ex cognitione Christi, in quo omnium pulchritudinum abyssus. Rusticus, vili stabulo & sordibus assuetus, obstupescit; si splendorem augustissimi palatii contingat oculis lustrare; præ admiratione seipsum vix capit: ita & intellectus admiratione defixus, ineffabili mentis dulcedine colliquescet, si in cognitionem venerit sui Salvatoris. Expertus id est, sub initium suæ conversionis S. August. exclamans lib. 9. confess. cap. 6. *Nec satiabar illis diebus dulcedine mirabili; considerare altitudinem consilii super salutem hu-*

mani generis. Requiritur quidem ad abundantem dulcedinis hujus gustum percipiendum singularis Fides, & speciale cœlestis sapientiæ lumen, quod omnibus non datur; non negabitur tamen quærenti gutta; quæ guttula, licèt minima sit, dulcior est, quàm aliæ omnes ex profanis scientiis promanantes dulcedines esse possint: Minima enim cognitio, secundùm Aristotel. lib. 1. de part. anim. c. 5. de objecto excellenti, v.g. de Cœlo, melior est, & plùs tribuit intellectui delectationis, quàm magna scientia de minoris momenti, v. g. pulvisculi.

LIB. I. CAP. II.

Tertiò. Illa cognitio est utilissima. *Hæc est vita æterna,* ait salvator Joan. 17. *ut cognoscant Te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Est utilissima Peccatoribus; hi enim, dum in memoriam revocant quæ & quanta pro iis in vitâ & morte sustinuerit Christus, Deus & Homo; per cognitionem tanti amoris moventur ad peccatorum dolorem, detestationem, & vitæ emendationem. Est utilissima in studio perfectionis incipientibus, quos excitat ad amplectendam in- & externorum sensuum mortificationem, ad acquirendas solidas virtutes, vi quarum inordinatas passiones doment, & vitia radicitus evellant. Est utilissima proficientibus, qui in hac cognitione inveniunt perfectissima virtutum exempla, quæ imitentur. Est utilissima perfectis, quibus maximum lumen, & tenerrimos affectus, quibus se Deo uniant, abundantissimè subministrat.

Cognoscere Christum est scientia utilissima. Quare, & quibus.

LIB. I. CAP. II. SECT. UN.

SECTIO UNICA.

Quales cognitio Christi Domini debeat habere conditiones.

Cognitio Christi debet esse affectuosa & actuosa.

PRima conditio est, ut hæc cognitio sit affectuosa & actuosa, quæ voluntatem ad bonorum operum exercitium & amorem Christi actualem inclinet & moveat; solùm speculativam esse, quæ nullum pium motum voluntati imprimat, non convenit: debet esse similis cognitioni Beatorum; quorum intellectum cognitio de Deo non tantùm illuminat; sed & voluntatem ad amorem, laudem, & Divinæ Majestatis glorificationem vehementissimè impellit. Ita secundùm proportionem, nostra de Christo cognitio debet esse continua, cum vehementissimo amore conjuncta consideratio, sinè oblivione, sinè negligentiâ, sinè defectibus. Cognitio sinè amore, vas vacuum est. *Si habuero omnem Prophetiam*, ait Apostolus 1. Cor. 13. *& noverim Mysteria omnia, & omnem scientiam, Caritatem autem non habuero, nihil sum.* Conceptus sublimes, & speculationes ad cœlum non evehent; sed Caritas & virtutes; non multa scientia, sed bona conscientia.

Debet esse attenta.

Secunda conditio. Cognitio hæc debet esse attenta, seria, & penetrativa, cum enim pleraque de Christo mysteria secundùm exteriorem apparentiã videantur esse sinè succo & infœcunda; hinc, si quis ea superficietenus tantùm delibaret, latentem in iis dulcedinem non gustabit. Finis cognitio-

nis

nis hujus est, ut ad imitationem nos inflammet, exprimatque in nobis ad vivum Christi mores & vitam; ad quod requiritur viva, pressa, constans & continua ad Divinam hujus imaginis speciem reflexio; non secus ac Pictor volens originale quoddam accuratè exprimere, ad omnes lineas, ductus, adumbrationes, animo ita collecto reflectit, ut oculos, cogitationes, mentem omnem huic speculationi immersisse videatur.

LIB. I. CAP. II. SECT. UN.

Tertia conditio. Cognitio Christi debet esse ordinata & discreta, non obruenda mysteriorum ruminandorum multitudine memoria. Verum quidem est, quod dicit S. Augúst. lib. 10. de Trinit. cap. 2. *Rem prorsus ignotam amare omnino nullus potest*: necessarium tamen non est, ut magnæ Caritati, magna cognitio præmittatur. Grande incendium excitari potest parva scintilla; sic & vehementem in cordibus nostri Dei amorem exigua de ejusdem perfectionibus cognitio. Qui vel unum è vitâ Jesu mysterium solidè ruminat, ad amorem moveri se sentiet. *Paucis opus est ad bonam mentem.* inquit Seneca Epist. 106. Ad quid labor iste, quo plures se fatigant, ut magis & magis in agnitionem Christi veniant, semper aliquid novi reperiant, nova & nova motiva ad amandum excogitent; si nunquam actuali amori se applicent? sunt hi similes illis, qui continuò occupati in colligendis lignis, ignem tamen nunquam excitant. Unum, quod amori in corde tuo excitando aptissimum judicas mysterium eligi; huic

Et ordinata.

Exigua cognitio Dei magnum excitare potest Dei amorem.

Exploditur labor quem quis impendit tantùm, ut Deum cognoscat, non amet.

LIB. I. CAP. III.

immorare; hoc penetrare ſtude: unicum illud rite perpenſum multos ciebit in animo motus, & plùs boni efficiet, quàm magnus plurimarum meditationum obiter tantùm ad mentem revocatarum numerus. Pro majori commoditate per aliquot ſubſequentia capita adducentur motiva, ad Chriſtum Dominum ex toto corde amandum impellentia; ex iis elige, quod guſtui tuo maximè accommodatum. Unde ſit

---

CAPUT III.

Chriſtus Dominus amore dignus eſt ob infinitam ſuæ Divinitatis perfectionem.

Quid potiſſimùm impediat Dei cognitionem.

QUia divinitas in Chriſto eſt quid merè ſpirituale; nos autem carne circumdati, hinc eandem perfectè in hac mortali vitâ cognoſcere nequimus. Per rubrum vitrum, quidquid videmus, rubrum eſt; eſto diſtincti ab alio coloris ſit: ita & animo noſtro evenit, cùm enim nihil, niſi per ſenſus externos & corporeos, intelligere poſſit, omnia ei videntur corporea; & quia hanc ob cauſam perfectiones Dei, ut reverâ in ſe ſunt, cognoſcere non poſſumus; ſic mirum non eſt, animum noſtrum adeò frigidè, ad ea, quæ ſupra nos ſunt, moveri. Cùm interim ad præſentis materiæ exigentiam, de Divinitate, nonnihil loqui oporteat, balbutiendo pauciſſima delibabimus.

Deſcriptio Dei.

S. Thomas Aquinas lib. 1. contra gentes cap. 28. ait. *Deus eſt univerſaliter Ens perfectum, cui non deeſt alicujus generis nobilitas.*

Al-

Alcinoes cap. 9. *Deus est seipso perfectus, semper perfectus, omni ex parte perfectus.* Si ita perfectus, mirum non est, exclamare Davidem ps. 144. 4. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis. Magnus est,* ait Baruch. cap. 3. 25. *& non habet finem, Excelsus & immensus.* Si immensus est, ergo est ipsa Magnitudo, ipsa Sublimitas, ipsa Bonitas, Pulchritudo, & Sanctitas essentialis. Hæc omnia Deus est; quia est *Ipsum Esse*, quo nomine sæpe in scriptis suis Deum appellant S. Dionys. & S. Thomas; quale enim est Esse rei, tales & sunt Perfectiones, quas res habet; cùm ergo sit Deus *Ipsum Esse*, seu ipsa Essentia ab omni alio independens; sic sequitur, solum Deum esse summè Perfectum, & ipsam Perfectionem. Quare olim dicebat Moysi Exod. 3. 14. *Ego sum, qui sum.* Quo nomine, ut notant S. Greg. Nazianz. Orat. 2. in Pasch. & S. August. lib. de verâ Religione cap. 49. indicare Deus voluit, quod sit Ens necessarium, & quod ab æterno necessariò Esse debeat. Eodem sensu loquitur S. Job. cap. 23. 13. *Ipse solus est.* Quale hoc Paradoxon? nunquid & Angeli *sunt*, & homines *sunt*, & Cœli & terra *sunt*? utique *sunt*, quemadmodum oculis cernimus & Sacra Scriptura testatur Sap. 1. 14. *Creavit, ut essent omnia.* Quomodo ergo Job ait: *Ipse solus Est*? Respondet S. Gregor. Moral. 16. cap. 16. *Aliud est esse, aliud principaliter Esse; aliud mutabiliter, aliud immutabiliter Esse: sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi Gubernantis manu teneantur,*

LIB. I. CAP. III.

Explicatur illud S. Scriptura. Ego sum, qui sum.

LIB. I. CAP. III.

esse nequaquam possunt. Quæ omnia ulteriùs declarat S. Thomas 1. parte q. 25. art. 1. ubi ait, Deum esse ex omni parte perfectum, quia est *Actus purus.* Hoc est, omne quod Deus est, est perfectè, actualiter, & reipsa, ita ut nihil sit, quod ei possit advenire; & ita est ipsa actualis & essentialis Perfectio. Nulla creatura, quantumcunque perfecta, est, nec esse potest Actus purus; omnes siquidem creaturæ sunt, & aliquid habent, non tamen habent omnia; nulla est, cui non aliquid desit, imò plus desit, quàm de facto habeat.

Ex Dei visione, qua Beati fruuntur, colligitur Dei perfectio.

Et ut ex effectibus Dei Perfectiones meliùs agnoscamus, fateri cogimur, modo prorsus admirabili & ineffabili Deum perfectum esse; ex nuda enim Dei visione in Cœlis maxima felicitas in Beatos manat, omnis erga res omnes affectus in iis extinguitur, profundissimoque voluptatum mari immerguntur. Et cum in omnem æternitatem ab hac Visione, ne ad momentum quidem vacent, concipiantque ex continuâ ejus visione nullam nauseam, nullum per longam retro æternitatem tædium; sed semper in profundissima quadã ectasi, & amore, plùs ultrà semper habeant, quod mirentur, & quod avidissimo ore potent ex hoc im̃enso torrente voluptatis; hinc non potest non aliter esse, quàm, quod id, quod in Deo Beati vident, debeat esse stupendum quid, & abyssus omnium delectabilium.

Deus seipso beatus est, ex quo

Ut de re profundius loquamur. Edic amabo, quàm admirabile, sublime, & immensum esse non debeat Ens illud, quod

Deum

Deum dicimus, cùm & ipse sui ipsius visione beatus sit? Considerandum hic, quòd, quia ipsæ infinitæ capacitatis est, illud quoque, quod ipsum beat, debeat esse necessariò infinitum: Præterea hæc ipsius infinita capacitas ab æterno hac sui visione satiata & expleta fuit. Ex quibus omnibus sequitur, quòd Deus necessariò debeat esse infinitè perfectus. Rem hanc ulterius præclarè explicat S. August. Meditat. c. 29. *O summe optime, pulcherrime, & fortissime, invisibilis, omnia videns; im̃utabilis omnia mutans; semper agens, semper quietus. Magnus es sinè quantitate, & ideo immensus; bonus es sinè qualitate, & ideo verè & summè bonus, & nemo bonus, nisi Tu solus: Cujus voluntas est opus; cujus velle, posse est: qui omnia de nihilo creâsti; quæ solâ tuâ voluntate fecisti: qui omnem creaturam tuam absque indigentiâ aliquâ possides, & sine labore gubernas, & absque tædio regis: & nihil est, quod perturbet ordinem imperii Tui, vel in summis vel in imis, qui verè es, quod es, & non mutaris,* Credo Te, ait idem alio loco, meditat. cap. 12. *in Personis trinum, & in substantia unum, verum Deum, unius simplicis, incorporeæ, incircumscriptæ naturæ, nihil Te superius, majusve aliquid habentem, sed per omnem modum sine deformitate perfectum, sine infirmitate fortem, sine situ ubique præsentem, sine extensione omnia implentem, sine contradictione ubique occurrentem; sine motu omnia transcendentem; in magnitudine Infinitum, in virtute Omnipotentem, in Bonitate summum, in sapientia inæstimabilem, in Consiliis terribilem, in Judiciis Justum, in cogitationibus Secretissimum, in verbis Veracem, in operibus Sanctum.*

LIB. I. CAP. III. *ejus perfectio colligitur.*

Descriptio Dei ex S. Augustin.

LIB. I.
CAP. III.
SECT. UN.

SECTIO UNICA.

Modus Deum inveniendi facilis, & quomodo inventus honorandus sit.

Deum intrà se quilibet habet, ubi facillimè invenitur.

QUi desiderat Divinæ Majestatis, quam in umbra paulò ante consideravimus, magis expressam effigiem; non est quod per Creaturas, eorumque officinas diu multumque vagetur, ut eam inveniat: in se ipso habet, quem quærit; quærat, ut oportet, & inveniet. Ingrediatur se ipsum, oculos mentis aperiat, & videbit Maximam illam & Infinitam Majestatem in omni gloria, cordis sui habitaculum occupantem. Hic subsistat, & divinâ adjutus gratiâ firmissimè credat.

Actus fidei circa Deū nobis intimè præsentem eliciendi.

Primò, quòd Deus omnes perfectiones possibiles, sinè ullâ exceptione verè & realiter possideat; quòd sit bonus; imò Bonitas ipsa; quod sit pulcher, imò pulchritudo ipsa, &c.

Secundò, quòd Creaturæ, quidquid sunt, quidquid habent, omne à Deo acceperint, in numero, pondere, & mensurâ; tamdiù habituræ suas quantulascunque perfectiones, quamdiù Deo placuerit, & ne momento quidem temporis diutiùs: quòdque ex se ipsis, minùs atomo habeant, sintque purum nihilum.

Tertiò, quòd Deus omnes omnium creaturarum perfectiones possideat modo eminentissimo; ita ut omnes earum perfectiones, respectu Divinarum minùs, quàm guttula aquæ respectu vasti maris reputandæ.

Imò

Imò omnis creata pulchritudo respectu pulchritudinis Dei, est deformitas; sapientia, fatuitas; divitiæ, paupertas.

LIB. I. CAP. III. SECT. UN.

Ex his ita consideratis generosi virtutum actus, & ardua proposita formanda.

Virtutum actus quibus Deus nobis intimè præsens honorandus.

Primò, excitanda est vera Fides, firmissimeque credendum ita esse; animusque per sœpius iteratos ejusmodi actus, in tanti momenti veritate roborandus; per quod sexcentis donis, & gratiis anima ditabitur.

Secundò, excitanda actualis admiratio, laudatio, benedictio, glorificatio, adoratio; quod fieri potest tam verbis, quàm silentio: *Verbis*; Si toto pectore in laudes hujus Majestatis erumpamus, cum Seraphim & Cherubim succlamantes: Sanctus, Sanctus, Sanctus; eique offerentes, non solùm laudē, qua honoratur à Sanctis, sed & eam, qua se ipsam laudât; quæ laus ejus gloriæ proportionata, ejusdemque cum ipsa dignitatis est. *Silentio*; Si interdum in præsentia Sanctissimæ, Altissimæ, & Infinitæ hujus Majestatis, inclinato capite, demissisque oculis cum summa humilitate & reverentiâ, quasi siderati & stupentes stemus nihil proferentes, solùm tantam Majestatem admirantes.

Servire Deo maxima felicitas.

Tertiò, generosa resolutio semel pro semper capienda, soli Deo, labore indefesso serviendi; recognoscenda felicitas, quæ datur nobis à servitiis esse tanto Domino; hæcque felicitas majoris æstimanda, quàm totius mundi gubernatio; cum revera major dignitas sit, esse servum hujus Monarchæ, quàm Dominum totius Universi. Si enim majus sit, esse servum Regis quàm

LIB. I. CAP. III. SECT. UN.

Rustici; quia dignitas servi desumitur à dignitate Domini; certè Dei esse servum majus est, quàm mundi esse Dominum; quia respectu Dei, Reges mundi vix ut atomi æstimandi.

Dei excellentia movet ad ipsũ maximi æstimandum.

Quartò, magna de Deo existimatio concipienda; econtra, quæ mundi sunt, contemnenda: quia enim Deus omnia, & omnia extra Deum, merum nihil, omnisq; creaturarum pulchritudo, potentia, sapientia, &c. in comparatione Divinæ Majestatis nihili æstimanda; jure meritissimo causam habemus, summam de eo existimationem concipiendi, & elevatâ ad eum mente exclamandi cum Davide psal. 88. *Domine Deus virtutum quis similis Tibi?* Post hæc, omnia nostra desideria in eum dirigenda, & in ipso solo, nostra salus, voluptas, satietas, gaudium, & exultatio quærenda. *Cur per multa vagaris homuncio?* quærit S. Ansel. cap. 25. Prosologii. *Quærendo bona animæ & corporis tui? ama unum Bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit: desidera simplex Bonum, quod est omne bonum, & satis est.*

In solo Deo quiescendum.

Divinæ perfectiones movere hominem debent ad Dei amorem.

Quartò & præcipuè, ex cognitione Divinarum perfectionum excitandus est amor in Christum super omnia; cùm enim, ut verus Deus, æterna, altissima, & infinitè perfecta essentia sit, infinito amore dignus est; quia verò miseri nos homunciones limitatæ virtutis sumus, nec infinitè amare possumus; amemus saltem, quantùm possumus. S. Augustin. hac Divinarum perfectionum amore succensus exclamat lib. 1. soliloqu. cap. 31. *Exaudi, exaudi, exaudi me*

Deus meus, Dominus meus, Rex meus, Pater meus, Causa mea, lux mea, vita mea; exaudi, exaudi, exaudi me, more illo paucis notißimo. Ita Te solum amo, Te solum sequor, Te solum quæro; Et aperi oculos meos, expelle à me insaniam, ut recognoscam Te. Recipe ergo fugitivum tuum, Domine clementissime Pater. Jam Jam satis pœnas dederim; satis inimicis tuis, quos sub pedibus habes, servierim; satis fuerim fallaciarum ludibrium. Accipe me ab istis fugientem famulum tuum. Tantùm oro excellentissimam Clementiam tuam, ut me penitus ad Te convertas, nihilque mihi repugnare facias tendenti ad Te; Jubeasq; me purum, magnanimum, justum, prudentemq; esse, perfectumq; amatorem, perceptoremq; Justitiæ tuæ. LIB. I. CAP. IV.

CAPUT IV.

Motivum secundum ad amorem Christi nos excitans, sunt beneficia in nos collata, & quantæ illa sint efficaciæ.

TAnta beneficiorum, quæ in hominem Deus effudit; multitudo & magnitudo est; ut faciliùs arenam in littore maris, quàm illa, numeraveris. Sunt dona naturæ: Creatio; per quam Deus Esse nobis tribuit, & quidem in gradu valde excellenti: Intellectus cum libero arbitrio, sustentatio, vestimenta, hospitium, divitiæ, honores, Cœlum, Sol, Luna, Elementa, animalia, fructus, & omne id, quod in hoc mundo conspicitur. Secundò, sunt dona gratiæ: Incarnatio, Passio, Mors, Sacramenta, Sacra scrip-

Enumerantur duplicis generis dona, quæ homo à Deo accepit.

LIB. I. CAP. IV.

ſcriptura, libri ſpirituales, exhortationes, gratia ſanctificans, &c. verbo, tanta beneficiorum à Chriſto acceptorum copia eſt, ut homo jure optimo dici poſſit, merum quoddam ex Dei beneficiis coagulum, Vertat ſe dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum; aſpiciat corpus & animam; aſpiciat quidquid in cœlo, & in terra, omnia hæc beneficia ſunt, quæ à liberaliſſimo Deo, plenâ & velut prodigâ manu in hominem profunduntur.

Magnitudo beneficiorum Dei ex quatuor colligitur circumſtantiis.

Ut immenſam eorundem magnitudinem nonnihil penetremus, quadruplex in iis infinitas conſideranda eſt. *Primò* infinitas Chriſti dantis, quæ in omnibus beneficiis attendi debet; dignitas ſiquidem benefactoris, & pretium & majeſtatem beneficiis tribuit, v. g. pomum à Ruſtico datum non magni æſtimatur; datum à Barone majoris; à Rege maximi: ex quo ſequitur, beneficia à Deo utpote infinitæ majeſtatis, in nos collata, licèt minima, maximi facienda, maximoque in pretio habenda eſſe. *Secundò*, conſideranda eſt infinitas noſtræ vilitatis, quæ non ſecus ac dignitas dantis, auget donorum pretium: ſic Ruſticus acceptum à Rege pomum magni æſtimare debet, non ſolùm ob dignitatem dantis, ſed & ob abjectam ſuæ perſonæ conditionem; neque enim Comes datum à Rege pomum magni faciet. *Tertiò*, attendenda eſt infinitas in beneficiis ipſis; nam reipsâ Incarnatio, Redemptio, Sacramentum Euchariſtiæ, ſunt infiniti valoris, cùm Chriſtus infiniti pretii theſaurus in iis revera contineatur.

Quar-

LIB. I. CAP. IV.

Quartò, & maximè perpendenda est infinitas amoris, quo beneficia conferuntur, qui certè amor omnium beneficiorum, beneficium præstantissimum est; nam, ut ait Seneca libro 1. de benef. cap. 6. *Non quid fiat, aut quid detur, refert; sed quâ mente: quia beneficium non in eo, quod fit aut datur, consistit; sed in ipso dantis animo.* Ex quo sequitur, magnum beneficium, datum ex minore affectu, esse minoris æstimandum, quàm exiguum, datum ex magno affectu & amore: Unde pro certo tenendum, bolum panis & haustum frigidæ in sustentationem vitæ à Deo nobis donatum, majoris æstimandum, majoresque pro eo Deo gratias agendas; quàm si ab Angelo centum nobis mundi donarentur; quia amor, quo Deus dat nobis frustulum panis, est infinitus; amor Angeli, quo dantur mundi, finitus. Si ergo tantum beneficium haustus frigidæ, quæ & quanta non erunt beneficia Incarnatio, Redemptio? &c.

Vis beneficiorum.

Beneficia corda animosque regunt & vinciunt; si benefacere possim, jam potens sum; & in mea obsequia trahere possum eum, cui ex me benefit. Feræ, Leones, Tygrides, Dracones per beneficia placantur, ut plures testantur historiæ; quamdiu ergo induratum erit cor nostrum ad beneficia innumera à Christo in nos collata?

Indignum est plus reflectere ad beneficia ab homine quàm quæ à Deo collata sunt.

Si quis hominum millesimam beneficiorum partem tibi præstitisset, quæ Christus; certè cohibere amorem nullatenus posses. Maximo tibi gaudio esset, illius recordari, de eo loqui; illum videre, cum illo conver-

sari,

LIB. I. CAP. IV.

sari, Quare ergo chalybe durior es in Christum? quare plus tangeris beneficiis, quæ ab homine, quàm quæ à Christo conferuntur? fortassis ideo, quia dantur tibi à Personâ infinitè digniore, quàm homo est? fortassis ideo, quia pretii sunt infinitè majoris, quàm omnia omnium hominum dona esse possunt? sed ex his directè contrarium sequitur. Et si hominem amas, qui tibi benefacit, cur non Deum? à quo & ipsa eadem dona & bona sunt, quæ tibi tuus amicus impertit; Deus enim hoc tuo amico, ut suo instrumento, ad tibi benefaciendum, utitur.

Enumeratio beneficiorũ, quæ movere hominem debent ad Deo serviendum.

Ama ergo Christum, summum Benefactorem tuum; resarci quod tam turpiter neglexisti; cordi sume maximam tuam obligationem, nec vinci te patere gratitudine, ab irrationali pecore. Ille est à quo corpus accepisti; ille est, qui dedit animam, & corpori univit; Ipsius est Sol, qui te illuminat; Ipsius est ignis, qui te calefacit; Ipsius est terra, quæ te sustentat; Ipsius est aqua, quæ te lavat; Ipsius est cibus, quo vesceris; Ipsius sunt vestes, quibus tegeris & ornaris; Ipsius est domus, quam incolis; Ipsius sunt omnes creaturæ, quæ tibi serviunt. Si Christianus es, non Ethnicus; si Catholicus es, non Hæreticus; si Religiosus es, non sæcularis; si pericula evasisti, tentationes superâsti, bonas inspirationes habuisti, opus meritorium exercuisti; omnia hæc, omnia à liberali Dei manu provenerunt. Ideo naturam humanam assumpsit, ideo vitam consumpsit in sexcen-

tis

tis miseriis, ideo in abyssum tormentorum se dimisit, ideo ignominiosissimè crucifigi, & mori voluit: & præter hæc omnia, tibi parat æterna cœli gaudia. Edic amabo; nonne hæc sufficientia sunt ad cor movendum, & ad amorem excitandum? quis non amabit adeò amantem, adeò benefacientem? ne differas ergo ad momentum amore perfectissimo amare talem ac tantum Benefactorem. Coge in obsequium, coge in amoré, quidquid habes, & quidquid potes. LIB. I. CAP. V.

CAPUT V.

Tertium motivum ad amorem Christi excitans, est, quia homo factus est, eum potissimum in finem, ut à nobis amaretur.

CErtissimum est, Deum Opt. Max. omni tempore cupivisse cor hominis, & in illius se amorem insinuare. *Præbe fili mi, cor tuum mihi*, ait Proverb. 23. Ad hoc ut hominem induceret, dedit ei cor, quod æque minùs sinè amore, quàm sinè pulsu & motu vivere potest; Præcepit ut se Creatorem & universorum Dominum amaret; promisit id facienti æterna Cœli gaudia; negligenti æterna inferni tormenta. Et quia similitudo, ut docent Philosophi, est mater amoris, signavit eum lumine vultûs sui, creavitq; hominem ad imaginem suam Genes. 27. Creavit eum non per alium, sed per se ipsum; quod credebat, non posse non esse grande ad amorem incitamentum. Si enim imago Regis capax amoris esset, quem

Quibus modis Deus conatus sit hominem in sui amorem allicere.

LIB. I. CAP. V.

quem amaret nisi Regem? Et si Rex propriâ manu hanc imaginem efformâsset, strictiùs ad Regem amandum obligata esset; meritoq;, si ad alterius amorem invitaretur, responderet, si loqui daretur: Absit amare alium, quàm Regem, meum Originale; tum, quia me suî imaginem facere dignatus est, & quidem propriâ manu; tum quia Rex est, & nemo in regno amore dignior ipso est. Durissimus tamen homo ab ipsiusmet Dei manu formatus ad amorem non movebatur.

Videns igitur Deus se repudiato, hominum corda futilibus rebus affixa, & amorem dividere inter abjectissimas creaturas; aliis excogitandis mediis intentus fuit, ut vel amoris scintillam ad se derivaret; ususque est medio, quo efficacius nec sua infinita Sapientia excogitare, nec Omnipotentia majus facere potuit. *Descendit de Cœlis & incarnatus est. Maximè Christus advenit*, ait S. Aug. Cap. 4. de Catechiz. rudib. *ut cognosceret homo, quantum eum diligat Deus, & ideo cognosceret, ut in ejus amorem, à quo prior dilectus est, inardesceret.* Deus invisibilis, qui purus spiritus est, impedimento esse amori poterat; cùm intellectus humanus, nec capere, nec cognoscere ple[illegible]è possit, nisi quod corporeis & externis sen[illegible]bus percipitur; nec voluntas amare, nisi quod ab intellectu amore dignum proponitur. Impedimentum hoc Christus sustulit; volens namque humanæ consulere infirmitati, talem substantiam assumpsit, quæ oculis videri, manibus palpari, & ab humano

Incarnatio Dei fortissimum ad amorem incitamentum.

mano corde, suæ conformiter conditioni, modo sensibili amari potest. Et ut hac divina inventio, amorisque illicium efficacius foret, non assumpsit naturam quamcunque, sed humanam. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, ait Joannes Cap. 1. Potuisset assumere corpus nobilius v. g. Solem; seque cum illo circumvolvens, radiis suæ gratiæ mundum illustrare & opus redemptionis in splendoribus perficere: noluit tamen; sed præ magnitudine amoris servile corpus nostrum induit, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. *Demonstravit carnalibus corporeisque sensibus, deditis*, ait S. Augustin. de vera Religione Cap. 10. *quàm excelsum locum inter creaturas habeat humana natura, quòd non solùm visibiliter: (nam & id poterat in aliquò ætherio corpore ad nostrorum aspectum tolerantiam temperato:) sed etiam hominibus in vero homine apparuit.* Non ergo solùm Deus hominem creavit ad similitudinem suam; sed etiam se ad similitudinem hominis effinxit; ut duplici hac similitudine homo inductus, ad amorem vehementiùs traheretur. *Ut familiariùs diligeretur ab homine Deus, in similitudinem hominis Deus apparuit*, ut ait S. August. Manual. c. 26.

LIB. I. CAP. V.

Quod medio adeò stupendo, incarnatione scilicet, Divina majestas usa sit, ut in sui amorem nos pelliceret, satis esse debet ad cor chalybe durius frangendum, & in teneros affectus emolliendum. Egregius vitæ spiritualis Magister Avila Ep. 9. dicit; hoc Divinæ majestatis desiderium, quo amari à

Effatum Magistri

LIB. I. CAP. V. *Avilæ de Dei in nos amore.*

nobis cupit, tam esse vehemens, ut, si passibilis esset, præ magnitudine desiderii moreretur, vel ad minùs graviter ex eo decumberet. Quid dici potest admirabilius? & tamen plena & plana hæc est veritas.

Ex similitudine monstratur, quod ad Deum amandum nos vehementissimè movere possit incarnatio Verbi.

Si quis ex ultimis terræ partibus, Chinâ vel Japoniâ, non obstantibus frigore, æstu, siti, fame aliisque sexcentis periculis, ad has Europæ partes veniret, ut te inter amicos suos habere posset; eumque in finem, Patrem, Matrem, Cognatos & amicos deseruisset; præterea flexis genibus, extensis manibus, suspiriis & lachrymis idipsum à te peteret; essesne adeò durus, ut reciproco eum amore non dignareris, & amicorum tuorum numero excluderes? Si Romanorum Imperator ad tugurium tuum descenderet, rem à te peteret, quam eidem posses cum tuâ voluptate, utilitate, & sine ullo tuo detrimento exhibere; peteretque hanc rem multis precibus, imò promitteret plurimos thesauros, si extraderes; econtra Cæsareâ authoritate minaretur carceres, tormenta, mortem, si negares: essesne adeò fatuus, ut negares? si nulla spes lucri, nullus timor damni id tibi persuaderet; certè Personæ dignitas, ineffabilis illius cupiditas, severumque mandatum movere te deberent, ut ipsi omnia tibi possibilia deferres; imò cor ipsum visceribus evulsum præsentares.

Dominus gloriæ, infinitæ Majestatis Rex se exinanivit, omnia deseruit, propter te egenus factus, mortale corpus induit, innumera sustinuit tædia, dolores, angores, &c. Imò in genua quodammodo ante te procidit orans,

rans, ut in tuam se familiaritatem admittas. Et eris tantæ feritatis, & Majestatem hanc post tot preces repellas, & in tui cordis habitaculo locũ neges? A mundo condito inter tot hominum milliones unus fuit, qui proposuit, & publicè edixit, quod neminem amare vellet, nec à quoquam amari cuperet. Fuit hic humani generis probrum, Thimon Atheniensis; de quo illud: *Nec amat, nec amatur.* Hic interim si resciret Deum verum & vivum suî causâ hominem factum, tot & tam indigna passum, seque ab eo adeò candidè & syncerè amari; credo sanè, feritatem omnem exueret, & tenero affectu, ita amantem, redamaret. Undemeritò dicit S. Paul. 1. Cor. 16. 22. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema.* Quæ verba explicans S. Chrysost. dicit; nullam, post factam Filii Dei incarnationem, superesse excusationem, Deum non amandi.

LIB. I. CAP. VI.

CAPUT VI.

Quartum motivum ad Christi amorem est passio ipsius & mors.

Non creatio, sed redemptio hominis Deo labore stetit.

EX doloroso Redemptionis opere, quod pro nobis subiit æterni Patris Filius, evidentissimè patet, quantùm nos Deus amet. Quod nos creaverit, facili negotio, verbo unico constitit; quod redemerit, acerbissimâ passione & ignominiosâ morte. *Sex diebus*, ait S. Bern. serm. 11. in Cant. *condidit omnia, & te inter omnia, at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ, & quantùm*

LIB. I. CAP. VI.

tùm laboravit ſuſtinens ; ſemetipſum exinanivit uſque ad carnem, ad mortem, ad crucem ; quis dignè penſet, quanta fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis, Dominum Majeſtatis carne indui, mulctari morte, turpari cruce? Et multùm fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret ; commoneretque gratiarum actionis difficultas Redemptionis, quem minùs eſſe devotum, fecerat conditionis facultas.

Et ob hanc cauſam voluit, ut ſibi, in cruce adhuc pendenti, lanceâ latus aperiretur, ut oſtenderet per vulnus exterius, quanto interiùs amoris vulnere fuerit ſauciatus. Voluit, ut hoc vulnus omnium vulnerum eſſet ultimum, & infligeretur poſt mortem, ut oſtenderet in vulnere Caritatis omnia Redemptionis Myſteria terminari. Ut autem manibus quodammodo palpemus tàm amorem illius in nos, quàm noſtram in ipſum reciproci amoris obligationem ; ad quaſdam Sacratiſſimæ illius paſſionis circumſtantias accuratiùs reflectendum. Quarum prima

Enumerantur Dominicæ paſſionis circumſtantiæ, quarum prima quod patiens ſit infinitæ dignitatis.

Quòd is, qui paſſus eſt, Perſona ſit infinitæ dignitatis. Mendicus, ſi pro alio moriatur, meretur amorem : & ingratiſſimus foret, qui hoc amoris beneficium amando non recognoſceret. Moritur pro nobis ex amore, non mendicus ſed Rex regum, Deus & Homo, Perſona, in qua omnia, quæ ſunt, infiniti ſunt valoris.

Secunda, quod ſint abjectæ creaturæ, pro quibus

Secunda. Quòd ii, pro quibus tam indigna paſſus eſt, ſint homines, abjecti terræ vermiculi, infenſiſſimi hoſtes, à quibus nihil boni ſperare, nihil mali metuere poterat. Fuerunt parentes qui mortui ſunt pro filiis, fuerunt ami-

amici, qui mortui sunt pro amicis; sed, quòd pro inimico quis mortuus fuerit, inauditum est, solus, qui id fecit, fuit Dei Filius: per quod, ùt ait Apostol. Paul. Rom. 5. 8. *Commendat Caritatem suam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro nobis mortuus est.* Imo eodem tempore, quo horrendum scelestissimæ crudelitatis actum ingratus homo, eum crucifigendo, exercebat, dignatur Crucifixores vocare suos amicos; dicit enim per os David. Psal. 37. *Amici mei & proximi mei appropinquaverunt adversum me, & steterunt.*

LIB. I. CAP. VI. *Christus patitur.*

Tertia. Quòd fuerint pœnæ & dolores innumeri. Ità ut S. Thom. 3. p. q. 46. art. 5. 6. & 7. dicat dolores Christi superâsse omnia tormenta, quæ omnes homines simul in hac vitâ sustinere possunt. *Primò* ratione extensionis, quia extenderunt se ad corpus, ad animam, ad sensus, ad omnes animæ potentias. Passus fuit in bonis; detractis enim vestibus, nudus flagellatus & crucifixus fuit; passus est in honore, contumeliis oneratus; passus est in Sapientiâ, ùt stultus irrisus; passus in Omnipotentiâ, veneficus habitus; passus in Discipulis, ab uno eorum proditus, ab altero negatus, ab aliis desertus; passus fuit ab hominibus omnis generis; omnis conditionis, à Rege, Præside, Judice, Aulicis, Pontificibus, Scribis, Judæis, Gentibus, Maribus, fœminis; imò & tristissima ejusdem Mater, dolores auxit; dum eandem vidit sub cruce præ doloribus, & compassivâ erga se Filium suum animi teneritudine quodammodo exsanguem, & extremè desolatam; passus fuit

Tertia, pœnarum acerbitas quæ ex circumstantiis deducitur.

LIB. I. CAP. VI.

in corpore, quod meliùs tu cogitatione, quàm ego calamo, assequi poteris; passus fuit in animâ, à peccatis generis humani, quæ vivacissimè eidem, ùt maxima Patris sui cœlestis injuria, & maximum hominis, quem intensissimè amabat, malum, fuere proposita; passus est in intellectu, dum prævidit, paucos admodum hac suâ passione, ex merâ Caritate assumptâ, bene usuros; passus in memoriâ, dum recordaretur gravissimæ injuriæ, qua afficiebatur; passus in voluntate, per subtractionem omnis solatii; per ineffabilem tristitiam, ariditatem, tædia, angustias, quæ omnia tanta fuerunt, ut interfecissent, nisi supernaturaliter fuisset confortatus. *Secundò*, fuerunt hæc tormenta gravissima ratione durationis, nam inceperunt à primo conceptionis suæ momento, & sinè interruptione durârunt in mortem usque. Quamprimum enim sanctissima ejus anima creata fuit, & corpori & Deitati unita, prædita fuit infinitâ sapientiâ & scientiâ; vi quorum clarissimè agnoscebat, & quodammodo præsentiebat omnes & singulos dolores, quibus per vitæ suæ decursum, usque ad extremum halitum, affligendus esset.

Quarta, quod cum gaudio Christus passus fuerit.

Quarta. Quòd omnes dolores sustinuerit cum gaudio, quod colligi ex eo satìs potest; quòd, *Primò*, tormenta omnia & mortem ipsam sponte elegerit, *Proposito gaudio*, ait Apostol. ad Hebræos 12. *sustinuit crucem*; quod idem est, ac si diceret, ut explicant S. Chrysost. Theophilactus & passim omnes latini Patres; quod, quamvis Filius Dei in cœlesti gloriâ omnibus pœnis liberatus maneret

Quod gaudium

po-

potuisset, maluerit tamen Homo propter nos fieri & crucifigi: imò putat Rupertus de S. Victore, quòd Cœlestis Pater Filio jam jam incarnando optionem dederit, an mundum redimere vellet per delicias & honores, vel per contemptum & contumelias, præelegerit tamen repudiatis voluptatibus vitam asperam, & mortem adeò acerbam. *Secundò*, etiamsi elegisset pati pro homine, non erat opus tanto sanguinis profluvio, vel unicâ guttâ redimere potuisset universos; sed amori gutta non sufficiebat, qui cogebat ut omnem effunderet, hocq; modo testaretur, quàm tenerè amaret, quos tanto pretio redimebat. *Tertiò*, desiderio desiderabat acerbissima tormenta. *Baptismo*, ait Luc. 12. *habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec fiat*, q. d, quantùm desidero, quantum anhelo ad spinas, ad verbera, ad irrisiones, ad clavos, ad crucem. Sciebat Judam fore suum proditorem, unde tarditatis eundem quodammodo arguens ei dicebat, Joañis 13. *Quod facis, fac citò*, q. d. Majus habeo desiderium, ut vendar, quàm tu, ut vendas: hocque patiendi desiderium ut ampliùs testaretur, sæpius de suâ passione fuit locutus; Matth. 16. repellit Petrum qui passionem dissuadebat, vocando eum Satanam. Lucæ 9. in medio Transfigurationis splendore in Monte Thabor fiebat sermo de passione: *dicebant* siquidem *excessum, quem completurus erat in Jerusalem. Quartò*, cùm jam non ampliùs in nudo desiderio passio sisteret, sed ad rem ipsam aggrediendum esset, gaudium manifestavit, dum adeò lætanter Hierosolymam peteret, in qua passurus

LIB. I. CAP. VI. *ex variis circumstantiis probatur.*

LIB. I. CAP. VI. SECT. I.

surus erat; dum adeò suaviter coram discipulis suis de eâ jam jam secuturâ, in ultimâ cœnâ loqueretur, quam cœnam hymno dicto terminavit, ut gaudium suum de Passione & morte imminente, suavi cantu manifestaret; ùt vult Barradius in Joannis 14.

SECTIO I.

Quàm vehementer ad amorem Christi excitare nos debeat, Sacra ejus Passio.

QUia Passio Christi, ut modò vidimus, tanti ponderis tantæque præstantiæ est, tam ex dignitate patientis, & vilitate hominis, quàm ex tormentorum acerbitate & promptissimâ Christi voluntate, quâ pro nobis mortem subîit; summopere obligamur ad amorem amori reddendum. Sola Passio, ejusque attenta ruminatio abunde sufficit ad amoris ignem magnum & altùm in cordibus nostris accendendum. Suavissimus Redemptor noster videns, quòd in excitatione internorum affectuũ, exterioribus sensibus uti debeamus; *tantam*, ùt ait S. Bern. serm. de dilig. Deo, *eis dulcedinem in carne exhibuit, ut durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligat.* Postquam homo ex statu innocentiæ tam fœdè lapsus creaturam Deo suo anteposuisset, ad meliorem frugem reducere hominem Deus Opt. Max. laborabat, & quodammodo ipse secum rationes inibat, consultans, an vi, an timore; an minis, an promissis ad meliora reducendus esset; sed nullo horum medio hominis cor expugnari, & ad amorem

Fortiori medio Deus hominem ad reciprocum amorem allicere non po-

rem excitari posse prævidebat. Factus igitur Homo est, & plurima ex amore in hominem toto vitæ suæ tempore passus, in eo totus fuit, ut hoc saltem modo & medio rebellem hominem in suî traheret amorem. Hæc omnia optimè proponit S. Bernardus loc. cit. Deum inducens quasi deliberantem, quo tandem modo hominem ad se pertrahat. *Si invitum coegero, asinum habeo non hominem; quoniam quidem non libens venit nec spontaneus, ut possit dicere: Voluntariè sacrificabo tibi. Terrebo eum, si fortè convertatur & vivat: & comminatus est acerbiora, quæ excogitari possunt; tenebras æternas, vermes immortales, ignem inextinguibilem.* Sed homo iisdem non terrebatur. Sciebat Deus hominem ex natura sua bonorum cupidum, & longæ vitæ maximè amantem. *Promisit vitam æternam, promisit, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* Sed nec hoc modo quidquam Dei bonitas profecit. *Unum restat adhuc: inest homini non solùm timor & cupiditas, sed & amor, nec quidquam in eo vehementiùs ad trahendum. Venit itaque in carne, & tam amabilem se exhibuit, ut illam nobis impenderet caritatem, quâ majorem nemo habet, ut animam suam daret pro nobis. Quisquis sanè nec ob hoc converti voluerit, nonne meritò audiet: Quid debui facere vineæ meæ & non feci?*

LIB. I. CAP. VI. SECT. I.

tuit, quàm sacrâ suâ passione.

Et si de re, ùt dignum est, loqui velimus, quid ultrà à Deo exigere possumus, quo amorem suum in nos evidentiùs testetur? ad quid eum adigemus, postquam omnem pro nobis sanguinem effudit. Si quid sanguine suo melius & carius habuisset, dedisset utiq;

LIB. I. CAP. VI. SECT. II.

nobis. Unde jam jam expiraturus in cruce dixit Joann. 19. *Consummatum est*. q. d. consummatum est, non tantùm, quod per Prophetas & figuras de me prænunciatum est; sed etiam consummata sunt omnia media, quæ amor excogitare potuit, ut hominem redimam, & in amorem meî pelliciam.

Durissimum cor frangere potest passionis Christi memoria.

Si ergo in amore hucusque vel tepidi vel frigidi fuimus, excitemur jam tandem ad amorem, acerbissimâ passione & morte, quam subîit æternus Deus pro salute nostrâ. Nihil durum adeò, quod non artificioso invento emolliatur; ipsum metallum igne liquefit. Imò & media sunt, quibus durissimus adamas mollefiat. Sit ergo, quòd cor nostrum, ùt adamas obriguerit, mollefiat fuso sanguine unigeniti Filii Dei. *Si amare pigeat, saltem nunc redamare non pigeat*: ùt monet S. Aug. de Catechiz. rudib. c. 4. Si ex duritia cordis nostri, in amore primi non fuerimus; ad minùs jam, dum ipse fecit amoris initium, amorem amori reddamus. Amor non solvitur, nisi amore. Amemus igitur, & redamemus; amplectamur, quantùm possumus, vulneratum nostrum.

SECTIO II.

Proponitur consideratio, deducta ex hactenus dictis, ut ex ejus attentâ ruminatione ad amorem Christi inflammemur.

REX quidam potentissimus, ditissimus, formosissimus; in quem Deus & Natura

ra contulit, quidquid ad perfectissimum & felicissimum Principem facere potest; volens regni & thori sociam eligere, spretis Regni sui puellis à nobilitate generis & formæ elegantiâ perillustribus, eligit quandam pauperis rustici filiam, gibbosam, tetricam, rugosam, & planè deformem. Quid quæso de mirabili hoc connubio, de hoc Rege, & Reginâ mundus cogitabit?

LIB. I. CAP. VI. SECT. II.

Qui nescirent, Regem singulari pollere prudentiâ, putarent eundem fatuum & emotæ mentis hominem: si verò perspectum haberent, neminem sapientiâ Regi in Regno parem, eúmque animo planè deliberato hoc matrimonium inire; obstupescerent ad tam insolitum amoris excessum, talémque in abjectam Rusticam affectum. Deinde omnes hanc Sponsam tam mirabiliter electam, felicissimam prædicarent, innumerísque titulis Regi ad quælibet obsequia obligatissimam judicarent.

Rex hic est Christus JESUS æternus Deus, æterníq; Patris Filius; hic sibi in Sponsam adsciscit hominis Animam, ignobilem, pauperem, deformem creaturam, in qua nihil, quod amore dignum; multum verò, quod nauseam & aversionem creare possit. Quod autem in hoc connubio omnem exsuperat captum, est, quòd, cùm Supremus hic Cœli & Terræ Dominus in Sponsam accipere non posset hoc fœdum monstrum, nisi per tormenta, crucem & mortem; spreverit supplicia, spreverit crucem, spreverit mortem; quam, (Cœli stupescite!) crudelissimam cum gaudiô subiit gloriæ Dominus, ut sibi

LIB. I. CAP. VI. SECT. II.

ſibi copularet hanc deformem Creaturam. Admirationem auget, quòd connubium hoc iniêrit non intuitu divitiarum; erat enim Sponſa, non tantùm deformis, ſed & tota inops, nec voluptas fuit quæ induxit, quæ enim delectationes ſperandæ ab hac ſqualli-dâ Mædusâ; erat Sponſus ſe ipſo beatus, &, ùt omnium gaudiorum incomprehenſibili abyſſo, nulla poterat delectatio aliunde advenire. Solus igitur fuit amor, ſola bonitas, ſola miſericordia, quæ hanc deſponſationem perſuaſit: poſt quam continuò ſponſam ſuam, participem fecit ſuæ ſapientiæ, pulchritudinis, potentiæ, &c. factáque eſt ſupra modum dives, nobilis, pulchra, &c.

Hic attentè reflectendum ad cogitationes, affectiones, & amoris actus; quibus per univerſam vitam, Regem & Sponſum ſuum, aſſumpta ad thalamum pauperrima Sponſa, de qua ante, proſequeretur: ſimiléſq; in animo noſtro ergaChriſtum affectus excitandi.

Primò. Hæc Sponſa in Regis, Domini ſui oculis, quàm modeſtiſſimè ſe haberet; quidquid reverentiæ poſſet, promptiſſimè exhiberet, verbíſque eum alloqueretur, ſummam humilitatem, ſubjectionem, & circumſpectionem ſpirantibus.

Secundò. Amaret amore integerrimo, tenerrimo & fideliſſimo; nec cum ullo mortalium, hunc amorem divideret; quem enim præter Sponſum ſuum, adeò mirabiliter amantem, amaret?

Tertiò. Si quo morbo Rex Sponſus affligeretur, tenerrimè infirmo compateretur, diu noctúque lecto aſſideret, maximâ ſoler-

tiâ

tiâ invigilaret, & lachrymis diflueret: maximè, si sciret, eam infirmitatem sponte à Domino suo susceptam, ut eam adhuc faceret feliciorem. Ex his collige, quantùm debeas Christo pro te patienti. LIB. I. CAP. VI. SECT. II.

Quartò. Si Rex peregrè proficisceretur, solus ille occuparet omnem Sponsæ memoriam & linguam; de nullo cogitaret, de nullo loqueretur, nisi de illo, ardentissimóque desiderio reditum expectaret.

Quintò. Omnes sensus & potentias impenderet, in inveniendis novis & novis mediis, quibus eidem placeret, & ipsâ morte pejus fugeret omne illud, quod Sponso displicere posset, & si, casu aliquo offenderet, præ animi dolore contabesceret.

Sextò. Si occasio, pro illo patiendi, ad manum esset, utrâque manu hanc prensaret, & amplexaretur; felicémque se æstimaret, si effusione sanguinis amorem testari posset.

Septimò. Se totam Regis voluntati & beneplacito committeret, & quæcunque sinè ullâ contradictione promptissimè exequeretur.

Hi omnes affectus attentè ruminandi sunt, & in Christum animæ nostræ Sponsum, modo, quo fieri potest, perfectissimo dirigendi: Inter illum enim & nos, plures, majorísque momenti causæ intercedunt, quæ à nobis illos infinitè pluribus titulis exigunt, quàm prædictus Rex à Sponsâ suâ, quam è tugurio rustico ad regium palatium & thalamum assumpsit.

CA-

CAPUT VII.

Quintum motivum ad amorem Christi, est beneficium Creationis & Redemptionis.

Titulo creationis toti ad Deum spectamus.

Ex toto corde & ex totâ animâ Deum amare tenemur ob creationem, non solùm, quia per hanc,ut beneficium singulare, ex abysso nihileitatis nos eduxit; sed etiam, quia hoc titulo, quanti, quanti sumus, ipsius sumus. Multis titulis aliquid dicitur possideri, v, g. titulo cessionis, permutationis, donationis, emptionis, &c. Sed nullus titulus liquidior,&magis legitimus est,quàm si quis sibi ipsi aliquid paret. Sic statua à statuario elaborata ad neminem meliori titulo pertinet, quàm ad statuarium, qui dedit ipsi esse, esto nec materia nec forma substantialis statuæ ab artifice proveniat; sed tantùm exterior figura & quædam accidentia: cùm econtra Deus in creatione rerum, & materiam & formam, & accidentia tribuat. *Deus*, dicit S. August. I. Confess. cap. 6. *usque ad ipsum rerum fundum, id est, ultimum atque extremum essentiæ gradum suâ vi & virtute pertingit.* Dei ergo toti sumus, quia nos creavit, & creare per conservationem pergit; Dei sumus modo longè excellentiori quàm aliæ creaturæ, ob modum creationis excellentiorem; formavit enim nos ad similitudinem suam. Optimè ergo dicit S. Laurent. Justinian. lib. de obed. cap. 5. *Clamat innata ratio, ut quisquis se illi subjiciat, à quo habet, ut sit.* Et S. Ber-

Bernard. Tract. de diligendo Deo. *Inexcusabilis est omnis, etiam infidelis, si non diligit Dominum Deum suum, toto corde, totâ animâ, totâ virtute suâ. Clamat nempe intus ei innata, & non ignotâ ratione justitia, quia ex toto se, illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat.*

Nec solùm Dei sumus titulo Creationis, sed etiam Redemptionis, *Non estis vestri, empti enim estis pretio magno,* ait S. Paulus 1. Cor. 6. 20. Ut hunc titulum penetremus, ponderanda est natura & proprietas emptionis, si quis rem quampiam emat, & pretio justo solvat, rei emptæ Dominus efficitur; si emat pretio rei valorem dupliciter excedente, dupliciter rei emptor fit Dominus, & dupliciter ipsius est; si emat pretio centies excedente, centies ipsius est: Cùm ergo Christus nos emerit pretio infinitè digno, laboribus, doloribus, sanguine, passione, morte; quæ omnia infinitè pretiosiora sunt quàm nos; hinc sequitur nos totos quantos infinities Dei esse. Unde meritò S. Bern. Tract. de dilig. Deo ait: *Si totum me debeo pro me facto, quid addam jam pro refecto, & refecto hoc modo? in primo opere me mihi dedit; in secundo se, & ubi se dedit me mihi reddidit: datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo tribuam pro se? nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum.* Et iterum serm. 20. in Cant. *Valde mihi amandus est, per quem sum, vivo, & sapio: dignus planè est morte, qui Tibi Domine Jesu recusat vivere.*

Infinito pretio nos Deus sibi comparavit; unde & infinities ipsius sumus.

Hi duo tituli, legitimæ scilicet possessionis & proprietatis, quibus per Creationem & Redemptionem, toti Dei sumus, magni ro-

LIB. I. CAP. VIII.

roboris & energiæ ſunt, maximè conjunctim ſumpti, ad inſtigandum nos, ut corporis animæque vires amori conſecremus.

Revocabat hos duos titulos in mentem S. Epipodius, iiſque ſe animabat inter ſupplicia, quibus in perſecutione Antonini Veri afficiebatur. *Chriſtum*, ajebat, *cum Patre & Spiritu Sancto Deum eſſe confiteor, dignúmque eſt, ut illi animam meam refundam, qui mihi & Creator eſt & Redemptor.* Ita Suri. in actis 22. April.

CAPUT VIII.

Sextum motivum ad amorem Chriſti, eſt expreſſum de diligendo Deo mandatum.

SI abjectiſſimis nobis homuncionibus Deus Opt. Max. ſe diligendi dediſſet licentiam, & ſimul facultatem per amorem hunc comparandi inæſtimabiles theſauros; certè idipſum maxima gratia foret, omne noſtrum meritum excedens. Liquet hoc ex communi hominum agendi modo; moris enim non eſt inter Viros Principes, ut dicant ſubditis (quamvis ejuſdem ſint naturæ ſubditus & Princeps] licentiam do vobis, ut me ametis; ſed: Præcipio vobis, ut in omni ſubjectione & timore mihi ſerviatis. Vel, ſi confidentiùs loqui velint, contingit hæc gratia ſolùm amiciſſimis, & in ſecreto.

Amor Dei in nos colligitur ex mandato,

Quantò Deus melior mundi Principibus! non ſolùm concedit licentiam, ſed & expreſsè jubet, ut ſe amemus, & quidem mandato omnium maximo. Dat nobis hoc mandatum

Deuter. 6. 5. Matthæi 22. 37. Marc. 12. 30. Luc. 10. 27. his verbis : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ.* vocátque hoc mandatum apud S. Matt. loc. cit. *primum & maximum.* Si servabimus, salvabimur; si negligamus, damnabimur. Si præcepisset nobis Deus, ut amaremus lapidem, vel rem quampiam abjectam & vilem, decuisset ipsi ùt supremo Domino obtemperare : cùm verò adeò strictè & severè præcipiat, ut se amemus, qui Bonitas, Pulchritudo, & Beatitudo infinita est, hócque modo nos illi uniamus; idipsum infallibile sui in nos amoris est argumentum; & hæc gratia validiùs nos Deo obligat, quàm creatus intellectus capere possit. Quare meritò in hæc erumpit suspiria S. August. lib. 1. Confes. cap. 5. *Quid mihi es? quid Tibi sum ipse, ut amari Te jubeas à me? & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? parvane ipsa est, si non amem Te?* Certè, si Deus prohibuisset nobis, ne se amaremus; omnem sanguinem ad ultimam usque guttam oporteret effundere, ut nobis ea gratia, & amandi licentia obtingeret, cùm amor res sit adeò sublimis, gloriosa, & utilis. Quia igitur non solùm licentiam, sed & mandatum Dominus dedit; huic mandato ad literam, ùt nobis intimatum est, obtemperemus : hoc est, amemus eum, *ex toto corde*; & promptâ voluntate; *ex totâ mente*; ex totâ parte superiore, ubi residet intellectus; *ex totâ animâ*; ex totâ parte inferiore, ubi passiones & appetitus locum habent; *ex totis viribus*, quæ vigent in exterioribus corporis mem-

LIB. I. CAP. VIII. *quo nobis jussit, ut se diligamus. Cui mandato parendum. Et quare.*

Quo modo Deus diligendus sit.

LIB. I. CAP. IX.

membris: ità ut Voluntas cum suis affectionibus; Intellectus cum suis cogitationibus & scientiis; Appetitus cum omnibus motibus; corpus cum omnibus membris, amori Divino consecrentur, eoque occupentur; sintque omnes & singulæ naturæ & essentiæ nostræ partes, amoris Divini sedes; in quibus summâ cum authoritate & potestate, Regina Caritas resideat & dominetur. Ità ut aures nihil audiant, lingua nihil loquatur, manus nihil attingant; cæteraque corporis membra & animæ potentiæ nil operentur, nisi juxta dictamen & imperium dominantis Amoris.

CAPUT IX.

Septimum motivum ad amorem Christi, desumitur ex vesano hominum amore, quo unus alterum sæpe amat: ex quo deducitur Christum præ omnibus amandum.

Amor in creaturas, sœpe etiam fœdas, manuducere debet ad amorem Dei.

TAm ex sacris Literis, quàm profanis historiis liquet, quòd amor, quo unus homo alium interdum prosecutus est, fuerit omnino admirabilis, & supra omnem modum vehemens. Quàm non intensè amavit Jacob Rachelem? Genes. 19. Quàm insano amore in Thamar sororem suam ferebatur Regius Princeps Amnon? 2. Reg. 13. Similia multa adduci possent fatui amoris exempla; sed de his melius est, silere quàm loqui. Sœpe eousque carnaliter amans desipit, ut spretis consanguineorum imò parentum lachry-

chry-

chrymis personam amet fœdam, & nulla virtute insignem, nec curet, quod ab omnibus irrideatur, vel etiam exhæredetur; imò totius mundi favorem respuet, dummodo personæ adeò fœdæ reciprocum amorem obtinere possit. Si ergo homo adeò intensè amet sordes, quomodo continere se poterit, ut non amet Christum pulchritudinem ipsam & Bonum infinitum? Differentia inter amorem Christi & amorem creaturarum tanta est, ut hominem sanæ mentis acriter stimulare possit, ut posito amore creaturarum, ambabus ulnis Dei amorem amplectatur. Unam alterámve differentiam adducemus, ex quibus modo dicta clariùs patebunt.

LIB. I. CAP. IX.

In amore creaturarum mera inquietudo.

Differentia prima est, quòd in amore creaturarum, nil nisi tædia, molestiæ, difficultates, amaritudines, dolus; quæ omnia proveniunt tam ex naturâ rei, quàm ex singulari & justo Dei Judicio. Cum enim homo creatus non sit, ad amandum bonum aliquod creatum, sed increatum; hinc justissimâ Dei dispositione ordinatum est, ut requiem in ejus amore non inveniat, ad quod amandum creatus non est; *Vadam post amatores meos*, dicit apud Proph. Oseam. cap. 2. 5. cor amore creaturarum occupatum. Sed frustra; audi enim quod Deus regerit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, & non inveniet: & dicet: Vadam & revertar ad virum meum priorem; quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.* Fit interdum ut quis guttulam mellis ex amore creaturarum extremis labris prægustet, sed mox integro mari fellis amaricatur, hancque momenta-

LIB. I. CAP. IX.

neam dulcedinem integrum agmen tristitiæ, Zelotypiæ, tædii & angoris consequitur. E-contra in amore Christi omnia reperiuntur contraria. Gusta, & fateberis.

Amor creaturarum molestiis plenus est.

Secunda differentia; Quòd amans ob amatam creaturam, plurimas, non rarò subeat molestias, de quibus amato nihil constat. Tu habitas hic, amatus alibi, & fortè in loco à te valde dissito: tuos amoris affectus non advertit, suspiria non audit, gressus non numerat, sollicitudines non pensat; & quia hæc omnia amatum latent, nec gaudium inde sentit, nec amoris in se tui securus reddi potest; quod ipsum tamen amanti magno solet esse dolori. His omnibus liber est, qui Christum amat, videt enim & numerat ille omnes cordis gemitus, omnes cogitationes, omnes gressus; nec potest non eorum recordari & iisdem se oblectare: quod debet amanti, magno ad amandum esse stimulo.

Amor creaturarum fallax est.

Tertia. Quòd is, quem tu amas, non adeò purè te fortassis redamet, licet tibi blandissimo vultu, suavissimis verbis & gestibus suum in te amorem testetur; certus interim esse non potes, quòd te syncerè & ex corde amet. Nam, ùt ait Proph. Jerem. cap. 17. 9. *Pravum est cor hominis & inscrutabile.* Et quomodo scies, an non omnia, quæ tibi exhibet amoris indicia, in proprium suum commodum velit detorquere? Esto tandem, quòd certus sis, te ab amato redamari; dubius adhuc esse potes, an amore adeò puro, adeò tenero amet te, ùt tu ipsum. Non ità res se habet in amore Christi, certissimi enim de illius amore sumus, quòdque nos infinitè inten-

tensius amet, quàm amare possimus nos ipsos. LIB. I. CAP. IX. SECT. UN.

Amor creaturarum inconstans est.

Quarta. Amorem creaturarum maximè amaricat separatio & absentia; quantumcunque alter alterum in mundo amat, cohabitare semper non possunt, nec alter alteri semper potest adesse, cùm innumera occurrant obstacula, quæ vetant, quò minùs alter alterius consortio semper frui possit; nec, quamdiu mundus stetit, amantium par fuit, quod per præsentiam non interruptam cohabitare sibi potuit. Et tandem mors amoris nexum violenter cum maximo amantium mœrore disrumpit. Fatendum igitur est, amicitiæ pestem esse separationem & absentiam, nam per hanc amor incipit languere; & tandem omnino deficit, ùt docet quotidiana experientia. Hac amoris peste caret amor Christi; quia enim Deus ubique præsens est, ubique nobis adest; imò ipse in nobis & nos in ipso, ità quidem ut ab illo, nullo possimus modo separari.

SECTIO UNICA.

Unde oriatur, quòd validiùs creaturas, quàm Deum amemus. Item responsio ad objectionem quæ moveri posset.

REgius Propheta David considerans, quàm ardenter homo hominem, & quàm frigidè econtra Deum amet, rei indignitate motus exclamat ps. 72. *Quid mihi est in cælo? & à Te quid volui super terram?* Quibus verbis se ipsum arguit, quòd tam serò Deum ama-

LIB. I. CAP. IX. SECT. UN.

amare inceperit, q. d. Quàm fatuè ad creaturarum amorem olim abstractus & illectus fui: modò autem re probè cognitâ resolvi spretis creaturis solum Deum amare. Quòd antehac adeò cœcus fuerim, causa fuit, quia nihil pulchriùs creaturis menti occurrebat: postquam verò Dei pulchritudinem, & bonitatem, quámque honestum, suave, & utile sit, Deum amare, cognovi, amorem in creaturas deposui & abominatus sum, solúmque eò collimo, ut amem ex toto corde meo solum Deum meum.

Quare homores creatas magni faciat.

Puer in tenebris natus & educatus, amat tenebras, illas æstimat, & sibi in iis complacet; at viso Sole, Lunâ, Stellis; tenebras damnat, quódque eas antè æstimaverit, causam dicit, quia de luce nihil constitit; sic & homo terrenis immersus, de Deo nunquam cogitans, mundi hujus bona in magno habet pretio, cùm tamen omnia vanitas, omnia afflictio spiritûs; Quæ mali hujus causa? Non intelligit quæ sursum sunt, lucem putat tenebras, & tenebras lucem. Ità damnabat erroneum suum de mundi felicitate judicium Propheta David, quo antea, ex ignorantiâ melioris, sibi ipsi fucum fecerat; candidè asserens, se, amando creaturas, jumento similem fuisse. *Ut jumentum factus sum apud te*, ps. 73. hoc est, ùt explicat S. August. *quasi pecus factus est, amando terrena.*

S. Thomas Aquinas, Opusc. 61. c. 13. dicit, animam nostram positam esse inter duo, quæ inter se infinitè differunt; hoc est, creatorem & creaturam, allegátque in hanc rem verba S. Augustini memoratu dignissima.

ma. *Anima mea inter Deum & creaturas posita, conversione ad Deum illuminatur, melioratur & perficitur; conversione ad creaturas obtenebratur, deterioratur, corrumpitur.* Si ergo ad amorem suî cor hominis trahere possit mundus fallax, & fallacia mundi bona; quam indigna res est, quòd in amore Dei, summi & veri Boni nostri adeo torpeamus, & instar adamantis induruerimus! *Filii hominum usquequo gravi corde, ùt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* ps. 4. sit tandem finis injuriæ, quam Christo irrogamus, illum creaturis & mendaciis postponendo. Amemus saltem æternam Veritatem adeò intensè, ùt amavimus mendacium.

LIB. I. CAP. IX. SECT. UN.

At dicis: Mirum nemini videri debet, quòd creaturas amem: sensibus eas percipio, & exteriori splendore mentem ad se trahunt. Ut ùt videatur hæc objectio magni roboris; debilis nihilominus est, nec excusationi servire poterit. Annon puer ex utero matris cœcus & surdus natus, tenebitur amare parentes, licèt eos non videat? utique; quia enim cœcitas & surditas naturam non ademit, manet in eo naturalis instinctus & inclinatio illos amandi, à quibus vitam accepit. S. August. lib. 5. hom. 38. hanc objectionem dudum solvit. *Dicturus es mihi: Deum non video, quomodo sum amaturus quem non video? Ecce amas amicum, quid in illo amas? senex homo est, quid amas in sene? incurvum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam. Responsurus es mihi: Homo fidelis est: ergo fidem amas? si fidem amas; quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Deus.* Ut res hæc clariùs elucide-

Quorundam objectio quare difficile iis sit, Deum amare: ejusque solutio.

LIB. I. CAP. IX. SECT. UN.

tur: Ponamus inter longè dissitos Indos virum magni animi & perillustris Familiæ audivisse casu nautas ex his partibus ibi confluentes de te verba facere, & virum hunc ex discursu illo singulari in te affectu ferri; utque affectum hunc testetur, sœpius in statum tuum, dispositionem, & vitam inquirere, annuè optima quæque ex his remotis terris ad necessitatem, utilitatem, imò voluptatem tuam huc destinare. Edic, nunquid illum amabis? essetne homo sub sole, qui non amaret hunc benefactorem? Et tamen nemo dicet, amorem hunc nasci ex eo, quòd alter alterum videat. Cur ergo non amabimus Deum, licèt non videamus, qui omni momento novis & novis beneficiis non cessat nos cumulare.

Potissima causa ob quam in amore Dei langueamus.

Causa igitur nostri in amando Deo teporis, non est, quòd eum non videamus, sed quòd incitamenta & causas, quæ ad amorem ejus inflammare nos possunt, non ruminemus, & internas de amore inspirationes negligamus. Accedit, quòd res exigui meriti foret, si Deum, non nisi mediante visione amaremus: nam perfectiones ejus adeò excellentes, pulchritudo adeò exquisita est, ut clarè visus, non possit non amari amore perfectissimo. Vera laus & perfectio vitæ nostræ in eo consistit, ut ipsum absentem, nostrísque oculis absconditum amemus, & in spiritu nos cum illo uniamus.

CA-

CAPUT X.

Octavum ad amorem solius Dei motivum est, mundi & bonorum illius vanitas, quæ non satiant, nec cor quietant.

Quanam bona mundus præstet suis amatoribus.

UT cor, animúmque nostrum à creaturis ad solius Dei amorem transferamus; Juvabit, earum vanitatem, & merum nihilum attentiùs examinare. Quid ergò est, quod suis amatoribus mundus rependit? quam dat mercedem sibi servientibus? Nihil aliud quàm, vel opes, vel dignitates, vel voluptates. Et quid hæc? Sunt *primò* inane somnium: *Turbati sunt omnes insipientes corde*, ait Proph. David. ps. 75. 6. *dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Item psal. 72. 20. *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tuâ imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Omnes istæ felicitates*, ait S. August. *quæ videntur sæculi, somnia sunt dormientium.* Causam addit. *Quomodo qui videt thesauros in somnis, dormiens dives est; sed evigilabit, & pauper erit: sic omnia ista vana hujus sæculi, de quibus homines gaudent, in somno gaudent: evigilabunt, & invenient, somnia illa fuisse & transiisse; sicut dicit scriptura: velut somnium surgentium.* Secundò. Bona mundi, sunt mera umbra. *Quid nobis profuit superbia*, lamentantur damnati, Sap. 5. *aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? transierunt illa omnia tanquam umbra.* Vocantur umbra; quia sicut umbra, non est res ipsa, cujus umbra est, sed solùm rudis rei delineatio; sic mundi

Vanitas bonorum terrenorum, quæ sunt mera somnia.

Sunt umbra.

LIB. I. CAP. X.

bona, non sunt vera bona, sed rudis bonorum figura. *In imagine*, ait David. psal. 38. *pertransit homo*, vel, ùt alii vertunt, *in umbrâ*; & his umbris delectatur cœcus homo, qui vera bona non cognoscit. *Tertiò*. Mundi bona, sunt vilia & abjecta, quod vel ex hoc colligere licèt, quòd plurimam eorum partem possideant Dei inimici & peccatores. Numquid meritò quis credet Regem nihili æstimare illud, quod dat suis inimicis? Certè Deus bonorum mundi vilitatem clariùs demonstrare non posset, quàm quòd ea, in maximâ copiâ, elargiatur suis inimicis, Hæreticis, Turcis, Judæis, qui nomen ejus continuò blasphemant, utique non daturus, si quid grande sub iis lateret, posséntque verè & solidè beatum reddere possessorem. Ex hoc capite bonorum sæculi vanitatem & vilitatem agnovit Ethnicus Seneca, Lib. de Providentiâ, scribens: *Nullo modo magìs potest Deus concupita traducere, quàm si illos ad turpissimos defert, ab optimis abigit*. *Quartò*. Mundi bona non satiant, nec hominis cor quietant. *Quidquid hic nobis providerimus ad refectionem, illic rursus invenimus defectionem* ait S. August. in psal. 84. Ratio in promptu est, quia bona hujus mundi sunt materialia & corporalia; anima verò purus Spiritus & imago Dei, quæ nullo alio bono felix & beata esse potest, quàm fruitione sui Conditoris, ad cujus imaginem formata est. Deinde hæc bona sunt transitoria, anima nostra æterna & immortalis; sunt intra certos terminos constricta & facilè finem habent, anima verò bonorum infinitorum capax, æquè minùs, ut ait

Sunt abjecta & vilia; Et quare.

Bona mundi non satiant; Et quare.

S. Gerhardus, satiari potest bonis hujus sæculi, quàm corpus vento.

LIB. I. CAP. X. Vanitas bonorum temporalium testimonio Salomonis probatur.

Rex Salomon, ùt ipse cap. 1. Eccles. fatetur, non prohibuit cor suum quin omni voluptate frueretur; quidquid desiderare poterant oculi, non negavit eis; sed satiatus non fuit. *Vanitas vanitatum*, ait loc. cit. *dixit Ecclesiastes; vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Hebraicum verbum, quo Salomon utitur ad mundanarum rerum vanitatem declarandã, maximæ est emphasis, ùt notat Pineda hîc, habétque multiplicem sensum; significat enim rem, quæ citiùs evanescit, quàm manus vertatur; rem inanem, rem excavatam, rem tantùm apparenter pulchram, rem per quam nunquam consequemur, quod assequi cupimus; item, guttam mellis plurimo felle mistam. Huic Sapientissimo Regi in hoc puncto optimè credi potest; abundavit enim divitiis, voluptatibus, honoribus, ùt nemo ante illum, vel post illum abundabit; & tamen in omnibus nec requiem nec satietatem invenit: desierunt omnia, in tædia, in angores & tribulationes. Et esto bona hæc satiarent, vel ex hoc tamen capite parvi facienda, quòd tam citò fugiant. *Quamvis humana gaudia*, ait S. August. de catechizand. rud. cap. 17. *gaudia non sint, gaudia tamen qualiacunque sint, & quantumlibet delectent, aufert omnia ista una febricula & remanet inanis & saucia conscientia.* Præclarum est, quod in hanc rem Paulino scribit Seneca de brevitate vitæ cap. 16. *Ipsæ voluptates eorum trepidæ, & variis terroribus inquietæ sunt, subitque cùm maximè exultantes sollicita cogitatio: Hæc quamdiù? ab hoc effectu Reges*

LIB. I. CAP. XI.

ges ſuam flevere potentiam, nec illos magnitudo fortunæ ſuæ declaravit; ſed futurus aliquando finis exterruit. Duo iſta vocabula: *Hæc quamdiu*; mundanorum cor horrendum in modum lancinant, omnémque dulcedinem felle miſcent.

Bona terrena poſſeſſorem depravant, & hinc vel maximè contemnenda.

Denique bona hæc terrena non merentur nomen Bonorum; ſi enim bona eſſent, bonum deberent reddere poſſeſſorem, ſed fit ordinariè contrarium; faciunt enim hominem ſuperbum, arrogantem, avarum, luxurioſum, crudelem: rara enim eſt avis in terris, inter honores humilitas, inter voluptates & delicias animæ puritas. Audi ergo S. Bernard. Epiſt. 103. & fatuum rerum mundanarum ſplendorem contemne. *Si ſapis, ſi habes cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. Beatus qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant: annon ea ſatiùs cum honore ſpernis, quàm cum dolore perdis? annon ea prudentiùs Chriſti cedis amori, quàm morti?*

CAPUT XI.

Nonum ad amorem motivum, eſt ipſa Amoris excellentia.

Variæ viæ, quibus itur ad Deum.

SIcut multis, iíſque diverſis viis, itur ad unam eandémque civitatem, ſic & multis variíſque viis itur ad Deum: itur ad eum viâ Fidei; qua ivit Abraham: itur via Obedientiæ; qua ivit Iſaac: itur viâ Patientiæ, qua ivit S. Job. Viâ Fortitudinis; qua iverunt tot millia Martyrum. Viâ Orationis & Mortificationis; qua iverunt Anachoritæ; Viâ Caſti-

tatis; qua Virgines. Sed nulla via securior, quàm via Amoris. Hæc est illa via, quam suis monstravit Corinthiis S. Paul. I. Cor. 12. 28. quámque vocat *excellentiorem*, dicens: Adhuc *excellentiorem vobis viam demonstro.* Cassianus ex Græco reddit: *Excellentiorem supra modum viam:* Viam scilicet Amoris, quâ directiùs, ùt ait S. Thom. in loc. cit. itur ad Deum. Unde optimè ait Idiota Contempl. cap. 17. *Vera dilectio benignissime Domine Jesu Christe, qui es merces amoris, est via rectissime veniendi ad Te, nec opus est aliquâ aliâ virtute, sed solùm amore & dilectione; via rectissima absque devio; via brevis absque tædio; via plana absq; tumulo; via secura absque periculo; via jucunda cum bono socio; scilicet cum Te, Domine Amantissimo Duce.* Ad hanc veritatem magìs elucidandam, adducentur quædam amoris excellentiæ, quarum

LIB. I. CAP. XI. *Via Amoris, securissima.*

Prima est; Quòd Caritas omnium virtutum præstantissima & perfectissima sit; Nulla enim virtus, etiam inter Theologicas, ita Deum attingit ùt Caritas. *Nunc autem,* ait S. Paul. I. Cor. 13. 13. *manent Fides, Spes, Caritas tria hæc, major autem horum est Caritas.* Rationem dat S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 6. *Fides & spes attingunt quidem Deum, secundùm quod ex ipso provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni, sed Caritas attingit ipsum, ùt in ipso sistat, non ùt ex eo nobis aliquid proveniat.* Jure itaque optimo Caritas vocatur Regina Virtutum, non solùm quia excellentior est aliis virtutibus; sed etiam, quia aliæ virtutes velut pedissequæ eandem sequuntur, ei inservientes; tantámque in alias virtutes dominium

Prima Caritatis excellentia quod sit virtus præcipua.

LIB. I. CAP. XI.

minium exercet, ut actus illis proprios ex motivo & impulsu suo, hoc est, ex amore Dei & ad illius gloriam, exercere debeant. Hoc imperium se ad totum hominem, ad intellectum, ad voluntatem, ad in- & externas potentias, & ad omnes corporis sensus, extendit, & ità in hoc, parvo licèt, præstantissimo tamen regno absolutè Regina Caritas juxta divinæ voluntatis, ùt supremæ legis exigentiam & beneplacitum, dominatur.

Secunda, quod sit virtutum forma.

Secunda excellentia est, quòd Caritas aliarum virtutum forma & anima sit, ùt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 23. art. ult. unde sinè Caritate nulla virtus, vel animata, vel informata dici potest. Sicut enim anima per præsentiam suam dat corpori vitam, vigorémque naturalem, ut operationes suas exerceat; oculis, ut videant; auribus, ut audiant, &c. ità etiam habet se Caritas respectu aliarum virtutum, à quâ habent vitam, pulchritudinem, robur, meritum, &c. Rem optimè declarat S. Paul. 1. cor. 13. *Etiamsi linguis hominum loquar & Angelorum*, &c. *Si Caritatem non habuero nihil sum.* Hunc locum S. August. considerans, ait de verbis Domini secundùm Joannem: *Ecce venitur ad passionem, ecce venitur ad sanguinis effusionem, venitur ad corporum incensionem; & tamen nihil prodest, quia Caritas deest: adde Caritatem, prosunt omnia; detrahe Caritatem, nihil prosunt cætera. Quale bonum est Caritas ista Fratres? quid pretiosius? quid luminosius? quid firmus? quid utilius? quid securius?*

Tertia, quod in eâ sita sit no-

Tertia: quòd omnis nostra perfectio in Caritate consistat. *Caritas*, ait S. Aug. lib. de Nat. & Grat. c. 42. *est verissima, plenissima, perfectissi-*

fectissimaque justitia; Caritas inchoata, inchoata justitia est; Caritas provecta, provecta justitia est; Caritas magna, magna justitia est. Caritas perfecta; perfecta justitia est. Idem docet S. Bernard. sermon. 27. in Cant. *Qualitas cujuscunque animæ æstimatur de mensurâ Caritatis quam habet, ut, verbi gratiâ, quæ multùm habet Caritatis, magna sit; quæ parum, parva; quæ verò nihil, nihil; dicente Paulo: si Caritatem non habuero, nihil sum.* Manet ergo ex mente Doctorum certissimum, perfectionem magìs in Caritate, quàm in ullâ aliâ virtute, consistere, imò magìs in Caritate, quàm in ipsa gratiâ sanctificante; cujus officium non est, animam ad supernaturalium virtutum actus impellere, sed tantùm eos ornare, & pulchritudinem supernaturalem impertire. Sola Caritas est, quæ hominem aptum & capacem reddit, ad exercendum talia opera, quibuscum se Deo uniat. Unde à S. Paul. Coloss. 3. 24. vocatur; *Vinculum perfectionis.*

LIB. I. CAP. XI. Christi perfectio.

Differentia inter Caritatem & gratiam sanctificantem.

Quarta; Caritas in suis operationibus plùs voluptatis habet, quàm aliæ virtutes. *Unumquodque, in quantùm amatur, efficitur delectabile, eò quod amor est quadam unio & connaturalitas amantis ad amatum,* ùt ait S. Thom. 1. 2. q. 31. art. 6. sicut lapis suam habet gravitatem, ut feratur deorsum, & ignis levitatem, ut sursum; sic se habet amor in homine: quemadmodum enim unumquodque elementum ad locum à naturâ sibi destinatum tendit facilè, &, ità loquendo, cum voluptate; ità & amans cum gaudio, gustu, & delectatione, ut in centrum suum fertur in amatum; sperat enim se ibidem cupito bono & quiete

Quarta Caritatis excellentia, quòd voluptate amantem afficiat.

LIB. I.
CAP. XI.

quiete fruiturum, & licèt amanti, ut amato potiatur, nonnihil laboris & molestiæ subeundum, (cùm revera aliter esse non possit; nam, ùt quidam ex antiquis ait: *Militia species amor est*) amor tamen omnia dulcorat. *Verus amor*, ait S. August. de perfect. *non sentit amaritudinem sed dulcedinem. Perfecta Caritas foras mittit timorem, & facit præcepti sarcinam levem, non solùm non premente onere ponderum, verùm etiam sublevante vice pennarum.* Consentit S. Bern. serm. 85. in Cant. *Ubi amor est, labor non est. Fateor non sustinui pondus diei & æstûs, sed jugum suave & onus leve, pro beneplacito Patris familias porto; onus meum vix unius horæ, & si plùs, præ amore non sentio.*

Quinta, quòd præ reliquis virtutibus amor fortis sit.

Quinta excellentia est, quòd amor majoris sit fortitudinis, majorumque virium quàm aliæ virtutes; unde comparatur igni, qui inter omnia elementa, vivacissimas, & vehementissimas exercet operationes. *Nihil est tam durum atque ferreum*, ait S. August. *quod non amoris igne vincatur.* Potentissimum adeò Deum amor superavit. *Triumphat de Deo amor*, ùt bene advertit S. Bern. serm. 64. in Cant. imò tanti roboris amor est, ut vires addat debilibus, timidos reddat audaces & generosos. Videre idipsum adeò est, in infirmis animalibus rationi carentibus. Quid debilius gallinâ? hæc tamen, si exclusis ovis pullos suos videat, & maternus amor eam occupet; strictos enses non metuit, & in armatum gigantem involabit. Si hæc possit amor naturalis, quid poterit supernaturalis? stupenda sunt quæ fecerunt Martyres, aliique innumeri Sancti hoc amoris igne succensi.

Sex-

Sexta. Quòd ipse Deus voluerit nomine *Caritatis* appellari. *Deus Caritas est*, Joann. c. 1. In quem locum S. August. sic commentatur Tract. 7. in Epist. 1. Joann. *Quid ampliùs dici potuit Fratres? si nihil de laude dilectionis diceretur per omnes istas paginas hujus Epistolæ, si nihil omnino per cæteras paginas Scripturarum, & hoc solùm unum audiremus de voce Spiritûs Dei, quia Deus dilectio est; nihil ampliùs quærere debemus.* Et alio in loco Tract. 9. in Ep. 1. Joan. *Nescio utrum magnificentiùs nobis Caritas commendari possit, quàm ut diceretur: Deus Caritas est. Brevis laus & magna laus; brevis in sermone, & magna in intellectu: quàm citò dicitur: Deus dilectio est: & hoc breve est; si numeres, unum est; si appendas, quantum est!*

LIB. I. CAP. XI. *Sexta, quia Caritas nomen Dei est.*

Si ergo tantis amor prærogativis gaudeat, præ aliis virtutibus; sequamur Apostolum ad Ephes. 5. monentem: *Ambulate in dilectione.* Hac viâ certo certiùs ducemur ad Deum. *In Deum tendimus*, ex mente S. August. Epist. 52. ad Maced. *non ambulando, sed amando, quem tanto habebimus præsentiorem, quantò eundem amorem, quo in eum tendimus, potuerimus habere puriorem, ad eum ergo, qui ubique præsens est, non pedibus ire licet, sed moribus; mores autem nostri, non ex eo, quod quisque novit, sed ex eo, quod quisque diligit, dijudicari solent: nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores.*

Amoris excellentiæ ad amandum impellere nos debent.

Si ex amoris igne ferveamus, omnia nostra peccata omnesque imperfectiones eo absumentur, animamque purissimam efficient; non secus ac agrum tribulis & rubis purgat accensus rogus. Duplici modo Zizania & vepres ex agris tolluntur; uno, si adhibitis

Ut ignis ex agris tollit Zizania, sic amor tollit ex cordi-

LIB. I. CAP. XI.

bus pecca-ta & vi-tia.

hibitis ligonibus evellantur; altero, si igne absumantur. Primus modus difficilis est, & laboriosus; alter facilis & securus; nam ignis secundo vento impulsus non tantùm brevi tempore agrum purgat, sed & per relictos cineres fœcundat. Pari modo ager animæ nostræ pravis habitibus, peccatis & defectibus purgari potest, vel securi & ligone mortificationis; vel igne Amoris. Modus primus tardus & laboriosus, alius facilis & agilis, consumens omnia, quæ animam deturpant, & sine longâ morâ ad perfectionem deducens. Animarum Sanctificationes, quæ mediante amoris igne contigerunt, perfectissimæ semper fuerunt. Quod insinuat Propheta Isaias c. 10. 17. dicens. *Erit Lumen Israel in igne & sanctus ejus in flamma, & succendetur & devorabitur spina ejus & vepres in die unâ.* Corripiamur hoc Sancto igne, ut sanctificemur; ignis hic nihil consumet, nisi quod divinæ Majestatis oculis ingratum est. Excusationem, si non amemus, non habemus. Si non possimus Eleemosynas dare; prolixas orationes fundere, graves mortificationes subire: Amemus. Amare quilibet potest, esto sit pauper, debilis, delicatulus, &c. Optimè hac de re disserit Idiota Contemplat. c. 22. *Quarè benignissime Domine Jesu Christe, scio quod tunc facile est diligere Te, quòd ex hoc corpus non affligitur, pes non pungitur, caput non dolet, venter non læditur, lingua non vexatur, crumena non evacuatur; quia dilectio propriè consistit in anima; & inde sequitur, quod, qui amat, non laborat.*

Nemo excusare se potest, quòd amare non possit.

Motiva, quæ hucusque adduximus, sedu-

lò & seriò ruminata ad amorem facilè excitabunt; &, si amaverimus, erit gratia Dei nobiscum; erit, ùt promittit nobis S. Paul. in Epist. ad Ephes. 6. *Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in corruptione, Amen.*

LIB. II. CAP. I.

LIBER SECUNDUS
De actuali Amoris exercitio.

CAPUT PRIMUM.
Instructio pro sequenti Tractatu.

UT rectè intelligantur, & debitè practicentur ea, quæ per decursum hujus, & sequentium librorum tractabuntur, necessariò sciendum est.

In quo consistat perfectio nostra.

Primò. Perfectionem nostram consistere in unione cum Deo, non solùm hic in terris in statu gratiæ, sed etiam in Cœlis, in statu gloriæ. *Qui elongant se à Te, peribunt,* dicit Psalmista David Ps. 72. S. August. rem hanc elucidat serm. 17. de verb. Apost. cap. 7. his verbis: *Dicebat Epicurus, mihi frui carne bonum est: dicebat Stoicus, mihi frui meâ mente bonum est: dicebat Apostolus, mihi autem adhærere Deo bonum est.* Et quidni adhærere Deo bonum esset? qui enim adhæret Domino, unus spiritus est; spiritus bonus, spiritus sapiens, nobilis, purus, &c. qui adhærentem infinitarum perfectionum ad mensuram unionis participem facit. Hæc unio explicari meliùs non

Unio cum

Deo, in qua perfectio nostra consistit, per similitudinem explicatur.

potest, quàm per similitudinem amplexûs: ut aliquem amplectamur seu brachiis stringamus, tria requiruntur: primò, præsentia ejus, quem amplectimur; secundò brachia; tertiò motus & extensio brachiorum ad amplexandum; esto enim persona præsens sit, & duo habeantur brachia; amplexus tamen ex his duobus non fiet, sed & brachia movenda, extendenda, & in amplexum aptanda. Hæc tria reperiuntur etiam in unione cum Deo. Primò, Dei præsentia, quæ ubique est; Secundò, duo brachia; quæ sunt duæ animæ potentiæ, Intellectus & Voluntas: sed per hæc necdum habetur unio cum Deo; quæ ut fiat, duo hæc brachia, Intellectus & Voluntas, movenda, elevanda, & in amplexum extendenda, quod fit mediantibus actibus Fidei, Spei, Charitatis, aliarumque virtutum, per quas anima se in altum elibrat, Deum amplexatur & illi se conjungit. Ubi notandum, in hac unione in memoriam revocari posse, vel omnes simul, vel aliquas seorsim Dei perfectiones. Alio enim modo quis Deum amplexatur, si eidem se uniat ùt summo Bono; alio modo, si se uniat ùt summæ Sapientiæ, Potentiæ, Misericordiæ, &c.

In actuali virtutum exercitio perfectio sita est.

Secundò. Sciendum est, Perfectionem non esse sitam in virtutibus, sed in actuali virtutum exercitio; quia Potentiæ finalem suam perfectionem non habent à virtutibus, quas possident, sed ab illarum exercitio & praxi: siquidem ipsa virtutum natura eò collimat, ut in praxin redigantur. Certumque est, hominem non dici statim virtuosum ex eo, quod ipsius animæ potentiis de virtutibus

pro-

provisum sit, & possit sanctè vivere; sed si actu virtutes exerceat, & actu sanctè vivat. Sic olim in ludis olympicis non accipiebant bravium fortissimi & celerrimi, sed qui actu fortissimè cum aliis dimicaverant, & actu celerrimè currendo alios prævenerant. Virtutes potentiis animæ inhærentes sunt similes gladio in vaginâ recondito; ad quid hic gladius, si occasione ità exigenre non stringatur? LIB. II. CAP. II.

Tertiò. Quòd non obiter actus virtutum exercendi, sed modo optimo & perfectissimo v. g. Deus adeò intensè amandus, ùt amant in amore succensi Seraphini. Per actiones minimas v.g. ictus oculorum, gressus pedum, talis Deo exhibendus honor, qualem exhibebunt in omnem æternitatem omnes Angeli, homines, & aliæ omnes creaturæ; imò qualẽ exhibituri essent, si infinitè plures mundi crearentur. Desideria concipienda, v. g. si facultas esset, pascendi omnes pauperes, omnem injuriam ferendi, omnes peccatores convertendi, &c. Ardens proinde desiderium tempore matutino excitandum, se exercendi per diem in profundissimâ humilitate, summâ obedientiâ, patientiâ, modestiâ, recollectione, &c. Utebatur hoc modò S. Franciscus Seraph. de quo scribit S. Bonaventura: *Proponebat Christo Duce se facturum ingentia.*

Actiones minimæ quomodo maximâ perfectione peragendæ.

CAPUT II.

De Amore complacentiæ, & variis Amoris speciebus.

AMare, secundùm Aristotelem, cui omnes consentiunt, nihil aliud est, quàm sinè

Varia Amoris species.

LIB. II. CAP. II.

sinè proprio commodo, alicui bene velle. Cùm ergo hoc variis modis fieri possit, sic & dantur diversæ Amoris species. Si amans in amato boni aliquid videat, gaudet; & in amati bono, ùt suo, sibi complacet; est *Amor Complacentiæ*. Si Amans amato non solùm ea bona, quæ actu habet, favet; sed & desiderat, ut iis, quæ necdum possidet, potiatur; est *Amor Benevolentiæ*. Si præterea amans ad amatum aspirat, unicéque optat, se cum dilecto unire; est *Amor Aspirans*. Si Amans amatum omnibus bonis anteponit, & mavult omnium bonorum jacturam facere, quàm dilectum offendere; est *Amor Appretiativus*, *seu Præferentiæ*. Si autem contingat, quòd vel minimam dilecto inferat injuriam, summè dolet, currit ad eum gemens & lacrymans, humiliter remissionem petens, serióque proponens nunquam se repetiturum id, quo offendit; est *Amor Dolorosus* seu Contritio. De omnibus his separatim agetur, eorúmque actus afferentur.

Amor Complacentiæ in quo consistat.

Quoad Amorem Complacentiæ sciendum est, actuale illius exercitium consistere in eo, ut gaudeamus & complaceamus nobis in infinitis Dei perfectionibus, & omnibus iis, quæ possidet; non secus ac si nos ipsi iisdem bonis frueremur; imò intensiùs gaudendum, quòd ipse, quàm quòd nos ea possideamus. Hæc est vera synceri amoris nota, quando amans bono proprio se privat, & dat amato: erítque eò majus gaudium de amati bonis, quò major est dilectio. Elici actus Amoris Complacentiæ possunt hoc vel simili modo.

Pri-

Actus amoris Complacentiæ.

Primò. *Toto corde & animo, tantâ perfectione, quantâ ab omnibus creaturis fieri potest, excito infinitæ Amoris Complacentiæ actus erga Te ô Deus meus, Deus gloriæ & majestatis, Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, Sancta & Individua Trinitas, propter omne id, quod Tu es, quod Tu habes, quod Tu possides.*

Secundò. *Gaudeo mi Deus ex toto corde meo, quòd ego nihil sim, ut Tu sis omnia: Quod ego sim deformitas; ut Tu sis Pulchritudo: Ego ignorantia; Tu Sapientia: ego tenebræ; Tu Lux: ego paupertas; Tu Opulentia. Plùs dico & magno animo profero: Sicut exulto, quòd ex amore Tuî sim adeò miser & miserabilis; sic ex toto corde Te rogo, & obtestor, ut Essentiam tuam meo nihilo unias, & me in Te, & per Te magnum efficias; meam deformitatem ornet tua Pulchritudo; Tua Lux meas tenebras; Tua Fortitudo meam solidet debilitatem; Tua Beatitudo meæ succurrat miseriæ.*

Quid circa actus amoris observandum.

Dum similes amoris actus eliciuntur, tria veniunt notanda. *Primò*, quòd actus hi Deo offerendi sint in unione omnium Amoris actuum, quos unquam Angeli, Beatissima Virgo, imò Christus ipse elicuerunt, vel elicient in omnem æternitatem. *Secundò*, petendum, ut nostri actus Amoris, quos elicimus, habeant eandem perfectionem, qui vel unquam perfectissimè eliciti sunt, eliciuntur, & unquam elicientur. *Tertiò*, ad hoc, ut defectus nostrorum amoris actuum suppleatur, Deo offerendus infinitus actus Amoris Complacentiæ, quo sibi ipsi ab æterno in bonis suis complacuit, & ob ea benedicendus & glorificandus est.

CAPUT III.

De Amore Benevolentiæ.

Amor Benevolentiæ in quo consistat.

SIcut ignis nunquam dicit: sufficit; sic nec Amor. Unde licèt amans animitus gaudeat de bonis, quæ actu possidet amatus; nihilominus per Amorem Benevolentiæ plura & majora desiderat, & omni studio eò connititur, ut plura excogitet, quæ ad gloriam amati promovendam, facere possunt. Hic notandum, nos Dei perfectionibus, Bonitati, Sapientiæ, Misericordiæ, Potentiæ, &c. nihil nostrâ industriâ addere posse; nec possumus hac in parte plùs facere, quàm ut nos paratos eidem exhibeamus, ut, si has perfectiones (quod tamen impossibile est] non possideret, essentque in nostrâ potestate; illas lubenti animo ex amore in eum abdicaremus illíque reconsignaremus. Sicut & ille se nobis totum per assumptam Humanitatem & Sacramentum Eucharistiæ donat & communicat. Secundò notandum, quòd amans, quædam bona Humanitati Christi apprecari, imò & tribuere possit, quæ necdum habet, v. g. Internum merè accidentale, nullo modo tamen Personæ essentiale, gaudium: deinde potest amans anima, Christo tam quoad Divinam, quàm Humanam naturam apprecari, & aliquo modo communicare, omne id, quod creaturæ sunt, hábent, & possunt, v. g. Eorum reverentias, adorationes, pios animi motus, &c.

Actus amoris Benevolentiæ.

Actus Amoris Benevolentiæ elici possunt hoc vel simili modo. Primò, O *Deus Rex gloria!*

ria! quomodo ego dignè laudarem & glorificarem Te? Nec ego, nec ullus hominum id potest: & hoc ipsum summo mihi gaudio est, quòd supra meas, & omnium creaturarum vires sit, Te dignè laudare, & prædicare. Tu solus id potes, & scis, quomodo congruat Divinæ tuæ Majestati. Eja ergo Domine, lauda, glorifica Te ipsum & prædica magnalia Tua. Omnis spiritus laudet Dominum.

Secundò. *Domine Deus meus, qui in thesauro infinitæ Tuæ Sapientiæ, innumera, eáque efficacia media habes, me omnésque homines, quò vis, ducendi; deduc ergo me, si voluntas Tua sit, ad talem viam & vitam; in qua providentia tua agnoscit, quòd maximè Te laudaturus & prædicaturus sim; sive idipsum fiat in honore vel ignominia, in solatio vel mærore, in divitiis vel paupertate. Duc me in hac viâ constanter, nec ab ea deviare me permittas, sive grata sive ingrata hac via sit homini & parti inferiori: dummodo non declinem à viâ tuâ; esto vitam & omnia amittam; sufficiet mihi, quòd Te hoc modo laudare & glorificare possim.*

Quid sub actibus hujusmodi observandum.

Inter hos similésque amoris actus gratulari centies millies Divinæ Majestati possimus, de tot tantísque perfectionibus, unam alterámve earum considerando, & post cujusque considerationem dicere: *Iste Deus meus, & glorificabo eum.* Et quia amans agnoscit suum in hoc puncto nihilum & tenuem potentiam; hinc ad Dei laudes depromendas convocat omnes creaturas; dicens cum tribus pueris: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula.* Et cum Davide: *Laudate Dominum de cœlis*, &c. *Laudate Dominum omnes gentes*, &c. Cùm igitur

LIB. II. CAP. III. SECT. I.

tur proprius Amoris benevolentiæ finis ſit Deum glorificare: hinc per unam alterámve ſectionem de Dei glorificatione agetur.

SECTIO I.

De gloriâ Dei, & in quo ea conſiſtat.

Definitio gloriæ Dei.

GLORIA definitur ex S. Auguſtino à S. Thoma 1. 2. q. 2. a. 3. quòd ſit *Clara cum laude notitia.* Ex qua definitione ſequitur, quòd gloria Dei nihil aliud ſit, quàm Dei cognitio adjunctam habens ejuſdem laudem & æſtimationem. Hoc poſito ſequitur, quòd Filius Dei ſit ſumma & præcipua Dei gloria; cùm enim Filius ab æterno à Patre gignatur, propriè ſolus ille, ſubſtantialis eſt cognitio, verbum, & conceptus Patris. Unde à S. Paulo ad Hebr. 13. vocatur *Splendor gloriæ.* Alii Dei gloriæ limites extendunt, dicentes, quòd gloria Dei complectatur non ſolùm cognitionem, quam de ſe ipſo Deus habet, ſed etiam amorem, quo ſe ipſum amat; ſimiliter etiam gaudium, quo fruitur; ſiquidem hæ omnes operationes ad intrà, à Dei cognitione, ut radicali principio procedunt, ſúntque ea ipſa encomia, quæ ſibi ipſi tribuit. Et quia operationes Dei & Deus ipſe, una & indivíſa res ſunt; ſic ſequitur gloriam Dei eſſe ipſum Deum, dum ſe ipſum cognoſcit, ſe ipſum amat, & de ſe ipſô infinito modo gaudet.

Filius in Divinis eſt propriè gloria Dei.

Etiam amor, quo ſe Deus amat, dici poteſt gloria Dei.

Gloria exhibetur Deo à Sanctis in Cœlo.

Quod externam Dei gloriam concernit, maxima illa eſt, quam eidem exhibent Sancti in Cœlis; cùm enim Eſſentiam Dei de facie ad faciem intueantur, perfectiſſimam habent

bent de Deo cognitionem, pura quam creatura habere potest; ex hoc capite Sancti Deum incomparabiliter æstimant, laudant, amant, &c. & hæc causa est, cur locus Beatorum, regnum gloriæ appelletur.

LIB. I. CAP. III. SECT. II.

Etiam à Justis in terrâ; sed valde imperfectè; Et quare.

Exhibetur etiam Deo gloria in terris, ab iis, qui eum agnoscunt, laudant, eíque serviunt; quia verò hæc cognitio obscuritate Fidei obtenebrata est; hinc hominum laus est dissona quædam cacophonia, illorum amor, tepida inconstantia; cæteræque eorum virtutes, mera infirmitas. Quare, strictè loquendo, dici non potest, quòd hic sit regnum gloriæ; unde ait psalmista ps. 32. *Misericordia Domini plena est terra, & super Cælos gloriâ ejus.* Manet interim, quòd obligatissimi simus in vitâ pro modulo nostro Deum Deorum in Sion laudare, amare, & prædicare. Hac maximâ obligatione nostrâ suppositâ, afferentur quidam modi, quibus possumus Deum in terris glorificare.

SECTIO II.

Duo modi Deum glorificandi; abstinere ab omni eo, quod Deo displicet; & mortificationi studere.

MOdos omnes assignare, quibus laudari & glorificari Deus à nobis potest, opus esset maximi laboris; & adducendæ essent omnes omnium virtutum species & actus: hoc labore seposito, aliquot modos, quibus gloria Dei à nobis promoveri maximè potest, assignabimus; quorum

Deum

Primus est; si quis omnibus se peccatis

LIB. II. CAP. III. SECT. II.

summopere glorificat, qui à peccatis transit ad virtutes.

tam mortalibus quàm venialibus, vitiis, pravis habitibus, inordinatis affectibus emundans, ad Deum se toto studio convertat. Hoc ut clariùs intelligatur, sciendum est, adeò sublime & excellens opus esse à peccatis ad virtutes transire, ut nullum sit, in quo divitias suæ Sapientiæ Deus magìs ostendat, quàm in hac cordis humani mutatione. Imò est opus excellentius & majus, quàm totius Universi creatio. *Qui cum timore & tremore*, ait S. August. Tract. 73. in Joannem, *suam ipse salutem operatur, prorsus majus esse dixerim, quàm est Cœlum & Terra, & quæcunque cernuntur in Cœlo & in Terrâ.* Ratio, *Prima*, est quia Deus in creatione, solùm creaturæ tribuit esse naturale; sed in justificatione gratiam supernaturalem, cujus gradus minimus toto universo est præstantior. *Secunda*; quia gratia & peccatum magìs contraria sunt, quàm essentia & nihil. Homo etiam peccator à Deo longiùs separatus est, quàm essentia à nihilo. Adhæc peccatorem Deus severè castigat, eúmque detestatur; nihilum verò nec castigat nec odit. *Tertia*; quia major potentia requiritur ad peccatorem convertendum, quàm ad mille mundos creandos. Ad unicum *Fiat*, stetit Universus; sed majori potentiâ opus ad peccatorem à viâ suâ reducendum; ob multa, quæ intercurrunt, impedimenta: quorum primum est liberum hominis arbitrium, quod ordinariè avidissimè amplexatur, quod sibi nocet; repellit econtra salutis media, immissásque à Deo inspirationes rejicit. Secundum impedimentum, Dæmon est; qui valdè potens, quíque ex sum-

Quàm difficilis sit perfecta conversio peccatoris, & unde illa difficultas oriatur.

summo in Deum ejúsque imaginem odio, omni modo conatur animam secum trahere in perditionem. Tertium, Dei Justitia; quæ ad tuendum jus suum Misericordiæ conatur resistere, & ità in conversione peccatoris, Deus ipse secum quodammodo luctari debet, quod impedimentum certè grande est. Ex his concludi manifestè potest, quòd conversio peccatoris, opus sit laboriosius, ideóque Deo gloriosius quàm creatio totius mundi. Hoc ipsum acri nobis debet esse stimulo ad accelerandam conversionem nostram, & veterem hominem deponendum. Ad quod movere quidem sufficienter nos potest propria animæ salus; primariò tamen per conversionem nostram intendere debemus promotionem Divinæ gloriæ, quæ plùs, quàm salus propria apud nos valere debet.

LIB. II. CAP. III. SECT. II.

Quàm gloriosa Deo sit nostra conversio, & quid in eâ spectare debeamus.

Secundus, Deum in terris glorificandi, modus est, abnegatio suî; certi namque esse possumus, quòd, quotiescunque in re etiam minimâ nos mortificamus; v. g. injuriolam quandam patienter sufferimus; iracundiæ motus compescimus; subortam vanæ gloriæ titillationem contemnimus; sensualitati in hoc vel illo, licèt minimo, resistimus, &c. quòd, inquam, toties Salvatorem nostrum elegantissimo diademate coronemus. Et hæc diademata in ejus capite vidit S. Joannes in Apocal. c. 19. ubi insinuat quòd Christum viderit equo candido insidentem. *Et vestitus erat veste aspersâ sanguine, & in capite ejus diademata multa*; scilicet victoriæ, quas justi de se & de suæ salutis hostibus reportârunt. Nec tantùm Redemptorem nostrum hoc mo-

Deum glorificamus per mortificationem, etiam minimam.

LIB. II. CAP. III. SECT. I.

Mortificatio Deũ lætificat.

modo coronamus; sed suprà quàm dici potest, lætificamus. Postquam Joannis cap. 15. Salvator noster Discipulis suis mandâsset, ut legem suam observarent, addit: *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit. Quod est gaudium Christi in nobis?* quærit S. August. in Joannem Tract. 83. *nisi quòd dignatur gaudere de nobis.* Quæ hæc est gratia! quàm felix sors! posse Deum lætificare, posse facere, ut Dei gloria major sit. Certè, qui scit, quid sit amare, sciet modos innumeros in hoc puncto invenire; omnia sufferet, omnia faciet, ut dilectum faciat gaudere. Et cur hoc Deo non præstabimus; nunquid enim æquissimum est, ut eum lætificemus, postquam ex amore nostri tam indigna passus est? nunquid dignissimum est, ut loco spineæ coronæ hæc ei diademata imponamus?

Deum glorificat resolutus ad molesta & aspera animus, & quid ad hanc resolutionem nos movere possit.

Ut hoc medium Deum glorificandi, excellentius sit, parvi facienda sunt, quæ sivè corpori sivè animæ grata sunt; v. g. singulares illustrationes, internæ consolationes; rejiciendæ recreationes cælestibus non concordantes. Debemus deinde nos totos Deo offerre ad omnia dura & aspera, ad ipsas adeò inferni pœnas, sine culpâ tamen, cum gratiâ Dei perferendas: hoc solùm fine, ut voluntati Dei satisfaciamus, eique placeamus: Horret quidem prima fronte natura ad tam insolita & terribilia se resolvere; si interim debitè perpendatur Dei in nos amor, infinita ejusdem excellentia, inæstimabilia nõbis collata beneficia, nostra ad ejus honorem promovendum obligatio; natura se subjiciet, séque ejusmodi extraordinariis

prom-

promptè submittet: & si eoúsque anima ascenderit, maximo Deum honore afficit; & incomparabiliter majore, quàm omnes alii homines, qui tam ardua pro Deo subire reluctantur, laude & gloriâ eum coronabit. LIB. II. CAP. III. SECT. III.

SECTIO III.

Tres alii modi Deum glorificandi, sunt, operari ex purâ intentione; voluntatem propriam Dei Voluntati conformare; & SS. Missæ Sacrificium offerre.

INtentio operibus præmissa, eorum est anima; tribuítque vitam supernaturalem. *Affectus tuus*, ait S. Ambr. lib. 1. off. cap. 30. *operi tuo nomen imponit.* Per affectum hoc loco S. Bonav. intelligit rectam intentionem. *In cunctis operibus*, suadet S. Laurent. Justin. de regimin. Prælat. cap. 22. *quicunque salutem exoptas, intentionis suæ componat obtutum, & ad illum, quem divina lex mandat, dirigat finem, ut non casso labore desudet. Parum prodest ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conversari, sanctitatis & scientiæ celebre nomen acquirere, & obliquâ intentione hoc agere.* Rei hujus veritatem ipsi adeò Ethnici agnoverunt. *Non in facto*, ait Senec. Epist. 95. *laus est, sed in eo, quemadmodum fiat: amico ægro aliquis assidet, probamus; at hoc si hæreditatis causâ fiat; vultur est, cadaver exspectat; eadem & turpia sunt & honesta; refert, quare aut quomodo fiant.* Si ergo honorem Dei per opera nostra promovere cupimus, oportet iis præmitta-

Bona intentio est operum anima.

Per bonam intentionem Deum glorificamus.

LIB. II. CAP. III. SECT. III.

mus sublimem intentionem, v. g. ut per ea, Deo gratificemur, ejus gloriam promoveamus, gaudium eidem offeramus, &c. Eritque intentio eò purior, quò minùs admistum habet de amore proprio; hoc modo, sicut omni momento aliquid facimus, sic omni momento Deum glorificabimus.

Quæ intentio sit purissima.

Modus primus faciendi bonam intentionem.

Potest etiam Deus mediante intentione glorificari, si opera nostra ad eum finem dirigamus, quem sibi ipsi Deus in operibus suis præfixit. Regula accuratior, ad quam opera nostra dirigantur, dari non potest. Intentio hæc fieri potest, hoc vel simili modo: Vado hoc vel illud, facturus Domine Deus meus, in eum finem, quem ipse tibi præfixisti; non solùm in cooperatione præsentis operis à me jam ponendi; sed etiam, quem præfixisti tibi in creatione & conservatione Universi, nec ab hoc fine in minimo deflectam. Etiam intentio fieri potest in unione laudis & glorificationis, quam exhibent Deo Beati in cœlis, justi in terrâ & in purgatorio, unà cum omnibus creaturis, imò quam Deus sibi ipsi exhibet, & in omnem æternitatem exhibiturus est.

Secundus.

Denique modus formandæ intentionis potest esse per modum pacti, quod cum Deo anima init. Pro quo sciendum, quòd, sicut duo homines pacisci invicem possunt, quod, quoties alter alterum aspecturus, vel quoties manum contra illum extensurus est, toties, omnia quæ habet in bonis corporis & fortunæ velit eidem, hoc posito signo offerre; sic & possit homo cum Deo suo pactum inire, quod, posito hoc vel illo signo velit eidem se

Tertius.

&c sua omnia immolare & consecrare. Forma similis pacti potest esse hæc: Domine Deus meus quotiescunque hanc v. g. imaginem aspexero, erit idipsum signum infallibile contestationis meæ, quòd te verè amem, quòd omnino judicem felicitatem meam in hac quidem vitâ in eo consistere, ut de Te cogitem, & Tibi serviam; in alterâ autem Te facie ad faciem videam. Pro hac gratia à Te obtinendâ quoties imaginem hanc aspexero, Tibi humiliter supplico. Vel fieri potest pactum hoc modo: Domine Deus meus, quoties hoc verbum: *O Amor meus*; vel: *O Deus meus*, expressero, idem erit ac si dicerem: Testor quòd Tu solus sis verus Deus, Creator & conservator omnium, in quem credo, in quo spero, coram quo usque ad abyssum me humilio. Confiteor, quod bona omnia, quæ possideo, à Te procedant, quòd Tu sis amor meus, meæ divitiæ, mea gloria, mea vita, mea felicitas & omnia. Uti etiam quis potest hoc modo: Quoties per continuam respirationem, aerem (in quo, ùt & in aliis creaturis Deus verè præsens est) ad me attraxero, significabit, quòd unicè desiderem, mediante aere, Te ad me attrahere, & me Tecum intimè, unà cum omnibus tuis perfectionibus unire, & quidem modo perfectissimo, qui esse potest; ut per hanc unionem purificer, sanctificer, roborer & accendar, fiamque dignum ad tuam gloriam promovendam instrumentum. Plura ejusmodi pacta suggeret cuique devotio quæ potissimum ineunda & renovanda tempore Communionis, eritque utilissimum ea indies tempore matutino, & in-

LIB. II. CAP. III. SECT. III.

Quando, & quomodo facta bona in-

LIB. II. CAP. III. SECT. III.

tentio renovanda.

interdiu aliquoties renovare; quod fieri poterit facillimè; dum scilicet imaginem Christi aspicit, vel manum pectori admovet, vel aliud quodpiam signum edit, dicatque: Dnê Deus tu scis, quid per hoc signum dicere velim.

Deus glorificatur per conformitatem voluntatis nostra cum voluntate ejusdem.

Tertius modus Deum glorificandi est, si voluntatem nostram, Voluntati Divinæ, ùt regulæ & amussi in omnibus conformemus; cùm enim Deus nihil aliud quærere nec velle possit, quàm suam gloriam, hæc siquidem ultimatus suæ Voluntatis finis est, hinc manifestè sequitur, nullum certius medium esse, in omnibus modo excellentissimo Deum glorificandi, quàm quòd velimus, quod vult ille, nosque ipsi plenè resignemus quoad salutem nostram, tam temporalem quàm æternam. De hac conformitate suo loco inferiùs fusiùs dicetur.

Etiam per S. Missæ Sacrificiũ.

Quartus modus, est oblatio incruenti Missæ Sacrificii. Certum est apud omnes Catholicos, Sacrosanctum hoc Sacrificium, rem esse Deo adeò gratam, ut nulla gratior esse possit; ex quo sequitur Deo exhiberi summum honorem, quoties Missæ Sacrificium peragitur. Quàm ergò felix Sacerdos est! quo gaudio spiritûs necesse est eum perfundi, si recogitet, medium sibi esse certissimum, & in suâ positum voluntate, toties, quoties voluerit Deo Op. Max. talem exhibere honorem, qualem omnes creaturæ simul per omnem æternitatem exhibere non possunt: si recogitet, quòd, quoties manibus sacram Hostiam elevat, tractat, dividit, toties Patrem cœlestem unigenitus ejus Filius laudet, mor-

Felicitas Sacerdotum.

mortem suam, quam ex ejus mandato subiit, præsentet; aperiatque opulentissimum meritorum suorum thesaurum, quem vivis & defunctis realiter applicat, ut culpâ & pœnâ liberos gratiâ suâ ditet. Quomodo ergo sacerdos totus non ignescet, maximamque ad tremendum hoc Sacrificium adferet præparationem, ut exemplo Christi Deum in hoc Sanctissimo opere glorificet, conformando intentionem suam intentioni Christi? Laicos quod concernit, quomodo non decebit omnem adhibere operam, ut omnia Missæ Sacrificia, quæ indies per totam Ecclesiam celebrantur, pari devotione & fervore, Deo suo offerant?

CAPUT IV.

De Amore Aspirante.

Differentia inter amorem Benevolentiæ & Amorem aspirantem.

AMor hic cum amore Benevolentiæ una eadémque res est, cum hoc tamen discrimine, quòd, ùt patet ex nominis etymo, magnum in amante excitet ergà amatum desiderium, facítque, ut inenarrabili gemitu, lachrymis & precibus amans sollicitet, ut amatus in amantis corde, amoris ignem magìs & magìs accendat.

Quinam affectus in Deum sint optimi.

Sciendum pro hoc est, quod hæc desideria, & hi gemitus debeant esse affectuosi, pleni amore, fiduciâ, reverentiâ; sintque optimæ in hoc exercitio preces, quas sua cuique pietas & devotio dictat. Si verò cordis ariditas pietatis sensum nonnihil imminuat & suffocet; usurpari poterunt modi sequentes.

LIB. II. CAP. IV. *Aliquot Actus Amoris aspirantis.*

Primò. O Amor Amorum! unica mea spes, unicus affectuum meorum finis, unicum bonum ad quod aspiro. *Secundò.* O anima animæ meæ, ô Vita vitæ meæ, utinam dignus essem pretiosissimam amoris tui Margaritam possidere. *Tertiò.* O Domine Deus meus, scis, quod nihil aliud desiderem, quàm amare Te, scis quod paratus sim relinquere omnia, quæ sunt in Cœlo & in terra, dummodo mea forent. Et si amorem hunc in ultimis terræ partibus invenire possem; hoc momento itineri me accingerem. *Quartò.* Scis etiam Domine Deus meus, quòd paratissimus sim omnibus bonis privari, omnibus malis repleri, & de manu tuâ assumere, quidquid tibi gratum, licet mihi molestum, dummodo in corde meo accendas amorem nominis Tui. *Quintò.* Tu ô Deus meus es, qui verbis adeò expressis mandâsti, ut ex toto corde, totâ animâ, totâ virtute amem Te; non possum autem adeò justum & suave mandatum mihi relictus exequi; sed Tu dare debes ô Amor meus; da ergo ô lumen cordis mei, quod jubes, & jube quod vis. *Sextò.* O *Amor* (verba sunt S. August. Conf. lib. 10. c. 2.) *Caritas Deus meus, accende me; inveniam Te, desiderium cordis mei; teneam Te amor animæ meæ; amplectar Te sponse cœlestis. Exultatio mea summa, intus & extra possideam Te; Beatitudo sempiterna, possideam Te in medio cordis mei, vita beata, dulcedo summa animæ meæ.* *Septimò.* Adjuro Te Domine Deus meus, per omne, quod in Te amore dignum est; per infinitum amorem; quo Te ipsum amas; per amorem, quo amas Beatissimam Matrem tuam, omnesque cœlites; per justissimum

ſimum tuum deſiderium, quod habes, ut ab omnibus creaturis ſuper omnia diligaris; denique per omne id, quod te ad compaſſionem movere poteſt. Da, da ut amem Te; da ut perfectè amem Te, da ut amem ſolum Te, ut Tu ſis mihi omnia, & omnia propter Te, nihil.

LIB. II. CAP. IV. SECT. I.

Quid circa actus Amoris Aſpirantis obſervandum.

Qui in his & ſimilibus Amoris Aſpirantis actibus ſe vult perficere, procedendum eſt hoc modo; *Primò* recogitandum, quòd Deus infinito amore dignus; excitandum ardentiſſimum deſiderium amandi adeò intensè, ſit Cherubim & Seraphim amant, amarunt, vel amabunt in omnem æternitatem, imò amandi intenſiùs, ſi ea poſſet gratiâ obtingere. *Secundò*; ſi agnoverit, quòd eouſque ſuô amore aſcendere non poſſit; benedicat & laudet Deum, ei gratias agens, quòd ſe ipſum amet amore tali, quali dignus eſt; cum deſiderio, ſupplendi ſuum & creaturarum omnium defectum, per hunc, quo ſe ipſum amat, infinitum amorem. *Tertiò*. Amorem ſuum imperfectum unire debet perfectiſſimo illi amori, quo unigenitus Dei Filius Sanctiſſimam ſuam Humanitatem, Cœleſtem Patrem, & Spiritum Sanctum amat: & hic amor, amori Chriſtiità unitus æterno Patri offerendus, quod juſtiſſimo titulo fieri poteſt, quia omnia, quæ in Chriſto ſunt, ad nos propriè ſpectant.

SECTIO I.

Quàm utiles ſint Amoris Aſpirantis actus, ſivè preces jaculatoriæ.

Facillimū aſſequendi

VIRI ſpirituales & aſceticæ vitæ Magiſtri, unanimi voce & ſenſu judicant vi-

LIB. II. CAP. IV. SECT. I.

perfectionem mediũm, sunt preces jaculatoriæ.

viam compendiosissimam, modúmque facillimum ad Deum perveniendi, esse preces jaculatorias, & ferventia ad Deum desideria. Multa quidem assequendi perfectionem media ad manum sunt, nullum tamen facilius & utilius censetur, quàm illud Dionysii (initio pharetræ) *Ut per flammigeras affectiones anima ad Deum se continuò levet, ad ipsum aspiret, eidem loquatur, ipsum attingere, eíque inhærere gestiat; hoc exercitium studium est sapientiæ, quod non multitudine librorum, nec disputationũ argutiâ discitur; sed extensione affectûs in Deum, qua excitatur juge desiderium vehementiùs amandi Deum, perfectiúsq; ipsi placendi.* Hoc exercitium idem Dionysius vocat Theologiam magnorum mysteriorum. *Utpote quæ Divinâ irradiatione in animam humanã infunditur, & affectione magìs, quàm cognitione frequentatur.* Suam hac de re sententiam in suis nobis scriptis reliquit Blosius institution. spir. c. 5. in hunc modum: *Assidua aspirationum sive orationum jaculatoriarum & ferventium desideriorum ad Deum emissio, veræ mortificationi & abnegationi conjuncta, certissimum est compendium, quo citò, faciléque pervenitur ad perfectionem, & mysticæ Theologiæ Sapientiam, unionémque Divinam. Nam hujusmodi aspirationes efficaciter penetrant, & superant omnia media, quæ sunt inter Deum & animam.* Ejusdem cum Blosio opinionis est S. Bernard. *Sicut Fides,* ait in epist. 18. ad Petrum Card. *ducit ad plenam cognitionem; sic desiderium ad perfectam dilectionem. Et sicut dicitur: Nisi credideritis, non intelligetis; sic dici æquè non absurdè potest: si non desideraveritis, non perfectè amabitis.* Alio in

Quod ex variis Authoribus probatur.

le-

loco serm. 31. in Cant. idem S. Doctor existimat, evidens venientis Dei in animam signum esse, si desiderio ardenti æstuet eum possidendi. Quod S. David ab experientiâ propriâ confirmat psalm. 99. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Oportet namque,* ait S. Bern. L. c. *ut sancti desiderii ardor præveniat faciem ejus ad omnem animam, ad quam est ipse venturus, & sic præparet locum Domino. Et tunc scit anima, quoniam juxtà est Dominus, cùm senserit se illo igne succensam, & dixerit cum Propheta : De excelso misit ignem in ossibus meis.* Additque idem S. Bern. similem aspirantem animam summè placere Angelo Custodi, qui non solùm hæc desideria fovet, sed magìs magísque accendit his vel similibus inspirationibus : *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet & non tardabit.*

Quàm utile sit assuescere precibus jaculatoriis.

Utilitas hujus exercitii ex eo elucet, quòd anima in vigore conservetur, semper disposita ad virtutum actus, quoscunque tandem delectabiliter exercendos, ad gloriam suam in æternitate de momento in momentum augendam, ad se fortissimè armandum contra quoslibet hostium insultus ; qui tentabunt quidem ejusmodi animam expugnare, sed eventu irrito ; re enim infectâ discedent, similes muscis, qui bullienti ollæ quidem circumvolant, sed non appropinquant, ne comburantur.

LIB. II. CAP. IV. SECT. II.

SECTIO II.

Huic exercitio sæpe incumbendum, nec ab eo facilè ob impedimenta occurrentia desistendum.

Preces jaculatoriæ ad vitam animæ conservandam sunt necessariæ.

QUia, ùt modò dictum, maxima precum jaculatoriarum seu aspirationum utilitas est, die ac nocte, intrà & extra ædes, in omni loco, ubi,ubi, in Cœlum evibrandæ sunt. Sicut enim spirationes sive halitus ad conservationem vitæ naturalis necessarii sunt; sic & hæ aspirationes ad conservationem vitæ spiritualis; sicut corpus semper spirat, sic & anima ad Deum continuò aspirare debet. *Ignis*, mandat Deus Levit. 6. *in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna manè, per singulos dies. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Quis autem hic ignis? quod altare? *Altare Dei est cor nostrum*, ait S. Greg. lib. 15. moral. c. 7. *in quo jubetur ignis semper ardere, quia necesse est ex illo ad Dominum Caritatis flammam indesinenter accendere.* Conari ergo debet anima pia, sanctum ignem per crebras aspirationes fovere inter omnia opera, seu bona seu indifferentia ad Deum suum suspirando. Magna quidem est animi nostri inconstantia, magna intellectûs in cogitationibus, & voluntatis in desideriis evagatio, ut videri posset res hæc impossibilis vel ad minùs valde difficilis. Sed difficultas hæc vincetur, ex mente Dionysii Carthusiani. *Primò*, per gratiam Dei, quâ cum omnia possumus. *Secundò*, per consuetudinem, quæ altera natura est, ùt in

Videtur difficilis esse usus precum jaculatoriarum. Et quare.

Difficultas hæc

ma-

malo, sic & in bono; tollítque inadvertenter unam difficultatem post alteram, fitque suave, quod in principio videbatur impossibile. *Tertiò*, per amorem, qui facit, ut amans amato se uniat, & ejusdem oblivisci non possit. *Qui verè Deum amat*, ait Dionys. Carthusian. serm. 4. fer. 3. post pascha. *sentiet sibi non solùm possibile, sed etiam facile ac dulce esse, mentem ad Deum elevare: & ità sivè eat ad mensam, sivè ad laborem, sivè ad lectum, memor erit Domini Dei sui; sivè hominem alloquatur, aut humanæ intersit collationi: frequenter tamen mente loquetur cum Deo per orationes internas, & laudes secretas.* Habet sub initium suas difficultates & molestias utilissimum hoc exercitium, sed generose iis obviandum. Quæ ars, etiam inter mechanicas discitur absque labore & molestiâ? perrumpere stude, & laboris fructum percipies; difficultates evanescent, mera succedent solatia; mutabitur in te cor, animus, phantasiâ, quæ tanta facilitate se jam solo Deo occupabunt, quantâ paulò antè creaturis.

LIB. II. CAP. V. *triplici medio superatur.*

CAPUT V.
De Amore Appretiativo, seu Præferentia.

THeologi amorem dividunt in Appretiativum, & Intensivum seu Affectuosum: Amor Appretiativus, est amor, quo ex duobus, quæ amore digna proponuntur, unum plus amamus quàm aliud, parati ob id plura pati, quàm aliud. Amor Intensivus, est

Amor appretiativus, & intensivus quid.

LIB. II. CAP. V.

quidam internus affectus, qui sæpè eò ascendit, ut se, ex voluntate, quæ hujus amoris sedes & subjectum est, in hominem inferiorem diffundat magnámque animi teneritudinem, & sensualem dulcedinem excitet. Talis amor est, quo plerumque parentes feruntur in filios.

Amor appretiativus præstat amore intensivo, quod probatur exemplis.

Hæ duæ Amoris species magni faciendæ sunt; pluris tamen Amor Appretiativus, qui solus, verus & substantialis Amor habendus est, utpote, pro perfectè & propriè amare dicimur, etiamsi nihil interioris dulcedinis sentiatur. Res hæc patet in exemplo. Filii in juvenili ætate plùs interdum amant societates & consortia, quibus cum recreatione intersunt, quàm parentes; ità interim affecti, ut si unum, ex duobus istis amittendum esset, eligerent potiùs jacturam societatis, quàm parentum. Sic & parentes amant ordinariè affectuosiùs proles quatuor vel quinque annorum; quia ii per ridiculas gesticulationes parentibus blandiuntur, quàm filium triginta annorum, optimorum licèt talentorum; si interim unus è duobus tollendus, eligent tolli parvulum relicto seniore.

Deceret quidem, ut Deum amore intensiori & magis affectuoso amaremus, quàm ullam aliam creaturam, dum omnia quæ habemus, omnia quæ possumus, ad amandū eum nos obligant: Præterea omnes ejus perfectiones adeò excellentes & amore dignæ sunt, ut quælibet earum omnino sufficiens sit, ad amoris ignem in cordibus nostris magnum & altum accendendum; nihilominus tanta ejus est bonitas, tantáque est in fragilitatem

tatem nostram compassio, ut secundùm omnium Theologorum doctrinam ad hanc nos non obliget, contentus, ut amemus eum super omnia, simúsque parati, potiùs omnia mala perpeti, totumque mundum amittere, quàm illum offendere. Et hic est amor quem exigit, hoc tributum est, quod à corde nostro sibi exposcit, quódque nobis per maximum Legis suæ mandatum imposuit; hic amor fuit, qui tot Martyrum millia cœlo transmisit, quos cum S. Paulo nec tribulatio nec angustia, nec fames, nec nuditas, &c. à Christo separare potuerunt.

LIB. II. CAP. V. *Deus amorem affectivum non exigit, contentus amore nostro appretiativo.*

Pro actuali hujus amoris exercitio duo notanda sunt. *Primò.* Perfectiones Divinæ sæpius attentè ruminandæ; de iis per Amorem Complacentiæ gaudendo; per Amorem Benevolentiæ easdem Deo animitus optando; cum desiderio ut totus mundus eum laudet & prædicet; denique per Amorem Præferentiæ Deum propter infinitas suas perfectiones rebus omnibus anteponendo, & cum Davide dicendo ps. 88. *Domine Deus virtutum quis similis Tibi.* Omnis creata pulchritudo, deformitas est; omnis sapientia, stultitia, &c. *Secundò.* Quoties adest periculum peccandi; occasio nos mortificandi; hoc vel illud opus bonum difficile exercendi, omnes animæ vires in amorem cogendæ, & coram Deo vivente & vidente protestandùm, hoc vel simili modo: Domine Deus meus, ut coram cœlo, & toto universo, Hominibus, Angelis & dæmonibus testatum faciam, quòd amore incomparabiliter majore amem Te, quàm me; quòd majori curæ mihi sit

Quædam circa actus Amoris apretiativi notandæ.

Salubris protestatio in periculis peccandi, vel occasionibus exercendi bonum opus.

LIB. II. CAP. VI.

sit honor tuus quàm meus, tua voluntas, quàm mea; hoc peccatum, esto levissimum, vitabo. hoc opus bonum exerçebo, quod omitterem, si Tu non esses, exequar interim illud cum gaudio; esto foret multò difficilius, ipsáque adeò vitâ mihi constaret. Hæc protestatio, si seria sit & ex corde procedat, magnum addit robur & acres stimulos, ut heroicis nos operibus dedamus. Imitabimur in hoc Christum dominum Redemptorem nostrum, qui, postquam in monte Oliveti ex una parte omnes plagas, contumelias, spinas, clavos ante oculos mentis posuisset; ex alterâ voluntatem Patris, & amorem quo eum diligebat; in hæc prorupit verba Joannis 14. v. *Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: Surgite, eamus hinc.*

CAPUT VI.
De Amore Doloroso.

Quidnam sit, quod hominem justum maximè affligat.

QUod amanti animæ vitam hanc amaram & molestam reddit; inter cœtera minimum non est, quòd Dominum Deum singulis diebus sœpius offendat, & per bonorum operum neglectum fidem eidem ex parte frangat; licèt enim contrarium firmissimè iteratis vicibus proposuerit, fit tamen ex innatâ fragilitate, & corruptæ naturæ impulsu, quod interdum declinet, Deumque aliquatenus seponens perfecto amori non satisfaciat; *Septies* enim *in die cadit justus*, ex mente Salomonis Prov. 20. Cùm igitur verus

xus amor efficiat, quod amans anima Deum supra modum æstimet, totoque conatu satagat ei placere ; sic sequitur, quod commissa vel minima errata plangat, remissionem eorum humiliter petat, summè desiderans eidem reuniri, & in priorem gratiam recipi.

LIB. II. CAP. VI.

Cùm res hæc magni sit momenti, non solùm in gratiam Perfectorum, sed & Imperfectorum & in viâ purgativâ constitutorum, fusiùs de illâ tractabitur, diceturque. *Primò*, quid sit Contritio, & per quid perfecta ab imperfectâ distinguatur. *Secundò*, de motivis ad contritionem perfectam nos impellentibus : *Tertiò*, de actuali ejus exercitio.

Contritio perfecta quid.

Vera igitur Contritio, est actus perfectus, & actuale veri amoris exercitium, vi cujus peccator præteritas culpas odit, rejicit, & detestatur, ùt grave Deo illatum malum, injuriam, & offensam, quæ Sanctissimæ illius voluntati & amicitiæ è diametro adversatur: includit hæc contritio firmum propositum non peccandi de cœtero ; ex quo patet contritionem consistere in his duobus, detestatione scilicet peccatorum præteritorum, & firmo proposito ea vitandi in futurum.

Triplex ex contritione sequi potest dolor.

Satis autem perfectæ Contritioni non est, odisse & peccata detestari ; sed & infert magnum de admissis dolorem, quod contingere potest tripliciter. *Primò*, si tantùm in superiore hominis parte & voluntate tristitia & tædium de Deo offenso oriatur. *Secundò*, si dolor ex voluntate se diffundat in partem inferiorem causando ibidem dolorem sensibilem. *Tertiò*, si accedant ad hunc dolorem

ge-

LIB. II. CAP. VI.

gemitus, suspiria, lacrymæ. Hic dolor posterior oritur ex secundo, secundus ex primo, primus originaliter ex odio & detestatione peccati, in quo odio propriè essentia Contritionis & veræ pœnitentiæ consistit; ex quo sequitur eò esse majorem de admisso peccato dolorem, quò majus est odium, quo in peccatum fertur. Nihilominus, regulariter loquendo, fieri potest, quòd aliquis verum habeat contra peccata odium, nec tamen ullum ex tribus assignatis sentiat dolorem, ùt fit in beatis, quibus peccata displicent absque omni tristitia, cujus beati in cœlis susceptivi non sunt. In hac autem vitâ sine dolore contritio esse non potest, unde Tridentinum detestationi dolorē vult conjungi.

Sine quo contritio in hac vitâ esse non potest.

Contritio quomodo peccata tollat.

Dolor hic, quo peccata delentur, duplex est: unus est Contritionis, alter Attritionis, quia verò ille perfectus, iste imperfectus est; hinc primus ex suâ naturâ iratum Deum placat, animámque à peccatis emundat; vel immediatè ex propria virtute, cùm directè peccato adversetur; vel saltem juxta communem Theologorum sententiam tanquam ultima dispositio ad receptionem gratiæ sanctificantis, cum conditione tamen & obligatione peccata confitendi, si occasio sit.

Ex quo oriatur diversitas doloris in Contritione & Attritione.

Attritio ex propria virtute idipsum non potest, sed necessariò simul requiritur Confessio. Quod tanquam Fidei articulum definit Concil. Trident sess. 14. c. 4. Doloris hujus diversitas oritur ex diverso amorē, qui amor, cùm duplex sit, etiam duplex est dolor. Unus amor, est Amor Amicitiæ & Benevolentiæ, qui excitat ad amandum amicum

micum propter ipsum tantùm, seposito omni proprio commodo; & hic amor dici potest verus, syncerus & perfectus. Alius amor est proprii commodi, dum amicum amo ob meam utilitatem & commodum, optans amico hoc vel illud bonum, non ùt ipsi, sed ùt mihi bonum est. Ex hoc igitur duplici amore oritur & duplex dolor; ex amore primo, dolor, vi cujus doleo de peccato admisso tantùm, quia est læsivum illius infinitæ bonitatis, omni proprio commodo seposito; ex amore secundo oritur dolor secundus, qui imperfectus est, vi cujus quidem doleo, quòd contra Deum peccaverim, sed non tam quod ipsi, quàm quòd mihi malum intulerim, v. g. pœnas inferni.

Quàm intensus debeat esse dolor de peccatis.

Quæri hic posset, quàm intensus debeat esse actus Contritionis sive dolor? ad quod respondetur: si dolorem hunc ex infinita Dei bonitate, & summâ nostrâ erga Deum obligatione metiri velimus, nunquam satìs intensus erit; nec peccatum adeò parvum est, cui condignè deplorando, tota æternitas non sit nimis brevis: nihilominus, sicut amor quo Deum amo super omnia amabilia, sufficiens est ad satisfaciendum præcepto Divino de amore; sic & dolor, ad delendum peccatum sufficiens est, si illud detestemur super omnia detestabilia, & plùs de eo doleamus, quàm de quocunque alio malo, quod nobis evenire posset. Opus interim non erit, ut dolor hic lacrymas extorqueat, nec opus, ut multo nos tempore in eo detineamus; docent enim omnes Theologi minimum veræ Contritionis actum sufficientem

esse

LIB. II. CAP. VI.

Quamdiu dolor de peccatis durare debeat.

esse ad animam ab omni peccato emundandam, esto, vel unico tantùm momento durâsset. *Nec quantitas criminis* ait S. Cyprian. sermon. de Cœna Dom. *nec brevitas temporis, nec hora extremitas, nec vita enormitas, si vera fuerit Contritio, à veniâ excludit.* Optima hac de re extat glossa Hebræa lib. victoria contra Hebræos Cap. 10. vid. præfat. libri de locis Fidei. *Ait Deus Sanctus & Benedictus Israelitis: Filii mei aperite mihi aperturam unam pœnitentiæ, quantum est foramen acûs; & Ego aperiam vobis aperturas misericordiæ, per quas poterunt intrare currus atque quadrigæ.* Si aliquis, quicunq; tandem sit, remissionem peccatorum suorum quantumcunque gravium à Deo humiliter petat, & vel unicum ad eum ex vera Contritione suspirium transmittat, eodem momento jam gratiâ donatus est, & in Dei amicorum numerum assumptus. Cõmisso peccato adulterii, his paucis verbis: *Peccavi Domino,* ad Patrem misericordiarum David confugiebat, & statim per Prophetam Natham eidem insinuavit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.*

Intensio doloris ex lacrymis colligi non potest.

Quod lacrymas concernit, necessariæ eædem non sunt, nec intensio doloris colligi ex iis potest, cùm sœpe proveniant magìs ex teneritudine complexionis, quàm impulsu gratiarum. Qui durioris naturæ sunt, lacrymulam difficillimè stillat, cùm ècontra mulieres, utpote tenerioris & humidioris naturæ, fontes lacrymarum ob levem etiam causam ex oculis facilè proliciant. Si interim lacrymæ ex contrito corde procedant, certum est, Deo easdem acceptissimas esse,

ùt patet in Davide, Petro, Magdalenâ, & aliis innumeris. *Sinè aliquo intervallo*, ait S. Ambros. serm. 46. in psal. 50. *conjunguntur & lacrymæ peccatoris, & misericordia Salvatoris.* Et S. Leo Papa de lacrymis Petri ità loquitur: *Felices sunt Apostole tuæ lacrymæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuere baptismatis.* De his lacrymis canit psalmista pl. 55. *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Hebræus habet: *Posuisti lacrymas meas in laguncula tuâ, ùt aquam odoriferam.* vel, ùt alii vertunt: *In thesauris tuis.* q. d. ità tibi placent lacrymæ peccatorum, ut eas inter thesauros tuos reponas, ùt pretiosissimas margaritas. O felices lacrymæ, quæ tantæ virtutis & pretii sunt apud Altissimum, ut si quilibet damnatorum vel unicam funderet lacrymulam ex verâ cordis contritione, omnia peccata dilueret, totúmque extingueret infernum.

LIB. II. CAP. VI. SECT. I. *Encomia lacrymarum ex Contritione fusarum.*

De motivis, quæ peccatorem exstimulare possunt ad summum de peccatis dolorem, firmissimúmque ea deinceps vitandi propositum, agetur in sequentibus. sit ergo

SECTIO I.

De motivis ad perfectum dolorem, tenentibus se ex parte Dei.

PRæcipua & maxima causa, ob quam peccatum extremè vitandum & detestandum, est, quia est summa injuria Domino infinitæ Majestatis & bonitatis illata; peccatum ausu temerario infinitum illud Ens invadit, illi se opponit, totóque conatu satagit, ut Deum annihilet. Omnibus Dei attributis summam infert injuriam: injuriam

Malitia peccati mortalis describitur.

LIB. II. CAP. VI. SECT. I. infert Bonitati & Pulchritudini ; dum ità Deum tractat, quasi non amore, sed extremo odio dignus esset: injuriam infert Sapientiæ; dum optimum, quo totum gubernat mundum, regiminis ordinem confundit, & creaturas violenter & temerariè in alium usum, quàm eum, ad quem à Deo creatæ sunt, cum maxima confusione detorquet: injuriam infert Liberalitati; dum beneficiis ad offensam per maximam ingratitudinem abutitur: injuriam infert Omnipotentiæ; dum eadem Instrumenta, de quibus homini ad soli Deo serviendum provisum erat, in Deum convertit, eúmque illis oppugnat: injuriam infert Immensitati; dum intolerabili audaciâ in ipsius Dei faciem malitiosè nequitiam suam exercet. Per peccatum offenditur Deus, ùt Causa prima omnium creaturarum; peccatum enim, quantum in se est, eò hominem seducit, ut habeat se, quasi à se solo, non à Deo dependeat: offenditur Deus, ùt ultimus hominis Finis; peccator enim seposito hoc Fine suo ad vanas & futiles creaturas se convertit: offenditur per peccatum Deus, ùt supremus Legislator; dum peccator Dei mandata pedibus proterit: offenditur ùt supremus Judex; dum ejusdem pœnas & intentata peccantibus supplicia, promissáque bonis præmia ridet & nihili facit: offenditur ùt amantissimus Pater; dum peccator velut degener filius reverentiam & obedientiam eidem subtrahit, eúmque maximè contristat, &c. Peccatum est, quod Deo gloriam, quam tamen adeò zelat, impiè suffuratur; nec

peccato sufficit, quòd Deo se opponat, sed ipsas etiam Dei Creaturas malitiâ suâ inficit, eas susque deque vertendo; ùt ex Angelorum & hominum miserando lapsu, totiúsque mundi factâ per diluvium desolatione patet.

LIB. II. CAP. VI. SECT. I.

Quo sensu peccatum dici possit Dei annihilatio.

Ex his, tot tantísque malis, quæ à peccato ubertim emanant, occasionem sumpserunt Theologi; docendi, peccatum esse Dei annihilationem, non quidem actualem, cùm ea impossibilis sit; sed talem, ut, si Deus annihilari posset, id ipsum fieret per peccatum. Et licèt ejusmodi malitia in operibus peccaminosis non ità explicitè (exceptâ blasphemiâ & destinato in Deum odio) reperiatur, implicitè tamen semper in eo latet; quia in omni peccato ex vi suæ naturæ latet transgressio præceptorum Dei, aversio ab incommutabili bono, & inordinata conversio ad bonum commutabile: ùt docet S. Thom. 1. 2. q. 87. art. 4. Imò Theologi rem hanc ità exaggerant, ut dicant, contemptum, quem deo peccatum infert, infinitam quodammodo in se continere malitiam. Peccatum, ait Doctor Angelicus loc. cit. ex parte aversionis est infinitum; quò enim excellentior est persona offensa, quò abjectior est offendens; quò plures tituli sunt, quibus offendens offenso obstrictus est, quò causa ob quam quis offenditur, est futilior & levioris momenti: eò major, detestabilior, & gravior est offensa; Jam verò Persona offensa, est Deus vivus & verus, infinitæ Majestatis Dominus; offendens est vilis homuncio, abjectus vermiculus, qui in infirmitate, impotentiâ, &

Peccati gravitas exaggeratur.

LIB. II. CAP. VI. SECT. I.

lachrymis naſcitur, in peccatis & miſeriis vivit, in timore, horrore, & ſordibus moritur: Tituli, quibus homo Deo obligatus eſt, innumeri ſunt; Cauſa offenſæ, ordinariè momentanea voluptas eſt, punctulum honoris aut fruſtulum ſplendidæ glebæ. Si quis tranſitoriis his reculis lucrari poſſet benevolentiam alterius Dei, qui tali honore dignus foret, quali eſt is, qui offenditur; vel ſi cœlum aliud comparare ſibi poſſet, in quo tot gaudia, quàm in illo, quod per peccatum amittit, tolerari utcunque poſſet, quód peccaret; quòd autem quis Deo injuriam inferat ob res adeò futiles & vanas, inexcuſabilis certè dementia, & tam horrendum facinus eſt, ut per omnia omnium Sanctorum & Angelorum bona opera, per omnem etiam æternitatem facienda, reparari & de condigno pro eo ſatisfieri non poſſit: licèt enim maximi valoris ſint facta in gratiâ dei opera, utpote quæ claram Dei viſionem, & incomprehenſibilia cœli gaudia merentur; nihilominus, ſi cum infinitâ Dei Majeſtate comparentur, nihilum dici poſſunt; ſi quidem omnia, quæ ſumus, poſſumus, & habemus, infinitæ illi Majeſtati exhibere, infinitis titulis obligati ſumus; Quòd autem Deus à creaturâ ſuâ vili & abjectâ, à qua infinita ipſi reverentia, amor & obedientia deberetur, offendatur, res adeò terribilis & horrenda eſt, ut ſatiùs foret, totum mundum cum omnibus, quæ in eo ſunt, perire, quàm unicum peccatum mortale committi.

SECTIO

SECTIO II.

Secundum Motivum ad eliciendum perfectum de peccatis dolorem, est, quòd Deus, noster Pater sit.

NIhil naturæ humanæ adeò conforme, nihil hominum animis à natura tenaciùs insitum, quàm amor, reverentia, & observantia in Parentes, ità quidem, ut dubitans, an Parentibus amor & honor debeantur, ex mente Aristotelis 8. Topic: tali pœnâ afficiendus, quali ille, qui, an Dii colendi essent, in dubium vocaret. Unde tam Solon, quàm Romulus, cùm ille Athenas, iste Romam, legibus muniret, nullam statuerunt pœnam in Patricidas; existimantes, eò insaniæ & malitiæ filium nunquam deventurum, ut vitam illi adimat, à quo vitam accepit. Alii Legislatores volentes nefando huic sceleri condignas pœnas statuere, tales decreverunt, quales meretur scelus inter omnia scelera maximum. Moyses sapientissimus legislator non solùm parentum percussores, sed & eos, qui duriori illos verbo alloquerentur, morte jussit mulctari. *Qui maledixerit*, ait Exodi 21. *Patri suo vel matri, morte moriatur.* Iterum Levit. 20. vice Dei maledictionem ei intentavit, qui debitam Parentibus reverentiam non exhibet: *Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem, & dicit omnis populus: Amen.* Ex his patet, quàm obligati simus ad debitum parentibus nostris honorem exhibendum, & quàm enorme scelus sit, eos injuriâ afficere.

Irreverentia erga parentes gravissimum scelus.

Quomodo solitum puniri.

LIB. II. CAP. VI. SECT. II.

Deus in omni perfectione noster Pater est.

Nemo negare poterit, Deum, verissimum nostrum Patrem esse, quem in Oratione à Christo Domino institutâ, Patrem indies vocitamus. Nomen hoc adeò propriè ipsi convenit, ut in tantâ perfectione nulli mortalium tribui possit vel debeat. *Patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim Pater vester, qui in cœlis est*, ait Salvator noster Matt. 23. Hic Pater noster est, qui sinè omni parentum nostrorum concursu omnipotentiâ suâ ad imaginem suam, animam nostram creavit; hic Pater noster nos conservat, nutrit, fovet, omniúmque ad nos pertinentium usque ad minimum capillum, curam gerit plùs quàm paternam. Hic Pater noster Angelos suos in nostram destinat custodiam, inæstimabiles suæ gratiæ divitias in nos per Sacramenta effundit; sanctum suum Spiritum nobis communicat; & ità modo excellentissimo fit Deus, noster Pater, & nos ejus Filii.

Dolendum de peccatis quia per hæc Deum, Patrem nostrum offendimus.

Si igitur tanta incumbat nobis obligatio, ut honoremus patrem & matrem, à quibus solummodo, ùt loquitur S. Thomas, habemus materiam corporis, causam libidinis & originem reatûs; sítque scelus detestabile huic obligationi non satisfacere; quæ erit obligatio nostra erga Deum? & quod scelus hunc offendere, qui Pater noster est, & quidem talis Pater? *Talem Patrem offendere*, non sinè causâ dicit S. August. vel apud eum author de verâ & falsâ pœnitentiâ cap. 8. *contra ejus voluntatem aliquid committere, animadvertentibus ac se non ignorantibus, quàm est crudele!* Quare nihil æquius est, quàm ut hunc Pa-

Patrem, ejúsque paternam curam conside-rantes, peccata nostra detestemur & deploremus. Hæc consideratio ità penetravit cor animúmq; Divi Bernardi, ut hæc è contrito corde verba emiserit serm. 16. in Cant. *Quanam fronte attollo oculos ad vultum Patris tam boni tam malus filius? exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, deficiat in dolore vita mea & anni mei in gemitibus.* Obfirmemus ex hoc momento animum generosa resolutione, moriendi potiùs turpissimâ morte, quàm offendere talem ac tantum Patrem, non ex timore pœnæ, sed amore verè filiali. Fixa hæreat in cordibus nostris filialis in Patrem observantia, reverentialis amor, & sollicita cura, qua caveamus omne id, quod vel in minimo offendere, vel amabilem adeò & benignum Patrem contristari posset.

SECTIO III.

Tertium motivum ad contritionem fundat se in beneficiis à Deo in nos collatis.

Vis beneficiorum.

ACerrimos ad amandum stimulos habent beneficia; his ipsas adeò belluas cicuramus. *Officia*, ait Senec. lib. de benef. c. 3. *etiam feræ sentiunt, nec ullum tam inmansuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem sui vertat. Leonum ora à Magistris impunè tractantur, elephantorum feritatem usque in servile obsequium demeretur cibus.* Ex quo sequitur, hominem, qui post accepta bene-

LIB. II. CAP. VI. SECT. III.

ficia in gratiarum actione & reciproci obsequii exhibitione deficit, ipsis bestiis ingratiorem esse.

Beneficia à Deo in nos collata, quis numerabit? (recoli hîc ea breviter possunt, quæ de motivis ad Deum amandum libro primo dicta sunt.) Et homo erit, qui ea non agnoscat, propter ea non redamet? & homo erit qui hunc offendere præsumat? Quis adeò duri cordis, qui non solvatur in teneras lacrymas, postquam talem ac tantum benefactorem offendit: cujus liberalitas tanta est, ut vix possibile sit cor peccatoris non conteri, si quæ à manu Dei accepit beneficia, paulò accuratiùs perpendat. Hoc medio usus est Deus ad cor Davidis movendum 2. Reg. 12. quando eidem insinuabat. *Ego unxi te in Regem super Israël, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & uxoris Domini tui in sinu tuo, dedíque tibi domum Israël & Juda; & si parva sunt ista? adjiciam tibi multò majora; quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo?* Hæc beneficiorum enarratio adeò Davidis animum penetravit, ut totus confusus & convictus exclamârit: *Peccavi Domino.* Si David ad enarrationem beneficiorum temporalium, ità compunctus fuerit, quàm nos compungi oportebit, post tot beneficia multò majora in nos liberalissimè collata; nunquid Baptismus, Adoptio in sortem filiorum Dei, vita & mors Christi, Regnum cœlorum in finito sanguinis Christi pretio nobis comparatum, beneficia multò sunt excellentiora, quàm regia Majestas

Lib. 1. cap. 4.

Dei beneficia cor ad contritionem movere debent.

Probatur ab exemplo.

&

& quædam alia eò spectantia Davidi collata? quorum tamen recordatio, amaras post commissum peccatum lacrymas Davidi expressit.

LIB. II. CAP. VI. SECT. III.

Cùm Judæi Christum Dominum Joan. 10. lapidare vellent, his eos blandis verbis est allocutus: *Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?* quibus verbis intendebat Christus eorum emollire duritiem, cùm & belluas beneficia mansuefaciant; sed belluis ferociores & lapidibus duriores in obstinatâ vesaniâ persistebant. Tu interim qui Christianus, non bellua es; blandissima hæc ad Judæos prolata verba seriò in tentationibus, in peccandi periculis & occasionibus perpende: *Multa bona opera ostendi tibi, propter quod eorum vis me offendere?* Ex singulari in te affectu eduxi te ex nihilo, ad imaginem meam te condidi; Cœlum, Terram, Elementa in tuum obsequium creavi; Soli, Lunæ, Stellis mandavi, ut tibi luceant; animalibus, ut te pascant; Angelis, ut te custodiant. Hæc omnia amori in te meo non sufficiebant; descendi de cœlis propter salutem tuam homo factus, ex throno gloriæ me abjiciens in fœtidum stabulum, vitam duxi in sexcentis miseriis, eâmque finivi per ignominiosissimam mortem: Ecclesiæ meæ te incorporavi, corpus meum in cibum & potum tibi dedi; præter hæc omnia paratus sum ad dandam tibi perennem in cœlis gloriam; *propter quod ergo eorum opus vis me offendere?* Deum offendere non poterit, quisquis attentâ mente ad beneficia à Deo sibi præstita reflexerit.

Christus benefaciens acerrimo omnibus stimulo est, ne peccatis consentiant.

Beneficia hæc enumerantur.

LIB. II. CAP. VI. SECT. III.

Beneficia à Deo in nos collata non tantùm voluntatem, sed etiam potentiam Deum offendendi auferre debent.

Sollicitatus ad obscæna ab uxore Putipharis Genes. 39. castus Joseph, obviabat tentanti mulierculæ his verbis : *Ecce Dominus omnibus mihi traditis ignorat, quid habeat in domo suâ; nec quidquam est, quod non in meâ sit potestate*, vel non tradiderit mihi *præter te quæ uxor ejus es, quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* Nota hic duo illa verba : *Quomodopossum.* Potuisset dicere: *Non licet, non decet, non est bonum*, &c. sed his obviis loquendi modis non contentus, protestatur sibi esse impossibile, & ultra vires, hoc malum facere; innuens beneficiorum multitudinem debere non solùm voluntatem, sed etiam potentiam auferre, Deum munificentissimum benefactorem offendendi. Quid beneficia à Putiphare in Josephum collata, sunt, in comparatione eorum, quæ à largissimâ Dei manu nos accepimus? Crediderat Putiphar Josepho quorundam bonorum administrationem, & gradu eminentiori præ reliquis domesticis eum sublimârat; Deus nobis non administrationem, sed in omnes creaturas concessit dominium, ut iisdem utamur & fruamur ad libitum. Quomodo ergo possumus hoc malum facere, & peccare in Deum nostrum? Certè ex optimo fundamento dicebat S. Maria Magdalena de Pazzis jam jam è vivis migratura: Cedo jam hinc & nunquam capere potui, quomodo possibile sit, quòd creatura rationalis Deum mortaliter offendere possit.

SEC-

SECTIO IV.

Quartum motivum ad Contritionem perfectam, fundat se in modo, quo Deus peccatorem ad pœnitentiam vocare consuevit.

UT suavissimus Deus & amantissimus Pater noster, postquam ab eo per peccata perfidè recessimus, ingratos nos & perduelles revocet, hoc ferè modo utitur: Explicat nobis maximum & intensissimum desiderium, quo flagrat condonandi nobis, quidquid tandem sceleris in eum machinati sumus; laborat summo studio pro nostrâ conversione, non secus ac si ipse Deus, offendens peccator; ècontra nos ab eo offensi essemus; maximè anhelans, ut tandem aliquando in priorem familiaritatem iterum recipiatur. Quæ major caritas excogitari potest? infinitæ Majestatis Dominus, quiescere, ità loquendo, non potest, donec ab homine creaturâ suâ vili & abjectâ, à qua paulò ante horrendâ injuriâ affectus fuerat, in amicitiam admittatur. Præterea tam excellens tantíque pretii donum est oblata reconciliatio & amicitia, ut si peccator, esto totius mundi foret Monarcha, eandem per aliquot centenorum annorum continuas preces, lacrymas, humiliationes & pœnitentias impetraret, esset tamen summum beneficium, si post tot etiam annorum spatia à Deo exauditus in gratiam illius reciperetur. Quòd verò Deus non rogatus, imò per peccatum contemptus & rejectus, ex proprio motu re-

Modus explicatur, quo Deus peccatores ad se vocat.

Quantum bonum sit Dei gratia, & amicitia.

Ineffabilis bonitatis est, quòd

con-

LIB. II. CAP. IV. SECT. IV.

Peccatorem ad se Deus revocet.

conciliari quærat, offerátque suo infensissimo hosti, vili vermiculo, tot à se beneficiis cumulato pacem & amicitiam; séque in penetrale cordis, ex quo per maximam injuriam ejectus fuit, tantâ suavitate & blanditiis insinuet; certè tanta támque immensa bonitas est, ut nec homines nec Angeli eam vel cogitatione assequi vel verbis explicare possint.

Explicatur modus quo Deus in revocando peccatore utitur.

Audi blandissima verba, quibus apud Jerem. cap. 3. Deus utitur, ut errantem peccatorem ad se reducat. *Vulgo dicitur*, ait, *si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum; nunquid revertetur ad eam ultrà? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum adulteris multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Nunquid vidisti*, pergit ibidem vers. 6. *quæ fecerit aversatrix Israel? abiit sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi, & dixi cùm fecisset hæc omnia: Ad me revertere. Pœnitentiam agite*, ait. Apocal. 3. *Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* O amor! ò bonitas! stat ad ostium; quis? Rex regum; ipsa Sanctissima Trinitas; ad ostium peccatoris, & ipsa suis manibus pulsat, petens ut sibi aperiatur. Rumina hæc ò peccator; summus Deus & infinitæ Majestatis Dominus ad ostium cordis tui non sedet, sed stat, pulsans suis inspirationibus, illuminationibus, piis motibus, & ut ita loquar, suam authoritatem prostituens; beatum se existimat, si ei aperias, in cor recipias, & te ad eum convertas. Clamores ingemi-

Intensissimum Dei desiderium occupandi cor hominis explicatur.

nat Cant. 5. *Aperi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.* Ah aperi, vide quomodo stem ad ostium, capite detecto, ùt mancipium, quod tuî amor captivavit; ecce sub dio non sinè multis molestiis totus perplutus constanter persto; aperi, aperi soror mea; da mihi locum in animâ tuâ, mihi tuo creatori, tuo Redemptori, tuo Patri, tuo Sponso, tuo Fratri; redi ad me, qui fugisti à me; redi ad me, qui non alium in finem veni ad te, quàm ut curarem te, salvarem te, & omnibus bonis replerem te; ah aperi, quidquid deliquisti, tibi donatum est. Ergóne parvi adeò æstimas gratiam meam, & servire mihi detrectas, cùm ipsi adeò Seraphini & Cherubini in meo gestiant occupari servitio? ergo tandem aperi, & non sinas eò rem devolvi, ùt misericordiæ januam in æternum tibi præcludam, & justitiæ meæ cursum relinquens condignâ te pœnâ castigem in gehennæ barathro, qui toties & tam suaviter vocantem sequi noluisti ad gloriam.

SECTIO V.

Duo alia motiva ad veram Contritionem, patientia scilicet, quâ peccatorum conversionem Deus exspectat; & Benevolentia, quâ conversum recipit.

Deus etiam peccatoribus benefacere non omittit.

INter blanditias, quibus misericordissimus Deus errantem peccatorem ad se reducere nititur, postrema non est, admirabilis patientia, qua conversionem peccatoris exspectat.

LIB. II. CAP. VI. SECT. V.

ctat. Res certè admiratione digniſſima eſt, quod Deus, qui peccatorem, infenſiſſimum ſuum hoſtem ad libitum tractare, punire, & horrendâ morte pœníſque æternis plectere poſſet, benevolentiâ eundem proſequatur; nullâ pœnâ afficiat, det cibum & potum, in adverſitatibus ſuccurrat, beneficia beneficiis cumulet, non ſecus ac ſi minimè offenſus eſſet, *diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam*, Sap. 11. unde meritò exclamat Propheta David pſ. 102. *Miſerator & miſericors Dominus, longanimis & multùm miſericors.* Ad hanc longanimitatem obſtupeſcit propheta Abacuc c. 1. dicens: *Mundi ſunt oculi tui ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris; quare reſpicis iniquas gentes, & taces?* q. d. vides & audis quotidiè millenas & millenas blaſphemias, millena ſacrilegia, millenos graviſſimos peccatores, qui te irrident, qui mandata tua malitiosè ſpernunt; & Tu taces, quaſi hæc omnia nihil ad Te; quaſi deeſſent vires ad vindictâ; imò non toleras tantùm, ſed hos ipſos peccatores, ùt amicos amas, foves, adjuvas, & ſubminiſtras liberali manu, quidquid vel natura vel gratia boni exhiberi poteſt, creaturíſque omnibus ùt tuæ juſtitiæ executoribus prohibes, ne quid adverſi huic profeſſo tuo inimico inferant; prohibes igni ne peccatorem rapacibus flammis in pulverem redigat; aquæ, ne ſuffocet; terræ, ne vivum deglutiat; aeri, ne halitum præcludat; montibus, ne obruant.

Dei in tolerandis peccatoribus longanimitas.

Quæ cauſa hujus longanimitatis.

Sola cauſa tantæ indulgentiæ eſt, ut moram peccator habere poſſit ad Deum per pœnitentiam revertendi. Et ſi peccatis poſt lon-

longam conniventiam ità exigentibus, ad pœnam descendere cogatur, tardè adeò & remissè procedit, ùt non nisi paulatim pœnas immittat, ut sufficiens tempus habere peccator possit, ulteriora à se flagella per pœnitentiam avertendi.

LIB. II. CAP. VI. SECT. V.

Explicatur per exempla Dei in tolerandis peccatoribus longanimitas.

Advertit S. Chrysost: hom. 5. de Pœnitentiâ, Deum in creatione rei, & ejusdem destructione, modo, à nostro valde diverso, procedere; dum nos ædificia exstruimus, longo labore est opus; dum destruimus, vix ullo; econtra Deus momento ædificat; sed tardè & per longas moras destruit. Universum mundum, & omnia quæ in eo sunt, ædificavit, non dicam (ùt cum S. August. lib. 4. de genes. ad Lit. sentiunt multi Interpretes) in ictu oculi, sed sex dierum spatio: econtra in destructione unius civitatis Hierichuntinæ insumpsit dies planè septem. Non alia disparis hujus moræ ratio, quàm abundantia pietatis & bonitatis, quâ voluit dare incolis spatium recurrendi ad lamenta pœnitentiæ; ut maturè à se propulsare conarentur, quod jam à tergo sibi imminere conspiciebant. Similiter quando benignissimus Deus fœtidum mundum per diluvii aquas mergere volebat; tristi hoc fato Deus ipse (humano modo loquendo) afflictus est. Unde dicitur genes. 3. *Tactus dolore cordis intrinsecus*; vel ùt Hebr. habet: *Tactus dolore erga cor suum. Delebo*, inquit, *hominem, quem creavi, à facie terræ.* Ex miro hoc loquendi modo quid aliud eruemus, quàm quòd misericordissimus Deus à vindictâ & castigatione adeò alienus sit, ut eam, nisi violenter &

quodam-

LIB. II. CAP. VI. SECT. V.

quodammodo coactus, nunquam inferat? Cùm jam universam carnem diluvio delere absolutè decrevisset, adhuc centum annis stititin minis; interea per fidelem suum famulum Noe omni modo ad pœnitentiam hortatus est, asseverans omnem cessaturam pœnam, dummodo cessaret mundus à culpâ: elapsis jam centum annis, cùm post tot adhortationes nulla sequeretur emendatio, paulatim & guttatim, licèt in horulæ spatio apertis cœli cataractis totum mundum suffocare potuisset, pluvia decidit voluítque ipsos adeò quadraginta dies pluendo insumi, si fortè ad pœnitentiam inter ipsas adhuc aquas obstinatus mundus se converteret.

Ex adductis S. Scripturæ exẽplis Dei in recipiendis peccatoribus promptitudo probatur.

Quod promptitudinem & affabilem benevolentiam, qua peccatores ad se redeuntes Dominus recipit, concernit; colligi ea sufficientissimè potest è parabolis, quæ ab ipso in Evangelio Luc. 15. de filio prodigo, & de Ove à Pastore, & Drachma à muliere inventis, adductæ sunt. S. Thomas opusc. 63. c. 7. Parabolam de Ove & Dragma Christo approprians ait: *Non dicit se emisse Drachmam, scilicet genus humanum, sed invenisse, licèt pretioso sanguine, & asperâ passione illud comparârit, quia in tantum desideravit salutem generis humani, quòd inventionem reputavit, tali modo se posse hominem à potestate Diaboli liberare, & ad beatitudinem æternam, ad quam creatus fuerat, revocare.* Idem eodem in loco: *Etiam omnes Angelos convocat, ad gratulandum; non drachmæ, non homini, sed sibi; quasi homo, Dei Deus esset, & tota salus Divina in ipsius inventione dependeret, & quasi sinè ipso beatus esse non posset.*

Con-

Considera jam ò Peccator, quicunque tandem es, ineffabilem hanc bonitatem, & in te tolerando & exspectando patientiam; considera, quomodo omni momento in tuam perniciem omnes creaturas armare & te in inferni abyssum detrudere posset, nec facit tamen: & hunc suavissimum, patientissimum, & optimum Dominum offendisse non pœnitebit? non in amplexus rues?

LIB. II. CAP. VI. SECT. VI.

SECTIO VI.

Acerrimus ad contritionem stimulus est, passio & mors Christi.

INter ea, quæ ad dolorem & perfectam de peccatis admissis contritionem, movere hominem possunt, vix quidquam efficacius est, passione & morte Redemptoris nostri. Ingratitudinem & delicta sua non poterit non, quis amarè deflere, qui vel totam passionis Dominicæ historiam, vel unum aliquod ex illâ Mysterium ante oculos mentis ponit, v. 9. Qui vivaci fide apprehendit, & attentâ ruminatione discutit, quomodo hic Rex gloriæ, abysso mœstitudinis absorptus tristetur, paveat, coangustetur, & ad mortem usque interiori animæ tædio & desolatione affligatur: vel, quomodo innocentissimus hic agnus petulanti nebulonum & lictorum agmine circumdatus, huc illúcque raptetur, vellicetur, irrideatur, conspuatur, colaphis cædatur, spinis coronetur: vel, quomodo totus nudus columnæ alligatus à lictoribus horrendum in modumità flagellis

Non potest non peccata sua deflere, qui seriò passionem Domini ruminat.

LIB. II. CAP. VI. SECT. VI.

cædatur, ut nullus vulneri ſuperſit locus: vel, quomodo inter duos latrones medius in infami crucis ligno ſuſpenſus, in maximis doloribus ſpiritum emittat.

Horum, inquam, attenta conſideratio abunde ſufficit ad proliciendum ex oculis copioſas de peccatis commiſſis lacrymas; quomodo enim quis ſanguineam hanc tragœdiam ſiccis oculis aſpicere poterit, ad quam univerſa ſtupuit natura? quomodo contritione non ſcindetur cor humanum, cùm ad mortem adeò contumelioſam & acerbam, ipſæ petræ ſciſſæ ſint, omníſque creatura tam lugubri ſpectaculo indoluerit? quomodo non uberrimæ ex oculis noſtris manabunt lacrymæ, qui omnium horum cruciatuum, & duræ adeò mortis unica cauſa ſumus. Eamus ergo in montem Calvariæ viſuri quid rerum iſthic agatur; videamus & contemplemur Hominem hunc miſerabilem, deſpectum & illuſum; videamus quomodo ſputis fœdatus, ſpinis coronatus, flagellis conciſus, medius inter latrones ſuſpenſus copioſo ſanguine difluat. Quæro jam à te, credíſne Hominem hunc eſſe unigenitum Filium Dei? credíſne eſſe Deum tuum, creatorem tuum, Dominum tuum, cui omne gaudium, & omnis felicitas ex naturâ ſuâ debentur, cujus vita adeò pretioſa, ut ſatiùs foret omnes Angelos, & homines exquiſitiſſimis in omnem æternitatem torqueri ſuppliciis, quàm ut ipſi vel minimus dolor inferretur. Hoc utíque credis, quia Chriſtianus es. Quænam eſt ergo, ulteriùs inſto, ignominioſiſſimæ hujus mortis cauſa? delictum per-

Quænam tormentorum &

personæ patientis esse non potest; illa enim, ùt ait S. Petrus 1. Pet. 2. 22. *peccatum non fecit*, éstque ipsa Innocentia; nec ad mortem rapitur per improborum violentiam invitus, nam ùt ait Isaias cap. 53. 7. *Oblatus est quia ipse voluit.* Imò ipse de se testatur Joan. 10. 18. *Ego pono animam meam, & nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso.* Quidnam ergo est, quod cruci suffixit omnium Creatorem? Est, ah est, mea & tua malitia, mea & tua peccata; hæc, hæc sunt tantorum cruciatuum & tam ignominiosæ mortis unica causa: *Propter scelus populi mei percussi eum*, testatur Pater Cœlestis per os Isaiæ Prophetæ; vel, ùt 70. legunt; *Ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem.* Quod aliis verbis paulò ante idem Propheta insinuaverat: *Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*: vel, ùt textus Hebræus habet: *Vulneratus est à transgreßionibus nostris, attritus est à sceleribus nostris.* Scelera nostra sunt Lictores, quæ Deum ac Dominum nostrum ligârunt, raptârunt, percusserunt, conspuerunt, irriserunt, & morte adeò crudeli interemerunt. Luget ipse hanc crudelitatem nostram apud Prophetam Zachariam, à quo cap. 13. v. 6. quæsitus. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* respondet: *His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me*, vel, ut 70. legunt. *In domo dilecti mei*, q. d. ità tractârunt me, quos tenerrimè amavi; ità tractarunt me, qui infinitis titulis ad me reciprocè amandum obligati erant. *Quid commisisti*, exclamat S. August. Medit. c. 7. *dulcissime puer, ut sic judicareris?*

LIB. II. CAP. VI. SECT. VI. *mortis Christi causa.*

quid

quid commisisti amantissime juvenis, ut adeò durè tractareris? quod scelus tuum? qua noxa tua? qua causa mortis? qua occasio tua damnationis? ego, ego sum tui plaga doloris, tua culpa occisionis, ego tua mortis meritum, tuæ vindictæ flagellum. O miserabilis censura conditio & ineffabilis Mysterii dispositio! peccat iniquus & punitur justus; delinquit reus, & vapulat innocens; quod meretur malus, patitur bonus; quod perpetrat servus, exsolvit Dominus; quod committit ho.. , sustinet Deus.

Hæc legens & ruminans ingemisce peccator, & deplora amaris lacrymis delicta vitæ tuæ: *Deduc quasi torrentem lacrymas per diem & noctem, non det requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.* Thren. 2. 12. Ad hoc quemque fidelem Sancta Mater Ecclesia in Hebdomadâ sanctâ, qua passio & mors Christi recolitur, his verbis emphaticis exstimulat: *Hierusalem, Hierusalem, convertere ad Dominũ Deum tuum.* Ne differas ergo de die in diem ad Dominum converti, ne sacratissimus hic, quem impiè proculcâsti, sanguis, quiq adhuc misericordiam clamat, vindictam, moræ impatiens, in tuî æternam ruinam expostulet.

Cur pœnitentia differenda non sit.

Terribilis quadam, ait S. Paul. ad Hebræ. 10. 27. *expectatio judicii & ignis æmulatio quæ consumptura est adversarios.* Et cur hoc? *Irritam quis faciens legem Moysis sinè ullâ miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quantò magìs putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est?*

SEC-

SECTIO VII.

LIB. II. CAP. VI. SECT. VII

De Satisfactione ad quam nos exstimulat amor Christi.

QUemadmodum Caritas Christi urget nos ad deflendum peccata nostra, itâ & eadem Caritas impellit ad præstandam Deo dignam pro iisdem satisfactionem; non communem & obviam; sed extraordinariam & insolitam. Res æquissima est, ut, qui suavissimum Redemptorem nostrum maximis affecimus injuriis, & crudeli morte, ùt nequissimi latrones occidimus, exercitæ hujus intolerabilis crudelitatis pœnas à nobis exigamus, incumbitque nobis, ut, qui de condigno satisfacere non possumus, satisfactionem præstare conemur tantam, quantam possumus. Si de jure cuique suum reddendum, quid reddemus Altissimo, quem adeò iniquè aggressi sumus, & per summam injuriam in honore & bonis violavimus. Certè cum summo gustu & delectatione in aliqualem satisfactionem ferendum, quidquid adversitatis justissimus judex vel per se ipsum nobis immittit, vel ipsi nobis proprio motu & voluntate imponimus: sunt enim omnes hæ afflictiones gratissima Divinis oculis holocausta, quibus ejusdem Justitia honoratur & placatur. Videbatur S. Catharinæ Genuensi intolerabile, ut habetur in ejus vitâ cap. 20. si Deus vel minimum defectum in eâ impunitum relicturus esset, unde de lucrandis Indulgentiis parum erat sollicita; non quod contemneret, sed quòd

Æquissimum est ut Deo pro peccatis satisfiat.

LIB. II. CAP. VI. SECT. VII.

Pœnitentiam pro peccatis agere, est gloriosum.

mallet sua in se delicta per castigationem mulctari, quàm alienis ex meritis, sinè præstitâ ex parte suâ pœnali satisfactione aboleri. Accedit quòd severa pro peccatis imposita & assumpta pœnitentia & satisfactio, maximo nobis sit honori & gloriæ. Laudatur Num. 25. summi sacerdotis Eleazari filius Phineis, quòd impudentem Israelitam cum Madianitide peccantem, illatamDeo injuriã vindicaturus, in flagranti, ferro transfoderit: parem meretur laudem pœnitens, qui, quas intulit Deo injurias, in se ipso operum pœnalium ferro ulciscitur; imò dignus eò majori laude est, quò ob amorem proprium difficiliùs est, in se, quàm in alio sævire.

Est jucundum & consolatorium.

Nec solùm æquitati consulimus & laudem meremur, si condignâ pœnâ in delicta nostra animadvertamus, sed & maximam pia hæc severitas parit consolationem & delectationem. Vix major è re quapiam percipitur delectatio, quàm illa est, quam adfert sumpta de inimico vindicta; maximè si malum, quod vindicatur, personæ illatum est, quam intensè amamus, & maximi æstimamus. Quanto ergo gaudio non perfundemur, si nos ipsos ob innumeras amantissimo Deo & Domino nostro illatas injurias piè sæviendo castigemus, & de nobis ipsis, ut olim Dei hostibus, ultionem sumamus.

Pœna pro peccatis generosè assumenda, nec ejus remis-

Et licèt Dominus Deus peccata quoad pœnam condonare nobis vellet, nostrum tamen esset generosè gratiam oblatam rejicere, vindictam in nos convertere, & enixè à Deo efflagitare, ut impunita non maneat iniquitas, qua tantæ bonitatis & gloriæ Dominus

nus fuit offensus. Si uni ex duobus, qui Deum æqualiter offendissent, pœna condonaretur, alteri sola culpa reservatâ pœnâ; majorem lætitiæ causam haberet is, si rectum de re judicium feratur, qui punitur, quàm qui sinè pœnâ liber dimittitur. Præclarissimè in hanc rem scribit S.Chrys. hom. 11.in 2.ad Corint. *Dicamus*, ait, *admirabile & rarum & multis fortassis incredibile; major erit consolatio ei qui punitur, postquam exacerbavit tam misericordem, siquidem mentem habeat, & amet Dominum suum sicut amare oportet; quàm ei, qui non punitur; nam etiam hoc communiter evenire, videre possumus; nam qui contumeliâ affecit amicissimum, tunc maximè refocillatur, quando se ipsum in pœnam obtulerit, & graviter patiatur.* Et paulò post: *Si quidem dilexerimus Christum, ùt diligere oportet, peccantes nos ipsos puniemus; nam diligentes quicunque sunt, non malum quiddam pati, propterea, per quæ exacerbaverunt dilectum, est insuave, sed ipsum ante omnia exasperare amicum: etiamsi iste iratus non punierit, magìs torserit amatorem; si autem pœnam exquisiêrit, magìs consolatus erit. Ne igitur gehennam timeamus, sed quòd offendimus Deum.* Si Deum in veritate diligamus, ipsamet nostra nequitia maxima pœna erit, syncerum enim amatorem non tam affligit pœna quàm culpa, per quam pœnam promeruit; culpa enim contrariatur amori, rationi, & legi amicitiæ; pœna autem iisdem est valde conformis.

LIB. II. CAP. VI. SECT. VII

Sio petenda. Et quare.

LIB. II. CAP. VI. SECTIO VIII.

SECTIO VIII.

Proponuntur motiva ad Contritionem imperfectam, sive Attritionem.

Quanta in peccato sit deformitas.

Et in quo illa consistat.

MOtiva, quæ ad eliciendos imperfectæ Contritionis seu Attritionis actus inducunt, secundùm Concil. Trid. sess. 14. c. 4. præcipua sunt, peccati deformitas, & mala ex peccato oriri solita. Quod peccati fœditatem & enormitatem concernit, sciendum est; eam talem ac tantam esse, ut si à nobis, ùt in se est, penetraretur & agnosceretur, tanto nos horrore percelleret, ut exanimes corrueremus. Consistit præcipuè hæc deformitas in eo, quòd ex natura sua à se excludat omne quod Divinum est: ità ut nihil prorsus habeat de Dei Bonitate, nihil de ejus Pulchritudine, nihil de Sapientiâ, nihil de Justitiâ, &c. nihílque in eo amore dignum, etiam per Dei omnipotentiam esse possit; unde Divinæ essentiæ & perfectionibus divinis è diametro opposita, ideóque ipsa essentialis malitia, ineffabilis spurcitia, & deformitas est, omni odio digna, & omni detestabili detestabilior.

Maximã confusionem parit peccatum, dum Dei dispositionem circa hominem evertit.

Peccatum est, quod omnem in homine ordinem invertit, summámque in eo confusionem parit. Creavit Deus hominem non propter res creatas, sed propter se ipsum, ut ab eo in terris honoretur, laudetur, ametur sibíque serviatur, & tandem post hæc salvus fiat. Hunc finem ut homo assequatur, eidem à Deo provisum est de convenientissimis tam naturalibus, ut corpore, animâ, creaturarum plurium usu &c. quàm superna-

naturalibus mediis, ut gratiâ sanctificante, virtutibus infusis, Donis Spiritûs sancti, Sacramentis, sacra Scripturâ, &c. quod excedit omnes gratias, incarnatione unigeniti Filii Dei, ut his adjutus homo sinè magna difficultate fine suo potiatur. Hanc admirabilem pulcherrimámque Dei dispositionem confundit, dissipat, & evertit peccatum, quámque Deus inter finem & media posuit conformitatem in summum, Divinæ gloriæ hominúmq; salutis præjudicium disturbat; S. Dionysius cap. 4. de Divinis nomin. proprietatem & naturam peccati optimè exprimens, idipsum appellat totalem à naturâ & à Deo ipso, ùt primo omnium rerum Principio & ultimo Fine recessum, omnimodam & totalem ab omni bono separationem, puram putam privationem, defectum, infirmitatem, deformitatem, in quo nulla vita, nulla pulchritudo, nulla ullius boni species inveniri potest, meræ tenebræ, confusio, chaos, & summa imperfectio.

LIB. II. CAP. VI. SECTIO VIII.

Quòd emanantes ex peccato miserias & damna concernit, certum est omnium malorum nos prementium causam, & unicam scaturiginem peccatum esse. *Malorum omnium nostrorum causa peccatum est*, ait S. August. Hom. in Paralyt. Omnia totius mundi mala, omnes confusiones, omnia bella, omnes omnium malorum & miseriarum species ex peccato, ùt fonte, radice & matre nascuntur; sicut nullus torrens est sinè fonte, nullus ramus sinè radice, nulla proles sinè matre; sic nullum in orbe malum existit, quod peccatum non parit. Unde peccatum à S. Scrip-

Nullum in mundo malum, cujus peccatum non sit causa.

LIB. II. CAP. VI. SECT. IX.

tura Daniel. 8. vocatur *desolatio*. Isaiæ c. 59. 4. *Languor & dolor*. Abacuc 1. *Onus & labor*. Psal. 139. *Venenum aspidum* Vocatur *desolatio*, quia omnia susque deque vertit: *languor & dolor*; *onus & labor*, quia omnes languores, dolores, labores, molestiæ hujus & futuræ vitæ à peccato progignuntur; *Venenum aspidum*, quia, sicut juxta Plinium venenum aspidum non solùm amarum, sed & mortiferum est, sic & peccatum, peccatoris intima non solùm amarica per continuam conscientiæ lanienam; sed & infallibilem mortis potum non post multum temporis parabit. Quare mirandum non est, Sanctum Chrysostomum docere, omnium bonorum præcipuum & maximum, quod evenire in terris homini potest, esse, à peccatis abstinere, & si quis in ea lapsus sit, per seriam & dignam pœnitentiam se ad Deum convertere.

SECTIO IX.

Plura motiva ad Attritionem ex damnis animæ per peccatum illatis deducuntur.

Peccatum animam deturpat.

TEtigimus obiter sectione præcedenti in genere multa & magna è peccato emergentia mala; tangemus modò nonnulla in specie, & primò quidem, quantâ deformitate animam peccatum deturpet. Pro quo sciendum, quòd anima hominis justi, si gratiâ sanctificante, virtutibus Theologicis, donísque Spiritûs sancti ornata sit, tantæ támque admirandæ pulchritudinis sit, ut Divinæ

Ma-

Majeſtatis & cœleſtium Spirituum oculos in ſe rapiat, ſuperétque omnem, quæcunque tandem in ſæculo hoc dari poteſt, pulchritudinem. Quamprimum verò peccato inquinatur, omnis in momento decor perit, abominabilis fœtor, & deformitas pulchritudini ſuccedunt. *Candidiores Nazaræi ejus nive*, ait Jerem. Thren. 4. *nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſaphyro pulchriores.* Candidi hi Nazaræi optimè dici poſſunt Juſtorum animæ. Sed quales ſunt poſt peccatum? Audi eundem Prophetam de anima peccatrice eodem loco lamentantem: *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis, adhæſit cutis eorum oſſibus, aruit, & facta eſt quaſi lignum, obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, & egreſſus eſt à filiâ Sion omnis decor ejus.* Propheta Ezechiel cap. 28. exprimit in perſonâ Regis in Tyro admirabilem gloriam & decorem Luciferi (ut ordinariè interpretes in hunc locum commentantur) dicítque quòd ante lapſum Angelus hic fuerit *Signaculum ſimilitudinis, plenus ſapientiâ, & perfectus decore; omnis lapis pretioſus operculum tuum, ſardius, topazius & jaſpis, chryſolitus & onyx & berillus, ſaphyrus & carbunculus & ſmaragdus, aurum, opus decoris tui, donec inventa eſt iniquitas in te.* Ob quam omni decore ſpoliatus, & in tantam abiit deformitatem, ut ſi eundem oculis corporeis cerneremus, ex mente S. Chryſoſtomi, exanimes concideremus. O quàm terribilis unius peccati effectus! per quod præſtantiſſimum omnis creatæ pulchritudinis compendium, maximũ cœli & terræ miraculum, in teterri-

LIB. II. CAP. VI. SECT. IX.

LIB. II. CAP. VI. SECT. IX.

mum totius Universi monstrum conversum est.

Peccatum adimit homini rationem.

Peccatum est, quod jure merito dici potest omnem homini rationem adimere; nunquid enim is ratione carere dicendus est, qui ex unâ parte agnoscit omnium negotiorum negotium esse curam animæ, nec rem excogitari posse, in quo majus studium & sollicitudo figenda, quàm in comparandâ æternâ animæ salute; ex alterâ parte nihil minùs quàm de eâ consequendâ cogitat? toties omni ad eam jure se abdicans, quoties peccatum mortale admittit. Et quid quæso est, quod peccator cœlo carius habet? Est honoris punctulum, est pauxillum voluptatis, est frustulum glebæ micantis. Si peccatum commissum est, scit se Dei & creatoris sui hostem esse, scit se diaboli esse mancipium; scit se in eum devenisse statum, in quo si decederet, rectâ tenderet ad locum tormentorum sinè fine pœnis acerbissimis cruciandus; scit Divinam Nemesin fulgure, fulmine, ferro & igne armatam, ad feriendum expeditam lateri adstare; scit sub pedibus suis inferni patere hiatum, nutum offensi Dei præstolans ad se vivum cum corpore & anima absorbendum; scit se ne momento quidem de longiori vitâ certum, poséque improvisò subitaneâ morte opprimi; & tamen, ò demens cæcitas! periculum non videt, vivit ùt nullius mali conscius, nulli periculo obnoxius: extremâ stat tegulâ jam jam lapsurus in inferni apertas fauces, imò jam labitur; & tamen sine angore vivit, & periculoso fixus loco ne latum unguem recedit; & quòd magis

Quid peccator peccando lucretur.

gis

gis stupendum, inter hæc gravissima nunquam reparandæ æternæ salutis discrimina, quasi extra omnis mali metum, misellus ridet, ludit, jocatur. Quæ major cœcitas & dementia excogitari potest?

LIB. II. CAP. VI. SECT. IX.

Peccatum est, quod hominem mutat in bestiam. *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*, ps. 48. *Ecce*, ait S. Bernard. in hunc locum, *quomodo de grege facta est egregia creatura; heu tristis & lacrymosa mutatio, qui gloriâ & honore coronatus erat, & constitutus super opera manuum plasmatoris; magis autem ob insigne Divinæ similitudinis præcellebat, mutavit istam gloriam Dei in similitudinem vituli comedentis fœnum. Puto, jumenta dicerent, si loqui fas esset: Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis.* Confirmat idipsum potentissimi olim Regis Nabuchodonosoris admiranda mutatio, qui dejectus è solio, coronâ, sceptro, & purpurâ spoliatus, ratione captus, in bestiam se mutatum sibi persuadebat; unde humano consortio se subtrahens cum bestiis vivebat, fœno & gramine pastus. Quàm stupenda mutatio! qui paulò ante sublimatus in solio, numeroso stipabatur famulitio, jam feris sociatus omni rationis usu caret. Quæ mali hujus causa? unicum peccatum: quod in animam hominis multo adhuc fœdiorem metamorphosin inducit. Detestemur igitur illud ex toto corde, ex toto animo, ut malum malorum omnium maximum, sinè quo felicissimi; cum quo infelicissimi sumus.

Peccatum ex homine facit bestiam.

SEC-

LIB. II. CAP. VI. SECT. X.

SECTIO X.

Duo alia ad imperfectam Contritionem motiva, fundant se in hoc, quòd peccatum ex animâ Deum exturbet; Diabolum econtra, ùt hospitem & incolam, admittat.

Deus in homine justo habitat per gratiam, essentiam, & personam.

CErtum est ex sacrâ scripturâ modo prorsus singulari Deum habitare in cordibus nostris. *Deus*, ait S. Joannes, 1. cap. 4. *Caritas est, & qui manet in Caritate, in Deo manet, & Deus in illo.* Quod intelligi debet non tantùm de præsentiâ quoad gratiam, sed etiam quoad essentiam & Personam; docet enim D. Thom. 1. p. q. 43. art. 3. quod in ipso dono gratiæ gratum facientis Spiritus sanctus habeatur, & inhabitet hominem; ità quidem, ùt, si per impossibile ante infusionem gratiæ Deus per immensitatem in animâ præsens non fuisset, illico in personâ compareret, tamdiu ibidem substiturus, quamdiu gratia sanctificans præsens est. Unde dicit S. Paul. 1. cor. 3. *Spiritus Dei habitat in vobis. Templum Dei estis vos.* Et iterum 2. Cor. 6. *Vos estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis.* Et ità per intimam hanc unionem & cohabitationem, gratiæque sanctificantis communicationem, Deus facit hominem suum filium, teste Davide ps. 81. *Ego dixi: Dii estis & filii Excelsi omnes.* Quem locum ità interpretatur S. August. in psal. 49. *Manifestum est, quia homines dicit Deos ex gratiâ suâ deificatos, non de substantiâ suâ natos: ille enim justificat, qui per semetipsum, non ex alio justus*

Per hanc inhabitationem homo fit filius Dei.

stus est; & ille deificat, qui per se ipsum non alterius participatione Deus est; qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit. Quis intellectus humanus capere sufficit infinitam illam excellentiam, ad quam homo evehitur per adoptionem ad filiationem Dei, imò ad Deitatem ipsam? Quis capiet immensos illos thesauros his paucis S. Pauli Apostoli verbis 2. Cor. 6. comprehensos? *Qui adhæret Domino, unus spiritus est.*

LIB. II. CAP. VI. SECT. X.

Templum Salomonis rudis figura fuit anima justi.

Stupendum opus fuit Salomonis templum, in quod solum plùs auri & argenti aliarúmque pretiosarum materiarum insumptum fuit, quàm in notissima illâ septem Orbis Miracula simul: In hoc ædificio omnem suam scientiam, sapientiam, & intellectum sapientissimus Regum Salomon exhausit; & tamen nuda solùm delineatio, figura, & exigua umbra animæ hominis justi hæc structura fuit; cùm enim ex omnium Angelorum & hominum judicio Deus perfectissimum Ens sit, luce clarius est, nullam creatam pulchritudinem in comparationem venire posse cum homine, qui filius Dei, imò quodammodo Deus ipse est. *Ut filii Dei nominemur & simus*, 1. Joann. 3. Estque una justi anima majori apud Deum loco, quàm infinitus hominum peccato infectorum numerus. *Ex quo honorabilis factus es in oculis meis*, ait Deus apud Isaiam cap. 43. *& gloriosus, ego dilexi te, & dabo homines pro te & populos pro animâ tua.*

Per peccatum homo deformatur.

Hæc animæ dignitas, prærogativa & decor durat, quamdiu peccato caret; at hoc si subintret animámque commaculet, omnis

decor

LIB. II. CAP. VI. SECT. X.

decor marcessit, gloria perit, omnis honor vertitur in opprobrium, & admiranda hujus templi facies, tanto olim splendore radians, fœdatur, profanatur, & in fœtens stabulum deplorandâ metamorphosi convertitur. Non secus ac evenit Templo Hierosolymitano sub impio Rege Antiocho 1. Machab. 1. *Accepit*, ùt *loquitur textus, altare aureum, candelabrum luminis & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & phialas & coronas.* Quod fecit Antiochus in Salomonis templo, idem facit peccatum in anima à Deo per peccatum recedente: Unde peccator vocatur à Jobo cap. 15. *Abominabilis & inutilis*; vel, ùt vertit Vatablus: *Fœtidus & maleolens.* Oseas eum vocat: *Vas immundum*, cap. 8. alii: *Factus est quasi matula in Minoe.*

Ad hoc, peccatum Deum ipsum ex anima exturbat, & cum eo omnem felicitatem; econtra diabolo locum assignat, qui eandem sibi subjicit, tabernaculum in ea figit & tyrannico imperio dominatur. Posséthe animæ gravius malum accidere, quàm derelinqui à Deo. Inter omnes olim Israelitico populo intentatas minas, terribilissima fuit comminatio hæc: *Væ eis, cùm recessero ab eis.* Oseæ. c. 9. Quia enim Deus unica omnis boni causa est, necessariò eo recedente omne malum pleno impetu in nos ruit.

SEC-

SECTIO XI.

Aliud motivum ad imperfectam Contritionem est, quia anima à peccato occiditur.

Quo sensu anima mortalis & immortalis sit.

Licèt anima ex naturâ suâ immortalis sit, certo tamen modo morti subjecta est, & occidi potest. *Humana anima*, ùt docet S. Gregor. Libr. 4. moral. *ità immortalis est, ut mori possit, ità mortalis ut mori non possit; nam beatè vivere, sive per vitium sive per supplicium; essentialiter autem vivere, neque per supplicium amittit; à qualitate enim vivendi deficit vita & mors, sed omni modo subsistendi interitum nec moriens sentit: ut ergo breviter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.* Vita & mors animæ, prout hîc de iis agitur, consistunt in præsentiâ vel absentiâ Dei per gratiam, quæ respectu animæ habent se, sicut præsentia & absentia animæ respectu corporis; præsente animâ corpus sentit, movetur & vivit; eâ recedente, sensu, vitâ & motu caret; sic anima, recedente gratiâ sanctificante ùt vitâ, moritur; præsente vivificatur. *Sicut anima*, ait S. August. serm. 1. de verb. Dom. *est vita corporis; sic animæ vita est Deus: sicut exspirat corpus, cum animam emittit; ità exspirat anima, cùm Deum amittit: Deus amissus mors animæ, anima emissa mors corporis.* Quomodo verò hæc mors per peccatum animæ inferatur, explicat S. Jacob. cap. 1. *Unusquisque tentatur à concupiscentiâ suâ abstractus & illectus; deinde concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò, cùm consummatum*

Quænam sit vita & mors animæ.

LIB. II. CAP. VI. SECT. XI.

Quibus gradibus perveniatur ad peccatum.

fuerit, generat mortem. His verbis indicat S. Apostolus gradus, quibus ad peccatum descenditur, ponítque loco graduum tres diversos animi motus; qui à S. Gregor. & Venerab. Bedâ, vocantur Tentatio, Delectatio, Consensus. Tentatio est, cùm hostes nostri: mundus, caro, Diabolus bonum aliquod delectabile contra vel præter legem Dei nobis objiciunt, allicientes & suadentes, ut Deo sepòsito illicitum amplectamur; hæc tentatio peccatum non est, cùm nihil operetur liberum hominis arbitrium; si autem tentationi eousque auscultemus, ut homo inferior nonnihil se in objecto delectet, culpa venialis est, quia pars superior negligenter repulit, quod illicitè delectabat; si verò pars superior inferiori non tantùm non reluctetur, sed & eidem consentiat, & in malo complaceat, jam culpa commissa est, venialis vel mortalis pro qualitate materiæ. Rem hanc ulteriùs elucidat S. August. libro de Genes. contra Manich. cap. 14. docens, eisdem ordinariè gradibus peccatorem ad peccatum pervenire, quibus olim Adam in Paradiso. Serpens tentavit Evam, eidem exhibendo pomum vetitum ad vescendum suave; Eva per instantias & preces traxit ad suas partes Adamum, qui Evæ consentiendo peccatum commisit, & eodem loco expertus est, quod eidem Dominus minatus fuerat: *Morte morieris.* Serpens est tentatio; Eva concupiscentia; Adam verò anima rationalis; quæ dum illicitis motibus consentit, peccati se ream facit. Post peccatum sequitur expulsio ex paradiso, cujus possessio

Explicatur tentatio & consensus.

in

in hac & in altera vita nos mansisset; & tandem deploranda mors animæ. LIB. II. CAP. VI. SECT. XI.

Manet igitur verissimum animam occidi à peccato, omnémque peccatorem, esto robustus, vividus & vegetus forinsecus appareat, revera tamen miserabili morte defunctum. Unde Christus Luc. 15. prodigi filii patrem ità loquentem adducit: *Frater tuus hic mortuus erat & revixit.* Eodem modo in Apocal. cap. 3. Angelus peccatorem alloquitur: *Scio opera tua, nomen habes quòd vivas, & mortuus es*, q. d. Quis videns te manducare, bibere, ambulare, &c. crederet te esse mortuum? sed ego te in cute novi, vivens mortuus es. De se fatetur Propheta Regius David, quòd sedens in throno circumdatus chlamyde & purpurâ, multis stipatus satellitibus, mortuus & sepultus fuerit, ps. 143. *Collocavit me*, ait, *in obscuris sicut mortuos sæculi.* q. d. contigit mihi, quod peccatoribus, quibus scatet mundus, contingere solet, qui etsi rideant, ludant, saltent, edant, bibant, noctes diésque inter voluptates transigant, verè tamen mortui sunt. S. August. serm. 28. de verb. Apost. eleganter hanc mortem exponit: *Quia* (peccator) *pedibus ambulat, quia manibus contrectat, quia oculis videt, & audit auribus, officiis cæteris membrorum satis utitur, viventem putas; vivit sed corpus ejus, mortua est autem anima ejus, mortuum est, quod melius est ejus: vivit habitaculum, mortuus est habitator.* Et paulò post: *Moritur corpus cum recedit anima, moritur ergo anima si recedit Deus: recedit anima cum corpus percutitur gladio, & putas quò non recedit Deus, cum ipsa anima feritur perjurio?*

Peccator vivens mortuus est.

LIB. II. CAP. VI. SECT. XI.

Multa incommoda toleramus pro salute corporis.

Quia ergo tantis malis nos involvit peccatum, animámque miserandâ morte perimit; quis non videt summo studio cavendum, ne illud committatur, amarísque lacrymis deflendum, si commissum sit. Maximus, qui à naturâ homini insitus est amor, est amor vitæ; maximus timor, est timor obeundæ mortis; terribilium enim omnium mors est terribilissimum. Ut vitam servemus, quas non subimus molestias? nullus labor adeò difficilis, quem non amplectimur; nullum iter adeò molestum, quod non conficimus; nulla medicina adeò amara, quam non promptè epotamus; aerem fugimus, inter cellæ angustias nos recludentes, ne noceat; patimur ferrum & ignes, dummodo vitam servare & mortem evadere his mediis possimus.

Plura toleranda pro salute animæ.

Si toleremus hæc pro salute corporis, quæ & qualia non decebit subire pro conservatione animæ, quæ infinitè corpore pretiosior est; hanc si perdamus, Deum ipsum perdimus, & rei læsæ Divinæ Majestatis declaramur. Quis ergo peccatum non vitabit tantorum malorum unicam causam? insanus certè, qui se ipsum tot malis objicit, cùm facilè se iis liberare possit. Mors corporis inevitabilis est: moriendum semel est; quidquid tandem in oppositum laboremus; mors econtra animæ in nostra est potestate, nec à nemine nobis, nisi à nobis ipsis inferri potest; ità, ut anima à nemine nisi à seipsa occidatur.

Quàm horrendũ facinus sit, animã

Stupendum & horrendum hoc auditu est, & tamen ipsissima veritas est. Nunquam lectum vel auditum est, ferocissima etiam ex naturâ suâ animalia in se ipsa desæviâsse

visse seq; discerpsisse; extrema tentant ut vitam servent. Et tamen tu ò homo, si peccas, in te ipsum bestiis crudelior desævis, & animam tuam nobilissimam tuî partem fœdè sauciatam occidis, dilanias, discerpis. Si porrecto gladio tibi præciperetur, ut te ipsum jugulares, credo sanè ad tantum facinus horreres, tremeres, gelidus sudor totum corpus occuparet, pavor adimeret vires, ut ne gladium quidem, in hanc tuî necem manu tenere posses. Quis ergo timor non debebit occupare animum tuum, ne animam interimas, quæ infinitè carior tibi esse debet corpore? atq; adeò peccatum mortale summo studio vitandum; hoc enim feralis illa sica est, quâ vita animæ adimitur.

LIB. II. CAP. VI. SECTIO XII. *per peccatum occidere.*

SECTIO XII.

Pœnitentia de peccatis indilatè agenda, & quare.

CErtè summo studio ob mala quæ adduximus peccatum fugiendum est; sed quia ob innatam naturæ nostræ corruptionem infirmi sumus, sæpe vincimur, & in peccata labimur; quod si evenerit, omni morâ sepositâ ad pœnitentiam recurrendum. *Pœnitentiam agite*, ait Salvator Matt. 3. Et Matt. 4. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Iniquitas omnis parva magnáve*, ut loquitur S. Aug. Concione 1. in ps. 58. *puniatur necesse est, aut ab homine pœnitente, aut à Deo vindicante: vis non puniat Deus? puni tu. Si Deus Angelis peccantibus non pepercit*, 2. Petr.

Sinè pœnitentiâ nullum dimittitur peccatum.

LIB. II. CAP. VI. SECTIO XII.

Adducuntur exempla quæ negligentes in agendâ pœnitentiâ merito terreant.

2. *sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*, quid nos misellos vermiculos manebit, nisi in tempore confugiamus per pœnitentiã ad misericordiæ viscera? Expulsio primorum Parentum ex Paradiso, depluus de Cœlo ignis super Pentapolin, acerbissima supplicia & ignominiosa mors, quam subeundam decrevit unigenito Filio suo æternus Deus, quàm non terrefacere debent infirmos nos homunciones; *quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Luc. 25. Si iratus Pater ob iniquitatẽ nequissimi & rebellis servi sui, ità castigat amantissimũ & ab æterno dilectũ Filium suũ; quâ non pœnâ castigabit mancipium ipsum & perduellem servum? si in virgineam Christi carnem adeò durè sæviêrit, quid fiet animæ nostræ immundæ sexcentis peccatorum maculis inquinatæ? Quid ad hæc nobis animi? Si acerbissimas pro peccatis meritas plagas fugere, & iram justissimi judicis placare cupimus, sinè morâ currendum ad offensum Patrem & lacrymantibus oculis indilatè misericordia imploranda. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira & in tempore vindicta disperdet te.* Eccles. 58. Ut ad hoc inciteris, rumina & expende frequenter, quæ subjicimus, ad pœnitentiam sinè morâ agendam motiva, quorum

Motivum primum ad pœnitentiam citò agendam est periculum.

Primum est, periculum subitaneæ & improvisæ mortis. Quis enim mortalium sibi, ne dicam diem, sed horam promittere potest? cùm innumeræ subitæ mortis exempla oculis obversentur. Dicis te in optima ætatis flore perfectâ frui sanitate; sed quod ætate, viribus & sanitate tibi pares improvisa

mors

mors sustulit, & ante Divinum tribunal stitit eo tempore, quo nihil minùs quàm mortem cogitabant? Quot è lecto surrexerunt sani manè, qui vesperum non viderunt? Quot lectum ingressi viribus & sanitate integris, è facto manè exanimes inventi sunt? Quot occubuerunt inter lusus, pocula, sales, voluptates, Veneres? Supervacaneum est hanc rem luce clariorem adductis exemplis confirmare; circumspice & sufficientia in hanc rem exempla memoriæ occurrent. Nunquid idem contingere tibi potest, qui ex eadem massâ & limo, ùt ii, compactus es? *Non sanitati*, monet Cæsarius Arelatensis, *credendum est, non ætati; in remedia salutis suæ semper tardus est, qui vitæ suæ incertus est.* Deus bone! quàm citò de vitâ nostrâ actum est. Multâ certè violentiâ opus non est; tegula in caput lapsa, transversa in gutture spina piscis, ossiculum, uvæ acinulus, frustulum panis &c. sufficiunt ad animam è corpore expellendam: quis, quæso te, simili periculo exemit? *Unde stultissimum est*, ait Euseb: gallicanus hom. de latrone, *ut causa, quæ de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis.*

LIB. II. CAP. VI. SEC. XII. *Subitaneæ mortis.*

Secundum. Incertitudo Divinæ gratiæ. Agnoscis & credis pœnitentiæ dignos fructus facere te non posse sinè gratiæ divinæ efficaci opé: dato igitur quòd vitam tuam in senectam protracturus sis, quis promisit quòd Deus, si peccare pergas, ad nutum tuum daturus sit gratiam tempore quo tu voles? Deditne tibi hujus gratiæ promissionem manu suâ & sigillo firmatam? Nihil minùs. Contra-

Secundum, incertitudo divinæ gratiæ.

LIB. II. CAP. VI. SECT. XII.

trarium potiùs timeri poteſt, maximè quia per dilatam pœnitentiam malo creſcunt vires, & velut pondere ad plura traheris, qui pauca per pœnitentiam abolere neglexiſti; & ità peccatis immerſus per protractam moram te gratia indignum reddis: & ùt dicit S. Paul. ad Rom. 2. *Secundùm duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die Domini:* & Deum quodammodo cogis ut gratiam deneget, cùm maximè egebis. Deinde per peccatorum repetitionem, pœnitentiam & converſionem reddis difficiliorem ob malam conſuetudinem, quæ tandem ità prævalet, ut extirpari nisì diſſicillimè non poſſit. Peccator immediatè poſt lapſum de pœnitentia cogitans mederi malo facilè poteſt, ſed qui differt, & peccatum peccato addit, dat vitio vires, quæ eum ità obſtrictum tenebunt, ut fermè ſinè miraculo ſe extricare, & conſuetudinem cum vetere homine exuere non poſſit.

Tertium motivum peccatoris infelix conditio.

Tertium. Eſto quod de longa vita, & de gratia tibi in tempore opportuno affutura certus eſſes, deberes nihilominus ne per horæ ſpatium pœnitentiam differre. Quamdiu enim peccato infectus es, abjectiſſimæ conditionis es, privatus honorifico illo titulo, quo Filii Dei nominamur & ſumus; tantùm enim abeſt, ut illo tempore, quo in peccato hæres, Dei ſis filius, ut etiam profeſſus ſis tantæ bonitatis hoſtis, Diaboli mancipium, privatus gratia ſanctificante, & aliar um virtutum nitore, quæ paulò ante ſupra omnes naturæ excellentias te efferebant; omnium tuorum meritorum miſerandam feciſti jacturam,

ram, nec quidquam mereri potes, esto solus omnia facias, quæ facere homo potest, nec ulla communione bonis Fidelium operibus jungeris. Edic amabo, vellésne lethali vulnere in corpore saucius ad dies quatuor, quinque vel sex, sinè adhibito remedio manere? Nunquid statim Chirurgo te committeres, eíque modo optimo tua vulnera recommendares? Ergone lapsus in sordidam cloacam integra septimana luto fœdatus circumires? nunquid ad lavacrum anhelares? Si bona tua furto tollerentur, ergóne post mensem priùs in furem inquireres? Quid ad hæc Charissime, quid ad hæc dicis? Utique & læsus, ais, remedium statim quærerem, & fœdatus ad loturam statim currerem, & spoliatus in furem statim inquirerem. Cur ergo denegas animæ, quod corpori tam sollicitè tribuis? Cur non statim, statim sinè mora afflictæ succurris animæ, qui tam prompta ope ades putrido corpori?

LIB. II. CAP. VI. SECTIO XIII.

Corpori vel fœdato, vel læso, statim succurritur, ergo & animæ statim succurrendum.

SECTIO XIII.

Adducuntur aliquot perfectæ Contritionis actus.

UT nonnihil luminis pœnitens habere possit pro eliciendis veræ contritionis actibus, unum vel alterum proponemus; sit igitur

Primus. *O quàm pœnitet me Deus meus & omnia, quàm pœnitet me, quòd abjectissima ego creatura tua, ego vilis terræ vermiculus injuriaverim Te; Te summæ Majestatis & infinitæ bonitatis Patrē & Dominum. Ah pœnitet me, omniáque à me*

LIB. II. CAP. VI. SECTIO XIII.

commissa peccata extremè detestor, quia horrendā Tibi per hæc intuli injuriam. Misericordiam o Deus, misericordiā: hanc oro, hanc ad pedes tuos prostratus humillimè efflagito, sanctè appromittens, omnem me pro iis possibilem satisfactionem Tibi exhibiturum, me summo honore Te prosecuturum, omnémque delaturum cultum, ad quem fidelis anima obligata esse potest.

Secundus. *Gemitibus inenarrabilibus, oculis plorantibus, flexis genibus, ligatis in altum erectis manibus, abjicio me coram te, Amantissime & suavissime Salvator; & geminatis vocibus Misericordiam, Misericordiam ingemino, & inclamo: Ignosce, ah ignosce peccatis, verbo, cogitatione, & opere à me in Te commissis; displicent mihi, quia displicent Tibi; displicent, ah displicent, & ex toto corde de iis doleo, quia tam crudeli lanienâ in te sævierunt. Ah misericordissime Domine, quid fecisti mihi, quòd adeò durè tractaverim Te? ò me omni belluâ ingratiorem, qui talem ac tantum benefactorem, à quo habeo, quidquid habeo, adeò protervè & scelestè offendi.*

Tertius. Statue te ante imaginem Crucifixi, respice in vulnera & clavos tuî causâ ad diluenda scelera tua ex amore suscepta, & hunc Crucifixum pro te Dominū tuū his vel similibus ex amoroso pectore depromptis suspiriis alloquere: *O Salvator mi infinitè suavis, infinitè misericors, unica vitæ meæ salus, author omnis boni, qui descendisti de cœlis, ut per acerbissimos dolores, quos Te pati video, peccata mea deleas, & debitas pro iis pœnas sustineas. En miserū me benignissime Salvator, en compareo coram Te gemens & dolens, quòd hos Tibi cruciatus inflixerim per mea peccata. O quàm doleo, quàm confundor &*

erubesco! cogitans me tantorum dolorum causam; qui peccatis meis id solùm effeci, ut Te crucifigerem Deum meum, summum & infinitum bonum. Demissis itaque oculis procido coram Te, & ad pedes tuos in longum prostractus adjuro Te per omne id, quod Te movere potest. Recipe me in gratiam tuam, ne disperdas, ut meritus sum, miserum me cum fiduciâ ad Te recurrentem, sed eò ampliùs pateant mihi viscera misericordiæ Tuæ, quo minùs iis dignus sum.

Quartus. *Quia ô Domine Deus meus, dolor, quem de Te offensô sentio, & detestatio de peccatis meis, tam intensa non sunt, ùt deberent, & ego ex toto corde cuperem; hinc peto instantissimè à Te ô Deus infinitæ sanctitatis, loco illorũ dignare suscipere illud odiũ, quo Tu ipse peccata detestaris; illámque detestationem, qua unigenitus Filius Tuus Redemptor meus totius mundi, & specialiter mea peccata detestatus est, & per hanc, doloris, detestationis & satisfactionis meæ defectum supplere.*

Dum hi similésque actus eliciuntur, expedit, ut simul externum aliquod pœnitentiæ opus assumatur, ut per hoc animus ad dolorem & detestationem eò efficacius permoveatur, reddatúrque pœnitentia & Deo acceptior, & nobis utilior.

LIBRI III. PARS I.

CAPUT PRIMUM.

Verus amor non consistit tantùm in affectu, sed etiam in operatione.

COELESTIS Sponsus instructurus Cant. 8. Sponsam suam, qua ratione se in a-

ctuali amore exercere debeat, ait: *Pone me ùt signaculum super cor tuum, ùt signaculum super brachium tuum.* His verbis Sponsam & nos omnes instruit, non satisfieri perfecto amori per solos affectus; sed & manum operi admovendam, nec ulli parcendum labori, ut ea opere ipso exequamur, quæ novimus amato placere. Et si tantùm in solis affectibus v. g. Amoris, Complacentiæ, Benevolentiæ, Præferentiæ, &c. de quibus suprà egimus, sisteremus; timeri non sinè fundamento posset, similem amorem esse tantùm imaginarium, & ex naturali potiùs complexione, quàm ex vera & solida virtute ortum. *Dulcis in Deum affectus* juxta Richard. de S. Victor. Conc. 6. in Cant. *quodammodo carnalis est, & fallax, & humanitatis interdum potiùs quàm gratiæ, cordis quàm spiritûs sensualitatis quàm rationis.* Unde fieri potest animam imperfectam sensibiliùs moveri ejusmodi affectibus, ignémque amoris ardentiùs sentire, quàm animam perfectā Deo per purum & syncerum amorem adhærentē, quæq; in perfectione longè illa priore est excellentior. Clemens Alexand. libr. 7. stromatum, illum dicit esse in veritate & solidâ virtute Deum quærentem, non qui similes animi delicias sentit, iisque putat rem omnem esse confectam; sed qui iis immoratur affectibus cum effectu, h. e. fructum operis afferentibus v. g. insuperabile patientiæ robur in adversis, immutabilem constantiam in perferendis injuriis, contemptum rerum creatarum, intensum amorem Proximi, singularem cum Divina voluntate conformitatem; verbo,

Amor sinè operibus esse non potest.

bo, juge virtutum solidarum exercitium. Et quomodo quæso amor tuus esse potest verus & genuinus; si occasione ferente harum virtutum exercitium horreas? Nunquid hic vel similis affectus: *Deum meum super cœlum & terram, super omnia, quæ in eis sunt, amo:* nunquid, inquam, hic actus mente sola elicitus, sterilis est, si promiscuè, ubi de Dei obsequio & honore agitur, creaturas illi anteponas? Quid aliud similes affectus sunt, quàm inanis fucus, inanis cortex sinè nucleo? Si amor est, operibus signandus est, sinè quibus amor non est. Unde Christus volens ponere lydium amoris lapidem, non affectus, sed opera assignavit Joann. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Et iterum: *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est, qui diligit me.* Affectus interim planè rejiciendi non sunt, cùm sint principium, & primus quodammodo amoris flos; sicut igitur fructus non maturescit sinè flore, sic nec perfectus cum operibus amor sinè affectibus; in quibus proinde seriò nos exercere debemus; per hos enim animus ad heroica, ardua, & admiranda pro Deo subeunda disponitur; cùm enim amor inter omnes Passiones potentissima, perfectissima, & omnium virtutum Regina sit; hinc sequitur, quòd admirabilium operum patrator & effector sit. Amor mille habet manus, mille pedes in obsequium Dilecti promptos & pronos. Ingeniosè ubique amor quærit, an quid invenire possit, quo Dilectum recreet & delectet. *Amor*, ait S. Bern. cap. 15. Cœlest. Hierarch. *facit operari indesinenter. Dilectio*, secundùm August.

LIB. III. PARS I. CAP. I.

Opera lapis lydius amoris sunt.

Quid boni afferant affectus.

Ingeniosus amor.

LIB. III. PARS I. CAP. II.

Semper operatur.

August. præfat. in ps. 31. *Vacare non potest, da mihi vacantem amorem, nihil operantem?* q. d. Est impossibile, ut quis verè amet, & non simul pro amato laboret. *Nunquam est amor Dei otiosus*, ait S. Greg. hom. 50. in Evang. *Operatur etenim magna, si est; si verò operari renuit, amor non est.* *Amor*, ait S. Thom. Aq. opusc. 61. *operatur magna & reputat parva; operatur multa & reputat pauca; operatur diu & reputat breve.* Innuit idipsum Spiritus S. Cant. 8. 7. *Si dederit homo omnem substantiam domûs suæ pro dilectione*; vel, secundùm 70. *Omnem vitam suam in dilectione, quasi nihil despiciet eam*, q. d. etiamsi vitam ipsam amori immolet, nihilum reputat. Anima, quæ Deum in veritate quærit & amat, nunquam fatigatur; post plurima in honorem & obsequium Dilecti expleta opera; licèt jejuniis, vigiliis, aliisque mortificationibus se exhauriat, nihil putat se fecisse. Amor est ille ignis, de quo Prover. 30. 16. qui nunquam dicit: *Sufficit.* Quosnam verò effectus & operationes præcipuè amor producere debeat, in sequentibus dicemus. Sit ergo

CAPUT II.

Amor jugem de Amato in Amante excitat memoriam.

Amans de amato semper cogitat.

QUamprimum amore cor hominis occupatum est, omnes in Amatum cogitationes, affectus & desideria, cum maximâ gestientis animi lætitiâ & consolatione dirigit. Unde Aristoteles 1. Rhetor. asserit, primum amoris signum esse, de Amato sæpe cogitare. *Vis nosse*, ait S. Laurent. Justin. in ligno vit.

Vit. Tract. de Charit. c. 4. *Ubi thesaurizas? attende quid amas: Vis nosse quod amas, attende quid cogitas; ità fit, ut thesaurum tuum ex amore cognoscas, ut amorem tuum ex judicio cogitationis intelligas.* Quisquis ergo Deum in veritate diligit, sœpe de eo cogitat, & ex intimo cordis affectu se eidem unit; si amor vehemens & in gradu sit excellenti, jugiter omni loco & tempore de dilecto cogitat; continuò eidem per suspiria & desideria adest, nec ulla creatura vel minimum in memoriâ locum obtinet, solus dilectus, & ea quæ dilectum concernunt, totum occupant. Hic amor dicitur *Vulneratus*: Sicut enim qu[illegible] neratus est, de nullo nisi de suo v[illegible] vulnerante cogitat; ità etiam [illegible] sagittâ tactum & penetratum, [illegible] de vulnere & vulnerante Dilecto [illegible] *cor percussum videtur*, ait Richard. à S. [illegible] de grad. violent. caritat. *quando igneus ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetravit, affectúmque transverberavit in tantùm, ut desiderii sui æstum cohibere vel dissimulare omnino non valeat? desiderio ardet, fervet, affectu æstuat, anhelat profundè ingemiscens, & longa suspiria trahens, ut dicat: Vulnerata Caritate ego sim. Nónne verè & absque ullâ contradictione animus ligatus est, quando hoc unum oblivisci aut aliud meditari non potest? quidquid agat, quidquid dicat, hoc semper mente revolvit, perenníque memoriâ retinet, hoc dormiens somniat, hoc vigilans omni horâ tractat.*

Deum amans de Deo cogitat, semper & ubique.

Amor vul[illegible]

Tactus hoc amoris ictu validissimè fuit S. Paulus, ità ut diceret ad Gal. 2. *Vivo ego, jam non ego vivit verò in me Christus.* S. Thom. hunc locum

Ex amore vixit S. Paulus.

locum explicans, ait, quòd, sicut amanti v.g. studia vel venationem, studia & venatio sunt ipsius quodammodo vita, recreatio, & omnis occupatio; Sic & S. Paulo Christus vita fuit: dum omnes cogitationes, affectus, desideria, omnes corporis animæque operationes in amatum Christum direxit; In hoc solo omnis ei voluptas, omne gaudium, omnísque recreatio fuit. Theophil. in 2. ad Cor. hunc Pauli amorem describens, ait: *Insaniebat Paulus amatoriâ quadam insaniâ Deum amans, ut amatoris instar illi vivens extra se ipsum raptus, ac totus in Deum translatus, nec suam ipsius vitam vivens, sed illius quem amat, planè*

Effe[illegible] immolet, ni[illegible] Ulteriùs declarat caritatis effe- in veritate quæ à S. Victore de grad. violen- tur; post plu[illegible]*m alium affectum excludit, unum* Dilecti expl[illegible] *diligit, unum sitit, unum concupiscit,* alijsque [illegible] *anhelat, in unum suspirat, in uno inar[illegible]scit, in uno requiescit, nihil dulcescit, nihil sapit nisi hoc uno condiatur: quidquid ultro se offerat, quidquid sponte occurrat, citò rejicitur, citò conculcatur, quod suo affectui non militat; quidquid agat, quidquid dicat, quidquid cogitet, inutile, imò intolerabile videtur, nisi in unum desiderii sui finem concurrat.* Ex his verbis manifestè patet, quænam in amantis cordis solitudine agantur. Videamus nunc quid sit hæc cordis solitudo, & in quo consistat.

CAPUT III.

Quid sit Solitudo cordis, & quantorum bonorum origo.

Duplex solitudo SIcut in anima hominis duæ potissimum reperiuntur Potentiæ, Intellectus & Vo-

Voluntas; ità & in ea dantur duæ solitudines, una Intellectûs, altera Voluntatis; Solitudo Intellectûs est sepositio inutilium cogitationum; in qua solitudine habitatur, si præcluso rebus terrenis aditu, vanis imaginationibus & phantasmatibus resistatur. Solitudo Voluntatis est denudatio affectuum, quando voluntas omnibus passionibus libera, amorem suum à creaturis abstrahit, eúmque soli Deo impendit. Hæc solitudo optimè dici potest sacer mentis recessus. Quid boni hæc solitudo & recessus pariant, nonnihil examinemus.

LIB. III. PARS I. CAP. III. *intellectûs & voluntatis.*

Sedebit solitarius & tacebit, quia lev[illegible] *se*, Thren. 3. 28. sedet in hac my[illegible]dine anima, profundâ in Deum [illegible]pta; Intellectus & Voluntas Deo [illegible] illum considerant, illum intuentur, [illegible] perfectiones attonita mirantur. Generosissimos solitaria hæc anima elicit amoris actus, de Dei gloriâ & felicitate gaudet, omne bonum ei precatur, suam illius voluntati conformat, fide vivâ credit, spe firmâ confidit, in profundissima reverentia Deum adorat, magnificat, laudat, omnia purissimâ in Deum intentione dirigit, ei se plenissimè subjicit, in profunda humilitate se coram illo deprimit, remissionem defectuum petit, gratias agit, & innumeros alios virtutum actus in gradu excellenti semper & ubique cum maximo fructu & gustu elicit.

S[illegible] *nes.*

Hæc sancta solitudo suos in ipsum etiam corpus fructus derivat; talis enim solitarius semper est recollectus, silentio deditus, nulli negotio, quod Dei gloriam vel proximi

Solitudinis spiritualis effectus.

salutem non promovet, se implicat, de novis non est sollicitus; maximo ei gaudio est, si nesciat id, quod ad eum non pertinet, occupare enim satis se potest dilecto suo, quo solo scit se abunde beatum; nec unquam minùs est solus, quàm si ab hominum consortio separatus; invenit in mediis turbis, in mediis compitis & urbibus æquè ac in locis Sacris Dilectum suum, & cum & in illo majorem delectationem & gustum, quàm ex ulla re creatâ percipi possit: & si per inconsiderationem suî oblita, in recreatiunculas vanas & nugas nonnihil se effundat, statim se retrahit, sciens se nihil reportare nisì di[illegible]es, mentis inquietudinem, Caritatis [illegible]em, & varias alias imperfectio[illegible] similis teneræ complexionis vir[illegible], assuetæ toto brumali tempore calidæ adhærere fornaci; hæc, si casu foras prodeat & aspero affletur vento, illico fornacem repetit, ventum & acre frigus exosa.

Difficultates in comparandâ hac solitudine occurrentes, generosè vincenda.

Res est, dicet aliquis, jucundissima quidem & utilissima, hæc mentis solitudo; sed impetratu difficilis, arduúmque est, Intellectum cogitationibus, Voluntatem affectionibus spoliare, iísque in æternum valedicere: ità est, nonnullo labore sub initium constat solitariam hanc sibi fabricare domum, sed aggredi generosè laborem hunc oportet, nósque spe certâ animare, fore, ut, ubi reliquerimus terrenas caducásque voluptates, quibus antea animum occupabamus, succedant aliæ centuplo suaviores, gratiores, & constantiores, quæ sunt deliciæ ex ipso Creatore & Deo nostro emanantes,

quæ

quæ eò ſunt dulciores & majores, quò Deus major eſt omnibus creaturis in Cœlo & in Terra. Per hanc mentis ſolitudinem acquiritur quies animi, liberatur conſcientia omni timore, ſuſpicione, triſtitiâ, invidiâ, ambitione, & ſexcentis aliis animi moleſtiis. Huic ſolitariæ animæ promittit Deus apud Oſeam cap. 2. *Ecce ego lactabo eam & ducam eam in ſolitudinem & loquar ad cor ejus*, vel ùt Heb. habet, *juxta cor ejus. Lætabitur*, promittit apud Iſai. cap. 35. *deſerta & invia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans, &c. Gloria Libani data eſt ei, decor Carmeli & Saron, ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.* Et alio in loco cap. 51. *Conſolabitur Dominus Sion, & conſolabitur omnes ruinas ejus, & ponet deſertum ejus quaſi delicias, & ſolitudinem ejus quaſi hortum Domini, gaudium & lætitia invenietur in eâ, gratiarum actio & vox laudis.*

LIB. III. PARS I. CAP. III.

Fructus vitæ ſolitariæ.

Ingrediamur hanc ſolitudinem, ut omnis inquietudinis & tumultûs immunem arcam. *Ingredere tu*, ajebat Deus Gen 7. *ad Noë, & omnis domus tua in Arcam. Hoc dicit Dominus juſto*, ait S. Ambroſ. hunc locum explicans Lib. de Noë cap. 11. *Intra tu, hoc eſt, intra teipſum, intra tuam mentem, intra animæ penetrale, ibi ſalus eſt, foris diluvium, foris periculum. Deus vocavit* Exod. 5. *nos, ut eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro.* Primi diei iter eſt abnegatio ſenſuum externorum: ſecundi, mortificatio affectuum: tertii abdicatio omnium inutilium, vanarum & otioſarum cogitationum.

Quibus viis ad hanc ſolitudinem perveniatur.

LIB. III. PARS I. CAP. III.

Peracto hoc triduano itinere assecuti sumus illam mentis solitudinem, in qua sacrificatur Altissimo Hostia perfectissima, & in qua vult offerri sibi suave omnis generis virtutum & orationis thymiama. Unde hortatur nos Matt. 6. 6. *Cum oraveris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. Quæ sunt ista cubilia?* quærit S. August. apud Maldon. hîc, *nisi ipsa corda?* Extra hæc cubilia, extra hanc cordis solitudinem nunquam religiosè vivetur, sinè hac omnis exterior solitudo frustranea est, nec quidquam ad solidum virtutis studium conferet. *Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis?* quærit S. Greg. lib. 30. moral. cap. 12. Qui enim solo corpore ab hominum consortio remotus est, corde iisdem affixus; certè is solus non est. Econtra si habitaverit quis in secreto cordis secum; esto inter tumultuantes conversetur, segregatus & solus est. Sinè hac solitudine nemo sanctus evadet. *Bene conversantibus*, ait S. Gregor. loc. cit. *primùm solitudo mentis tribuitur.* Et primum pro consequendâ sapientiâ veterum Philosophorum monitum erat: *Tecum habita.* Quod ipsum innuit Seneca Ep. 2. *Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere & secum morari.*

Extra solitudinem cordis nemo religiosè vivet.

Quanta bona conferantur à cordis solitudine.

Qui ità secum moratur, cœlestem in terris vitam agit, fruitur in summa mentis tranquillitate, consortio, familiaritate & alloquio Altissimi, recipítque in anima sua velut in puro speculo radios & ipsiusmet Deitatis imaginem. S. Augustinus epistolâ 106. Nebridio viro docto & pio, desideranti in

unâ

unâ domo Augustino cohabitare, ità respondit: *Tu potes apud tuam mentem suaviter habitare; Deificari in otio licet, sitque illud solidum gaudium nullis omnino lætitiis ullâ ex particulâ conferendum.* Cum Exod. 3. Moyses *minâsset gregem ad interiora deserti,* veniebat tandem ad montem Dei Horeb, in quo apparens ei Dominus mirabilia ostendit. Grex noster, quem minare debemus, sunt ex- & interni sensus nostri, oculi, aures, lingua, affectiones, cupiditates, imaginationes, intellectus, & voluntas: hunc gregem ducere debemus ad interiora deserti in solitudinem, & sacrum mentis recessum, & statim intimâ familiaritate Deus se nobis conjunget, animam miro fulgore illustrabit, evagationem phantasiæ, mentísque inquietudinem sedabit, passionum motus frenabit, & discussis tenebris maximâ luce, ipsos solis radios excedente, animam illuminabit.

De Deo sæpè cogitandum, & quæ inde utilitas.

Cogitavit de te, & in sua te memoria ab æterno habuit Deus & Creator tuus; & hæ cogitationes magnâ providentiâ, consideratione & amore in te directæ fuerunt, & hujus paternæ recordationis tot omni momento experiris effectus millenis locupletatus beneficiis. Cur ergo tu eidem in cogitationibus tuis locum negas? certè non amas, de quo raro cogitas; ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum, & cui voluntas affixa est, huic adhæret intellectus & memoria. Crebra de Deo cogitatio optimum remedium est ad Divini amoris ignem in corde excitandum; impossibile siquidem est, de re infinito amore dignâ sæpe cogitare, infinitás-

LIB. III. PARS I. CAP. IV.

que Dei perfectiones, quæ tot in cœlo Sanctos, & in terra homines in amorem suum rapiunt, animo sœpius volvere, & scintillam paris amoris in corde non sentire; quæ scintilla paulatim flammam excitabit, & in apertum tandem prorumpet incendium.

CAPUT IV.

Interna animi recollectio externis cum Proximo negotiis non obest, sed prodest.

Inter tumultus servari potest recollectus animus.

DIfficilis quidem videtur inter turbas & crebram cum sæcularibus conversationem hæc animi & sensuum custodia, de qua capite præcedenti dictum est; sed res est opinione facilior, nec unum alteri ità contrarium, ut conjungi non possint. Sicut enim fieri potest, & sœpissime fit, quòd corpore solitarius muris inclusus animo vagetur per vicos, plateas, oppida & regna; sic & fieri potest, ut quis, corpore inter turbas & tumultus circumiens animo sit recollecto, talémque in cordis secretâ solitudine ab externis separatum & abstractum circumferat. *Mentiuntur*, ait Seneca Epist. 62. *qui sibi obstare ad studia liberalia turbam negotiorum videri volunt, simulant occupationes & augent, & ipsi se occupant.* Idem Epist. 3. *Quidam adeò in latebras refugiunt, ut putent in turbido esse, quidquid in luce est: ista inter se miscenda sunt, & quiescenti agendum, & agenti quiescendum.* Idem ibidem de se ipso ità scribit ad Lucilium: *Vaco, mi Lucili, vaco; & ubicunque sum, meus sum; rebus enim non me trado, sed commodo: quocun-*

Quod probatur exemplis.

cunque constiti loco, ibi cogitationes meas tracto, & aliquid in animo salutare verso; cùm me amicis dedo, non tamen mihi abduco; nec cum illis moror, quibus me tempus aliquod congregavit, aut causa ex officio nata: sed cum optimo quóque sum; ad illos in quocunque loco, in quocunque sæculo fuerint, animum meum mitto. Hujus Ethnici exemplum si minùs moveat, sunt alia ad manum virorum præstantissimorum, qui multis gravati curis, & gravissimis occupati negotiis mentis recollectionem servârunt, nec animæ suæ solitudine egressi sunt, ostendentes reipsa verum esse, quod ait serm. 9. Petrus Chrysol. *In plateis & in triviis suum habet pietas secretum.* S. Bernardus, ùt videre est in historia Vitæ; licèt externis Proximi salutem concernentibus negotiis, labore etiam manuum nocte & die occuparetur, manebat tamen fixus in mentis suæ arcanâ solitudine Deo soli unitus. *Interiori quadam* (ùt loquitur historia Vitæ Lib. 1. Vitæ. c. 5.) *quam ubique ipse sibi circumferebat, solitudine fruebatur, totus quodammodo exteriùs laborabat, & totus interiùs Deo vacabat.* Attende S. Franciscum Xaverium in convertendâ totâ Indiâ occupatum; Philippum Nerium ord. Oratorii Fundatorem; Sanctam Theresiam Carmelitarum Reformatricem. Continuis hi Sancti exercebantur negotiis externis, innumeris molestiis, & maximi momenti occupationibus; manebant tamen animo recollecto in omni loco, ubique Deo conjuncti, per cujus intimam familiaritatem in infirmitate roborabantur, in dubiis instruebantur, ex intricatissimis negotiis expediebantur; tantúmque hauriebant

Quanta ex animi recollectione bona.

LIB. III. PARS I. CAP. IV. SEC. UN.

virium ex hac mentis recollectione, ut uno die plura perficerent, quàm sinè hac potuissent integrâ septimanâ, tantúmque abest ut hæc sensuum recollectio externis negotiis obsit, ut etiam necessariò requiratur, si externa fructuosè expediri cupiamus; nec velimus innumeros in externâ conversatione defectus & imperfectiones committere. *Pone me*, ait Sponsus ad Sponsam Cant. 6. *ùt signaculum super cor tuum, ùt signaculum super brachiũ tuum.* Per cor intelligitur hîc vita contemplativa, per brachium vita activa: & quia cor mediantibus vitalibus spiritibus tribuit corpori vitam, motum, & vigorem, sinè quibus absque omni motu marcessit & languet; itá & per intimam cum Deo unionem, familiaritatem & conversationem, per quæ anima illuminatur & juvatur, negotia externa animantur, oritúrque ex hac solitudine, ut cum fructu, & modo planè Divino, quidquid agimus, agamus.

Ut negotia externa feliciter expediantur, plurimùm juvat recollectio animi.

SECTIO UNICA.

Quibus mediis animi recollectio in externis negotiis conservari possit.

Externa negotia indiscretè assumpta turbant quietem animi.

CErtum est plurimùm animi quieti & solitudini officere negotia externa, & variè mentem distrahere, nisi discretè & moderatè nos iis dedamus. Agnovit idipsum & deploravit S. Greg. Dialog. Lib. 1. in procemio; enarratâ enim animi quiete in statu religioso ab illo perceptâ, & quæ evecto ad Pontificatum subtrahebatur, loco cit. ait: *At nunc (mens) ex occasione curæ pastoralis secu-*

la-

larium hominum negotia patitur, & post tam pulchram quietis suæ speciem terreni actus pulvere fœdatur, cúmque se pro condescensione multorum ad exteriora sparserit, etiam cùm interiora appetit ad hæc procul dubio minor redit. Si sanctum hunc virum occupationes exteriores per se bonæ & licitæ distraxerint, quid fiet de nobis, qui & constantiâ animi, & virtutum soliditate longè Gregorio inferiores sumus? ut tamen pro modulo nostro inter negotia animi quietem servemus, notandum & observandum

LIB. III. PARS I. CAP. IV. SEC. UN.

Primò. Si quæ agenda in nos suscipimus, viribus commensuranda sunt. *In immensum proderit nobis*, ait Senec. Lib. 3. de ira. *illud Democriti salutare præceptum; si neque publicè multa, aut majora viribus nostris egerimus.* Virtus enim animi nostri cùm valdè limitata sit, pluribus occupata & distenta deficit, & sinè succo elanguet. S. Bernardus Lib. 1. de consider. cap. 2. Eugenio Papæ scribens, timet; ne Vir ille egregius, qualis erat Eugenius, Pontificatûs pondere pressus succumbat, virtus & recollectio deficiant, & cor ejus ità obduretur, ut nullâ admonitione vel pœnâ converti possit. *En*, ait, *quo trahere, Te habent hæ occupationes maledictæ, si tamen pergis, ùt cœpisti, dare Te totum illis, nihil Tui Tibi relinquens.* Sicut multitudo ciborum etiam saluberrimorum non prodest, sed obest corpori, idque gravat, & sanitatem destruit; ità & negotiorum de se etiam bonorum nimia copia, animum onerat, tepefacit, debilitat, & sanitatem spiritualem pessimè affligit; quam tamen moderatus eorum usus plurimum promovisset. Hoc astu sœpe utitur diabolus ad

Primum, quod pro quiete animi conservandâ, observandum est.

Multitudo negotiorum externorum obest animæ.

LIB. III. PARS I. CAP. IV. SEC. UN.

animum Deo in quiete servientem, turbandum: dat siquidem ei occasionem se multis negotiis in speciem piis & sanctis immiscendi; quibus si se implicet, actum est de animi quiete, de sanctitate, & de bono exercitiorum ordine. Quare monet nos Spiritus S. Eccles. 11. *Fili, ne in multis sint actus tui: & si dives fueris, non eris imunis à delicto; si enim assecutus fueris, non apprehendes.* Vel, ùt clariùs rem explicat versio Vatabli: *Ne multis negotiis impliceris, si enim abundârint, non eris innocens, aut si quid assecutus fueris, non assequeris.* Nemo hominum tantarum virium est; ut pluribus iisque diversis negotiis intentus omnia, ùt deceret, expediat. Unde dicit S. Script. Eccles. 38. *Qui minoratur actu, sapientiam percipit.* Vel, ùt Vatabl. vertit: *Qui minùs habet negotii, sapiens existit.*

Observandum secundò pro animi quiete, ne in negotiis expediendis pertinacia interveniat.

Secundò observandum est, quòd nullum negotium aggrediendum sit, esto foret integra regni cujusdam conversio, cum obstinatâ pertinaciâ, & pertinaci resolutione, rem propositam, quocunque tandem labore & sudore constet, ad finem perducendi; implicat enim quis se per hunc agendi modum innumeris inquietudinibus, & tamen nescit, an Deo placitum sit, ut res bonum finem sortiatur. Sufficit, si, postquam fecimus, quod ex parte nostra debuimus & potuimus, rei successum & exitum Deo recommendemus, & si res malè cadat, nequaquam tristandum est; sed retentâ omni mentis tranquillitate Voluntati Divinæ, quam præ omnibus quærere oportet, & ad quam omnis nostra actio dirigenda, acquiescendum est. *Cor hominis*, ait

ait Salom. Prov. 16. *disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus ejus.* Divinæ gloriæ promotio in eo consistit, ut grande quid pro nomine ejus moliamur; esto successus rei, quam proposueramus, voto non respondeat; conatus, & in promovendo hoc vel illo eximio opere labor Deo placet; rei successus Deo non semper gratus est, quia occultis & sanctis ejusdem consiliis contrariatur. Sic placuit Deo in Davide sola voluntas ædificandi templum, fecitque David satis colligendo pro templo materiam; pro opere verò perficiendo non Davidem, sed Salomonem Deus elegerat. Sic placuit & satisfecit Deo conatus & ardens desiderium, quo S. Franciscus Xaverius amplissimum illud Sinarum regnum convertere moliebatur; esto ad effectum meditatum animo opus non perduxerit; abiit enim è vivis jam jam falcem in amplissimam hanc messem missurus: majorique cedit laudi Francisco, quòd ad nutum Domini, hoc suum desiderium posuerit, quàm quòd juxta propriam voluntatem totum regnum convertisset. Moderandi igitur nostri affectus, nec cum pertinaci conatu cœptum opus quis velle debet promovere, & cum obstinatâ resolutione contendere ad finem perducere. Nescit certè talis inter pertinaciam & constantiam discrimen: Constantia opus incipit & promovet cum ratione, adhibendo media, quæ recta ratio adhibenda suadet; si optatus non respondeat effectus, nequaquam affligitur, voluntate Dei contenta: Pertinacia sinè consideratione opus aggreditur, quidquid obstat, cœco mo-

Pro Deo grandia moliri, illi placet, esto eventus non respondeat.

Discrimen inter Constantiam & Pertinaciam.

modo perrumpere molitur; & licèt vires suas pondus oneris multùm excedat, urget tamen & perurget, ut cum fructu videatur laborâsse; si è voto res non succedat, dejicitur, tristatur, & dolet. Vires ergo ante opus examinandæ, & secundùm vires desideria mensuranda.

Negotia expedienda, Deo recomendanda sunt: & semper animi quies conservanda.

Tertiò. Sub initium operis & negotii, Deo res tota offerenda est, per decursum operis mens per preces & suspiria sœpe in Deum elevanda, & ità refrœnandus custodiendúsque animus est, ut sinè passionibus in quiete animi, cum discretione & moderatione in opere procedat; sunt qui rebus agendis ità se immergunt, ut suî quodammodo obliti, toti in exteriora abripiantur. Oportet ut nos negotiis dedamus, non submittamus; retinenda plena nostri libertas, ut & ab incepto opere desistere, & cœptum sinè turbatione animi continuare possimus. S. Antoninus Archiepiscop. Florentinus inter plurimas eásque gravissimi momenti occupationes ità versabatur, ut tamen omni momento se recolligere valeret. Cùm vice quadam Franciscus Castilion. ejusdem Secretarius de negotiorum multitudine, quorum partem ex officio unà cum S. Antonino ferre debebat, conquereretur; ità ei respondit Sanctus vir: *Fieri non potest fili, ut inter tot hujus sæculi sollicitudines parato animo consistamus, nisi reconditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negotiorum strepitus & curarum anxietas non irrepat, ut ubi ab actitandis causis destiterimus ad asylum tutissimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quem Paulus* in-

interiorem appellat, *recurramus*. Est & aliud medium ad conservandam in negotiis animi recollectionem, aptissimum, nempè jugis de præsente Deo memoria; de quo medio fusiùs paulò post.

CAPUT V.

Amor Christi excitat in nobis amorem & studium Orationis.

Potissima Sanctorum occupatio, oratio fuit.

QUia amor in Christum excitat amantem, ut amato exstruat separatum in interiori mentis hospitio habitaculum; hinc necessariò sequitur magnum ab amore excitari studium Orationis, mediante qua colloqui & cum Dilecto familiariter agere possit; fuit enim hucusque unicum omnium Amantium desiderium, & præcipua, quotquot fuerunt, Sanctorum occupatio, Deum adorare, laudare, benedicere, & magnificare.

Quod exemplis probatur.

S.Franciscus Seraphicus ità Orationi deditus erat, ut extra eam nihil in universo illum delectaret. S. Dominicus totis noctibus totus erat coram Sanctissimo Altaris sacramento in Oratione, quam inter tam altos gemitus & suspiria protrahebat, ut in vicinia dormientes è somno excitarentur. S. Maria Ogniacensis intrà viginti quatuor horas centies millies ad orandum genua flectebat. Quem numerum stans in præcelsâ columnâ perdius & pernox Simeon Stylites superabat. S. Bartholomæus Apostolus & S. Martha centies de die & toties de nocte in terram prostrati Deum adorabant. S. Jacobus Apostolus ferè continuò terræ genibus affixus erat. Ut verbo absolvam: Qui unquam fuerunt sanctitate

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. I.

ctitate vitæ excellentes, fuerunt etiam in Orationis studio assidui & eximii. Solebat dicere P. Franciscus Suarez egregium Societatis JESU Decus, & de Ecclesiâ Dei optimè meritus, malle se omni scientiâ suâ carere, quàm vel unicam Orationis mentalis horulam negligere. Exercitio huic ter sancto, & summè, volentibus ad Deum pervenire, necessario totos nos dare convenit, ex quo maximos thesauros & immensas opes infallibiliter congregare licebit. S. Ambrosius, ut ad studium Orationis nos impellat, proponit nobis Christi Salvatoris nostri exemplum; qui, ùt refert S. Lucas. cap. 6. *erat pernoctans in Oratione Dei.* In quem locum scribens S. Ambros. Lib. 5. in Lucam, ait: *Species tibi datur, forma præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tuâ facere oportet, quando pro te Christus in Oratione pernoctat? Deus pernoctavit in Oratione*, ait idem in ps. 118. *ut te proprio ad deprecandum invitaret exemplo.* Ad sanctum hoc opus sæpissimè sacra nos exhortatur Scriptura. Matt. 26. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Marci 13. *Videte, vigilate & orate.* 1. ad Thessal. 5. *sine intermissione orate.* ad Coloss. 4. *Orationi instate vigilantes. &c.* Quomodo hæc tam sæpe inculcata Oratio peragenda, dicemus in sequentibus.

Christus Orantium exemplum.

SECTIO I.

Aliquot ad bene orandum documenta.

PLurimi Authores plurima tradiderunt ad bene orandum documenta, selectiora ex

iis adducemus, quæ si secuti fuerimus, optatum ex Oratione fructum referemus. Nomine Orationis hoc loco potissimum intelligenda est, Oratio mentalis seu Meditatio. Documentum igitur

Primum ad bene mentaliter orandum documentum, est Præparatio, quæ duplex est.

Primum est, ut Orationi vacaturus se ad eam paret. *Ante Orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo tentans Deum.* Eccles. 18. Testor omnes, qui meditari solent, an non defectus præparationis unica & sola causa sit, quòd tot meditationes sinè gustu, sinè fructu, frigidè & jejunè instituantur. Præparatio hæc duplex est; una remota, altera proxima; remota consistit in eo, quòd quis puram ab omni mortali peccato habeat conscientiam, ut exteriores sensus custodiat, in agendis sit circumspectus, præsentem sibi Deum observet, liberámque à passionum tumultu possideat animam. Qui in exteriora effusus est, non sinè difficultate ad interiora animum recolliget; ea enim quæ vidimus, audivimus, vel aliis sensibus inordinatè hausimus, pleno impetu, si cum Deo loquendum sit, in phantasiam irruunt: unde certa & infallibilis regula est, quòd tales simus in meditatione, quales extra illam. Præparatio proxima in eo consistit, ut puncta Meditationis prævię relegantur, bene penetrentur, memoriæ mandentur, & ante Meditationis tempus affectus, actúsque virtutum eliciendi designentur.

In meditatione occupatur Intellectus

Secundum documentum tangit ea, quæ per decursum Meditationis agenda sunt; pro quibus notandum, Meditationem sive Orationem mentalem opus esse partim intellectûs,

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. I.

& Voluntas, & quomodo. Quaenam sub meditatione observanda.

tellectûs, partim voluntatis. Intellectus occupatur circa cognitioně veritatis in hac vel illâ materiâ latentis; dum rei circumstantias ponderat, discutit, versat, & quantùm possibile est, penetrare studet; hoc facto motiva voluntati proponit, quae cùm coeca sit, rationibus ab intellectu propositis mota, rem vel amplectitur vel rejicit. Sciendum deinde intellectui non nimiùm temporis indulgendum, plurimùm tribuendum voluntati; omnis enim intellectûs industria eò tendere debet, ut voluntas inflammetur; quod, si statim post propositas ab intellectu veritates sequatur, intellectus feriari potest: certa tamen temporis ratio & mensura haberi nequit; cum unius voluntas valde tenera, & in quoslibet pios motus & affectus flexilis sit. Alterius dura, refractaria & vix mobilis. Ex quibus patet intellectum operari debere diu vel breviter pro dispositione voluntatis. Cui, postquam mota est, duo agenda incumbunt. Primum, ut in se excitet tales affectus, & virtutum actus, qui praesenti materiae & statui, in quo meditans vivit, accommodati sint. Si sit in viâ Purgativâ, affectus & virtutum actus collimare debent ad peccatorum abolitioně, v.g. Dolor de peccatis eliciendus, cum firmo proposito non peccandi de coetero; remissio à Deo petenda, Justitia Dei in memoriam revocanda, &c. Si in viâ Illuminativâ; omnia dirigi debent ad confirmandas & promovendas virtutes, quales sunt: Fides, Spes, Caritas, Religio, Humilitas, & c. cùm proposito, has coeterásque virtutes, si occasio tulerit, reipsâ exercendi. Si in viâ Unitivâ, omnia tendere debent

Quid Intellectus, quid Voluntas operari sub meditatione debeat.

debent

debent ad amorem & majorem cum Deo unionem: Deus laudandus, adorandus, benedicendus, & in ejusdem perfectionibus gaudendum. Secundum, quod voluntati agendum incumbit, est, ut semper efficax faciat propositum, modo quodam certo & speciali mores emendandi, vitia exstirpandi, hanc vel illam virtutem exercendi, prout tempus & occasio per diem feret. Non oportet in confuso circa virtutes vel vitia in communi aliquid statuere, sed ad particularia descendendum, v.g. animus obarmandus ad hoc vel illud vitium in particulari expugnandum, non quo fortè post multùm temporis infestandus sum, sed in quod per diem sœpius cadere soleo, & cujus periculum hodie, in hac vel illâ occasione subibo; quódque me in functione & in exercitiis meis impedire solet. Ità & circa illam virtutem occupari maximè debemus, quæ occupationibus & statui congruit. Observandum præterea est, ex uno puncto ad aliud non priùs transeundum, quàm intellectus certam in materiâ Meditationis latentem veritatem penetrârit, voluntatem ad pios affectus & virtutum exercitium permoverit, & de facto statuerit, hoc vel illud ad emendationem vitæ proficuum exercitium opere ipso exequi.

In meditationibus ad particularia quoad proposita descendendum est.

Tertium documentum complectitur ea, quæ agenda sunt finitâ meditatione; quorum primum est, ut instituatur examen de Meditationis successu; quinam irrepserint errores, unde orti; quomodo in posterum vitandi, quæ lumina desuper immissa, ob quæ Deo gratiæ agendæ; quodnam propositum

Quanam finitâ meditatione agenda sint.

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. II.

factum sit, idque tenaciter memoriæ mandandum. Secundum est, ut facta proposita in opus redigamus, & proximis nostris per mortificationem sensuum, per morum compositionem, pia colloquia, & sanctam conversationem ostendamus, quòd non sinè fructu meditati, & per mentalem Orationem æternæ Sapientiæ & infinitæ Sanctitatis Domino locuti fuerimus.

SECTIO II.

De circumstantiis Orationis, & plura ad bene orandum documenta.

Ad bene orandum requiritur conscientiæ puritas.

AD bene orandum *quartò* requiritur necessariò animæ puritas, sinè hac frustra laboratur. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*; ait Psalmista David Ps. 65. Si Intellectus cupiat illustrari æternásque veritates capere; si Voluntas piis affectibus inflammari, & anima cum Deo uniri, debent hæc tria esse pura & immaculata. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis, mundate manus & purificate corda.* Jacob. cap. 4. *Invisibilem Deum colimus*, ait S. August. in psal. 113. *qui nullorum corporeis oculis, cordibus autem paucorum mundissimis notus est. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Matt. 5. Visio Dei appromissa est puritati cordis; unde ait Doctor Angelicus 2. 2. q. 8. art. 4. quòd per hanc beatitudinem intelligatur gratia intellectûs sive cognitionis, mediante qua, anima illustrata, obscurissima Fidei Mysteria penetrat, non secus ac si oculis ea intue-

tueretur. Tollenda ergo omnis immunditia, si quis Deo, qui puritas substantialis est, uniri cupit. *Impuris*, ex mente S. Bernardi serm. 62. in Cant. *se non ostendit Veritas, non se credit Sapientia.* Omnis dispositio debet esse proportionata formæ introducendæ; sic calor & ligni siccitas, est dispositio proportionata ad receptionem ignis; quò lignum magìs siccum, eò faciliùs concipit ignem; sic etiam, quia Deus summa puritas est, optima præparatio, ad hoc, ut quis à Deo illuminetur, accendatur, eique uniatur, animæ puritas est; omnis econtra impuritas his gratiis inimica est.

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. II.

Puritas hæc consistit in remotione omnis impuritatis, quæ causatur *Primò* & principaliter ab omni peccato mortali, *Secundò* à veniali, quod ex consuetudine committitur. *Tertiò* etiam ab iis defectibus, in quos ex fragilitate labimur; ab omni enim peccato, quantumcunq; levi, anima suo modo fœdatur. *Quartò*, ab illis nævis, qui iis solis noti sunt, qui spiritualem vitam oculo magis attento considerant, suntq; hi animæ nævi, leviores quædam imperfectiones, quæ in mores & actiones nostras se insinuant, easque aliquomodo inficiunt: ùt sunt motus primò primi, licèt non peccaminosi; his accedunt affectiones etiam ex se bonæ, quæ ex complexione tantùm naturali, sinè supernaturalis gratiæ auxilio eliciuntur; hæ enim animæ affectiones divinas & supernaturales operationes impediunt, & obstant, quo minùs intellectus à sole Justitiæ illuminetur & voluntas accendatur. Hæ imperfectiones simi-

In quo hæc puritas consistat.

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. II.

les sunt nubeculis, quæ quidem citò prætervolant, nonnihil tamen solis radios impediunt & surripiunt, debet ergo esse mundus ab omni inquinamento etiam minimo carnis & spiritûs, debet esse supra se & omnes creaturas elevatus, qui Deo infinitè puro conjungi desiderat.

Bonorum operum finis est puritas animæ.

Ex hac animæ puritate, cùm immensa bona in animam deriventur, omni studio illa quærenda est. *Omnia hujus gratiâ*, ait apud Cassian. Abbas Moyses Collat. 1. cap. 7. *gerenda appetendaque sunt, pro hac solitudo sectanda est, pro hac jejunia, vigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, cæterasque virtutes debere nos suscipere noverimus.* Et paulò post: *Igitur Jejunia, vigiliæ, anachoresis, meditatio scripturarum, propter principalem scopum, id est, puritatem cordis nos convenit exercere.* Et S. Bernard. opusc. de oct. punct. perfect. in 4. *Omni tempore debes puritati cordis studere; puritas namque cordis inter omnia exercitia spiritualia est quodammodo tanquam finalis intentio.* Et alio in loco, Serm. de triplici genere bonorum. *Sicut corporis natura est sanitas, ità cordis natura est puritas, quia turbato oculo non videtur Deus: & cor hominis ad hoc factum est, ut suum videat Creatorem: si verò sanitati corporis sollicitè est providenda custodia, puritati cordis tantò sollicitior est impendenda, quantò pars ista dignior Deo illâ esse convincitur.*

Attentio ad bene orandum necessaria.

Quintò ad bene & fructuosè orandum requiritur attentio; quæ oritur ex viva fide & imaginatione præsentæ Dei. *Si duo ex vobis convenerint super terram*, dicit Salvator noster, *de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Hoc est, ùt S. Ambros.

& cum eo multi interpretantur; si anima & corpus conjuncto studio & labore orent, impetrabunt quidquid petent. Si Oratio attenta non sit, cum confusione à conspectu Altissimi rejicietur. Et nunquid æquissimum est, rejici inauditum vilem homuncionem vagâ mente orantem? vilem, inquam, homuncionem; cùm coram tantâ Majestate contremiscant ipsi Cherubini? Si quid petitur à Principe, quantâ cum diligentiâ custodiuntur sensus, quàm nitidè poliuntur, & formantur verba, quibus res petenda; & coram Domino Dominantium adeò oratur tepidè, obiter, & frigidè, ut morsus pulicis mentem aliò avocet, & musca ad parietem hærens distrahat. Ah si illuminato mentis oculo intueremur bona, quæ per Orationem acquirere; mala quæ avertere possumus; si supplicia quæ justè ob innumera peccata timemus; si pericula, in quibus versamur, seriò ruminaremus; quanto fervore ad Deum per Orationem confugeremus! Intuere reum jam jam ad mortis supplicium educendum; intuere quàm lamentabiles misellus iste efformet gestus, quanto lachrymarum profluvio, gemitibus, & clamoribus misericordiam à judice efflagitet. quid est, quod hunc adeò facit eloquentem? quis docuit illam in supplicando facundiam? quidnam prolicit copiosas lacrymas? accensus ante oculos rogus, in quem conjiciendus; patibulum, ex quo suspendendus, securis, qua feriendus, &c. Et nos ad fervidam attentámque Orationem non movebimur, si consideremus ab hac pendere felicem vel infelicem

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. II.

æternitatem? Inutilibus colloquiis, comœdiis, lusibus per integras intersumus horas cum maximâ attentione; si verò Orationi, exercitio adeò salutari & utili per semihoram vacandum, omnia per animam nostram meant & remeant præter Deum, soli illi præcluditur aditus, creaturis econtra & futilibus negotiis latè patet.

Curandum ergo omni studio est, ut Oratio fiat cum attentione, ne omnis in orando adhibitus labor irritus cadat. Dicendum cogitationibus sub oratione irruentibus, quod olim S. Bernard. templum ingressurus: *Exspectate hic cogitationes meæ, intentiones & affectus cordis, tu autem anima mea intra in gaudium Domini Dei tui, ut videas voluntatem Domini, & visites templum ejus.* Operarius post laborem ad mensam accessurus instrumenta sua, serram, securim, ligonem, malleum, &c. seponit, nec de iis tempore prandii multùm cogitat, circa ea tantùm sollicitus, quando ad laborem denuo eundum: sic ante Orationem curæ de rebus vanis & temporalibus seponendæ, sub Oratione de iis nihil cogitandum, usque dum elapso Orationis tempore eas resumamus.

Quo medio attentio in Oratione acquiri possit.

Experietur quidem in hac attentione nonnihil difficultatis depravata natura; sed Deus aderit facienti quod in se est. Optimum hanc attentionem procurandi remedium est, viva & jugis de præsenti, omnia cordis & corporis intima vidente & scrutante Deo, memoria; Medium efficacius ad mentem vagam ab extraneis avellendam vix invenietur, éstque hæc memoria omnis bonæ O-

rationis

rationis origo, columna cui innititur, & nervus, à quo omne in orationem robur derivatur. Si verò post omnem adhibitum conatum distractionibus mens abripiatur, noli animo cadere; quis enim inter mortales adeò perfectus est, qui non cum Davide ps. 39. exclamare interdum cogatur: *Cor meum dereliquit me?* Similes miseriæ, quas inviti patimur, potiùs Deum ad commiserationem movent, quàm ad iracundiam. Sustine tuæ imaginationis inconstantiam, & inconvenientes intellectûs tui incidentias fer patienter; indignum te judica, cui Orationis gratia concedatur; aliquid sinè dubio in omni oratione erit, quod Deo placitum sit. Ipsa modesta corporis tui compositio, manuum ad Orationem extensio, oculorum in cœlum elevatio, genuflexio, &c. sinè mercede non manebunt.

Fiducia & viva Fides ad bene orandum necessaria.

Sextò Oratio debet fieri cum Fide vivâ & firmâ fiduciâ. *Si quis vestrûm indiget Sapientiâ,* ait S. Apost. Jacob. cap. 3. *postulet à Deo: postulet autem in Fide nihil hæsitans; qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur; non ergo æstimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino.* Hoc loco per Fidem non tam intelligitur Fides, quæ prima virtus Theologica est, quàm Fiducia: facienda ergo Oratio in Fide firmâ, vi cujus non tantùm in genere credamus Deum esse Omnipotentem, Fidelem, infinitè nostrî amantem; sed Fides seu fiducia specialiter eliciienda est, indubitatè credendo nos impetraturos quod petimus; sinè ullâ enim exceptione promisit nobis Christus Marci 11. *Omnia*

LIB. III. PARS I. CAP. V. SECT. II.

nia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis & evenient vobis. Oratio secundùm D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 15. ab amore habet, quòd sit meritoria; à Fiduciâ verò, quòd sit impetratoria: Unde ex Fiducia tua scire poteris, an preces tuæ exaudiendæ sint, vel non. *Sola spes*, ait S. Bern. serm. 3. de annunciat: *apud Te miserationis obtinet locum, nec oleum misericordiæ, nisi in vase Fiduciæ ponis.* Seponenda omnis diffidentia, quæ nos posset facere in Fiducia & spe firmâ hæsitare; Esto ob innumera peccata indigni simus, qui exaudiamur; quia tamen Dei misericordia major est peccatis nostris, certò persuadere nobis possumus, nos impetraturos quod petimus, dummodo petamus cum Fiducia.

Oratio debet esse constans.

Septimò. Oratio debet esse constans. *Oportet semper orare*; ait Salvator noster Luc. 1. 18. id est, constanrer; sinè hac vix quidquam proficient tradita hucusque documenta; sola constantia penetrat nubes, & quodammodo extorquet è manu Dei quod petimus. *Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet & non tardabit.* Habac. 2. Quia res magna est, quam petis, vult sœpe rogari. Interdum adeò sublime & excellens est, quod postulas; quòd pro illo suum sanguinem fuderit; unde noli mirari quòd differat; nec tamen putes, quòd daturus non sit; cùm enim intensiùs te amet, quàm tu te ipsum, promptior est ad dandum, quàm tu ad recipiendum. Differt dare, ut tu ad recipiendum plura & majora, quam petis, capax efficiaris: tardè dat, ut data pluris æstimes. *Diu desiderata dulciùs obtinentur, citò autem data*

ta vilescunt. S. Aug. serm. 5. de verb. Dom. Quid profuit Salomoni data statim sapientia? turpiter eâ abusus est: Si tardè post multas preces obtinuisset, majori eam in pretio habuisset, & cautiùs custodîsset. Denique dare differt, quia precibus nostris delectatur. Mater habet v. g. dulce pomum, certò filio dandum; non tamen dat, nisì præviis ludicris filii gesticulationibus; debet parvus pusio extendere manus, debet matri blandiri, imò interdum lacrymis pro pomo apud matrem instare. Sic & Deus nobiscum agit. Perge orare constanter, ludit tecum Deus, si ab hoc lusu citò desistas, pretium & præmium amisisti. Si videatur te nolle audire, tu clama altiùs; si unâ januâ expellat, ingredere aliam; si oggeratur, quòd indignus sis, talem te agnosce; nec cede tamen, sed micas pete, eásque pollicere te cum gratiarum actione recepturum. Notandum hîc ab Oratione non desistendum, quacunque tandem ariditate peragatur, dummodo sinè tuâ culpâ: tandem miserebitur Deus, & voti tui te compotem faciet.

Donum Orationis à Deo petendum.

Omnibus hucusque traditis documentis & hoc junge; quòd gratia Orationis ardentibus desideriis & votis petenda sit, cùm enim hæc gratia inter præcipua Dei dona sit, clamandum indesinenter erit cum Apostolis Luc. 11. *Domine doce nos orare.* Sinè hoc magistro omnis labor frustraneus, nec unquam sinè illo hanc cœlestem artem, esto maximè alioquin docibiles simus, comprehendemus. Modò nonnihil agetur de Dei præsentiâ, cujus exercitium bonæ Orationis & omnium

in vita spirituali bonorum radix & fœcunda parens est.

CAPUT VI.

De Exercitio præsentiæ Divinæ, & ejusdem excellentiâ.

Sanctitas sinè exercitio præsentiæ Dei non acquiritur.

EX mente SS. Patrum exercitium hoc, est radix vitæ spiritualis & totius Christianæ perfectionis. Quod arbor sinè radice, ædificium sinè fundamento; hoc omnis devotio & vita spiritualis sinè exercitio præsentiæ Divinæ. Ut sinè radice emarcet arbor, sinè fundamento corruit domus; ità sinè hoc exercitio omnis corruit sanctitas; ex hoc solo omne virtuti robur. Ut hoc clariùs pateat, animo recolendum Christianam perfectionem consistere in fugâ mali, praxi virtutum, & unione cum Deo. Ad hæc omnia in gradu excellenti consequenda plurimùm conducit, divinæ præsentiæ exercitium.

Exercitiũ hoc necessarium est pro viâ purgativâ.

Quod fugam mali, seu viam purgativam concernit; quæ occupata est in domandis inordinatis motibus, exstirpandis pravis habitibus, passionibus mortificandis, & tentationibus Dæmonis repellendis; certum est nullo efficaciori medio vitia evelli, tentationésque superari posse, quàm memoriâ præsentiæ Dei. Si semper Dei præsentis memores essemus, ait S. Thom. opusc. 58. cogitantes eum adstare lateri; omnia videntem, & suo tempore omnia hæc examinaturum & judicaturum; vel rarò, vel nunquam in peccatum laberemur. Unde bene ait S. Hie-

Hieron. in cap. 22. Ezech. *Memoria Dei excludit omnia peccata.* Interrogatus S. Basilius, quid hominem à malo maximè absterrere posset, respondit: Memoria præsentiæ Dei; ut scilicet quis per firmam fidem ad vivum sibi imaginetur Deum omnia in- & exteriora videre. Si famulo adstet Dominus, Discipulo Magister; subdito Superior, filio Pater, nihil vel filius vel subditus &c. negligent, mores component, omnem in exterioribus reverentiam, modestiam & fidelitatem præseferent. Si homo homini ad bonum operandum adeò efficaci stimulo esse possit; quanto non erit Deus vivus & verus, noster Dominus, noster Pater, noster Rex; qui omnia, quæ loquimur, cogitamus, agimus, attento oculo considerat? qui peccatum infinito odio prosequitur, pœnâ infinitâ plectit, quíque innumeris beneficiis velut totidem catenis sibi nos obstrinxit. Valdè quidem depravata est natura humana; eò tamen malitiæ non devenit, ut Deum offenderet, si actualiter fide vivâ credat, sibíque persuadeat, illum esse præsentem, coram quo se pronos abjiciunt Throni, Cherubini & Seraphini; coram quo tota natura tremit, & qui peccantem eodem momento in infernum potest demergere. Hoc remedio multi Sanctorum gravissimos peccatores converterunt; ut S. Paphnutius & S. Ephrem, qui infames mulierculas ingestâ earum animis Dei præsentiâ ad frugem reduxerunt. Unde optimè dicit S. Basilius, quòd homo nunquam Deum offendat, nisi prævię depositâ de Deo præsente memoriâ; quódque omne

pec-

LIB. III. PARS I. CAP. VI.

peccatum sit evidens testimonium nos verè non credere Deum nobis in omni loco præsentem. Quis passiones & inordinatos affectus non domabit, tentationes non vincet, inimico non ignoscet, qui considerat & credit, se clarissimè videri & observari à Divinâ Majestate, ab eâ, inquam, Majestate, qui tot sibi illatas injurias, etiam eas, quæ hoc ipso momento eidem inferuntur, adeò patienter tolerat? quomodo inimico non ignoscemus, si consideremus nos versari in illius Dei conspectu, eóque intus & foris nos circumdari, qui hunc ipsum hominem, quem nos odio prosequimur, paterno suo cordi inclusit, pro quo tot annis sudavit, laboravit, & crucifixus est.

Quam periculosa oblivio præsentis Dei.

Cassianus collat. 23. cap. 9. hominem in viâ virtutis ambulantem comparat funambuloni, qui nisì exactè in æquilibrio corpus contineat, & ne latum unguem cedat ex bilance, infallibiliter cum periculo vitæ è fune prolabetur: Sic & virtutis studiosus in viâ perfectionis ambulans, cogitationes figat necesse est in præsentem Deum, si vel modicum deflectat, gravioris lapsus periculo se manifestè exponit. Unde dicit Dominus per Prophetam suum Oseam: *Væ illis quia recesserunt à me.* c. 9.

Exercitium præsentiæ Dei utilissimum in viâ illuminativâ.

Si jugis hæc de præsente Deo memoria conducit pro viâ purgativâ, utilior erit viæ illuminativæ; & si à peccato retrahat, fortiùs ad bonum impellet. *Servavi mandata tua & testimonia tua*, ait David ps. 118. *quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.* q. d. sciebam me à Te semper & ubique observari, ex quo ad bonum

num agendum incitatus sum. Si præsentia Regis aut Belliducis ità animet militem, ut in strictos enses & in me dios ruat ignes, manifesto se exponens amittendæ vitæ periculo; quid non faciet præsentia Regis Regum, summi æterníque Dei; qui non tantùm, ùt Dux te nudè videt, sed & fortia agentem gratiâ suâ roborat & adjuvat. Omnis virtus præsentiâ Dei animata actus sibi proprios in maxima perfectione elicere studebit. Oratio v. g. instituetur cum majori attentione, profundiore reverentiâ, humilitate &c. Modestia in omni loco & tempore se prodet. Humilitas in abyssum ante conspectum tantæ Majestatis se merget. Obedientia sinè omni contradictione ad omnem nutum stabit parata. Ex harum & similium virtutum exercitio orietur ulteriùs purissima intentio, quæ omnibus verbis, cogitationibus, operibus in nihil aliud collimabit, quàm in majorem Dei gloriam, humana judicia flocci faciens: Si quis in conspectu duorum disparis conditionis v. g. Regis & rustici opus quodpiam perficere debeat, omnem eò dirigit intentionem & conatum, ut Regi placeat & satisfaciat, nihil curans, an rustico placeat vel displiceat. Sic ergò oportet nos operari, qui stamus semper in conspectu Altissimi; judicium hominum contemnendum, ad solius Dei ejúsque gloriam attendendum. Et si vel minimum sanæ rationis in nobis sit, propter hominum judicia, ab eo, quod novimus Deo placere, non discedemus.

Etiam in viâ unitivâ.

Juvat & plurimùm memoria præsentiæ Dei in viâ unitivâ; cujus tota fermè occupa-

LIB. XII. PARS I. CAP. VI.

tio est, ut latentes amoris Divini igniculi in apertas flammas erumpant, anima se Deo uniat, & ità perfectionem suam assequatur. Hæc unio, ùt patet, esse non potest, nisì anima non tantùm per essentiam, potentias, & virtutum habitus; sed etiam per actualem operationem intellectûs & voluntatis Deo adhæreat; unio enim esse non potest, nisì res, quæ uniendæ sunt, sibi præsentes sint. S. Bonaventura, loquens de perfectione hominis, dicit, summam perfectionem, quam assequi in vitâ homo potest, consistere in eo, quòd homo Deo adeò unitus sit, ut anima cum omnibus Potentiis in Deo collecta, unus cum ipso Spiritus fiat; ità ut Memoria nullius extra Deum meminerit, Intellectus extra Deum nihil intelligat, Voluntas extra Deum nihil amet: & si hæ tres animæ potentiæ, vel earum una, non ità forent constitutæ & comparatæ, & Divinitatem modo jam dicto in se non haberent, non esset anima Divina nec Deiformis; Deus enim est animæ forma, in quam anima imprimi debet, ùt sigillum in ceram, qua impressione mediante Deus eidem suam formam cum omnibus perfectionibus communicat. Hæc omnia fiunt per continuam de præsente Deo memoriam: quare cùm Deus Abrahamum ad summum perfectionis apicem vellet evehere, totíque mundo ùt exemplar sanctitatis proponere; duobus eidem verbis insinuabat, Genes.c.17. quid faciendum esset: *Ambula*, ait, *coram me & esto perfectus*; hoc est, præsentiæ meæ semper memineris, & jam perfectionem assecutus es.

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SECT. I.

SECTIO I.

Quomodo Deus nobis præsens sit.

In quo consistat praxis exercitii præsentiæ Dei, & quæ circa illud notanda sint.

PRaxis exercitii hujus adeò utilis & necessarii, consistit in actuali operatione Intellectûs & Voluntatis; Intellectûs quidem, dum omnes in Deum cogitationes figit, oculóque irretorto, antè & retrò, infrà & supra se, à dextris & à sinistris, ab intrà & extrà eundem aspicit. Voluntatis, dum per crebros actus Fidei, Spei, Caritatis, Adorationis, Humiliationis, Glorificationis, se cum Deo unit. Ad clariorem rei hujus notitiam notandum

Deus nobis præsens est per Immensitatem.

Primò, quòd Deus infinitus & immensus Spiritus sit, qui Cœlum & terram, mundum & omnia, quæ in eo sunt, implet; nec ullus excogitabilis angulus est, in quo verè & realiter præsens non sit, tum quia Natura ipsius & Essentia immensa, necessariò sinè extensione ubique præsens esse debet; tum quia omnium creatarum rerum essentia ità exigit; quæ, ut in suo esse conserventur, & in nihilum omni momento non recidant, actuali & intimâ Dei præsentiâ opus habent; non minùs quàm corpori ad suam conservationem opus est præsentiâ animæ.

Per essentiam

Secundò. Deus ubique præsens est per suam essentiam, cum omnibus suis infinitis perfectionibus, cum suâ Bonitate, Misericordia, justitia, Sapientia, Majestate &c. præsens est cum omnibus operationibus ad intrà, quales sunt, æterna generatio Verbi, productio Spiritûs sancti, laus, glorificatio

&

& amor, quibus se hæ tres Sanctissimæ Personæ complectuntur. Ob hanc causam antiqui Philosophi Deum mundi animam dixerunt; sicut enim anima est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, itâ & Deus est totus in toto mundo, & totus in qualibet mundi parte.

Per præsentiam & quomodo.

Tertiò. Præsens est Deus ubique per præsentiam, hoc est, est præsens, quia omnia videt, cognoscit, & intelligit; non, ùt dormiens in lecto, qui quidem præsens est per essentiam, per corpus & animam, sed non per præsentiam, per ly præsentiam intelligendo, quod videat & sciat ubi sit, & quid in cubiculo circa se agatur. Quo sensu Deus omnibus hominibus præsens est; sed homines non itâ Deo: adsumus ipsi per essentiam, sed non semper per affectus, cogitationes & desideria; quemadmodum ille adest nobis. Per hanc præsentiam scit & intelligit Deus omnia, quidquid fit in omni loco, nec quidquam est, quod oculos ejus subterfugere possit.

Per omnipotentiam

Quartò. Adest per suam Omnipotentiam. Hoc est, non solùm videt, audit, & scit, quid in omni loco fiat; sed & tribuit unicuique rei suam essentiam & virtutem operandi, juvatque unamquamque creaturam, ut effectus sibi proprios in omni perfectione producat: Et hoc sensu ait Scriptura, quòd omnia in nobis operetur, quòd nos sinè ipso nihil possimus. Itâ etiam S. August. serm. 46. de verb. Dom. postquam Deum vocâsset totum oculum; dicit, quòd sit tota manus, quia per ipsum, cum ipso, & in ipso omnia fiunt & perficiuntur.

SECT.

SECTIO II.

De modo & praxi exercitii circa præsentiam Dei.

MOdus ille potissimùm triplex est. Primus, si imaginemur nobis, Christum adstare lateri nostro, ad omnia verba, opera, & cogitationes sollicitè attendentem, in formâ & figurâ, prout cuique suggerit devotio, v. g. Jam, ut jacentem in præsepio, jam ùt docentem in templo, jam jejunantem in deserto, mox sanguine in passione manantem, consputum, flagellis concisum, in cruce pendentem, &c. Quæ de patiente Christo memoria &, viva imaginatio, efficacissima erit ad nos à peccato retrahendos, ad bonum econtra impellendos. Hæc praxis interim optima non est, cùm tantùm fundata sit in pura imaginatione de re aliqua ùt præsente, quæ tamen verè præsens non est; Christus enim corporaliter nobis præsens non est. Unde modus hic promiscuè omnibus suaderi non debet; sed tantùm iis, qui illo discretè uti nôrunt, quique per experientiam habent, se multùm fructûs spiritualis ex eo collegisse.

Primus modus, qui bonus est, sed non omnibus suadendus.

Secundus modus præstantior est, consistítque in eo, ut Divinam nobis ob mentis oculos statuamus Essentiam, ut totum mundum implentem, & in omni angulo præsentē, licet videri à nobis oculis corporeis non possit, nec sub certa aliqua specie phantasiæ imprimi; Intellectus igitur hanc Dei præsentiam vivaciter apprehendens, firmaque cogitatio-

Secundus modus melior.

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SECT. II.

ne se eidem affigens, actus Fidei ex hac veritate eliceat hoc vel simili modo: Credo Domine Te hoc in loco mihi præsentẽ, omnia audientem, omnia videntem, omnia scrutantem. Vel etiam interrogari anima potest: Credísne ô anima mea hanc veritatem? & responde: Credo utique, credo, quia Deus dixit, háncque veritatem meo sanguine confirmare paratus sum. Vel: Certè non credis anima meaDeum tibi præsentem, coram cujus Majestate columnæ cœli contremiscunt; si verè crederes, quomodo eò dementiæ devenires, ut illum offenderes? Post hos actus Intellectûs, voluntati cursus relinquendus est, piísque affectibus inhærendum: interdum ex profunda reverentia, in oculis, gestibus, habitu, totoque corpore singularis modestia assumenda est: interdum in morem ingenui & bene educati hominis, qui improvisò à Rege visitatur, summa Dei Majestas adoranda, & nonnunquam capitis inclinatione honoranda: Interdum pro rei & temporis opportunitate preces jaculatoriæ in eum dirigendæ, petendo, ut intellectum illuminet, affectum inflammet, in adversitatibus adjuvet, &c. Quæ & plura alia, quia adest nobis, facillimè præstare potest: interdum ad peccati cogitationem exhorrescendum, quo in faciem resistitur ei, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam; amoris potissimum actibus indulgendum, quia præsens nobis intimè est infinito amore dignus: interdum in hos vel similes affectus prorumpendum: O Deus meus, ergóne hîc à Te videor? ah quando facie ad faciem ità Te videbo, ùt Tu jam

jam vides me: ô quàm longè recessi à Te! ô quando amabo Te pulchritudo tam nova tam antiqua! &c. itàque in præsentia Dei versandum, uti pisciculus in immenso mari, in quo movetur, vivit, comedit, deliciatur, &c.

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SECT. II.

Tertius modus optimus.

Tertius modus est, ut Deum in omnibus & singulis creaturis contemplemur & aspiciamus. Pro cujus intelligentiâ sciendum est primò, quamcunque rem creatam totam occupari à Divina Majestate, in eáque residere, velut in throno cum suâ Essentiâ omnibúsque Attributis; non aliter, quàm consideramus præsentem in Eucharistia Christum, in qua species non attendimus; sed eum qui sub speciebus latet. Secundò sciendum, quòd, licèt Deus in omnibus creaturis præsens sit, non tamen ex una eadémque causa, uno eodémque modo; sicut anima est quidem in toto corpore, secundùm substantiam uniformiter; quo ad effectus tamen, in pedibus, manibus & capite est difformiter; in capite enim est ratiocinans, in oculis videns, in manibus attrectans, in pedibus ambulans, &c. Ità & Deus est v. g. in terra nos sustentans, in aquâ nos lavans, in igne nos calefaciens, in sole illuminans, in cibis nutriens, in vestibus operiens, in concionibus & libris erudiens, in superioribus regens, & ità in omnibus creaturis aliis, secundùm uniuscujusque naturam & nostram indigentiam. Cùm ergo occurrit creatura v. g. singulari fortitudine prædita, reflectendum est ad Dei omnipotentiam, à qua omnis creaturarum fortitudo provenit; si videamus

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SECT. II.

hominem egregiâ formâ præditum; Dei Pulchritudo cogitanda, à qua omne pulchrum & visu delectabile ortum trahit; si legamus pium librum, vel audiamus sanctum virum loqui, imaginemur ex illis loqui nobis Dei Sapientiam; per hæc enim infinitæ suæ Sapientiæ radium nobis communicat. Verbo; quidquid delectationis, auxilii, solatii ex creaturis haurimus, modo jam dicto ad Deum referre, mentísque oculo in omnibus præsentem Deum contemplari & aspicere debemus, ex Fide certi, omne solatium, voluptatem & gaudium, quibus nos creaturæ afficiunt, ex Deo profluere, ùt ex immenso omnium bonorum & delectabilium oceano. Animus ex horum recordatione ad cœlestia erigendus, Deíque suavitas in creaturis illius gustanda, laudanda, & benedicenda. Hæc praxis præsentiæ Dei utilissima & nobilissima est; hac enim si utamur, non tantùm à creaturis per divitias, honores, voluptates decipiemur; sed servient nobis instar scalæ Jacob, per quam in Angelica innocentia ad Deum ascendemus. Ità creaturis utebatur Propheta David ps. 91. dicens: *Delectâsti me Domine in creatura tua*; ubi Hugo Cardinalis advertit, Davidem non dicere se delectari creaturis, sed Deo in creaturis præsente. Si ergo Deum in creaturis præsentem cogitare, revereri, & adorare adeò utile exercitium sit; erit utique utilius & excellentius eundem contemplari, & præsentem in nobis ipsis adorare; est enim in nobis ùt in sua imagine, & in suo templo, in quo vult agnosci, visitari, honorari, adorari;

rari; est in nobis præsens, dum nos conservat in esse quod dedit, dum nos solatur, protegit, punit, ad bonum excitat, à malo absterret, mediáque ad salutem necessaria subministrat. His consideratis & elicito vivæ fidei actu, omnis generis alii virtutum actus v. g. Humiliationis, Adorationis, Reverentiæ, Admirationis, &c. eliciendi sunt.

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SEC. III.

SECTIO III.

Quid ad praxin hujus exercitii excitare nos debeat, & quibus potissimùm temporibus illi vacandum.

Incumbendum exercitio præsentiæ Dei, quia ille amicus noster est, & de nobis semper cogitat.

UT exercitio huic sancto & utilissimo nos totos demus, exigit gratitudo, & quem amantissimo Deo & Patri nostro debemus, filialis affectus. *Non obliviscaris amici tui in animo tuo*, monet Eccles. c. 37. 6. Si ergo amicus carne & naturâ nobis similis in memoria habendus, quàm non in memoria continuò retinendus, à quo tot in nos fluxerunt beneficia, Deus & Pater noster? Si sciremus terrenum Principem nostrî semper meminisse, non adeò grossi & bardi essemus, quin sæpius ex tenero affectu de eo recogitaremus. Cogitavit de nobis Deus ab æterno, & in ejus memoria fuimus adeò vivaciter & fixè, quasi nihil aliud haberet, quod cogitaret; adeo amorosè, ut Propheta Regius admirabundus exclamet, ps. 39. *Cogitationibus tuis non est qui similis sit Tibi*. Vel, ùt S. Hierony. & alii legunt: *Cogitationes tuas pro nobis, non licet exponere*. q. d. Multis occupatur cogitationibus pater circa filium, maritus

LIB. III. PARS I. CAP. VI. SECT. III.

ritus circa uxorem, amicus circa amicum; ſed in comparationem tuarum, quas noſtrî causâ ab æterno verſâſti & etiamnum verſas, venire non poſſunt. Ingratitudo igitur maxima eſſet, ejus, qui ab æterno cum tanto amore, curâ, & affectu nos in ſua habuit memoriâ, obliviſci.

Hoc exercitio hoc utendum eſt Tempore matutino.

Tempus quod concernit, quo hoc exercitium uſurpandum, eſt. *Primò* Tempus matutinum, quo ſervitutis & obligationis noſtræ penſum Deo reddere poſſumus his vel ſimilibus verbis: Dominus meus & Deus meus, credo firmiſſimè, quòd hîc & ubique præſens ſis, quodque attento hodie oculo, verba, opera, & cogitationes meas luſtraturus ſis, ità ut nihil oculis tuis manere poſſit occultum. O puritas infinita! qua puritate decebit me coram te ambulare! qua reverentiâ coram infinitâ Majeſtate tuâ, opera mea inſtituere! &c. Hi ſimiléſque actus arma miniſtrabunt, quibus op- & expugnare poſſimus, quidquid tandem ſiniſtri nobis accidet. *Secundò.* Sub orationis tam vocalis, quàm mentalis initium hoc exercitium renovandum, ſinè quo multæ irrepent diſtractiones, cum quo autem omnes vanæ phantaſiæ evaneſcent. *Tertiò.* In occaſionibus peccandi, exemplo Joſephi & Suſannæ vivâ fide ante oculos ponenda Dei viventis & videntis præſentia, ne peccato conſentientes turpiter labamur; non ſecus ac piſciculi, qui ſi advertant maris inſtare procellas & tempeſtates, illico profundiſſima maris petunt, ubi ſumma malacia. *Quartò.* Si opus quodpiam raræ virtutis exercendum, maximè utilis eſt vi-

Sub oratione.

In peccandi occaſionibus.

Si extraordinarium bonum opus faciendum.

viva de præsente Deo cogitatio, qui adstat nobis, attendens quomodo in hoc vel illo negotio expediendo nos habeamus. Sic fecit Judith, Judith. 13. quæ jam jam Holofernis caput amputatura per præsentis Dei memoriam se prævie animavit, auxilium implorans, quo ad validum ictum fœmineas Deus vires roboraret. *Quintò.* Vespere examinandum, quomodo in hac vel illâ occasione, in qua gravioris momenti negotia occurrerunt, nos in praxi hujus exercitii habuerimus, cum emendationis proposito in futurum. Si modo & tempore jam dictis, ità Deum in hoc mortali corpore & vitâ præsentem intueri studuerimus; optimè sperare possumus, nos eundem in patriâ inter Angelorum choros facie ad faciem visuros. Legitur de Patriarchâ Jacob, qui fuit figura Electorum Gen. 25. 1. *Habitavit juxta puteum nomine Viventis & Videntis*; hoc est, in præsentiâ omnia videntis Dei, in loco amœnissimo & maximè frugifero; ex quo loco Ismael, qui erat figura Reproborum, recesserat, & *Habitavit in deserto Phara.* Gen. 21. 21. loco sterili & petroso. Hunc Ismaelem relinquamus, Isaaco nos associantes; sedeamus cum eo ad puteum aquarum viventium ante conspectum videntis & viventis Dei, ut aquas gratiarum & virtutum hauriamus, Dei nostri memoriam nunquam deponentes.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. *Tempore vespertino.*

CAPUT VII.

Amor in Christum facit, ut voluntatem nostram illius voluntati conformemus.

Voluntas Dei omnium re-

DOcet S. Thom. 1. part. q. 19. art. 4. quòd Voluntas Dei sit causa omnium rerum

LIB. III. PARS I. CAP. VII.

creatarum, quódque ipsa sit, quæ Cœlum, Terram, Solem, Lunam, Elementa, Homines, omniáque animantia, & quidquid tandem in Universo continetur, creavit. Hanc suam doctrinam Angelicus Doctor desumpsit ex illo S. Pauli ad Ephes. cap. 1. 11. *Operatur*, scilicet Deus, *omnia secundùm consilium Voluntatis suæ*. Sicut ergo Dei Voluntas omnia creavit, ità & omnia de facto regit, & gubernat. Hæc potentissima Dei Voluntas admirabili decore mundum in creatione exornavit; ità quidem, ut juxta ipsammet Altissimi censuram, quæ falli non potest, omnia optimè facta esse, inventa sint; *erant enim omnia valdè bona*. Genes. 2. Ex quo, ùt certissimum evincitur, ad summam quoque excellentiam cuncta esse ascensura, si hac ipsâ Dei Voluntate se sinant gubernari. In creatione omnia se demisissimè Voluntati Divinæ subjecerunt, nec conditoris sese consilio opposuerunt, contenta, in quacunque tandem essentiâ à Dei manu & voluntate ponerentur; ità & dignissimum est, ut & in gubernatione se omnis creatura in omni subjectione voluntati gubernantis accommodet; détque plenissimam potestatem agendi secum, prout ipsi visum & placitum fuerit. Decet præ reliquis hæc subjectio creaturam rationalem, Hominem; utpote tot gratiis & beneficiis à benignissimâ Dei voluntate ornatam. Si contrarium accideret, magna certè injuria hanc de se maximè meritam Voluntatem afficeret. *Cùm homo aliquid vult per propriam voluntatem*, ait S. Anselm. Libro de simili. cap. 8. *Deo aufert quasi suam coronam; sicut enim corona*

Voluntas Divina rerum creatarum est causa.

Dignissimum est, ut homo se subjiciat voluntati Divinæ.

rona soli Regi competit, sic propria Voluntas, soli Deo. Obligati ergo maximè sumus, ut nihil extra Dei voluntatem velimus, & nos totos eidem sacrificemus.

LIB. III. PARS I. CAP. VII.

Amor radix est perfecta conformitatis cum voluntate Divinâ.

Ratio præcipua, quæ nos ad justissimam hanc subjectionem & obedientiam impellere debet, desumitur ex natura amoris; qui nexus est, quo amans amato jungitur, & quo ex duobus unum fit; cùm econtra odium dividat, quod amor unîerat. Hæc amantium unio præcipuè fit in voluntate; quia inter syncerè & vere amantes, in omni re honesta & licita, unum cor, una anima, una voluntas est. Ex quo concluditur animorum & voluntatum conjunctionem pari cum amore passu ambulare; ità, ut ubi exiguus amor, exigua; ubi magnus, ibi & magna voluntatum conjunctio sit. Amor animum, quem semel occupavit, eò inclinat, ut de nullo magìs sollicitus sit, quàm ut impleat Amati voluntatem; unde, ab illo nil audimus aliud, quàm: Quid placet tibi? quid mandas? quid vis? ecce adsum, impleturus ad amussim, quæ fieri à me voles. *Anima* (Deum verè amans) ùt ait Richard. de S. Victore de grad. violent. Caritatis; *ad omnem Divinæ voluntatis nutum facilè se applicat; imò spontaneo quodam desiderio ad omne ejus arbitrium se ipsam accommodat, & juxta Divini beneplaciti modum, omnem suam voluntatem informat.*

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. I.

SECTIO I.

Ad majorem Dei gloriam cedit, si Voluntatem ejus adimpleamus.

In suo quisque statu voluntatem Divinam potissimùm facere potest.

CErtissimè & indubitatè tenendum est, in nullo nos statu meliùs & perfectiùs Dei Opt. Max. gloriam promovere posse, quàm in eo, ad quem ille nos vocavit; dummodo ex parte nostra non negligamus ea implere, quæ in statu illo, ad quem nos vocare placuit, fieri desiderat & præcipit. Deus enim, cùm in omnibus quæ in ordine ad homines agit, præfigat sibi propriam suam gloriam, & immotis ad eam oculis respiciat; ejúsque consilia ex infinitâ procedant sapientiâ; infinitè quàm nos clariùs cognoscit, quæ media ad promovendam suam gloriam accommodata sint, quæ etiam reipsa applicat, dummodo nos ejusdem voluntati refractarii & rebelles non simus. Ut igitur Deum in vita tua glorifices, non opus est, ùt ait B. Henricus Suso, apud Blos. in Dictis PP. ut multâ gratiarum & consolationum cœlestium abundantiâ benedicaris; sed ut tuam voluntatem illius voluntati conformes. Ipsis illis supremis Cœli Spiritibus nihil hoc exercitio gratiùs est, vel esse potest: Unde si adverterent, Deo placere ejúsque esse voluntatem, ut ad vilissimas in terris occupationes sese abjicerent, indilatè cœlum relinquerent, scientes, augmentum Divinæ gloriæ in expletione voluntatis illius situm esse. Quare non immeritò Viri sancti interdùm auditi sunt dicere, malle se ex voluntate Dei esse abjectos terræ vermicu-

cu-

culos, quàm sublimes Cherubinos ex voluntate propriâ; in his enim circumstantiis, ùt scarabæi plùs honorarent & glorificarent Deum, quàm si supremi in Cœlis essent Angeli. LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. I.

Minima operæ cum intentione Dei voluntatem implendi, facta, Deo æque ac grandia placent.

Sic Christus Dominus Redemptor noster æquè alacriter operam navavit arti fabrili, quàm honorifico per totam Judæam prædicationis officio; æquè promptè ligni frustula in officinâ fabrili colligebat, quàm mortuos suscitabat; hæc enim & similia in speciem adeò dissimilia opera perfectissimâ & immutabili obibat intentione, tam in illis, quàm in his voluntatem Patris Cœlestis adimplendi; in hoc enim consistebat Divinæ gloriæ promotio, ad quam promovendam è Cœlo in terras descenderat. Sic & Angeli pari promptitudine per multos annos nocte & die in omni angulo sinè ullo ad merita & conditionem respectu, hominibus advigilant, adstantes tantâ alacritate & industriâ Rustico, quantâ Regi, tantâ mancipio, quantâ Domino; nihil enim aliud quærunt, quàm Dei implere voluntatem. Ad hanc quia non attendit Rex Saul, à Deo abjectus est, ne Rex esset, 1. Reg. 15. *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini? Melior enim est obedientia, quàm victima & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare; & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere, pro eo ergo quòd abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis Rex.*

Conformans se

Honorificum est Creatori, quod creaturam habeat, de qua certus est, quod in nullo ipsi

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. I.

Divinæ voluntati, Deum maximâ gloriâ afficit.

ipsi sit contradictura, disponat de eâ, quidcunque tandem, in manu ejus se quoad omnia resignans, promptissimè exceptura bona & mala, paupertatem, divitias; honorem, ignominiam; ariditates, consolationes; delicias, miserias, vitam, mortem, &c. Certè hæc maxima gloria est, quam ex creatura sua Deus capere potest, si se in manu conditoris sui plenè & planè modo prædicto resignet. Cùm ergo ad Dei gloriam promovendam conditi simus, voluntati Divinæ per omnia obediamus, totos nos ejus sanctissimæ Providentiæ committentes; hæc enim brevissima ad augendam ejus gloriam via est. Ingratissimus est, qui hanc viam non amplectitur; cum tamen supremus ille Cœli & Terræ Dominus, à nobis nullo modo dependens, promptissimè faciat, quoties cupimus, voluntatem nostram; nec ullam eidem, ùt posset, vim inferat; si volumus ambulare, si volumus loqui, si volumus comedere, præsto est voluntati nostræ; imò, quod stupendum, quoties contra ipsum scelus molimur, generali suâ assistentiâ adest; sinè qua nec pedem, nec manum, nec ullum corporis membrum movere possemus, ut voluntatem nostram impleamus. Nunquid ergo dignissimum est, ut nos totos reciprocè ejusdem voluntati tradamus? maximè cùm Voluntas hæc, utpote una eadémque cum Divinitate res, infinitæ dignitatis & sanctitatis sit. Nunquid ergo dignissimum ut ad illius magìs, quàm ad omnium creaturarum voluntatem attendamus? Ita omnino: adeò quidem, ut si juberet Deus tollere è terrâ frustulum glebæ, ma-

Deus facit voluntatem nostram, ergo & nos debemus facere illius.

magìs ad hoc, quàm ad alia quæcunque imperia attendendum esset.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. II.

SECTIO II.

Voluntas nostra cum Divinâ conformanda est, quia omnia quæcunque tandem eveniunt, à Dei prudentissimo consilio, & sanctissimâ dispositione proveniunt.

Dei providentiâ omnia reguntur.

CRedere *inconcussâ fide nos convenit*, ait Cassian. collat. 3. cap. 20. *nihil sinè Deo prorsus in hoc mundo geri ; aut enim Voluntate ejus, aut permissu agi universa fatendum est ; voluntate aguntur omnia, quæ peccatum non sunt ; permissu, quæ peccata sunt. Omnia*, juxta S. Aug. in psal. 9. *ad Divinæ Providentiæ regimen referuntur, quæ stulti, quasi casu, nullâ divinâ administratione fieri putant.* Examinemus nonnihil ea, quæ evenire homini solent, & discutiamus quomodo ad hoc regimen referenda, pro quo

Nihil fit casu.

Notandum cum S. Aug. loc. cit. quòd in nostra vita nihil temerariis motibus agatur, nec quidquam, quantùmcunque exile & parvum sit, accidat solo casu ; sed in omnibus immisceat se manus Domini. Quòd hic formosus, alter deformis, hic sanus, alter æger ; unus Germanus, alter Hispanus ; unus hoc, aliùs alio loco natus ; quòd hic in deliciis, alter vivat in miseriis ; ille in libertate in regio palatio ; iste in captivitate in carcere ; unus honorifico, alter infami fine vitam claudat, &c. Hæc omnia in Divino illo

LIB. III. PARS I. CAP. II. SECT. II.

illo consistorio ab æterno prævisa, ordinata & conclusa sunt, ut suo tempore fiant. *Ego Dominus & non alter*, ait Deus apud Prophetam Isai. cap. 45. *formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum, ego Dominus faciens omnia hæc.* Et Deuteron. 35. *Ego occidam & ego vivere faciam, percutiam & sanabo. Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit?* Amos. cap. 3. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Eccles. 11.

Et hoc non tantùm verum est, quo ad naturales & necessarios effectus, ùt sunt morbi, mors, calor, frigus; quæ à causis liberum arbitrium non habentibus procedunt; sed etiam quo ad effectus à libero arbitrio provenientes, v. g. Si ab alio maledictis lacessaris, injuriâ afficiaris, percutiaris, spolieris, &c. Doctrina hæc, multis lapis offensionis est, dum persuadent sibi, hæc à Deo, utpote severè similia prohibente, non fieri; sed tantùm à perversa hominis voluntate; sed contrarium certissimum est, & tam liberas, quàm naturales & necessarias hominis operationes à Divinâ Voluntate procedere. *Ecce ego*, dicit Dominus Davidi 2. Reg. 12. *suscitabo super te malum de domo tuâ, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo.* Ex hoc & aliis bene multis S. Scripturæ locis colligere licet, Deum omnium malorum, excepto semper peccato, causam & authorem esse. *Quidquid hic*, ait S. Aug. in psal. 148. *accidit contra voluntatem nostram, noveris non accidere, nisi de voluntate Dei, de Providentiâ ipsius, de ordine ipsius, de nutu ipsius, de le-*

Omnium malorum, excepto peccato, Deus causa est.

legibus ipsius, & si nos non intelligimus, quid, quare fiat, demus hæc Providentiæ ipsius; quia non sunt sinè causâ. In hac optimè fundatâ doctrinâ in omni rerum eventu constantes perstemus, nec instar maris fluctuum hinc indè moveamur & vacillemus. Judæi olim à Deo castigati persuadebant sibi, captivitatem & alias immissas miserias evenisse sibi ex casu, non ex Divina Providentia; ob quam causam correpti sunt à Propheta Thren. 3. *Quis est ille, qui dixit ut fieret Domino non jubente? ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala? nos inique egimus & ad iracundiā provocavimus.*

Quomodo Deus illarum actionum, quæ peccatum involvunt, causa sit.

Quidquid ergo sinistri tibi infertur, in bonis famæ & fortunæ, in corpore, & animâ; Divinæ omnia adscribe Providentiæ, quæ suâ manu his in te flagellis paternè animadvertit. Dicis: Mala quæ mihi inferuntur; ùt sunt gravis injuria, bonorúmq; meorum direptio, &c. sunt peccata mortalia, quâ ergo ratione Deus infinitè Sanctus potest circa hæc disponere, ordinare, imò ipse agere? Respondetur ad hoc; quòd Deus, qui, ipsa substantialis Sanctitas & Puritas est, author peccati esse non possit; hinc tamen non sequitur, malorum antè dictorum Deum causam esse non posse; duo enim in his & similibus malis consideranda sunt; *physicum* & *morale*: *physicum* est, motus brachiorum quo tibi bona tua tolluntur, motus linguæ dum fama læditur, &c. motus hic in esse suo physico seu naturali bonus est, sicut omnia naturalia, quo ad entitatem physicam bona sunt; hic igitur motus & à Deo & ab homine simul perficitur. *Morale* autem in si-

Quòd in actione malâ est physicum, à Deo est, non quod in illâ morale est.

milibus

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. II.

milibus actionibus, quod nihil est aliud quàm difformitas à recta ratione & transgressio mandatorum Dei, intrinsecè & ex natura sua malum est, atque adeò esse non potest à Deo, sed fit à solo homine: non secus ac incessus hominis claudi necessariò causatur & ab animâ & à pede claudicante seu tibiâ malè affectâ, claudicatio verò, præcisè loquendo, ùt est motus imperfectus & curvus, procedit tantùm à pede claudicante & læsâ tibiâ, nequaquam ab animâ. Ità omnia mala opera quoad entitatem physicam tam Deo, quàm homini adscribi debent, quoad entitatem verò moralem & malitiam sub entitate physica latentem soli perversæ hominis voluntati, ùt radici vitiatæ, non verò omnium bonorum fonti Deo Opt. Max. imputari debent. Quoties Deus in operibus nostris auxilio suo nobis adest, nihil aliud per hunc suum concursum intendit, quàm ut per hujus actus physici positionem boni aliquid efficiatur, nequaquam intendens malitiam in hoc vel illo opere latentem, quà malitiâ tantùm à nostrâ voluntate inficitur.

Sciendum ulteriùs, quòd, si Deus concursum suum det linguæ detrahenti, rapacibus manibus &c. non alium finem habeat, quàm ut te honore & bonis, quibus in tuî æternam perniciem abusurus esses, privet; sed voluntas ejus & mens non est, ut hoc per detractorem & furem cum peccato fiat; peccatum annexum non oritur ex Dei proposito, sed ex hominis perversâ voluntate. Parens degenerem suum filium ad triremes relegans, vult,

vult, ut per sœpius repetitas castigationes & verbera ad saniorem mentem reducatur; si filiũs vapulet à remigum Præfecto inter castigandum blasphemante, certè parens blasphemiarum illarum causa non est; sed potiùs eidem displicent; tantùm enim mandavit Præfecto, ut filium castiget, non ut blasphemet. Iterum; si Judex Reum morti adjudicet, Carnifex verò ex invidiâ & odio in Reũ hanc sententiam exequatur, Judex hujus odii causa non est, qui tantùm voluit, ut pro merito supplicio Reus afficeretur; non ut id fieret cum odio. Sic & Deus, dum bonis spoliaris, per hoc intendit, ut te ipsum spolies vitiis, & virtute induas, quæ intentio sanè cum peccato furis nullam habet connexionem. Accedit, quòd Deus millenis aliis modis, quibus nullum peccatum admixtum esset, hanc suam intentionem exequi potuisset.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. II.

Ex his jam adductis rationibus & S. Scripturæ locis Viri sancti semper Deo adscripserunt, quidquid tandẽ illis adversi vel à malis vel à bonis illatum est. *Dominus dedit, Dominus abstulit*, ait Job. cap. 1. *sit nomen Domini benedictum.* Non dixit, ùt bene advertit S. August. in psal. 32. Dominus dedit & diabolus abstulit; sicut Domino placuit, ità factum est, non sicut diabolo placuit. Videamus quomodo se habuerit incarnatus pro nobis Deus, dum dura & aspera subeunda fuerunt: cùm Petrus zelo indiscreto passionem illi dissuaderet, strictóque gladio conaretur impedire, ne Dominus caperetur, dixit ei Christus Joan. 18. *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum?* quo loquen-

Soli Deo calamita-

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SEC. III.

di modo passionem suam non adscripsit Judæis accusantibus, Judæ proditori, Pilato ad mortem condemnanti; &c. qui tamen omnes immediatè ad mortem concurrerunt; sed Domino Deo; & quidem, non ùt severo Judici, sed ùt amantissimo Patri. Ergo & nos non attendamus ad lapidem, more rabidi canis, qui in nos jacitur, sed ad manum jacientem. *Intendat Caritas vestra*, suadet S. August. loquens de patiente Jobo, *ne fortè dicatis*: hæc mihi Diabolus fecit; prorsus ad Deum tuum, refer flagellum tuum.

tes adscribendæ, exemplo Christi.

SECTIO III.

Voluntati Divinæ nostra conformanda est, quia Deus omnia in summâ facit sapientiâ, refértque ad perfectissimum finem.

QUòd Deus infinitè sit sapiens, absoluta veritas est; nec sanæ mentis homini incidet de re adeò certa, vel minima dubitatio. *Quàm magnificata sunt opera Tua Domine!* exclamat Psalmista ps. 103. *Omnia in sapientiâ fecisti.* Et iterum psalm. 110. *Confessio & magnificentia opus ejus.* Vel, ùt Hieronym. & alii legunt, *gloria & pulchritudo*; hoc est, opera Dei nihil aliud sunt, quàm pulchritudo, decor & gloria. *Justitiâ Dei factum est*, ait S. August. apud Granad. ad 1. p. 11. 2. disti. 3. sect. 1. & seqq. *ut non modò sint omnia, sed etiam sic sint, ut omnino meliùs esse non possint. Mos Dei est*, ùt docet S. Thom. lib. de quant. animæ cap. 33. opus. 62. *quòd omnia opera sua in summo bene facit; opus quippe Cœli, Angelorum, & Hominum & aliarum creaturarum*

Quæ à Deo facta sunt, meliùs fieri non potuerunt.

turarum adeò bene fecit, ut meliùs excogitari non possit. LIB. III. PARS I. CAP. VII. SEC. III.

Si ergo Deus minimam etiam creaturam suâ voluerit pulchritudinis coronâ exornare; ut meliùs fieri non possit; quâ non exornabit hominem, præcipuum opus manuum suarum, in cujus obsequium cætera condita sunt? *Dominus Sapientiâ fundavit Terram, Stabilivit Cœlos prudentiâ, Sapientiâ illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.* Prov. 3. Si tantam in ædificando Cœlo, & sublunaribus inanimatis adhibuerit prudentiam, & maximâ de facto gubernet; qua non gubernabit homines naturâ multò nubibus, abysso, rore præstantiores? Propheta David loquens de admirabili Dei, populum Israeliticum regendi modo (qui populus omnes omnino homines significat) ait ps. 77. *Pavit eos in innocentiâ cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.* Quibus ultimis verbis innuere vult Propheta; quòd, quidquid manus Dei circa hominem disponit, & ordinat, fiat cum manibus plenis intellectu, omniáque circa hominem fiant, in summa prudentia, & summâ sapientiâ, quæ errare non potest.

Nihil Deus tantâ gubernat Sapientiâ quàm hominem.

Ex his concludendum, & pro certo tenendum, omnes nostræ animæ vel corporis qualitates, statum, officia, jacturas, paupertatem, divitias, honores, morbos, afflictiones, tentationes, &c. procedere ab intellectu infinito summáque Sapientiâ, qua Deus nos gubernat, *attingens à fine usque ad finem fortiter, & disponens omnia suaviter.* Sap. 8. *Tu autem Domine virtutum, cum tranquillitate*, vel, ut græcus habet, *cum Epikeiâ, judicas, & cum*

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SEC. III.

Deus cautissimè nobiscum procedit.

magnâ reverentiâ disponis nos. Sap. 12. Tracta nos reverenter, ùt vivas Tuî imagines, & cum tanto respectu quasi pares Dignitate Tibi essemus. Tractas nos, ùt vitra crystallina cum magnâ cautelâ & timore, ne frangantur. Et si interdum, re ità necessariò exigente, per jacturam bonorum vel famæ nonnihil duriùs attrectes; fit idipsum cum magnâ deliberatione & discretione, ne quid nimis; ne egregiam illud manuũ tuarum plasma ultra vires gravetur. Non secus ac Chirurgus, qui cautissimè læsum viri Principis membrum cum timore tractat; ne acerbiùs ex culpa sua vulnus doleat; Personæ siquidem dignitas exigit, ut modestissimè cum ea agatur.

Quæ immittit Deus, seu bona, seu mala, ad suam gloriam dirigit, & nostram salutem.

Pro certo deinde tenendum, omnia nobis immissa vel bona vel mala à Deo dirigi ad suã gloriam & nostram salutem; cùm enim infinita Bonitas sit, satagit nos creaturas suas perfectas reddere, tótque communicat Divinitatis suæ radios, quot pro dispositione & modulo suo infirmitas nostra capere potest; cúmque nos tanto eidem pretio steterimus, ab amore in nos impellitur, ut, quæcunque eveniunt, ad nostram dirigat salutem. Nulla chirotheca tam exactè manui; nulla vagina tam exactè gladio potest quadrare, ùt nostræ saluti accommodata sunt, quæ inferuntur à Deo sivè corpori sive animæ; dummodo nos forte oblatâ uti, & Divinæ providentiæ cooperari noverimus. *Voluntas Dei sanctificatio vestra*, asseverat S. Paul. 1. Thes. 4. O qui & quales, in nobis producerentur fructus, si nos totos Deo daremus

remus

temus eúmque in proposito opere non impediremus! Quia Cœli Orbes promptissimè se moventi accommodant, hinc est, quod motus eorum adeò sint ordinati, rebúsque sublunaribus adeò proficui; si moventi resisterent, volentes se motu alio circumagere; in quantam conjicerent confusionem totum universum? Itá etiam si humana voluntas Divinæ se conformat, omnia in hoc Microcosmo, Ordine pulcherrimo aguntur, súntque in optimâ harmoniâ omnes animæ potentiæ, omnia membra, omnes passiones; si econtra Divina voluntas rebelli fronte rejiciatur, nullo servato ordine omnia confundentur, & susque deque vertentur. Jerem. 8. dicit se Deus similem figulo, qui mediante rotâ in certas figuras lutum efformat: utinam sub Cœlestis hujus Figuli manu ùt ductile lutum tractabiles essemus; quàm egregia Divinus ille Figulus vasa formaret! *Si creta nostra*, ait P. Claud. Aquav. quintus Societ. Jesu Generalis Epist. de felici progressu, *pro eâ libertate, quâ prædita est, currentis rota cursum non impediret, & quod inde sequitur Artificis propositum, atque ideam non disturbaret; quàm pulchra passim & nobilia vasa videremus!* Si sapimus, huic nos Figulo conformemus. Nunquid stultissimus esset cœcus à nativitate filius, qui Patrem prudentem & videntem sequi detrectaret? Cur ergo nos non sequimur ducentem Deum? esto nonnunquam ducat in præruptos montes, & ascensu difficiles adversitatum petras. Bono in his animo esse oportet; seducere nos non potest viam monstrans amantissimi hujus

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. III.

Quanta ex conformitate cum Divinâ voluntate bona proveniant.

Patris Dextera; qui nos incomparabiliter plùs amat, quàm amamus nos ipsos. Corpus, ait S. Greg. Nazianz. orat. 16. à n. 2. formosum dici non potest, si per totum in æquali esset planitie, instar tornati baculi; pulchritudinem habet ab extantiis, cavitatibus, membris jam parvis jam magnis; ità & vita nostra excellens & coram Divinæ Majestatis oculis pulchra fiat oportet per continuam jam tristium jam lętorum eventuum variationem. Si hunc ordinem taxemus, quia causam, ob quam hæc fiunt, ignoramus; similes erimus vertigine laborantibus, quibus omnia videntur circumagi, cùm tamen stent immota, soláque hujus persuasionis causa sit, motum inordinatè in capite cerebrum.

SECTIO IV.

In conformitate voluntatis nostræ cum Divinâ, consistit omnis nostra perfectio.

Ad magnam in Cœlis gloriam evehit conformitas cum Divinâ voluntate.

IN vitis Sanctorum Ord. S. Dominici refertur de S. Stephanâ de Susino magnæ sanctitatis Virgine, quòd vice quadam in raptu quosdam sibi olim notos inter Choros Seraphinorum translatos viderit. Cùm causam tantæ excellentiæ interrogaret, responsum eidem fuit; tantum gloriæ gradum eos promeruisse ob conformitatem voluntatis cùm divinâ. Ex quo proinde sublimi gloriæ gradu manifestè colligi potest, homines hos, per sanctum hoc exercitium ad supremum quoque gratiæ gradũ evectos fuisse in terris.

Quæ

Quæ veritas probatur ulterius tripliciter. *Primò.* Sicut intellectus Divinus eſt regula omnium veritatum; ſic & Voluntas Divina eſt regula omnis bonitatis, adeò quidem recta, conſtans & immobilis, ut ne ad minimam quidem mali ſpeciem torqueri & inclinari valeat: cùm igitur Intellectui Divino nihil conforme eſſe poſſit, quòd hoc ipſo non ſit etiam veritati conforme; ſic ad nihil voluntas Divina propendere, nihil velle poteſt, niſi quod bonum eſt. Imò quod plùs eſt, ſicut hæc Voluntas infinitè eſt ſancta, ità omnia ſanctificat, ad quæ ſe extendit, dátque rebus adiaphoris egregiam formam & bonitatem, quamprimum eas voluerit, ſibíq; in iis complaceat. Ex quo ſequitur, quòd, qui ſe conformat Divinæ voluntati, nunquam errare poſſit, ſed in perfectionis ſtudio nimiùm quantùm proficiat. Et ſicut nulla voluntas perfectior Voluntate Divinâ inveniri poteſt, ſic & voluntas creata huic ſe conformans perfectior eſt omni alia voluntate creatâ. *Secundò.* Sanctitas & perfectio ſubjectatur in voluntate, & in potentiis animæ velut in throno reſidet; ex quibus, per omnem animam radios ſuos evibrat, ſéque per intellectum animíque paſſiones diffundit. Unde neceſſariò homo ſuam mortificans voluntatem, eámque Divinæ uniens, omnem cum eâ ſanctitatem & perfectionem conſequi neceſſe eſt. *Tertiò.* Eò res eſt perfectior, quò magis accedit & unitur formæ, à qua ſuum eſſe habet. Sic corpus eò perfectius eſt, quò perfectiori modo anima eidem unitur, & quò perfectiùs corpus animæ ſubjectum

Facit ut opera ſint præſtantiſſima.

Quod probatur.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. V.

jectum est. *Sic mentis humanæ perfectio*, ait S. Thom. 2. 2. q. 81. art. 7. *in hoc consistit, quòd Deo subjiciatur.* Eò instrumentum in qualibet arte perfectius est, quò tractabilius est circa ea, ad quæ elaboranda ab artifice paratum est. Et si simile instrumentum intellectu præditum esset, se ultro in artificis manum ingereret, sinerétque se tractari, versari, moveri in omnem partem; quia hic finis est, ad quem paratum fuit. Nos homines Dei instrumenta sumus, quos ideo condidit, ut suam per hæc instrumenta gloriam promoveat; exigit ergo naturæ nostræ conditio, ut nos totos eidem subjiciamus, exhibeamúsque promptos in omni eo, quod vel per nos, vel in nobis, vel de nobis fieri, eidem placitum est. *Dicamus* ergo *ei, quod dicitur in Isaia: Posside nos.* S. August. in psalm. 131.

Hæc voluntatis nostræ in Divinam subjectio, est sacrificium Deo gratissimum; inter omnia opera meritoria, maximè meritorium, & opus summi in Deum amoris; ex quo quis omni momento plures divitiarum cœlestium thesauros colligere potest, quàm ex alio quocunque, multorum etiam annorum spatio.

SECTIO V.

Per conformitatem voluntatis nostræ cum Divinâ, consequimur pacem, & mentis perpetuam tranquillitatem.

Sine quiete nihil est diu durabile.

OMnia, quæ in universo condita sunt, naturalem sentiunt propensionem ad quietem, nec ullis parcunt, pro eâ consequen-

quendâ, laboribus; cùm enim quodlibet ens conservationem suam desideret, conservari autem sinè quiete non possint; nam: Quòd caret alternâ requie durabile non est: hinc quidquid vivit, studiosè disquirit, ut quiete debitâ potiatur. Præ cæteris creaturis in hanc quietem fertur Homo; sed in hoc infelix, quòd modum nesciat, quo tantum thesaurum invenire possit. *Vivere Gallio frater*, ait Seneca Epist. 44. *omnes beatè volunt, sed ad pervidendum quid sit, quod beatam vitam efficiat, caligant.* Quærunt plerique hanc quietem in iis, quæ magìs inquietant, ut credere quis posset, quòd ultro se ipsos perditum eant. *Cùm summa beatæ vitæ sit solida tranquillitas*, pergit Seneca l. c. *& ejus inconcussa tranquillitas, sollicitudinis causas colligunt, & per insidiosum iter vitæ non tantùm ferunt sarcinas, sed & trahunt*: & ità ad solidam quietem nunquam perveniunt. Quænam ergo media ad hanc quietem comparandam accommodatissima sunt? non alia, quàm perfecta voluntatis nostræ cum Divinâ conformatio. Alphonsus Arragoniæ & Neapolis Rex, magni judicii & raræ doctrinæ Princeps, quæsitus quem judicaret in terris beatum? Ille, ajebat, beatus est, qui se perfectè subjicit Divinæ Voluntati, tàm in prosperis quàm in adversis. Ità refert Panormitan. in vita Alphons. Alphonso adstipulatur S. Dorotheus, juxta quem Doctr. 1. ille solidâ quiete potitur, qui propriâ voluntate mortificatâ, solam sinit in animâ suâ vivere Voluntatem Divinam. *Gloria in altissimis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis*, canebant nato Domino

Medium aptissimum ad acquirendam quietem.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. V.

Angeli, Luc. 2. Quinam autem hi homines? certè illi, quorum voluntas conformis est Divinæ, quæ in summo gradu bona est, sinè qua necessariò voluntas hominis mala, & quod inde sequitur, inquieta est.

Inquietus semper est, qui se voluntati divinæ non conformat, quod ab exemplo probatur.

Docet idipsum quotidiana experientia. Sit exemplum Religiosus; qui advertens se huic vel illi officio, quod ad gustum non est, à Superiore applicandum, omnem movet lapidem, mille fingit excusationes, imò per apertam contradictionem, Superiorem eò adducit, ut officio non applicetur, quod timebat; non multò post, aliò mittitur, officio applicatur, quod voluntati & sensualitati illius perquam gratum. Quid inde haurit fructûs? vix attingit locum, vix officio, cui, non Divina Providentia, sed sua eum voluntas applicavit, incipit fungi; & jam se deceptum invenit, inquietatur, tentatur, omnia ei contraria accidunt, incurrítque manifestum salutis periculum. Et hoc meritò; quia ad suam phantasiam detorquere voluit Divinam Providentiam, eámque cogere, ut alia subministraret ad salutem media, quàm ea, quibus ab æterno in salute illius procurandâ, uti decreverat. *Hoc quippe ad æternam justámque legem Dei pertinuit*, discurrit S. Bernard. *ut qui à Deo noluit suaviter regi, pœnaliter à se ipso regeretur, quíque sponte jugum suave & onus leve Caritatis abjecit, propriæ voluntatis onus pateretur invitus.*

Ratio, quare causa quietis sit

Causa fundamentalis, quòd hæc conformitas imperturbabilis quietis & pacis parens sit, est, quia omnis animi inquietudo & turbatio ab aversione, id est, rebellione nostræ vo-

voluntatis oritur. Si v.g. cogimur hoc vel illud agere contra nostram voluntatem, si non permittimur facere, quod libenter vellemus; si nobis resistitur & voluntati & sensis nostris non pareatur. Si verò omnia ad voluntatem nostram succedant, si nemo nobis resistat; si omnes faciant, quod ipsi fieri volumus; impossibile est non habitare pacem & quietem in cordibus nostris; impossibile est, quod non ex omni parte contenti vivamus. Hanc felicitatem, hanc pacem & quietem, quis alius sibi promittere audebit, quàm is, qui voluntatem suam Divinæ subjecit? Cùm enim omnia, quæ in mundo eveniunt, eveniant ex Dei voluntate; homo verò talis nihil aliud velit, nisì quod Deus vult; indubitatum est quod in omni rerum eventu impleatur ejus voluntas, & semper sinè ulla contradictione gaudeat; quia omnia contingunt juxta suum beneplacitum & voluntatem. *Nulla hominum conditio felicior, quàm illa justorum*, ait Salvian. lib. 1. de Providentia, *qui Dei voluntati per omnia acquiescunt. Humiles sunt, hoc volunt: Pauperes sunt, paupertate delectantur. Itáque quidquid acciderit eis, quicunque verè religiosi sunt, beati dicendi sunt; quia inter quantumlibet aspera, nulli lætiores sunt, quàm qui hoc sunt, quod volunt. Nemo aliorum sensu miser est, sed suo. Et ideo non possunt esse falso judicio miseri, qui sunt verè suâ conscientiâ beati.*

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. IV. *Conformitas cum Divina voluntate.*

Hæc jam dicta intelligi ità non debent, quasi homo, se in omnibus volenti Deo conformans, in omnibus adversitatibus insensibilis sit, vel quasi carni & sensualitati adver-

Qui se voluntati divinæ conformat,

sa

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. VI.

propter adversa tristatur tantùm quoad partem hominis inferiorẽ.

ſa moleſta non ſint: ſunt utique; ſed tantùm parti inferiori ſive homini animali: ad ſuperiorem non aſcendunt, partem rationalem non inquietant; fruitur ibi ſummâ malaciâ. Ità Chriſtus inter flagra, ſpinas, ſputa, alapas, irriſiones, &c. animo manſit pacatiſſimo, omnium bonorum abundantiâ repletus: Quoad partem inferiorem in abyſſo quodammodo conſtitutus erat tormentorum; quoad ſuperiorem, infinitis fruebatur gaudiis.

SECTIO VI.

In quibus Voluntati Divinæ, noſtra conformanda ſit.

Conformanda voluntas noſtra cũ Divinâ.

Primò In aura temperie, frigore, calore, &c.

COnformare voluntatem noſtram Divinæ debemus *Primò*, in iis, quæ extra nos ſunt v. g. in calore, in frigore, tempeſtate, bello, peſte, &c. in omnibus his decet nos velle, ut fiat, quod fit; dicendúmque in ſimili trium Puerorum canticum Dan. 3. Benedicite frigus & æſtus Domino. Benedicite glacies & nives Domino, &c. Hæc omnia inanimata Deum laudant, dum ei obediunt, ejúſque ſanctam implent voluntatem.

Secundò, In fame, ſiti, &c.

Secundò in iis, quæ proximiùs nos tangunt; ut in fame, ſiti, divitiis, paupertate, contemptu, ſolatio, tentatione, &c. Quæ omnia accipienda ſunt animo grato & tranquillo; utpote quæ ex Providentia plùs quàm paternâ & maternâ procedunt, quibus amantiſſimus Deus ad ſalutem nos ducere intendit.

Ter-

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. VI.

Tertiò In defectibus naturalibus.

Tertiò. Divinæ Voluntati acquiescendum in defectibus naturalibus animæ; nec murmurandum, si quis nactus sit ingenium hebes, labilem memoriam, tenue judicium, &c. ex quo capite meliora meriti sumus? ob hæc ipsa, quæ accepimus, quantumcunque tenuia sint, Deo obligati sumus, gratiásque agere tenemur: Imò oportet acceptis ità contentum esse, ut ne plura desideremus quidem; certi, quòd ità in numero, pondere, & mensurâ suas nobis gratias contulerit, ut judicaverit nullâ nobis ulterius ad sibi dignè & laudabiliter serviendum opus esse. Artifex instrumentum suum in tali formâ, figurâ, crassitudine, & longitudine elaborat, quali novit sibi in labore usui esse posse. Ità & Deus cuique tantùm tribuit ingenii, memoriæ, aliorúmque donorum naturalium, quantùm noverit esse necessarium; ut illo velut instrumento ad suum propositum uti possit, tantúmque gloriæ capiat, quantùm sibi ex illo capere præstituerat. Omnia igitur ex eo dependent, ut iis, quæ accepimus, bene utamur, sive parva sint, sive magna. Optimus ille in comedia censendus, qui suam personam optimè agit, sivè sit persona Regis, sive rustici, Domini seu servi; neque enim laudem meretur, cui persona Regis defertur; sed is, qui personam suam optimè agit. Sœpius fit alicui maxima gratia, è qua dependet æterna salus, quòd sit stupidioris ingenii, & plura desint animi talenta; vasta memoria, acutum ingenium, excellens doctrina subministrant sœpe superbiæ fomitem, exponúntque iis præditum

sa-

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. VI.

salutis periculo. Præstat mediocritas quâ omni liberamur periculo, & quæ vitam conciliat securam & quietam, quæ sæpissime millenis involvitur curis per exquisitam talentorum excellentiam. Religiosus, cui ex vi statûs & vocationis incumbit studere Humilitati, Patientiæ, Obedientiæ, si multis talentis desuper acceptis instructus sit, sœpe omni curâ animæ, & eorum quæ Dei sunt, sepositâ, in superbiam effertur, honores & nominis existimationem avidè prensans, non sinè grandi æternæ salutis discrimine. Nunquid huic major obtigisset gratia, si Divina manus parciùs dedisset, quo modò turpiter abutitur? Quod interim ità intelligendum non est, quasi Dei dona & talenta ex se mala sint, sed quia bonis malus malè utitur.

Quartò; In morbis.

Quartò. Nos totos cum corpore & anima Divinæ Voluntati subjicere debemus in morbis, quicunque ii sint, & qualescunque corporis partes afficiant. Sivè febris, sivè pestis, sivè podagra, sivè calculus, &c. Prohibitum tamen non est, imò Dei voluntas est, ut ad leniendos vel tollendos dolores congruentia remedia adhibeantur. Si hæc nihil efficiant, palàm in doloribus ostendere debemus, Christianâ nos resolutione armatos esse, omniáque promptè perpessuros, quæ immittet paterna Dei manus: oportet adhæc per nostræ voluntatis cum Divinâ conformationem dolores Deo offerre, & identidem inclamare cum Epicteto & Astione sub Diocletiano martyrio affectis: *Christiani sumus Domine Jesu, Tua Voluntas semper in no-*

nobis fiat. Et si vetus Adam generosæ resolutioni se opponat, per increpationes objurgandus; temeritatis natura redarguenda erit, qua se Domino Deo suo opponere & sanctissimæ ejusdem Voluntati contradicere non veretur. Et quid murmura juvant? Patiendum tamen est, nec ob murmura sententiam suam Deus mutabit. *Consilium meum stabit, & omnis Voluntas mea fiet.* Isai. 46. Virtutis est, necessitate in bonum uti, & scire fortiori cedere. *Si quid non possum, non posse me gaudeo*; ait Senec, Epist. 26.

Quintò Quoad modum & tempus mortis.

Quintò. Resignare nos in manus Dei oportet, quoad tempus & modum mortis. Moriendum tandem est, seriùs aut citiùs. Statutum hoc est, nec mutabitur. Vi hujus sententiæ moriendum certo anni tempore, certo die, certâ horâ, certo momento; certo modo, & non alio. Unus moritur in lecto, alter in sylva; unus aquis, alter laqueo præfocatur, &c. Hoc ergo mortis genere, hoc moriendi tempore contentos nos esse convenit, quod nobis præordinavit æterna Dei Sapientia; hæc enim sola mors Deo placet, hæc sola mors saluti nostræ maximè proficua est. Mors illa felicissima est, si homo emundatâ præviè per Confessionem conscientiâ; nullâ ad Cœlum, Infernum, salutem vel damnationem factâ reflectione, se totum in Voluntatem Dei ejúsque manus conjiciat, ipsi relinquens omnimodam dispositionem & libertatem, mittendi animam ad illum locum, in quo ipsum magìs glorificare, laudare, & benedicere possit. Hoc perfectissimo modo videtur obiisse Redemptor noster,

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECT. V.

dum, ait in cruce, Luc. 25. *Pater in manus tuas commendo Spiritum meum.* Certum eſt, quod Chriſtus non ideo animam è corpore egreſſuram Cœleſti ſuo Patri commendârit, ut eam ſalvaret; ab inſtanti enim creationis ſuę viſione beatificâ gaviſa fuit; nec petivit, ut Pater animam liberet ex inferno, ad quem tantùm deſcendit, ut ejus portas confringeret, ſuámque ibidem gloriam palàm faceret: videtur igitur prætactis verbis Chriſtus voluiſſe dicere: Pater mi, Anima mea quamdiu in corpore hoc meo fuit, ſummam Tuî gloriam ſemper & ubíque quæſivit; complaceat ergo Tibi, ut & in ipſo egreſſu ab illa ſemper & ubíque lauderis & glorificeris.

Inſtar jumenti ſimpliciter Deo obtemperandum.

Optimè declarat Pſalmiſta David, quomodo voluntas propria abdicanda & Divinæ ſubjicienda his verbis pſ. 62. *Ut jumentum factus ſum apud Te.* Jumentum in labore Domini ſui non diſcernit locum; ubique enim ſive in valle, ſive in monte, Ruri aut Domi, ad dextram vel ad ſiniſtram duci & regi ſe ſinit: Non diſcernit tempus; omni horâ, de die & nocte, manè & veſpere ad laborem ſtat paratum: Non diſcernit perſonam, ſinítque ſe æquè regi ab imberbi juvene ac cano ſene: Non diſcernit onus, perinde habens, ſive luto ſive ligno, ſive ferro ſive auro oneratum ſit. Oportet nos induere naturam talis jumenti, præſentare nos Deo, dicentes: *Ut jumentum factus ſum apud Te*; ſto coram Te Deo meo, ùt promptum & innocens animal, quod nihil optat, nihil eligit, paratum ſinè diſcretione loci, temporis, perſonæ, oneris ſe accommodare arbitrio & vo-

luntati

luntati Domini ſui. Oportet nos per voluntatis noſtræ ſubjectionem Domino Deo chartam blancam porrigere, ut eidem inſcribat juxta beneplacitum ſanctiſſimæ Voluntatis ſuæ, quidquid illi placuerit. Digniſſima ſunt verba, quæ in hanc ſcribit Seneca Ep. 107. ut adducantur: *Sic vivamus*, ait, *ſic loquamur, ut paratos nos inveniat atque impigros fatum. Hic eſt magnus amicus, qui ſe Deo tradidit; & contrà, ille puſillus & degener, qui obluctatur, & de ordine rerum malè exiſtimat, & emendare mavult Deos, quàm ſe.*

SECTIO VII.

Praxis conformationis humanæ voluntatis cum Divina, & quædam huc facientia documenta.

CONformitas voluntatis humanæ cum Divinâ in hoc conſiſtit, ut purè ſinè ullâ exceptione velimus, quod vult Deus, & ideo velimus, quia ille vult. Actus hujus virtutis exerceri poſſunt in caſibus ſectione præcedenti poſitis hoc vel ſimili modo: v. g.

Actus reſignationis pro temporis & accidentium exigentiâ.

Primò, in aeris inclementiâ: Fiat Domine quod Tu vis, & quomodo vis, in calore, in frigore, in nive, in grandine, in fulgure, in aeris mutationibus, in inordinatis elementorum motibus. Quòd, quomodo, quando, & quare Tu illa vis, & ego illa volo.

In fame & ſiti & reliquis incommoditatibus.

Secundò. Fiat Domine quod, quomodo & quando vis mecum agere in fame & ſiti, in defectu & paupertate, in oppreſſione & injuriâ, in calumniis & detractionibus, in tædio & deſolatione. Me totum Tibi trado,

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SEC. VII.

age mecum in his, & in omnibus aliis casibus per omnes casus & adversitates, ut tuæ placet sanctissimæ Voluntati.

In morbis.

Tertiò. Fiat Domine in morbis mihi immittendis quod vis; Tu scis quot & quales mihi ab æterno decreveris: utroque eos brachio amplexor, eósque volo quos Tu vis & non alios, irruant in me quando vis; affligant quamdiu vis, & quantùm vis secundùm Tuam voluntatem.

Tempore mortis.

Quartò. Moriendum mihi erit Domine Deus meus. Fiat ergo voluntas Tua; quia Tu vis, paratus ego sum: & licèt evadere possem fatalem hunc ictum, nollem tamen; quia Tu vis & Tibi placet, ut eum suo tempore subeam. Quòd tempus concernit; dispone illud, ùt Tibi placet & vis, sit hoc anno, hoc mense, hoc die, hac horâ, hoc momento; ad nutum tuum sto paratus; quamprimum vis, dicam: Adsum. Quod modum attinet, eundem volo, quem Tu; moriar morte naturali vel violentâ, honorificâ, vel infami; Ruri vel Domi, in aqua vel igne, &c. perinde mihi est; id ratum & gratum habeo quod Tu: Id unum obsecro, ut mors inveniat me in statu gratiæ.

In iis, quæ nobis liberum est agere, vel non agere, non nostra sed Dei voluntas sequenda.

Notandum est circa hujus exercitii actus, ut, si quid occurrat quod nobis liberum est vel assumere vel repudiare, voluntate nostrâ quantùm fieri potest, non utamur; sed voluntati Dei, vel ejus, per quem suam nobis voluntatem declarat (quales sunt superiores) tum, ut hoc modo securiùs procedamus, tum, ut omnia cum majori perfectione faciamus: purificatur enim per hanc resignationem

nationem actus ab omni proprio sensu & judicio, continétque multùm in Deum amoris. Et hæc est vera verè amantium nota, qui cariùs habent, quod ab Amati, quàm quod à propria manu accipiunt, & hanc ob causam Christus multa rogavit à Patre, quæ sibi ipsi ex propria potuisset potestate tribuere. LIB. III. PARS I. CAP. VII. SEC. VII.

Proderit similiter, ut in recenti habeamus memoria textus S. Scripturæ, in quibus continetur actus hujus conformationis. Dicendum v. g. sœpe cum S. Paulo: *Domine quid me vis facere?* Actorum 9. vel cum Davide: *Ut jumentum factus sum apud Te.* ps. 72. *Tuus sum ego.* ps. 118. Vel cum Christo ipso: *Non quæro voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Joan. 5. *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Joann. 6. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Joan. 4.

Difficultas circa hanc conformitatem quomodo vincenda.

Si, quoad hanc subjectionem in homine inferiore nascatur difficultas; exstimulandus hic asinus erit, dicendúmque cum Davide: *Nonne Deo subjecta erit anima mea, ab ipso enim salutare meum; nam & ipse Deus meus & Salutaris meus, Susceptor meus, non movebor ampliùs.* Ante omnia sœpius utendum illis Christi verbis Luc. 22. *Pater non mea, sed tua Voluntas fiat. Hæc vox Capitis*, ait S. Leo serm. 7. de Passione, *Salus est totius corporis; hæc vox omnes fideles instruxit, omnes Confessores accendit, omnes Martyres coronavit: discant igitur hanc Voluntatem omnes Ecclesiæ Filii, magno pretio redempti; gratis justificati, & cum adversitas violentæ alicujus tentationis incubuerit, præsidio potentissimæ rationis utantur, ut superato tremore*

formidinis accipiant tolerantiam passionis. S. Catharina Genuensis, ùt habet historia ejus vitæ cap. 6. ex mandato Christi illis Orationis Dominicæ verbis: *Fiat voluntas tua sicut in Cœlo & in terrâ*, per notabilem moram solita fuit inhærere, ídque cum incredibili gustu & devotione. Hæc paucissima præfatæ Orationis verba fuerunt tota, unica & continua oratio viri illius omni sanctitate conspicui Pachomii; ut videre est in illius vita cap. 20. Imitemur & hunc & illam, dicamúsque in omni rerum eventu corde & animo: *Fiat voluntas Tua sicut in cœlo & in terrâ.*

SECTIO VIII.

Specialis modus, se & sua committendi Divinæ Providentiæ.

Per actus Fidei, Spei, & Caritatis se homo Dei providentiæ committere potest.

PRaxis hæc utilissima est, ùt satìs compertum est iis, qui se eidem dedunt, palámque fiet iis, qui posthac hoc se exercitio occupabunt. Instituitur, ùt sequitur.

Primo. Eliciendus est actus Fidei, de Divinæ Providentiæ infallibili veritate; quòd nimirum Deus Opt. Max. singularem omnium rerum curam habeat; in specie tuæ personæ, tui corporis, tuæ animæ, tui officii, & loci in quo habitas, recreationum quibus frueris, tui nominis, necessitatis, infirmitatis, vitæ, mortis; verbo omnium ad te pertinentium, ad capillum usque, qui sinè illius dispositione de capite tuo non peribit, imò nec movebitur.

Post hunc vivæ Fidei actum, firmissima in Divinâ Providentia quoad prædicta, spes ponenda;

nenda; cum indubitatâ certáque fiduciâ, quòd tuî habitura sit curam in omnibus, quòd sit te ductura, defensura, conservatura, plùs quàm paterno & materno affectu & sollicitudine, quòdque te ità sit gubernatura, ut omnia, quæ tibi evenient, in tuum cessura sint emolumentum.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECTIO VIII.

Actum Fidei & Spei sequitur actus Caritatis; ut sollicitum pro te Deum intimè ames, ùt amat pius filius caram matrem: ut deinde omnes illius dispositiones & ordinationes super omnia approbes & amplectaris; procedunt enim ex infinita Sapientia, quæ non potest errare; & simul à maxima Bonitate; quæ malo fine nihil tibi immittit; sed omnia disponit ad suam gloriam, tuam salutem, & creaturarum perfectionem. Et ut ostendas, quod summa in Divinam Providentiam reverentia feraris, semper de eâ laudabilissimè & piè loquendum, & contra impiorum scelestas calumnias acriter defendenda.

His trium virtutum actibus elicitis sæpiùsque repetitis, incipit anima se Divinæ Providentiæ committere, & instar pusionis sinè omni curâ in sinu matris suæ suaviter indormiscere, dicens cum Davide Ps. 4. *In pace in idipsum dormiam & requiescam; quoniam Tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Et psal. 22. *Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit. Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam Tu mecum es.* Hæc interim amica requies & suavis animi somnus non ità accipienda sunt, quasi in sinum manus recondendæ, & in otio assa columba exspectanda; sed intelligen-

 da

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECTIO VIII.

da hæc ſunt, quod poſt adhibitam ex parte noſtrâ diligentiam, Deo res noſtræ plenâ fiduciâ recommendandæ ſint, omnis animi inquietudo deponenda, & animo pacato exſpectandum, quid circa illas Deus diſpoſiturus ſit.

Felicitas hominis ſe totum Deo committentis.

O quanto honore & gloriâ, anima ſic diſpoſita Dominum Deum ſuum afficit! quantùm glorificat! certum enim eſt ad maximam ejus gloriam cedere, quòd creaturam habeat, quæ ità in illius Providentiam ſe conjicit, eíque ſe, omni angore, metu, & diffidentiâ ſepoſitis totam committit; exſpectans in dulci requie, qualeſcunque tandem Divinæ Providentiæ diſpoſitiones. Quantam reciprocè Deus curam gerit talis animæ, omniúmque eorum, quæ quocunq; modo ad eam pertinent! Nullus hominum vel minimum in eam habet dominii, imò nec ſuperiores ipſi; & ſi contingeret ab iis aliquid ex ignorantiâ ordinandum, quod nocere huic animæ poſſet, occulto modo rem mirabiliter Deus dirigit, taléſque ponit obices, ut, quod circa eam ſtatuendum erat, mutetur, & quod magìs illi ſalutare, ſubſtituatur. Hoc eſt quod innuit David pſ. 144. *Dominus cuſtodit omnes diligentes ſe.* Certè qui hac navigandi methodo utitur, ſecundo gaudet ſemper vento, ſinè ullo naufragii periculo, in tali abſque ullis curis animi gaudio & quiete, quam experiri nemo poteſt, niſi qui probat. Si Cœli in terris gaudia præguſtentur, prægustat illa hæc anima. Quomodo felicior in terris conditio obtingere homini poteſt, quàm à Divinæ Provi-

dentiæ brachiis, ùt infans circumferri? *Ad ubera portabimini*, ait similibus Deus apud Isai. c. 66. *& super genua blandientur vobis; quomodo si cui mater blandiatur, ità ego consolabor vos.* Et per Oseam cap. 11. *Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis.* Iterum Deuteron. 1. *In solitudine portavit te Dominus Deus tuus, ùt solet homo gestare parvulum filium suum, in omni viâ per quam ambulâsti. Mamillâ Regum lactaberis*, promittit Deus Isai. cap. 16. *& scies, quia ego Dominus salvans te.* Si quis perpetuâ & constanti felicitate gaudere cupit, maneat ad hanc mamillam; maneat in sinu foventis & faventis Dei, extra hunc sinum circumcursitans innumeris se periculis exponet.

Qui se Deo non committit, multis se periculis exponit.

Videmus interdum infantem in sinu matris omnino inquietum; manus, pedes, omnia totius corporis membra huc illúcque agitare, imo & lacrymis instare, ut è sinu deponatur; cùm tamen nusquam puero meliùs esse possit, quàm ibi; ubi proximior est cordi, quod materni amoris sedes est; ubi proximior est mamillis se pascentibus; ubi proximior est ori, à quo tot ei figuntur basia. In sinu hoc sinè ullo lapsûs periculo huc illúcque transferri potest: at si è sinu depositus ex uno in alium locum progredi velit, omni momento vacillat, continuò lapsurus; cùm enim discretione & judicio careat, nescit, quorsum se vertere debeat; & si nonnihil procedat, fit hoc ipsum gressu vix notabili, ut potiùs repere quàm ambulare censendus sit. His pueris comparari sæpissimè possumus; qui in sinu Divinæ Providentiæ (quæ

Quod à simili probatur.

LIB. III. PARS I. CAP. VII. SECTIO VIII.

prô dolor! cœcitas & puerilis noſtra petulantia eſt) quietè ſedere nolumus, ſed proprii - cordis ductum ſequi amamus; quo nos ſinè diſcretione & prudentiâ pueros eſſe palàm probamus. Tenendum igitur firmiſſimè eſt, quòd ſicut puero nuſquam meliùs eſſe poteſt, quàm in ſinu matris; ſic & nobis nuſquam & nunquam meliùs erit, quàm ſi nos & noſtra Divinæ Providentiæ, ſepoſitâ omni mentis inquietudine & curâ de craſtino, committamus.

In maximâ quiete vivit, qui ſe Deo committit.

Quantâ gaudebat animi pace inter apertas Cœli cataractas Patriarcha Noe! totus mundus areſcebat præ timore, ſtupebátque ſuper his, quæ fieri videbat; Noe inter hæc in ſummâ erat animi tranquillitate, quia ſciebat Deum ſuî curam gerere. Ità & anima, quæ ſemel pro ſemper per plenam reſignationem ſe Deo concredidit, inter omnes vitæ tumultuantis procellas altâ fruitur pace, & gaudet imperturbabili quiete. Cùm econtra ii, qui ſe ipſos ſibi rectores conſtituunt, quíque Sapi. 17. nominantur; *Indiſciplinatæ animæ & fugitivi Providentiæ*; à tempeſtatibus & infinitarum curarum fluctibus continuò inquieti circumagantur; & quia imperito Navarcho, propriæ voluntati, ſe & ſua committunt, aliter fieri non poteſt, quàm quòd poſt longam cum irato mari ſuarum paſſionum luctam, miſerandum ſubeant naufragium, in inferni abyſſum demergendi.

CA-

CAPUT VIII.

Amor Christi excitat in nobis singularem affectum erga sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum.

CErtum est, Christo Domino gratissimum esse, si nos capaces ad recipiendam cœlestium donorum abundantiam reddamus; si amarissimæ illius Passionis & Mortis (quam ex amore nostri subiît) fructus nobis applicemus; Si per intimam conjunctionem nos illi uniendo unus cum illo Spiritus efficiamur. Sanctissimum Altaris Sacramentum est, quod hæc tria abundantissimè præstat; per hoc enim & Cœlestium charismatum participes nos facimus, & Passionis Christi fructus nobis uberrimè applicamus, & modo prorsus admirabili nos Christo unimus. In omnibus piorum operum exercitiis anima Deum quærit, in hoc Sacramento invenit, possidet, fruitúrque in plenissimo Spiritus sancti gaudio. Hæc omnia in sequentibus nonnihil fusiùs discutientur; unde sit

SECTIO I.

De effectibus Divinissimi hujus Sacramenti.

Quod cibus naturalis præstat corpori, hoc Christus

SIcut juxta Theologos & Concil. Florent. *Decret. de unione*, hoc Sacramentum sumitur ùt animæ cibus, ità & habet certo modo effectus in animâ, quales habet cibus naturalis in corpore: qui præcipuè sunt; quòd corpus nutriat, reparétque quod naturali

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. I. *in Eucharistiâ anima.*

calore deperditum est; quòd morbos & mortem arceat; vitam conservet, vires ad repellenda noxia & labores subeundos subministret; & quòd, si appetitus integer nec vitiatus sit, comedentem oblectet. Hi effectus ideo ex cibo oriuntur, quia intimè corpori unitus in substantiam aliti convertitur; vi cujus unionis & transsubstantiationis bonam vel malam corpori tribuit complexionem: si cibus sit solidus, solidam; si humidus & aqueus, aqueam humidámque complexionem generat.

Hæc omnia contingunt in Sanctissimo Altaris Sacramento, in quo Christus ùt cibus sumitur. *Caro mea*, ait Joan. 6. 56. *vere est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Ex quo patet Christum in hoc Sacramento esse verè cibum, verè sumi, & verè sumenti uniri. Declarat hanc unionem Christus ipse Joan. 6. 58. *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* In hoc loco Christus unionem, quæ fit in hoc Sacramento inter ipsum & sumentem, comparat unioni, quæ est inter ipsum & æternum Patrem, quâ excellentior & perfectior dari nequit, quæque longè superat unionem illam mysticam, ad quam puræ & omnis peccati maculæ expertes in terris animæ admittuntur. Sicut ergo Pater in Filio, & Filius in Patre; sic & Christus suo modo, quoties synaxin sumimus in nobis & nos in Christo sumus: atque ità per unionem cum Humanitate, ad unionem cum Divinitate & æter-

æterno Patre, ùt primâ nostrâ origine ascendimus. LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. I.

Quemadmodum cibus corporalis calore stomachi concoquitur, & corpori unitur; ità & cibus Eucharisticus unitur animæ; cum hoc tamen discrimine, quòd cibus naturalis, quia calori concoquenti resistere non potest, consumptus in substantiam nostram convertatur; econtra cibus ille cœlestis immensæ virtutis, omníque agente naturali fortior, nos in se convertat. Quod Christus claris verbis S. Augustino, paulò ante conversionem indicavit. Lib. 7. c. 10. *Cibus Ego sum Grandium: cresce & manducabis me, nec tu mutabis me in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* In eundem sensum loquitur S. Leo serm. 15. de Pass. *Non aliud agit participatio Corporis & sanguinis Christi, quàm ut in id, quod sumimus, transeamus.* Parem experimur in auro effectum, quod sumptum, manet in corpore integrum & incorruptum ob insitam naturalem virtutem omni calore stomachi superiorem; tribuítque cordi & omnibus membris singularem vigorem & robur. Sic & Christus omni auro infinitè præstantior in stomacho nostro non mutatur, sed per sacratissimum corpus & sanguinem suum, ùt Divinos canales, plurimas animæ rite dispositæ gratias impertit.

Intimè unitur animæ Christus in Eucharistiâ.

Quarum prima est, quòd animam nutriat, eámque conservet in vitâ supernaturali gratiæ; notanter dico: *Conservet.* Sicut enim cibus naturalis vitam naturalem non tribuit, sed eam conservat, dátque ad operandum corpori vires; ità & cibus hic, ani-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. I.

mæ per peccatum emortuæ vitam (extra quoſdam caſus extraordinarios, ſcilicet recedente fictione, ſi cum fictione ſuſceptum ſit) non tribuit; ſed tantùm vitam ante habitam conſervat, eam confirmat, & in vitam cœleſtem transformat.

Verba illa Joan. 6. Sicut miſit me vivens Pater &c. explicantur & Euchariſtiæ applicantur.

S. Hilar. lib. 8. de Trin. & S. Cyrill. Alexand. Lib. 4. in Joan. cap. 18. Chriſti verba ſuperiùs adducta ex S. Joan. cap. 6. *Sicut miſit me vivens Pater, &c.* penſantes, dicunt, Chriſtum his verbis voluiſſe inſinuare; quòd ſicut æternus Pater eidem per æternam generationem, dat Divinitatem, pulchritudinem, vitam, &c. ità quidem, ut cum ipſo in Eſſentia unus ſit: ità & nobis ſuo modo det in Altaris Sacramento ipſam Deitatem, Pulchritudinem, vitam, cœteráſque perfectiones Divinas ſe totum nobis communicando, Deóſque nos certo modo faciendo. Ut Divinam vitam agamus, quæ eſt vita Sanctitatis, Puritatis, Fortitudinis, Sapientiæ, Amoris, omniúmque aliarum virtutum in gradu excellentiſſimo. *Caro*, ait Tertul. lib. de reſurrect. carn. c. 8. Catech. 4. *corpore & ſanguine Domini veſcitur, ut de Deo ſaginetur.*

Alium horum verborum ſenſum adducunt S. Baſil. lib. 4. contra Eunom. & S. Ambroſ. lib. 4. de Fide cap. 5. applicántque Chriſto ùt Homini. Quaſi Chriſtus diceret: Quemadmodum mea Divinitas, dum Humanitati meæ hypoſtaticè unita eſt, eandem fecit infinitè ſanctam & ab intrinſeco impeccabilem; non tantùm per ſuperabundantiam gratiarum, quibus ditata fuit; ſed etiam per unctionem puritatis & infinitæ Sanctita-

tis,

tis, per quam essentialem Sanctitatem adepta ad tantum ascendit supra omnes creaturas perfectionis gradum, ut omnes Christi cogitationes, verba & opera, à minimo ad maximum, Deo maximè placuerit, honorem illius promoverint, infinitæque fuerint dignitatis. Ità etiam (modo tamen inferiori & minùs excellenti) mea Divinitas & Humanitas sanctum efficit omni gratiarum copiâ ditatum, qui me sumit; vi quarum innocentem omnisque labis expertem vitam agere possit.

Tertius horum verborum sensus græco & latino textui conformis est, S. Aug. & Venerab. Bedæ. *Sicut ego vivo propter Patrem, & ipse vivet propter me.* Hoc est: Sicut ego tantùm vivo propter Patrem, ut nempe per omnia opera mea illius adimpleam voluntatem, & gloriam promoveam; ità etiam qui me manducat, omnia sua ad meum honorem dirigit, unicéque desiderabit modo perfectissimo mihi deservire. Ad quod sanè obligatissimi sumus, se enim totum nobis dando, nos totos sibi mercatus est, plenóque nos jure & justissimo titulo possidet.

SECTIO II.

Alius effectus Eucharistiæ est, animam confortare.

Corporalis cibi effectus est; corpus confortare. Et hunc effectum habet cibus Eucharisticus; roboratur enim per hunc anima, ut peccatis resistat, tentationes vincat passiones domet, multóque virtutum exercitio

Ut cibus corpus ità & Eucharistia confortat animam.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. II.

citio sinè fatigatione & fastidio se occupet. Unde vocatur ps. 103. *Panis confortans*, qui animæ tribuit egregium vigorem, sanctámque complexionem. Cibus Eliæ. 3. Reg. 19. cibi hujus fuit figura, in cujus fortitudine ambulavit restauratis ex pane viribus, quadraginta diebus & noctibus usque ad montem Horeb. Et nos conscendemus grandem illum & excelsum perfectionis & sanctitatis montem, si sæpe Divino Eucharistiæ cibo pasti fuerimus. Chtistus docturus suos Discipulos orare, hanc ab eis inter cœteras, volebat fieri petitionem; Matt. 6. 11. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè.* Quis est iste panis? Sancti Patres intelligunt per hunc panem SS. Eucharistiam, quæ idcirco supersubstantialis dicitur, ùt notat Cyril. Hierosol. cate. 5. quia substantia animæ per hanc confortatur, & solidatur. S. Ambros. Lib. de sacram. c. 4. in hunc locum, ait: *Non iste panis est, qui vadit in corpus; sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Marius Victorinus lib. 2. contra Arium, profundiùs hæc verba explanat, dicens; ideo appellari Eucharistiam Panem supersubstantialé, quia in essentia cùm Deo una eadémq; res est: siquidem Divinitas in eo verissimè latet, & robur omnino Divinum animæ sumentis communicat. Et hæc causa est, quòd fuerit in Ecclesia Dei semper moris, Escam hanc moribundis in viaticum dare, ut tentationibus in agone impetuosiùs irruentibus fortiter resistere valeant. In primitiva Ecclesia quisque Divinum hunc Hospitem domum

mum conferebat; ut, si improvisò ad Martyrium & mortem raperetur, haberet, quo se roboraret, & omnibus tormentis se superiorem reddere posset: intentioni respondit effectus, tantúmque ex hoc cibo crevit etiam in ipsis utriusque sexûs adolescentulis, & puellis, ut nullo potuerint supplicio à Deo avelli, viderentúrque ex ferro & chalybe compacti, potiùs volantes quàm euntes ad locum martyrii; quod mirum non erat, quia saturati erant cibo illo confortante, de quo ait David Psalm. 22. *Parâsti in conspectu meo mensam adversùs eos, qui tribulant me. Impinguâsti in oleo caput meum. Et: Calix meus inebrians quàm præclarus est. Hoc Calice,* ait S. Aug. in illum Psalm. *inebriati erant Martyres, quando ad passionem euntes, suos non agnoscebant; non uxorem flentem, non filios, non parentes, & gratias agendo dicebant: Calicem Salutaris accipiam.*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. II.

In quo consistat animæ fortitudo. Et quomodo illa per Eucharistiam augeatur.

Hæc animæ fortitudo consistit præcipuè in intellectu & voluntate; dum nimirum Intellectus radiis cœlestibus illustratur; & voluntas piis affectibus sanctóque fervore inflammatur. Utrumque fit per Eucharistiam modo prorsus excellenti. Testantur id duo Discipuli euntes in Emmaus. Luc. 24. Accepto enim de manu Domini, ùt vult S. Aug. lib. 3. de consens. Evang. Sanctissimo Christi Corpore *Aperti sunt oculi eorum & cognoverunt eum in fractione Panis.* Quod ipsum in figura olim contigit Jonathæ 1. Reg. c. 4. de quo habet sacer Textus, quòd gustato melle (Eucharistiæ figurâ) illuminati sint oculi ejus, multóque clariùs quàm antè viderit. Unde

op-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. II.

Famem ad terrena Eucharisticus Christus sedat.

optimè à S. Chryſ. hom. 24. in Joannem, Euchariſtia vocatur: *Fons luminis.* Deinde ex ſumptione Diviniſſimi hujus epuli inflammatur Voluntas. *Ignis enim eſt*, ùt loquitur S. Ephrem. de natura Dei curiosè non ſcrutandum, *Chriſtus, ſub ſpeciebus Euchariſticis occultatus, voluntatem accendens.* Eſtque ex mente S. Chryſoſt. hom. 38. in Matth. os communicantis plenus cœleſti & Divino igne. Hoc igne qui corripitur, ſummâ libertate & alacritate ea exequitur, quæ ad honorem Dei promovendum ullo poſſunt modo conducere, nec ullum virtutis exercitium nimis eidem eſt arduum. Totius Græciæ fortiſſimus fuit Achilles, eò quòd medullis ex leonum oſſibus nutritus & educatus fuiſſet. Quidni ergo fortis efficietur, qui medullâ ex Leone de Tribu Juda paſcitur & animatur?

Tertius effectus cibi eſt, ſedare famem, & voluptatem afferre, ſi appetitus integer ſit. Utrumque facit cibus Euchariſticus; famem ſedat, tollendo appetitum ad res creatas & perituras, quibus paulò ante avidè inhiabatur; ſolus ſapit Chriſtus, quem ùt omnium bonorum fontem & uberrimam omnium deliciarum ſcaturiginem anima devota in ſuaviſſimo hoc epulo ſumit & poſſidet. *Hoc uno contenti ferculo*, inquit S. Cyprian. de Cœna Domi. *omnes hujus mundi delicias aſpernantur, & poſſidentes Chriſtum, aliquam hujuſmodi poſſidere ſupellectilem dedignantur.* Voluptatem deinde Panis hic cauſat, quam nec oculus vidit, nec in cor hominis deſcendit. *Mira ſunt*, pergit S. Cypri. loc. cit. *quæ ſentit, magna quæ*

videt, inaudita quæ loquitur, quem Agnus iste Paschalis inhabitat; cujus animam meri hujus fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat. Panis iste Angelorum, omnia carnalium saporum viritamenta, & omnium exsuperat dulcedinum voluptates. Faciet Dominus exercituum, prophetat de hoc Sacramento Isai. c. 25. *omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, convivium pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.* vel, ut 70. legunt: *Ipsas potabunt delicias, & unguento ungentur.* Verbo; Cibum accipit communicans; *Omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.* Sap. 16.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. III.

SECTIO III.
De frequenti usu & sumptione sanctissimi Sacramenti.

EX plurimis, quæ ex sumptione SS. Eucharistiæ haurire possumus, beneficiis, debet meritò appetitus acui, & excitari affectus, ad Sacramentum hoc admirabile crebrò recipiendum. Ad maxima hæc bona & dona reflectens Concil. Trid. sess. 22. c. 6. ità se ratione frequentis sumptionis explicat. *Optaret Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solùm spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent.* Ut periculosum est, ait S. Chrys. Hom. 24. in 1. ad Cor. indignè hoc Sacramentum suscipere, ità & sinè causa ab eo abstinere, idem est, ac in se & vitam suam petulanter ferro & igne sævire; hic enim ci-

Quoties Eucharistia summenda.

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SEC. XXI.

bus est animæ nervus, appetitûs frœnum, fundamentum nostræ spei, stimulus nostræ fortitudinis, instrumentum salutis, lumen & vita nostra, &c. Ad sumendum igitur Cibum hunc non est, quod solos eligas dies festos; quilibet sacer est, satísque aptus; dummodo in corde & conscientia tua nullus defectus.

Erat in primitiva Ecclesia moris, quotidie communicare, hícque mos, ùt testatur S. Hieron. suo tempore adhuc Romæ, & in Hispania viguit. *Videatur Baron. ad annum Christi 57. n. 154.* Ad hunc laudabilem morem S. Ambros. lib. 5. de Sacram. c. 4. & S. Aug. de verb. Dom. serm. 28. excitant aliquot Ecclesias Orientales, in quibus mos ille exoleverat. Videtur etiam Christus ipse sub speciebus panis Sacramentum hoc instituisse, ut indicaret, tàm parum posse carere animam hoc cœlesti Cibo, quàm corpus quotidiano pane. Unde in Oratione Dominica vocatur. *Panis quotidianus. Si quotidianus est panis,* infert S. Ambros. loc. cit. *cur post annum illum sumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit.* Et quidni, si non quotidie, saltem sæpius hunc cibum accipies, qui per hunc gratiam acquiris, merita auges, peccata venialia deles, Deo singularem honorem exhibes; econtra si negligas, irreverentiam, imò injuriam infers? Dic enim amabo, si Rex pro infirmo servo medicinam pararet adeò pretiosam, ut ipsum exhauriretur ærarium, infirmus verò accipere renueret? Nunquid hic talis in Regem injurius foret; maximè si medicina adeò suavis, ut non tantùm sinè nau-

Deo injuriam facit, qui raró Eucharistiam sumit.

nausea, sed & cum singulari gustu & delectatione sumi possit? Majori certè injuriâ Christum afficimus, si ex negligentia cœlestem medicinam sumere nolumus; medicinam inquam, cui parandæ ipse Deus impendit quidquid habuit, miscendo illam ex pretiosissimo suo corpore & sanguine. Quis non magnæ inurbanitatis argueret latentem in lacu leonem Danielem, si Prophetam Habacuc per tam vasta viarum spatia, non per pedes, nec per equum, sed per crines ab Angelo per aerem ductum, cibum adferentem à se repulisset, oggerendo quòd non indigeret cibo, posset redire viâ, quâ venisset? &c. Longè in circumstantiis admirabilior cibus est, quem dedit nobis Dominus ad vescendum, & plura in eo inveniuntur mirabilia, quàm in cibo ab Habacuc Danieli delato; ut majori proinde inurbanitate & irreverentia notandi simus, si hunc ex torpore suscipere & manducare recusamus.

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SEC. III.

Eva prima parens nostra, si non certò, saltem probabiliter timere poterat, ne sumpto vetito pomo moreretur; & tamen tantùm potuit exhibita deforis fructûs species, ut, cùm videret bonum esse lignum ad vescendum, & pulchrum oculis & aspectu delectabile, manum extenderit, decerpserit, & comederit. Quo igitur appetitu nos ferri non oportebit in arborem Sanctissimi Sacramenti, ex cujus fructu non mortem nobis accersimus, sed vitam conservamus, innumerísque donis locupletamur? Et hæc est causa, quòd Christus salutis nostræ amantissimus tam blandè nos invitet, Sap. 5. *Venite comedi-*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. III.

te panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. & Cant. 5. *Comedite amici & bibite, & inebriamini Carissimi.*

An bonum ex reverentiâ abstinere à sumptione S. Sacramenti.

Dices: Sacramentum hoc summam exigit reverentiam, ideóque melius erit rarò accedere. Respondetur; verissimum esse, profundissimam Mysterium hoc mereri reverentiam; nequaquam tamen ex hoc capite abstinendum. Primi Christiani sciverunt optimè quid hac in re agendum, qui experientiâ testatum reliquerunt, quòd crebra Cibi hujus sumptio reverentiam nequaquam imminuat. Videre hoc ipsum est moderno tempore. Propone tibi duos, quorum unus indies, alter rarissimè hoc Cibo reficiatur; attende uter cum majori reverentiâ & præparatione accedat; & videbis, quòd primus. Causa est, quia in unaquaque communione, si impedimentum non ponatur, nova communicatur gratia, quæ majorem & majorem indies in eo erga Deum reverentiam, majorémque ad Divina & Spiritualem profectum excitat fervorem. Nunquid is, qui rarius comedit, plùs deficit in viribus? quare hoc? quia non restaurat, quod calor naturalis absumpserat: ità & non potest non deficere in viribus anima, quæ rarò pane Angelorum reficitur; cùm non reparet, quod immoderatus cupiditatum inordinatarum æstus decoxit; ità ut tandem cum Davide ingemiscere debeat ps. 101. *Percussus sum ùt fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Nemo ergo attendat ad Diaboli suggestiones, qui totis viribus conatur impedire, ne quis sœpius ad sacram mensam accedat, sciens quia omnium

Qui sæpius hoc cibo reficitur, cum majori accedit reverentiâ.

gra-

gratiarum ubertimus fons est. *Quærite Deum,* hortatur Proph. Reg. ps. 68. *& vivet anima vestra.* In quem locum S. August. commentans, ait: *Quæritis panem & vivat caro vestra; Dominum quærite, ut vivat anima vestra.*

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SEC. III. *Pericula accedentis ad Eucharistiam sinè debitâ præparatione.*

Hæc interim omnia intelligenda sunt de piâ & debitâ, præviè institutâ ante Eucharistiæ sumptionem præparatione; si enim quis sœpe sinè devotione ex arida consuetudine, de emendatione morum & vitæ non cogitans, his deliciis fruatur; melius esset, ut abstineret; si enim, ùt Theologi docent, peccatum veniale, causa esse possit æternæ damnationis, non secundùm se, sed ùt est causa peccati mortalis; sic & venialia, quæ in usu & sumptione hujus Sanctissimi Sacramenti obiter & perfunctoriè factâ, utpote graviora quàm alia, æternæ ruinæ causa esse possunt. *Dederunt in escam meam fel*, conqueritur Deus Psalm. 68. q. d. Hi devotarii hypocritæ, qui Deum & salutem in veritate non quærunt, omnia ad oculum & hominum beneplacitum operantes, cibum quem eis dedi, felle & absynthio miscuerunt. Prætacta verba Davidis ex mente S. Augustini intelligenda sunt de Sacramento Eucharistiæ. Et quid tandem hos hypocritas manet? Psalmista subjungit: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum: obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper in curva; effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat illos: appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in justitiam tuam: deleantur de libro viventium & cum justis non scribantur. Fiat non optantis est,*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IV.

ait S. Aug. in hunc locum, *sed prophetantis; non ut fiat, sed quia fiet.* Videant igitur videant, qui aridè sinè devotione accedunt ad tremendum hoc mysterium, ne mortem hauriant ex medicina vitæ; quod certè timere possunt, si post sumptum cœlestem hunc cibum, maneant sinè ullâ vitæ morúmque emendatione, superbi, vani, iracundi, detractores, &c.

SECTIO IV.

De præparatione ad Sacramentum Eucharistiæ dignè sumendum.

Res stupenda, Deum vivum & verum toties ab innumeris sumi, & tamen paucissimos esse homines sanctos.

VIx quidquam evenire in universo potest mirabiliùs, quàm quod in Ecclesia Dei circa SS. Altaris Sacramentum in dies contingere oculis cernimus: quòd nimirum Christus Dominus ac Redemptor noster secundùm Divinitatem & Humanitatem indies à tot millibus sumatur, & tamen cum exiguo aut nullo fructu, nullóque in spiritu & sanctitate profectu. Quod idem est ac ignem non calefacere, lucem non illuminare, abundantiam non ditare, fortitudinem non roborare &c. quod certè stupendum & mirabilium omnium maximum mirabile non incongruè dici potest. Cùm enim Deus Opt. Max. omnia sua opera, quantumcunque exigua; qualia sunt, v. g. lapsus guttulæ aquæ ex pluvio aere, motus folioli in arbore, vel stipulæ in agro; ad præstantissimum finem direxerit; non potuit non ad sublimen & planè divinum finem direxisse mirabilium suo-

suorum præcipuum, præstantissimum, quod in Religione nostra habemus, Eucharistiæ Sacramentum. Et si excellentem aliquem finem in institutione talis ac tanti Sacramenti non habuisset, non servaretur debitus ordo inter finem & media, dicendúmque esset Deum cœco modo in opere adeò sublimi processisse, nec infinitâ suâ sapientiâ, quæ tamen in omnibus etiam minimus adeò mirabiliter elucet, in hoc sacramento usum fuisse. Christus Dominus Veritas essentialis, quæ fallere non potest, disertis verbis ait; quòd, qui se manducat, propter eum victurus sit, sicut ipse propter Patrem, hoc est, sanctam cœlestémque vitam acturus, & in Deum quodammodo transformandus sit. Sed ubi sunt, in quibus hæc verba verificantur? ubi sunt, in quibus hi Divini effectus ap parent? cur non elucent in nobis vivifici hujus panis fructus? deploranda certè res est, summúmque dedecus, majorem in corpore nostro vim virtutémque habere panem naturalem, quàm in animâ cœlestem. Panis, quo indies vescimur, alit roborátque nostrum corpus, & Christus Panis vivus de cœlo descendens omni virtute & potentiâ suâ, in animâ nihil operabitur? Unde quæso ortum habet maxima hæc miseria? Ex nullo alio capite, quàm ex defectu dispositionis & præparationis. Certum inter Philosophos est, probatúmque quotidianâ experientiâ, omnes causas naturales, quantumcunque excellentes, agere secundùm dispositionem & conditionem illius, in quod agere debent; sic videmus solem, qui universalissimè operatur, uno eo-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IV.

Quæ hujus rei causa.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IV.

démque radio ceram liquefacere, & lutum indurare; sic & unus idémque cibus à diversis diversæ complexionis sumptus, in uno morbum, in altero augmentum causat sanitatis. Ità & res se habet in rebus altioris ordinis, & vitâ spirituali: Christus Dominus, Sol Justitiæ animam justi dealbat ùt nivem, hominis carnalis & mundani indurat ùt Lutum. *Mors est malis, vita bonis, vide paris sumptionis quàm sit dispar exitus.* ait S. Thom. in Sequent. *Quàm multi*, dolet S. Aug. Tract. 16. in Joan. *de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur; unde Apostolus dixit: Judicium sibi manducat & bibit: Nónne buccella Dominica venenum fuit Judæ? & tamen accepit; & cum accepit, Diabolus in eum intravit; non quia malum accepit, sed quia bonũ malè malus accepit.*

Effectus Eucharistiæ pendet à præparatione.

Quia ergo gratiarum influxus præparationi ad hoc Sacramentum attemperatur, omni possibili devotione, & præviâ præparatione accedendum est. Bene præparatus plùs percipiet gratiarũ ex unicâ sumptione, quàm aridè accedens ex centũ, imò pluribus. Si ipsis cupiamus Cherubinis æquari, unâ tantùm communione, cum debitâ præparatione sumptâ est opus. Parvo vase parum, magno vase multùm aquæ ex fonte haurio; sic & anima ex fontibus Salvatoris parum vel multùm aquæ gratiarum pro capacitate vasis seu dispositionis haurit. Penuria & abundantia gratiarum à præparatione obiter vel sedulò institutâ dependet. Et hæc præparatio non ideo tantùm adhibenda, quia salus nostra ab eâ dependet; sed vel maximè, quia infiniti hujus mysterii excellentia hanc requirit. Si

apud

apud Sybarithas convivium esset servandum, vel ludi instituendi anno integro antecedenter mulieres ad illos invitabantur, ut se dignè ad illos parare, ornare & comere valerent. Et nos non daremus tempus præparationi ad mensam tanti Domini accessuri? Talem certè ac tantam hoc Mysterium requirit præparationem; ut non tantùm non mille anni essent nimis breves; sed nec ipsa tota æternitas, si impenderetur præparationi ad tantæ Majestatis Dominum suscipiendum, nimis longa foret. Sacramentum hoc, græcè vocatur *Eucharistia*, quod verbum latinè idem sonat, ùt ait Clem. Alexandr. Lib. 2. pædag. c. 2. ac *Bona gratia*; non solùm quia omnis gratiæ in se continet authorem; sed præcipue, quia omnia gratiarum Charismata liberalissimè sumenti ex summi in nos amoris abundantiâ confert; nos per hoc excitans, ut reciproco amore eundem sumamus; debétque hæc præparatio ità institui, ac si communio, ad quam accedimus, esset ultima vitæ nostræ; ac si Christus visibiliter è cœlesti gloriâ descensurus, nostro se conspectui sistere vellet. Quibus circumstantiis hæc præparatio vestiri debeat, in sequentibus dicetur.

SECTIO V.

Prima & omnino necessaria ad Communionem præparatio est, magna & viva Fides.

DEcet omnino, ut ad Eucharisticum epulum accessuri, latentem in eo Dominum dominantium eo modo suscipiamus,

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. V.

quo ille ad nos venire dignatur; venit ad nos cum infinitâ Sapientiâ, Puritate, Potentiâ, & Amore. Tantæ Sapientiæ ex parte nostra reddi debet viva Fides; tantæ Puritati correspondere debet corporis animæque nostræ mundities; tantæ Potentiæ, reverentia & humilitas; Amor denique amore compensandus est.

Venit ad nos Christus in Eucharistia in maximâ Sapientiâ.

Elucet in primis in hoc admirabili Sacramento Dei Sapientia modo planè singulari, & præ reliquis Dei Attributis in hoc mysterio agnoscitur & adoratur specialiùs; licèt carnalis oculus tenebris obstinatæ malitiæ excœcatus, nihil advertat vel advertere velit singulare, ii tamen, quibus oculos Fides & gratia aperit, deprehendunt maxima infinitæ Sapientiæ specimina. David Rex nusquam & nunquam suam clariùs prodidit sapientiam, quàm cùm, necessitate coactus, coram Achis Getheorum Rege stultum se simulavit. *Immutavit*, ùt habet S. textus 1 Reg. 21. 13. *os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & ait Achis ad servos suos; Vidistis hominem insanum, quare adduxistis eum ad me?* sub simulatâ Davidis fatuitate, magna latebat sapientia, & vera figura ejus, quod contingit in SS. Altaris Sacramento; quadrátque optimè rei propositæ, verbum, *Achis*, quod interpretatur, *Quomodo.* Quo verbo etiam usi sunt Judæi Joan. 6. cùm credere nollent Christum in Eucharistiâ præsentem, dicentes: *Quomodo hic potest nobis carnem suam dare ad manducandum? Quasi furor & insania videbatur* (*Capharnaitis*) ait S. Aug. lib. de quæstionibus Apostol. in ps. 33.

Sed

Sed Regi Achis, id est, stultis & ignorantibus. Dixerunt enim: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum. Arreptitium putabant Dominum, & nescire quid loqueretur & insanire; ille autem qui noverat quod dicebat, in illâ mutatione vultûs sui & quasi furore & insaniâ, Sacramenta prædicabat.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. V.

Quæ Sapientia explicatur.

Nunquid admirabilis sapientiæ opus talem invenisse modum, quo substantialiter habitet in nobis Vita æterna, quo uniátque se nobis abjectis terræ vermiculis ipsa Divinitas, & Verbum æternum iterum iterúmque sacramentaliter certo modo caro fiat in omnibus; cùm personaliter idipsum tantùm fieri posset in uno? Et quia nauseam creasset homini; carnem Christi crudam in propria specie manducare, sapientissimè eandem sub talium rerum recondidit speciebus, quibus communiter homines fruuntur, & sub quibus minimum secuturæ nauseæ periculum; quales sunt panis & vinum. Accedit, quòd, cùm corpus Christi gloriâ & honore coronatum, ipsísque solis radiis longè splendidius, oculo corporeo aspicere non possemus, æterna Dei sapientia modo ineffabili hos Divinitatis radios sub niveo sacrarum specierum sipario occultaverit, ut sinè metu illæsi accedere possimus. Et dum se oculis corporeis subtraxit, occasionem præbuit internis vivæ Fidei oculis eundem contemplandi, quod cum tanto merito fieri non posset, si oculis corporeis pateret. Huic sublimissimæ Sapientiæ; cujus plenitudo & splendor in institutione hujus Mysterii toti mundo illuxit, reddere nihil gratiùs possumus quàm vi-

Huic Sapientiæ magna debetur ex

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. V. *parte nostra Fides.*

vivam Fidem; Sapientia siquidem præcipuè requirit fidem; decet enim omnino, ut viro sapienti fides habeatur. Cùm igitur Christus, ipsa Dei Sapientia, ad nos in hoc Sacramento descendat, promptâ, vivâ, submissâque fide eidem occurrere maximè convenit. Unde juxta D. Thom. opusc. 511. cap. 15. præparare nos ad illud debemus *per Fidei plenitudinem*. Qui loquendi modus cum illo Pauli coincidit ad Hebr. 10. 22. *Accedamus in vero corde & Fidei plenitudine*: indubitatè, credentes Christum in porrectâ nobis hostiâ cum corpore & animâ præsentem, ídque adeò firmiter, adeò vivaciter, quasi residentem sub speciebus Dominum oculis aspiceremus; imò veritati huic firmiùs, quàm ipsis oculis credendum; hi enim fallere possunt, quod non potest infallibile Dei verbum; oportétque ut credamus simpliciter & humiliter sinè præsumptuosis speculationibus. Acquiescendum est solis sublimis adeò Mysterii speciebus, cujus abstrusæ, oculísque nostris absconditæ proprietates solis patent Beatis. Gaudendum de inscitiâ nostrâ, & in illâ piâ ignorantiâ perfectissimi vivæ Fidei actus Deo offerendi. Tales erant primi Christiani, qui postquam cum his verbis: *Corpus Christi*, sacras species accepissent, respondebant, *Amen*. quod, ùt explicat S. Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 5. idem erat, ac si dixissent; ità omnino est: Credimus idipsum firmiter. Æmulemur hanc Majorum nostrorum Fidem eáque vivâ, humili, & heroicâ accedamus; ità comparati, ut, licèt Christus se visibilem nobis exhibere vellet, eundem

Proprietates hujus Fidei explicantur.

dem aspicere detrectaremus; abunde enim per Fidem infallibilem de ejusdem reali sub speciebus præsentiâ eruditi & certificati sumus.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. VI.

SECTIO VI.

Secunda ad dignam SS. Eucharistiæ sumptionem præparatio, est singularis animæ puritas.

Venit ad nos Christus Eucharisticus, ùt infinita puritas.

VEnit ad nos Christus Redemptor noster sub sacris speciebus non tantùm ùt æterna Sapientia, sed etiam ùt infinita Puritas; quare decet, ut & nos in omni puritate ad eundem accedamus. Præfiguratum hoc fuit in manna, olim Judæis cœlitus submisso, quod priusquam è cœlo laberetur, ros mundissimus præcedebat, qui velut niveo syndone terram tegeret, ne sordibus cœlestis cibus macularetur, ùt patet Num. 11. 9. Christus ipse, licèt summus esset paupertatis amator, ùt colligi potest ex stabulo ventis & tempestatibus pervio, in quo nasci, ex angusto præsepi in quo reponi; ex fœtenti Calvariæ monte, in quo voluit crucifigi: hoc tamen Sacramentum cùm instituere cogitaret, elegit ad hoc *Cœnaculum grande stratum*, ùt refert S. Marcus cap. 14. Lavit discipulorum pedes; panem, licèt illum in mensa repositum consecrare potuisset, accepit in sanctas manus suas, locum certè mundissimum; sic & vinum in pretioso vase, ex achate, ùt putatur elaborato, quod Valenciæ in Hispania asservatur, consecravit.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. VI.

Si in veteri lege nemo præſumere auſus fuerit comedere de panibus Propoſitionis niſi mundus & ſanctificatus; ſi Manna, de quo antea, in tabernaculo in vaſe aureo fuerit aſſervatum; ſi Prophetæ Iſaïæ labia ante prædicationem verbi Dei calculo ignito per Seraphim mundari debuerint, quæ puritas requiretur in eo, qui non de panibus Propoſitionis, non manna, quale in veteri lege, ſumet, non verbum Dei prædicabit, ſed qui infinitam Dei Majeſtatem, perſonaliter, eſſentialiter, & realiter cum carne & ſanguine ſumet? Cùm Majeſtatem hanc Beatiſſima virgo conceptura eſſet, diſponebat ſe quàm poterat perfectiſſimè per continuum excellentiſſimarum virtutum exercitium; & tamen, quaſi nihil Sanctiſſima virgo feciſſet, canit Eccleſia in Hymno Ambroſiano: *Non horruiſti Virginis uterum* q. d. Mirandum maximè eſt, quòd Deus uterum Virginis intraverit. Cùm tamen uterus eſſet Virginis, quæ ſole purior & Angelis ſanctior erat. Quàm ergo Deus non horrebit habitare in nobis, qui ab omnis ſanctitatis & puritatis miraculo, quale erat Beatiſſima Virgo, longiſſimè abſumus.

Purè puriſſimus ſumendus.

Hoc interim non abſterreat nos, ſed accedamus cum tantâ, quantâ ex omnibus viribus poſſumus, corporis & animæ puritate, removendo non mortalium tantùm, ſed & venialium peccatorum ſordes. Hîc notandum eſt, quòd multi præſtantes Theologi, S. Bonav. in 4. diſt. 12. art. 2. Durand. Alenſis, S. Antonin. Cajet. Sylveſt. Sotus, Vaſquez. doceant peccata venialia in actuali ſum-

Doctorum Judicium de peccatis venialibus in ſumptione Eucharistiæ commiſſis. Effectus peccato-

sumptione Eucharistiæ commissa, ùt est v. g. voluntaria animi distractio, Sacramenti effectum impedire, ità ut talis novum gratiæ gradum non acquirat, ex eo præcipuè capite, quòd hoc Sacramentum ob infinitam suam excellentiam non immeritò requirat, ut ad ejus sumptionem totis sese viribus homo disponat, omnémque adhibeat diligentiam, devotionem & attentionem, ut dignè illud recipiat. Si præ horum Authorum doctrinâ placeat Divi Thomæ 3. p. q. 79. art. 8. docentis, Sacramentum hoc, non obstantibus peccatis venialibus, animíque voluntariâ distractione, gratiam causare: adhuc sciendum est, omnes in eo Theologos convenire, Sacramenta conferre gratiam ex opere operato secundum dispositionem suscipientis, ità ut multùm gratiæ recipiat, qui multâ; parum, qui parvâ diligentiâ & devotione accedit; & licèt in accedente cum venialibus, gratiæ gradum nonnihil Sacramentum augeat; secundarium tamen effectum, qui est spiritualis dulcedo & consolatio, non causat. Accedit quòd in casu posito nec actuales gratias & auxilium, hoc est, pias cogitationes, piósque animi motus ad vincendas in peccandi occasionibus tentationes necessarias conferat, quod tamen huic Sacramento omnino cæteroquin proprium est. Hinc fit, quòd ii, qui animo distracto & ad exteriora effuso cum peccatis venialibus accedunt, in virtutibus non proficiant, nec fructus colligant, quos ex medio adeò excellenti potuissent, ponunt enim virtuti Sacramenti obicem, impedientem, quo minùs

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. VI.

rum venialium sub sumptione Eucharistia.

lar-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. VII.

largè effundat, quod in se continet. Ità videmus sœpe pallidos & macilentos esse, qui tamen exquisitis vescuntur epulis; cujus causa est, quia noxiis abundant humoribus, qui debitam per naturalem calorem ciborum digestionem impediunt. Sic inveniuntur tam Religiosi quàm Sæculares, qui sœpe delicatissimo hoc Angelorum pane vescuntur, manent tamen in virtutibus debiles, quia hærent in consuetudine peccandi venialiter, inordinatè erga hanc vel illam creaturam afficiuntur, & obiter cum voluntariâ mentis distractione accedunt. Qui ergo in spiritu saginari cupit, omnem tollat immunditiem & puram ab omni labe studeat habere conscientiam: quam habebit, si rectè uti noverit Sacramento Pœnitentiæ seu Confessionis, quod ad conscientiam expurgandam Salvator instituit. De qua confessione sit

SECTIO VII.

Instructio ad Confessionem cum fructu instituendam.

NON agitur hîc de Confessione eorum, qui peccatis mortalibus, sed qui venialibus inquinati sunt; quíque non ad receptionem gratiæ, quæ per peccata venialia non amittitur; sed ad restaurationem internæ pulchritudinis per venialia obfuscatæ, hoc Sacramento utuntur. Circa quod, ut cum fructu fiat

Notandum *primò*, quòd, sicut Sacramentum Eucharistiæ multi sinè devotione accipiunt,

piunt, & in nullo emendantur ; sic & multi ad Sacramentum Pœnitentiæ accedant, peccata sinè internâ animi devotione confitentes, qui tamen in miseriis suis constanter hærent, & nihil hoc præstantissimo medio emendantur. Cùm econtra alii debitè hoc remedio utentes indies purificentur magìs, & clarè agnoscant, quàm excellens ad puritatem consequendam medium sit, sœpius cum fervore debitísque circumstantiis repetita Confessio. Sacramenta, ùt jam sectione præcedenti dictum est, causant gratiam juxta dispositionem recipientis, unde si crebrò confitens post iteratas confessiones, in iisdem maneat defectibus, evidens signum est, multos intercurrere defectus, fructum Sacramenti impedientes : communis enimDoctorum sententia est, proprium Sacramenti Pœnitentiæ effectum esse, singulare conferre robur & gratiam vitandi in posterum eos defectus & peccata, quæ verè contriti cum serio emendationis proposito confitemur. Ex quo evidenter sequitur, quòd, si post multorum annorum vel mensium Confessiones hæreamus in eodem, nos hanc gratiam non accepetimus, adeóque ad debitam Confessionem dispositi non fuerimus. Ut igitur ad hanc, ùt dignum est, nos disponamus,

Benè vel malè institutæ Confessionis signa.

Notandum *secundò*, debere nos præcipuè exercere tempore confessionis instituendæ, in iis virtutibus, quæ huic Sacramento annexæ & quodammodo intrinsecæ sunt; quæ potissimum sunt septem. Prima est *Fides*; qua indubitatè credimus Sacramentum hoc balneum esse, in quo peccatorum sordes ablu-

Virtutes quæ tempore Confessionis sunt exercendæ.

1. Fides.

untur; quódque Christus Dominus Ecclesiæ & sacerdotibus potestatem dederit, peccata remittendi. Secunda est *Spes*, ut certam in Dei bonitate, & Christi meritis fiduciam ponamus, confidentes peccata in Confessione explicata benignè remitti, gratiámq; nobis dandam, qua adjuti, peccata in posterum vitare possimus. Tertia est *Charitas*, dum ex amore in Deum infinitè bonum animitus de peccatis admissis dolemus, cum serio proposito in gratiam Dei redeundi, quocunque tandem labore constet, si scilicet peccato mortali ab eo separati fuerimus; vel si peccato veniali nonnihil ab eo deflexerimus, intimam cum eo amicitiam & jucundam familiaritatem renovandi. Quarta *Humilitas*, dum peccata, & turpitudines nostras Sacerdoti homini patefacimus, nósque coram eo confundimus. Quinta est *Obedientia*, dum non tantùm Christo & Ecclesiæ in re tam arduâ, qualis est peccatorum confessio; sed etiam Sacerdoti obedimus, promptè injunctam pœnitentiam acceptantes & implentes. Sexta, *Justitia*, quæ modo valdè heroico in hoc Sacramento exercetur, dum pœnitens seipsum accusat, judicat, condemnat, & in propria persona illatam Deo injuriam vindicat. Septima est *Fortitudo*, qua omnes difficultates, quæ non una in confessione occurrit, generosè vincimus. Difficultates hæ interdum ità magnæ sunt, ut adeò difficile nobis non sit ipsi tentationi resistere, quàm post consensum, illam confiteri. Si fructuosam Confessionem cupimus, exercere nos debemus in præfatis virtutibus, vel omnibus vel aliquibus, prout nos ad hanc

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. VII.

II. *Spes.*

III. *Caritas.*

IV. *Humilitas.*

V. *Obedientia.*

VI. *Justitia.*

VII. *Fortitudo.*

vel illam cum devotione & fructu exercendam, dispositos invenimus. LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. VII.

Præmittendum Confessioni discretum examen.

Notandum *tertiò*, præcedere debere diligens conscientiæ examen, tantúmque temporis illi tribuendum, quanto opus esse, prudens judicat, cœteroquin multa omittentur, quæ necesse foret explicare. Et quia sinè gratiâ Dei speciali conscientia debitè discuti non potest, ea ferventer à Deo postulanda. Notent tamen scrupulosi, nequaquam examini conscientiæ cum perturbatione animi inhærendum; esset enim heteroclitum & Sacramento Pœnitentiæ planè contrarium, si per illud animi quies turbaretur, quod, ad peccatoris mentem & conscientiam serenandam institutum est. Examen hoc versari debet. *Primò* circa ea, quæ maximè nos gravant. *Secundò*, quæ patefacere maximè erubescimus, ità tamen, ut sinè inutili exaggeratione, plana & nuda veritas modestè & verecundè explicetur. *Tertiò*, quæ perfectioni statui nostro competenti maximè obstant. *Ultimò* denique, quæ virtuti, quam per hebdomadam vel mensem exercere proposuimus, contraria sunt. Inter peccata venialia sunt quædam, quæ ex mera hominis fragilitate, quædam ex malitia, cum deliberatâ plenâque advertentiâ, committuntur; hæc omnino explicanda & nullum eorum omittendum; illa verò Divinæ misericordiæ & bonitati fiducialiter recommendanda; & in communi sub talibus verbis clavibus subjicienda, quibus omnia comprehenduntur.

Circa quæ versari debeat examen conscientiæ.

Quartò. Eliciendus dolor cum firmo emendationis proposito; hic si desit, nullus ex *Dolor ante confes-*

ex Confessione sperandus fructus. Huic igitur dolori & proposito præcipuè tempus dandum est, ut rite debitéque eliciatur. Motiva ad perfectum dolorem videri possunt supra lib. secundo; ubi fusiùs de iis est actum.

sionem necessarius.

Confessio quomodo fieri debeat.

Quintò. Si prædicta sedulò in praxin redegerimus, accedendũ est ad sacerdotem, cum vivâ imaginatione, quasi ipsum adiremus, (prout à parte rei revera est) quem offendimus, Christum; quique nos per sacerdotem ùt suum Ministrum, Instrumentum & Procuratorem à peccatis absolvet. Confessio autem debet fieri non sub terminis generalibus, sub certâ & semper usitatâ verborum formulâ; neque econtra minutissima quæq; adducenda; hoc siquidem solis convenit perfectis, qui magno in Deum feruntur amore. Imperfectis admodum difficile accideret de minutis istis dolorem cum proposito elicere; quod tamen ad Confessionem indispensabiliter requiritur. Confessionem comitetur viva reflexio, qua pœnitens sibi imaginetur, quòd genuflectat ad pedes Christi Domini sui Patris, Sponsi, Salvatoris, veri Dei, summi Boni, quem post tot accepta beneficia tam turpiter offendit. Ut numerus mortalibus addatur, necessarium est; ut venialibus, non ità; suadetur tamen: tum, ut ad majorem dolorem pœnitens excitetur; tum ut à Confessario conscientiæ melius dignoscatur. Enarratis peccatis absolutio exspectanda cum reflexione, quod pretiosus Christi sanguis super animam effundatur, eámque ab omni macula emundet.

Sextò. Pœnitentia sacramentalis à Sacerdote

dote injuncta, contrito, humili, & alacri animo explenda, gratiæque Divinæ Majeſtati agendæ, quòd medio adeò excellenti & facili ad eum redeundi; nos miſeros & fragiles donârit. Quàm longè aliter homines diſpoſiti! qui futilem & ſœpe imaginariam tantùm injuriolam maximè apprehendunt, avidiſſimè vindictam quærentes. Siſte te Hominum tribunali, te ipſum reum fateare, & actum erit de vita tua. Vade econtra audacter ad Chriſti tribunal, explica & in apricum produc tuam culpam, & ſtatim inter dilectiſſimos Dei amicos numeraberis: O quanta Dei bonitas! quàm incomprehenſibilis miſericordia!

Quàm facilis ad Deum per Confeſſionem acceſſus.

Septimò, inſtantiſſimè à Deo gratia petenda, quâ adjutus & præventus peccata in poſterum devites. Adde ſeriam & ſynceram promiſſionem, omnem te poſthac culpam ſtudioſiſſimè vitaturum.

Propoſitum vitæ melioris neceſſariũ.

SECTIO VIII.

Tertia præparatio ad Euchariſtiam, eſt Humilitas & Reverentia.

ELucet manifeſtè maxima ſupremi illius Numinis majeſtas, ſplendor & magnificentia in operibus tam naturalibus, quàm ſupernaturalibus: elucet ex hac mundi ex nihilo conditi vaſtiſſimâ machinâ; elucet ex immenſa cœlorum latitudine, altitudine, profunditate; celerrimo ſiderum motu; fluxu & refluxu maris. Elucet in ſupernaturalibus, in Incarnatione, Redemptione, Prædeſtinatione, Paſſione, &c. In nullo tamen

Dei Majeſtas maximè elucet in Euchariſtia.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. VIII.

men ex his omnibus elucet suprema illa Majestas clariùs, quàm in Sanctissimo Altaris Sacramento. Unde meritò à S. Thom. opusc. 57. vocatur: *Miraculorum ab ipso* (Christo) *factorum maximum*: & meritò. Quæ enim in illo fiunt, sunt maximè insolita & stupenda nimis. Quàm stupendum & insolitum, uno eodémque tempore Christum verè & realiter esse in Cœlo & in Terra, esse uno eodémque tempore in terra sub diversis speciebus in diversis locis! Quàm insolitum & stupendum, corpus visibile, sub sacris speciebus delitescere invisibile, quódque habet carnem, ossa, omnésque ad tactum passivum conditiones, videri tamen & tangi non posse! Quàm insolitum & stupendum in parva adeò hostia corpus claudi, quod staturam habet plenam virilem! Quàm insolitum & stupendum unam in aliam substantiam mutari! ex quo hæc actio singulari ad hoc excogitato vocabulo Transsubstantiatio vocatur. Quàm insolitum & stupendum accidentia sinè substantia, velut in aere pendentia sustentari! quæ cœteroquin pereunti substantiâ statim necessariò perire deberent. Quàm insolitùm accidentia panis & vini in sumptione æquè nutrire, cœterosque habere effectus, quos habet substantia extra Sacramentum! Et si hæc accidentia corrumpantur, vermésque ex iis generentur, à Deo de novo creari (ùt aliqui Theologi docent, Suar. Tom. 3. in 3. p. d. 57. sect. 3. post Alens. & Bonav.) materiam primam; & quidem, ùt credibile est, eandem, quæ fuit ante consecrationem in pane & vino, ex qua substan-

Mirabilia, quæ in Eucharistia fiunt, enumerantur.

tia-

tialis forma vermium educitur. Ex mente D. Thom. 3. p. q. 77. art. 5. fit hoc ipsum modo adhuc multò mirabiliori; docet enim loc. cit. Sanctus Doctor, quantitatem hostiæ consecratæ supplere vices substantiæ, & ex ea educi vermes, eo modo quo ex materia. Hæc tot & talia miracula, quibus nihil potest esse mirabiliùs, fiunt in momento per tria quatuórve verba à sacerdote vili & abjecto homine prolata. Quod sanè majus miraculum est, quàm quòd Sol ad verba Josue in medio cursu substiterit.

Quibus ex parte nostra respondere debet summa reverentia.

Quia ergo Christus ex amore nostrî in sanctissimo Sacramento inaudita & stupenda, cum tanto Majestatis suæ splendore, & tam manifesto Omnipotentiæ suæ argumento, patrat miracula; decet omnino, ut profundissimâ humilitate summáque reverentiâ ad eum accedamus. Quem in finem Ecclesia communicaturis optimè præscribit hanc orationis formulam ex Matt. c. 8. *Domine non sum dignus.* S. Joannes in utero matris sanctificatus ab ipso Christo canonizatus, quíque tantâ inter Judæos sanctitate refulsit, ut Messias putaretur: hic tamen talis & tantus Vir coram toto mundo profitetur indignum se esse, qui Christi Domini corrigiam calceamenti solvat. Nobilissimi illi Cœlestes Spiritus Cherubim & Seraphim, qui naturalibus & supernaturalibus donis supra omnem humanam perfectionem donati sunt, ad altare stantes Christo Domino suo, cum timore, reverentiâ & humilitate inserviunt; tantâ quidem, ut eam nec lingua exprimere, nec humanus intellectus ca-

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECTIO VIII.

pere sufficiat. Si id præstent tantùm inservientes, quid facerent, si tantam Majestatem sumere, illis ùt nobis, daretur? In quam se humilitatis abyssum demersîsset S. Joannes, si Christus non tantùm ab illo baptizari (quod tamen, ùt Matt. 3. legimus toto conatu præ reverentia renuit) sed etiam manducari voluisset?

Prô superi! quid agendum nobis, nobis fœtidis scarabæis, nobis miseris peccatoribus. Cogita, ait S. Chrys. Hom. 83. in Matt. ad qualem mensam accedas, quali corpore fruaris, cujus sinè tremore nec Angeli meminerint, nec sinè tremore aspicere possunt, Majestatis tantæ splendore impediti. Afferamus igitur ex parte nostrâ, quidquid reverentiæ, humilitatis & devotionis afferre possumus. *Quando sederis, ut comedas cum Principe*, ait Salom. Proverb. 23. *diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam, & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam. Quæ est mensa potentis*, quærit S. August. Tractat. 8. in Joan. prætacta verba considerans; *nisi unde sumitur corpus & sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eum sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare & intelligere, quæ apponuntur tibi, nisi indignè tantam gratiam cogitare?* Hæc August. *Et statue cultrum in gutture tuo*, vel, ùt alii legunt, *cultros, gladios*, q. d. meliùs foret tibi, si guttur tuum transfoderetur, quàm ut hoc Sacramentum sinè debitâ præparatione sumas; in hoc enim casu solum corpus pateretur; indignè verò hoc Mysterium sumens animam crudeli fato subjicis.

Card.

Card. Cajetan. aptam hujus loci adducit interpretationem, dicens; tanto cum tremore ad mensam Domini nobis accedendum esse, quasi corpus Christi præacutis gladiis ex omni parte circumdatum sinè fatali ictu, nisì à bene dispositis, adiri non posset. Et certè credendum est, Christum Dominum ab aliquot Angelorum millibus, sui Corporis custodibus omni armaturâ instructis circumdari; qui auxilium conferant cum fervore accedentibus, indignè verò sumentibus supplicia & mortem intentent, reipsâ eam illaturi, si à Christo illis permitteretur. LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IX.

SECTIO IX.

Quarta præparatio ad dignè communicandum, est Amor.

REfert S. Justinus Martyr in secunda apologia in Christianæ Fidei defensionem ab eo conscriptâ & Imperatori Antonino Pio oblatâ, stoicos inter alia sua dogmata & hoc tradidisse, Deum aliquando in ignem se mutaturum, orbémque terrarum combusturum & renovaturum. Hanc suam doctrinam diversimodè explicârunt. Optima, meo judicio, explicatio fuerit, si dicamus, Deum totum quantum, igne amoris in genus humanum correptum, in terras descendisse, præferentem unâ manu facem, alterâ schedam, cui inscriptum illud Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Quid aliud quàm ignem amoris spirat tota ipsius vita, passio & mors? & qui-

Ignem amoris Deus in terras misit in SS. Altaris sacram.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IX.

quidem talem, qui ad frigidissima corda accendenda abunde sufficit. Hunc ignem maximè mittit in sanctissimò Altaris Sacramento, in quo omnem amoris ardorem colligit; unde optimè dicitur *Sacramentum Amoris*. S. Bernard. hoc igne inflammatus, exclamat serm. in Cœna Domi. *Potésne æstimare quale & quantum sit hoc Sanctum Sanctorum, Sacramentum Sacramentorum, Amor amorum, dulcedo omnium dulcedinum?* Exod. 12. Judæis præcipiebatur, ut agnum paschalem, qui hujus Sacramenti figura fuit, non crudum nec coctum; sed tantùm assum igne manducarent, ad ostendendum, nihil vel in substantiâ, vel in circumstantiis hujus Sacramenti esse crudum; sed omnia vehementissimo amoris igne excocta. *Sciens Jesus*, ait S. Joan. c. 13. *quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexißet suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Huic consentaneum est, quod habet Concil. Trid. sess. 3. *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo divitias Divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum.* Amorem hunc nonnihil accuratiùs inspiciamus.

Tres amoris proprietates.

Amor tres habet præcipuè proprietates & effectus. Primò, Amantem Amato conjungit. 2. Amantem excitat, ut, quidquid habet, amato communicet. 3. In favorem amati magna & ardua operatur. Hi tres amoris effectus modo planè singulari inveniuntur in SS. Altaris Sacramento. Primum effectum quod concernit; satìs non fuit immenso illius in nos amori, ut se uni homini

per

per unionem hypostaticam uniret, sed admirabilem invenit modum, sanctissimum scilicet Corporis & Sanguinis sui Sacramentum, quo cuilibet homini, modo excellentissimo intimè se uniret. *Certè in hoc Sacramento,* ait S. Chrys. hom. 45. in Joan. *nihil videre est, nisi mera miracula amoris; unimur enim per illud, & evadimus, quasi unum corpus, una caro, unum os: & hoc non solùm per amorem & desiderium; sed aliquo modo realiter, & effectivè reipsâ, ut sit caput nostrum nósque ejus membra, fiátque quasi unum corpus.* In hac unione notandum, quòd fiat mediante cibo & nutritione; quæ tam arcta intimáque conjunctio est, ut arctior in tota natura non inveniatur. Datur unio inter bonos amicos, inter cognatos, inter conjuges; Unio major est inter substantiam & accidentia; sed maxima est inter cibum & potum atque sumentem. In aliis unionibus res unitæ in sua manent essentia immutatæ; in hac autem, substantia cibi convertitur in substantiam aliti. Sic & Christus, dum per modum cibi à nobis sumitur; non quidem secundùm carnem, sed secundùm mores & vitam in nos transmutatur; non ut suam substantiam amittat, sed ut nos quodammodo Divinos efficiat; ait enim Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IX.

Quæ etiam inveniuntur in Eucharistiâ.

Secunda amoris proprietas est, ut sit prodigus; ut omne, quod habet, effundat liberalissimè in Amatum. Si unquam amor prodigus fuit, certè prodigus fuit in hoc Sacramento; in quo largitur nobis Christus, quidquid habet, potest, & valet: dat nobis suum cor-

Secunda amoris Proprietas in Eucharistiâ express[...]

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IX.

corpus, suam Animam, suam Divinitatem, suam Humanitatem; verbo, se ipsum totum, quantus quantus est. Effunditur in hoc Sacramento pretiosissimus ejus sanguis multo in nos copiosiùs, quàm in ullo alio; Christíque merita cumulatiùs nobis applicantur. Sicut enim Sol majorem calorem & majus lumen emittit, quàm Luna, quia quod Luna habet, à Sole mutuatur; sic Christus in hoc Sacramento, in quo personaliter præsens est, longè effusiori liberalitate sua dona communicat, quàm in aliis, in quibus tantùm per virtutem præsens est. Quantus Deum Immortalem! hic amoris excessus, quantus in miserum hominem affectus & benevolentia! Hic amor & affectus patent adhuc longè clariùs ex temporis circumstantiâ, quo hunc infinitè dignitatis thesaurum nobis legavit. *In qua nocte tradebatur, accepit panem* 2. Cor. 11. Eodem tempore, quo perditissimi homines occupati erant, quomodo Dominum tenerent, flagellarent, crucifigerent, & horrendâ morte necarent; in ea nocte; O ardor amoris immensus! eodem tempore, quo summè offendebatur; summum præstitit humano generi beneficium, dando eidem suum corpus & sanguinem.

Tertia proprietas.

Tertia amoris proprietas est; magna & ardua pro Amato operari. Magna certè & ardua sunt, quæ ex amore nostrî in hoc mysterio Christus operatur; invertit enim quodammodo totam naturam, & quidem quotidiè, toties, & in tot locis, dum substantiam separat ab accidentibus intimè unitis, dum quantitatem per se solam facit subsiste-

re,

re, virtutem nutritivam, soli substantiæ propriam, tribuit accidentibus; eodem tempore, imò eodem momento in tot locis se sistit præsentem; contrahit se adeò arctè, ut ultra magnitudinem hostiæ, imò minimæ particulæ, se non extendat; unit externis speciebus rei abjectæ & vili, suum sacratissimum corpus, animam, Divinitatem, adeò intimè, ut quamdiu in suo esse manent species, nulla vi, nullâ injuriâ, ab iis se separet, nec eas deserat, nisì prius ab iis deseratur. Occulit sub his abjectis speciebus infinitæ Majestatis suæ splendorem; quod certè mirandum magìs, quàm si vili lacernulâ, posito sceptro & coronâ, se contegat totius mundi Monarcha. Miramur sœpe magnam, quam Christus habuit familiaritatem cum quibusdam sanctis adhuc in terra degentibus, ut S. Francisco, Gertrude, Catharinâ Senensi, Theresiâ &c. sed hæc omnia amoris blandimenta ferè nihili æstimanda, in comparatione amoris, quem exhibet non solis sanctis, sed etiam nobis miseris peccatoribus in institutione hujus admirabilis Sacramenti.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. IX.

Venientem igitur ad nos in tanto amoris excessu, Christum Salvatorem reciproco amoris affectu excipere oportet. Sicut ille desiderat unire se nobis, ità nos oportet toto in hanc unionem desiderio ferri. Maxima profectò cœcitas, maxima fatuitas foret, hoc ipsum negligere, Si tam intensè desideret æterna Pulchritudo se unire fœditati, Sapientia Stultitiæ, Omnipotentia infirmitati, Felicitas miseriæ, Deus homini; cùm tamen inde nec melior nec felicior evadat; quàm ar-

Venienti ad nos in Euchari-stiâ ex amore Christo, Amore ob-viandum, est.

LIB. III. PARS I. CAPUT. VIII. SECT. X.

ardenter desiderare oportebit hominem, ut se tantæ uniat Majestati, à qua omni bono cumulabitur? deinde sicut Christus se totum communicat nobis, sic & convenit, ut nos totos eidem offeramus cum omni eo, quod habemus & possumus; corpus, animam, famam, divitias, dignitates, &c. Sicut multa & maximè ardua, ex nostrî amore operatur: ità & convenit, ut nos heroicos omnis generis virtutum actus ex amore illius exerceamus, v. g. Obedientiæ, humilitatis, mortificationis tam in- quàm externorum sensuum pravorúmque affectuum. *Si vellet*, ait S. Aug. in ps. 31. *apud te habere hospitium aliquis Senator, non dico Senator, procurator alicujus magni secundùm sæculum & diceret: offendit me quiddam in domo tuâ: etsi amares hoc, auferres tamen, ne eum offenderes, cujus amicitiam ambires.* Et non tolleret quis, quàm potest diligentissimè, omnes ex anima sordes, dum Rex regum tam stupenda nostrî causâ in hoc Mysterio operans ad nos divertit?

SECTIO X.

Praxis sanctissimum Sacramentum cùm fructu sumendi.

Quænam ante Sumptionem Eucharistiæ ruminanda sint.

SUnt, qui ad sumendum hoc ter sanctum Mysterium, præviâ trium dierum præparatione se hoc modo disponunt:

Primo die sensus ex- & internos eò dirigunt, ut debitè penetrent & altè menti imprimant hæc tria: 1. Quis ille sit, qui ad eos in propria persona venturus. 2. In quem finem

nem Christus suâ præsentia animam visitet. LIB. III.
3. Quæ ex hac visitatione bona sperare possint. PARS I.
Horum consideratione excitati mediis excogitandis intenti sunt, quæ ad dignam & fructuosam tanti Hospitis receptionem conferre possunt. CAP. VIII. SECT. X.

Quis scilicet veniat.

Ille ergo, qui ad nos in sanctissimo Altaris Sacramento venit, est noster Dominus & Salvator Christus Jesus, verus Deus & Homo, noster Pater, Frater, Sponsus, Protector, Deus noster & omnia. Venit cum suo sanctissimo corpore, quod sinè defectu perfectum, gloriâ & honore coronatum, summè amabile: per cujus attactum tot ægri sanati, sub cujus Majestatis pondere ipsummét mare obstupuit, & calcabile se præbuit; quod cum corpore Redemptionis nostræ litrum, pretiosissimum sanguinem continet. Venit cum sanctissimâ animâ, qua perfectiorem creaturam nunquam Deus creavit, omni scientiâ, sapientiâ, virtutibus, & gratiis instructissimâ.

Et quare veniat.

Causa, ob quam ad nos venit, est planè mirabilis, nec alia, quàm, ut omnibus hominibus & cuique in particulari suam communicet Divinitatem; quam, cùm in Incarnatione pluribus, quàm uni conferre, nec decens nec conveniens esset, in hoc Mysterio liberalissimè confert omnibus & singulis, se ipsum illis donando, séque totum illis uniendo. Vide ergo, ô homo, vide, & mirare unicum hujus Sacramenti finem esse, ut Deus infinitè te amans se tibi uniat, & per hanc unionem merita passionis & vitæ suæ efficaciter tibi applicet; ut animam

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. X.

tuam gratiâ ſanctificante exornatam, æterno Patri gratisſimum offerat ſacrificium. Ut dignè accedens Divinam ſuo modo vitam, qualis Chriſti fuit, ducas, & ſemen animæ tuæ inſeras, ex quo æterna beatitudo, ſuo tempore adeunda, propullulet.

Quid verò confert? confert gratiam, illuminationem, infinitorum bonorum theſaurum. Verbo, omnia bona, quæ ex conjunctione Dei cum homine cauſari & exſpectari poſſunt.

Ruminandus mirabilis modus quo Chriſtus ad nos venit.

Secundo die, profundè ruminant inauditum & admirabilem prorſus modum, quo Dominus & Salvator noſter in hoc Sacramento continetur; ad verba enim Sacerdotis etiam ſceleratisſimi in momento de cœlis deſcendit, & ſe præſentem in altari ſub ſpeciebus ſiſtit, cum maximâ ſuî humiliatione, ſuavitate, amore, bonitate; abſcondens ſub vilibus ſpeciebus infinitam ſuam Majeſtatem, Sapientiam, Omnipotentiam; Unionem hypoſtaticam Verbi cum humanitate, qua nihil admirabiliùs invenire potuit æterna Sapientia; ſanctiſſimam ſuam animam & corpus cum omni ſplendore, quem ex conjunctione cum tam perfectâ animâ accepit.

Ad quem veniat.

Tertio die conſiderant, quæ & qualis creatura ſit, pro qua cœleſte hoc epulum paratum; homo ſcilicet miſer & miſerabilis, qui pulvis eſt & in pulverem revertetur, qui ignorantiæ, cœcitati, nuditati, peccatis & infinitis imperfectionibus ſubjacet; quæ eum omni gratiâ, præcipuè hoc Sacramento, ùt gratiâ gratiarum, indignum reddunt. Conſiderant deinde exiguam diſpoſitionem & præ-

præparationem, exiguam vel omnino nullam humilitatem, amorem, fervorem, quæ ad mensam Domini accessuri conferunt.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. X.

Sequuntur actus Virtutum qui ex consideratione præcedentium eliciendi sunt ante Communionem.

Prima diei consideratio versata fuit circa personam ad nos in Sacramento venientem. Circa finem ob quem venit. Circa bona, quibus accedentes potimur. Ex his eliciendi

Ante Sumptionem Eucharistiæ eliciendus actus Fidei.

Primò. Actus Fidei hoc vel simili modo: *Utique Domine ego credo, credo firmiter accepturum me in hac mensâ, sacratissimum, pulcherrimum, suavissimum & perfectissimum Corpus tuum; sanctissimas manus, quæ solo contactu tot ægros curârunt; serenissimos oculos, qui tot ad se peccatores traxerunt: sanctissimam animam, perfectissimum manuum Divinarum opus; totam sanctissimam & individuam Trinitatem, cum omnibus divitiis & perfectionibus infinitis. Iteratò Domine credo, credo hæc omnia ità esse, méque thesauros hos possessurum.*

Actus Spei.

Secundò. Actus Spei: *Spero itaque Domine spe certâ & indubitatâ has, quas accepturus sum manus, mea tacturas vulnera eáque sanaturas; hos benedictos oculos, me misellum in misericordiâ respecturos; hoc Sacratissimum os tuum, quod nunquam aperuisti ut damnares, merissima benedictionis, solatii & vitæ æternæ verba prolaturum. Spero, sanctißima tua anima meam sanctificabit; tua memoria meã roborabit; tuus intellectus meum illuminabit; tua voluntas amore meî accensa, quémque per adventum hunc suavissimum palàm testatum facis, meam reciproco amore succendet, &c.*

Tertiò. Actus gaudii: *O quale gaudium*, *Gaudii.*

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. X.

accipere in anima Dei Filium; & quidem ideo, ut anima ditetur innumeris bonis: Veni ergo, Veni, ô Lumen oculorum meorum; unicum cordis mei desiderium: corpus meum & anima mea, cum omnibus potentiis toto in te feruntur desiderio, & toto affectu: Veni ergo, Veni, & noli tardare.

Secundæ diei consideratio versata est circa modum, quo Christus est in hoc Sacramento, utì & circa immensam ejus Majestatem his speciebus contectam. Ex qua consideratione eliciantur.

Admirationis. Primò. Actus Admirationis: *Manhu quid est hoc? Ergóne suprema illa Majestas mei gratiâ Thronum Majestatis & splendoris relinquet, gloriámque suam occultabit sub pane & vino? Ergóne ex amore mei sub hoc specierum velamine tot patrabit miracula? Manhu quid est hoc? O quàm verum est Domine, quòd cum tuos dilexisses, verè in finem dilexeris eos; in finem, sub quem hoc sanctissimum Sacramentum instituisti.*

Desiderii. Secundò. Actus ferventium affectuum, intensíque desiderii se cum Deo uniendi, qui affectus sœpe repetendi sunt; protestando coram toto mundo, omnibúsque creaturis, quòd solus ille sit, in quem cor, animus, omnésque affectus feruntur; quòd ille sit, cui te ipsum, tuam famam, honores, tua omnia, cum omnibus quæ in mundo sunt, postponis.

Tertia diei consideratio versata est circa nostram vilitatem, ignorantiam, cœcitatem, ingratitudinem, peccata, &c. ex his sequentur

Reverentia. Primò. Actus profundissimæ reverentiæ, quæ facillimè ex comparatione nostræ mi-

feriæ cum Divinis perfectionibus oritur. v. g. *Domine sinè fine & modo indignus sum, qui ad Te accedam; & infinitam Majestatem tuam intrà me sumam, indignus ob meam vilitatem, ob meum purum nihilum, ob innumera peccata: Domine indignus sum ob exiguum tepidúmque amorem, quo te hucusque amavi; indignus ob tantum debitæ puritatis defectum; indignus ob negligentem meam dispositionem, qua me ad te sumendum paro. Unde ex intimo cordis affectu dico, & coram universo protestor: Domine non sum dignus. Licet omnium Seraphinorum amor in me arderet, tótque Tibi exhibuissem obsequia, quot exhibuerunt, vel exhibebunt omnes Sancti; licèt omnem omnium creaturarum possibilem haberem sanctitatem, puritatem, humilitatem, &c. tamen adhuc indignus forem: unde iterum iterúmque protestans dico: Domine non sum dignus. Quia ergo dignus non sum, imò infinitè disto à dignâ ad Te sumendum dispositione; sic obtestor & adjuro Te per Tuam illam infinitam Majestatem, Sanctitatem & Puritatem, quæ in Te reperiuntur, ut, qui in creaturis aliis, sic & in me intimè habitas & præsens es, digneris Te ipsum in me excipere, & hoc modo cordis mei frigus in calorem, immunditiam in puritatem convertere: Unde repeto, iterúmque protestor tertiâ vice: Domine non sum dignus.*

LIB. III, PARS I. CAPUT VIII. SECT. X.

Secundò. Actus contritionis; dignum enim est affligi & summè dolere, etiam ob minimum peccatum in tam benignum & amabilem Dominum, cui infinities obligati sumus, commissum. Hos actus vide suprà, ubi de Amore doloroso actum est. Lib. 2. cap. 6. *Contritionis.*

Tertiò. Actus synceri, teneri, affectuosi perfectíque amoris; quis enim non amabit *Amoris.*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. X.

gratissimum hunc Eucharisticum Hospitem, dum considerat, quòd ille ipse sit infinitæ Majestatis & gloriæ Dominus; tantâ in eum amoris vehementiâ exæstuans, ut nec indignitas nec creaturæ fœditas impedire possit, quo minùs se totum ei communicet? Si mundi Monarcha mensæ assidens jacentis in nosocomii angulo mendicabuli, fame & siti exhausti recordaretur, eíque è mensâ suâ delicatissimam portionem per quendam suorum Ephœborum subministraret, esset hoc sanè magnæ misericordiæ & admirabilis benignitatis opus: si verò uni è Principibus suis in mandatis daret, ut hanc ad infirmum pauperem, portionem deferret, eúmque Regis nomine visitaret; in eam propemodum cogitationem quispiam veniret, humiliâsse se nimium Regiam Majestatem. Si verò ipse è mensâ Monarcha surgeret, nosocomium adiret, & suis ipse manibus misellum pasceret; stupentes exclamaremus, inauditi amoris id esse excessum; imo stultitiæ arguetur à nonnullis hæc Regis abjectio; maximè, si, quo infirmus pascitur cibo, Regii foret corporis particula. O incomprehensibilis, O infinita Dei Caritas! Quod non faciet Rex terrenus è terræ pulvere & limo concretus homuncio; hoc ipsum fit à Rege regum & Cœli terræque Domino indies; dum misero & inopi homini, qui in inferioribus his terræ partibus, ut infirmorum receptaculo, fame, siti, penuriâ, morbísque premitur, cibum delicatissimum, quo in æterno illo Beatorum convivio delicatior esse nequit; hoc est, suum Corpus & Sanguinem cum Divinitate, non

per

per Angelum, non per Cherubinum aut Seraphinum, sed per seipsum de cœlis affert, & homini porrigit. Hi sunt actus, in quo exercere se debet devota anima. Si tempus & tui statûs conditio non patitur uti prætactis omnibus tot diebus; seligantur ea, quæ devotioni magís accommodata sunt, ut animus ad tantum Hospitem dignè excipiendum excitetur.

SECTIO XI.

Quid sub- & post communionem faciendum.

Actus eliciendus sub actuali sumptione Eucharistia.

VEnientem è manu Sacerdotis ad te Dominum irretortis aspice oculis, & hos vel similes actus elice: *Credo Domine, credo Fide indubitatâ Te sub his speciebus verè & realiter cum corpore & animâ præsentem, esto oculi mei aspicere latentem non possint: Unde adoro Te cum tantâ animi demissione, & reverentiâ, quantâ à creaturâ fieri potest. Et quia Tu ad me venire dignaris, ut Te mihi intimè unias, Téque in me glorifices; Ecce venio & ego, unicè desiderans, ut me Tibi uniam, Téque in me glorificem. Veni ergo infinito amore dignissime Salvator, & modo excellentissimo ea in me operare, ob qua efficienda, in pauperem meam animam venire Tibi complacuit.*

Tempus immediatè post sumptionem bene impendendũ.

Post sumptum sanctissimum cibum, omnes animæ vires convocandæ ad Hospitem hunc dignè tractandum eique inserviendum. In universa vita spirituali maximi momenti rem esse puto, nihílque adeò proficuum unquàm scire, semihorulam, medium vel inte-

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. XI.

grum quadrantem, poſt Sacram communionem debitè impendere. Hoc illud tempus eſt, quo liberrimè & ſuaviſſimè cum Domino loqui conceditur, nec timendum ne protractâ oratione Divinum Hoſpitem moleſtemus. Hoc illud tempus eſt, quo anima non ſolùm facilè, ſed quaſi in momento ad perfectionem venire poteſt, & immenſas ſibi divitias comparare; cùm, ùt quidam ſuſtinent Theologi, quamdiu ſpecies in ſtomacho manent incorruptæ & integræ, tamdiu gratia Sacramentalis juxta intentionem affectuum augeatur.

Cùm primum in ſtomachum recepiſti Redemptorem tuum, ſecedendum à ſtrepitu eſt, ex animo excludendum, quod diſtrahere poteſt, mentéque omnino recollectâ, ad hunc amore in te infinito flagrantem Hoſpitem, qui modò in interiori domûs tuæ hoſpitio divertit, accedendum eſt; amplexandi ſacratiſſimi pedes, & millenis oſculis, exemplo Mariæ Magdalenæ honorandi, hos vel ſimiles actus eliciendo.

Poſt ſumptionem eliciendus Actus adorationis

Primò. Adorationis: *Toto corde & animo adoro & glorifico Te, Salvator amantiſſime; tantâ reverentiâ, ſubmiſſione, devotione, & mei ipſius humiliatione ad ſacratiſſimos pedes tuos me abjiciens, quantâ ab ullâ creaturâ fieri poteſt.*

Actus admirationis.

Secundò; Admirationis: *Ergóne poſſibile eſt, quòd perſonaliter in me habites Deus meus? Ergóne poſſibile, quòd Tu Majeſtas infinita me terræ vermiculum viſitare, & infinitam magnitudinem tuam, meæ ſubſternere volueris nihileitati. Tu, quem hoc ipſo, quo tecum loquor, momento, adorant*

rant Seraphini & Cherubini, & trementes accinunt: Sanctus, Sanctus, Sanctus.

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. XI.

Tertiò; Gratiarum actionis: *O Utinam ex corde amoris igne succenso magnáque beneficiorum tuorum cognitione illustrato dignas ob ineffabile hoc beneficium gratias referre possem; at quia ex me insufficiens sum, omnes invito Angelos, Homines, cæterásque creaturas, ut mecum Te, una voce, uno corde & ore laudent, glorificent & benedicant.*

Gratiarum actionis.

Quartò. Orationis. Ad hanc maximè attendendum; multum enim per Orationem vel acquirere, vel amittere possumus, prout bene vel malè oramus. Magna hoc tempore à præsente Domino petenda sunt v. g. hæc vel illa heroica virtus, gratiarum efficacium abundantia, cognitio sui, fervens amor, fortitudo ad se vincendum, amor crucis; &c. quia omnia petenda sunt cum magnâ fiduciâ & piâ importunitate, debétque vis quædam per fervidas preces ipsi inferri Deo; proponendo illi motiva, quibus moveatur ad succurrendum nobis in necessitatibus nostris. v. g. *Noli Domine in hoc adventu tuo recusare id in me operari, ad quod operandum venire ad me dignatus es: Venis, ut per hanc Tuî mecum unionem, coram Cœlo & terrâ, tuum in me tenerrimum amorem, maximámque liberalitatem testatam facias; Venis ut Tibi gustum & gloriam pares, dum vides, & reipsa experiris, molestias, labores, passionem, & mortem tuam irrita non fuisse. Operare hæc in me Hospes Diviníssime, & in gradu excellentissimo in me perfice. Ergóne frustra & sinè fructu venires ad me, qui sub tam prodigioso apparatu visitas me? meíque causâ tot patras miracula, qui nihil, ne minimum quidem, frustra opera-*

Orationis.

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECT. XI.

ris? Uni ergo Te mihi, & me Tibi, indissolubili gratiæ & amoris nexu, uni abyssum Tuam, abysso meæ; abyssum Tuarum misericordiarum meæ miseriarum; abyssum claritatis abysso meæ cæcitatis; abyssum Tuarum divitiarum abysso meæ paupertatis. Possunt præterea elici affectus varii Amoris; de quibus actum est suprà Lib. secundo.

Quid potissimùm Eucharistico Christo post sumptionem offerendum.

Notandum hîc, decens omnino esse, ut in recognitionem tantæ gratiæ & liberalitatis huic Divino Hospiti singulare aliquid offeramus; quale est, v. g. de irâ suppressâ victoriam; mordacis verbi, quo tacti fuimus, dissimulationem; illatæ injuriæ condonationem; in hac vel illa re sensui grata mortificationem, &c. Postquam ergo omni possibili modo obsequia præsenti Deo obtulimus; & cum eo suaviter in spiritu egimus, benedictio ab eo petenda: *Mane mecum amantissime Salvator, Tu summum & unicum animæ meæ bonum; mane mecum nec unquam desere me. Væ mihi si relinquar à Te, Quid aliud absente meo sole mihi reliquum, quàm tenebris circumdari, absente meo medico, quàm infirmitatibus obrui; absente meo gaudio, cordísque jubilo, quàm mœrore & desolationibus opprimi. Sed quia conclusisti corporaliter à me discedere, nec ego impedire id possim, Tuæ consentio voluntati, illíque libens subscribo: Interim, quantùm possum adjuro Te; mane mecum per gratiam, mane per amorem: Ego in sanctâ patientiâ, desiderio, & spe magnâ, adventum Tuum denuo non post multùm temporis exspectabo, & ad eum pro modulo meo me parabo.*

Modus petendæ à Christo benedictionis.

SECT.

SECTIO XII.

De sacrosancto Missæ Sacrificio.

INter præcipuas Sacramenti Eucharistiæ figuras in veteri Lege: erat Agnus paschalis. Erat hic apud populum Israeliticum & Sacramentum & Sacrificium: Sacramentum, quia manducari debebat cum certis cerimoniis; Sacrificium, quia ad obsequium & honorem Dei mactabatur. Huic figuræ convenienter Christus Dominus Sanctissimum Corpus & Sanguinem suum in Sacramentum & Sacrificium instituit; in Sacramentum; ut à Fidelibus, ut cibus animæ manducetur, in Sacrificium; ùt ab ordinato ad hoc presbytero pro populo in Altari Domino Deo offeratur, & consecretur. Actum est hucusque de Christi Corpore, ut Sacramento; jam nonnihil de eo tradetur, ùt Sacrificio.

Sacrificiis veteris legis substitutum Sacrificium Missæ.

Nulla unquam, ut testatur Plutarchus, reperta est Natio, quæ sinè omni seu veri seu falsi Dei cultu & Sacrificio vixisset. Sed sicut eorum Dii vani, sic & Sacrificium eòrum vanum & sinè omni fructu fuit. Inter omnes ante adventum Christi Nationes, soli Judæi veram habebant Religionem, variísque utebantur Sacrificiis; ùt videre est in Libris Moysis: sed erant, út ait, Apost. ad Galat. 4. *Infirma & egena elementa*; nec virtus iis inerat vel peccata remittendi, vel gratiam causandi. Unicum Sacrificium Legis gratiæ, est Sacrificium ex omni parte perfectum; unde vocatur à Davide ps. 4. *Sacrificium*

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. XII.

ficium Justitiæ, quia continet Justum justorum, & Sanctum sanctorum Christum Dominum, verum Deum & Hominem; potéstque per gratiæ infusionem justificare. Et quia ex unâ parte Sacrificium est præcipuũ, & quædam quasi anima alicujus Religionis; ex alterâ parte Religio Christiana omnium Religionum, quæ vel sunt, vel fuerunt, sanctissima est, hinc sequitur, quòd Sacrificium, quod ad cultum & obsequium Dei Ecclesia Catholica adhibet, debeat esse perfectissimum. Ut hæc perfectio, & finis, ad quem à Christo institutum est, clariùs agnoscatur,

Differentia inter Sacrificium Crucis & Altaris.

Supponendum est, Sacrificium Missæ essentialiter esse idem cum Sacrificio cruento Crucis, & tantùm accidentaliter ab eo distinctum. S. Cæsarius Episcop. Arelat. hom. 7. de Pasch. *Qui corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die Sacramentum Corporis & Sanguinis consecraret; ut celebretur jugiter per Mysterium, quod semel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana currebat pro hominum salute Redemptio; perpetua etiam esset Redemptionis obligatio, & perennis victoria viveret in memoriâ, & semper præsens esset in gratiâ. Verè unica & perfecta Hostia, Fide æstimanda non specie; non exteriori censenda visu, sed interiori aspectu.* Distinguitur autem Sacrificium Missæ à Sacrificio Crucis, quòd Sacrificium Crucis fuerit cruentum & visibile; Sacrificium Altaris incruentum & invisibile. Sacrificium Crucis est Sacrificium Redemptionis & satisfactionis; Sacrificium Missæ, est Sacrificium, quo nobis virtus, merita, & satisfactio

Sa-

Sacrificii Crucis applicantur. Hoc posito

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SEC. XII. *Sacrificium Missæ est excellentissimũ & Deo gratissimum.*

Certum est, Sacrificium Missæ excellentissimum, sanctissimum, & maximè Venerabile Mysterium esse, quod in Ecclesiâ Dei reperitur; gratissimúmque, quod, quamdiù durabit æternitas, Deo offerri potest. Est gratissimum, primò ex parte rei oblatæ, quæ Christus ipse est, Deus & Homo, unigenitus æterni Patris Filius; quæ oblatio Deo gratior est, quàm si infiniti Seraphinis & Cherubinis impleti mundi offerrentur. Est secundò gratissimum ex parte Offerentis, qui idem ipse Christus est. Non enim Sacerdos est qui sacrificat; sed Christus ipse in persona Sacerdotis, per cujus manus se denuo immolat, æternóque Patri offert; unde vocatur *Sacerdos in æternum*, ps. 109. 5. *Una eadémque est Hostia*, definit Concil. Trid. sess. 22. c. 2. *idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in Cruce obtulit.* Ex quo infertur rem adeò excellentem, & sublimem esse Missæ Sacrificium, ut, si simul sumerentur omnium hominum, Angelorum, Sanctorúmque omnium merita, obsequia & laudes, quæ Deo exhibita, vel per omnem æternitatem exhibenda sunt, hæc omnia non forent adeò grata Deo, quàm vel unicum Sacrificium, etiam à sceleratissimo Sacerdote celebratum. Ratio clara est, quia Offerens ipse Christus est, qui tantùm æterno Patri suo per hanc suî oblationem exhibet honoris, quantùm à purâ creaturâ exhiberi potest. Deinde hoc Sacrificium summè placet Christo Domino; tum quia per illud modo excellentissimo impletur summum ejus desiderium,

derium, Patrem suum cœlestem glorificandi; tum quia per hoc reportata de hoste victoria; suáque mors & passio, qua genus humanum redemit, & quâ Tartarei Principis imperium evertit, repræsentatur; & hoc non in figura & imagine tantùm; sed verè & realiter; cum hoc solùm discrimine, quòd fiat repræsentatio modo incruento. Hoc Sacrificium Missæ est, quod triumphanti in Cœlis Ecclesiæ summum gaudium, patienti in Purgatorio summum solatium, & militanti in terris maximam adfert utilitatem.

SECTIO XIII.

In quem finem Sacrificium Missæ sit institutum.

Diversitas Sacrificiorum in veteri Lege.

QUatuor fuerunt genera Sacrificiorum in veteri Lege: *Holocausta*, *Propitiatoria*, *Eucharistica*, & *Impetratoria*. Unumquodque horum diversum habebat finem. Ratio *Holocaustorum* provenit ex triplici recognitione, quam Deo debemus. *Primò* siquidem debemus ipsum agnoscere nostrum Creatorem, primúmque principium, à quo habemus nostram essentiam, animam, corpus, bona, honores &c. *Secundò* recognoscere debemus Deum, nostrum supremum Dominum; qui summam in omnia nostra v. g. Corpus, vitam, sanitatem, honores &c. habet potestatem & dominium, quíque de iis potest disponere, prout placuerit; ità ut rationabiliter in nulla re resistere eidem possimus. *Tertiò*, ut nostrum Finem, ad quem omnia referre tenemur. Ad hanc triplicem recognitionem faciendam institutum olim erat Sacrificium

lau-

laudis, sive, *Holocaustum*; in quo Hostia mactabatur, igne totaliter absumebatur, nihílque penitus ex illa asservabatur: per quod is, qui Holocaustum offerri faciebat, coram Deo profitebatur, quòd, sicut omnia sunt in manu ejus, sic & se totum eidem offerret; & quòd, sicut Hostia totaliter destruebatur, sic & ille potestatem haberet, omnia adimendi & in nihilum redigendi. Deinde, quia indies Deum offendimus, indies etiam remissio petenda, ira placanda, & Justitiæ satisfaciendum; ad quæ instituta erant *Propitiatoria*. Hîc cum Oleastro in Lib. Legis Moysis, notandum, hominem ob unum etiam peccatum veniale mereri omnibus bonis, honoribus, imò vitâ ipsâ privari; hanc promeritam pœnam benignissimus Deus ab homine transferebat in pecus, quod pro peccato mactabatur; unde moris erat, quòd peccator, qui pro se Sacrificium fieri petiêrat, manus inter bestiæ mactandæ cornua poneret, ostendens hac ceremoniâ, se mortem, quæ victimæ inferebatur, promeruisse. Denique innumera sunt tam naturæ, quàm gratiæ beneficia, quibus liberalissimus Deus nos omni momento cumulat, ob quæ benignissimo Numini summas gratias debemus; quæ proinde exhibentur per *Eucharistica*. Et quia rebus innumeris egemus tã in corpore, quàm in animâ, ea verò à nemine, nisi à solo Deo sperare & obtinere possimus, suppliciter ad Deum accedendum, & ad impetrandum efficacibus mediis utendum est; hæc autẽ media erant Sacrificia *Impetratoria*.

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECTIO XIII.

Horum omnium Sacrificiorum loco, in

no-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. XIII.

Sacrificium Missæ est Holocaustum.

novo Testamento institutum est Sacrificium Missæ, quod modo excellentissimo veteris Legis Sacrificiorum virtutem & efficaciam in se continet. Hoc Sacrificium Missæ, *Primò* est perfectissimum *Holocaustum*, per quod infinitus Deo honor exhibetur, siquidem ipse Christus est, qui offertur. Agnoscimus & profitemur per Sacrificium Missæ, Deum omnium rerum Authorem & Principium, dum æterno Patri in oblationem mundam præsentamus Unicum Filium, Verbum æternum, & omnium creaturarum Primogenitum. Agnoscimus & profitemur in Missâ supremum illius & absolutum in omnes res creatas dominium: quod propriè denotatur, dum in hoc Sanctissimo Mysterio ad minimum voluntatis illius nutum, non solùm hîc in terris substantia panis & vini, quæ duo ad vitam conservanda, maximè nobis necessaria sunt, destruuntur; sed etiam locata ad dextram Patris Humanitas Christi, sub speciebus panis & vini concluditur, & licèt ibidem secundùm se viva sit, vera tamen repræsentatio est Sacrificii, olim per mortem illius in Cruce consummati & oblati. Agnoscimus & profitemur in Missâ, Deum ùt ultimum omnium rerum Finem, quódque omnia ad honorem illius condita sint; primò quidem & principaliter ipse Christus, deinde in Christo non solum homines, ut membra in suo corpore, & subditi in suo Rege; sed & omnes res creatæ, quia illæ in humanâ Christi naturâ naturaliter, in Divinâ supernaturaliter collectæ & comprehensæ sunt. Quia ergo agnoscimus & profitemur

mur Deum omnium creaturarum Finem esse, hoc ipso agnoscimus & profitemur eundem, ob infinitam hanc excellentiam dignissimum esse, tali honorari Sacrificio, quod infinitam similiter contineat excellentiam & dignitatem: tale Sacrificium est Sacrificium Missæ, quod infinitæ dignitatis Dominum, Christum scilicet, continet. Quotiescunque ergo hoc Sacrificium offerimus, obligationi nostræ perfectè satisfacimus.

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. XIII.

Secundò, Sacrificium Missæ est *Propitiatorium*, virtutémque suam sortitur à Sacrificio cruento Crucis, quod per sanguinis Jesu Christi effusionem omnia peccata delevit, & justitiæ Divinæ de condigno satisfecit. Per Sacrificium Missæ reddimur participes omnium bonorum, quæ Sacrificium cruentum nobis promeruit: Sacrificium Crucis libertatem nobis comparavit; per Sacrificium Missæ nobis actualiter datur: per Sacrificium Crucis medicina malis nostris præparata est; per Sacrificium Missæ applicatur: in Cruce facta est redemptio; in Missa eadem fruimur. Hoc igitur Propitiatorium, hanc immaculatam Hostiam Deo sæpissimè pro innumeris peccatis nostris puris manibus & puro corde offeramus, & ità justissimâ supremi Numinis, quam meremur, iram, à cervicibus nostris avertere studeamus.

Est Propitiatorium.

Tertiò, Missa est Sacrificium *Eucharisticum*, per quod Deo summo Benefactori ob innumera in nos collata beneficia, tantas, quantas exigere æquitas potest, gratias agimus. Et ideo Missa vocatur Sacrificium Eucharisticum, ùt ait Orig. contra Celsum Lib. 8.

Est Eucharisticum.

quia

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. XIII.

quia est signum debitæ recognitionis in Deum. Christus hoc Sacramentum instituturus gratias omnipotenti Patri egit, nobis demonstrans, aptissimum illud nobis fore medium, ad nos Deo pro beneficiis acceptis, gratos exhibendos.

Et Impetratorium.

Quartò, Sacrificium Missæ est *Impetratorium*, quo mediante temporalia & æterna, corporalia & spiritualia bona impetrare possumus: cùm enim pro his omnipotenti Deo ipsum demus Christum, tantum ei pretium, tantámque tribuimus solutionem, quæ longè superat dignitatem ejus, quod vel nos ipsi petere, vel ipse dare potest. Deinde cùm Deus, nobis ne quidem petentibus, imò ne cogitantibus tot tantáque conferat beneficia, quomodo ea negabit humiliter supplicantibus, ipsúmque Filium unigenitum offerentibus? Hæc vis impetratoria ex eo oritur, *Primò*, quia in hoc Sacrificio Christus æterno Patri exhibet suæ passionis & mortis merita. *Secundò*, quia mediante Sacrificio pro nobis actualiter apud Deum patrem Redemptor noster deprecatur; quamvis enim præsens ejusdem status non patiatur, ut mereri aliquid nobis possit, non tamen conditioni ejusdem contrarium est, quo minùs deprecari possit pro iis, qui Sacrificium Missæ offerunt. *Tertiò*, quia & suas Ecclesia preces in Missa adjungit, quæ Deo non possunt non esse gratæ. *Quartò*, quia & nos ipsi preces nostras sub Missâ ad Deum fundimus, quæ majoris efficaciæ sunt in-quàm extra Sacrificium; preces enim sub illo, non tantùm fiunt in nomine Christi, quod ad ora-

Quatuor rationes ob-quas Missa est impetratorium Sacrificium.

orationem, si efficax esse debeat, requiritur; sed etiam unitæ sunt precibus Christi, & æterno Patri à Filio coofferuntur.

SECTIO XIV.

Quid Sacerdos ex prædictis discere debeat?

EX his, quæ de infinita Sacrificii Missæ dignitate dicta sunt, tria Sacerdotes Domini discere & haurire debent.

Primò. Ut suo statui adeò sublimi conformem, irreprehensibilem, immaculatam & sanctam vitam agant; si contrarium fiat, res indigna nimis est, & heteroclita confusio. Dignitas Sacerdotalis, ait S. Ignat. Martyr Epist. ad Smirnens. est omnis gloriæ & dignitatis apex, quem homo in terris conscendere potest. Imperator Justinian. Novell. 6. sentit, duo maxima, quæ Deus homini conferre potest beneficia, esse sacerdotalem & regalem dignitatem; per illam enim dat administrationem rerum Divinarum, per hanc gubernationem Hominum. Et si, ùt res est, loqui velimus, ad quem excellentiorem dignitatis gradum promoveri homo posset, quàm Sacerdotii? cùm ei tribuatur circa duo summa potestas & authoritas: Potestas Deum verum & vivum è cœlo in terras evocandi in Missa; & hominem è terra in cœlos levandi per Absolutionem in sacro tribunali.

Dignitas Sacerdotalis quanta.

Unde eò conniti Sacerdos debet, ut omnis ejus vita sit forma & figura probitatis, imago omnium Divinarum perfectionum: nec decet omnino, ut ad tremendum hoc o-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SEC. XIV.

pus accessuro, vel minimum in memoria, phantasia, animóque hæreat, quod vel à longè immunditiam sapiat, quod satìs per duplicem ante & sub Sacro digitorum ablutionem ostenditur. Debétque Sacerdos, ùt ait S. Chrysost. in libris de hoc Mysterio scriptis, cœteros Christianos virtute & perfectione tàm longè superare, quàm sæcularis Christianus Ethnicos, animámque Sacerdotis ipsis solis radiis oportet esse puriorem.

Devotè Missa celebranda est.

Deinde Sacerdotes ex officii sui dignitate discere debent, ut ad altare accedant cum magnâ præparatione. Christus per 33. annos ad Sacrificium Crucis à se peragendum dispoſuit se & præparavit, eóque omnes suas actiones direxit: ità & Sacerdotes summo oportet studio se disponant ad hoc Sanctissimum Mysterium, quod in substantia cum Sacrificio Crucis omnino convenit, in eum finem Deo offerendum, ad quem à Christo institutum est; quis finis hic sit, sectione præcedenti dictum est. Deinde Missa legenda est toto corpore ad modestiam & gravitatem composito, animo recollecto, non festinanter, cærimonias ad amussim observandoq́; cùm enim media fini suo debeant esse proportionata, finìsque cerimoniarum in Sacrificio hoc sit summorum mysteriorum significatio, omnísque generis bonorum affectuum, tàm in celebrantis, quàm in præsentium animis excitatio; hinc sequitur, vix ullam posse esse ædificationem, multam econtra scandalorum occasionem, si res illa sacratissima sinè exteriorì modestiâ, clarâ verborum expressione, & debitâ ceremoniarum obser-

van-

vantiâ peragatur. Communis Sanctorum Patrũ & Theologorum doctrina est, & ex multis constat historiis, sacrificanti Sacerdoti magnum Angelorum numerum adstitisse, & honori sibi duxisse, si ministros ad opus ter Sanctum agere possent. Si hi cœlestis aulæ Principes, naturâ & gratiâ nobis superiores, tantâ cum reverentiâ adstent ministrantes, quantâ nos terræ vermiculos adstare oportebit, qui hoc divinissimum mysterium conficimus, tractamus, Altissimo offerimus, & in cor sumimus. Quæ de præparatione ad sumendam Eucharistiam suprà dicta sunt, & Sacerdotibus ante Sacrificium usui esse poterunt, ad quæ proinde remittuntur.

SECTIO XV.

De Venerabilis Sacramenti Visitatione.

UT magni momenti opus merito æstimant visitationem sanctissimi Sacramenti omnes ii, qui Christum in veritate quærunt, & ex toto corde syncerè diligunt. Quomodo hæc visitatio instituenda, & quam delectabilis & utilis sit, paucis dicetur.

Visitaturus admirabile hoc amoris mysterium profundè ruminare, & admirari debet incomprehensibilem illum in nos homines Christi amorem, dum eidem satìs non fuit sacratissimum corpus & animam suam nobis in cibum, & æterno Patri in Sacrificium pro salute nostrâ obtulisse; sed voluit etiam corporaliter nobiscum habitare, ut in tribulationibus, in angustiis, in dubiis & necessitatibus nostris proximè adesse nobis posset;

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. XV.

Quam æquum sit ùt Christum in Eucharistiâ sæpe visitemus.

quo toti mundo palam testari voluit paternam suam providentiam, amabilem bonitatem, & profusam in nos liberalitatem. Unde æquissimum est, ut amore reciproco resarcire studeamus hunc admirabilem amoris excessum; quod meliùs fieri non potest, quàm si exspectantem nos sub sacro specierum velamine sœpius accedamus, visitemus, & nostra ei obsequia deferamus. Si Romanorum Imperator te honorandi, visitandi, protegendi, consolandi & juvandi causâ, Viennâ Metropoli suâ egrederetur, & in loco tibi vicino sedem figeret: quid cogitares? quid ageres? nunquid promptissimam hanc Cæsaris benevolentiam summæ loco gratiæ haberes? nunquid inurbanissimus esses, si accessu non honorares tantam Majestatem, si servitia non deferres, si tuam ei præsentiam subtraheres? Nunquid obligatissimum te agnosceres ad adhærendum lateri ejus die & nocte? quippe, qui tuî solùm causâ & bono ad te venire dignatus est. Tot titulis Christo in Sacramento te exspectanti obligatus es, ut si eundem sœpius non visites, ingratissimus & inurbanissimus meritò habendus sis. Detinet ille se sub his speciebus, ut amoris in nos sui evidentissimum exhibeat argumentum; ergo & nos eum sœpius visitando amoris in eum nostri specimen aliquale demus. Judæos damnamus inexcusabilis ingratitudinis, quòd post tot illorum gratiâ patrata miracula eum agnoscere noluerint: patrat in hoc amoris Sacramento miracula magìs insolita, & magìs stupenda; & tamen ingrati sumus, debitam reverentiam ei sub-

Ingratì sumus si id non faciìmus.

ubtrahimus, & ita nos habemus, quaſi ne noſceremus quidem.

Viſitatio Sanctiſſimi Sacramenti ſolatio plena eſt.

Jucundum plane accidit morigero filio, patri ſuo cariſſimo adeſſe; jucundum fratrum, cognatorum, amicorum, & notorum mutuâ ſocietate frui. Quid nobis in hoc mundi exilio conſtitutis jucundius eſſe poteſt, quàm die & nocte in tot locis habere præſentem Chriſtum Redemptorem noſtrum, cui loqui, cui cordis noſtri ſecreta pandere, miſerias exponere, à quo auxilium petere, & cum quo confidenter converſari permittitur? Si cui in arcto carcere conſtricto, ea concederetur gratia, ut parentes, fratres, & cognati illius liberum ad eum inviſendum, ſolandum, paſcendum & recreandum, acceſſum haberent, multo ſanè ſolatio perfunderetur Captivus, hilarique animo hunc ſuum carcerem ſuſtineret. Chriſtus Dominus ob eaſdem rationes nobiſcum eſt in carcere & exilio hujus mundi. *Ecce ego*, ait Matt. 25. *vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Quidni ergo hunc ſuaviſſimum Hoſpitem viſitare, res plena ſolatii, plena gaudii foret?

Sinè fructu viſitatio illa non erit; Et quare.

Efficaciſſima ex hac Dei noſtri præſentia haurire poſſumus remedia, quibus mediantibus, maxima tum corporis tum animæ pericula, ſi non omnino tollere, ſaltem multo minora & tolerabiliora reddere poſſumus. Nunquam hæc viſitatio ſinè ſingulari fructu & utilitate erit, eſt enim hîc Chriſtus uberrimus omnium gratiarum fons, ex quo haurire cuique licet, quantum vult; eſt hîc verus Juſtitiæ Sol, qui Divinis ſuis radiis accedentem illuminat, calefacit, incendit, recreat, vi-

LIB. III. PARS I. CAP. VIII. SECT. XV.

vificat; eſt hîc ùt Omnipotens Deus nos confortans, totus bonus, totus liberalis, totus miſericors, paratiſſimus ad effundendum in nos omnes ſuas miſerationes: accede & huic calidiſſimo Soli te expone, & non poteris non accendi. Adeſt tibi, ut bonis ſpiritualibus te affatim ditet, accede & ditaberis; dabit accedenti ad ſe fortitudinem in tentationibus, in pravorum motuum conflictu victoriam, in dubiis illuminationem, patientiam in adverſis, ſolatium in afflictionibus, gratiam & media ad ſalutem certò conſequendam neceſſaria. Hæc bona ut ad te rapias, in altari te Redemptor tuus exſpectat; cur ergo tibi ipſi es impedimento? cur non exiguo pretio, & minimâ moleſtiâ hæc grandia bona mercaris?

Effectus viſitationis opportuno tempore experimur.

Accedo, ais, ſed hæc in me non experior. Falleris Cariſſime, experiris utique; ſed quia hæc dona ſenſibus percipi non poſſunt, animo illabuntur imperceptibiliter: quia enim non corpori, quod ſenſibile eſt; ſed animæ, quæ ſentiri & videri non poteſt, hæc bona communicantur, exteriori etam ſenſu percipi non poſſunt. Accedit, quòd hæ gratiæ non ſtatim tempore viſitationis dentur, ſed ſœpe diu poſt, ſuo tempore & occaſione; quando actus Fidei, Spei, Caritatis, Humilitatis, Obedientiæ, Patientiæ eliciendi ſunt; ſi contra tentationes pugnandum, ira domanda, &c. Gratia, qua ſuo tempore hos & ſimiles actus promptè elicimus, qua generoſè tentationibus reſiſtimus, eſt effectus & lucrum, quod in viſitatione Venerabilis reportavimus. Unde certi eſſe poſſumus, nunquam

quam nos Christum in Eucharistia visitaturos, quin singulari gratiâ ditandi simus, qua cœteroquin caruissemus. Et licèt quis, dum augustissimum Sacramentum visitat, pios affectus ex cordis ariditate non sentiat, vadat tamen ad Divinum hunc Hospitem, & corporaliter per genuflexionem, modo optimo quo potest, illi se sistat; erit operi merces, nec absque fructu erit hoc exhibitum Majestati servitium: dum enim quis, etiam in ariditate ad Ecclesiam vadit Christum visitaturus, actu ipso testatur, se firmiter credere, Christum ibidem præsentem esse, & opere ipso debitam reverentiam & amorem, quo in ipsum fertur, testatum facit; si enim non crederet Christum esse in Sacramento præsentem, nec cuperet ei reverentiam & obsequium exhibere; ad Ecclesiam non procederet, & viæ inutili parceret. Hi autem & similes impliciti Fidei, Reverentiæ, & Amoris actus nunquam manent irremunerati.

SECTIO XVI.

Modus visitandi Venerabile Sacramentum.

VArii sunt fines, quos sibi præfigere solet, qui magni cujusdam Principis aulam adit; vel enim aulam ingreditur, ut Principem, quem hucusque non viderat, videat; lustrétq; accuratè omnia, an se ità habeant, ùt de iis audiêrat; vel, ut se tanquam vasallum Domino sistat, & se promptissimum testetur, qui semper & ubique in omni subje-

LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SECTIO XVI. *Ob quos fines visitatio sanctissimi Sacramenti facienda.*

ctione Domino servire desideret; vel, ut demisissimas gratias agat pro hoc vel illo accepto beneficio; vel denique ut novam gratiam nováque beneficia petat. Ex similibus motivis fieri etiam potest visitatio Venerabilis Sacramenti.

Primò in eum finem, ut quis Christum ibidem videat. Occasione cujus elici possunt varii virtutum actus, ùt glorificationis, adorationis, amoris, gaudii. Ruminandus jam admirabilis, quo se nobis communicavit, modus; jam magna illius cupiditas nobiscum personaliter habitandi; jam paterna ejus Providentia, Liberalitas, Omnipotentia, Sapientia &c. quæ omnia in hoc Mysterio admirabili splendore patefacit; jam heroica humilitatis, patientiæ & obedientiæ exempla, quæ nobis sub his speciebus latens imitanda proponit: ex his firmum formandum propositum, vitam, moresque ad ea componendi.

Secundò hæc visitatio fieri potest in contestationem demisissimæ subjectionis, quam Christo, naturali, legitimo, summóque Domino nostro debemus; firmâ fide protestando hos ipsi titulos summo jure competere: ex quo resultat duplex orandi modus. Primus, quo in - & externè Christum in Eucharistiâ adoremus. Secundus, quo ipsi corpus & animam, omnem nostram substantiam & essentiam, omnes in - & externas potentias, operationes, cogitationes, verba, honorem, bona, sanguinem, vitámque nostram in tempore & æternitate offeramus.

Tertiò gratiæ pro beneficiis acceptis agendæ,

dæ, præcipuè, quòd ex amore nostrî dignatus sit, se sub tam vili schemate detinere, maximáque miracula patrare. LIB. III. PARS I. CAPUT VIII. SEC.XVI.

Quartò necessitates nostræ cum filiali fiduciâ illi exponendæ, & auxilium in tot animæ & corporis periculis petendum. Utinam hoc medio bene uti sciremus, & in afflictionibus, dubiis, tentationibus rectâ viâ ad sanctissimum Altaris Sacramentum curreremus, quàm longè alii essemus; quàm longè à miseriis, quæ nos jam maximè premunt. *Super contritione Filiæ Populi mei contritus sum, & contristatus; stupor obtinuit me, nunquid resina* (versio Chaldaica habet: *Balsamum, teriaca*) *est in Galaad, aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ Populi mei?* Hæc est lamentatio Jeremiæ Prophetæ cap. 8. 21. & quæ optimè Venerabili Sacramento applicatur & de eo intelligitur. Juxta Venerab. Bedam & D. Thom. per Galaad intelligitur Christus Dominus. Non est ergo *balsamum & teriaca*, non sunt media ad mala avertenda, bona comparanda in Ecclesiâ, in Venerabili Altaris Sacramento? Imò verò est ibi Medicus, quem nullius mali radix, nullum morbi genus, nulla cuique malo accommodata medicina fugit; quare ergo fidelis anima jacet in sordibus, vulneribus, doloribus? in promptu causa est, medicum non accedit, vulnera non detegit, medicinam non petit.

Quintò accedere possumus cum affectibus, quibuscum accessit Nicodemus, & petere in rebus dubiis illustrationem; vel accedere cum Magdalenâ, pro obtinendâ remissione

peccatorum; vel cum leprosis, pro cordis & conscientiæ emundatione &c.

Sextò accedere possumus ùt Mendici ad opulentissimum Dominum, ùt famelici ad opiparum convivium, ùt sitibundi ad limpidissimum fontem, ùt discipuli ad Magistrum, filii ad Patrem, afflicti ad consolatorem, ùt frigidi ad ignem, ad quem tempore brumali sæpe acceditur, ut frigus arceatur, & ità labor refocillatis ex calore membris resumatur.

Ubicunque fuerit corpus, ait Christus Luc. 17. *illuc congregabuntur & aquilæ.* Qui locus convenit cum eo, quod Prophetæ Jobo Deus locutus est Job. 39. *Elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum, in petris manet, & in præruptis silicibus commorabitur, atque inaccessis rupibus: inde contemplatur escam, & de longè oculi ejus prospiciunt, & ubicunque cadaver fuerit, statim adest.* S. Gregor. in hunc locum Jobi per *cadaver* intelligit corpus Christi. *Cadaver*, ait, *à casu dicitur, & non immeritò Corpus Domini propter casum mortis cadaver vocatur.* Per aquilas intelligunt Interpretes animas justorum, qui aquilarum more in alta tendunt, & in Cœlestia se attollunt, in quorum consideratione suaviter quiescunt. Ubi harum aquilarum odoratus Corpus Christi adesse advertit, celerrimo illuc volatu feruntur. Ad hunc sanctum volatum, exemplum volantis in altum aquilæ nos provocet. *De exemplo naturali*, monet nos S. Hierony. in cap. 24. Matthæi, *quod quotidie cernimus, Christi instruimur Sacramento; aquilæ & vultures etiam trans maria dicuntur sentire cadavera,*

davera, & ad escam hujuscemodi congregari: si ergo irrationabiles volucres naturali sensu tantis terrarum spatiis & maris fluctibus separatæ, parvum cadaver sentiunt, ubi jaceat; quantò magis nos, & omnis turba credentium debet festinare ad eum?

LIB. III. PARS I. CAP. IX.

CAPUT IX.

Amor Christi movet & incitat ad amandum id, quod quoquo modo ad eum spectat.

COnstat experientiâ, amorem animum amantis inclinare ad amandum omne id, quod ad Amatum spectat. Sic amamus & blandimur puero, cujus parentem amamus; sic Sponsa Cant. 2. amabat sponsum, cujus umbram videre non poterat sinè magnâ animi gestientis lætitiâ & solatio; sic & populus Judaicus in captivitate Babilonicâ, amabat templum Hierosolymitanum; ut ardentiùs expeteret videre destructi Templi rudera, quàm sumptuosa Babilonis palatia. *Placuerunt servis tuis lapides ejus* ps. 101. vel, ùt alii legunt, *dilexerunt, deperierunt*.

Amanda Imago & nomen Salvatoris.

Qui ergo amat Christum, amat quoque ejus Imaginem plùs, quàm ullius alterius Sancti; amat ejus festa, eáque singulari devotione celebrat, sciens his diebus recoli illius Passionis, & reportatæ de hostibus victoriæ memoriam; amat ejus sacratissimum nomen, quod in relictis epistolis non omnino prolixis, quæ ad quatuordecim tantùm ascendunt, sanctus Paulus expressit ducenties & novies; nomen verò *Christus*, quater cen-

LIB. III. PARS I. CAP. IX.

centies & semel. *O nomen benedictum!* exclamat suavissimè S. Bernard. serm. 15. in Cant. *O oleum usquequaque effusum! quousque? de Cœlo in Judæam, & inde in omnem terram excurrit, ut de toto orbe exclamat Ecclesia: Oleum effusum nomen tuum. Oleum lucet, pascit, ungit, fovet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem, Lux, cibus, medicina. Annon toties confortaris, quoties recordaris? quid æquè mentem cogitantis impinguat? quid ità exercitatos reparat sensus? virtutes roborat, vegetat bonos mores, atque honestos, castas fovet affectiones? aridus est omnis animæ cibus, si non oleo isto perfunditur; insipidus est, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi; nisi legero ibi JESUM; si disputes aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi JESUS; JESUS mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Sed est & medicina; tristatur aliquis nostrum? veniat in cor JESUS, & inde saliat in os, & ecce ad exordium nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum.*

Item S. Scriptura, quia verba Dei.

Amanda similiter omnia & singula verba, quæ ex sacrosancto Domini nostri ore immediatè processerunt; verba, quæ per Prophetas & Apostolos suos loqui ad nos dignatus est, reverentiâ & amore dignissima quidem sunt; attamen ùt majorem in se habent majestatem, quæ ex ore Dei immediatè, præ illis quæ mediatè procedunt, sic & requirunt merito multò majorem reverentiam & amorem. *Inter omnes Divinas authoritates,* ait S. Aug. lib. 1. de Conf. Evang. *quæ sanctis literis continentur, Evangelium meritò excellit.*

Amanda

Amanda est ab Amatore Christi, ejus Sanctissima

ctissima Mater, quæ Christo proximè sanguine juncta, utpote, quæ in virgineo suo utero eundem concepit, eundem lactavit & aluit, quæque à Filio supra omnes creaturas amata est; minùs ergo facere non potest, qui Christum amat, quàm ut amorem suum amori & affectui Christi conjungat, eámque magni æstimet, & tenerè amet. Et quomodo fieri posset, ut is, qui Sponsum ex corde amat, non amet simul sponsi matrem? Notandum hîc, medio vix efficaciori uti posse eum, qui in amore Christi proficere cupit, quàm ut singulari in Matrem Domini amore feratur, eámque instanter roget, ut hanc gratiam à Filio impetret, quod certò fiet; cum ex unâ parte Mater apud Filium hunc omnia valeat; ex alterâ parte & ipsi Matri gratissimum, ut Filius ab omnibus ametur, colatur, & adoretur.

LIB. III. PARS I. CAP. IX. *item Mater Jesu: & omnes Sancti.*

Amandi etiam sunt ab amatore Christi, omnes Electi, non solùm, qui à Christo honorati & amati sunt, sed etiam quia sunt, & in omnem æternitatem erunt, optatum illud reportatæ victoriæ spolium, fructus & lucrum passionis & meritorum illius, instrumenta perpetua laudis & honoris.

Denique verus Christi amator, & Proximum suum ex toto corde amat. Hic amor, cùm magni momenti sit, multáque complectatur, quæ ad perfectum Christi amorem consequendum, vitámque sanctè instituendam plurimùm conducunt, de Amore Proximi fusiùs in sequentibus tractabitur.

CA-

LIB. III. PARS I. CAP. X.

CAPUT X.

De Amore Proximi ejúsque excellentiâ.

SI ea, quæ mox adducentur de amoris erga Proximum excellentiâ, benè perpenderimus; abunde sufficient, ut nos animent, exciténtque, ut opere ipso caritatem in Proximum exerceamus. D. Thom. 2. 2. q. 25. a. 1. opusc. 61. c. 2. ait: *Idem numero est habitus Caritatis, à quo uterque actus elicitur, & unus idémque scilicet Deus, in quem uterque dirigitur, quia propter Deum, & Deus & proximus diligitur. Cùm ergo Proximus diligitur propter Deum, solus Deus diligitur propter seipsum. Aristoteles: Ubi unum propter alterum, utrobíque tantum.* S. Gregor. præclarè de hac re loquitur 7. Moral. cap. 10. *Sunt duo isti Amores, duæ quædam partes; sed unum totum est ex utrísque compositum: duo annuli, sed catena una: duæ actiones, sed una virtus: duo opera, sed una caritas: duo apud Deum merita, sed unum sinè alio inveniri impoßibile est.* Hoc ut clariùs intelligatur, sciendum est, quod Proximum quadrupliciter amare posſimus. *Primò* amari Proximus potest, ùt res ad Dei servitium creata, Deóque utilis, quia per hominis bona opera Dei gloria promovetur. *Secundò* amari potest, quia est imago Dei, in qua perfectiones Divinæ singulariter elucent, Deúsque in hac imagine suo modo videri & inveniri potest: si quem amamus, eundem amamus in omni eo, in quo aliquid illius notari & inveniri potest. *Tertiò* amari potest, quia à Deo Proximus infinitè amatur; verus amor hanc habet proprietatem, quod aman-

Amor Dei & Proximi unus est habitus.

Proximus amari potest quadrupliciter.

mantem in Amatum transformet, ejúsque in se mores, actiones & affectiones exprimat: cùm ergo Deus hominem infinito amore amet, is, qui Deum amat, illum hac in parte imitatur, omníque amore possibili Proximum amat, quia amatur à Deo. *Quartò* amatur Proximus ob egregias illius qualitates, virtutes, naturales vel supernaturales perfectiones, per quas amore dignus efficitur. Primus, secundus, & tertius modus amandi Proximum sunt fructus & effectus Caritatis Theologicæ; diriguntur enim ad Deum, & per illos Deus in Proximo amatur. Quartus modus originem adeò nobilem non habet; provenit enim amor hic ex morali virtute, & vocatur Amicitia.

His positis sequitur necessariò, quòd is, qui Deum amat, amet & Proximum; nec unus amor esse possit sinè altero. *Si quis dixerit*, ait S. Joan. Ep. 1. 4. 20. *quoniam diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est.* Estque amor in Deum, non solùm causa & origo Amoris in Proximum, sed & ejusdem mensura. Amor in Proximum evidens est argumentum amoris in Deum. Duo in arbore rami simul crescunt, quia unam habent radicem, sic & amor Dei & Proximi simul in cordibus nostris crescunt, quia ex una pullulant radice, quæ alia non est, quàm Spiritus sanctus.

Caritas proximi omnino ad salutem necessaria.

Nec virtus arbitraria, ut poni vel omitti possit, Caritas Proximi est; sed est omnino necessaria, & à Deo præcepta. *Hæc mando vobis*, ait Joan. 15. *ut diligatis invicem.* Mandatum hoc varias ob causas, scrupulosè & se-

LIB. III. PARS I. CAP. X. *Quare scrupulosè servandū sit, mandatum de proximi dilectione.*

sedulò custodiendum. *Primò*, quia mandatum suavissimum est; nihil enim continet nisì merum amorem. *Edictum dulce, suave præceptum*, vocat illud S. Bern. serm. 14. in Cœnâ Domini. *Secundò*, quia in uno discursu tertiò à Christo repetitur: Hæc autem mandati repetitio, mandati commendatio est, ait S. August, Tract. 83. in Joan. *Tertiò*, quia datum est tempore gratiosissimo, cum jam jam benignissimus Dominus passionem pro nobis aggressurus esset; in ultimo colloquio, quod in ultimâ cœnâ cum Discipulis suis habuit; in quo omnia amorem spirant, & eò collimant, ut suavissimis verbis Discipulos suos excitet & inflammet ad mutuum Amorem. Notat hîc S. August. Trac. ult. in 1. Epist. Joannis, quòd, sicut infirmus de vitâ longiore desperans suos hæredes convocat, eísque insinuat, & mandat, ut hoc vel illud post mortem suam sollicitè curent, petens insuper, ut infallibiliter factam à se dispositionem executioni mandent: quâ instantiâ precibúsque ostendit, quàm ardenter desideret, quámque seriò velit, ut, quod in vitæ termino desiderat, opere ipso exequantur: sic & Christus repetitis sæpius verbis è mundo discessurus Discipulis inculcet, ut invicem diligant, hac seriâ admonitione palam faciens, absolutam suam esse voluntatem, ut fraternus amor altas in eorum cordibus agat radices. *Quartò*, Vocat hoc amoris præceptum, *Mandatum novum*: *Novum*, quia inter Judæos collapsum & abolitum renovavit, perfecit, & ut fundamentum sanctissimæ suæ Legis posuit. *Novum*,

vum, hoc est, ùt explicat Maldonatus hîc, ex modo loquendi S. Scripturæ, *valde excellens*; per quod virtutum omnium excellentisſima Caritas nobis recommendatur, qua & Deo & Proximo nos intimè unimus, & quæ aliorum Dei mandatorum radix est. Hujus Magni, Novi, & antea inauditi amoris exemplum in Christo habemus Novum & magnum, utpote qui incomparabiliter nos plùs amat, quàm amamus nos ipſos.

Mandatum de diligendo proximo cur vocetur NOVUM.

Denique vocat Christus hoc mandatum, *Suum*; *Hoc est mandatum* MEUM, *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Joan. 15. Quare ſuum? Nónne & alia præcepta Ejus ſunt? ſunt quidem, ſed non ità, ùt præceptum dilectionis: vocátque ideo Suum, ut oſtendat omnium eſſe præcipuum, & alia dignitate excedere. Sic nonnunquam Pater ex omnibus ſuis in unum congregatis filiis, unum ſuaviter amplexatur, oſculatur, & dicit: Tu es filius meus. Quo dicendi modo alios non rejicit, vel ùt illegitimos repudiat, ſed innuit, hunc filium inter reliquos ſibi eſſe cariſſimum. Vocat *Suum*; quia Chriſtus Dominus nullam virtutem ſuis moribus, totáque vivendi ratione ità expreſſit, quàm Caritatem: Patientia enim, Obedientia, Humilitas, &c. tempore vitæ à Christo exercita ex ſolâ fluxerunt Caritate. Imò hoc ipſum Amoris in Proximum mandatum, ex intenſo in nos amore ortum fuit; intendit enim per hanc feriam ſuam voluntatem, ut mediante hoc præcepto multos faciamus nobis amicos, qui nobis benefaciant, nos juvent, ſolentur & protegant; qui enim ab omni homine amatur, illi nihil

Cur Christus vocaverit illud: SUUM

LIB. III. PARS I. CAP. X.

Character veri Christiani, amor proximi est.

ad solatium, auxilium, vel sustentationem deesse potest:

Et hic amor Proximi genuinus Christiani character est. *In hoc*, ait Christus Dominus Joan. 13. *cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* q. d. ut explicat S. Aug. *Alia munera mea, habent vobiscum etiam non mei: non solùm naturam, vitam, sensus, rationem; verùm etiam Linguas, Sacramenta, Prophetiam, Scientiam, Fidem: sed quoniam Caritatem non habent, ùt symbola concrepant, nihil sunt. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei; sed in hoc cognoscent, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Hæc dilectio æternæ Prædestinationis est signum. In hoc ait S. Joan. 1. cap. 3. *manifesti sunt filii Dei & filii Diaboli. Nos scimus*, pergit loc. cit. *quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte.* In quæ commentans S. Aug. ait: *Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios Diaboli.* Esto omnes se signent signaculo Crucis, esto sint baptizati, conveniant ad Ecclesiam, concinant Alleluja. *Non discernuntur filii Dei à filiis Diaboli, nisi Caritate.* Ratio hujus est, quòd Deus amat, diabolus autem oderit; unde ubi amor, ibi & spiritus Dei; ubi odium, ibi diabolus. Hæc ratio adducitur in Epist. prætactâ à S. Joanne. *Carissimi, ait, diligamus nos invicem, quia Caritas ex Deo est, & omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum; qui non diligit, non novit Deum, quia Deus Caritas est. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & Caritas ejus in nobis perfecta est. In hac cognoscimus,*

quia in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. LIB. III. PARS I. CAP. X.

Hæc igitur veritas altè cordi imprimenda est; *Ante omnia*, monet S. Petrus 1. cap. 4. *mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes.* Similiter & S. Paul. ad Coloss. 3. *Super omnia Caritatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Hoc est, quod identidem suis in senio inculcabat Discipulis S. Joannes: *Filioli diligite alterutrum.* Hoc si non facimus, nec Deum diligimus. *Dicis te diligere Christum*, ait S. Aug. Tract. 9. in Epist. 1. Joannis, *Si fratrem non diligis, quomodò eum diligis, cujus mandatum contemnis.* Ut autem Proximum syncero corde diligamus, in Proximo Christum contemplemur & attendamus, memores verborum, quæ ipse ore suo sacrosancto protulit Matt. 25. *Quamdiù fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* In hæc verba pulchrè comentatur S. Augustinus Tract. 10. in 1. Joannis dicens: *Si velit tibi aliquis osculari caput & calcare pedes; nonne inter verba honorantis clamares & diceres: quid facis homo? calcas me, non diceres: calcas caput meum, quia caput honorabat; sed plùs clamaret caput pro membris calcatis, quàm pro se, quia honorabatur*, & dicet: *Nolo honorem tuum, calcare me noli.* Tu econtra dicis: quid hoc? ergóne ego te calco, cum suavissimè te amplectar & basiem? *Sed non vides ô stulte, quia quod vis amplecti, per quandam compagem unitatis pervenit ad id, quod calcas.* Ita & clamat lingua: dolorem mihi affers, non dicit dolorem infers pedi, sed mihi. Quomodo hoc, quis te ô lingua afflixit? nemo ait: *sed conjuncta sum eis, quæ cal-*

Qui Proximum non diligit nec diligit Christum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. I.

cantur; quomodo vis non doleam, quando non sum separata? Sic & Christus ad dexteram Dei locatus, ipse doloris expers & incapax in suis membris patitur. Unde alloquitur Saulum: *Saule, Saule, quid me persequeris. Non Saulus Ipsum,* ait S. Aug. Tract. 213. in Joann. *Sed membra ejus, id est, Fideles ejus in terra persequebatur; noluit tamen dicere, Sanctos meos, Servos meos, postremò honorabiliùs, Fratres meos, sed ME, hoc est, membra mea, quibus Ego sum caput.* Si ergo lædimus membrum sub hoc capite, qualecunque tandem sit, ex eo affligitur caput ob intimam cum membris conjunctionem. Et quia hæc conjunctio, quæ fit mediante Fide & gratiâ, est supernaturalis, adeóque multò præstantior quàm unio, quæ fit mediante animâ inter caput & pedes. Sic sequitur quòd Christus Dominus majori dolore afficiatur ex malo, quod spiritualibus suis membris infertur, quàm in mortali corpore ex vulnere pedis affligatur caput.

SECTIO I.

De dilectione inimicorum, & quanta illius obligatio.

CLarissimis verbis mandat Christus Matt. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* O Suave præceptum! ô dulcis Christianorum Lex! Moyses Legislator Judæorum, Solon Atheniensium, Lycurgus Spartanorum, Numa Romanorum, &c. dum legibus Respublicas instituerent, statuerunt, ut in Malefactores severè ani-

madvertatur, & pro iis ferrum, rogi & ignes expediantur; sed Christi JESU Legislatoris nostri Lex suavissima, nil nisi amorem spirat & benevolentiam. *Diligite inimicos, benefacite his, qui oderunt vos.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. I.

Quid inimicis debeamus.

Ergo vi hujus præcepti obligamur ex mente Theologorum, eos qui nos oderunt, non odisse; malum pro malo non reddere, nihil mali imprecari, nec ullo exteriori signo rancorem & odium in ipsum prodere, precibus eos non excludere, & alia comunia dilectionis signa non negare; sed eos, ut alios, à quibus offensi non sumus, comuni amoris vinculo complecti: specialia autē amoris signa iis exhibere, non præcepti sed consilii est; nec ad salutem, sed ad perfectionem consequendam necessarium. Cùm igitur hoc amoris præceptum ità seriò à Deo nobis recommendetur, opere ipso illud exequi toto studio laborandum. Generosa hæc virtus Christianis propria esse debet. *Jubemur*, ait Tertullian. cap. 1. ad Scap. *Inimicos diligere, ut hæc sit perfecta & propria bonitas nostra, non communis; amicos enim diligere omnium est, inimicos autem solorum Christianorum: Christianus nullius est hostis.* In hoc consistit finis, vita & substantia Legis nostræ, quæ de nullo alio agit, de nullo alio tractat, quàm de amore, beneficentiâ, benevolentiâ. Unde cum discipuli, postquam Samaritani Christum in Urbem admittere nollent, à Christo quærerent, an ignem deberent è cœlo evocare, qui ingratos hos viros absumeret, respondit Christus: *Nescitis, cujus spiritûs estis.* Modo vivitis sub Lege amoris, non odii; mansuetudinis, non ri-

Christianorum propria virtus, dilectio inimicorum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. I.

rigoris; gratiæ, non vindictæ. Sicut amor inimicorum excellens adeò opus est, ut amor proximi altiùs ire non possit; imò flos & velut quinta amoris in Proximum essentia est; ità & dilectio inimicorum, maximum & certissimum veri & boni Christiani est signum; heroicum facinus, ex quo nullam sibi partem natura vendicare potest; sed solùm gratiæ supernaturali adscribendum; ideóque valde excellens & summè meritorium est. In amorem, quo amicos amamus, facilè se insinuat affectus naturalis; non ità in amorem inimicorum; estque solus Dei amor & gratia supernaturalis, quæ ad hunc nos amorem movet & excitat.

Heroicum, excellens, & honorificum opus est, diligere inimicum.

Nullum opus magis honorificum, vel majori dignum laude, quàm diligere inimicos; quod apud eos tantùm reperies, qui generosi & magni sunt animi; quorum corda divino accensa amore, quique sciunt cupiditatibus suis plenè dominari. Nihil est, quod Divinæ miserationis, & amplissimarum gratiarum capaciores nos efficiat, quàm dilectio inimicorum.

SECTIO II.

Nonnulla documenta circa dilectionem inimicorum observanda, eámque facilem reddentia.

Verba à Proximo acriùs prolata, non apprehendenda.

PRimum documentum est, ne quodlibet verbum, inconsideratiùs vel acriùs à Proximo in nos prolatum, multùm apprehendamus; sed oportet in his quotidianis excessibus, sinè quibus præsens hæc vita non transigitur, animum munire, & armare Chri-

Christianâ constantiâ & fortitudine, nec ob leviuſcula hæc verba decet animi quietem turbare; omnis iis in cor aditus prohibendus. Catonem inſigni alapâ non nemo percuſſerat, qui percuſſor cum intelligeret, Catonem à ſe percuſſum, ſupplex pro veniâ eundem accedit: cui Cato reſpondit: *Non memini, percuſſum me. Meliùs putavit*, ſcribit de hoc Catonis reſponſo Seneca Lib. 2. de irâ cap. 32. *non agnoſcere, quàm ignoſcere. Magni animi eſt injurias deſpicere; multi leves injurias altius demiſere, dum vindicant; ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ latratus minorum canum ſecurus exaudit.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. II.

Ut hanc in illatis injuriis imperturbabilem animi pacem acquiramus; reflectendum eſt, injuriantem duas habere facies, unam ſi intuearis, difficile erit ignoſcere; ſi alteram, facile. Eſt qui te offendit, & injuriam irrogavit? noli in eo aſpicere partem illam, qua deformis, crudelis, & tuus inimicus eſt; ſed aſpice alteram, qua eſt imago Dei viventis, qua eſt tuus in Chriſto confrater, & tuum ſub hoc divino Capite commenbrum; cogita acceptæ injuriæ diſſimulationem & oblivionem, eſſe generoſum, Deo honorificum, & tibi utiliſſimum facinus; eſſe æternæ ſalutis pignus, certum prædeſtinationis ſignum, infallibilem ad remiſſionem peccatorum tuorum præparationem; & hæc eſt pars dextera faciei, quam injuriatus aſpice, ni velis & Deum offendere & te perdere. Noli cogitare: Hæc & ſimilia ab eo non ſum promeritus, ei tot præſtiti beneficia, &c. Hanc partem ſi aſpexeris, animo amaro, tur-

Duas inimicus habet facies; quænam ex illis aſpicienda ſit.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. II.

bato, & indignabundo, ultionem quæres homine Christiano indignam. Faciliùs erit se acutis spinis immiscere & non pungi, quàm injuriæ identidem reminisci, & ad iracundiam & vindictam non incitari.

Quid agendum si putemus nos injuriatos.

Observandum secundò, ut, si quid occurrat, quod ad indignationem, rancorem, & vindictam movere nos posset, exhibeamus nos genuinos Christi Discipulos, offerendo Deo omnes animi & corporis sensus & potentias, Christo obediendo eique nos in omni subjectione sistendo, qui jubet inimicis ignoscere. Cogita te à Fratre offendi ex indeliberatione, ætatis vel complexionis infirmitate; adscribe indomitis passionum motibus, quibus extra se raptus fuit. Ponamus etiam talem intercurrere malitiam, quæ excusari non possit; Christus nihilominus dignus est, ut inimico ex amore illius ignoscas, qui multa pro te fecit, quíq; innumera omni horâ & momento sibi illatas injurias dissimulat. Quid si Christus se tibi sisteret, & enumerans omnia in te collata beneficia, à te peteret, ut inimico ignosceres, an hoc ei negares? Imaginare hoc à Christo fieri, aspice eum oculis Fidei, attende quàm ardenterà te petat, ut in tui erga eum amoris probam inimico ignoscas. Considera eundem, quem tu odisti, multo sanguinis pretiosissimi profluvio Christo stetisse. *Quem vis contemnere, pretium ejus attende, & cum morte Christi totum mundum appende.* S. Aug. de verb. Domini. Si offendit te famulus amici tui, famulo parcis ob amicum, ne ille ob percussum famulum tibi succenseat; cur ergo non Proximo tuo? quem

quem sibi suo sanguine Christus proprium fecit & subjectum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. II. *Motiva ad ignoscendum impellentia.*

Ignoscamus ergo, quia Christus ità jubet, ignoscamus, quia sanctissima ejus Lex ità à nobis exigit, quæ omnem rancorem proscribit, & amori Proximi, maximè inimicorum, locum præparat; ignoscamus ob amorem, quo nos ipsos amamus; dum tantis gratiis & meritorum thesauris, ob injuriam non vindicatam, & ex corde remissam, nos ditamus; ignoscamus ex justo timore, ne nos in extremam perniciem præcipitemus, dum eâdem mensurâ metietur nobis, quâ aliis mensi fuimus; maximè cùm hanc conditionem cum Deo iniverimus, eámque indies renovemus, verbis expressis eandem ratificantes & approbantes, dum dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Quibus verbis clarissimè dicimus, nos velle, ut Deus nobiscum agat, sicut nos cum inimicis nostris, nósque contentos esse, ut illatam à nobis illi injuriam, reservet nec condonet, si & nos non condonaverimus Proximo. *Si vos non dimiseritis*, ait Christus Matt. 26. & Marc. 11. *nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitru*, ait S. Aug. Enchirid. c. 7. *qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est.* Posito, quòd ille ipse inimicus tuus sit (ut facilè fieri potest) è numero Electorum, fruiturus suo tempore visione beatificâ, nónne pœnitebit te suo tempore, talem te odio habuisse, quocum vel in æternâ beatitudine felix vives; vel cœlo carere debebis, si non ignoveris?

Legimus quidem de multis sanctitate vitæ celebribus viris, quòd vindictam expetierint; utì fecit David ps. 33. & Jerem. cap. 11. Item Martyres Apocal. 6. sed culpandi non sunt, ut inimicorum osores. *Justus*, ait S. August. in ps. 38. *& magìs cupit inimicum suum corrigi, quàm puniri, & cum in eum videt à Domino vindicari, non ejus delectatur pœnâ, quia eum non odit, sed Divinâ justitiâ, quia eum diligit: non supplicio illius odia sua pascendo, sed errata emendando, ac per hoc de benevolentiâ est, non de malitiâ quòd latatur justus, cùm videt vindictam, & manus suas lavat, id est, opera sua mundiora facit in sanguine, id est, in exitio peccatorum: sumens indè non mali alieni gaudium, sed Divina admonitionis exemplum.* E contra vir perversus *Contristatur, si ejus inimicus evaserit pœnam, & cùm puniri eum videt, vindicari se ità gaudet, ut non justitiâ Dei, quem diligit, sed illius, quem odit, miseriâ delectetur.*

SECTIO III.

In quibus maximè amorem in Proximum demonstrare oporteat; ubi de Invidiâ.

ADducentur per unam alterámve sectionem ea, in quibus maximè amor fraternus apparere debeat, & sunt Voluntas, Intellectus, Lingua, & Manus. In Voluntate amor hic residet, dum omnem ex ea eliminat in Proximum invidiam: In Intellectu; dum omnes suspiciones & temeraria excludit judicia: In Linguâ; dum prohibet verba mor-

mordacia, detractoria &c. In manibus, dum eas ligat, ne quid detrimenti in opere afferant. Eliminat ergo primò amor Proximi omnem ex voluntate invidiam, ùt amori in Proximum maximè contrariam.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. III.

Invidia est vitium, seu tristitia de alterius bono, prout illud est diminutivum propriæ excellentiæ. Circa quod notandum quadrupliciter nos tristari posse de alterius bono: *Primò*, si tristemur de alterius bono, in quantùm ex eo nobis timeamus aliquod malum, non est Invidia. *Evenire plerumque solet*, ait S. Greg. Lib. 22. moral. cap. 1. *ut non amissâ caritate, & inimici nos ruina lætificet, & rursus ejus gloria sinè invidiæ culpâ contristet: Cùm & ruente illo quosdam bene erigi credimus, & proficiente illo plerosque injustè opprimi formidamus. Secundò*, si tristemur de alterius bono, quod nobis illud desit; ità tamen, ut alteri non invideamus, nec hæc tristitia invidia est; sed vocatur ab Aristotel. 2. Rhetor. cap. 11. æmulatio seu Zelus; quæ æmulatio, si versetur circa spiritualia & cœlestia, bona est; si circa terrena, interdum est venialis; ùt si bonum alteri sit improportionatum & non conveniat. *Tertiò*, si tristemur de bono alterius, in quantùm is eo indignus est; non est invidia sed indignatio: quia tamen omnis fortuna à Divinâ Providentiâ profluit, quæ sapientissimè omnia ordinat, & Divitias, paupertatem, honorem & ignominiam ad sanctos fines distribuit; hinc illa tristitia nobis prohibetur Psalm. 36. *Noli æmulari*, vel, ùt alii legunt, *ne irriteris in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.*

Tristitia de alterius bono non semper est invidia, quod explicatur.

Quar-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. III.

Quartò, si tristemur de bono alterius, in quantùm nostrum bonum per hoc diminuitur; & hæc tristitia, est Invidia, propriè dicta.

Hoc vitium è diametro repugnat caritati, cui proprium est, bonum alteri velle, & de ejus bono gaudere, sibíque complacere. Econtra hoc vitium non tantùm hominem retrahit à benefaciendo, sed & tædium generat ex bono, quod Proximo evenit. Ejicienda ex cordibus nostris pestis hæc; nec una ratio est, quæ ad hoc hominem sensatum efficaciter inducere potest. Invidia est vitium propriè diabolicum, qui in Cœlo humanæ naturæ invidit unionem hypostaticam, & in Terris Adæ & Evæ primis parentibus æternam beatitudinem; dum eos ex invidiâ in lapsum præcipitavit, ex hoc solo capite, ut æternâ beatitudine privaret, & secum traheret in ruinam. Unde dicitur Sap. 2. *Invidiâ Diaboli mors intravit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui sunt ex parte ejus. Invidia*, ait S. Aug. serm. 18. de Temp. *Abelem occidit, contra Joseph fratres armavit, Danielem in lacum Leonum misit, Caput nostrum cruci affixit.*

Invidia est vitium diabolicum.

Hoc vitium non sævit tantùm in eum, cui invidetur; sed vel maximè in invidentem, cujus animam enecat; nisi vel inconsideratio, vel materiæ parvitas excuset. Replet deinde invidentis animum tædio, & tristitiâ, quæ cor affligunt & ossa exsiccant. Unde S. Greg. Nazianz. orat. 27. de Cathed. Constant. Optimè docet nullum vitium justius vel injustius esse Invidiâ: injustissimum quidem, quia ipsum arrodit bonum, ipsíque displi-

Invidia torquet invidentem.

ſplicet; juſtiſſimum, quia pœnâ juſtiſſimâ, & in hac & in alterâ vitâ invidentem plectit. Invidia, vitium abjectiſſimum eſt, quod locum non invenit, niſì apud homines animi abjecti. *Livor iners vitium, mores non exit in altos.* Canit Ovid. 5. de Ponto. Et hoc eſt quod ex illo Jobi cap. 5. 2. *Parvulum occidit invidia*: docet S. Greg. Moral. 31. cum S. Thoma 2. 2. q. 36. ar. 1. invadi ab invidiâ puſillanimes, quibus omnia videntur magna, qui plurimum perdidiſſe ſe autumant, ſi vel minimum bonum alteri eveniat. Et quid quæſo invidus invidendo lucratur? num ideo vel Proximus infelicior, vel ille felicior? nequaquam, ſed ſummo theſauro, gratiâ Dei invidus ſpoliatur; nec minimam ex bonis Proximi delectationem haurit, quod tamen fieret, ſi de bonis alterius gauderet; habet enim hoc amor ſibi proprium, ut bonorum & felicitatis Proximi noſtri comparticipes nos efficiat.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. III. *tem eíque nocet.*

Exſtirpandum igitur radicitus hoc vitium eſt, quod adeò Caritati eſt inimicum. *Caritas* enim, ùt ait S. Paul. 1. cor. 13. *non æmulatur*: ſed hanc habet, ùt S. Greg. Nazianz. Hom. 5. in Evang. innuit, proprietatem, ut do bono, vel malo alterius ità gaudeamus vel doleamus, quaſi proprio. Ratio hujus eſt, quia Caritas, ùt ait S. Aug. Lib. 3. de Doct. Chriſtian. cap. 10. regnum & dominatum invidiæ deſtruit, & duo, quibus innititur, fundamenta evertit; quæ ſunt *Meum & Tuum.* ità ut in nihil aliud Caritas tendat, quàm in Deum, & in Proximum propter Deum; habemus hujus rei optimum in pro-

prio

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. IV.

Ab exemplo dissuadetur invidia.

prio corpore nostro exemplum, quodque valde emphaticè proponit S. Paul. 1. Cor. 12. 25. *Pro invicem*, ait, *solicita sunt membra, & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.* Et licèt unum membrum altero nobilius sit, nulla tamen inter illa invidia est. *Digitus exigua quadam res*, dicit S. Aug. in ps. 130. *oculus magnifica; tutior est in corpore digitus sanus, quàm lippiens oculus, non ergo quærat quisque in corpore Christi nisì sanitatem.* Quæ sanitas in sola consistit caritate. Et si felix Proximi status & florens prosperitas nonnihil oculos perstringat, incipiátque se invidiæ tentatio in animum ingerere; caritas arma apprehendat, eam exturbet, & sub ipso jugulet exordio, protestans ex corde: tantùm abest, ut bonum hoc Proximo meo invideam, ut è contrario, maximè de eo gaudeam; vellem ut major esset prosperitas ejus, precórque ei bona quæ mihi ipsi, & Deum rogo, ut hæc ei concedat. *Gaudium meum impletum est; illum oportet crescere, me autem minui.* Joan. 3. 29.

SECTIO IV.
De Judicio temerario.

Judicii temerarii gradus.

POst emundatam ab omni invidiâ Voluntatem, ad Intellectum veniendum, iísque ab omni temerario judicio, & sinistris de Proximo cogitationibus expurgandus. Commune prô dolor! inter homines moderno tempore vitium est, Judicium temerarium;

rarium; cujus tres à Theologis ponuntur gradus. I. Si de Proximi vitâ moribúsque varia contra se pugnantia indicia occurrant, ità ut dubitemus, nec resolvere nos possimus, an in bonam vel malam partem hæc vel illa Proximi actio sumenda. 2. Si incipiamus credere & suspicari subesse aliquid mali; judicium tamen suspendatur, nec plena adhibeatur fides. 3. Si finale feramus judicium, Proximúmque sceleris damnemus. In omnibus his tribus peccatur, in secundo tamen magìs quàm in primo, & in tertio plùs quàm secundo; si nimirum sufficientia non adsint indicia judicium tale formandi. Inter bona, quæ homo possidet, honor & æstimatio est, quæ majori, quàm ipsæ divitiæ, in pretio est: unde quilibet de Proximo tenetur tàm diu habere bonam existimationem, usque dum probetur malus; & quoties sinè fundamento & causâ sinistram de eo concipimus opinionem, injuriâ eum afficimus, quia bono, quod possidet, bonâ scilicet existimatione, eum privamus: in dubiis siquidem optimum semper tenendum, & tamdiu habendus est Proximus bonus, donec de contrario convincatur.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. IV.

Et licèt, habitis sufficientibus indiciis, de alterius laudabili conversatione dubitare, suspicari, imò & finale judicium ferre quis sinè temeritate possit; quia tamen indicia & fundamenta in hac materia ordinariè valdè infirma sunt, meris conjecturis innixa, & non rarò, postquam clarissima visa sint, fallacia inventa; sic melius & securius erit, nunquam sinistri quid de Proximo vel suspicari, vel judi-

Difficile est sanum ferre judicium de vitâ & moribus Proximi, quod ab exemplis probatur.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. IV.

judicare; maximè si ex officio non incumbat in alterius vitam moréſque inquirere. Præterea hac ratione millenis animi perplexitatibus, & vanis apprehensionibus via obstruetur, econtra ſalubribus cogitationibus aditus in animum parabitur. Difficillimum ſanè, & maximè fallibile eſt, de Proximi moribus certum ſanúmque judicium ferre; dependet hujus vel illius actionis à Proximo poſitæ bonitas vel malitia ab incertâ origine, hoc eſt, ab internâ cordis diſpoſitione. Sic deceptus eſt Heli Sacerdos, falſum de ſterili Annâ labia in templo movente, judicium ferens, dum credidit ex motu labiorum Annam ebriam, quæ tamen totâ mente intenta erat Orationi. Decepti ſunt cognati Jobi, qui videntes innumera in Jobum mala, velut agmine facto irruere, judicabant Jobum his affligi ob ſua ſcelera, cùm tamen vir eſſet rectus & juſtus, cui Dominus tot calamitates immiſerat, non ut crimina plecteret, ſed ut patientiam tanti viri probaret. Joannem Epiſcopum Eleemoſynarium judicabant Alexandrini vitam ducere minùs caſtam, eò quòd, admirante universâ civitate, ſuſpectas de nocte intraret ædes, quo tamen Joannes nihil aliud quæſivit, quàm ut datâ pecuniâ impudicas mulierculas à peccatis abſtraheret. Poſt mortem ſancti Viri in loco, in quo flectens in formam orantis exſpiraverat, hæc verba inventa ſunt in terrâ ſcripta: *Viri Alexandrini, nolite ante tempus aliquid judicare, quoad uſque veniat Dominus.*

Sicut ignis fatuus inani luce ſequentem ſe ſeducit; ſic ſæpiſſimè ad temeraria ferenda judicia

judicia ſeducimur per vanas conjecturas. S. Paulus in Epiſt. ad Roman. cap. 14. monet, ne Proximum judicemus, adducítque tres in hunc finem rationes. *Prima*, quod Judicare ſolius Dei ſit, non hominis. *Tu quis es? ait, qui judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat, aut cadit.* Nihil ad te, an bene an malè operetur, qui nullo jure tuus eſt; qui proprium habet dominum, proprium judicem; cui, non verò tibi tenetur dare vitæ morúmque rationem, à quo vel damnatur vel abſolvitur. *Secunda* ab Apoſtolo aſſignata cauſa notabile complectitur documentum, quod ſœpius in humanâ converſatione revolvendum, éſtque hoc: *Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat.* Tu judicas, quòd in hac vel illâ re Proximus perperam egerit, alius judicat contrarium; ità judicat quiſque pro ſuo ſenſu. Cibus in ore Phlegmatici alium ſaporem habet, quàm in Sanguinei, ob diverſas prædominantes qualitates. Sic & in rebus adiaphoris evenire ſolet, quas explicamus pro affectu. Libero relinquendus arbitrio eſt Proximus noſter, ſuóque permitti debet, ut ſtet judicio; eſt ex parte crudele, alium in ſuum velle cogere & trahere ſenſum & judicium. *Tertia* à S. Paulo adducta ratio eſt, quòd per judicium temerarium involemus in Dei juriſdictionem, & utamur poteſtate ſoli Deo competente. *Tu quid judicas Fratrem tuum, aut tu quare ſpernis fratrem tuum? omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Quare eò temeritatis prolabimur, quærit S. Dorotheus Doct. 6. ut authoritatem judicis uſurpantes, Dei creaturas ad noſtrum citemus judicium, eos judicemus, & con-

demnemus. Quare aggredimur, quod ultra posse & vires nostras est? Nec ipsa Dei Ecclesia, quamvis Spiritûs Sancti habeat assistentiam, judicat de internis. Solus Deus est, qui hæc scrutatur & judicat. Et quomodo homo ignorans, inordinatis affectibus & vitiis implicatus potestatem judicandi sibi attribuet, & sententiam feret? Si audiamus blasphemantem, pejerantem, convitiantem, detrahentem &c. judicare quidem sinè temeritate possumus exteriora hæc opera, bona non esse; sed quis scit, quid in corde sentiat ejusmodi blasphemans, pejerans &c. quis affirmare pro certo potest, hæc ipsa opera exteriùs mala, peccaminosa esse. Num cordis intima, quæ unica malitiæ moralis radix sunt, inspexisti & penetrâsti? scísne intentionem, ex qua exterioris operis vel bonitas vel malitia dependet? nunquid esse potest, quòd naturæ vitiatæ impetus, & violentus æstus quadam insaniâ obruerit, & ità cerebrum præter intentionem misello turbârit; ut, quid ageret, nesciverit? Quid ad te alterius vita & conversatio. Esto tandem, quod verè, ùt tu judicas, peccatum commiserit, scísne quoties, & quàm generosè restiterit tentationi, antequam consenserit? quamdiu pugnaverit, donec victus sit? quoties diabolum superaverit, donec tandem repetitâ sœpius pugnâ succubuerit. Et cùm tentationi jam cesserit, scísne quantùm doleat? quantùm coram offenso Deo se humiliet? quantùm fragilitatem & lapsum deploret? Concedamus adhuc suspicioso plura, & credamus primæ statim tentationi Proximum

Quænam à Judicio temerario retrahere nos possint & debeant.

mum consensisse, nec usque huc de peccato admisso dolorem habuisse: sed quis revelavit, quòd in impœnitentiâ perseveraturus sit? nunquid hodie peccator, cras potest esse justus, sanctus, & in cœlo beatus? *Facile est*, dicit Sapiens, *in oculis Dei honestare pauperem.* Denique si Proximus tuus peccatum committat, quod excusari non potest, noli tamen eum condemnare; sed cogita eundem hunc Peccatorem, multò te in Cœlis altiori loco fortè collocandum: corripuit eum funestus casus, & lapsus est, cras resurgere potest; tu econtra labi multò, quàm ipse graviùs. *Etiamsi perperam actum aliquid deprehendas, nec sic judices Proximum, magìs autem excusa, excusa intentionem si opus non potes; puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat; suade nihilominus tibi & dicito: vehemens nimis fuit tentatio, quid de me illa fecisset, si in me accepisset similiter potestatem.* S. Bernard. serm. 40. in Cant.

SECTIO V.

De verbis Caritatem fraternam lædentibus.

Multùm Caritati adjicere, multùm subtrahere potest, lingua bona vel mala. Verbum sœpe unicum caritatem conservare, verbum item unicum eandem dissolvere potest. Inter alia maximè Caritati officit Detractio; dum alterius defectus revelamus, occulta peccata pandimus, per quod honor & æstimatio Proximi diminuitur. Vi-

Detractio commune vitium est.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. V.

tium hoc, prô dolor! inter homines commune est. *Detractionis vitium*, ait S. Hieron. Epist. ad Celant. *multos lædit; pauci sunt admodum, qui huic vitio renuntiant, tantáque hujus vitii libido mentes hominum invasit, ut etiam, qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen tanquam diaboli laqueum incidant.*

Quot modis fieri possit.

Detractio fit directè, vel indirectè; directè fit quadrupliciter. *Primò*; cùm Proximum hoc vel illud facinus ei affingendo, denigramus. *Secundò*; cùm aggravamus malum quod commisit. *Tertiò* cum facinus occultum revelamus. *Quartò*; cùm in pejorem partem ejusdem actiones interpretamur, asseverantes hoc vel illud malâ intentione à Proximo commissum. Indirectè similiter quadrupliciter. *Primò*; Si negemus, vel contrarium teneamus, quòd Proximus hac vel illâ perfectione prædirus sit. *Secundò*; Si concedamus quidem variis virtutibus eum pollere, minuamus tamen, ut infra aliorum existimationem appareant. *Tertiò*; Si Proximum non laudamus eo tempore, quo laudari deberet; cùm silentium & subtractio laudis non rarò esse possint signa honoris diminutiva. *Quartò*. Cùm Proximum quidem laudamus, sed adeò tepidè & coactè, ùt magìs eum contemnere, quàm laudare videamur. Hæc omnia contra Caritatem sunt, sed non sola: lædunt siquidem eandem etiam verba aspera, sarcasmi, irrisiones, rixæ: verbo, omnia, quæ Proximum injustè affligunt & contristant. Hæc igitur omnia fugienda ab eo, qui sartam tectam caritatem servare cupit.

Si verè Proximum amamus, nihil unquam loque-

loquemur, quod obesse eidem poterit; effectus enim caritatis est, Proximo benefacere, illiúsque defectus blandis verbis operire. Nam *Caritas* ut ait S. Petr. 1. 4. *operit multitudinem peccatorum.* Ità studuit operire ingratitudinem & horrendum scelus Judæorum Christus Dominus, Patrem cœlestem in cruce alloquens his verbis: *Pater ignosce illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Abominabile & horrendum scelus erat, Deum crucifigere; sed Christus attenuat, imminuit, vúltque, ut ignorantiæ imputetur. Odium Sacerdotum, invidia Pharisæorum & scribarum, ingratitudo Populi, injustitia Pilati, malitia falsorum testium, crudelitas militum, adeò manifesta erant, ut cœlari à Christo, ùt libenter voluisset, non possent; invenire itaque nil aliud poterat ad eorum excusationem, quàm ut ignorantiam prætenderet: licèt enim Judæi scire possent Christum, esse virum justum; ignotum tamen erat, hunc esse Justum Justorum, & Deum: cœteroquin, ùt ait S. Paul. Dominum gloriæ non crucifixissent.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. V.

Exemplo Christi aliorum defectus tegendi & excusandi sunt.

Quod attinet ad verba aspera, mordacia, irrisoria, sarcastica, aculeata, longè absunt hæc à Caritate, quæ non nisi utitur verbis suavibus, blandis, amicis, nil nisi reverentiam & obsequia spirantibus; respicit enim in Proximo id, quod in ipso simile & conforme Deo est; ex quo capite omnis homo, cujuscunque tandem conditionis sit, magni æstimandus est. Sic Christus homines plebejos pro salute corporis obtinendâ instantes, vocabat suos filios: præcipuè hunc dabat titulum suis Discipulis, quos & Fratres suos

A Mordacibus verbis abstinendum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. V.

post ipsam etiam à mortuis gloriosam resurrectionem appellare dignatus est. Et cum in Bethaniam pergeret Lazarum resuscitaturus, dicebat Discipulis suis, *Lazarus Amicus noster dormit*; non contentus vocando eum puro nomine, addidit: *Amicus noster*.

Item à Dissensionibus.

Præter verba mordacia, &c. omnino etiam dissensiones & rixas caritas abominatur. Mater pacis est Caritas, unde omnis eidem contentio inimica est & contraria; studet semper concordiæ, fugit omne id, quod animorum divisionem ullo modo causare potest. *Nolite contendere verbis* ait S. Paul. 2. ad Tim. 2. *ad nihil enim est utile, nisi ad subversionem audientium, servum Domini non oportet litigare,* sed mansuetum *esse ad omnes, docibilem, patientem.* Idem loquitur ad Titum c. 3. *Admone illos neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* S. Thom. lect. 4. in 1. ad Tim. hac de re optime discurrit: Qui ad vestigandam rei alicujus veritatem cum alio disputando congreditur, discretâ moderatione utatur, & insinuantes se iræ motus refrenet necesse est, à quibus nimiùm laxatis intellectus obscuratur, adeóque veritas enucleari non potest, cùm judicium per inordinatos motus turbatum sit. Debet præterea se libenter permittere instrui, nec videri sibi solus sapere. Humilitas etiam necessaria est, quæ sciat alteri campum cedere. *Honor est homini,* ait Sap. Prov. 20. *qui separat se à contentionibus, omnes autem stulti miscentur contumeliis,* vel, ùt 70. habent, *Omnis autem stultus talibus implicatur.*

SEC-

SECTIO VI.

De operibus Caritatis.

HOmo, cujus animam Caritas possidet, ab omnibus abstinet, quæ Proximum vel cogitatione, vel verbo, vel opere, vel moribus, vel quocunque alio modo offendere possunt. Cor habet tenerum, benignum, & promptum ad succurrendum auxilio vel consilio, ubi ubi potest: *Justi*, ait Sap. Prov. 13. *misericordes sunt & miserantur*. Dicunt cum S. Job. Cap. 31. *Ab infantiâ meâ mecum crevit miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum*. Et hoc est, quod à suis exigit Corinthiis S. Paul. Cap. 3. *Induite vos sicut Electi Dei, Sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, modestiam, patientiam.* Super quæ verba advertit S. Chrysost. Paulum non dicere: exhibete aliis misericordiam; sed; *induite*, innuens, quod sicut vestis totum corpus tegit, & omni loco eam circumferimus; sic & deeamus toti quanti à capite ad calcem misericordiâ esse induti, nec in ullo loco sinè operibus misericordiæ consistere; quia autem fieri idipsum nō potest, si passiones & inordinatos animi motus non frenemus, si nos non humiliemus, multáque tædia & molestias devoremus; hinc subdit idē Apostolus, ut induamus, *benignitatem*, *modestiam, patientiam*. Et hi tales, misericordes vocantur à S. Paulo Rom. 9. *Vasa misericordiæ*, hoc est, in quæ Deus misericordiam suam effudit eum in finem, ut & ipsi præclarum hoc balsamum pleno alveo in alios effundant. *Isti sunt filii olei*, ait de similibus Za-

Qui Deum Amant, misericordes in alios sunt.

Misericordes quomodo in S. Scriptura vocentur.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. VI.

Zachar. Cap. 14. hoc eſt impleti ſunt balſamo amoris & oleo miſericordiæ, quod in eos infudit Spiritus S. quódque per oculos, aures, manus, os, omnésque corporis & animæ potentias in Proximum denuo derivant.

Modus quo aliis benefaciunt.

Derivant hoc oleum per ſuas preces, jejunia, mortificationes aliáque pia opera in omnes homines, imò omnes creaturas, petendo à Deo, ut iis, quæ ſunt ad eorum ſalutem & incolumitatem. Derivant hoc oleum in Peccatores, Deum deprecando, ut eos, ex miſero, in quo verſantur ſtatu, eripiat; in omnes Juſtos, ut magìs & magìs in virtutibus creſcant; in Superiores tàm Eccleſiaſticos quàm ſæculares; in Concionatores & Confeſſarios, ut Deus iis aſſiſtat ope & gratiâ ſuâ, ut officio ſatisfaciant; in Afflictos & Tentatos, in Infirmos, in Agonizantes, in Benefactores, in Inimicos, in Hæreticos, in Infideles, gratiam pro omnibus implorando, ut eos roboret, ſoletur, aſſiſtat, remuneret, ignoſcat, convertat, illuminet.

Sequamur in hoc veſtigia Redemptoris noſtri. *Cujus natura*, ùt ait Leo Serm. 2. de Nativ. Dom. *Bonitas, cujus opus miſericordiæ eſt. Cujus miſerationes ſunt ſuper omnia opera ejus.* Pſ. 144. Cujus proprium Inſigne, *Miſericordia* eſt. Miſericordia eſt, quæ ùt ait S. Greg. Nyſſ. Cap. 15. Orat. Catech. denotat in homine latere aliquid Divinum; éſtque genuina Dei imago, Homo miſericors. Vis calamitoſo, quærit idem Nyſſenus, eſſe Deus? ſuccurre eidem in miſeriis. Et ſi in exercitio Caritatis quædam ſuboriatur difficultas & tædia, generosè ſuperandæ ſunt; nec iis de-

deterreri debemus à tam sancto opere; & licèt alium indè fructum non reportaremus, is sufficiens est, quòd Deo per hoc efficiamur similes. Si quis impedire te conatur à benefaciendo, dicens: Hic vel ille beneficiis tuis indignus est, non est talis, qualem existimas &c. hic talis audiendus non est, sed forti animo pergendum; meliùs est, hoc in puncto decipi, quàm immisericordem probari. *Caritas non se multùm dolet errare, cùm bene credit etiam de malo.* ait S. Aug. in Ps. 147. Laudabile est, hoc modo decipi & errare. Sic S. Laurent. Justini. ùt in ejus vita legitur apud Surium 8. Januar. maluit decipi, quàm scrupulosè investigare, an hic vel ille pauper eleemosynâ dignus sit. Sic & B. Tordanus, secundus Dominicanorum Generalis, postquam pauperi tunicam dedisset, & non nemo eidem dixisset, Pauperem istum eleemosynâ hac minùs dignum, & malè eleemosynam impensurum; respondit: *Malo me amisisse tunicam quàm pietatem.* Si Deus nemini beneficium impertiret, quàm digno; nemini gratias daret; nisi quem sciret, iis bene usurum, Deus bone! quid de nobis fieret? possemusne vel minimum gratiæ exspectare? omni die, horâ, & momento, innumera tàm corpori quàm animæ beneficia Deus confert infidelibus, Judæis, Hæreticis; cum tamen sciat, his ipsis beneficiis, ùt armis ad se irritandum, impios hos usuros.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. VI.

Indifferenter omnibus bene faciendum est.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. VII.

SECTIO VII.

Effectus Caritatis est unitas & concordia.

Unitas parit tranquillitatem, divisio confusionem

QUemadmodum Deus unus est, & per hanc unitatem æternus & immutabilis est; sic & unaquæque res, quò magis ad unitatem accedit, eò Divinitati conformior & in suo esse immutabilior est; sicut econtra per divisionem res mutatur & perit. Ideo, ùt ait Greg. Nazianz. divisio omnium confusionum, quæ in hoc mundo sublunari eveniunt, causa est. Divisio causat tonitru, gelu, grandines, tempestates, motus terræ, exundationes aquarum, bella in Provinciis, seditiones in Urbibus, discordias in Familiis, morbos in corpore, & peccata in animâ. Econtra unitas & consonantia aerem conservat in quiete, terram in firmâ stabilitate; mare intrà terminos; regna, civitates, familias in pace; sanitatem in corpore, &Dei gratiam in anima. Unde meritò exclamat Propheta David Ps. 132. *Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare Fratres in unum.* In unum habitamus, ait in hunc locum S. Aug. quando unum cor, unam animam, & voluntatem habemus.

Primi Christiani per caritatem erant uniti.

Unitas seu concordia est unus ex præcipuis effectibus Caritatis; unde qui Caritatem exercere cupit, totus esse debet in servanda, vel procuranda unitate. Tales erant primi Christiani, de quibus ait S. Luc. Actor. 4. *Erat Credentium cor unum & anima una.* Erant quidem diversi origine, complexione, statu, officio; sed in caritate ità coadunati, ut unus

vide-

videretur. Implevit in iis Deus quod promisit per Prophetam Jerem. Cap. 3. *Dabo eis cor unum.* Item quod per Isaiam Cap. 11. *Habitabit Lupus cum agno, & pardus cum hoedo accubabit, vitulus & leo & ovis simul morabuntur, non nocebunt & non occident in universo monte sancto meo.* In signum futuræ hujus unitatis, emissa ex Arca columba cum olivâ pacis rediit, quod futuræ inter Christianos unitatis figura fuit, ùt explicat S. Aug. in Ps. 127. *Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus neque fœmina; omnes enim vos unum estis in Christo JESU.* Paul. ad Galat. 3. Ità Christianos in omnibus actionibus suis, & operibus rationi non contrariis convenire & unanimes esse oportet. Sicut lapides in ædificio coadunati & compacti sunt; ità & Christianos vinculo Caritatis compingi decet. *Instructi Caritate*, ait idem Apost. ad Coloss. 2. vel, ùt alia versio habet, *compacti.* Per amorem & animorum unionem ità ad amussin & regulam coadunati & compacti debent esse Christiani, ùt lapides celeberrimi templi in Cizico, de quo Plin. 36. c. 15. quod in eo lapides exactissimè politi, aureo filo coadunati fuerint. Eâdem similitudine lapidum utitur S. Auguft. serm. 236. de Temp. *Credendo*, ait, *quasi de sylvis & montibus ligna & lapides præcinduntur; cum vero catechizantur, baptizantur, formantur, tanquam inter manus fabrorum & opificum dotantur, collimantur, complanantur; veram tamen domum Dei non faciunt, nisi quando caritate compaginantur;* Pergit S. August. illos ipsos lapides Ecclesiæ, in qua concionabatur, in testimonium adducens:

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. VII.

Quomodo oporteat Christianos unum esse.

ducens: *Ligna ista & lapides, si non certo ordine cohærerent, si non se pacificè innecterent, si non se, invicem cohærendo sibi, quodammodo amarent; nemo hac intraret. Denique quando vides in aliquâ fabricâ lapides & ligna bene sibi cohærere, securus intras, ruinam non times.* His positis sanctus Doctor ità concludit: *Volens ergo Dominus Christus intrare & in nobis habitare, tanquam ædificando dicebat: Mandatum novum do vobis, ut & vos diligatis invicem: mandatum inquit novum, do vobis; veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in vestrâ ruinâ jacebatis; ergo ut eruamini à vestræ ruinæ vetustate, vos invicem amate.*

Adhuc majorem Christus requirit, quàm inter conjunctos lapides est, à Fidelibus suis animorum unionem; & talem quidem, quæ similis sit illi, quâ inter se unum sunt, tres in sanctissima Trinitate Personæ. *Pater sancte* ait *serva eos in nomine tuo. Rogo ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me & ego in te: Ut & ipsi in nobis unum sint. Ut sint unum sicut & nos unum sumus. Ut sunt consummati in unum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti.* Hæc sparsim apud S. Joann. cap. 17. 11. 21. 22. 23. Nihil ergo gratiùs nobis sit, quàm unitas. *Ante omnia*, ait S. Petrus 1. Ep. 4. *mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes. Si qua consolatio in Christo*, scribit S. Paulus suis Philippensibus cap. 1. *si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem caritatem habentes, unanimes idipsum sapientes, nihil per contentionem.* Vult S. Paulus suis Philippensibus dicere: si mihi obsequium pro mul-

multis vobis impensis laboribus præstare velitis, vos invicem amate. In eundem fere modum hortatur idem Apost. suos Ephesios c. 4. *Soliciti servare unitatem spiritûs in vinculo pacis unum corpus & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ, unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. O Fili Regni*, exclamat S. Aug. in ps. 147. *O Cives Hierusalem, quoniam in Hierusalem visio pacis est, & omnes qui habent & amant pacem, benedicuntur in eâ, ipsam sectamini, ipsam desiderate, ipsam in domo, ipsam in negotio, ipsam in uxoribus, ipsam in filiis, ipsam in servis, ipsam in amicis, ipsam in inimicis diligite.*

SECTIO VIII.

Alius fraternæ Caritatis effectus est, Proximi defectus patienter sufferre.

Nemo hominum fuit vel erit plenè in mundo perfectus.

PAtiens sit oportet, qui Caritati satisfacere cupit: *Caritas* enim, ùt ait Apostolus 1. cor. 13. *patiens est.* Ad clariorem hujus rei intelligentiam sciendum est, nullum in orbe terrarum hominem adeò ex omni parte perfectum inveniri, ut nulla omnino in eo imperfectio inveniatur. Soli hæc perfectio Cœlo reservatur, in quo omnia ad summum perfectionis gradum elevata sunt. Sacra Scriptura & SS. Patres, multos quidem adducunt præstantes & perfectos viros; sed loquuntur de perfectione, qualis in terris possideri; qualémque capere potest mortalis infirmitas, quæ nunquam est sinè omni imperfectione. Docent Philosophi rem posse esse dupliciter perfectam, mathematicè & physicè;

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. VIII.

mathematicè res perfecta est, si ne minimum quidem defectum habeat; physicè, si notabili quidem defectu careat, non tamen omni. Sic Terra physicè tantùm rotunda est, non mathematicè; dantur enim varii in hoc globo terrestri montes, variæque exstantiæ, quæ quidem rotunditati nonnihil officiunt, non tamen figuram sphæricam ità impediunt, quo minùs rotunda dici possit; montes enim præcelsi, & profundæ valles, respectu tantæ machinæ, qualis totus Mundus est, pro re minimâ habentur. Cœlum verò mathematicè, & juxta Matheseos regulas perfectè rotundum est: sicut ergo Cœli rotundi sunt perfectè, talísq; figuræ, per quam omnigena perfectio denotatur, Terra verò etiam in suo genere rotunda, non tamen ità, ut Cœlum, perfectè. Ità etiam æterna beatitudo in Cœlis sola est, quæ omni caret imperfectione: hîc in Terris sinè imperfectione non vivitur; hîc sunt rosæ mixtæ spinis, dies nocti, luci tenebræ: & quis est hic, quantumcunque sit pius & sanctus, qui se agnoscere non debeat peccatorem? *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est* Joan. I. c. I.

Patienter ferendi aliorum defectus, quibus Deus hominem semper

Ex his facilè deducitur conclusio, quòd in cohabitatione cum Proximo semper aliquid patiendum, & ex defectibus ipsius jam hic jam ille sufferendus sit. Cui hæc mundi & mundanorum imperfectio displicet, judicans hominem aliter creari debuisse; hic Divinam culpat Providentiam, ejúsque dispositioni ausu temerario se opponit. Nos debemus

LIB. III., PARS I CAP. X. SEC. VIII. *subjacere voluit.*

bemus nos huic Providentiæ accommodare, non illa nobis. *Optimum est*, ait Seneca Epis. 108. *Deum, quo authore omnia reguntur, sinè murmuratione comitari.* Idem Epis. 75. *Placeat homini, quidquid Deo placet.* Nisì enormiter errare velimus, captivare debemus intellectum nostrum, eáque omnia grata & rata habere, quæ Deus disponit & ordinat; quod in ordine ad Proximum meliùs fierì non potest, quàm mediante caritate; hæc enim est, quæ cor hominis disponit ad Proximi defectus patienter & mansuetè tolerandos. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*, monet suos Galatas S. Paul. cap. 6. Quæ autem hæc lex est? non alia quàm caritatis. *Qui portant invicem onera sua?* quærit S. Aug. in ps. 12. respondet: *Qui habent caritatem: qui non habent caritatem, graves sunt sibi; qui autem habent, portant se.*

Portandus igitur Proximus in suis imperfectionibus corporis vel animæ, in moribus duris & asperis. Dum mater prolem parit deformem, non illico abjicit; sed ornat, comit, polit modo optimo quo potest, ut denegatam à naturâ formam adscititio decore nonnihil resarciat: sic nec Proximus à conversatione excludendus, esto subjaceat quibusdam imperfectionibus; sed debemus bono exemplo, exhortatione opportunâ, suavibúsque verbis ejus emendationem procurare; illius gestus, mores, actiones minùs ordinatas, nobísque contrarias sinè tædio ferre; si suo importuno loquendi modo, & continuis contradictionibus molestus sit, ne propterea perdamus caritatis thesaurum,

nec

LIB. III. PARS 1. CAP. X. SEC. VIII.

nec ad impatientiam & tædia moveamur; multò minùs cum indignatione importunum repellamus; sed pacifico animo hilarique fronte patienter audiendus est, humaniter eidem respondendum, & petitioni, si fieri potest, deferendum: Iræ motus, quibus concitatur, in meliorem partem sumendi, & ùt naturæ illius vitia & defectus tolerandi. Quid non facit in corpore nostro unum membrum pro alio? quomodo unum non supportat aliud? sic & nos, qui membra unius corporis sumus, supportare nos invicem debemus. *Cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientiâ supportantes invicem cum caritate.* Ad Ephes. 4. Quantâ patientiâ ipse Deus tolerat gravissimos peccatores! & cur nos terræ vermiculi non toleraremus eos, qui nobis similes sunt, quos ipsa tolerat infinita Majestas? respectu cujus nos vix atomus sumus. Quantâ patientiâ non toleravit peccatores, cum inter homines conversaretur, Redemptor noster! Hanc patientiam S. Cyprianus Lib. de bono Patientiæ in hunc modum describit: *In Judæis tolerandis æquanimitas quanta, quanta patientia! incredulos ad fidem suadendo flectere, obsequio ingratos fovere, contradicentibus respondere leniter, superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere, Prophetarum interfectores, & adversus Deum semper rebelles, usque ad Crucis & passionis horam velle colligere. Judam potuit usque ad extremum longâ patientiâ sustinere, cibum cum inimico sumere, hostem domesticum scire, nec palam ostendere, traditionis osculum non negare.*

Exemplo Christi.

SECT.

SECTIO IX.

Alius effectus caritatis est Zelus animarum.

Zelus animarum, quàm excellens opus.

EXcellentissimum sanè opus, & præcipuus fraternæ caritatis effectus est, in aliorum salutem procurandam magno & indefesso studio incumbere; excellens, in quam, opus; quia finis ejus est, vel æterna inferni supplicia à suo Proximo avertere, vel summam in Cœlis gloriam eidem comparare. Proximum verè diligere, est, ei bonum velle; &, si fieri potest, hoc votum opere ipso explere; ex quo sequitur, amore intensiori nos Proximum diligere non posse, quàm si in eo toti simus, ut eum vel inferno subtrahamus, vel in cœlo collocemus; summum siquidem malorum infernus; summum bonorum cœlestis Paradisus. In præsenti sectione aliquæ afferentur rationes, quibus excitari possumus ad opus hoc ter sanctum magno animo aggrediendum, quarum

Ad Zelum animarum movere debet ipsa operis excellentia.

Prima est, ipsa operis excellentia. *Nullum* ait Dionys. Areopag. cap. 3. Cœlest. Hierarch. *omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est Zelus animarum.* Rationem hujus dat D. Thom. Lib. 4. contra gentes cap. 55. quia nihil sublimius & excellentius inveniri in mundo potest, quàm Zelus Animarum; Anima enim inter res creatas primum locum sibi vendicat: Anima decus & ornamentum est totius naturæ, opus excellentissimum omnipotentis Dei, vivàque ejus imago; quam ex æternis incendiis eripimus, in excellentiâ conservamus, ex abysso omnium

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. IX.

calamitatum extrahimus, ut omnium bonorum particeps fiat, iíſque fruatur.

Secundò operis utilitas.

Secunda ratio eſt, quia Zelus animarum opus utiliſſimum & maximè meritorium eſt. Si opera miſericordiæ corporalia v. g. largitio eleemoſynæ, tanti apud Deum meriti ſit, ut de eâ Raphael ad Tobiam dicat, Tob. 12. *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, facit invenire miſericordiam, & vitam æternam.* Si, inquam, Eleemoſyna corporalis, tanto in pretio apud Deum, in quanto erit eleemoſyna ſpiritualis? *Si magnæ mercedis eſt*, ait in prætactum locum Tobiæ S. Gregor. *à morte eripere carnem, quandoque morituram, quanti meriti erit à morte animam liberare, in cœleſti patriâ ſinè fine victuram?*

Tertiò Amor in Chriſtum.

Tertia ratio, quæ præ omnibus aliis ob ſuam excellentiam movere nos debet ad Zelum animarum, eſt amor in Chriſtum Redemptorem noſtrum, cujus præcipuus effectus eſt Proximi ſalutem procurare. Cùm Chriſtus Dominus Petrum & in eo omnes animarum Zelatores Joannis 5. inſtrueret, quærit ab eo: *Simon Joannis diligis me plùs his?* Reſpondebat Petrus: *Etiam Domine, tu ſcis quia amo te.* Ad quod Chriſtus: *Paſce oves meas*: q. d. Infallibile tui in me amoris argumentum erit, ſi paſcas oves meas. Qui Chriſtum amat, amat & animas, earúmque ſalutem quærit; recogitat enim, quanti Chriſto ſteterint, quanto eas labore quæſiverit, quanto pretio redemerit; perpendit, quòd hæc ipſa anima, ſi inferno ſubtrahatur, Chriſto in æternum laudes & gratias ſit decantatura; ſi in infernum trudatur, in æternum

sit blasphematura; ut ergo primum fiat, & secundum evitetur, verus Christi amator nihil minùs facere potest, quàm ut toto in id studio incumbat, ut hæc in æternum gloria Christo asseratur, & æternæ maledictiones evitentur. Nec huic sancto exercitio verus amor suas præponit devotiunculas, consolationes, contemplationes, internámque animi quietem; sed si necessitas exigit, his omnibus relictis ad Proximo succurrendum citissimè se accingit; sciens quòd ipsi faciat Christo, quod facit Proximo; Christus enim est, qui in Proximo patitur. Et certè præposterum omnino foret, privatis cum interiori animi quiete intendere, & Proximo jam jam perituro manum subtrahere, essétque talis similis illi, qui videns amicum suum in cloacam vel foveam prolapsum, coram eo se sisteret, miserum ejus statum dolens & ingemiscens aspiceret, bonis verbis pasceret, auxilium promitteret, &c. Nunquid congrueret magìs, ut opere ipso patientem juvaret, omniáque possibilia adhiberet remedia ad eum è lacu eripiendum? Sic & amori in Christum nequaquam satisfit, si eum in Proximo patientem, infirmum, de salute periclitantem aspiciamus, eíque compatiamur, vitámque nostram, relicto Proximo, in contemplatione aliísque internis suavitatibus consumamus. Omnia tempus habet, unum oportet facere, aliud non omittere; destinata est his exercitiis tota æternitas, abunde in illa tempus iis vacandi dabitur; hujus verò temporis, potissima saltem pars, danda est Proximi saluti.

Bonum proprium posthabendum proximi saluti.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. X.

SECTIO X.

Adducuntur media ad salutem Proximi promovendam conducentia.

Quibus potissimum mediis, proximi salus promovenda.

PRæcipua Proximum juvandi ejúsque salutem promovendi media sunt; Verbum Dei prædicare, Confessiones excipere, ignorantes instruere, Sacramenta administrare, Missas celebrare, aliáque id genus opera, quæ immediatè & ex suâ naturâ hominem ad Deum perducunt, gratiámque impertiunt. *Secundò*, bona exempla, oratio, eleemosyna, mortificatio, aliaque pia opera, quæ quis in ordine ad salutem Proximi procurandam, facit. *Tertiò*, per preces & media tam spiritualia, quàm corporalia iis assistere, qui aliorum saluti incumbunt: tales participes fiunt eorum meritorum, quæ illi acquirunt, qui Proximi salutem quærunt; dicit enim Christus Matt. 10. *Qui recipit Prophetam in nomine meo, mercedem Prophetæ accipit.* Cujus rationem dat S. Gregor. hom. 20. in Evang. *Qui alimentum Prophetæ propter hoc, quod Propheta est, tribuit, Prophetæ illius vires ad loquendum dedit.* Comparátque idem Gregor. eos, qui verbi Dei Prædicatoribus hoc modo cooperantur, ulmo, cujus mentionem facit Deus apud Isaiam cap. 41. *Ponam in deserto abietem, ulmum, & buxum simul.* Ulmus fructus ex se non producit, frugiferam tamen vitem sustentans, ejúsque botros unà cum vite portans, fructuum vitis participem se facit. *Sæculares viri*, inquit S. Greg. loc. cit. *intrà sanctam Ecclesiam, quamvis spiritualium virtutum dona non habeant; dum tamen sanctos*

Viros

Viros donis ſpiritualibus plenos ſuâ largitate ſuſtentant, quid aliud quàm vitem cum botris portant?

Nemini ergo media deeſſe poſſunt juvando Proximo opportuna. *Nemo* ait idem Greg. Hom. 16. in Evang. *dicat: Admonere non ſufficio, adhortari idoneus non ſum; quantùm potes exhibe, vobiſcum alios trahite, in via Domini ſocios habere deſiderate; ſi ad Deum tenditis, curate ne ad eum ſoli veniatis; ſicut etiam ſcriptum eſt: Apoc. 12. Qui audit, dicat: veni.* Ità fecit Propheta David Pſ. 33. *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipſum. Sapientia,* ait in hunc loc. S. Auguſt. *habet amatores ſuos, ſed quid dicit Amatus ejus? Magnificate Dominum mecum; nolo ſolus magnificare Dominum, nolo ſolus amare, nolo ſolus amplecti. Excitate ergo in vobis amorem, fratres, & clamate unicuique veſtrorum & dicite: Magnificate Dominum mecum: ſi amatis Deum, rapite omnes ad amorem Dei, qui vobis junguntur, & omnes qui ſunt in domo veſtra.*

Nullus eſt, qui non poſſit ſuo modo, ſalutem proximi promovere.

Sponſa in Canticis Canticorum vocatur ſœpe Columba; cujus ratio ex præcipuis una eſt, quam notavit S. Baſil. Ep. 175. ſcribens, olim in more fuiſſe, alas columbarum certis unguentis inungere & ſic dimittere, ut hoc odore alias columbas ad ſe attraherent, ſecumque ad columbarium reduces, adducerent. Talis Columba ſit oportet verè amans Anima; Verbis, operibus, exemplis, fugitivas columbas, fugientes à Chriſto animas ſuavi virtutum odore reducat. Plùs certè hoc in puncto poſſumus, quàm apprehendimus; nemo eſt, cujuſcunque tandem ſtatûs & originis ſit, qui non poſſit multùm opera-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XI.

ri boni, si se à Deo duci, & datæ gratiæ fideliter cooperari cupit. Sic Monica convertit virum suum Patricium; Natalia maritum Adrianum ; Cœcilia Valerianum : Imò non paucæ fuerunt fœminæ, quibus suam de Deo agnitionem & fidem, debent integra Regna, integræ Nationes. Jugunda ad Dei agnitionem & fidem duxit Gothos in Hispania; Theodolinda Longobardos in Italia; Christina paupercula famula integram trans mare nigrum, habitantem nationem ; suam conversionem Anglia debet progenitæ ex Gallorum sanguine Reginæ Berthæ; Gallia Clotildi Regis Clodovæi uxori. Sic quilibet pro suo modulo in Proximi salutem incumbere potest. Quia verò Deus quosdam ad hoc munus specialiter vocat, in sequentibus videbimus, quibus illi potissimùm instructi esse debeant virtutibus. De quo sit

SECTIO XI.

Quales debeat habere virtutes, qui ex officio, saluti animarum intendere debet; ubi primò de Amore erga peccatores, eorúmque salutem.

SIcut ad debitam humani corporis proportionem constituendam, membra requiruntur officio & forma diversa ; sic ad formandum ex omni parte perfectum animarum Pastorem diversæ eique propriæ requiruntur virtutes ; & quemadmodùm in humano corpore, non omnia membra paris excellentiæ & necessitatis sunt; sic & virtutes,

tes, quas in viro Apostolico elucere convenit, non ejusdem sunt utilitatis vel necessitatis; aliæ sunt necessariæ ad meliùs, aliæ ad simpliciter esse. LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XI.

Prima Apostolici viri virtus debet esse, amor erga peccatores.

Prima & præcipua virtus est, singularis in Peccatores amor, & fervens illorum salutis procurandæ zelus. Sicut amor omnium aliarum affectionum primum movens est, omnésque potentias excitat, ut in actum exeant; sic & in Viro Apostolico amor erga peccatores prima & præcipua causa est, omnium illorum operum, quæ ad salutem Proximi molitur & exequitur. Opus ergo ante omnia est, ut illum amoris ignem in pectore suo suscitet, quo Christus in summo gradu exarsit; qui tantus fuit, ut de eo S. Aug. dicat Tract. 49. in Joan. *Si peccatores non amaret, de cœlo ad terram non descenderet.*

Nunquid amare est, ob salutem peccatoris naturam assumere humanam? ipsos triginta tres annos consumere in laboribus continuis, & demum ignominiosissimam pro illo subire mortem?

Amor Christi in Peccatores quantus.

Hunc suum in peccatores amorem luculenter ostendit illis apud S. Matthæum verbis; ex commiseratione & intimo doloris sensu pronuntiatis. *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas & noluisti?* Matth. 23. Hæc civitatis Hierosolymitanæ repetitio significat, ùt advertit S. Chrysost. Hom. 75. in Matth. maximâ commiseratione & amore suavissimum Christi Cor tactum fuisse, quod significantius expressit

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. XI. *Describitur à simili.*

pressit per affectuosam illam de gallinâ similitudinem, cujus in pullos amor insolitus & stupendus. Quid enim non molitur? quæ non aggreditur ex amore in pullos gallina? cura & continua solicitudine exhauritur & debilitatur; non solùm sub alas abscondit, sed magnâ eos, ut ità dicam, teneritudine pectori apprimit, quasi de novo illos eidem inclusura; eos calefacit & per hunc calorem vires dat & vitæ vigorem; curam gerit indefessam pabuli; & ut ad hoc eos commodiùs invitet, vocem naturalem mutat in tristem & gemebundam glocitationem; unguibus terram sulcat, jam hîc, jam ibi inventa rostro probat, an aptum pro pullis sint nutrimentum; si quid invenerit, lætabunda & canenti similis eos convocat, & adinventas miculas, quas sibi ipsi subtrahit, sumendas invitat; contra omnes incursus ità defendit, ut, licèt sit naturæ infirmioris, generosè tamen accipitri cæterísque prædatricibus unguibus sese opponat; & quod mirandum magìs, ipsos adeò strictos non metuat acinaces audacter se armato viro objiciens, eligátque potius in frusta secari, quàm permittere, ut aliquid eveniat caris suis pullis. Hæc est elegans quidem, imperfecta tamen amoris Christi, quo in hominem exarsit, figura: percurre hîc vitam, actiones, molestias, sudores & labores Christi, nec aliud invenire, vel cogitare poteris, quàm infinitam esse illius in nos homines caritatem. Hanc imitare, & cogita vel unius animæ jacturam tantam esse, ut majoris facienda sit, quàm quatuor elementorum, totiúsque mundi destructio & subversio;

verſio ; ſi omnia viventia corpora mortem paterentur pro unicâ , optimè hæ mortes locatæ eſſent.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XI.

Adducuntur amoris in Proximum proprietates.

Habeat perfectus viri Apoſtolici in Proximum amor trinam illam dimenſionem , quam amori Divino appropriat S. Paul. ad Epheſ. 3. qui per *Latitudinem* omnes homines cujuſcunque tandem conditionis & nationis ſint, includat: per *Longitudinem* ſit continuus nec ad menſem vel annum tantùm durabilis, ſed ad mortem uſque : per *Altitudinem* dirigatur ad finem ultimum , Dei ſcilicet gloriam & Proximi ſalutem: per *Profunditatem* ſe ad inferioris fortunæ homines inclinet, humilia & vilia non dedignetur, pauperes in Xenodochiis , captivos in carceribus viſitet, deſolatos pauperculos ſoletur , rudem plebeculam ſalutari doctrinâ inſtruat.

In converſatione cum proximo, nulla ſit perſonarum diſtinctio.

Hoc ut cum fructu & gaudio fiat , ante omnia obſervandum & ſtudiosè curandum eſt, ut vir Apoſtolicus ea in homine intueatur, quæ intus ſunt, & animam concernunt ; non quæ corpus , nec ea quæ corpori circumſtant , cæteroquin impenſus labor ex maximâ parte irritus erit & ſinè fructu, multi defectus irrepent , & periculo gravioris lapſûs animam ipſe ſuam exponet ; exponet, inquam, ſi indiſcretam & imprudentem perſonarum faciat diſtinctionem ; unius ſollicitam, cum magnâ mentis inquietudine, alterius, vel exiguam vel nullam curam gerat ; ſi divitibus affabilē ſe præbeat, pauperes econtra vix obliquo oculo reſpiciat, ſi cum iis, qui Familiâ, conditione, ſanguine, & officio præ-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. XI.

cellunt, libenter converſetur & multùm agat; inferioris vero conditionis homines (cùm tamen hos ipſos curæ ſuæ ſpecialiùs commendatos habere oporteret) vel negligat, vel cum nauſeâ brevibus verbis expediat. Certè punctum hoc ſummè notandum eſt, & omnes periculoſæ familiaritates & privatæ amicitiæ ſtudioſiſſimè vitandæ; quas heu dolor! multi nimiùm amârunt, & miſerrimè periêrunt. Medicis, Pharmacopolis, Chirurgis incumbit ex officio cura circa corpus & morbos; Animarum verò Curatores non corpus, ſed per corpus interiora animæ contemplari debent, multò quàm Medici accuratiùs & ſtudioſiùs; à ſalute enim animæ omnia dependent, & Anima eſt, quæ hominem elevat ſuper omnes viſibiles creaturas. *Nemo iſtorum*, ait Seneca, *quos divitiæ honoréſque in alto faſtigio ponunt, magnus eſt: quare ergo magnus videtur? cum baſi illum ſuâ metiris: parvus pumilo licèt in monte conſtiterit, coloſſus magnitudinem ſuam ſervabit, etiamſi ſteterit in puteo. Hoc laboramus errore; ſic nobis imponitur; quòd neminem æſtimamus eo quod eſt, ſed adjicimus illi, & ea quibus ornatus eſt.* Chriſtus invitatus ad Filium Reguli, ut eum accederet & ſanaret, ire eò recuſavit, ſanavit tamen illum longiùs à Filio poſitus: econtra ſervum centurionis in perſonâ acceſſit & curavit. Per quod, ùt notat S. Greg. Hom. 18. ſuper Evang. *Superbia noſtra retunditur, qui in hominibus non naturam, quâ ad imaginem Dei facti ſunt, ſed honores & divitias veneramus, Redemptor verò noſter, ut oſtenderet, quia, quæ alta ſunt hominum deſpicienda ſunt, & quæ deſpe-*

cta sunt hominum, despicienda non sunt; ad Filium Reguli ire noluit, ad servum Centurionis ire paratus est. Increpata est superbia nostra, quæ nescit pensare homines propter homines, sola quæ circumstant hominibus pensat; naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit.

Ante omnia igitur curandum est viro Apostolico, ut solam respiciat latentem in corpore pretiosam animam, quæ excellentissima est creatura, gloriâ & honore coronata, Dei imago, Angelorum soror, lucrum & pretium pretiosi Christi Sanguinis. Corpus clausis oculis transeundum, ùt frustulum abjectæ terreæ massæ, sordium receptaculum, præda mortis, esca vermium; éstque adeò parum ad corpus reflectendum, quasi homo, quo cum agit, ne corpus quidem habeat, constétque puro spiritu.

SECTIO XII.

Alia virtus Viro Apostolico necessaria, est Prudentiâ, quâ Zelum moderetur.

UT animarum Zelus Deo gratus acceptúsq; sit, necessariò eidem adjungenda discretio & prudentia est. Hæc est fax, quæ exercendis virtutibus lucem præfert, rectâque docet viâ incedere: hac econtra face exstinctâ, non possunt non interdum cespitare etiam ii, qui bonæ alioquin sunt voluntatis. Hæc discretio & prudentia, vel ex eo capite indispensabiliter requiritur, quòd Zelus per se sit res vehemens, ardens, audax, adeóque summè egeat à discretione regi & gubernari; circa quod tria potissimùm notanda sunt.

Secunda Apostolici viri Virtus debet esse discretio.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XII.

Proximus juvandus, sed sinè periculo salutis propriæ.

Primò, ut circa salutem Proximi vir Apostolicus ità se occupet, ne animæ propriæ jacturam faciat; ità alium ex inferno eripiat, ne se substituat; imprudentia est, alii post naufragium tabulam cedere, se ipsum suffocare; alium incendio subtrahere, se ipsum comburere.

Et quid quæso proderit, si totum mundum lucreris, animæ verò tuæ detrimentum patiaris? Omnia quæ à Deo originem habent, ordinata sunt: unde ordo exigit, ut priùs curemus animas nostras. Quod adeò verum est, ut, si per propriam damnationem totum possem humanum genus salvare, abstinendum tamen esset ab hoc indiscreto amore, non tantùm ob gravissimum, quod mihi accerso detrimentum, sed quia per hoc gloria Dei non augeretur, sed minueretur; augmentum enim Divinæ gloriæ, non tam consistit in salvatione totius mundi, quàm in expletione suæ sanctissimæ voluntatis, quæ est, ut ante omnia propriæ animæ curam habeam. Nec hîc objici potest votum S. Pauli, quo Anathema cupivit esse pro Fratribus suis; hoc enim dixit per hyperbolen, volens summum ostendere desiderium, quo in salutẽ Proximi ferebatur. Et esto verè ità putâsset Sanctus Doctor, ùt locutus est, excepit tamen peccatum, quod omnia inferni tormenta enormitate & gravitate superat.

Vir Apostolicus habendo curam salutis pro-

Hanc veritatem, qui bene ponderaverit, singularem quidem salutis Proximi curam geret; ità tamen, ut majorem gerat propriæ; nec patietur solitis suis pietatis exercitiis v. g. orationi, mortificationi, recollectioni, &c.

&c. quidquam detrahi : his siquidem ùt mediis maximè conducentibus & suam & Proximi sui salutem plurimùm promovere potest; Zelus enim animarum multò erit ferventior, conciones & admonitiones efficaciores, omniáque circa Proximum negotia feliciùs expedientur, si hæc & similia exercitia adjuncta habeant; certum siquidem est, exempla nudis verbis multò esse potentiora; hæc feriunt tantùm aures, illa cor penetrant; his arbor tantùm nonnihil concutitur, illis in terram prosternitur; sinè bono exemplo nihil proderunt cætera; dat etenim experientia, virum egregiis licèt talentis carentem, exemplari vitâ sua plurimùm efficere boni; parum verò vel omnino nihil, qui talentis præditus insignibus, exemplo non prælucet. Sol unus plures effectus producit, quam omnes stellæ; quia majorem quàm omnes stellæ simul, emittit calorem; ità & unicus vir Orationi, humilitati, aliísque virtutum exercitiis deditus, fructuosiùs laborabit, quàm centum alii his destituti.

...priæ, maximè promovet salutem proximi.

Secundò. Vir Apostolicus illi se muneri indefesso studio applicet, ad quod maximè aptus invenitur; non omnes ad omnia officia idonei sunt : uni data est gratia concionandi, alii catechizandi, alii cum viris Principibus, alii cum Plebeis salubritèr conversandi, alii peccatores convertendi, &c. In hoc ergo se quisque studiosè exerceat, ad quod naturaliter quodammodo inclinare se sentit, & cui proportionatum à Deo talentum accepit; hoc modo omnis labor Deo erit gratior; quia ejus exe-

Cui functioni se debeat maximè vir Apostolicus applicare.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XII.

quitur voluntatem, quam per communicationem hujus vel illius gratiæ intimavit; levísque erit omnis molestia; libenter siquidē facimus, in quod quasi à naturâ propendemus. Sed prô dolor! ità comparati sumus, ut seposito sœpius officio, viribus & talentis nostris optimè convenienti, splendidis & coram sæculo magnis avidè inhiemus; quod tamen nihil aliud est, quàm voluntatem Dei ejúsque dispositionem velle evertere, gratiæ vim inferre, & multis Proximum bonis privare, quorum particeps factus fuisset, si officio, cui nos Deus per gratiam datam adaptaverat, functi fuissemus; ex hac confusione ulteriùs sequitur, quod, utpote Divinæ voluntati refractarii nihil feliciter vel incipiamus, vel finiamus; caremus enim gratiâ ad illud faciendum, quod ex voluntate propriâ inchoamus; fítque interdum, quòd, qui egregius Divinæ gloriæ & salutis Proximi promotor habitus fuisset, si intrà talentorum sibi desuper datorum sphæram mansisset, quòd, inquam, ille coram omnibus existimationem amittat, & quisque agnoscat, eum virum illum non esse, qui ad hoc vel illud perficiendum idoneus sit.

Ad quid Religioso Proximi curam habenti potissimū attendendū.

Tertiò. Apostolici viri (si Religiosus sit) fervor, semper ad Superioris sui nutum respiciat, & statui sit conformis; unde si quis sinè transgressione Regulæ hoc vel illud ad salutem Proximi conducens negotium expedire, hujus vel illius personæ curam gerere non possit; nequaquam eisdem applicare se debet; sed ad alia ipsi licita, zelus & fervor convertenda; salus enim & prosperitas ordinis

dinis sui gratior ei esse debet, quàm quidlibet aliud, magísque curare debet, ut per obedientiam ipse bonus fiat Religiosus, quàm ut alios religiosos & bonos efficiat. Per hanc discretionem multùm Proximo prodest; manente enim in flore, suo ordine, multis ordo adferet animabus salutem, quam non adferet, si per indiscretum alicujus fervorem à primævo vigore deflecteret; & ille ipse multò plùs proderit Proximo, eritque omne illud, quod alteri præstat, multò efficacius, si vir sanctus & sacræ Regulæ suæ observans fuerit. Ramus in arbore, ut fructus ferat, debet manere conjunctus arbori, & è radice succum attrahere: si Religiosus fructuosè agere cupit cum Proximo, debet intimè per sanctam & religiosam conversationem manere unitus suo Ordini, suorúmque Superiorum voluntati, itáque ex iis, velut ex radice, gratiam, quam cuique Ordini Deus propriam dedit, ad se attrahere, quámque liberalissimus Deus per Ordinem & Ordinis Superiores, tanquam per canales in ipsum derivat.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XII.

Has tres conditiones si vir Apostolicus zelo suo sociaverit, audacter Proximi saluti intendat; certus quod nullum periculum subiturus sit; conservabit in medio conflictu pacem, in medio mundi animi recollectionem, in plenis negotiis devotionem, in medio Peccatorum innocentiam. Talem Deus ipse per suum Prophetam Isaiam c. 43. animat: *Noli timere, cum transiéris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te; cùm ambulaveris in igne, non consumeris, flamma non ardebit in te;*

Cum

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. XIII.

Cum enim Voluntatem meam tuo fervori comitem elegeris, nec aliud quæras, quàm meam gloriam, omnipotentia mea te proteget, & in omni loco te defendet.

SECTIO XIII.

Alia Apostolico Viro necessaria virtus, est Oratio.

Tertia virtus Apostolico Viro necessaria, est Oratio.

CErtissimum est, quòd, sicut salus propria, ità & Proximi plurimùm dependeat ab Oratione; sinè hac in salute Proximi frustra laborabitur; Oratio enim hominem unit Deo, & mediante hac unione, ad magna & ardua pro Deo & Proximo perficienda disponitur. Si utiliter adhiberi debeat instrumento, debet idipsum ab operante dirigi immediatè, si mediante v. g. filo aliquo, tantùm operanti adsit, sicque dirigatur, vel parum vel nihil instrumentum efficiet. Oratio nos Deo conjungit, si igitur ùt instrumenta Deo conjuncta, sinamus nos regi & moveri ad motum Principalis Agentis, Deo in magni momenti negotiis expediendis cooperari possumus; sinè hac unione in salute aliorum procurandâ Deo nulli emolumento erimus: indè est, quod sœpius viri aliàs doctissimi, qui hoc modo & medio Deo conjuncti non sunt, vix quidquam apud Proximum proficiant; simplices econtra Idiotæ, & mulierculæ Deo per Orationem unitæ plurimùm. *Vanum est vobis ante lucem surgere*, canit Psalmista ps. 126. *surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris*, q. d.

q. d. frustra vos ad laborem accingitis, priusquam à Deo illuminati estis; qui ergo in Vinea Domini laboratis, & molestias & difficultates innumeras velùt panem manducatis ; laborate, postquam per orationem in quiete sedistis, & lucem à Patre Luminum hausistis.

Qui Orationi deditus non est, alterius profectum in spiritu non promovebit.

Oratio est, quæ virum Apostolicum instruit: hæc petit & impetrat à Deo gratiam & artem cum Proximo fructuosè agendi, eum per rectam salutis semitam deducendi, in amore Dei accendendi, animi & conscientiæ secreta penetrandi, verum à falso secernendi, diaboli fraudes detegendi, &c. quod nemo faciet unquam sinè oratione. Fit interdum, quod Deus hanc vel illam personam modo singulari & occulto, viáque extraordinariâ ad se trahere & ad sublimem perfectionis gradum deducere intendat; ponamus in hoc casu personam hanc reddi perplexam, hærere anxiam & nesciam, an via, qua ambulat, recta vel curva sit; ponamus, illam à viro prudente consilium exquirere, eíque cordis secreta pandere: si vir hic, cœteroquin prudens, per orationem Deo conjunctus non sit, nec Theologiæ mysticæ peritus, magìs personam hanc confundet, & non raró se & alium æternæ salutis perdendæ periculo imprudenti consilio exponet. Possunt quidem Viri docti in materia v. g. Fidei aliísque Theologiæ scholasticæ materiis eruditè discurrere, & imperitos instruere ; sed si in Theologia mystica deficiant; apti non sunt ad regendum animas , quas Deus extraordinario modo ad singularem

secum unionem sublimare desiderat; & ità per ignorantiam directoris Deus privatur gloriâ, Ecclesia utilitate. Scientia rerum spiritualium ex propria nascitur experientiâ; qui plura non scit, quàm ea, quæ ex libris legit, jejunè & frigidè de spiritu discurret, oriuntur enim ex mortuâ radice. Si inflammare & accendere debeat alios hæc sanctorum scientiâ, necesse est ut procedat ex corde Spiritus Sancti igne inflammato & accenso. Et licèt is, qui orationi mentali deditus est, non experiatur tales gratias, quales Deus solet dare iis, quos intimiùs amat; redditur tamen habilis ad alios juvandos, poné que saltem hoc modo religiosæ vitæ fundamentum, & si non à sole, saltem ab aurorâ aliquod lumen hauriet, assistétque Deus facienti quod in se est, ut cum fructu Proximum regere eíque prodesse possit. Unius quadrantis oratio majorem Peccatori impetrat gratiam, quàm diu protracta exhortatio; ratio hujus in promptu est; à solo enim Deo gratia conversionis exspectari debet, quam gratiam efficaciori modo impetrare ab eo non possumus, quàm Oratione; unde meritò Viro Apostolico plus in oratione confidendum est, quàm in alio quocunque opere; nam per Orationem immediatè cum eo agit, in cujus manu salus Proximi est, & à quo solo efficaciter cor peccatoris tangitur, emollitur, & convertitur.

SEC-

SECTIO XIV.

Quarta virtus Viro Apostolico necessaria, est mortificatio & patientia.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIV.

Quarta virtus Viro Apostolico necessaria, est Mortificatio.

MOrtificatio Orationis individua comes esse debet apud eos, quibus salus Proximi curæ est; nec ulla conditio vel status hominum est, cui exercitium mortificationis ità proprium esse debeat, quàm conditioni eorum, qui Proximo in salutis negotio adesse cupiunt. Perpetuum igitur bellum corpori & sensibus indicendum, inordinati affectus supprimendi, naturæ appetitus domandi, amor proprius & voluntas jugulanda, si quis cum fructu agere cum Proximo desideret. Soli Passioni, Cruci, & morti Christi suam debet redemptionem totum genus humanum, nec Christo nomen Salvatoris priùs datum est, quàm dum in circumcisione sanguinem effundere inciperet; & reipsa Salvator factus non est, nisì postquam ad ultimam usque guttam illum profudisset. Sic & nos pati, omnísque generis difficultates & tædia subire oportet, si animas lucrari, earúmque suo modo redemptores esse cupiamus; sinè virtute mortificationis, quæ plures alias virtutes includit; is qui saluti aliorum intendit, multa faciet, quæ non deberet; multa non faciet, quæ deberet. Labores & molestias in visitationibus, itineribus, vigiliis, frigore, æstu, &c. occurrentes, sub prætextu infirmitatis, vel sub alio excusationis pallio recusabit, & gravabitur se aliorum negotiis sibi molestias creando salubriter

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIV.

immiſcere. Si intemperans ſit, quomodo jejunabit? Si ſuperbiâ inflatus ſit, quomodo ſe humiliabit? ſi iracundus, in millenis occaſionibus iram prodet; &, quia inordinati affectus non ſubjugati, intellectum obſcurant, memoriam confundunt, voluntatem ſeducunt, non poterit non aliter eſſe, quàm ut multa loquatur & agat, quæ Proximo, quocum agit, ſpiritualis ruinæ cauſa ſint.

Quinta, eſt Patientia.

Mortificatione igitur opus eſt, ut omnia in ordinem redigantur, timor inordinatus, quo multi à moleſtiis & difficultatibus abſterrentur, ſupprimendus; quod ut faciliùs fiat, obarmandus ferreâ patientiâ animus eſt, ſinè qua nunquam magni aliquid præſtabitur. Si rem ex voto cadere deſideremus, Proximi defectus patienter tolerandi, cum eo hìc & nunc diſſimulandum, nec ægre ferendum, ſi interdum cum confuſione & injuriâ repellamur; moleſtiæ, quæ ſinè numero in converſatione cum Proximo occurrent, ſinè ullo exterioris doloris vel nauſeæ ſenſu excipiendæ, cæteroquin præda è manibus elabetur. Hæc in ſe ipſo expreſſit S. Paul. in Epiſt. ad Cor. 4. *Maledicimur & benedicimus; perſecutionem patimur & ſuſtinemus; blaſphemamur & obſecramus, tanquam purgamenta hujus mundi facti ſumus omnium peripſema uſque adhuc.* Et alio in loco 2. Cor. 12. *Signa Apoſtolatûs mei facta ſunt ſuper vos in omni patientiâ, in ſignis & prodigiis.* Quantâ, ordinariè loquendo, opus eſt patientiâ, inceptum pro ſalute Proximi opus inter tot maledicorum hominum contradictiones ad finem perducere! Quantâ patientiâ opus eſt, ut extrahamus è

cœ-

cœno peccatorum, qui per plures annos illi immersus jacuit! Quantâ patientiâ opus, annosas inveteratásque consuetudines ex aliorum animis eradicare! Opponent se huic sanctæ nostræ intentioni & perversi homines & Diaboli, faciéntque nos experiri, quàm iis displiceat hanc à nobis illis præripi divitem prædam. Ad patiendum ergo paratissimum inveniri oportet Virum Apostolicum. Miles abjecti animi, cui pulveris nitrati odor, hostísque aspectus terrefaciunt, nihil laude dignum aget; ità & Vir Apostolicus, cutis suæ nimiùm amans, terrorem animarum hostibus non incutiet, & vix quidquam è prædâ reportabit; non debet esse difficultas adeò gravis, quæ eum terreat, quo minùs continuò in præcinctu & excubiis stet paratus ad sanguinem suum pro Dei gloria & salute Proximi profundendum. *Exhibeamus nosmetipsos,* hortatur se & suî similes in vineâ Domini operarios S. Paul. 2. Cor. c. 6. *sicut Dei ministros in multâ patientiâ, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, &c.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XV.

SECTIO XV.

Præter enumeratas virtutes Viro Apostolico necessaria est Humilitas, & contemptus terrenorum.

Ubicumque Deus propriè & divinè operaturus est, nullo ad hoc opus habet, nisi nihilo; Nihilum enim operationis ejus, quàm quodlibet aliud, capacius est. inquit Tauler. serm. de assumpt. D.

Sexta, Humilitas.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XV.

D. Mariæ. Nihilum hoc, eſt anima viri perfectè humilis; mira & ſtupenda per eam Deus ſæpius operatur, nec in ullo loco meliùs & efficaciùs vim ſuam Divina gratia exſerit, quàm in humili, & ab omni propria æſtimatione depuratâ animâ; in ea ſiquidem nihil eſt, quod Divinæ ejus potentiæ reſiſtat; quod ſolùm ad magna agenda ſatìs eſt. Sicut per ſuperbiam homo incitatur, ut ſe Deo opponat, ità per humilitatem, ſuperbiæ contrariam, ſe Deo, ut inſtrumentum in omnes partes verſatile ſubjicit, quo Deus pro libitu omni loco & tempore uti poteſt ad ſuam gloriam & hominum ſalutem.

Quâ ſemper eſt opus, ſivè quis cum fructu, ſive ſinè fructu, cum Proximo agat.

Sinè humilitate, periculo exponet animam ſuam, qui animas lucrari intendit; vel enim talis functiones ſuas hierarchicas, ut ſunt conciones, exhortationes, adminiſtrationes Sacramentorum, &c. obit cum plauſu, vel ſinè illo? Si cum plauſu; fundamento opus habet profundæ humilitatis, ne in lubrico hoc præcipitio cæſpitet, ne vanæ gloriæ vento abreptus ambulet in mirabilibus ſuper ſe, ſingulares inter ſuos exceptiones quærendo, debitámque eiſdem reverentiam & obſequia ſubtrahendo. Profundâ opus eſt humilitate, ne laudibus & æſtimatione hominum (in quod pro dolor! à naturâ propendemus) capiatur, & ità laboris ſui fructu, multorúmque operum meritis miſerè ſpoliatus, nihil aliud metat quàm vanum gloriæ fumum in hac, in alterâ autem vitâ ſeveri Judicis indignationem & graves pœnas. Sinè ſolidâ humilitate quietè non fruetur; contingere enim & poteſt & ſœpe

ſo-

solet, quòd ad singulas ejus actiones studiosè attendatur, ejus intentioni non obsecundetur, imò prohibeatur id exequi, quod ad salutem Proximi putat plurimùm conducere: In hoc rerum statu ab irâ, indignatione, murmuratione contra superiores vix se temperabit, nisi humilitate contra hæc & similia firmissimè animus sit obfirmatus, & hoc medio supprimantur periculosæ scintillæ. Si verò sine plausu sua peragat, nec adsint laudatores, vel alius illi præferatur, humilitate iterum est opus, ut cum patientiâ hæc excipiat, maneátque animo erecto & constanti; humilitate est opus, ne invidiâ erga illos stimuletur, qui altiori in gradu, & æstimatione habentur; humilitate est opus, ut æquis auribus eorum laudes excipiat, nec dolosis machinationibus eos circumveniens à gradu & æstimatione dejiciat, &c.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. XV.

Humilitas animorum magnes est.

Humilitas Viro Apostolico necessaria est, quia nihil ità ad trahendos in suas partes homines efficax, nihil ità salutare, quàm in moribus, actionibus, & verbis humilitatem coram aliis præ se ferre. Sicut odiosus est omnibus superbus, sic omnibus est gratus humilis. De S. Bernardo in ejus vitâ legitur: *Quò humilior, eò semper utilior fuit Populo Dei in omni doctrinâ salutari.* Si quis vult emollire adamantem, comminuere priùs adamantem debet, & alteri emolliendo applicare; ità & si quis cor adamantinum peccatoris frangere intendit, se ipsum præviè per humilitatem conterat & confringat, quâ suî humiliatione imaginem Jesu Christi in alterius adamantino corde facili labore insculpet. Sola fuit humi-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECT. XV.

militas, quæ Sanctum Paulum talem ac tantum fecit Verbi Dei Præconem. *Paulus*, ait S. August. serm. 47. de Temp. *primò Saulus, hoc est primò superbus, postea humilis: prostravit Christus unâ voce Saulum, erexit Paulum; hoc est, prostravit superbum, erexit humilem; prostratus est persecutor, erectus est prædicator.*

Septima Contemptus peritu-rorum.

Præter has jam enumeratas virtutes animarum Zelator, generosâ resolutione contemnere debet, quidquid terrenum est. *Si diligis me* dicebat Christus Petro Joan. 21. *pasce oves meas*, q. d. ùt explicat S. August. *Si me diligis, non te pascere cogita, sed oves meas; sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam in eis quære, non tuam; lucra mea, non tua.* Certè potentissimus in promovenda Proximi salute est is, qui ea, quæ mundi sunt, despicit. Talis dicere claudis potest: *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do.* Act. 3. Moyses, ùt putat S. Ambros. in ps. 118. poterat esse in regno successor, & sceptri Pharaonici hæres; maluit tamen cum Christo, quem suum Redemptorem in spiritu prævidebat, esse pauper, quam omnia Ægypti bona possidere; *sed fugiendo potentia potentior factus est*, ait in loc. cit. S. Ambros. *factus est enim in Deum Regi Pharaoni: Rex erat Pharao, sed Deus non erat; Moyses factus est illi Deus; hoc est, Regi ipsi terribilis, quem Rex metueret & timeret; sed hæc erat potentia sanctitatis; Et si tu vis Deus peccatoribus esse terrori, Regibus reverentiæ, & tanquam Deo tibi videantur esse subjecti, quia operaris in Dei nomine, contemne quæ sæculi sunt, & Dominicæ Passionis opprobrium contende omnibus præferre divitiis.*

Hæc

Hæc sufficiant de virtutibus, quibus instructi esse debent, qui salutem Proximi quærunt; quia vero in communi omnes ea concernunt, qui quocunque tandem modo saluti aliorum student; ex superabundanti aliqua addentur pro iis, quibus ex officio incumbit saluti aliorum inservire; quales sunt Superiores, Concionatores, Confessarii. Sit ergo

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XVI.

SECTIO XVI.

Quàm difficile, arduum, & plenum periculis sit officium Superioris.

Difficultas regiminis animarum explicatum.

ARs est artium regimen animarum. ait S. Gregor. Mag. Pastor. 1. p. c. 1. causam ibidem assignat, faciens comparationem inter curam corporis & curam animæ; dicitque longè hanc illâ esse excellentiorem, propter eminentiam illius quod curatur; & difficiliorē, ob occultos defectus, qui oculos fugiunt. Cura corporis versatur circa materiam terream, fœdam, & fœtidam, morti seriùs vel citiùs succubituram; cura animæ circa rem spiritualem, immortalem, & Divinæ participem Essentiæ. Qui in corpore malè habet, medicinam quærit, amaras potiones non abhorret, exserúntque medicinæ applicatæ naturalem suam virtutem sinè resistentiâ. Medicinæ econtra, quæ animæ applicantur, difficulter & non sinè resistentiâ effectum producunt; quam resistentiam causant proprius amor & perversa voluntas; quæ adeò miserum patientem dementant, ut vulnera sua non sentiat, imò iis ità delectetur, ut gra-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XVI.

tior ei ſit morbus quàm ſanitas: Accedit, quòd ſœpius oculis corporeis, quod in corpore morbidum eſt, videri poſſit, adeóque facilè ſanari; animæ verò infirmitates deprehendi hoc modo nequeant; & ſi manum medicam adhibere tentemus, non rarò cum inviſibilibus hoſtibus acerrimè confligendum ſit. Difficultas hujus ſpiritualis artis ex eo augetur, quòd homo ſit Microcoſmus, ſeu parvus, imò potiùs magnus, in parvo mundo, Mundus, adeóque totius Mundi regimen ei incumbat, qui vel unum regere debet hominem; tótque habeat humeris impoſitos Mundos, quot ſibi ſubditos habet homines. *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra*, ait Propheta David pſ. 65. Super capita, ait, non ſuper humeros, onerum cæteroquin proprium locum: ut oſtendat, omnes ſuperioris curas, intentiones, ſtudia, ad regendum debitè ſubditum dirigi debere; imò oportere, ut Superior ſuorum per indefeſſum laborem fiat ſervus, miniſter & ſubditus.

Quanta à Superioribus adhibenda cura in animarum regimine.

Hæc clarè patent ex Epiſt. D. Pauli ad Hebr. cap. 13. in qua, poſtquam ſubditos monuiſſet, ut ſuis pareant Superioribus, hæc, hujus obedientiæ aſſignat motiva: *Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Terribilis ſententia! quæ meritò Superiorum corda contremiſcere facit. Duo ex mente S. Pauli ſuperioribus incumbunt: *Vigilare*, &, *Rationem reddere.* Primò ait, *Pervigilant*, non nudè: *Vigilant*: q. d. *Vigilant*, ſed non modo ordinario, verùm indefeſſo, & planè extraordinario, ſi ſuo velint officio ſatisfacere. Et licèt vitæ innocentiâ

An-

Angeli essent Subditi, nec aliâ re quàm temporali occuparentur; curam nihilominus extraordinariam illorum gerere deberent Superiores: Ast ordinariè homines Angeli non sunt, & quamdiu vivunt, ex mundano pulvere nonnihil sordent: præterea cura rei non domesticæ & temporalis; sed spiritualis & æternæ est, quæ superiorem gravat & premit; unde in hoc negotio sudandum, laborandum, vigilandum. Secundò dicit S. Paul. L. c. *Quasi pro animabus vestris rationem reddituri. Hoc est maximum periculum* ait D. Thom. Aquin. in illum loc. *hominem de factis alterius rationem reddere, qui pro suis non sufficit.* Et S. Greg. Lib. mor. 24. c. 16. *Qui regendis subditis praest, reddenda apud Deum rationis tempore, ut ità dicam, tot solus animas habet; qua nimirum cogitatio, si assiduè mentem excoquit, omnem superbia tumorem premit.* Et quidni tremeret Superior verba recogitans, quibus illum Deus alloquitur Reg. 20. v. 39. *Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus.* Audiet Superior in illa decretoria die, quod legitur apud Hierem. c. 13. 20. *Ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid dicis cum visitaverit te? tu enim docuisti eos adversum te & erudisti in caput tuum. Nunquid dolores apprehendent te quasi mulierem parturientem?* Quid respondebit Superior, si suo in officio deses gregem pati penuriam passus fuerit? Nunquid vindictam clamabunt, neglectæ ab eo oviculæ? quòd in virtutibus non profecerint, quòd ad perfectionis gradum, quem consequi potuissent, non pervenerint, quòd eæ gratiæ & auxilia iis de-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XVI.

Officium Superioris periculosum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XVII.

denegata fuerint, quibus Deus ditâsset illos, si debito modo à Superioribus directi fuissent. Nunquid ergo meritò sub tanto & tam tremendo onere, instar mulieris parturientis superiores gemunt & tremunt? *Durissimum judicium his, qui præsunt, fiet.* Sap. 6.

Ex his satìs colligi potest, eos, qui superioritati inhiant, vel omnino cœcos, vel, si Superiorum pericula agnoscant, exiguam suæ salutis curam gerere. Vel probissimus premitur & coangustatur ex propriis delictis, onúsque grave est, vel minimum peccatum, ut certè opus non sit advocato aliunde onere, proprium augere. Certum est multos ardere in inferno, qui æternum gauderent in Cœlo, si Superiores non fuissent; nimis quàm verum est illud Eccles. 8. *Interdum homo homini dominatur in malum suum.*

SECTIO XVII.

Vocati à Deo ad munus regendi, pertinaciter non recusent.

Licèt multæ & magnæ difficultates sint officio Superioris annexæ, occurrántque in illo pericula, plura quàm dici queat; debitè interim ad munus regendi vocati, pertinaciter non recusent; sed humeros animosè supponant; ne, dum Deum offendere timent in officio, graviùs offendant per indiscretam repugnantiam, Deíque amittant gratiam, quam præpostero studio conservare contendunt. Si verò ex humilitate quis se indignum æstimaret, ideóque regiminis onus subire recuset, audiat loquentem hac de

re

re S. Gregorium Past. 1. c. 6. *Tunc humilitas ante Dei oculos vera est, cum ad respuendum hoc, quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est: neque enim verè humilis est, qui superni nutûs arbitrio, ut debeat praeesse, intelligit, & tamen præesse contemnit.*

Ex amore proprio officium superioris recusandum non est.

Alii sunt, qui ità vitæ contemplativæ addicti, ut ejus amore, officiis, quibus ea turbari possit, immiscere se nolint; sed id inordinati amoris proprii est. Si suo tempore hi delicatuli coram severo statuantur Judice, invenient se tot peccatorum reos, quot per bonum regimen impedita fuissent, eorúmque meritorum participatione privatos, quæ per laudabilem officii administrationem colligi ab aliis fecissent. Servus fidelis obsequi debet voluntati Domini sui, ejúsque commodum suo præponere. Dominus, quem habemus, bonus, fidelis, justus, & præstitorum obsequiorum æquus censor, servi sui non obliviscetur illiúsque salutem inter turbas & negotia promovere non omittet. Et quomodo quæso, gratiam, robur, & auxilium Deus denegabit nobis, si ejus gratiâ nostrammet utilitatem & commodum negligentes, perdendæ propriæ salutis periculo ex ejus amore nos exponamus?

Ille, qui ex amore nostrî animam suam pro nobis in mortem dedit, dignatus est Petrum, & in eo omnes Prælatos alloqui: *Petre amas me? pasce oves meas.* Quis ergo adeò refractarius erit, qui ei respondeat: non faciam; non pascam, nec periculoso huic officio me applicabo, ne ipse peream: nunquid impudenti hoc responso, satìs indicaret; quòd

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XVII.

quòd intensiùs se, quàm Deum amet. Verus Christi amator mavult cum S. Paulo anathema esse, quàm recusare officium, quod Deus subire jubet. Ubi amor est, ibi salutis periculum nullum est. Posito, nos in multis ex ignorantiâ vel humanâ fragilitate defecturos, certi tamen sumus, quòd Caritas (cujus actum per officii susceptionem pro bono Proximi exercemus) operiat multitudinem peccatorum. Unde ad munus regendi vocatus, humiliter se illi subjiciat, nec dubitet de adfuturo sibi desuper auxilio. Non vocatus autem nullo modo se ingerat, ne pereat.

Superioratus ambiendus non est.

Summè mirandum est, ait S. Chrysost. hom. 34. in Ep. ad Hebræ. quòd vel unus ex Superioribus salvetur; qui se vel vi vel occultis machinationibus intrusit: si enim hi, qui inviti ad Superioratûs locum coguntur, vix à lapsu absunt, quid de iis fiet, qui ambitiosè prensant, & se ipsos Superiores per adhibita omnis generis media faciunt. Aaron ad Pontificatum expressè à Deo vocatus, in summum incidit salutis discrimen; quia per conniventiam populo permisit aureum vitulum adorare; sic & Moyses Aaronis frater, ob quosdam leves defectus Terrâ Promissionis licèt multos, ut eam intraret, labores subiisset, exclusus est. Saul à Deo ad regimen expressè vocatus occuluit se; cúmque ægre tandem illud admisisset, & non secundum Dei voluntatem perfectè administrâsset, à Deo (utinam non etiam in æternum) abjectus est. Ex his sapiant, qui indiscretè officia & superioratus ambiunt; cùm ipsis adeò malè res ceciderit, qui à Deo vocati erant. Et

quia

quia exemplo Saulis ad munus regendi etiam vocati, sœpe periculo se exponunt, quia officio non funguntur, ùt deceret, hinc aliqua proponentur documenta, quibus Superiores ad evadendum salutis discrimen in suam, suorúmque salutem uti poterunt.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XVIII.

SECTIO XVIII.

Superiori necessaria est vita exemplaris & oratio.

Superioris officium & obligatio.

Sit *Rector*, ait S. Greg. Past. 2. p. c. 3. *operatione præcipuus, ut viam subditis vivendo denuntiet, & grex, qui Pastoris vocem moré'sque sequitur, per exempla meliùs, quàm per verba gradiatur; qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere; hic eâdem necessitate compellitur summa monstrare.* Superior quodammodo est anima familiæ, qui eidem vitam vigorémque tribuit. Est horologium, secundùm quod omnia vel bene vel malè diriguntur. *Secundùm Judicem Populi, sic & ministri ejus, & qualis est Rector Civitatis, tales & inhabitantes in eâ.* Eccles. 20. Unde, ùt docet S. Chrysost. *tenetur lucere, quem Dominus voluit habere officium lucernæ:* quod si omittat, non sinè fundamento timere potest, à se tanquam à fonte subditorum oriri defectus. Si Superior ipse deficiat v.g. in humilitate, in patientiâ, fervore, amore, zelo, cæterísque Superiorem decentibus virtutibus; si ipse Regulam Ordinis transgredi non timeat; nihil efficient exhortationes, quibus ejusmodi transgressiones prohibet; quia exemplum deest. Aptum in hanc rem suggerit Superioribus documentum

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XVIII.

tum S. Petrus 1. Ep. c. 3. *Non dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis*; q. d. non convenit, ut Superiores solâ suâ authoritate subditis imperent; sed ante omnia bono exemplo ad bene operandum invitent. Similem dat suo discipulo Timotheo instructionem S. Paul. 1. ad Tim. 4. *Exemplum esto Fidelium in verbo, in conservatione, in Caritate, in fide & castitate.* Eadem ferme insinuat suo Tito c. 2. *In omnibus te ipsum prabe exemplum bonorum operum.* Vel, ùt græca versio habet: *Typum. Sis instar archetypi sive primariæ formæ:* hoc est, ùt explicat S. Hieronym. *Ex quo viva virtutum simulacra lineamentis vitæ honestæ in se translatis exprimuntur.* Talis erat teste S. Bernardo S. Malachias Episcopus Hiberniæ: *Erat Regula Fratrum, legebant in vitâ ejus, quomodo conversarentur.*

Superior addictus debet esse Orationi: & quare.

Alterum Superiori necessarium est, Oratio: Hanc ùt occupationem primariam Superioribus in societate præscribit Constit. Part. 4. cap. 10. & Reg. 1. Rect. *Oratione ac sanctis desideriis totum collegium velut humeris suis sustineant.* Salomon ædificaturus Altissimo templum, sapientiam à Deo petit, qua adjutus illud dignè exstruat. *Mitte illam*, ait Sap. 9. *de cœlis sanctis tuis, ut mecum sit & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud Te.* Si sapientiam petivit Salomon pro coordinandis debitè inanimatis lapidibus; quàm illa petenda erit pro regendis hominibus, ratione & libero arbitrio præditis; ut fiant sanctissima Divinæ gratiæ vasa, perpetua gloriæ instrumenta, digna Divinæ Majestatis tabernacula; in quibus perpetuò laudetur & glorificetur, non

per

per sanguineas irrationabilium animalium mactationes, sed per innocua bonorum affectuum & sanctarum cogitationum sacrificia. Hoc spirituale tabernaculum ut ædificetur, sapientia à Deo necessariò efflagitanda.

Hominum genia diversissima sunt: aliqui trahuntur verbis, alii exemplis; aliqui indigent calcaribus, alii frœno; unus excitatur per laudes, alius iisdem extollitur, nec possunt humiliationes sinè periculo omitti; apud aliquos verbum blandius omnipotens est, apud alios proficit sola austeritas, & quidem apud hunc in publico, apud alium in privato; unus non movetur correctione nisì acri; alius acrimoniam, nisì dulciariis misceatur, cum indignatione respuit; huic errores omnes minutatim enumerandi; alii vix exponendi, sed dissimulandi, quasi non animadversi, nequit enim ob infirmitatem grossiores bolos concoquere. Quis non videt in tantâ animorum diversitate summâ opus esse sapientiâ & discretione? ne destruatur quod ædificare, ne periclitetur quod salvare cupimus. Medium instar funambuli, Superiori semper tenendum est, nec nimium in unam partem declinandum. Hanc universalem scientiam quis sibi appromittere audeat, nisì detur ab eo, qui hominem fecit cum affectibus & propensionibus suis? se ipsum, ut Superior cognoscat, quanto labore est opus? & alium quomodo cognoscet, nisì desuper detur? non autem dabitur sinè ferventi, & sœpe repetitâ oratione.

Præterea quæ non quotidie ferme eveniunt Superiori enodanda difficilia? quæ non

non intricata solvenda? sæpe talia, ex quibus expertissimus vix se extricabit. Quo fugiet ità perplexus, nisì ad orationem? à qua solâ petendum in rebus dubiis auxilium, subsidium, & consilium. *Hoc quotidie boni Rectores faciunt*, ait S. Greg. Moral. 23. cap. 12. *cùm se res dubias discernere non posse cognoscunt; ad secretum, velut ad quoddam tabernaculum revertuntur, divinâque lege perspectâ quasi coram positâ arcâ Dominum consulunt.* Sic fecit S. Bernard. de quo in ejus vitâ apud Gaufrid. Lib. 3. vitæ cap. 1. *Crebrâ experientiâ persuasus de omni re magìs fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori.* Idem ferè S.Bonav. scribit de S. Francisc. in vita ejus cap. 10. *Erat oratio oranti præsidium in omnibus, quæ agebat, de suâ diffidens industriâ, & de supernâ pietate confidens, per ipsius instantiam totum in Domino cogitatum jactabat.*

SECTIO XIX.

Aliæ Superiori necessariæ virtutes sunt, Humilitas, Morum gravitas, Amor, Mansuetudo, Patientiâ.

POsuerunt te Rectorem, ait Sap. Eccles. 32. *noli extolli; esto in illis, quasi unus ex ipsis.* Et iterum cap. 3. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.* *Qui major est in vobis*, suadet æterna Sapientia Matt. 20. *fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator; sicut filius Hominis non venit ministrari, sed ministrare.*

Superior debet esse humilis.

Plana ad dignitatem regiminis obtinendam via, certum ad illam conservandam me-

medium, est humilitas. Superbia est, quæ impedit quò minùs ad illam perveniatur; vel si per ambitionem perventum sit, Superbia regimen abbreviat. *Saul*, ait S. Gregor. Lib. 26. moral. c. 19. *per humilitatem prælatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestante qui ait: Nónne cum esses parvulus in oculis tuis, Caput te constitui in Tribubus Israel? Miro autem modo cùm apud se parvulus, apud Dominum Magnus; cùm verò apud se magnus, apud Dominum parvus fuit.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIX.

Humilitate Superiori opus, ne ex fastigio, ad quod elevatus est, corruat; si enim in valle timenda est mentis elatio, quantò magìs in apice? Humilitate opus est, ut regimen Subditis tolerabile & suave reddatur; debétque Superior ex consilio P. Balthasaris Alvarez sœpius recogitare, quòd non sit Dominus imperans servis & mancipiis; sed magni Regis, Dei scilicet, Filiis & Principibus; quòd quidem aliis sit præpositus, ingenuis tamen hominibus, qui ex amore Dei sanctæ & religiosæ servituti se subdiderunt; quorum animæ Christo cœlesti sponso copulatæ à Spiritu sancto inhabitantur. Cogitare debet; quòd, licèt aliis sit præpositus, illis tamen ex hoc capite melior non sit. Et sicut non sequitur eum, qui navem dirigit, nobilitate generis præsentes alios in nave superare; sic & non sequitur eum, qui in religiosa domo officii authoritate præcipuus est, alios quoque virtute antecellere: potéstque fieri, & sœpe fit, quòd Superiores eos, quos in vita authoritate regiminis præcedunt, in æternitate subsequi debeant.

Qui superior est, hoc ipso non est aliis melior.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIX.

Gravitatem humilitati jungere debet.

Præter humilitatem Superiori necessaria est morum gravitas: humilis sit Superior, non tamen abjectus; sed modestâ discretione humilitatem moderetur: *Ne dum immoderatiùs custoditur humilitas*, ùt ait S. Greg. Moral. lib. 26. c. 19. *solvantur juga regiminis, & dum Prælatus quisque plùs se, quàm decet, dejicit, subditorum vitam stringere sub obedientiæ vin ulo non possit.* Ità ergo temperata sit humilitas, *Ut & de authoritate nostrâ, quod formident, videant; & de humilitate, quod imitentur, agnoscant.* Humilitas Præsidis per authoritatem sit reverenda, duarúmque harum virtutum conjunctio amorem & timorem in Subditorum animis erga Superiorem conciliet. *Esto gravis*, scribit S. Bern. Lib. 4. de consid. ad Eugen. Papam, *sed non austerus, non dissolutus neque severus; sed inter ea mediocritatem tene; ut neque de severitate sis oneri, neque de familiaritate contemptui: austeritas fugat infirmiores, gravitas reprimit leviores. Utilis est semper custodia oris, quæ tamen familiaritatis gratiam non excludat: ille convenientior habitus, si actu severus, vultu serenus, verbo serius.*

Triplex funis, quo suis Superior debet conjungi.

Denique præter enumeratas jam virtutes necessaria Superiori est Caritas, Mansuetudo, & Patientiâ: hoc triplici fune suis debet subditis Superior conjungi. Sit erga suos ùt pater, cujus nomen gerit, omnem eis exhibens benevolentiam, promptéque indulgens, quod nec contra Deum, nec Regulam, nec salutem est; defectus illorum patienter ferat, desolatos soletur, pusillanimes excitet, infirmos roboret, majorémque sibi Commissorum, quàm suî ipsius in victu & amictu,

mictu, aliísque necessariis curam gerat; ut reipsa subditi experiantur, se à Superiore amari, neminem ab illo odio haberi vel contemni; sit amor hic purus & ad omnes æqualis. Præseferat in omnibus suis singularem mansuetudinem, inordinatis passionibus, maximè iræ, nullum locum dando; in Mansuetudine, ut in centro, non secus ac piscis in aquâ quiescat, nec inde egrediatur: & si, re ità exigente, irascendum sit, ira sancta sit, & ità sub rationis imperio, ut præ libitu ad debitam temperiem redigi possit. *Ut corporum,* ait Senec. de Benef. cap. 3. *ità animorum vitia molliter tractanda sunt. Nullum animal morosius est,* ait idem Lib. 1. de Clement. c. 17. *nullum majori arte tractandum, quàm Homo, nulli magis parcendum: quid enim stultius, quàm in jumentis quidem & canibus erubescere, iram exercere: pessimâ autem conditione hominem esse? morbis medemur, nec irascimur; atqui & morbus animi mollem medicinam desiderat, & ipsum medentem minimè infestum ægro. Agat Princeps curam non tantùm salutis, sed etiam honestæ cicatricis.* Superior mansuetus, ad iram non pronus, miro modo omnium ad se corda rapit, æstimatur, colitur, amatur ab omnibus: Superior econtra tetricus, austerus, iracundus, animos à se alienat, à subditis contemnitur, ineptus ad alios regendos judicatur, utpote qui se ipsum regere non valeat; talis in consiliis est improvidus, in loquendo arrogans, in agendo confusus; liber accessus ad heteroclitum illud caput membris non patet, timent ne veniant tempore opportuno, quo minùs est dispositum: ex quo affli-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIX.

ctis sœpe additur afflictio, redditurque jugum Domini & onus ordinis gravius molestiúsque. Mansuetudini ergo studeat Superior eò magìs, quò faciliùs contra hanc peccari potest inter tot occurrentes occasiones; sœpe, dum odiosis & intricatis negotiis distinetur & implicatur Superior, venit jam hic, jam alius, jam hoc, jam illud petentes &c. quibus in occasionibus non ità facilè erit insurgentes iræ motus comprimere, nisì sœpius præviè contra illos se armârit. Ob Subditorum excessus ad iracundiam non moveatur; cogitet, quod in hoc mundo velut in Xenodochio vivat; in quo qui degit, assuetus esse debet, videre defectus, & cum ægrotis sinè nausea agere; post deplorandum illum naturæ humanæ lapsum aliter esse non potest, quàm quòd innumeri in humanam conversationem & vitam irrepant defectus. Superior à suis nec exspectare, nec exigere prudenter potest, ut omnia ad amussin sinè ullo errore quàm accuratissimè faciant: Parens volens filium instruere in progressu, cum filio tardiùs progrediente, tardè progreditur manúque ducit; non festino gradu properans illum post se relinquit; sed exspectans dat morã; sequi aliàs nullo modo posset. Indignatio & impatientia ob defectus subditorum concepta, facit, quòd superior plures committat defectus, quàm Subditus; Superior enim impatiens facilè à Subdito concipit aversionem, minoris illum æstimat, contemptim habet, nec magnam illius curam habet. Contra impatientiam ergo, ùt multorum malorum causam magno animo certan-

certandum; & dum Subditorum defectus occurrunt, occasionem ex eis sumat Superior se in patientia, mansuetudine, & amore exercendi, omnem Subdito affabilitatem & humanitatem exhibendo. **LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XIX.**

Superioris defectus à subditis tolerandi.

Notent interim Subditi, ut, si Superiorem à mansuetudine interdum deflectere advertant, eum excusent; & Superior homo est, & vix possibile, ut semper inter tot tædia & occurrentes continuò molestias animo idem sit: Sol in cœlo non semper diffundit clarè radios propter obstantes nubes; & quomodo hoc à fragili homine exspectabis? Et hi ipsi Superioris defectus ordinariè à subditis ortum habent, dum eos ob in obedientiam, teporem, & in observandis regularibus negligentiam per austerum Superioris regendi modum Deus castigat, & justissimo suo judicio permittit, ut à Superioribus Subditi malè regantur: non dat iis lumen & sapientiam, quibus instructi debitè subditos in dubiis instruere, eorum defectus cognoscere, in tentationibus roborare, & ad bonum excitare valeant. Jam hunc jam illum committunt in regimine errorem, quod non raró in maximum vergit detrimentum communitatis. *Regnare facit Hypocritam propter peccata Populi* Job. 34. Et iterum Oseæ cap. 14. *Dabo tibi Regem in furore meo.* Quæ verba considerans S. Greg. Moral. 26. c. 14. ait: *Sic ergo secundùm merita subditorum tribuuntur personæ regentium, ut sæpe qui videntur boni, accepto mox regimine permutentur.* Sunt hac in re judicia Dei mirabilia & terribilia. *Ut sæpe pro malo gregis, etiam verè boni delinquat vita*

Malus superior subditorum pœna est.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XX.

Pastoris. Idem Greg. Fítque ex mente sancti Doctoris sæpe, quod magnos & enormes committat circa regimen errores Superior; & tamen pro suâ personâ non peccet; quia facit quod potest; licèt enim Deus gratiam eidem subtrahat quantùm ad regimen, non tamen subtrahit, quantùm ad propriam Superioris personam. *Nullus*, pergit S. Greg. l. c. *qui talem Rectorem patitur, eum, quem patitur, accuset; quia nimirum sui fuit meriti, perversi rectoris subjacere ditioni; culpam ergo proprii magis accuset operis, quàm injustitiam gubernantis.* Ex his omnibus patet, quòd, sicut ad bonam Subditorum vitam plurimùm contribuit exemplaris Subditorum conversatio; sic & multùm vel ad bonum vel ad malum regimen Superiorum, vita mala vel bona conferat Subditorum.

SECTIO XX.

Quomodo Subditorum defectus corrigendi.

Salus proximi sæpe pendet à correctione.

COnstat ex sacris literis tàm veteris quàm novi Testamenti obligari unumquemque hominem, ut delinquentem Proximum suum corrigat, ubi & quando utiliter id facere potest. Sæpe quis innumeris constanter immersus hæret defectibus, quia non est qui corrigat; peritque ob defectum correctionis, qui correctus æternum vixisset in cœlis. Connivere, nec velle latrare, ubi opus est, Caritas non est. Crudelitatis non Caritatis esset, Proximum periculo perdendæ vitæ ex-

expositum, non liberare, si facilè fieri posset: majoris crudelitatis est, qui Proximum è peccatis per salutares admonitiones eripere potest, nec tamen facit. Filium, Famulum, aut Vicinum tuum, non amas ut oportet, si defectus dissimulas, eorùmque vitam, si mala sit, admonendo emendare omittas. *Non est ista Caritas, sed languor*, ait S. Aug. in Ep. 1. Joan. tract. 7. *Fel columba non habet, tamen rostro & pennis pro nido pugnat, sinè amaritudine sævit: amor sævit, caritas sævit, sævit quodammodo sinè felle more columbino, non corvino.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XX.

Si ergo cuique homini mandatum sit de Proximo suo, quantò magìs Superioribus, qui ad hoc non tantùm ex caritate, sed ex officio etiam obligantur, quíque à Deo constituti sunt, ut, quæ corrigenda in subditis vident, sinè morâ emendare festinent. Mansuetudo, ut paulò antè dictum est, Superiori necessaria est, sed ea sit virilis, seria, animosa, non effœminata, & sinè omni aculeo: vix suo officio satisfaciet Superior, nisì mansuetudini aculeum suo loco & tempore prudenter jungat. *Cunctis Rectoribus*, ait S. Greg. Lib. Moral. 19. c. 12. *utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.* Idem Lib. 30. Moral. *Miscenda est lenitas cum severitate, faciendúmque quoddam ex utrâque temperamentum, ut neque multâ asperitate exulcerentur subditi, neque nimiâ benignitate solvantur.*

Superior severitatem jungere debet mansuetudini.

tur. Præter tabulas legis & manna asservabatur etiam in Arca veteris Testamenti, Virga; ut ostendatur: *Si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis: hinc etiam David ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt: virgâ enim percutimur & baculo sustentamur; si est ergo districtio virga quæ feriat; sit & consolatio baculi, quæ sustentet: sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immodicè sæviens; sit pietas, sed non plùs quàm expediat, parcens,* S. Greg. loc. cit.

Ordinis sui splendorem Superior curare debet.

Sacer Ordo, suo cuique Superiori commisit suam regulam & statuta, suum honorem & æstimationem & quasi vitam ipsam, ut in iis conservandis totus sit: hoc ab ipso expectat Ordo, hoc est, quod ipsi mandavit, & de quo strictam suo tempore supremo Judici rationem dabit. Omni proinde studio connitendum Superiori erit, ut obligationi suæ constanter & generosè satisfaciat. Non est quòd timeat aliorum machinationes & terriculamenta; Deus pro ipso est, à quo potestatem & authoritatem regendi accepit. *Noli quærere fieri judex,* alloquitur Deus Superiores Eccles. 7. *nisi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne fortè extimescas faciem Potentis, & ponas scandalum in æquitate tuâ; noli esse pusillanimis in animo tuo.* Si vel uni contumaci cesseris, insurgent paulò post plures, & te sibi, cum maximo obedientiæ & regularis observantiæ dispendio, subjicient; contra hos severitate utendum: *Necesse est ut Rectores à Subditis timeantur, quando ab eis Deum minimè timeri deprehendunt; ut humanâ saltem formidine peccare metuant, qui Divina judicia non*

Quod ex timore omittere non debet.

for-

formidant. S. Greg. Past. 2. p. c. 6. Instandum apud similes opportunè & importunè, siquidem à debitâ correctione plurimùm eorum salus dependet; quæ correctio si omittatur, & subditus perit, & ab integra sæpe communitate ob defectus & mala exempla nimiùm dissimulata gratiam Deus subtrahit, cum magno tam spiritualium quàm temporalium bonorum detrimento.

SECTIO XXI.

In correctionibus primas habeat benignitas.

Superior pronior sit ad benignitatem, quàm ad rigorem.

SI nonnihil acriùs Subditus coërcendus sit, semper primas sibi vendicet mansuetudo. De Deo ait Psal. 32. *Misericors & justus, & Deus noster miseretur.* Bis mentionem facit misericordiæ, semel justitiæ. *Gemino septo inclusa est misericordia*, ait S. Ambros. de obitu Theodos. ictúmque justitia inferre non potest, quin à dextris & à sinistris à misericordiâ sufflaminetur. Exemplo ergo Dei ad misericordiam & lenitatem pronior sit Superior, quàm ad rigorem; & si medium in correctione ægre invenire possit, satius est declinare ad misericordiam quàm ad rigorem. *Fratres*, ait S. Paul. ad Galat. 6. *etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Tangat memoriam*, ait S. Aug. lib. 2. de serm. Dom. in monte, *communis fragilitas, ut reprehensionem aut objurgationem, non odium, sed misericordia præcedat.* Superior verè spiritualis, qui à Spi-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXI.

ritu ſancto regitur, nunquam ad nimium in correctionibus deſcendit rigorem; hic enim Spiritus, eſt Spiritus dulcedinis, Spiritus benignitatis, qui animam, quam poſſidet mirâ replet dulcedine & manſuetudine. Et hæc manſuetudo ex doctrina S. Pauli, ut putat Cajetanus in ſecund. ad Timot. 4. eſt nota, quâ bonus Superior à malo diſtinguitur: unde diſcipulum ſuum Timotheum Paulus monebat: *Argue, obſecra, increpa, in omni patientiâ*; & quia ex natura ad iram propendebat Timotheus, hinc S. Paulus verbis illis: *Gratia & pax*, quæ omnibus aliis epiſtolis ſuis præfigebat, addidit in epiſtola ad Timotheum: *Miſericordia*: quo innuere voluit, miſericordiam præcipuum eſſe Superioris ornamentum. *Officii eorum* (Superiorum) dicit Rupertus in 2. ad Tim. *ſummum & neceſſarium decus eſt, Miſericordia.* Per quod non dicitur omnem à correctione abeſſe debere ſeveritatem, ſed itâ miſcendam; ut nunquam benignitatem ſupprimat & ſemper ſeveritas à recta ratione gubernetur. Zelus in correctione ardeat, ſed moderatè & modeſtè, velut lumen in lampade, cujus flamma ab oleo vitam & nutrimentum habet. *Bona correctio piè ſolet ſævire, patienter iraſci, humiliter indignari.* S. Bern. Ep. 2. Et ante hunc S. Greg. Lib. mor. 20. cap. 28. *Iraſcitur* (bona correctio) *& amat; ſævit & tranquilla eſt.* Si ſeveritas in correctione prævaleat, ſubditum magìs exacerbabit, dejiciet, & onus Religionis, in ſummum verborum Chriſti præjudicium, qui dicit jugum ſuum ſuave & onus leve, intolerabile reddet: omnem deponet

ſub-

ſubditus indiſcretè correctus erga Superiorē confidentiam, ſerviliter timebit, præſentiam exhorreſcet ; cùm tamen cum Superiore agendum Subdito ſit ùt Patre, defectúſque illi candidè aperiendi, & arduum ſalutis negotium cum ipſo tractandum ſit ; quod non fiet, ſi acerba nimiùm correctio Subditi animum vulneraverit. Ut correctio cum fructu fiat, ſuaviter inſtillanda. Si membrum à corpore ſeparandum ſit, ſolet ídipſum præviè per medicinam, Narcoticum dictam, inſenſibile reddi, ut reſecetur cum minore ſenſu ; ſic & corrigendus, nonnihil priùs laudandus, & coram eo conteſtandum, quod ex corde ei bene optemus, ut ità diſponatur ad ſecuturam correctionem æquiori animo excipiendam. Deinde non ad ſingulos defectus ſtatim correctio adhibenda, quædam interdum diſſimulanda. *Sunt nonnulla*, ait S. Greg. Lib. mor. 22. cap. 7. *quæ in ipſa quoque familiarium converſatione corripi nequeunt ſinè culpâ corrigentis*; *atque ideo magnâ magiſterii arte diſſimulanda ſunt, ipſáque hac diſſimulatione toleranda.* Hoc modo Subditus continetur in filiali timore, ne excedat nimiùm, & juſtam Superiori iraſcendi cauſam tribuat. Si continuò ad minimos defectus correctio adhibeatur, redditur correctus puſillanimis, tetricus, obſtinatus, duræ cervicis, & tandem ad omnes correctiones inſenſibilis. Arbuſtum terræ infoſſum, ſi ſpinis nimiùm coarctetur, in deformem excreſcet truncum, à quo vel nullos vel paucos fructus colliges. Libertas, filiis Dei competens, ſubditis relinquenda

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXI.

Quid in correctione obſervandum.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXII.

quenda est, & optimos ferent fructus in tempore opportuno.

SECTIO XXII.

Prudentissimo Divinæ Majestatis regimini, Superior suum conformet.

Perfectiones Divini regiminis enumerantur.

PErfectius bene regendi exemplar, Superioribus proponi non potest, quàm Divinum, quod infinitâ instituitur sapientiâ & & perfectione. Præcipuæ, quæ in regimine Dei clariùs elucent perfectiones, sunt sequentes. *Prima.* In regimine omnium creaturarum, inprimis hominis, sublimem & excellentem finem sibi præfigit, qui non est alius, quàm propria sua gloria & salus hominum, quos ad hanc ducit per media sanctissima, & modo planè divino. *Secunda.* Creaturas regit maximâ sapientiâ, maturâ præmeditatione, omni præcipitantiâ sepositâ. *Tertia.* Quod semel decrevit, constanter & efficaciter exequitur. *Quarta.* In omnibus procedit secundum exactissimam justitiam, nec ulli vel minimum de suo jure subtrahit. *Quinta.* Omnibus se affabilem, mansuetum & benignum exhibet, neminem à se repellit; sed liberrimus cuique patet aditus, datúrque plena facultas gravamina, pericula, molestias, tentationes, &c. liberè proponendi; & si ita expedit petitionis suæ consequuntur effectum: omnibus in omnibus se accommodat, cujusque viribus onus attemperat, unum non plùs gravans quàm alterum, à malo absterret, ad bonum excitat,

lau-

laudat, bene operantes remunerat. *Sexta*. Cura illi est de omnibus, ne vermiculum quidem ab eâ excludit. *Septima*. Insuperabili patientiâ infinitas propemodum injurias ab ingratis hominibus sibi illatas tolerat, non illico ad rigorem justitiæ descendit, sed tempus indulget, ut, si velint, converti possint; gratias & auxilium ad hoc offerendo. *Octava*. Si ad castigandum cogatur, semper misericordiam superexaltat Judicio, immissásque pœnas ad eorum dirigit salutem. *Nona*. Inter tot negotia, inter tot jam hîc jam ibi irrogatas sibi injurias in executione pœnarum, semper manet unus & idem in quiete suâ internâ imperturbatus.

Ad quod regimen Superior respicere debet.

Hoc perfectissimum archetypon, quilibet Superior in se exprimat. Et si, cùm fecerit omnia, quæ à bono Superiore fieri & desiderari possunt, nihilominus à Subditis patiatur contradictiones, murmurationes, calumnias &c. in mentem revocet non esse in mundo Superiorem, contra cujus regimen tot moveantur querelæ, quàm contra regimen ipsiusmet Dei; esto tale sit, ut melius, æquius & sapientius esse non possit: pauper libenter esset dives, dives doctus, infirmus sanus, &c. nemo suo contentus est, nemo qui conditionem suam, si optio daretur; non mutaret. Quemadmodum verò Deus non attentis ejusmodi insanis querelis & murmurationibus, suo pergit modo orbem regere, & exequi quod sapienter decrevit; sic & Superior in suo ad Dei gloriam & voluntatem incepto regimine se turbari vel mutari non sinat,

ani-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIII.

animo non cadat; sed constanter, quod bene cœpit, ad finem perducere studeat.

SECTIO XXIII.

Qualis debeat esse Concionator.

DEbet Concionator ante omnia esse vitæ exemplaris, & facem evangelicæ veritatis magìs moribus, quàm verbis circumferre. Mores sancti & vita ad normam Evangelii instituta, plura efficient quàm innumera verba; pleniùs enim docetur opere, quàm sermone. Si aliquâ in arte instrui cupis, talem ex mente Senecæ quærere debes magistrum; *quem magìs admireris cùm videris, quàm cùm audiêris.* Ep. 53. Concionator Auditorio virtutes non persuadebit, quibus ipse præditus non est. Movere seipsum priùs Orator debet; priùs ipse ardere; quàm alios moveat, alios inflammet. Qui alteri vult dare, priùs habere ipse debet, quod alteri daturus est.

In concionatore vita sit exemplaris.

Sublime munus est, munus Concionatoris; conformis ergo sit sublimi officio, vita sublimis. Tres habet Christus generationes: una est æterna in sinu Patris; altera in tempore; tertia in corde hominum. Origo primæ, est Pater æternus; secundæ purissima Virgo Maria; tertiæ Concionator, cujus officium est, Christum parere in cordibus audientium; & qui cum S. Paulo concionatore perfectissimo dicere potest ad Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Sicut ergo infinitæ perfectionis est causa primæ generationis Pater Cœlestis;

lestis; & maximæ sanctitatis causa secundæ generationis, Beatissima Virgo; sic & debet Concionator in virtutibus, perfectione, & vitæ sanctitate, utpote tertiæ generationis causa, præcellens esse.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIII.

Hæc vitæ sanctitas & præcellentia, quia multis deest, hinc fit, tot doctissimarum etiam concionum, fructum esse vel exiguum vel nullum. Unde S. Theresia dicere solita, unum integræ vitæ & laudabilis conversationis Concionatorem plus efficere, quàm amplum aliorum numerum. Pauci Apostoli exquisitis naturæ talentis non præditi totum mundum converterunt: cogitet ergo quis, ait S. Chrys. hom. 47. in Evang. quanta debeat esse nostra vel malitia vel negligentia, quòd nos in tanto jam numero exiguam illam mundi partem ad meliora reducere non valeamus: cùm tamen, si numerum spectes, ad mille mundos convertendos sufficientes essemus. Quod Apostoli numero pauci mundum Christo subjugârint, non tàm miraculis, quàm vitæ illorum sanctitati adscribendum est; quæ sanctitas, si illis defuisset, & econtra inordinatis passionibus agitati, divitiarum cupidi, voluptatum amatores extitissent; esto millenos ad vitam mortuos revocâssent, non talem, qualem modò miramur, fructum fecissent. Joannes Baptista, ùt legimus Joan. 10. nullum signum fecit; attraxit tamen ad se totam Judæam, & in convertendis ad Deum hominibus planè extitit admirabilis. Sancta ergo vita est, quæ tàm super Concionatorem, quàm Auditorem, Cœ-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIII.

Orationi debet esse addictus Concionator.

lestem debet benedictionem desuper attrahere.

Debet ante omnia Concionator addictus esse Orationi. *Vita activa*, docet D. Thom. 3. p. q. 40. a. 1. ad 2. *præsupponit abundantiam contemplationis ; prædicando enim contemplata tradit.* Et alio in loco. 2. 2. q. 188. a. 6. *Prædicatio ex plenitudine contemplationis derivatur ; unde Greg. ait, quod de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur : Memoriam abundantiæ suavitatis eructabunt.* Si Concionator cœlestis gratiæ dulcedines per orationem priùs senserit ; magnâ de cœlestibus emphasi loquetur, & Auditorum corda majori intus flammâ accendet, quàm qui ex libris tantùm speculativam divinorum scientiam hausit. Debet præterea Concionator per preces & Sacrificia sua Deo se, & suos Auditores recommendare ; *Nisi enim intus sit, qui doceat ; doctoris lingua exteriùs in vacuum laborat.* S. Greg. Hom. 30. in Evang. Doctus concionator auditorium suum in materia fidei optimè instruere potest ; sed sinè Dei auxilio ad pœnitentiam, ad amorem Dei & Proximi, ad humilitatem, &c. non movebit; hi enim similésque motus, cùm supernaturales sint, nonnisi à supernaturali agente causari possunt, quòd ut fiat, preces & bona opera adhibenda. Unde ait S. Aug. de Doct. Christ. c. 4. *Pietate magìs Orationum, quàm oratorum facultate se posse non dubitet ; ut orando pro se ac illis, quos est allocuturus, sit Orator antequam Doctor ; priusquam exserat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem ; ut eructet quod biberit, vel quod impleverit, effundat.*

SECT.

SECTIO XXIV.

Qualis debeat in Concionibus proponi populo Doctrina.

Doctrina populo proponenda simplex & recta.

DOctrina, quàm Concionator proponit, sit sancta, intelligibilis, & moralis, quæ apta sit ad intellectum Auditorum illuminandum, & voluntatem ad virtutis studium inflammandum, excerpta ex S. Scripturâ, Sanctis Patribus, piísque Authoribus, rarissimè ex Ethnicorum scriptis: nec est quòd Concionator multùm laboret de exquisitâ sermonis elegantiâ; ornanda est Concio ùt honesta matrona, non ùt dissoluta & vagans meritricula, quæ adscititio ornamentorum fuco ad luxuriam se ornat. *Prudentibus*, ait S. Prosper, *non placent phalerata sed fortia*; *Bonorum ingeniorum*, juxta S. Augustinum, *insignis est indoles; in verbis verum quærere non verba; quid enim prodest clavis aurea, si aperire, quod volumus, non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest? quando nihil quærimus, nisi patere quod clausum est.* Idem hac de re fert judicium Seneca Ep. 115. ad Lucillium. *Nimis anxium esse te circa verba & compositionem, mi Lucilli, nolo; habeo majora quæ cures; cujuscunque orationem videris solicitam & politam, scito animum quoque non minùs pusillis occupatum. Magnus ille remissiùs loquitur & securiùs; quæcunque dicit plùs habent fiduciæ quàm curæ; nôsti quamplures juvenes barbâ & comâ nitidos, de capsulâ totos; nihil ab illis speraveris forte, nihil solidum. Oratio vultus animi est; si circumtonsa & fucata*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIV.

& manufacta, ostendit illum quoque non esse syncerum, & habere aliquid fracti: non est ornamentum virile concinnitas.

Objicitur nobis, ait S. Ambros. Lib. 1. Epis. 1. Scriptores nostros non servare Rhetorices regulas, sœpiúsque ab iis contra eas peccari: *Nec nos obnitimur, non enim secundùm artem scripsere, sed secundùm gratiam, quæ super omnem artem est. Prædicatio Christiana*, ait idem in 1. Cor. cap. 1. *non indiget pompâ & cultu sermonis; ne videatur esse ex versutiâ & calliditate humanæ sapientiæ, non ex veritate.*

Sermones & Conciones de Christo ejúsque doctrinâ, debent quandam cum ipso habere similitudinem. Quid in tota vita Christi ab extrà videre fuit præter paupertatem, humilitatem, contemptum, crucem, & passionem? Hic ipse tamen Christus ab intrà gloriâ & honore coronatus, & Divinitate repletus erat; sic & constituta sit doctrina, quæ de eo traditur; absit luxurians cultus, recta sit & simplex; ab intrà verò spiritu sancto & virtute Christi repleta. *Idoneos nos fecit*, ait S. Paul. 2. Cor. 1. *Ministros novi Testamenti, non literâ, sed spiritu.*

Quando adhiberi possit rhetorica.

Per hoc interim nequaquam prohibetur, quò minùs Concionator adhibeat subsidium Rhetorices; sed cavendum, ne sit affectatum; uti eo cum fructu potest, si quodammodo sponte in mentem, calamum, & orationem influat, sítque materiæ, quam tractamus, omnino accommodatum, & quasi connaturale: ità miles in medio conflictu inveniens gladium pretiosis lapidibus undequaque ornatum, eundem arripit, & utitur; non

non quia pretiosa sunt, sed quia arma sunt. Licèt ergo Concionator talentis abunde instructus, elegantem facilè sermonem ex regulis Rhetorices concinnare possit, meliùs tamen faciet Populo proponere talem, qui spiritu plenus moveat, qui ex purâ intentione ad gloriam Dei & Proximi salutem promovendam procedat; qui unicus Concionum debet esse finis. Elegantes sermones auribus quidem placent; sed fructum, qui potissimum spectandus est, non faciunt. Aurum & gemmæ gladium ornant, sed solum acumen juvat ut secanda penetrem.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIV.

Quis optimus sit Concionator.

Quàm hoc in puncto erroneè judicat sœpe plebs & indoctum vulgus! ille, qui fucatis grandesonantium verborum, troporum, & figurarum phaleris & parergis sua profert, æstimatur, laudatur, suspicitur, & vix non adoratur: apud Deum econtra optimus est, qui solius Dei gloriam spectat, nihili æstimans sive laudetur, sive vituperetur, dummodo peroret cum animarum fructu & lucro. Arbores altissimæ non semper producunt optimos fructus, & ad nihil aliud prodest eis proceritas, quàm ut vehementiùs à ventis impetantur: econtra pomi, pyri, ficus, quæ non ità excrescunt, tutiori sunt loco, melioresque afferunt fructus. Unicus finis concionum esse debet, lucrari animas; hunc finem qui assequitur, optimus Concionator est; sicut optimus sagittarius est, non qui aureâ utitur sagittâ, sed qui punctum metæ proximè tangit.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXV.

SECTIO XXV.
Documenta pro Confessariis.

Excellentia officii Confessarii.

EXcellentissimum officium est, quo funguntur Confessarii, vi cujus & portæ inferni obserantur, & Cœli aperiuntur; vi cujus è servitute Diaboli homo eripitur, & in sortem filiorum Dei asseritur; vi cujus homo à peccato, quod solùm verè malum dicendum est, quod solùm professus Divinæ Majestatis hostis est, quod hominem plùs deturpat, quàm quidquid sordidum, quidquid turpe est, absolvitur; vi cujus datur homini gratia sanctificans, quæ entitas supernaturalis est, & radius Divinitatis, per quam supra omnem creatam pulchritudinem homo ornatur. Per nullum officium hierarchicum, solo Missæ sacrificio excepto, Deus magìs honoratur, Angeli magìs lætificantur, mundus magìs ornatur, quàm per administrationem Sacramenti Pœnitentiæ. Debet igitur hoc sui ministeriũ magni Confessarius facere, certus, se tempus nulli exercitio salubrius, excepto Sacrificio, impendere posse, quàm exceptioni Confessionũ; & quia ordinariè, quod excellens est, non unam post se trahit difficultaté, oportet ut omnes occurrentes molestias, & tædia invicto animo perrumpat, & superet, si suo hac in parte satisfacere velit officio.

Quænam scire debeat Confessarius.

In quem finem scire debet diversitatem peccatorum, debet in promptu habere media pro exigentiâ rei pœnitenti suggerenda, magnâ debet se puritate cordis armare; ne dum alios è sordibus extrahit, ipse in eas prolabatur; unde, cùm Christus suis Disci-

pu-

pulis daret potestatem remittendi peccata, dicebat Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum.* Opus præterea est magnâ discretione, ut quemque pro suo genio & dispositione naturæ gubernare, instruere, & ducere possit. Diversissimæ sunt hominum conscientiæ, & indoles; unus peccata sua excusat; alius enumerat per multas superfluas ambages detinens tam Confessarium quàm Confessuros: alii sunt conscientiæ nimis angustæ & scrupulosæ, alii laxæ: alii sunt melancholici, tetricis implicati cogitationibus & ferme desperantes; alii audaces & frontis perfrictæ, qui cum ipso etiam Confessario disputare non erubescunt; alii obstinati nullum dantes pœnitentiæ & doloris signum. Ut hos similesque pœnitentes bene regat & instruat Confessarius, magnâ opus est discretione & patientiâ. Ante omnia curare debet, ut per adductas (breviter tamen) rationes & motiva ad dolorem suaviter excitet; omnibus verbis asperis & acribus abstineat; Sacramentum enim Pœnitentiæ, est Sacramentum & tribunal misericordiæ, in quo peccator quietem inveniat, non autem magìs affligatur & angoribus profundiùs immergatur.

Attendere præterea debet Confessarius, ut omnes seu divites seu pauperes; seu nobiles seu rusticos æquali excipiat amore & promptitudine. *Nulla erit distantia personarum*, mandat Dominus Deuteron. 1. *ità parvum audietis ùt magnum, nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est.* Major sœpe instructionis fructus sperari potest à rudi plebeculâ, quàm doctis & divitibus;

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVI.

Confessario confessiones excepturo quid faciendum.

non enim tot & tanta intercurrunt impedimenta in plebe quàm in doctis.

Ingressurus confessionale animo perpendat dignitatem muneris, recogitans se laturum judicium, quod magno illo decretorio die, cùm Dominus ad judicandum venerit, ratum & gratum habebitur; quodque paucis verbis majora patraturus sit miracula, quàm olim Moyses admirabili virgâ suâ. Hoc facto Deum oret, ut ad ejus gloriam & beneplacitum dignè hoc officio fungatur, ut talia eidem verba suggerat, quibus cor Pœnitentis tangat & emolliat. In quem finem orationem multis Confessariis familiarem præmittere poterit, quæ hîc apponitur: *Domine Deus omnipotens, qui non vis mortem peccatoris; sed magis ut convertatur & vivat, propitius esto mihi peccatori, & suscipe orationem meam, quam pro famulis & famulabus tuis peccata sua confiteri cupientibus, ante conspectum clementiæ tuæ humiliter offero, ut eos pariter & à peccatis exuas, & in futuro ab omni crimine illæsos custodias.* Per Dominum &c.

SECTIO XXVI.

De exemplari Conversatione.

INter ea, de quibus provisum esse debet ei, qui ex officio saluti aliorum intendere debet, non ultimum est, exemplaris vita & conversatio; plurimùm apud Proximum valet, eúmque ædificat vita alterius bona; sicut & destruit plurimùm vita mala & inordinata. Unde admonet Sanct. Petrus omnes Christianos: *Conversationem inter gentes habentes bonam.* Et S. Paulus suum Ti-

Timotheum : *Exemplum esto fidelium in verbo & in conversatione.* Nec mirum, quod hoc ab Apostolis ità urgeatur ; conversatio enim bona amorem apud omnes conciliat, omnibus est grata & accepta, obtinétque dominium in corda hominum : cum Viro exemplaris conversationis libenter agimus, libenter loquimur, libenter illum audimus, confidenter secreta cordis pandimus, libenter & promptè ejus consilia sequimur. Debet hæc conversatio esse similis conversationi Christi, quando inter nos in terris corporaliter vivere dignatus est ; debétque nihil terrenum, sed omnia cœlestia & sancta in moribus & vita elucere ; ut quodammodo Dii habeamur. *Tales convenit esse Dei cultores & servos, mansuetos, graves, prudentes, pios, irreprehensibiles, immaculatos ; ut qui viderit eos, stupeat, & admiretur & dicat : Hi homines sunt Dii, quorum talis est conversatio.* S. Aug. De Vitâ Christian. Conversatio ergo nostra debet esse honesta sinè præsumptione, dulcis sinè tædio & amaritudine, urbana sinè affectione , obsequiosa sinè repugnantiâ, candida & syncera sinè fraude. Cor interim non omni homini revelandum, sed pro qualitate societatis plùs vel minùs : præsumptuosis & impudentibus animus non est patefaciendus ; cum synceris agendum syncerè. Melancholicis non esto familiaris, sed tantùm partem animi tui iis crede ; suspiciosum enim solet esse hoc hominis genus, & quælibet in sinistram partē amat interpretari. Hæc omnia dividemus in conversationem urbanam & delectabilem ; prudentem & utilem.

LIB. XII. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVI.

Qualis debet esse nostra Conversatio.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVII.

SECTIO XXVII.

De Conversatione urbanâ & delectabili.

Conversationi delectabili studendum.

QUia homo animal sociabile est, hinc laborandum est, ut unus alteri conversationem suam reddat gratam; quod adeò necessarium est, ut Aristoteles 8. Ethi. cap. 5. judicet, impossibile ferme esse vel uno die morari apud hominem tetricum, à quo exulat omnis urbanitas & morum suavitas; unde concludit S. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. quod quis à naturâ obligatus sit, *ut aliis delectabiliter convivat*: nisi hîc & nunc contrarium fieri debeat, adsitque sufficiens causa, ex fraterna caritate aliū contristandi.

Lingua ad conversationem delectabilem plurimùm contribuit.

Lingua in primis, quæ plurimùm ad conversationem delectabilem confert, bene instruenda, & cura eidem adhibenda omnino singularis. Nam ùt ait Eccles. c. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis in bono homine abundat. Sapiens in verbis se ipsum amabilem reddit*: idem Eccles. cap. 20. Item de Sponsa dicitur Cant. 4. *Favus distillans labia tua Sponsa, mel & lac sub linguâ tuâ.* Qui hoc melle & lacte linguam condire potest, certus sit, gratissimam aliis futuram esse suam conversationem, séque multa mira in conversatione cum aliis patraturum: ùt enim ait Cice. Offic. 1. *Difficile dictu est quantopere conciliet animas hominum comitas affabilitásque sermonis. Popularis & grata est omnibus comitas*, juxta S. Ambros. 2. Off. cap. 7. *nihilque quod tam facilè illabatur humanis sensibus: & si mansuetudine morum, ac facilitate animi;*

mi ; moderatione præcepti, & affabilitate sermonis, verborúmque honore, patienti quoque sermonum vice, modestiaq; adjuvetur gratiâ, incredibile quantùm procedit ad cumulum dilectionis.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVII.

Inurbanitas conversationi & bono proximi nocet.

Sunt multi viri egregii, qui magno in animarum lucra, desiderio feruntur, quique magno affectu, verbo & opere Proximo adsunt; sed quia adsunt rudi & modo inurbano, tantùm utilitatis ex laboribus & obsequiis impensis non resultat quantùm resultâsset, si cum affabili morum urbanitate & comitate obsequia impendissent. Amori urbanitas ùt individua comes jungenda; hæc enim dat vim, vigorem & decus amori. Si Viri aulici singulari cum aliis urbanitate conversentur, cur non & famuli Regis æterni? & hoc non tantùm, quia urbanitas res per se honesta est; sed etiam quia plurimùm conducit ad salubriter cum Proximo agendum.

Errant in hoc puncto quamplurimi enormiter, dum in honesta societate constituti, putant sibi loqui non licere, timentes ne impingant; sed hi tales ob hanc nimiam & indiscretam cautelam nocent tum se ipsis, dum animum quodammodo suffocant, & ad officia fraternæ caritatis prorsus inhabiles se reddunt; tum Proximo; dum eum privant variis bonis, quibus ditari posset, si affabiliter cum eo ageret & loqueretur.

A quibus in conversatione abstinendum.

Vitandi in conversatione & colloquiis sunt præsumptuosi, audaces, impudentes gestus, imperiosus loquendi modus; abstinendum ab omni propria laude, à verbis contumeliosis, detractoriis, irrisoriis, loquendum

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVII.

quendum de omnibus bene, exteriúsq; prodendum, quod quemque secundùm conditionem statûs & officii æstimemus & honoremus. Stulta imaginatio est, qua non rarò sibi quis persuadet, temerariam suam in loquendo licentiam non malè sumendam; certè omnibus per fatuos & ingenuè educato indignos sermones odiosum se reddit. Noli erga ullum irreverens esse, & te reciprocè omnes reverebuntur. Cum irreverenti ordinariè agitur irreverenter. *Deferre humiliter aliis honorem*, ait S. Bonav. in Spec. c. 16. *caritatis est fraternæ, fomentum conscientiæ bonæ, illustrísque animi evidens argumentum; vix, nisi socio deferas, cum ipso proficies.*

Conversatio quomodo læta esse debeat.

Ut conversatio suam assequatur perfectionem, debet, quantùm honestas & modestia permittit, esse læta & delectabilis, longè remota à tetrico melancholicorum phantastarum modo, qui tristibus continuò immersi cogitationibus, quidquid proferunt, amaro & lamentabili Væ condiunt. Non interim intelligitur hîc dissoluta illa & vaga levitas, insulsi sales, excussi risus, stultiloquia, pueriles & ludicræ historiunculæ, sermones vel à longè venerem sapientes; sed lætitia illa, quæ gravis & simul sancta sit: quæ, ùt ait S. Bernard in Cant. serm. 85. oritur ùt effectus à suâ causa, ab interiori animi decore & tranquillitate, *Quæ diffundit per membra & sensus, quatenus omnis inde reluceat actio, sermo, aspectus, incessus, risus; si tamen risus mixtus gravitate & plenus honesti: horum & aliorum profectò actuum, sensuúmque motus, gestus & risus, cum apparuerit, serius, purus, modestus, totius expers inso-*

insolentia atque lascivia, cum levitatis tum ignavia expers erit. Candidè ergo, syncerè & audacter procedendum sinè omni tamen temeritate & præsumptione. De S. Cypriano in ejus vitâ sic legitur : *Tantum sanitatis & gratia ex ore lucebat, ut confunderet intuentium mentes gravis vultus & latus, nec severitas tristis, nec comitas nimia, admixta utrimque temperies, ut esset ambigere, vereri plùs an diligi mereretur, nisì quòd & vereri & diligi merebatur.* Hunc Virum imitare, & multum fructum afferes omnibus carus : *Labia enim justi considerant placita, & os impiorum perversa.* Proverb. 10. 32. vel, ùt 70. habent : *Verba Virorum justorum distillant gratias : os autem impiorum pervertit.*

SECTIO XXVIII.

De conversatione prudenti & utili.

Estote prudentes sicut serpentes & simplices sicut columba, ait Christus Matt. 10. Animalia illa ab Echeziele in spiritu visa cap. 10. quæ erant figura Sanctorum, *erant plena oculis antè & retrò. Quia Sanctorum actio*, ùt ait S. Greg. hunc locum explicans, *omni parte circumspecta est, bona desideria utiliter prævidens, & mala solerter cavens.*

Primum ad Conversationem prudentem requisitum.

Observandum ergo, ut conversatio prudens sit, *Primò*, ne Deus in aliquo offendatur ; nulla in Conversatione nostra adeò generalis regula dari potest, quæ non patiatur interdum exceptionem, hæc sola excipitur : *Nil contra Deum.* Nullam hæc regula admittit glossam ; sed strictè, ùt verba jacent, accipienda ;

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVIII.

pienda; esto urbanus, esto affabilis, esto obsequiosus & hilaris; sed cave, ne quid contra Deum. Sicut Deus unica omnis justitiæ regula est; sic omnia, quæ huic regulæ non concordant, quantumcunque coram oculis hominum recta & speciosa videantur, grossa, crassa, & distorta haberi debent.

Secundum

Secundò observandum est, ut conversatio correspondeat ætati & statui nostro; aliqua sunt, quæ sæcularem non dedecent, sed religioso non conveniunt; gestus nonnihil liberiores quadrare possunt juveni, non ità seni; viro docto multa loqui licet, non ità ignaro, &c.

Tertium.

Tertiò attendendum ad personas, quibuscum conversamur: Vix duos reperies ità sibi similes, ut uno eodémque modo fructuosè cum iis agi possit. Optimum hac in parte dat consilium S. Paul. ad Coloss. cap. 4. *Sermo vester semper in gratiâ sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuiqe respondere.* Quem locum S. Ambros. ità explicat: *Ideo hac monet; aliter enim cum Potentibus mundi, aliter cum Mediocribus, & aliter cum Humilibus agendum est; aliter item cum Mansuetis, aliter cum Iracundis, quibus cedi oportet.* Ità egit cum proximo S. Paulus, ùt ipse de se testatur 1. Cor. 9. *Cùm liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucri facerem: & factus sum Judæis Judæus, ut Judæos lucrarer; iis qui sub lege sunt, quasi sub lege eßem, cùm ipse non essem sub lege; ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: iis qui sine lege erant, tanquam sinè lege essem, cum sinè lege Dei non essem, sed in lege essem Christi, ut lucrifacerem eos, qui sinè lege erant: factus sum infirmis*

firmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. LIB. XIX. PARS I. CAP. X. SECTIO XXVIII.

Quartum.

Quartò in conversatione, quam quis utilem & salutarem desiderat, præcipuè observandum, ut in cujuscunque animum & affectum nos insinuemus, &, quantùm sancta patitur discretio, tempori serviamus. Quantùm in hoc puncto non laboratur in aulis Principum; omnem movent lapidem viri politici, ut post inspectas penitiùs alterius affectiones eisdem se accommodent, sibíque cor & animum alterius suffurentur, ut quocunque voluerint, inclinare possint: quare ergo in hac sanctâ animorum captivatione Christi famulus deses esset, cujus finis longè nobilior est, quàm ille Aulicorum. *Debemus nos firmiores*, ait S. Paul. ad Rom. 15. *imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere; unusquisque vestrum Proximo suo placeat in bonum ad ædificationem, etenim Christus non sibi placuit.*

Quintum.

Quintò attendendum ad occasiones & tempus. *Fili*, ait Eccles. cap. 4. *conserva tempus*; vel ùt Jansenius legit, *Observa tempus. Homo sapiens*, ait idem Eccles. c. 20. *tacebit usque ad tempus, lascivus autem & imprudens non servabunt tempus: ex ore fatui reprobrabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo.* Proficuum & utile ordinariè erit, ut discursus inchoetur, qui ei, quo cum agere intendimus, gratus est, ut ità paulò post sermo vertatur ad id, quod alteri utile: non raro expedit, ut alteri mora discurrendi relinquatur, ipsíque cum patientiâ attendatur, quidquid tandem proferat; dummodo nil contra Deum;

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIX.

Deum; pióque artificio discursus spirituales politicis & mundanis connectendi sunt: qui unicus Religiosorum cum sæcularibus conversandi finis esse debet.

Sextum. *Sextò* notandum, discursus ad longum protrahi non debere. *In multiloquio* ait Sap. Proverb. 10. *non deerit peccatum, qui autem moderatur labia, prudentissimus est.* Vix possibile est, ut inter protractos discursus unum alterúmve verbum non excidat, ex quo nostri defectus interni, animíque passiones non patefiant; ex quo fit, quòd conceptam de nobis existimationem, ii, quibuscum agimus, deponant, tædium ex conversatione nostrâ hauriant, & ità parum fructificemus. Legimus de S. Laur. Justiniano Suri. 8. Jan. *Sermone fuit suavi, brevi & pondere pleno.* Imitandum hoc erit volenti fructuosè agere cum Proximo. Esto sint tui discursus suavissimi, si ad nauseam protrahas, desipient. Panis est bonus, mel & saccharum suave, sed nimium vertitur in vitium & nauseam; unde cavendum, ne visitationes sint frequentes, ne tædium, alloquium vel accessus nimiùm repetiti, pariant. *Subtrahe pedem tuum de domo Proximi tui*, vel, ùt Heb. habet, *pretiosum, rarum, fac pedem tuum, ne quando satiatus oderit te.* Unde veræ sapientiæ fundamentum gentiles posuerunt hanc regulam: *Ne quid nimis.*

SECTIO XXIX.

De Modestia.

Materia & forma De mo: destiæ

MOdestia virtus est, cujus officium est, mores & motus corporis secundùm ra-

rationem regere & componere; materia circa quam versatur, sunt prædicti motus, visus, incessus, sermones, & reliquæ corporis actiones; forma verò actionibus externis communicanda est, ut modum moribus imponat secundùm cujuscunque officium, senium, dignitatem, negotia, locum, tempus. Ab hoc modo Modestia nomen sortita est, quasi à modo motibus imponendo. Virtus hæc plurimùm ornat eos, qui supra candelabrum positi, aliis lucere debent.

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIX. *modestia qua?*

Modestia, ut apud omnes æqualis sit, non convenit; viri maturæ ætatis, multis gravibúsq; negotiis occupati alia debet esse modestia, quàm religiosi novitii; alia honestæ provectioris ætatis matronæ, quàm juvenculæ virginis &c. quod uni licet, non statim licet etiam alteri.

Modestia hæc duplex est; una affectata, éstque eorum, qui, cùm ab aliis videntur, in exterioribus valde mortificati & modesti sunt, remotis verò arbitris, cùm suis adsunt, omnis modestia evanescit, & per omnes ineptias, nugas, & scurrilitates diffluunt. Alia est semper & ubique constans, quæ nascitur, ùt notat S. Thom. 2. 2. q. 160. art. 2. à modestiâ interiori animíque candore; de quo ità loquitur S. Petr. 1. Ep. 3. *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate, quieti & modesti Spiritûs.* Quæ modestia fundata est in continuâ viváque præsentiæ Dei memoriâ, coram quo, ùt infinitâ majestate, supremóque suo Domino ex magnâ reverentiâ se deprimit & humiliat. Et quia hæc de præsente Deo recordatio multis replet animam suavi-

Modestia duplex est.

 tatibus,

LIB. III. PARS I. CAP. X. SECTIO XXIX.

tatibus, eandem ad externa distrahentia effundere non potest. Et hæc est vera Modestia; quæ constans sempérque eadem est, nocte & die, domi, ruri, publicè, privatim; quia Deus, quem hæc Modestia respicit, ubique præsens est, ubique summâ reverentiâ dignus. *Finis Modestiæ*, ait Sap. Proverb. 22. *timor Domini, divitiæ, & gloria & vita.* Sinè hac præsentiæ Dei memoriâ subsistere in longum non potest Modestia; subsistet autem, si hanc memoriæ firmiter impresseris.

Illius effectus.

Effectus hujus virtutis varii sunt; ordinat & ad suam coaptat regulam omnes sensus & motus corporis; ordinat caput, vúltque ut illud erigamus, cum nonnullâ tamen inclinatione, absque omni in quamlibet partem agitatione, ut, si necesse sit, illud modestè cum gravitate vertamus: oculos docet in terram ordinariè figendos, raró, nec altè nimis erigendos; neminem torvis, sed blandis vult oculis quemlibet aspici; frontem sinè rugis & sine latentis iræ vel vindictæ indiciis jubet habere exporrectam: labia vetat nimiùm comprimi vel nimiùm distendi: hianti ore in risum excuti prohibet, nec dentibus vult strideri: verbo; prohibet omnes inordinatos corporis & singulorum membrorum motus.

Mo destia in vultu & discursibus relucere debet.

Præcipuè vultûs cura habenda est, cujus singularem semper habuerunt viri sanctitate & prudentiâ eximii, nec quidquam distortum contra Modestiæ regulas in eo, ùt præcipuâ corporis parte omnibus patente, passi sunt. *Sapientia hominis lucet in vultu ejus.* Eccles. 8. *& potentissimus faciem illius commutabit.* Vel, ùt

ùt 70. habent, *Impudens vultu suo odietur.* Et alio in loco Proverb. 17. *In facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terræ.*

Modestia modum mensurámque ponit discursibus, ne in loquendo simus vel nimis parci vel nimium prodigi; quod fit, si alterum interpellemus, vel laxatis linguæ habenis discursus itá protractos effundamus, ut aliis nec tempus, nec mora loquendi detur. Suum dat Modestia voci tenorem, ne sit nimium remissa, non fracta, nil fœmineum sonans; sed formam quandam ac regulam, & succum virilem continens. *Ipsum vocis sonum,* monet S. Ambros. lib. 1. offic. cap. 18. *libret modestia, nec cujusquam offendat aurem vox fortior; ne quid indecorum sermo resonet tuus, nullum verbum inhonestè cadat.* Ità & S. Paul. ad Eph. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus; omnis amaritudo & ira, & indignatio & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitiâ.* Modestia ergo omnes omnium membrorum actiones adeò concinne ordinet & disponat, ut nihil sit, quod jure à videntibus taxari possit.

SECTIO XXX.

Modestiæ studendum, quia nobis & Proximo nostro valde proficua est.

DIves est, juxta S. Ambros. lib. 1. off. cap. 18. *Modestia, quia portio Dei est.* Portio quæ cum Essentiâ Divinâ quandam habet conformitatem; sicut enim Deus omnia or-

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXX.

dinavit in numero, pondere, & mensurâ; ità & Modestia actionibus hominis modum, mensuram & regulam ponit. Utilissima hæc virtus nobis est; facit enim nos Deo & Angelis caros, toti mundo reverendos. Pretiosa & affabre consuta vestis spectabilem reddit, qui eâ vestitus est; vilis econtra lacernula, despectũ; ità & secundùm Modestiæleges compositi mores sum̃opere hominem ornant & extollunt; morum econtra grossities facit despicabilem, & apud omnes contemptum.

Modestia facit hominem spectabilem.

Modestia proficua est recollectioni & interiori mentis devotioni, per modestiam siquidem clauduntur portæ sensuum, per quos sœpius mors in animam intrat. *Per quinque sensus*, ait S. Hieron. lib. 2. in Jovin. *quasi per quasdam fenestras vitiorũ in animum introitus est. Non potest Metropolis & arx mentis capi, nisi per portas ejus irruerit hostilis exercitus, horũ perturbationibus anima prægravatur & capitur, aspectu, auditu, odoratu, sapore, & tactu.* In eundem fermè modũ hac de re scribit S. Ambros. de fugâ sæculi cap. 1. *Respexit oculus & sensum mentis avertit; audivit auris & intentionem inflexit; inhalavit odor & cogitationem impedivit; os libavit & crimen retulit; tactus contigit & ignem adolevit: intravit mors per fenestram, dixit Propheta, fenestra tua est oculus tuus.* Hæc mala ne eveniant, studiosè curat Modestia; ex quo quanti æstimanda sit, abunde colligi potest: hæc siquidem exteriores sensus refrænat, per quos creaturæ in animam irrepunt, à quibus, si mens occupetur, ex eâ elabitur, quod divinum & spirituale est. Magna inter corpus & animam sympathia est, tantáque in-

Et recollectum.

in- & exterioris hominis connexio, ut pars una alteri suas qualitates communicet: membra interiora malè affecta mox statum suum minùs prosperum per colorem in vultu pallidum; si verò sint omnia prospera per colorem vivacem produnt: ità etiam, si animus bene fuerit ordinatus, optimo ordine & suavi harmoniâ cohærebunt & dispositi erunt mores externi, séque interior mentis pulchritudo, quæ aliàs soli Deo & Angelis patet, in exterioribus actionibus per evidentia Modestiæ indicia manifestabit; ex vultu enim & exteriori morum qualitate judicatur, num quid veræ virtutis in animo lateat. *Habitus mentis*, ait S. Ambr. 1. off. cap. 18. *in corporis statu cernitur; hinc homo cordis nostri absconditus aut levior aut jactantior, aut turbidior, aut contra gravior, & constantior & purior & maturior æstimatur; itáque vox quædam est animi, corporis motus.* Idem conformat Eccles. c. 19. *Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus; amictus corporis & risus dentium & ingressus hominis enunciant de eo.*

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXX.

Ædificat Proximum.

Præter hanc utilitatem nobis propriam, accedit & utilitas Proximi, quæ, si modestiæ studuerimus, infallibiliter consequetur; cùm enim in nobis nihil, nisì quod externum est, videri possit; exterior autem homo secundùm interiorem mentis & virtutum qualitatem se regat & ordinet, facilè colligi potest, quòd, si secundùm interiores virtutes in exterioribus nos Proximo exemplares exhibeamus, eidem ad ædificationem cessura sit corporis nostri compositio; econtra in destructionem, si per inordinatas actiones

LIB. III. PARS I. CAP. X. SEC. XXX.

& mores contra Modestiam peccemus. Unde optimè dicit S. Amb. in ps. 118. *Pretiosum est, videre virum justum, ut videas eum secundùm imaginem Dei: justi sanat aspectus, & ipsi oculorum radii virtutem quandam videntur infundere; plerisque Justi aspectus admonitio correctionis est, perfectioribus verò lætitia: quàm pulchrum ergo, ut ardearis & prosis.*

Christus modestiæ exemplum

Admirandum perfectissimæ Modestiæ exemplum, quod nobis omnibus imitandum est, fuit Christus Dominus; in quo sicut omnes virtutes in gradu fuêre excellentissimo, sic & Modestia; quæ ità suaviter affecit S. Paulum, ut si quid petere & infallibiliter à Corinthiis obtinere voluerit, eos rogaverit per Christi Modestiam. *Obsecro vos* ait, 2. Cor. 10. *per Modestiam Christi.* Hunc ergo modestissimum Redemptorem nostrum ante oculos mentis nostræ ponamus, ejúsque contemplemur & observemus modestissimam in alloquio, in incessu, in omnibus corporis membris compositionem, talem in ipso apprehendentes Modestiam, qua major esse non potest, eámque omni studio imitemur, donec Christus formetur in nobis.

LIBRI III. PARS II.

De Cognitione & Amore Christi.

CAPUT PRIMUM.

Amor Christi excitat amantem, ut in virtutum studio semper proficiat.

EXcellentia Caritatis tanta est, ut se ipsâ, sibíque propriis actibus nequaquam contenta, in alias etiam virtutes dominium exerceat, imperétque omnibus virtutibus, ut perfectissimo, quo potest fieri, modo, actus suos exerceant: & ità omnia aliarum virtutum opera splendidissimis Caritatis radiis illustrantur. Sicut ergo omnium affectuum & passionum ferventissima & vivacissima est Amor; sic & inflammata amore anima quiescere & feriari non potest, semper operatur, semper progreditur, bona opera continuò multiplicat, sciens, quòd per minimum bonum opus non tantùm Christo novum diadema imponatur, honor promoveatur & manifestum sui amoris argumentum Christo exhibeatur; sed quòd & ipsa per quodlibet opus bonum in gratia Dei, & eâ mediante in Caritate, tam in hac quàm in alterâ vitâ crescat. *Caritas Christi urget nos*, ait Apost. 2. Cor. 5. urget, ut semper pro Dei gloriâ & nostrâ salute boni aliquid operemur.

Amans de virtute pergit in virtutem.

LIB. III. PARS II. CAP. I.

Ità operari Justorum est; *Ibunt de virtut in virtutem*, prædicit de illis David ps. 83. vel, ùt alii apud Lorin. legunt, *de fortitudine in fortitudinem, de opulentiâ in opulentiam, de cumulo ad cumulum.* Patri consentit Filius Salomon Proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit, usque ad perfectum diem.* Ità progreditur Sponsa in Cant. Canticorum, de qua cap. 6. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ùt Luna, electa ùt Sol.* In tribus his Cœli luminaribus tria notanda sunt: *Primò*, quòd eorum motus fiat in Cœlo. *Secundò*, quòd fiat incredibili celeritate. *Tertiò*, quòd ne momento à motu quiescant. Simili motu in virtutibus justi progrediuntur; eorum profectus est in Cælo, non in Terrâ, hoc est, eò collimat omnis eorum labor & industriâ, non ut divitiis, honoribus, & voluptatibus, quæ vana & terrena sunt, potiantur, sed ut majorē animi recollectionem, puriorem intentionē, vivaciorem Fidem; firmiorem Spem, intensiorem Caritatem, conjunctiorem cum voluntate Dei unionem, cæteràsque sublimes virtutes in gradu excellentissimo consequantur. Hic motus non est tardus & difficilis, sed instar motûs solaris, promptus, expeditus, & velox. Est denique motus justi ne ad momentum temporis quiescens, sed semper desiderat à Sole Justitiæ novis & novis radiis illustrari, in continuo & nunquam interrupto motu usque ad altissimum perfectionis gradum progredi gestiens. Cujus motûs causa *prima* est, quia Dei Spiritus, qui eos ad progrediendum in virtutibus movet, purus est

Quatuor rationes ob quas Justi continuò proficere studeant.

actus, qui semper operatur, quìque animam Justi ad continuos in virtutibus progressus acriter exstimulat. *Secunda*, quia Justi à Deo illuminati ruminant serióque perpendunt, quanti momenti negotium sit, animæ salutem procurare; quantæ qualésque sint divitiæ & deliciæ, quas sibi in æternum parare possunt; quam breve sit tempus, quod pro iis comparandis conceditur; quanta incumbat illis obligatio pro innumeris à Deo acceptis gratiis toto eidem corde, totóque studio deserviendi. *Tertia*, sciunt & agnoscunt ideo tantùm iis vitam prolongari, ut virtutum studio indesinenter incumbendo, se in illis perficiant. *Quarta*, probè nôrunt, & ùt infallibile credunt commune illud inter ascetas: *Non progredi, regredi est. Tamdiu,* inquit S. Aug. Ep. 143. ad Demetr. *non relabimur retrò, quamdiu ad priora contendimus; at ubi cœperimus stare, descendimus, nostrumque non progredi, reverti est.* Sumus, quamdiu vivimus, in statu, in quo nunquam in eodem permanetur; vel fit homo omni momento melior vel pejor: éstque similis navi, quæ, si contra adversum fluvium toto conatu non impellatur, se ipsâ secundum fluvium sequitur, & præcipiti impetu ad inferiora tendit. Ratio hujus est, quòd secundùm communem, homo teneatur actiones dirigere ad honestum finem, nec dentur in individuo opera indifferentia. Et esto hæc doctrina certa omnino non esset, verum tamen manet, quòd, sicut mercator opportunam negotiandi occasionem negligens non exiguum patitur damnum; sic & homo dies, horas & momenta si-

nè fructu & lucro ſpirituali abire permittens, maximam plurimorum bonorum jacturam faciat.

SECTIO I.

Aliquot præclara, & ad conſequendam virtutem proficua documenta.

Ad conſequendam virtutem requiritur primò virtutis deſiderium.

AD virtutem aſſequendam primò opus eſt magno deſiderio, magnáque animi reſolutione. Hæc duo animum obarmabunt, ut perrumpat quidquid tandem obſtare & ſancto labori remoram objicere poſſet. *Initium illius*, inquit Sap. c. 6. *veriſſima eſt diſciplina concupiſcentia. Facilè videtur ab his qui diligunt eam, & invenitur ab his qui quærunt illam, præoccupant qui ſe concupiſcunt, ut illis ſe prior oſtendat.* Similes deſiderantes beatos prædicat Chriſtus Matt. 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Deſiderium*, ùt docet S. Thom. 1. p. q. 12. ar. 6. *quodammodo facit deſiderantem aptum & paratum ad ſuſceptionem deſiderati.* Docuit idipſum ante D. Thomam S. Aug. Tract. 4. in Ep. 1. Joan. *Deſiderando capax efficeris, ut implearis.* Hoc interim deſiderium non debet eſſe frigidum vel tepidum, ſed ardens, quale ſolet eſſe famelicorum ad eſcam, ſitientium ad hauſtum. Tale ſolet eſſe ſtudium rei conſequendæ, quale eſt deſiderium illam habendi; ſi deſiderium remiſſum, erit & ſtudium & labor remiſſus; ſi intenſum,& labor intenſus erit;omniaque perrumpet obſtacula, nec quidquam impedire poterit, quò mi-

nùs

nùs contendat assequi, quod firmiter consequi proposuit.

LIB. III. PARS II. CAP. I. SECT. I.

Secundò generosa Resolutio.

Secundò. Opus est, ut alacriter & generosè virtutum exercitium aggrediamur, nec patiamur nos occurrentibus difficultatibus absterreri. Quòd adeò pauci in gradu excellenti perfecti inveniantur, causa est, quia laborem fugiunt, metuúntque difficultates oboriri solitas iis, qui piè volunt vivere. *Volumus esse humiles*, ait Thom. à Kemp. in vita Fratris, *sinè despectione, patientes sinè tribulatione, obedientes sinè coarctatione, pauperes sinè defectu, virtuosi sinè labore, pœnitentes sinè dolore.* Consentit S. Greg. Lib. mor. 7. cap. 12. *Esse humiles & tamen sinè despectu; esse contenti propriis sed sinè necessitate; esse casti, sed sinè maceratione corporis, esse patientes, sed sinè contumeliis volunt; cúmque adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in urbibus de bello concupiscunt.* Continet Virtus excellentias & prærogativas tales ac tantas, ut eas certè deses & piger non mereatur: via quæ ad eam ducit, non rosis, sed spinis strata est. *Regnum Cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Matt. 11. Voluit Deus per ipsum Cœli, quod sursum est; & Inferni, qui deorsū est, situm ostendere nobis, quòd labore, sudore, totóque corporis & animæ annisu opus sit, ut Cœlum scandamus: ad Infernum econtra descendere nullius laboris sit. Montem cum difficultate ascendimus, sed descensus facilis; proprio pondere ad ima trahimur, & sinè labore pigrum corpus ab alto devolvere possumus. Terreri igitur difficulta-

LIB. III. PARS II. CAP. 8. SECT. I.

cultatibus non debet, qui virtuti inhiat. Mercatores, Milites, Studiosi nulli parcunt labori, ut divitias, honores, doctrinam; quæ omnia mera vanitas sunt, sibi comparent; & cur laborem quis fugiet, ut virtutem comparet? cujus unicus gradus omnibus divitiis, honoribus, & scientiis præstat.

Tertiò, contemptus humani respectûs.

Tertiò. Respectus humanus pedibus proterendus. Hic pro dolor! respectus est, qui innumeros à virtutum studio retrahit. Dum hæc vel illa virtutis actum exercendi occasio accidit, timor eos percellit, subítq; animum cogitatio: *Quid dicent homines?* Si hoc facias, audies hypocrita; si hoc, haberis simplex; si hoc, scrupulosus; si hoc; phantasta, &c. Hæc incipientium dicteria, virtutis studioso contemnenda. Et si vano hoc respectu tenteris, ut præmeditato bono opere abstineas; regere tentationi: si bonum hoc opus non faciam, quid dicet Angelus meus custos? quid Deus ipse? quodnam judicium sanius? hominum an Dei? Et licèt ab imprudentibus ob exercitũ virtutis actum contemnereris aliud cogitabunt prudentes, aliud Cœlum, omnésque ejus incolæ. Virtus & gloria inseparabiles sunt sorores, ubi una, ibi & altera, sicut & vitia & infamia. Si virtuti studeas, gloria sequetur; si vitiis indulgeas, infamia præ foribus. Paulum sequere judicia hominum contemnentem: *Mihi*, ait 1. Cor. 4. *pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die, qui judicat me, Dominus est.*

Quartò, contra

Quartò. Animus præmuniendus contra tepidorum exempla, quæ sæpius pusillis & infirmis scandalo esse solent. *Universa quacunque*

cunque videris, monet Cassian. lib. 4. Instit. cap. 14. *minùs ædificationis habentia, velut cæcus non videas, ne animatus eorum, qui hæc agunt authoritate vel formâ, ad id, quod deterius est, & quod ante damnaveras, traducaris.* Idem suadet Nepoti suo Valeriano Eucharius in Ep. ad eum datâ: *Ad negligentiam vitæ non nos negligentium turba persuadeat, nec ad damnum propriæ salutis, alienis ducamur erroribus; quid nobis in illo Dei judicio proderit multitudo, ubi singuli judicabuntur? obsecro delictum alienum, semper ùt opprobrium respice, nunquam ùt exemplum.*

LIB. III. PARS II. CAP. I. SECT. II. *mala exempla animus muniendus.*

SECTIO II.
Veris & solidis virtutibus studendum, non Virtutum umbris.

FRequens in virtutum studio error est, ut loco Virtutis inhietur tantùm ejus umbræ, cortex curetur, nucleus negligatur. Virtus & vitium proximè sibi cohabitant; fitque non rarò, ut, dum quis sibi persuadet pulsare se ad januam Virtutis, vicino Virtuti vitio januam aperiat; quam ingressus, errorem suum advertit, proprióque damno intelligit, se nunquam veram Virtutem vel à limine salutâsse. Triplex hac in re contingere potest error: primum committunt hi, qui in sola sistunt Virtutis speculatione, non observantes discrimen inter speculationem & praxin: licèt de virtute V.G. Temperantiæ subtilissimè quis speculetur, temperans tamen dicendus non erit, si re ipsa à superfluo cibo & potu non abstineat: ad sanita-

Explicatur triplex error qui sæpe in virtutum studio contingit.

LIB. III. PARS II. CAP. I. SECT. II.

tem corporis recuperandam satis non est, attendere ad medicinas præscribentem Medicum, sed re ipsa uti medicinis debent, qui sanitatem sibi restitui desiderant. Secundus error committitur ab his, qui quidem nonnihil ulteriùs quàm præcedentes progrediuntur, & à cognitione & speculatione ad amorem Virtutis perveniunt; in amore autem sistunt, putantes rem per hoc confectam, séque Virtutem plenè & planè possidere, si Virtutem ament: at sciendum magnam esse differentiam inter affectum ad Virtutem, & Virtutis actuale exercitium. Facile est amare V. G. Obedientiam, Humilitatem, Patientiam, &c. sed diffiile similes virtutes opere ipso exercere ob difficultates in earum praxi occurrentes. Tertius committitur ab his, qui ulteriùs adhuc progredientes, non tantùm agnoscunt & amant, sed opere ipso exercent quod cognitum & amatum est: sed in hoc errant, quod inordinatè nimis inhient internis consolationibus & suavitatibus, quas eisdem Deus ob exercitum virtutis actum communicat, virtutum soliditatem vix quidquam æstimantes; quod nihil aliud est, quàm accidentia virtutum æstimare, substantiam negligere; súntque hi similes pueris, qui saccharum & butyrum è pane delingunt, panem non curantes, cùm tamen saccharum cum butyro ideo pani inspersum, ut panis cum saccharo sumatur. Virtuti ergo ob ipsam Virtutis excellentiam & naturam, non ob suavitates & consolationes Virtutem comitantes studendum.

Triplex est

Triplex est Virtutis gradus, ùt docet Aristo-

ristoteles; *Primus* vocatur, Continentia; quando quis Virtutis quidem actum exercet, sed non sinè luctâ hominis inferioris contra Superiorem; ex quo fit, quod talis operetur cum difficultate. *Secundus* vocatur Virtus perfecta; quando quis Virtutem exercet delectabiliter, & pars inferior perfectè & sinè contradictione superiori subest & obedit. *Tertius* vocatur Virtus heroica & divina; éstque eorum, qui tantâ cum perfectione operantur, quæ ordinariam hominis perfectionem superat. Gradu infimo contenti esse non debemus, sed ad supremum colluctandum est. *Æmulamini*, ait Apost. 1. cor. 13. *Charismata meliora.* Quisque ad summum statui suo competentem gradum ascendere conetur. si Novitius es, habe te, ùt perfectum Novitium decet; si Sæcularis, exemplaris esto Sæcularis, exercendo te in virtutibus, quæ statum ornant Sæcularem, &c. *Ab omnibus modis*, ait S.Bern. ad Fratres de Monte Dei, *perfectio exigitur, sed non uniformis; sed si incipis, incipe perfectè; si jam in profectu es, & hoc ipsum jam perfectè age; si autem aliquid perfectionis attigisti, te ipsum in te ipso metire, & dic cum Apostolo: Unum autem, quæ quidem retrò sunt, obliviscens, ad ea verò, quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor bravium supernæ vocationis.* Operæ sanè pretium, ut hoc à S. Bernardo præscripto modo in virtutum studio nos habeamus; magnus enim Dominus, cui servimus; cui infinitis titulis obligati sumus, & in cujus Majestatis comparatione omnia nostra servitia, obsequia, opera, nimis tenuia, exigua, & abjecta sunt.

LIB III. PARS II. CAP. I. SECT. II.

Virtutis gradus.

Ob-

Obſervandum poſtremò eſt, quod, dum alicui in particulari virtuti ſtudetur, animus non debeat multùm occupari & immiſcere ſe aliarum virtutum actibus; ſed tantùm intentus eſſe virtuti illi, cujus ſtudio pro nunc incumbit: excepto tamen exercitio præſentiæ Dei, conformitatis cum Voluntate Divinâ, & puræ intentionis; harum enim virtutum exercitium, cùm fundamentum aliarum ſit, continuò practicandum eſt.

SECTIO III.

Unusquiſque in excellenti gradu Virtutem aſſequi poteſt, dummodo ſtrenuè pro eâ obtinendâ laboret, velítque oblatæ Dei gratiæ ſedulò cooperari.

MAgno nobis ſolatio eſſe debet, quòd, dummodo ipſi seriò velimus, omnibus virtutibus, modo prorſus eximio, excellere, & inæſtimabiles nobis gratiæ & gloriæ theſauros comparare poſſimus. *Dilata os tuũ*, mandat cuique Deus per Davidem pſ. 80. *& implebo illud. Effundam Spiritum meum*, promittit per Prophet. Joel. *ſuper omnem carnem; ſed & ſuper ſervos meos, & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Deus ùt infinitum & eſſentiale bonum, infinitè deſiderat ſe nobis communicare, & liberaliſſimè dona in nos ſua effundere. Apparuit aliquando Patri Balthaſari Alvarez Chriſtus Dominus manus habens plenas omnis generis donis & gratiis, ſimul dicens, unicè deſiderare ſe hoc pondere exonerari, eſséq; ſibi gratiſſimum,

Promptiſſimus Deus eſt ad dandum nobis gratias, ſi nos ad eas rite diſponamus.

ſi

si quis accederet hoc eum onere liberans; non tamen thesauros hos deponebat, cum non inveniret locum vel vas, ubi cœlestia hæc munera deponeret. Ex quo sequitur Deum quidem paratissimum esse ad nos ditandos, sed & nobis incumbere per sedulam cooperationem beneficiis & gratiis parare locum & vas. Deus paratissimus est dare, sed actualiter tantùm dat iis, qui sunt ad recipiendum dispositi; & quia infinita Bonitas est, quantùm est ex se, paratus est dona nobis communicare in infinitâ abundantiâ. *Non enim ad mensuram dat Deus.* Joan. 3. quia verò ea quæ dantur, secundùm mensuram & dispositionem dantur recipientis, non dantis; sic & Deus gratias suas dat hominibus non alio modo, quàm juxta hominis dispositionem. *Deus*, ait S. Hierony. in cap. 2. ad Ephes. *cujus magnificentiæ non est numerus, non dat spiritum ad mensuram, sed juxta mensuram vasculorum infundit liquorem, tantùm muneris largiens, quantum potest ille, cui donatur, accipere.* Si sigillum diversæ materiæ imprimatur, datur quidem suppositis materiis forma sigilli, sed non eodem modo; defectus verò ille adscribi non debet sigillo; quantum enim est ex se, sinit se totum imprimi subjectæ materiæ; omnis difformitas impressionis oritur à difformitate materiæ; si materia sit pura & nitida, alienâ figurâ non præoccupata, perfecta erit sigilli expressio; si materia econtra sit dura, & sordida, etiam deformis & inordinata erit expressio.

LIB. III. PARS II. CAP. I. SECT. III.

S. Ignatius Societatis JESU Fundator, ùt refert Ribadeneira in ejus vitâ, putabat,

LIB. III. PARS. II. CAP. I. SECT. III.

vix ullum esse, qui rectè intelligat vel cordi sumat, quæ & quanta sint impedimenta, quæ gratiæ Divinæ objicimus, & quibus impedimus, ne magna in nobis benignissimus Deus operetur. Legitur in vita B. Agnetis de Fulignio, Christus aliquando eidem apparuisse, & dixisse: Amor, quo feror in animam me amantem tantus est, ùt si quis moderno tempore, quo prô dolor! fides infirma & debilis est, me amaret, eo amore, quo me natura humana auxilio meæ gratiæ adjuta amare potest, plures ei gratias quàm ulli ante hac Sanctorum, promptissimè darem. Nostra ergo tepida & pigra præparatio est, quæ influxum gratiarum impedit. Ex immenso mari eò plùs aquæ haurire possum, quò amplius & capacius vas est, quo haurio; ex Solis radiis eò plùs participo, quò magìs removeo, quod subintrantes ejus radios impedit; sic ex immenso gratiarum mari plùs gratiarum, ex splendidissimo Justitiæ Sole plùs luminis haurire possumus, quo vas afferimus capacius ab omni creaturarum & periturorum amore vacuum, & quò plùs removemus peccata, vitia & imperfectiones, quæ radios Divinitatis in animam nostram intrare prohibent.

Juxta dispositionem recipientis dantur à Deo gratiæ.

Vult Deus nos ad sublimem perfectionis gradum promovere, sed nos tepidi acquiescimus mediocri. Raro, imò, audacter dico, nunquam fit, quod aliquis eum Sanctitatis & perfectionis gradum ascendat, quem ascendisset, si oblatis à Deo gratiis studiosiùs magísque impigre usus fuisset, quas vel omnino neglexit, vel obiter tantùm in suum spiritua-

Magnus inter homines Divinarum gratiarum abusus.

le

le commodum vertit. Omnia peccata quæ committimus, oriuntur ex eo, quia gratiæ Divinæ non cooperamur; qua positâ negligentiâ infallibiliter sequitur peccatum; quia enim gratia & auxilium Dei indispensabiliter necessarium nobis est, ut peccata vitemus & bonum operemur, hinc certum est, quòd si Deus suo loco & tempore hoc auxilium & gratiam denegaret, bonum facere, & malum omittere non possemus, adeóque ad culpam imputari non posset; quia ergo sæpe peccamus, necessariò sequitur, quod oblatam Dei gratiam toties repellamus, eóque perfectionis gradu nos privemus, ad quem Deus nos promovisset, & quem certò attigissemus, si gratiæ cooperati fuissemus.

Gratiis datis sedulò cooperandum.

Quidquid ergo potest manus nostra, instanter operemur, & Deo ità fideliter pro salute nostrâ laboranti collaboremus; æquissimum certè est, ut & nos per cooperationem grandi salutis nostræ operi manum applicemus. Gratia se solâ nihil operatur, unde si eam adesse advertimus, generosâ utamur resolutione, & magno animo, ad quod moveri nos sentimus, aggrediamur; si gratiæ cooperati fuerimus, salvi & sancti erimus. Verum quidem est, nonnihil interdum difficultatis cooperationi subesse; interim non minùs verum est, quòd ea, quæ consequitur merces, impensum laborẽ optimè mereatur. Claudat hanc sectionem S. Bernard. qui de propositâ materiâ serm. de Ascens: alloquens suos Religiosos ità disserit: *Omnes quod bonum est nostis & viam per quã incedere, & quomodo in ea incedere debeatis, sed voluntas non una est: quidam enim*

ad omnia hujus viæ, & vitæ hujus exercitia non solùm ambulant, sed & currunt, imò potiùs volant, ut eis & vigiliæ breves, & cibi dulces, & panni suaves, labores non solùm tolerabiles, sed etiam appetibiles videantur: alii autem non sic; sed corde acido, & affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehennali timore impelluntur. Sunt iterum multi inter nos, qui de uno pane comedunt nobiscum, dormiunt nobiscum, cantant nobiscum, laborant miseri & miserabiles, utpote socii tribulationis, consolationis non ità. Nunquid abbreviata est manus Domini, ut omnibus dare non possit, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione? quid ergo in causa est? illud omnino quòd non sint cum Christo. Sub onere aut opprimuntur & succumbunt; aut quodammodo in inferno sunt, ut nunquam ad plenum respirent in luce miserationum Domini, nec in libertate spiritûs, quæ sola facit jugum suave & onus leve. Voluntas eorum nondum purgata est, nec bonum sic volunt sicut noverunt, à propriâ concupiscentia abstracti graviter & illecti: amant enim carne suâ terrenas consolatiunculas, sive in verbo, sive in signo, sive in facto, sive in aliquo alio, & si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Et quantò magìs illis evacuabitur, tantò magìs istis implebitur; si multùm, multum; si parum, parum; vel certè si magìs probas, nunquam ista illis misceri poterunt in æternum, quia ubi vasa vacua non invenit, oleum stare necesse est.

SEC-

SECTIO IV.

Ex quo colligi possit, an hæc vel illa virtus acquisita sit.

Indicium primum, ex quo colligi potest, virtutem esse acquisitam.

QUamdiu in carne vivimus, res spirituales, inter quas, & virtutes sunt, plenè cognoscere, nisi ex signis exterioribus, non possumus: si ergo scire cupis, an hanc vel illam virtutem assecutus sis, examina ejus virtutis opera. Si v. g. nulla Obedientiæ, Temperantiæ, Humilitatis, vel Patientiæ exerces opera, virtutibus his cares; si enim his præditus esses, utique eorum exerceres opera; & quamvis prædictis virtutibus instructus esses, certum tamen est, si in earum actibus non exercearis, diu virtutes has in suo esse non permansuras; ab eo enim res in esse conservatur, à quo habet ut sit: sic ignis necesse est ut extinguatur, nisi per adjectam materiam foveatur.

Indicium secundum.

Secundò colligi potest, an quis virtutem adeptus sit, si virtus à suo adversario fortiter impugnata, non succumbat. Si Humilitas impugnetur à superbiâ, Patientia per iracundiæ motus, Paupertas per necessariorum defectum, Castitas per carnis illecebras, non tamen hosti cedatur, sed generosè repellatur, virtutes hæ radices egisse censendæ sunt. Quod virtutes concernit morales, certa regula est, virtutem, quæ tentata non fuit, veræ virtutis nomen non mereri. *Unde possum scire;* quærit Senec. Lib. 1. de Provid. c. 4. *quantùm adversus paupertatem tibi animi sit, si divitiis diffluis? Unde possum scire quantùm ad-*

LIB. III. PARS II. CAP. I. SEC. IV.

versus ignominiam & infamiam odiúmque popu-lare constantiam habeas, si inter plausus senescis

Ex his liquet, quàm moderno tempore infirma inter homines virtus sit; primo in prælio ordinariè succumbit, multis insultibus non valens resistere. Mites & mansueti sumus, si omnia ad nutum succedant; obedimus in iis, quæ ad gustum sunt; humiles sumus, quamdiu non humiliamur. Si experiri cupimus an vas plenum sit, pulsandum est, si tinnit, inane est; si plenum, silet, nullum edens sonum: homo veris solidísque virtutibus plenus, esto pulsetur per adversa illíque contraria, manet in quiete absque sono, murmure, & contradictione; si virtute destitutus sit, umbram tantùm virtutis habens, altè resonabit, & se vacuum virtutibus esse, manifestè prodet.

Tertium. Tertium acquisitæ virtutis indicium est, si ejus actus promptè cum gaudio sinè difficultate, ex quadam quasi consuetudine, & cum ordinariis Dei auxiliis exequamur; notanter dico: cum ordinariis Dei auxiliis; de speciali enim gratiâ, quæ sœpe datur Deo servire incipientibus, & per quam ad opera virtutum ità excitantur, ut cum maximo gaudio & gustu summè etiam ardua peragant, hîc sermo non est.

Unde oriatur Religiosorum imperfectio post multos annos

Quæri hoc loco non incongruè potest, unde lamentabilis illa miseria inter tot Religiosos oriatur, quòd post viginti, triginta & plurium sœpe annorum consumptam in statu religioso vitam, maneant æquè imperfecti, imò sœpius multò imperfectiores, quàm erant in Novitiatu; unde oriatur quòd

iis jugum Christi, quod ipsa Veritas suave & leve prædicat, indies gravius fiat, omnísque virtus instar absynthii amara videatur? Ad quod responderi potest, causam esse, quòd nunquam vera & perfecta virtutum opera peregerint, sed tantùm hæserint in extremo cortice, ipsum virtutis nucleum negligentes; ad hoc enim ut in hac vel illâ virtute proficiam, necesse est, ut ejus actus, ex motivo illi virtuti proprio exequar, contrahámque laudabilem consuetudinem, ut cum debitis circumstantiis, ea quæ agenda sunt, perficiam. Nunquam eleganter quis scribere discet, si semper malè scribat; sed si satagat concinnè characterum apices efformare. Oritur deinde hæc miseria, ex eo, quòd similes Religiosi non vitârint opera virtutibus contraria, ob quæ in incurabilem teporem sensim sinè sensu prolapsi sunt. Et quia agenda semper egerunt obiter, rebellioni voluntatis & intellectûs non restiterunt, sensualitati frœnum laxârunt, preces & alia pietatis exercitia voluntariè distracti peregerunt, constanter impatientes, inobedientes, murmurantes &c. Hinc consuetudinem contraxerunt, quæ per tot frequentatos actus in naturam transiît, humano modo vel arte, vix aut ne vix quidem vincibilem,

LIB. XI. PARS II. CAP. II. *conversionis.*

CAPUT II.

Amor Christi excitat ad fugam peccatorum venialium.

AMor Christi, ùt jam dictum est, forte est ad virtutes exercendas & ad om-

LIB. III. PARS II. CAP. II.

nem justitiam implendam incitamentum. Hujus justitiæ duæ sunt partes, his Davidis verbis comprehensæ psal. 36. *Declina à malo, & fac bonum.* Agetur in primis de primâ hujus sententiæ parte, de fugâ scilicet peccatorum: Et quia jam in secundo libro de peccatis mortalibus actum est, modò de venialibus, quæ præcipuè Religiosos, eósque concernunt sæculares, qui virtuti impensiùs student, agemus, eorum naturam & effectus declaraturi, simúlque remedia, quibus contra ea uti poterimus, explicaturi.

Quod peccatorum venialium naturam concernit, sciendum est, peccata venialia esse vera & realia peccata, quorum natura consistit in deliberata deordinatione cogitationum, verborum, operum, contra rationem, justitiam, Dei voluntatem ejúsq; mandata. Differunt à mortali, quod illud sit magna & notabilis deordinatio contra rationem & voluntatem Dei, veniale autem minor. Deordinatio peccati mortalis directè contrariatur fini, qui homini propositus est, fitque tum ex mente D. Thom. 2.2.q.88. art. 1. quando homo sibi modo inordinato ponit ultimum finem creaturam, qui finis alius esse non potest, nec debet, quàm solus Deus. Deordinatio peccatorum venialium non contrariatur fini, sed tantùm mediis, quæ ad finem ducunt; si nempe homo inordinatè erga creaturam afficiatur, non quidem ùt suum finem, utatur tamen illâ non ùt debito medio & instrumento verum finem assequendi; & ità committit deordinationem & Deum offendit, qui omnes creaturas

Differentia inter peccatum mortale & veniale.

ideo tantùm creavit, ut iis homo utatur pro assequendo fine, qui ipse solus est.

Certissimum est, quòd, licèt notabilis adeò deordinatio non sit peccatum veniale, quàm mortale, damna tamen è veniali emergentia adeò gravia & grandia sint, ut eorum minimum sanæ mentis hominem, rem seriò perpendentem movere facilè possit, ad minimum maximo studio fugiendum. Mala hæc nonnihil tam in hac quam sequenti Sect. elucidabimur.

Effectus peccati venialis primus.

Primò. Per peccatum veniale Deus verè offenditur. *Singuli illiciti animi mei motus*, conqueritur S. Bern. Epist. 42. ad Henr. Archiep. Senn. *sunt quædam in te Deus meus convitia; ut puta iracundiæ motus in tuam mansuetudinem, invidiæ in caritatem, turpitudinis in castitatem, & innumera his similia, quæ de cœnoso lacu prurientis pectoris mei, etiam nunc incessanter ebulliunt, inundantes & impingentes in serenitatem præfulgentis vultûs tui.*

Indè est, illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.* Quod non tantùm de mortali, sed & veniali peccato intelligendum est. Ex hoc fundamento Theologi inferunt melius esse Cœlum & Terram cum omnibus creaturis destrui, quàm ut unicum peccatum veniale committatur v. g. unicum inutile & otiosum verbum proferatur: ratio est, quia minimum malum Creatoris, majoris æstimandum, quàm omnia mala creaturarum. Mallent Sancti in Cœlo deturbari in infernum, & privari omnibus, quibus fruuntur gaudiis, quàm minimum committere veniale.

LIB. III. PARS II. CAP. II. *Secundus.*

Secundus peccati venialis effectus est, quod animam maculet. *Illis peccatis* (venialibus) *licèt occidi animam non credimus, ità tamen eam velut quibusdam pustulis & horrendâ scabie deformem faciunt, ut eam ad amplexus illius Sponsi cœlestis, aut vix aut cum grandi confusione venire permittat.* S. Aug. Serm. 11. de Sanctis.

Tertius.

Tertius effectus. Peccata venialia impediunt in via virtutis progressum, unde comparantur à Sanctis Patribus calceamentis plumbeis admodum ponderosis, quibuscum progredi quidem possum, sed valde difficulter. Richard. de S. Victore explicans illa Sponsæ verba Cant. 5. *Pessulum ostii mei aperui Dilecto meo.* ait: *Replicat Sponsa quomodo, ut Dilecto fruatur, minimas negligentias caverit, quæ offensam ipsius provocare potuerunt, in locutione scilicet inutili vel cogitatione, in commodo corporali vel libertate vagâ; quæ per pessulum, id est, seram intelligi possunt; sera enim cùm parva sit & angusta, latitudinem tamen ostii concludit, ut nisi illâ reseratâ patere non possit: ità hæc minima nisi rescindantur, non dignatur Dilectus ità venire ad animam, ut perfectè ad eam intret, & perfectâ gratiâ eam repleat; parvæ negligentiæ obscurant animam, & impedimentum faciunt amplioris gratiæ.*

Dantur multi homines, qui nunquam perfectè sani sunt, semper valetudinarii, licèt comedant, dormiant, ambulent, &c. ùt sani; occulto enim defectu vel in pulmone, vel jecore, vel renibus laborant: ità & dantur multi, qui orant, communicant, legunt & audiunt multa sancta, manent tamen in vita spirituali infirmi, quia sunt huic vel illi defe-

ctui & peccato veniali habituali obnoxii, quod non conantur pro posse exterminare. Hoc autem intelligendum non est de defectibus & peccatis venialibus, quæ committuntur per subreptionem, meram infirmitatem & inadvertentiam, quibus etiam viri sancti non caruerunt; sed de iis quæ committuntur ex deliberata voluntate; ùt sunt protracti inutiles discursus & confabulationes, mendacia officiosa, judicium temerarium, contemptus Proximi, aversio animi, invidia, gaudium de alterius confusione, contumeliæ, detractiones, murmurationes contra Superiores; intellige hæc omnia in materiâ levi: deinde inveterata & in consuetudinem versa socordia in excludendis extravagantibus cogitationibus sub oratione; frequens quidem, sed tepidus multísque scatens imperfectionibus accessus ad sacram synaxin; vana & occulta suî ipsius existimatio, nimis tenera sub pallio necessitatis tecta cura corporis, amor proprius, qui vult in omnes nostras actiones dominium exercere: hæc omnia perfectioni & virtuti valde præjudicant, ídque ex ratione, quam assignat S. Thom. 3. p. 87. art. 1. ad 3. quia prædicti defectus consistunt in aliqua deordinatione & affectu inordinato ad creaturas, qui impedit, quò minùs anima liberè & purè ad Deum se levare possit.

LIB. III. PARS II. CAP. II.

Enumerantur peccata venialia periculosiora.

SEC-

SECTIO I.

Quibus gratiis per peccata venialia privemur, & quantis malis propter illa involvamur.

Explicatur gratia Dei actualis, qua per peccatum veniale privamur.

PRO clariori rei intelligentiâ explicari priùs debet, quanta & qualia sint bona, quibus nos spoliant peccata venialia; quantitas enim & qualitas jacturæ desumi debet à pretio rei amissæ. Res hæc pretiosissima, qua per peccatum veniale privamur, est Dei gratia actualis & auxilium, quæ Deus homini concedit, ut salutem suam operetur. Hæc gratia, ùt fusè deducit Lessius lib. 3. de perfectionibus Divin. cap. 12. & quæst. 8. Disp. de statu vitæ eligendo: Hæc, inquam, gratia actualis tria continet. *Primò*, internam piam excitationem seu animi motionem. *Secundò*, gratiæ præsidium. *Tertiò*, securam manuductionem.

Explicantur effectus gratiæ excitantis.

Pia excitatio seu motio tres habet effectus circa tres præcipuas animæ Potentias; scilicet circa Intellectum, dum eidem per internas illuminationes, salutares cogitationes & lumina suggeruntur, quæ apta sunt ad voluntatem ad bonum amplectendum movendam: circa Imaginationem, dum eam per gratiarum efficaciam intrà certos constringit terminos, ne evagetur, sed recollecta in bonis cogitationibus permaneat: circa Voluntatem dum eandem movet, ut pias motiones amplectatur. Ut posita veritas meliùs intelligatur, sciendum est, quòd non tantum Intellectus peccatoris, sed etiam hominis justi, den-

densis adeò tenebris involutus sit, ut Divina & spiritualia omnino imperfectè & rudi modo cognoscat, & si in iis nonnihil detinere se velit, fit idipsum cum maximâ difficultate; spiritualium enim & Divinarum rerum excellentia, cùm sit intellectui improportionata, hinc ejus vires superat. Quod potentiã imaginativam concernit, vana hæc & vaga omnino est, & volupe illi est, si se subtiliter subducere, & fugitivi instar totum mundum oberrare, ejúsque minimas latebras scrutari possit. Voluntas etiam admodum difficulter ad spiritualia mobilis est, omnis ei virtus ardua & difficilis, & si tandem moveatur, priùs à tyrannico sensuum exteriorum jugo expedire se debet, qui sensus undíque decipulas & insidias ei struunt, suísque incantationibus seducere moliuntur. Præterea maximo conatu Intellectui laborandum & sudandum, ut modo certo & voluntati grato, spiritualia eidem proponat: Pictura debitæ luci opponi debet, si artificium quis advertere velit; si debitum desit lumen, nihil videre est præter confusos colores: sic & virtus, licèt in se pulchra sit, tantùm tamen ex se virium non habet, ut Voluntatem moveat, sed ab intellectu velut lumine certo modo voluntati proponi debet, qui modus & mensura soli Deo nota sunt. Ex his patet indispensabiliter necessarium esse ut per gratiam in primis vaga illa vis imaginativa constringatur; deinde intellectus ad salutarem spiritualium rerum cognitionem illuminetur; denique Voluntas mediante hac intellectûs illuminatione ad virtutem amandam & ample-

LIB. III. PARS II. CAP. II. SECT. I.

LIB. III. PARS II. CAP. II. SECT. I.

plectendam moveatur & pelliciatur. Hæc autem gratia non consistit in unica tantùm intellectûs illuminatione, sed debent esse benè multæ sibi invicem succedentes, cætero-quin tam intellectus quàm voluntas, unicâ illâ illuminatione recedente in naturalem relabentur infirmitatem, & se terrenis, ad quæ per sensus exteriores invitantur, denuo immergent.

Effectus assistentiæ seu divini præsidii.

Secundum, quod gratia Dei includit, est assistentia seu præsidium, quo Deus ab homine removet, quidquid eidem nocere posset, tribuítq; ea, quæ ad salutem consequendam conducere possunt; præcipuè Diabolum constringit intrà angustos terminos, ne ultrà vires hominem tentet; tanta verò est Diaboli potentia, dolus, experientia & tam perversa voluntas, ut, si Deus non prohiberet, quemlibet etiam sanctissimum, in æternam perniciem secum pertraheret. Benignissimus interim Deus, ità eum catenæ innexum tenet, ut ne capillum sinè ejus licentiâ nobis lædere possit; & ità malitia ejus quasi infinita est, sed potentia valde limitata; consistit ergo præsidium Divinæ gratiæ in eo, quòd Diaboli vires frangat, intentata arma, vim & ictus ità sufflaminet, ut, si ipsi nollemus, lædere nos non possint. Multas præterea tentationes à nobis avertat, quæ in hoc vel illo loco, in hac vel illa occasione & societate nos invasissent, nisì per gratiæ suæ præsidium misericorditer impedivisset; quibus tentationibus attentâ nostrâ infirmitate & hostis fortitudine infallibiliter succubuissemus, si Deus permisisset, ut ventum esset ad pugnam;

gnam; ità tamen per gratiam suam omnia disponit & ordinat, ut illis tentationibus vel non impetamur, vel si impetimur, sinè damno contingat; dum tempore pugnæ animus noster quasi invincibilis & impenetrabilis, quodammodo indormiscit, vel insensibilis de re nullâ cogitat, vel si intentatum ictum sentiat, statim declinat alias cogitationes assumens, iisque tamdiu immoratur, donec tempestas deferbuerit, & tentatio evanuerit.

Quid conferat Dei manuductio.

Quod manuductionem concernit, quam gratia includit, consistit hæc in eo, quòd hominem apprehensâ veluti manu per viam rectam ducat, labores alleviet; obstacula, ad quæ offendere posset, removeat; econtra occasiones in virtutibus se exercendi ad manum det, fortitudinem donet, ne occasionem negligat, sed debitè eâ utatur. Hæc jam tria enumerata scilicet *piam motionem*, *præsidium*, *& manuductionem* includit gratia Dei actualis.

His tam excellentibus donis & gratiis privamur tam per peccata venialia quàm mortalia, dum scilicet ad numerum peccatorum, magìs magísque imminuuntur. Quod tamen intelligendum non est, de gratia sufficienti, cum qua quis operari potest, sed non operabitur; sed de illâ sinè qua re ipsa nunquam salutem operabitur. Unde non communicat Deus homini, sinè remorsu peccata venialia committenti, tot pia lumina, tot inspirationes, tot salubres cogitationes; Vis imaginativa, ùt equus indomitus sinè frœno huc illúcque abripitur, jám his jam illis inutili-

Explicantur nocivi effectus peccatorum venialium.

bus

bus cogitationibus implicata & occupata. Voluntas amittit rerum Divinarum gustum, solatia quærit à creaturis, exercitia spiritualia nauseat, fiuntque ipsi molesta, gravia & insipida omnia, quæ spiritum concernunt. Præsidium gratiæ suæ, non tam copiosè ut ante impertit, specialem illius curam non habet, sed communi debet esse contentus, Diabolum non ità constringit, sed nonnihil plùs indulget libertatis ad hominem talem tentandum, non subministrat congruentia pro pugnâ arma; verbo, relinquit Deus ipsum sibi, ut eat in adinventionibus suis. Quod tamen ità intelligendum non est, quasi Deus totaliter similem hominem relinquat, & ad bonum non excitet, sed totus defectus est in homine; ità enim illius intellectus ab hac vel illa cogitatione est occupatus, voluntas tali affectione depravata, ut hæc admonitio, hæc pia motio, hæc inspiratio, hæc bona cogitatio, quibus quidem salutem operari posset, in his tamen circumstantiis effectum non sortiatur; quia in his circumstantiis admonitio, pia motio, vel inspiratio nimis est infirma.

A peccato veniali pendere potest salus nostra.

Notandum hîc, salutem hominis sæpius dependere à re parvi momenti, quæ si à Divina bonitate non removeatur, actum de homine est & sinè dubio peribit. Homo non tantùm occidi potest gladiis & fustibus, sed etiam vermiculis, & sœpe suffocatur re minimâ, bolo panis. Contingit v. g. quòd aliquis peregre proficiscens incidat in bivium;

Explicatur à simili.

subsistit, utrámque viam contemplatur, & quia via ad sinistram ei recta videtur, eam ingredi-

greditur; sed deducitur hac viâ ad nemus, in quo à latronibus occiditur; si tenuisset viam dextram, latrones & vitæ periculum evasisset. Similes casus contingunt indies in negotio salutis innumeri, quos plurimis modis Deo notis evadere potuissemus, nec pluribus opus ad hoc fuisset, quàm unâ immissâ à Deo inspiratione, sed eam Deus justè negat, quia indignos nos eâdem ob peccata venialia reddidimus; & ità defectus unius bonæ cogitationis causa potest esse nostræ æternæ damnationis.

Peccata mortalia etiam confessa quomodo nocere possint.

Tantæ & tam horrendæ cladis causa sœpissime sunt peccata venialia, præsertim ista, quæ deliberatâ voluntate committuntur, quæ in consuetudinem abiêrunt, & ad quæ eradicanda labor non impenditur; sunt etiam hujus mali sœpissimè causa peccata mortalia, non tantùm ea, quibus actualiter fœdati sumus, sed etiam jam confessa; licet enim Deus infallibiliter remittat culpam, & pœnam æternam convertat in temporalem, imo etiam interdum purgatorii pœnam remittat, si peccator se ad hanc gratiam rite disponat; non tamen sequitur, quòd simul remittat pœnam spiritualem, quæ consistit in eo, quòd gratia & auxilium Dei in anima imminuantur, omnis generis econtra scrupulis & anxietatibus implicetur, intellectus obscuretur, voluntas induretur. Rex aut Princeps excedentem famulum post delictum sœpe in gratiam recipit, quamvis prior illa gratia singularis & familiaritas cesset, nec tam benignis, ùt antè, oculis famulus respiciatur. Viri sancti peccata sua con-

tinuò planxerunt, esto certi essent de remissione, planxerunt, inquam, tum quia Deum infinitè bonum offenderant, tum ut gratias, quibus privari justissimè meriti fuerant, recuperent. Unde nemo nimiùm fidat, sed salutem in timore operetur, orationes, jejunia, & alia pœnitentiæ opera multiplicet, ut recipiat gratias illas, quibus se per priora peccata indignum reddidit.

Peccata venialia ducunt ad mortalia.

Ex jam dictis conclusio deducitur certissima, quòd peccata venialia sternant viam ad mortalia, quia per venialia, si non subtrahatur, saltem multùm infirmatur id, quo subtracto non potest non labi mortalis infirmitas, scilicet gratia Dei ad vitanda mortalia adeò necessaria. Quam ergo graviter hallucinantur, quantóque se exponunt periculo, qui peccata venialia velut aquam bibunt, pericula in illis latentia non ponderantes. *Noli illa contemnere*, monet saluberrimè S. Aug. *quia minora sunt, sed time quia plura sunt, quotidiana sunt ista, quæ dico, sed tamen peccata sunt, & non sunt levia quia plura; quia verò quotidiana & plurima, timenda est ruina multitudinis non magnitudinis.* In hunc fermè modum loquitur etiam S. Gregor. Past. 3. p. admon. 34. *Si despiciunt timere dum pensant, debent formidare dum numerant; altos quippe gurgites fluminum parvæ, sed innumeræ implent guttæ pluviarum, & hoc agit sentina latenter excrescens, quod patenter procella sæviens.*

Indiscretè non debet dejici, qui sæpius in

Hanc peccatorum venialium periculosam gravitatem, si quis debitè perpenderit, non poterit non totus ad minimum exhorrescere; cavendum tamen, ne timor hic sit

nimius

nimius & ad desperationem vergens; *In hujusmodi namque quasi inevitabilibus & negligentia culpabilis est, & timor immoderatus* S. Bern. serm. 1. in cœna Dom. Quod iis dicitur, qui bonæ sunt voluntatis deliberata venialia caventes, ex humanâ interim fragilitate sœpe labuntur. *Dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possumus, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati aut curiositati, plùs quàm oportet, cedat animus vel ad horam; in multis enim offendimus omnes.* S. Bern. loc. cit.

LIB. III. PARS II. CAP. I. SECT. I. *venialia labitur.*

Quomodo venialia peccata expiari possint.

Hæ venialium peccatorum sordes detergi possunt variis mediis. *Primò*, per omnia Sacramenta, quæ vi suæ institutionis per gratiam sanctificantem omnia & singula peccata venialia tollunt, & quæ aliam in suscipiente intentionē non requirunt, quàm ut ea suscipiat, ut salutaria contra peccata remedia, vel eo fine ad quē instituta sunt; debet tamē suscipiens esse sinè affectu ad hoc vel illud peccatum veniale. *Secundò*, tolluntur per contritionem, attritionem, & actus amoris Dei; imò per quemcunque virtutis actum in gratiâ exercitum; debet tamen in actu virtutis, per quem peccatum veniale delere cupimus, aliquid reperiri, quod vel peccato veniali contrarietur, ùt v. g. contrariatur actus humilitatis peccato veniali superbiæ; vel quod per præviam intentionem eo tantùm fine peragatur, ut venialium remissionem consequamur: cùm enim quilibet virtutis actus æquè in animâ simul cum peccato veniali stare possit, quàm gratia sanctificans & amor Dei; hinc sequitur venialia ex anima expelli non posse per actum virtutis, nisi quid con-

LIB. III. PARS II. CAP. II. SEC. II.

tineat peccato contrarium; ubi enim talis contrarietas non est, unum ab altero expelli non potest. *Tertiò*. Venialia delentur per Sacramentalia, qualia sunt: aqua benedicta, oratio dominica, Confessio generalis, Eleemosyna, tunsio pectoris, & similia; quæ venialia delent, vel ex virtute propriâ, ità ut nihil alterius requiratur, quàm ut iis utamur; vel (quod probabilius est) quia per eorum usum à Deo nobis pia animi motio conceditur v. g. subitus de peccatis dolor, vel alterius virtutis actus, vi cujus peccata venialia expelluntur.

SECTIO II.

De exstirpatione vitiorum & defectuum.

UT prima Christianæ perfectionis pars (quæ consistit in fuga peccatorum) perfectè claudatur, restat ut nonnihil dicatur de vitiorum exstirpatione ejúsque modo.

Intellectus plurimùm juvare debet ad cognitionem vitiorum.

Voluntas, potentia per se cœca, nequaquam exstirpare hoc vel illud vitium potest, nisì ab intellectu fax eidem proferatur, ut videat & cognoscat quodnam præ reliquis oppugnandum sit: opus igitur est, ut natura, affectus, propensio, consuetudo, & vitia cognoscantur, cæteroquin nemo suo malo medebitur; hæc cognitio, ut obtineatur, sæpe clamandum cum S. Augustino: *O Domine noverim me*; cordis intima sæpe scrutanda, & si quis deprehendat se per inordinatos animi motus ad hunc vel illum defectum tentari, sæpiúsque in illum labi, concludat certè, se

hoc

hoc vitio laborare. Quamdiu vivimus, vitiis & defectibus subjacemus. *Non est homo*, ait Salom. 3. Reg. 8. *qui nos peccet.* Consentit S. Joa. 1. Jo. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi non seducimus, & veritas in nobis non est.* Licèt per gratiam sanctificantem peccatum tollatur, fomes tamen & depravatæ naturæ fragilitas in hac vita non tollitur, cœlo tantùm hæc felicitas reservatur.

LIB. III. PARS II. CAP. II. SECT. II.

Nota, esse distinctionem inter vitia, peccata, imperfectiones, perversas inclinationes, & consuetudines. *Vitium*, est radix mortis, & omnium malorum origo. *Peccatum*, est cogitatio, verbum, vel opus rectæ rationi & voluntati Divinæ repugnans: *Imperfectio*, est motus primò primus, qui in actum non exit, potéstque esse sinè peccato, si ei non consentiatur; imperfectiones tamen ejusmodi sunt defectus, quia sunt abortus corruptæ naturæ, trahúntque suam originem ex anima minùs bene constitutâ. *Perversæ inclinationes*, sunt quidam naturalis ad illicitum impulsus. *Consuetudo*, est expedita alacritas & promptitudo hoc vel illud peccatum committendi.

Hæc cognitio adhibenda est vitiis, quibus quis laborat.

Ad nullum ex his malis magìs attendendum, quàm ad vitium, utpote radicem omnium aliarum imperfectionum; quales sunt in uno homine v. g. superbia; in alio amor proprius; in illo ira, in altero tepiditas, inconstantia &c. Horum igitur vitiorum natura, effectus, & emergentia ex iis incommoda probè cognoscenda sunt. Labore quidem nonnullo constat hæc salutaris cognitio, sed labori non parcendum, quia alias

LIB. III. PARS II. CAP. II. SEC. II.

scientias, quibus tantopere studemus, & quæ vix ad salutem consequendam quidquam prosunt, longissimè sui ipsius cognitio & scientia superat. Oppugnanda igitur sunt animi nostri vitia, toto studio & toto annisu, donec radicitus evellantur. Cùm Dominus Deus destructionem idolorum mandaret Israelitis Deuter. 21. simul & modum mandabat dicens loc. cit. *Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, dissipate nomina eorum de locis suis.* Sic & dissipanda, confringenda, comburenda, quæ latent in animo vitia, ne nos ab iis dissipemur, & cum irreparabili animarum nostrarum jactura æternùm confringamur; in quem finem omnia nostra exercitia, jejunia, lacrymæ, & orationes dirigenda, & virtus vitio contraria sæpe exercenda, per quod paulatim & virtus acquiritur, & vitium superatur. Duo præcipuè in hoc puncto notanda sunt. Primum, ut in virtutis vitio contrariæ exercitio constanter pergamus, nec ulla debent impedimenta esse adeò gravia, quæ nos ab eo absterreant. Secundum, ne animo cadamus, si post unius vel alterius diei laborem impensum, vix quidquam in exstirpando vitio nos profecisse advertamus; res illa joco & exiguo labore non agitur, res præstantissima virtus est, quæ certè laborem & sudorem meretur. Emuntur grandi pretio, & indefesso studio conquiruntur res vanæ, inutiles, & brevi perituræ; quidni & virtus, ex qua incomparabiles in animam confluunt thesauri? Tempus & moram vitio exstirpando necessariam, quod concernit, attendendum non est

Quid circa exstirpationem alicujus vitii notandum.

est ad futurum; sed semper ad præsens, nec de die crastino tibi cura sit, sed dies & tempus præsens vitio evellendo studiosissimè impendendum. Qui prudens est, ante tempus se miseriis & molestiis non gravat.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. II.

Convenientissimum pro exstirpandis vitiis medium.

Accommodatissimum pro vitiis exstirpandis medium, est examen particulare, quod circa vitium, quod eradicare statueramus, instituitur; in quo examine discutitur, quoties quis vel triumphaverit vel succubuerit, numerus defectuum commissorum notatur, & talis adhibetur pœnitentia, quæ vitio medelam efficacem allatura censetur: & si de impugnatore sæpe triumphes, non à te factũ reputa, sed soli Deo da gloriam; nec te in posterum occasionibus, in quibus olim cecidisti, præsumptuosè ingeras, credens te plenè de hostibus triumphâsse, sed semper time; vires per resistentiam tuam vitio nonnihil tantùm attritæ sunt, sed radix in hac vitâ perfectè evelli nequit. *Credite mihi*, ait S. Bern. serm. 28. in Cant. *& putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur exstincta, & sopita denuo excitantur; parum est ergo semel putâsse, sæpe putandum est, imò, si fieri possit semper, quod putari oporteat, si non dissimulet, inveniet. Quantumlibet in hoc corpore profeceris, erras, si vitia putas emortua, & non suppressa; velis nolis intrà fines tuos habitat Jebusæus: subjugari potest, non exterminari.* Hæc de prima Christianæ perfectionis parte, quæ est: *Declina à malo.* Modo ad secundam, quæ est: *Fac bonum.* progrediemur.

CAPUT III.

Amor Christi excitat nos, ut opera nostra quotidiana cum debitis circumstantiis obeamus.

INter multa & mira, quæ amor Dei in amante animâ operatur, non postremum est, quod suavi violentiâ eam inclinet, ut opera quæcunque illa sint, seu ex se bona seu indifferentia, perfectè & cum debitis agat circumstantiis, ut per ea Dei gloriam promoveat, & se in gratia magìs & magìs stabiliat. Punctum hoc in vita religiosa magni est momenti, & dignum, ut de eo nonnihil fusiùs agatur. Hac sectione in primis quædam motiva adducentur, quæ ad opera nostra exactè facienda inducere nos possunt.

Amor in Deum movere quemque debet, ut opera sua debitè faciat.

Primum horum tenet se ex parte amoris in Deum; cùm enim unumquódque bonum opus cedat ad singularem Dei gloriam, per illud debitè factum, ut per evidens argumentum & manifestam probam, affectum & nostram in Deum observantiam testata facimus, ei suavem gustum creamus, ejúsque sanctam voluntatem implemus: voluntas enim ejus est, ut, quod agimus, bene agamus: in quem finem dat nobis suam gratiam, & pro illo tempore, quo hoc vel illo opere occupati sumus, nihil à nobis aliud requirit, quàm ut hoc, quod præ manibus habemus, bene faciamus: si non facimus, Deum injuriamus, voluntatem ejus contemnimus, nec illius desiderio satisfacimus. Iis, qui sua tepidè peragunt, jure exprobrat Deus, quod

olim

LIB. III. PARS II. CAP. III.

olim Judæis apud Isai. c. 1. *Calendas vestras & solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta; laboravi sustinens.* Et iterum apud Malach. c. 2. *Maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum.*

Perfectio in eo consistit, ut agenda agantur bene.

Secundum motivum est, quia perfectio nostra in eo consistit, ut opera, quæ vocatio à nobis exigit, debitè & cum singulari fervore faciamus. Vocatus es ad statum religiosum? fac ea sedulò, quæ à te Regula, & statuta requirunt. Si Sacerdos Domini es; fac ea, quæ status adeò sublimis exigit, cum industriâ & spiritûs fervore. Si ad matrimonium vocatus es, ea age bene, quæ bonus maritus, bona conjux. Hoc modo persuadere nobis certò possumus res nostras optimo apud Deum esse loco, quia ea bene agimus, quæ à nobis bene vult fieri, illa verò bene à nobis vult fieri, ad quæ facienda nos vocavit. Si perfectio consisteret in sublimibus contemplationibus, continuis jejuniis, corporis castigationibus, &c. multis media ad perfectionem veniendi adempta essent, qui excusare se possent, vires ad tam ardua & extraordinaria sibi deficere; cui querelæ modò nullus esse potest locus: quod ipsum magno nobis debet esse solatio, & simul stimulo, ut toto conatu ad perfectionem & vitæ sanctitatem eluctemur, quam infinita Dei sapientia & bonitas constituit in mediis adeò facilibus.

Minimum bonum e-

Tertium motivum desumitur ab excellentia cujusque operis in gratiâ Dei facti, quæ

LIB. III. PARS. II. CAP. III.

pus quanta sit excellentia.

quæ tanta eſt, ut nullo intellectu comprehendi poſſit : ità ut minimum in gratia Dei factum opus, quia à gratiâ, ùt radice provenit, nobilius ſit & ad majorem Dei gloriam cedat, quàm omnia omnium creaturarum opera ex viribus puræ naturæ facta. Unde ſi in una lance ponerentur omnia regna, omnes dignitates, divitiæ, & omnia mundi bona; in alterâ vel minimum opus bonum v. g. expreſſio nominis JESU cum debita reverentia, recitatio devota unius *Ave*, efformatio ſigni ſanctæ Crucis, motio pedis vel digiti ex bona intentione, &c. Hæc minima opera in altum ſuſtollent lancem omnibus mundanarum rerum ponderibus oneratam. Si tanti ponderis hæ minutiæ, quanti erunt opera majora, quæ cum difficultate & labore incipiuntur, continuantur, abſolvuntur ?

Hîc breviter notandum, vix quemquam eſſe, cui non incumbat indies hoc vel illud opus neceſſariò perficere; quis enim eſt, qui non indies aliquid precum perſolvat, Divinis interſit, Sacrum audiat, vel alia faciat, quæ ſtatus & conditio exigunt, ſi non ex ſe bona, ſaltem indifferentia ? Debemus indies loqui, ire, ſtare, ſedere, comedere, dormire, &c. quis ergo hæc & ſimilia non rite obibit, ſi tantos & tam grandes colligere ex iis valeat theſauros ? nunquid conſultiſſimum eſt, ut id, quod facere neceſſariò debemus, ità faciamus, ut potiùs cedat ad Dei gloriam, quàm ad injuriam, potiùs nobis ad ſalutem, quàm in perditionem ? plùs temporis non inſumitur, ſive malè ſive bene operemur; nec aliâ re opus, quàm exiguâ curâ & atten-

tione, quæ licèt sub initium nonnihil videatur habere difficultatis, fiet tamen cum tempore levis labor,& attentio delectabilis. Operæ certè pretium est, hanc sub initium oriri solitam difficultatem subire, pro tantis quæ inde resultant bonis. Quàm sunt in suis laboribus indefessi opifices, Aurifabri, Pictores, &c. Sic & tu cogita, te aurifabrum: indiésque sis occupatus in parandâ tibi ex bonis operibus pro totâ æternitate coronâ, quam eò facies excellentiorē & splendidiorem, quò plura præmiseris in tempore ad æternitatem opera, rite & cùm debitis circumstantiis facta; quod non tantùm de operibus arduis & majoris momenti, sed etiam de minimis intelligendum est.

SECTIO I.

Quæ conditiones requirantur ad opus meritorium.

UT opus quodpiam meritorium sit, ex communi Theologorum sententiâ, requiritur, ut actus sive opus illud imperetur ab aliqua virtute; quod si non fiat, sola manet exterior operi apparentia & cortex. Deinde debet opus fieri cum debitis circumstantiis, quarum si vel una deficiat, perfectè meritorium esse opus non potest: unde illud inter Doctores axioma: *Bonum ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu.* Ex amissione digiti aut oculi, non sequitur quidem, hominem non manere hominem, est tamen homo non perfectus, quia deest membrum, quod

Ut opera sint meritoria, quid requiratur.

quod ad perfectam hominis integritatem requiritur.

Secundò. Ut opus reddatur meritorium, indispensabiliter ex Doctorum sententiâ requiritur gratia sanctificans, ùt fundamentum tantæ prærogativæ & meritorum. Sunt qui putant, gratiam sanctificantem secundùm se sufficere ad hoc, ut opus meritorium fiat, nec opus esse ut alio intermediante actu vel intentione ad deum dirigatur; cùm enim quis per gratiam sanctificantem fiat quis Dei amicus, imò filius adoptivus, omnia ejus opera, ajunt, per gratiam hanc nobilitantur, & æternæ vitæ redduntur meritoria. Alii sentiunt contrarium, docentes gratiam per se non sufficere; sed debere per actualem amoris actum opus ad Deum dirigi, & per illum absolvi, cui gratia dederat initium. Alii mediâ viâ incedunt, quorum opinio videtur probabilior, & dicunt, actus virtutum supernaturalium ut Fidei, Spei, Caritatis, &c. esse sinè actu caritatis prævio, vitæ æternæ meritoria, quia habent esse suum supernaturale æquè ac cœlestis gloria, adeóque ipsi est proportionata; actus autem virtutum acquisitarum dicunt per actum amoris ad Deum dirigi oportere. Alii adhuc in alia sunt sententiâ, quam tenent S. Thomas & S. Bonaventura, qui docent actus virtutum in gratia Dei facta æternæ vitæ non fieri meritoria, nisì vel per actualem, vel saltem virtualem amoris actum ad Deum referantur. Digna relatu sunt verba S. Bonaventuræ, quæ in hanc rem adducit in 2. Disp. 14. art. 3. 43. *Notandum est ad hoc, quod aliqua actio sit meritoria, non oportet,*

quod

quod semper quis eam actualiter referat in Deum, sed sufficit relatio habitualis; habitualem autem relationem dico, non quia habet caritatem per quam sit habilis ad referendum, sed quia in primordio operationis illius vel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam. Unde si aliquis intendat dare pro Deo centum marcas, incipit dare & cogitat de Deo in primâ marcâ, & in aliis non cogitat; nihilominus omnes dationes illæ sunt ei meritoriæ & fructuosæ; si autem opus alterius inciperet, oportet quod intentio renovaretur, ad hoc ut opus esset meritorium. Per hunc etiam modum intelligitur esse in viris Religiosis, qui in principio ex caritate devoverunt portare Religionis pondus: quidquid enim faciunt, quod ad suæ Religionis observantiam spectat, ex primâ intentione est èis meritorium ad salutem: nisì fortè, quod absit, contraria sententia superveniat, in aliis autem quæ ad Religionem non spectant, secus est, quia illa intentio non se extendit ad illa habitualiter.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. I.

An ante quodlibet opus renovanda bona intentio.

Huic sententiæ, utpote excellentium vitæ spiritualis Magistrorum magna adhibenda fides. Quæri hîc potest; quid ergo faciendum ut totius diei opera meritoria sint: antè quodlibet opus intentio renovanda? an sufficiat generalis illa de manè facta, sed de die non repetita? ad quod respondendum, quod necessariò opus cum intentione debeat habere connexionem, & ab intentione mane factâ vivificari, ità quidem, ut opus ab intentione tanquam à radice & fonte profluât, & intentio in opus ità influat, ut ab ea totum suum esse morale habeat. Ut ergo v.g. ambulare, bibere, loqui, &c. sit meritoriũ, non

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. II.

non debet fieri ex recreatione & joci gratiâ, ſed ex impulſu & motivo intentionis; unde ante hæc & ſimilia opera, ſi debeant eſſe meritoria, debet ſemper intentio renovari. Huic quidem doctrinæ adverſantur duæ priores ſententiæ paulò antè relatæ, ſed contraria tutior atque adeò multò meliùs erit, ſe accommodare in tanti momenti negotio, in quo de infinitis theſauris agitur, illi ſententiæ, quæ certior eſt.

Sublimis intentio, quam operibus præfigere poſſumus.

Tertiò. Opera noſtra meritoria efficere poſſumus per duos admodum ſublimes operandi modos, quorum Primus eſt, ut nos velut inſtrumenta Divinæ Majeſtatis manibus, ejúſq; voluntati totos committamus, ut in nobis, & per nos, & nobiſcum operetur, quod ſibi placitum fuerit. Secundus, ut Chriſto qui in nobis, ùt in ſuis membris eſt, nos ſimiliter totos cum omnibus noſtris actionibus conſecremus, humiliter petentes, ut iis utatur ad ſuum beneplacitum, & ad gloriam & honorem æterni Patris ſui: ſicut Chriſtus ſuâ humanitate uſus eſt non ſolùm in terris, ſed etiamnum in æternitate utitur ad continuam gloriæ Patris ſui cœleſtis promotionem; ſic & quamlibet conjunctionem, quam nobiſcum habet, eò dirigit, ut nobis tanquam ſuis membris utatur ad ejuſdem Patris ſui majorem laudem & gloriam.

SECTIO II.

Quid faciendum, antequam opus quodpiam inchoemus.

Sciendum eſt, ait S. Greg. Lib. 1. moral. cap. 19. *quòd bona noſtra tribus modis hoſtis inſequitur;*

quitur ; ut videlicet hoc, quod rectum coram hominibus agitur, in interni Judicis conspectu vitietur. Hæc quidem Sanctus vir loquitur de operibus ex se bonis : interim ad ea etiam opera, quæ nec mala nec bona sunt, extendi possunt. *Aliquando námque*, pergit S. Gregor. *in bono opere intentionem polluit, ut omne quod in actione sequitur, eò purum mundúmque non exeat, quo hoc ab origine perturbat.* Statim ergo sub initium actionis eò collimat diaboli astutia, ut sinè omni intentione ex sola consuetudine opus perficiamus : scit enim optimè nequam ille spiritus ex hujus defectu nec Deo gratum, nec homini proficere ad salutem : conatur itaque mentem distrahere, oculos grato quodam objecto pascere, memoriam, imaginationem, sensus & cogitationes itâ seducere, ut ad operis pretium & excellentiam non reflectant. Si id non succedat, conatur omni studio, ut efficiat intentionem minùs puram, per vanam gloriam, lucrum temporale, vel aliud proprium commodum; si & hoc non succedat, laborat, ut opera nostra saltem faciamus non ex optima intentione, sed ut intercurrat multùm negligentiæ & teporis.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. II.

Defectus bonæ intentionis, & distractiones vitiant opus sub initiũ.

Huic infensissimo nostro hosti in ejusmodi præliis generosè obviandum est, animúsque præmuniendus per salubres cogitationes, recogitando, opus quod præ manibus habemus Deo singulari futurum honori, nobis utilitati, Deíque voluntatem esse, ut toto in illud studio seclusis omnibus aliis cogitationibus incumbamus; si animus his & similibus cogitationibus occupatus sit, ad rem ipsam

Quomodo illis obviandum.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. II.

ipſam veniendum. Ante opus intentio præmittenda non quælibet, ſed optima & maxime heroica, quò enim purior & excellentior intentio, eo gratius erit Deo opus. Attendendum præcipuè, ne intentionis factæ puritas per aſtutiam corruptæ naturæ noſtræ polluatur: putamus ſœpe nos operari ex bona intentione, ſed proprio commodo intentio infecta eſt. *Conveniat unuſquiſque ſeipſum*, monet S. Hierony. adverſus Luciferian. *& in omni vitâ inveniet, quàm rarum ſit fidelem animã inveniri, ut nihil ob gloriæ commoditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat: difficile eſt Deo tantùm judice eſſe contentum.*

Quid ſub ipſo opere faciendum.

ALiquando intentionem boni operis, pergit S. Greg. Loc. cit. *vitiare non prævalet, ſed in ipſa actione ſe, quaſi in itinere opponit, ut cum per propoſitum mentis ſecurior quiſque egreditur, ſubjuncto latenter vitio, quaſi ex inſidiis, perimatur.* Has diaboli fraudes expertus eſt S. David, ùt lamentatur pſ. 141. *In via hac, qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi.* Si intentionem malignus ſpiritus per adhibitas fraudes intentionem noſtram vitiare non potuerit, ad occultos, quos ſub ipſo ſtruit opere, dolos ſe convertit, & eò rem deducit, ut, niſi ſedulò vigilemus, meritum operis per vanam gloriam nobis ſuffuretur. *Sæpe enim*, ait S. Greg. loc. cit. *bono opere, dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, quæ quamvis quæſita non fuerat, tamen oblata delectat.* *Sicut pro neceſſitate quidem*, idem ait Lib. ult. moral. cap. ult. *cibus ſumitur, ſed in ipſo eſſe, dum fur-*

Sub bono opere vitanda vana gloria.

tim

tim gula subrepit, edendi delectatio permiscetur; *unde plerúmque contingit, ut refectionem corporis, quam salutis causâ cœpimus, causâ voluptatis expleamus.* Si hoc modo turbare opus non possit, injicit omnis generis distractiones, tædia, tristitiam, impatientiam, & ità seducit, ut citò citiùs opus absolvamus, ut molestiis prætactis liberemur.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. II.

Quomodo illa sit vitanda.

Ne igitur sub opere vanâ gloriâ seducaris, irretorto ad Deum oculo respiciendum est, qui solus remunerabitur bona, & castigabit opera mala; laudent vel contemnant homines, quantùm volent, felicem vel infelicem per hoc te non efficient: sola Dei gratia vel disgratia est, quæ nos vel exaltat vel deprimit. Sufficere nobis debet, quod Deus sciat, quid boni agamus: Unde ad hominem æquè minùs respici debet, ac si homo in rerum natura nullus esset.

Soli præsenti bono operi intendendũ, ut bene fiat.

Ne distractiones opus vitient, animus recolligendus, ut solùm præsenti opere se occupet. Quare olim Romanis Sacrificulis in ministerio suo acclamabatur: *Hoc age.* q. d. dum hoc agis, cætera linque, uni huic tuo ministerio intentus. Memoriæ, intellectui, voluntati nostræ identidem sub opere inclamandum: *Hoc age.* & ità constringenda, ne ad alia exteriora opera se effundant, & si quid aliud se insinuet, continuo repellendum, cùm à Deo, quod præter id, quod præ manibus habemus, incidit, esse non possit, qui vult ut opus præsens, cum omni attentione & diligentiâ pro ipsius gloriâ exequamur. Unde monet Christus Luc. 17. *Attendite vobis, videte vosmetipsos, videte, vigilate.* Sed

LIB. III. PARS II. CAP. III. SEC. II.

prô dolor! infirmitas nostra tanta est, ut parum præsentes sint intellectus, memoria, voluntas, si quid pro gloriâ Dei agendum; afficimur in bonis tædio, de alio negotio circumspicimus, sperantes, nos in eo inventuros quod delectet: sub oratione cogitamus de studio, sub studiis de recreatione, sub recreatione de alio extravaganti, súntque ità cogitationes nostræ affixæ rei nondum præsenti, ut futura contingentia attentionem præsentibus subripiant, occupéntque vivaciùs & tenaciùs animum futura, quàm præsentia; quæ certè palpabilis illusio est. Felicitas memoriæ in hoc consistit, ut Dei, & eorum, quæ Deus à nobis requirit, in præsenti reminiscatur & in iis ruminandis occupetur: Intellectûs felicitas, ut cogitationes ad Deum dirigat, & attendat, ut benefiat, quod Deus fieri vult: Voluntatis felicitas, ut velit, quæ vult Deus, se cum eo uniat, & mediante hac unione eum possideat, quæ omnia debitè fieri non possunt, nisi opus præsens bene & attentè agatur. Excludenda ergo penitus est cogitatio de futuris, omnísque in suavi Dei Providentiâ fiducia ponenda; aderit illa suo tempore, nec deferet eum, qui ex amore Dei animo ejecit, quod impedire poterat, quo minùs gratum Deo opus redderetur.

Non reflectendum sub opere præsenti, ad actiones futuras.

Monuit Christus Dominus Apostolos & Martyres, ne ante tempus solliciti essent, quid in synagogis, coram Regibus, & Tyrannis loquerentur; *Dabitur enim vobis*, ait, *in illâ horâ quid loquamini.* Dicit: *In illâ horâ*; non diu antè, non citiùs. Idem intelligendum de actionibus, quibus nos occupamur, nec reflecten-

flectendū ad futuras, firmitérq; credendum, quod Deus ad actiones illas, quas modò animo ejicimus, suo tempore obeundas, daturus sit nobis gratias abundantes, quas nobis ante opus promittere non possumus; ad quid enim essent utiles, si ante tempus darentur? gratiæ tantùm dantur ad opus præsens, non futurum, bene faciendum; ex quo capite similes gratiæ vocantur gratiæ actuales. Martyres ante martyrium, ùt ex historiis liquet, erant timidi & debiles; sed adveniente horâ passionis, erant instar leonum, fortes in prælio, ridebántque ad exquisitissima tormenta, ad cruces, ad ignes, ad ossium confractiones &c. Quia illâ horâ ditabantur copiosè actualibus gratiis, quibus ante passionem carebant; eo enim tempore gratiæ inutiles fuissent.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SEC. II.

Ut teporem, impatientiam, & tædia, sub operibus oriri solita, vincamus, sœpe intentio prima renovanda, & quidquid aggredimur, magna animi promptitudine aggrediendum. Tristari, lamentari, tædere diabolo cum suis asseclis convenit; sed iis, quibus ob virtutes constanter exercitas Cœlum paratum est, quódque certò eos manet; gaudere & exultare debent. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Ps. 104.

Intentio sub bonis operibus sæpe renovanda.

Quid post factum opus agendum.

ALiquando Diabolus, pergit S. Greg. L. c. *nec intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in finē actionis illaqueat.* Hi laquei Davidem non latuerunt; unde conqueritur ps. 55. *Ipsi calcaneum meum observabunt.*

LIB. III. PARS II. CAP. III. SECT. II.

Quibus modis quærat bonum opus, postquam factum est, Diabolus vitiare.

bunt. Quia enim, ùt hunc locum explicat S. Greg. L. c. *in calcaneo finis est corporis, quid per hunc nisi terminus signatur actionis.* Ut ergo diabolus actionem in fine merito fraudet, tres tentat insultus. *Primò*, ingerit menti inordinatum & vanum de bono opere gaudium, ex quo resultat nostrî æstimatio, quâ gloriam nobis attribuimus; imò non raro præsumptuosa ea subit cogitatio: *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Deut. 3. *Secundò*, conatur ad vanam nos pertrahere jactantiam, ut ubique divulgemus opus, quod credimus benefactum. *Tertiò*, tentat persuadere, ut in posterum quiescamus, satìs jam laboratum esse, sat multos in cœlis thesauros comparatos, loco securo jam omnia posita, nec quidquam periculi ab ullo imminere. *Primus* vani gaudii insultus ut frangatur, eliciendus vivæ Fidei actus, certóque credendum, omnia, quæ bene agimus, procedere à gratiâ & auxilio Dei cooperante, dicendúmq; cum Davide ps. 117. *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me.* Gratiæ Deo pro impensâ ope agendæ, omnísque ei gloria transcribenda.

Quomodo contra illum pugnandum.

Insultum secundum frangemus, si opus, quod benefecimus, occultemus; quamdiu occultatur, remanet in securitate; periculum subit, si manifestetur: si sinè tuâ culpâ propaletur & lauderis, cogita, quanta insit hominum laudibus vanitas, qui sœpe laudant, quod esset contemnendum: ignorantia illorum est, quod operantem laudent, nesciunt enim, quanta sit hominum in rebus bene agendis sinè Dei auxilio infirmitas: æquum certè

certè de re judicium hæ talpæ ferre non valent, quia quod in opere bonum est, internum est, adeóque oculos fugit; de nullo autem, quod videri nequit, rectè homo judicabit. Ut tertius eludatur insultus, & ne facto opere senescamus, revocandum in mentem est exemplum S. Pauli, qui de se ità scribit ad Philip. 3. *Fratres ego arbitror me non comprehendisse; unum autem, quæ retrò sunt obliviscens, ad ea verò, quæ sunt priora extendens me ipsum ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis.* Comparat se sanctus Apostolus in his verbis currentibus in stadio ad bravium; hi singula totius corporis membra aptant cursui, nunquam respiciunt ad spatium quod emensi sunt; sed anteriora spectant; nec quiescunt, donec ad locum, in quo bravium eos exspectat, pervenerint. Sic currere debent, quibus curæ est negotium grande salutis. *Nunquam justus*, ait S. Bernard. Epist. 253. *arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit: satìs est, sed semper esurit,* sititque justitiam. *Tria sunt hominum genera*, ait S. Aug. de novo Cant. c. 4. tom. 9. *quæ Deus odit, Remanentem, Retrocedentem, Aberrantem. O malum retrospicere! Uxor enim Loth, quæ liberata est à Sodomitis, contra præceptum retrospexit, quod evaserat, perdidit; nec immeritò in statuam salis repente conversa est, ut fatuos suo etiam exemplo condiret. In salem*, ait idem alio loco de Verb. Domini serm. 29. *conversa est, ut prudentes condiret exemplo. Memores estote, uxoris Loth*, monet Redemptor noster Luc. 17. q. d. Nolite respicere retrò, ne idem vobis eveniat, quod uxori Loth.

LIB. III. PARS II. CAP. III. SEC. II.

CAPUT IV.

De bonâ intentione, & quanti ea momenti.

Opera minima, ex se indifferentia, bona intentio facit meritoria.

Ex sententiâ sanctorum Patrum bona Intentio operum nostrorum est anima, ex qua suum esse, pretium & dignitatem hauriunt; ità quidem ut opus sit vel maxime, vel parum, vel nihil meritorium, secundùm qualitatem & intensionem intentionis. Opera in speciem maxima, sinè bonâ intentione nulla sunt; opera minima cum intentione bonâ, maxima. Quid vilius haustu aquæ frigidæ? & tamen de eo ait Christus, Luc. 10. *Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Cum brutis nobis commune est, comedere, dormire, bibere &c. Adeóque in speciem hæc sunt abjecta opera; sed ea ante thronum Divinitatis statuit Intentio, reddítque æternæ vitæ meritoria. *Animus est*, ait Senec. Lib. 1. de Benef. cap. 6. *qui parva extollit, sordida illustrat, magna & in pretio habita dehonestat.*

Lucerna corporis tui est oculus tuus, ait Christus Matt. 6. *si igitur oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Quibus verbis, ùt notant Interpretes, significare Redemptor noster voluit, quantæ sit efficaciæ, vel ad bonum vel ad malum Intentio. Sicut oculus corporis membra in actionibus regit, sic & dirigit opera nostra Intentio. Oculus simplex est Intentio bona, oculus nequam Intentio mala. Ex oculorum qualitate corporis sanitatem vel infirmitatem colligi posse, docet Hipocrates Lib. 6. Epidem. sect. 4.

sic

ſic & metiri operum noſtrorum valorem poſſumus ex qualitate intentionis. Unde Sponſus in Canticis volens Sponſæ ſuæ pulchritudinem extollere Cant. 1. laudat ejus oculos, id eſt, intentionem: *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum*: comparat ſuæ Sponſæ oculos, oculis columbarum ob tres cauſas; ùt notat Alphonſus Oronzæus in hunc locum. *Primò*; quia olim, ùt aliqui tradunt, columbæ pro ſacrificio oblatæ, oculi à ſacerdote luſtrabantur; ſi inveniebantur clari & puri, tota columba, ùt pulchra, ſacrificio deſtinabatur. *Secundò*; quia columba Symbolum eſt ſimplicitatis, puritatis, & amoris, quæ tria ſimiliter in pura intentione inveniuntur. *Tertiò*, quia vox hebræa, quæ ſignificat columbam, à tali verbo derivata eſt, quod idem ſignificat ac rapere; unde aliqui vertunt: *Oculi tui rapientes, deprædantes, vim inferentes*. q. d. Sponſus: Chariſſima mea dum oculos tuos voco, oculos columbarum, intelligo per hos operum tuorum candidam ſimplicitatem, & intentionem, qua me ad te trahis, cor meum deprædaris, & affectui meo vim infers.

Qualis eſt intentio, tale eſt & opus.

S. Greg. lib. moral. 28. cap. 6. explicans illa Jobi verba cap. 38. *Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt*; maximam docet eſſe bonæ Intentionis utilitatem: *Baſes*, ait, *uniuscujuſque animæ ſunt intentiones ſuæ; nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur, ità vita noſtra in virtutibus, virtutes autem in intimâ intentione ſubſiſtunt*. Et paulò poſt: *Non ergo penſandum eſt, baſes quid ſuſtinent; ſed ubi ſuſtinentur; quia profectò humana corda divinitus per-*

scrutantur, non solùm, quid faciunt, sed quid in operibus quærunt. Ejusdem sententiæ ante S. Gregorium fuit S. Aug. præfat. in psalm. 31. *Bonum opus intentio facit: non valde attendas, quid homo faciat; sed quid, cum facit, aspiciat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat.*

SECTIO I.

De diversitate intentionum quæ operi præmitti possunt.

Triplicis generis sunt Intentiones.

POssunt Intentiones bonæ esse in triplici differentia. Prima vocari potest terrena, & est, quando quis v. g. orat, jejunat, eleemosynam largitur, ut Deus det bonum aliquot temporale. v. g. Sanitatem, felix iter, felicem litis successum, &c. Hæ intentiones bonæ sunt, si cum plenâ resignatione Deo rem committamus: quia tamen pro objecto habent merè terrena, sunt infimæ. Secunda est cœlestis, qua quæruntur bona cœlestia, æterna salus, spirituales gratiæ, ut dum v. g. jejunamus, ut remissionem peccatorum obtineamus, Justitiæ Divinæ satisfaciamus, ut hanc vel illam tentationem superemus, &c. Hæ intentiones prioribus meliores sunt, quia respiciunt bonum excellentius. Tertia eáque præstantissima est Divina, quæ non respicit quod terrenum, nec quod cœleste; sed purè Deum, ejus amorem, honorem, & voluntatis ipsius adimpletionem. Primi generis intentiones sunt quodammodo cupreæ; secundi, argenteæ; tertii, aureæ. Quo puriùs & simpliciùs homo cũ Deo agit, quò minùs in ejus servitio suum proprium commodum quærit, eò magìs accrescit lucrum,

cò-

eòq; majorem potest exspectare remunerationem. Unde Christus monebat S. Catharinam Senensem, ùt in ejus vitâ legitur, ut de illo semper cogitaret, omnia operaretur ad ejus gloriam, eámque semper & ubique quæreret; de cætero omnia illi committeret. Ego, ajebat, te ducam, defendam, animabo, perficiam, de hostibus tuis triumphare te faciam, & tandem post multorum meritorum cumulum, te ad me transferam.

Optima intentio in quibus consistat.

Hæc ultima & optima Intentio potissimùm consistit in tribus, scilicet, in amore Dei, promotione ejus gloriæ, & voluntatis illius adimpletione: Si ad hæc tria vel ad unum ex istis intentiones nostras dirigamus, certi esse possumus, quòd Deum in veritate quæramus, synceré cum eo agamus, quódque opera nostra eidem maximè placitura sint. Hæc intentio hoc vel simili modo fieri potest: Faciam hoc opus Domine Deus meus ex amore tuî; scis quòd per hoc nihil aliud quæram, quàm ut per hoc tibi placeam. Unicè desidero, ut tantùm per hoc glorificeris, quantùm, te glorificant, glorificârunt, vel in æternum glorificabunt omnes creaturæ in Cœlo vel in terra.

Interdum sinè ullâ præviâ intentione opus totum Deo reconsignandum, cum adjunctâ petitione, ut ille omnia in eo & circa illud disponat & ordinet, sicut ipsi maximè placet. Vel operari possumus eum in finem, ut liberemus animam ex purgatorio, quæ liberationi proxima est, ut citò liberata nostrî loco Deũ laudet, glorificet, & voluntatem ejus adimpleat pro nobis, qui adeò perfectè in

LIB. III. PARS II. CAP. IV. SECT. I.

Intentio admodum sublimis, quomodo ante quodlibet opus facienda.

terris hæc præstare nequimus, ùt vellemus.

Has jam dictas intentiones longè superant, súntque sublimissimæ illæ, quas Deus ipse habet, dum nobiscum ad hoc vel illud opus ponendum concurrit. Pro quo sciendum, quod necessariò Deus ad omne opus quod agimus, concurrere debeat; creaturæ enim, ùt causæ secundæ, sinè primâ agere non possunt. Hic concursus duplex est, naturalis & supernaturalis; naturalis, per quem Deus concurrit v. g. cum Sole, Luna, stellis, animalibus, plantis, &c. ad producendos suos effectus. Supernaturalis est, si Deus, ùt causa prima gratiæ, nobiscum ad hoc vel illud virtutis opus exercendum concurrat per gratias actuales, quas nobis Redemptor noster amarissimâ suâ passione & morte promeritus est. Si igitur nobiscum concurrat ad operationes sive naturales sive supernaturales eliciendas, certum est, quòd in utrisque sublimissimam sibi Deus præfixerit intentionem, cùm enim aliam intentionem habere non possit, nisi eam, quæ suam decet Majestatem, sic sequitur omnes illius intentiones infinitè puras, perfectas, & sanctas esse. Si quæras, quales tandem hæ intentiones sint? Respondeo; parum referre, idipsum scire, cùm enim sciamus Divinas esse, hoc ipso scimus esse perfectissimas: sunt tamē ordinariè triplices: ad promovendā suam gloriam, ad eliciendum actum amoris, ad implendam suam voluntatē. Ut igitur sublimissimam, & planèDivinam operibus nostris intentionem præmittamus, ante quodlibet opus hæc vel similia corde vel ore promenda: Domine

Deus

Deus meus hoc opus perficiã eo fine, ad quem tu mecum idipsum operaturus es: Tu quæris in eo tuam gloriam, tuî amorem; & tuæ voluntatis adimpletionem; & hic ipse meus est finis, quem in hoc opere intendo; Tu da gratiam, ut ità perfectè agam, ut agere cupio, & Tu dignus es. Hac intentione si utamur, non possunt non maximè meritoriá reddi omnia opera nostra sive parva sive magna.

SECTIO II.

Alia bona intentio, consistens in eo, quòd opera nostra operibus Christi uniamus.

Opera nostra operibus Christi unienda.

FIT hæc unio, si sub opere actuale habeamus desiderium & intimum affectum, ut opera nostra vilia, & contemptibilia cum operibus Christi, quæ à summo usque ad infimum infiniti sunt valoris, uniantur; deinde Deum Patrem & Filium instanter oremus ut in hanc unionem consentiant. Et quia per hos similésque affectus merita Christi speciali modo nobis appropriamus, illiúsque sanguine conspergimus; hinc etiam modo speciali, nostra opera Christi operibus conjungimus, per quam unionem mirum in modum decorantur & summo in pretio habentur. Certum quidem est, quòd per illam generalem conjunctionem, quam opera cujuscunque justi habent cum operibus Christi absque speciali etiam intentione, valde excellentia sint, per hanc tamen modò dictam intimiorem & specialem unionem longè fiunt præstantiora; non secus, ac, si quis in liquefactum aurum manum immittat, manum to-

tam

tam auream extrahit. Hanc intentionem docuit Christus Beatam Gertrudem, ùt in ejus vitâ legere est, Lib. 4. c. 16. quando eidem apparuit stipâtus Joanne Evangelistâ; qui scripturus calamum intingebat in atramentum, quod manibus gestabat, scribebátque atris characteribus; paulò post, calamum intingens Christi vulneribus rubros formabat Characteres; per quam visionem Christus sanctæ Virgini significabat, per nigros characteres intelligi opera ordinaria, quæ ab animâ devota peragi solent; per rubros verò ea opera, quæ in unione suæ passionis & mortis fiunt, monebátque Christus Dominus, ut tam illa quàm reliquæ sorores omnia jejunia, vigilias, labores, molestias suis unirent jejuniis, vigiliis, laboribus, molestiis; quæ ille ad Cœlestis Patris sui gloriam & humani generis salutem in terris positus subiisset & pertulisset. Hoc ergo præstantissimo ad perfectionem consequendam medio solicitè utamur; cogitationes nostras cogitationibus Christi, verba verbis, somnum somno, vigilias vigiliis &c. uniamus, ut hoc modo ex vili & abjecto suo, quod habent, esse, ad sublimem dignitatem & pretium illa evehamus.

Mandavit olim Exod. 20. Deus erigi sibi altare de terrâ & in eo offerri sacrificia: per hoc Altare intelligunt S. Gregor. Beda, Glossa ordinar. & alii Christum Dominum, in quo sacrificia nostra æterno Patri offerre debemus; in quo altari victimæ & oblationes nostræ ponuntur, cùm in unione operum Christi opera nostra Deo Patri offerimus, quæ

sub

ſub hac unione non poſſunt non ipſi grata eſſe. *Victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo.* Iſai. 56.

Ex qua unione opera noſtra Deo fiunt gratiora.

Patriarcha Jacob Geneſ. 27. ex inſtinctu matris odoriferas ſenioris fratris ſui veſtes induens, accedebat ad lectum Patris ſui Iſaac: bonus Senex ob caligantes oculos non valens diſcernere, quis filius eſſet, an primò vel ſecundò genitus; odorans veſtimentorum fragrantiam, ſpiritu exultans præſenti; ſub alieno habitu, dabat Iſaac benedictionem, dicens. *Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus; det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini, eſto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ.*

Si & nos piæ matris Eccleſiæ admonitionem ſequamur, & meritis primogeniti fratris noſtri Chriſti Domini mediante prædictâ intentione, & unione operum noſtrorum cum Chriſti operibus nos veſtiamus, odorabit cœleſtis Pater virtutum unigeniti Filii ſui fragrantiam, v. g. fragrantiam perfectiſſimæ obedientiæ, qua Patri obedivit uſque ad mortem, fragrantiam zeli, quo Patris honorem quæſivit; fragrantiam amoris, quo filius in humanum genus exarſit &c. Dicétque nobis in ſpiritûs exultatione, ab imperfectionibus noſtris oculos avertens: jam adverto dilectiſſimi Filii mei odorem, quem in vitâ & morte, mihi ad honorem, & homini ad ſalutem de ſe ſparſit; atque ità intuitu ſuaviſſimi hujus odoris dabit nobis copioſam tam temporalium, quàm ſpiritualium bonorum benedictionem, faciet nos in cœleſti

LIB. III. PARS II. CAP. IV. SEC. II.

gloriâ ſublimiori conſedere loco præ fratribus noſtris, aliis hominibus, qui hac ſe veſte in vita non contexerunt. Cum vice quadam S. Gerdrudis, ùt in ejus vita Lib. 3. cap. 31. legitur, quædam opera exerceret, eáque per Filium æterno Patri ad gloriam offerret, eidem revelabatur, quòd omne illud, quod hoc modo Deo offerretur, ipſi gratiſſimum eſſet, ſimúlque declarabatur, quòd, ſicut ea quæ per rubrum vel viride vitrum aſpicimus, rubra vel viridia apparent; ſic & ea, quæ in unione operum Chriſti Patri Cœleſti offerimus, plurimam participent ex operibus Chriſti excellentiam.

Quid circa bonas intentiones obſervandum.

Hi aliíque, de quibus paulò antè, intentionum modi, ut fructuosè inſtituantur, debent *Primò*, tempore matutino offerri Domino Deo omnia opera in communi, deinde in particulari, maximè opera præcipua v. g. Sacrum, Orationes, ſtudium, comeſtio, recreatio &c. *Secundò*, intentio ante opera longiuſculè duratura, renovanda eſt. *Tertiò*, renovari eandem convenit breviſſimè tamen omni horâ, animúſque nonnihil recolligendus, reflectendum obiter ad præterita, dolendum de erroribus commiſſis, de bonis gratiæ agendæ, deinde in virtute Intentionis manè factæ, de novo omnia ſequentis horæ opera peragenda.

CAPUT V.

Religiosus accuratè debet servare sui Ordinis Regulam

Amor in Christum, Religiosum ad Regularum observantiam movere debet.

EAdem motiva, quæ amantem excitant, ut Amato exhibeat, quidquid tandem honoris, obsequiorum & officiorum potest; eadem & Religiosum excitare debent, ut Regulam suam, juxta quam Professionem emisit, ad amussim servet. Non una quidem causa est, quæ ad hoc ipsum obligat, sed præcipua & efficacissima est, fervens in Deum amor; cum constet sufficienter Religioso maximum se Deo, per accuratam Regularum suarum observantiam, obsequium præstare. *Qui timent Dominum*, ait Eccles. cap. 2. *replebuntur lege ipsius*, vel, ùt alii legunt apud Vatabl. *plenam legi operam navabunt*. Vel, ùt iterum alii. *Cura disciplinæ dilectio est, & dilectio custodia legum illius est.* Hæc custodia & cura debet esse prompta, integra, ex corde optimo, non coacta. Quo minor obligatio est, quam mandans operi mandato adjungit, eò laudabilior voluntas ejus est, qui imperata promptè exequitur; per hoc enim ostendit summopere desiderare se, mandanti placere, dum adeò promptè id præstat, ad quod non adeò strictè obligatus erat. Ad Regulas sui Ordinis observandas ordinariè Religiosus sub gravi peccato, & sæpe ne veniali quidem, adstrictus est; unde si eas accuratè servet, manifestum præbet sui amoris in Deum argumentum. Filius bene educatus non exspe-

spectat, donec Parens hoc vel illud sub gravi pœnâ mandet; sed cùm primùm adverterit opus Patri placere, præsto est, illúdque cum magnâ animi promptitudine exequitur.

Sinè observantiâ Regularum, nemo dici potest Religiosus.

Secundum motivum, quod ad Regularem observantiam excitare Religiosum debet, est vitæ sanctitas & perfectio, quæ dependet plurimùm ab accuratâ Regulæ observantiâ. Homo tum est verus homo, si secundùm leges naturæ vivat; si præter has assumat, servétque præcepta Dei & Ecclesiæ, fit homo Christianus: sic & Religiosus, tum fit verè Religiosus, si servet Regulas, quas Ordo, quem profitetur, præscribit. Ex hoc capite vocantur, qui sub certâ Regulâ vivunt, Regulares; id est, homines qui secundùm certam Regulam, vitam morésque dirigunt & gubernant. Unicuique Religioso Deus juxta statum suas dedit Regulas, ùt aptissima & simul efficacia media eum finem assequendi, qui Ordini, ad quem vocatus est, specialiter proprius & præstitutus est; sinè suâ Regulâ hunc finem non assequetur, ordinis officia debitè non obibit, & Deum honore, quem ab ipso exigit, maximâ ex parte privabit; tam parum enim possibile est sinè congruentibus mediis fini proportionatis finem assequi, quàm parùm possibile est, ex uno loco ad alium pergere per viam, quæ ad locum, quò tendimus, non perducit. Nec unquam Religiosus in quibuscunque tandem operibus se exerceat, perfectionem sui statûs acquiret, nisi observando Regulam, ad quam omnes suas actiones & verba, velut ad amussim dirigat & ordinet. Licèt per opera bona

Sinè hac perfectionem non assequentur.

con-

contra Regulam facta, aliis interdum possit prodesse, iísque esse causa salutis; non vult tamen Deus, ut ille pro suâ personâ hanc viam teneat; sed vult, ut vitam & actiones secundùm Regulam, ad quam ipsum vocavit, componat. De similibus operibus, aliis quidem utilibus, sed quæ sunt contra Regulam, dici potest, quod olim S. Augustinus de operibus Gentilium: *Magni passus, sed extra viam.*

SECTIO UNICA.

Solvuntur quædam objectiones, quæ contra Regulæ observantiam moveri possent.

PRima quorundam contra ea, quæ modò dicta sunt, objectio est. Quod vota concernit & materiam alicujus momenti, extra omne dubium magni refert Regulas exactè servare; quod minora concernit, operæ pretium non erit se ratione illorum multùm affligere, possunt hæc, vel negligi vel observari sinè magno vitæ spiritualis detrimento, cùm in his perfectio non consistat. Respondetur; periculosiùs vix quidquam in Communitatem religiosam irrepere posse, quàm existimare minimarum rerum observantiam parvi, vel nihili faciendam; posse sine hac ad perfectionem veniri; futurum tandem phantastam qui in his studium poneret. Hoc, inquam, sentire, valde periculosum & perniciosum est; ex hoc enim ut pessimâ radice pessimi pullulant fructus; ex hoc paula-

LIB. III. PARS II. CAP. V. SECTIO UNICA.

Ex neglectâ observantiâ Regularum quanta mala, & quare observanda.

tim fervor intepescit, deficit tã in- quàm externa mortificatio, animus dissipatur, cor distrahitur, in exteriora effunditur, sensualibus frœna laxantur; verbo, omnia in pejus abeunt, vitáque ducitur religioso nomine indigna. Constanter igitur asseritur, nullam in nulla Religione Regulam esse parvam, vel exigui momentî; sed omnes magni æstimandas. *Primò*, quia veniunt à Deo inspirante, à quo ob infinitam ejusdem Majestatem nihil parvi æstimandum, provenire potest. *Secundò*, quia Fundatori multo labore, orationibus, vigiliis, jejuniis, &c. steterunt. *Tertiò*, quia optima sunt & aptissima media, ad consequendam cujusque statui convenientem perfectionem. Et quomodo parvum vel futile dici potest, per quod in hac vitâ acquiritur tranquillitas conscientiæ, magni meritorum thesauri, & magnum gloriæ in Cœlis incrementum? Sinè cujus econtra observantiâ pax animi turbatur, peccatis venialibus anima fœdatur, gravissimásque purgatorii pœnas quis promeretur? &c. Qui verè amat, nunquam dicit: Res hæc minimi momenti est: timet enim magìs minimam Amati offensam, quàm mortem ipsam.

Præterea maximi Regularum observantia æstimanda est, quia earum transgressio magnorum periculorum causa, per quæ non semel tota Communitas in confusionem pertracta est; dum enim una Regula non observatur, fit transitus ad aliam, ex hac in tertiam, crescitque ex iteratis tot vicibus animus majora tentandi, *Certissimum est*, ait S. Anselm. Epist. 6, ad Monach. Cisterc. *quod*

expe-

experimento didicimus; quia in Monasterio, ubi minima custodiuntur, ibi rigor Monachorum inviolabilis manet; ibi pax inter Fratres: ubi verò minimi excessus negliguntur, ibi totus ordo paulatim dissipatur & destruitur.

LIB. III. PARS II. CAP. V. SECTIO UNICA.

Certè inexcusabilis Religiosus est, qui minima hæc negligit, & per horum neglectum & se & Ordinem suum tantò periculo exponit. Quam quæsò de Regula sua non rite observatâ adferet excusationem? fortè hanc? Res levioris momenti sunt, quæ à Regula vel præcipiuntur, vel prohibentur; eas transgredi, vel non exequi parvi interest. Sed hæc ipsa excusatio arguit te, & pœnâ dignum, si Regulas non serves, declarat; si enim res leves sunt quæ præcipiuntur, eò faciliori labore servantur; si res forent, quæ magno labore & sudore comparandæ, posset esse excusationi aliqualis locus, modò nullus. Si gloriareris quod amicum tuum intimè ames, eidem interim maximâ necessitate presso, nè obolum, ad repetitas etiam instantias, licèt facillimè posses, pro sublevamine porrigeres; essétne hoc amoris indicium? essétne rationi conforme in hoc casu respondere Amico: Res hæc, qualis obolus est, nullius est momenti, ideo nolo tibi dare? sed ob hanc ipsam rationem dare deberes promptiùs; cœteroquin manifestè prodis, quòd amor tuus sit vanus, consistátque in fucatis & inanibus verbis.

Ob materiæ levitatem non sunt contemnendæ Regulæ.

Objicitur secundò: Si tanta Regularum observantia in Ordine religioso necessaria sit, erit potissimum necessaria Novitiis & Tyronibus; iis, qui per plures annos pondus

Non solùm Juniores & seniores ad Re-

*gulas te-
nentur.*

diei & æstûs portârunt, liberior nonnihil vita & aer congruunt; & sinè culpâ nonnihil respirare licebit iis, qui splendido admoti officio vel præstanti doctrinâ insignes sunt; non ità hi, ùt Novitii inter minutiarum regularium angustias constringendi. Ità est; decet omnino, ut his, qui viribus deficiunt, onus, quoad labores corporales & onera externa allevietur; sed eximi eos à communi Regularum observantiâ & virtutum exercitio nec licet, nec decet: & vel ex hoc ipso capite, quia senes sunt, etiam esse deberent excellentiores in observandis regularibus, & alios, ùt ætate, ità humilitate, patientiâ, cæterísque virtutibus superare. Quò diutius quis in Ordine est, eò in virtutibus debet esse excellentior; quia plures, quàm Juniores, recepit à Deo gratias & auxilia, & se diutius in Oratione, Confessione, Communione aliisque virtutum operibus exercuit; si hoc factum non sit, ad quid est in Religione? ad quid alterius locum occupat? Res certè miseranda est, Religiosum sœpe inveniri, numerantem multos annos conversionis, cùm sit exiguus vel etiam nullus fructus emendationis. Res indigna nimis, quòd cùm maxima reliquerimus, minutiis & quisquiliis ità animum in Religione affigamus; ut, quæ ad animam spectant maxima, non curemus. Apposité in hanc rem S. Cæsarius: *Propter amorem Domini nostri ad relinquendos dulces affectus & cara pignora fortissimi sumus, jucundissimos piissimorum vultus Parentum, quasi odissemus, fugimus; bellum quodammodo pietati indiximus, & nunc ad declinandas negligentias, ad ex-*

pugnanda

pugnanda levissima vitia infirmi & desides sumus. In eundem ferme modum S.Eucherius hom. 9. ad Monachos. *Videte*, ait, *vocationem vestram Fratres; venire ad Religionem summa perfectio est; non perfectè vivere in eremo summa damnatio est: quid prodest, si in loco quies & silentium sit, & in habitatoribus vitiorum tumultus, & colluctatio passionum; si exteriora serenitas teneat, & interiora tempestas? solemus annos nostros, & temporum spatia, quibus nunc vivimus, supputare; non te fallat, quicunque ille numerus dierum, quos hic relicto corporaliter sæculo consumpsisti; illum tantùm diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegâsti, in quo magìs desideriis restitisti, quem sinè ullâ Regula transgressione duxisti.*

LIB. III. PARS II. CAP. V. SECTIO UNICA.

Vis boni exempli in Senioribus.

Accedit, quòd ad Regularum observantiam eò magìs Seniores adstricti sint, quò fortius eorum est exemplum, vel ad malum pertrahendum, vel ad bonum alliciendum. Lux cuique objecto tribuit splendorem, sed majorem ei, cui jam antè suus splendor fuit, unde ad lucem solis vivaciùs splendet aurum, quàm lignum, quia prævièin se ipso jam fulgorem aurum habuit: itá & lucet quidem in Novitiis splendor virtutum; sed magìs in iis, qui prævię, vel ex senio, vel officio, vel insigni doctrinâ lucis aliquid habuerunt; qua duplici luce fulgentes, incredibile est, quàm fortiter ad virtutis studium alios non tam ducant, quàm trahant: si verò hi, senio, doctrinâ, vel officio insignes viri, in varias easque laxas eant vias; quam tandem tenebunt viam, qui incipiunt, quíque in via perfectionis inexperti, nesciunt

LIB. III. PARS II. CAP. VI.

quæ via tenenda sit? Erat in veteri Testamento Exod. 28. ora vestimenti summorum Sacerdotum instructa coronatis malis granatis & parvis tintinnabulis; Regulæ etiam minimæ sunt coronata mala granata & præstantissimi perfectionis fructus, quæ merentur augmentum gratiæ & coronam gloriæ; sunt tintinnabula, quæ suavissimè resonant, præsertim, si inveniantur apud summos Sacerdotes, qui vel ætate, vel officio, vel scientiâ alios superant.

CAPUT VI.

Caritas Christi facit, ut in rebus Fidei modo excellenti nos exerceamus.

DIximus hucusque in communi, quòd caritas Christi ad virtutum exercitium animos stimulósque amanti addat; agemus jam nonnihil de virtutibus præcipuis in particulari. Primò de Fide, de qua dicit Apost. ad Cor. 1. cap. 13. *Caritas omnia credit.* Qui amat, omnibus iis, quæ amatus dicit, plenam adhibet fidem. Dicetur igitur *primò* qualis virtus sit Fides; *secundò*, in quo ejus consistat essentia; *tertiò*, quas habeat conditiones; *quartò*, de actuali ejus exercitio; *quintò*, de ejus utilitate; *sextò*, de tentationibus contra illam.

Definitio Fidei ex S. Paulo, ejúsque explicatio.

Fides definitur à S. Paulo ad Hebræos 11. *Quòd sit sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Dicitur primò, quòd sit substantia, ad denotandum, quòd, sicut accidentia sustentantur in substantia, & ædificium in fundamento, sic totum vitæ spiri-

spiritualis ædificium innitatur fundamento Fidei; sinè qua non secus ac ædificium materiale sinè fundamento, omnes virtutes nullius sunt roboris, & non possunt non corruere. Deinde Fides, ùt verbum græcum cum majori emphasi reddit, & cum S. Chrysostomo Theodoretus explicat, est substantia sperandarum rerum; hoc est, cœlestis gloriæ, quam necdum possidemus, sed exspectamus; dat enim Fides, rebus quæ necdum sunt, anticipatum esse & præsentiam, & cum tanta fiduciâ cœlestem gloriam nobis dandam confidimus, quasi eâ jam actu frueremur. Tantum ergo operatur Fides in nobis, vi suæ infallibilis certitudinis; ut nobis id, quod adhuc futurum est, quasi præsens exhibeat: Unde prætacta Apostoli verba modo loquendi Syris usitato ità habent: *Fides est persuasio & certitudo de iis rebus, quæ sunt in spe, perinde ac si existerent actu.* Rem hanc aptâ similitudine declarat S. Thom. Aquin. dum ait: *Res sperandæ sunt in Fide, sicut arbor in semine, quæ per fidem quodammodo jam existunt in nobis, sicut arborem modo quodam tenemus in semine.* Huc spectat verbum *Amana*, quod apud Hebræos fidem significat, quod est derivatum à quodam verbo, quod significat, aliquid in adeò solidâ basi ac fundamento locare, ut nullâ vi moveri ac everti possit. Dicit ulterius S. Paulus in definitione Fidei: *Argumentum non apparentium.* Hoc est, ùt explicat S. Thom. omnimodus assensus Mysteriorum, quæ Fides credenda proponit.

LIB. III. PARS II. CAP. VI.

Objectum materiale hujus Fidei est omne, quod

LIB. III. PARS II. CAP. VI. SECT. I.

Objectum Fidei quodnam.

quod Deus credendum proponit, vel immediatè per se, vel mediatè per sua instrumenta, quæ sunt Apostoli, Prophetæ, & Ecclesia, quæ in suo capite Romano Pontifice, vel in suo corpore in œcumenicis Conciliis consistit. Motivum est authoritas Dei dicentis & revelantis. Fides hæc in Sacramento Baptismi infunditur omnibus; sed in multis valde est infirma, quia fidei non respondet vita; in aliquibus valde heroica, quæ vocatur Sap. 3. *Fidei donum electum.* His præsuppositis de Fidei proprietatibus pauca dicentur, sit ergo

SECTIO I.

Quasnam conditiones Fides nostra debeat habere.

Prima conditio Fidei, est firmus assensus.

PRima est firmus assensus omni dubio excluso, ità quidem ut Fidei articulis firmiùs assentiamur, quàm cuicunque factæ ex lumine naturali conclusioni, vel quibuscunque principiis lumine naturali notis; quale est: *Totum est majus suâ parte, &c.* quamvis enim hæc infallibilia & certissima sint, sunt tamen Mysteria Fidei adhuc certiora; scimus enim ea ex tali principio, quod fallere non potest; hoc est, ex revelatione divinâ: alia econtra quæ vel intellectu conspicimus, vel sensu percipimus, decipere nos possunt; cum procedant vel à sensibus, qui sœpe fallunt; vel ab intellectu convincente, qui tamen intellectus multis involutus tenebris, facilè in judicio labitur, ut album nigrum, & malum judicet bonum. Unde in tota natura

nihil

nihil adeò firmum & certum est, cui adeò firmum præbere possim assensum, quàm Mysteriis Fidei. Agnoscebat hoc Patriarcha Abraham, de quo S. Paul. ad Rom. 4. scribit: *In spem contra spem credidit, ut fieret Pater multarum gentium; informatus est Fide, nec considerare corpus suum emortuum, cum ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentiâ, sed confortatus est Fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere.* Abrahæ adjungi ex novo Testamento potest Comes Elzearius, qui de se fatetur, tam firmo assensu Fidei articulos se credere, ut si in contrarium se movere conarentur celeberrimi tum temporis Theologiæ Doctores, tam parum effecturi essent, ac si os non aperuissent.

Secunda, est assensus simplex sine curiositate.

Secunda Fidei proprietas est, ut credamus simpliciter instar innocentis pueri, nec temere præsumamus Mysteria Fidei curiosè discutere; sed gaudeamus potiùs de ignorantia, quod intellectus noster ea penetrare non sufficiat, eundem in obsequium fidei promptè captivantes: si in rebus his abstrusis nimiùm intellectui credamus, seducet nos, ùt solet non rarò in tenebris ad devia viatores seducere ignis fatuus. *Nobis*, ait Tertull. Lib. de Præscript. c. 8. *curiositate opus non est post Christum, nec inquisitione post Evangelium. Sentite*, ait Eccles. Sap. 1. *de Domino in bonitate, & simplicitate cordis quærite illum, quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum; apparet autem eis, qui fidem habent in illum: perversæ enim cogitationes separant à Deo.*

Et paulò post: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sinè intellectu.* Hic firmus & simplex assensus in eo fundatur, quòd rationi conforme sit, ut alicui adhibeatur tanta fides, quantâ dignus est; eò autem majori quis fide dignus est, quantò certiùs scit verum esse, quod verum esse asseverat: Deo igitur æternæ Veritati, qui modo infinitè infallibili cognoscit verum esse quod nobis credendum proponit, firma, simplex, & indubitata fides adhibenda est. Hæc bene ponderata non possunt non fidem facilitare, eóque animam permovere, ut si Deus eidem diceret, quòd in mundo non esset, omnino id crederet; nullam enim in iis, quæ credenda proponuntur, facit differentiam, clausis oculis ùt verissimum credens, quod ei proponit æterna Veritas, quæ fallere non potest. S. Theresia firmam adeò & simplicem Fidem habuit, ut fassa sit, se eò libentiùs & alacriùs credere, quo minùs luminis in rebus Fidei inveniret ad captum intellectûs, invenire etiam se in hoc cæco credendi modo majorem quietem, majorémque animi devotionem. Nunquam desiderabat scire rationes, dummodo diceretur, quod Deus credendum hoc vel illud proposuisset. Unde maximi æstimabat sacros Ecclesiæ ritus, cerimonias, aliásque ex præscripto Ecclesiæ benedictas res, v. g. rosaria, numismata, &c. Præter hanc Dei infallibilitatem assensum maximè etiam facilitant, externa signa credibilitatis, de quibus ait Psalm. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Joannes Picus Mirandula de his testi-

testimoniis sic loquitur: *Magna insania est Evangelio non credere, cujus veritatem sanguis Martyrum clamat, Apostolica resonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, Dæmones confitentur.* LIB. III. PARS II. CAP. VI. SEC. I.

Tertia Fidei proprietas est, ut sit viva & operans. *Fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsâ.* Et iterum: *Fides sinè operibus mortua est.* Jacob. c. 2. *Accedamus*, monet S. Paul. ad Hebr. 10. *cum vero corde in plenitudine Fidei.* Hoc est, ùt explicat D. Thom. in hunc locum: Non tantùm firmiter mysteriis Fidei credamus, sed & opere ipso exequamur, quod credimus. *Fides*, ùt docet S. Aug. præfat. in psal. 139. *sic est in animâ, ùt radix bona, quæ pluviam in fructum ducit.* Et alibi serm. 137. de Temp. *Credere in Christum fides vocatur; difficile est, ut malè vivat, qui bene credit: fides appellata est ab eo, quia fit quod dicitur: duæ syllabæ sonant cum dicitur* FIDES: *prima syllaba est à Facto, secunda à Dicto. Interrogo ergo te, utrum credas? dices: Credo. Fac quod dicis & fides est.* In eundem sensum loquitur S. Greg. Hom. 26. in Evang. *Ille verè credit, qui exercet operando, quod credit.* Constat experientiâ, quòd, si quis certus sit, de quodam alicubi abscondito thesauro, certitudo hæc illum excitet, animétque, ut adhibitis quibuscunque tandem mediis thesaurum inveniat. Quid dico de certitudine? sola probabilitas de thesauro abscondito sufficit, ut quis labore improbo quærat. Quid mercatorem trahit ad ultimas usque mundi plagas? sola spes lucri. Quid militem in sexcenta trudit vitæ pericula? sola spes promotionis & glo-

Tertia, ut Fides sit viva & operans.

LIB. III. PARS II. CAP. VI. SECT. I.

riæ, quæ tamen sæpe fallit, & in fumos abit. Quid ergo non efficiet apud nos Fides viva & infallibilis, cujus promissa non sunt de bonis terrenis, sed æternis? Quos non addet animos ad arripienda media, quæ ad consequenda hæc infinita bona conducere possunt.

Quarta, ut sit depurata.

Quarta proprietas est, ùt Fides nostra sit depurata, hoc est, ut non nitatur consolationibus, apparitionibus, naturalibus sive supernaturalibus probationibus, scientiâ, cognitione, nec ullâ aliâ re; sed solâ authoritate Dei revelantis & ad credendum proponentis. Hoc unicum & solum fundamentum est, cui firmissimè Fides innititur, & sinè metu in mediis tenebris clausis oculis progreditur. Hoc solo fundamento nixa Fides, vocatur heroica, magnanima, meritoria, & depurata; quò enim minùs intelligimus, quod vir sapiens & verax dicit, eò purior, & generosior est fides, quæ ejusdem dictis adhibetur. Indè occasionem sumpsit S. Greg. dicendi hom. 26. in Evang. *Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.* Hæc depurata Fides tutissima est, & ab omni illusione Diaboli maximè libera. Hæc illa Fides est, quæ plùs quàm quæcunque alia media animum aptum reddit & disponit ad unionem cum Deo: cùm enim juxta Philosophorum doctrinam inter finem & media debeat esse proportio; consolationes verò, apparitiones, revelationes, inspirationes, & omnes demonstrationes, cum Deo, ùt ultimo fine debitam proportionem non habeant;

beant; cùm Deus nihil eorum sit, quæ prætacta adjumenta nobis exhibent, sed infinitè aliud præstantius; hinc sola Fides nobis Deum exhibet, ùt in se est. Est Deus unus in essentia, trinus in Personis, est bonus, pulcher, sapiens, & imò Bonitas, Pulchritudo & Sapientia ipsa; & talis nobis proponitur & exhibetur à Fide, sub inevidenti quidem, certissimâ tamen cognitione, quæ cognitio planissima ad Deũ veniendi via est. Abjicienda ergo sunt adscita aliundè, quæ decipere possunt, media, & devia relinquenda; atq; in tutâ Fidei, soli revelationi & authoritati divinæ innixæ, viâ ambulandum; in hac per tenebras ad lucem gradiendum, & per caliginem oculi illuminandi; manet námque certum, illud Isaiæ c. 7. *Nisi credideritis, non intelligetis.*

SECTIO II.

De actuali Fidei exercitio.

HAbete Fidem Dei, dicebat olim suis Apostolis Christus Dominus Marc. 11. id est, ex modo loquendi S. Scripturæ usitato: Habete Fidem sinè dubio firmam, sinè discussione simplicem, cum operibus vivam, sinè probationibus, quæ vel ex cœlo, vel terrâ, vel aliunde adhiberi possent, depuratam; Fidem habete, quæ solùm certitudine in Dei infallibilitate fundatâ, vestita est; habete Fidem magnam; non quæ Mysteria clariùs cognoscat, sed quæ in obscuritate firmiùs credat.

LIB. III. PARS II. CAP. VI. SEC. II.

Ut ergo perfectissimo modo Fidei actus eliciantur, infinitam certitudinem in Dei verbo & cognitione fundatam, quæ rem aliter cognoscere, nec aliter de eâ, quàm in se est, loqui potest, perpendere debemus; hanc Dei perfectionem, maximi æstimando. Propter hanc actum Fidei firmissimum elicere, omniáque indubitatè credere debemus, quæ vel per se, vel sua instrumenta revelavit. Actus Fidei cum singulari fructu & merito elici possunt.

Quando & circa quæ actus Fidei sæpius eliciendi.

Primò. Cùm dicitur symbolum Apostolorum, non, ùt fieri assolet, obiter sinè attentione; sed cum fide vivâ, mente & corde in Deum elevatis, cum contestatione, quod omnia & singula hoc symbolo comprehensa credamus. Unum hujusmodi *Credo*, mille aliis obiter recitatis præstat.

Secundò. Actus Fidei exerceri debent præcipuè circa tales articulos, quorum repetitio maximè saluti & profectui in spiritu conducere potest: quales sunt de quatuor Extremis, Morte, Judicio, Inferno, cœlesti Gloriâ. v.g. de morte: Credo Domine futuram aliquando horam illam, à quâ dependebit æternitas, & ego separatâ à corpore animâ moriturus sum: credo hoc Domine fide æquè firmâ, ac eâ, qua credo Te esse qui es, Deum verum summum & unum. Et ità de aliis Extremis. Hi Fidei actus sæpe repetiti hominem salubriter terrebunt, & eò disponent, ut rarissimè, & non nisi ex fragilitate peccaturus sit. Majori cum fructu hi similésque actus exercebuntur; si elicito de hac vel illâ fidei veritate actu, moralis inde do-

ctrina

ctrina excerpatur v. g. ex actu elicito de Morte semel subeundâ discendum, ne cor animúmque inordinatè perituris affigamus, cum tandem aliquando nolentes volentes relinquere debebimus creaturas, quas amamus.

Tertiò, Præter hos de quatuor Extremis Fidei actus, cum maximo fructu elicientur actus de ultimo Fine & beatitudine nostrâ, quam in solo Deo esse credimus & profitemur, dicendo: Credo Domine quòd Tu solus sis ultimus Finis meus, tota felicitas mea in hac & in altera vita, quòd Tu solus sis qui satias, quódque in nullo nisì in Te solo sit solida quies & verum gaudium. Item de Dei præsentia in omni loco; de Dei sublimitate; nostrâ vilitate; de Dei Providentiâ; venerabili Sacramento. Ut eliciti de his veritatibus Fidei actus magìs animent, & efficaciùs excitent, diverso modo institui possunt: interdum paucis verbis uti possumus dicendo: Credo Domine hunc articulum, quia Tu dixisti & ità esse revelâsti. Aliquando nos ipsos interrogare possumus, quærendo: Nunquid credis Deum esse unum in essentia, & trinum in Personis? Nunquid credis eum in omni loco præsentem? esse tuî sollicitum? opera tua bona remuneraturum, mala castigaturum? &c. Et respondere: Credo, Domine, credo. Interdum imaginari nobis possumus Christum nobiscum agere, ùt olim egit cum Martha; postquam ei Christus dixisset Fratrem Lazarum resuscitandum Joan. 11. si modò crederet, quærebat ab ea: *Credis hoc?* ad quæ promptè Mar-

Varii modi quibus actus Fidei elici possunt.

LIB. III. PARS II. CAP. VI. SEC. III.

Martha respondit: *Utique Domine ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi.* Simili modo quis Christum se interrogantem sibi repræsentet: Credísne quòd ego sim Deus tuus, unicum & summum bonum tuum? Credísne quod tuî causâ factus sim homo, ex tuî amore crucifixus & mortuus? & respondeat: Utique Domine ego credo. Possumus etiam per modum petitionis per infinitam ejus veritatem omni fide dignissimam Christum adjurare, ut in gradu excellenti hanc nobis Fidei virtutem communicet, dicendo cum Apostolis: *Domine adauge nobis Fidem.* Fac ut indies mea Fides crescat & intendatur, fiátque simplicior, vivacior, firmior, & ab omni eo, quod eam inficere potest, emundata.

SECTIO III.

Illi sunt optimi Fidei actus, qui in opus exeunt.

Vita ducenda est quæ elicitis Fidei actibus conformis sit.

POssunt quidem modo sectione præcedenti insinuato, Fidei actus elici cum singulari fructu; præcipuus tamen fructus est, si quod credimus, actu practicemus, talémque ducamus vitam, quæ Fidei, quam profitemur, conformis sit. *Quid proderit Fratres mei*, inquit S. Jacob. cap. 2. *Si Fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat. Tu Fidem habes, ostende mihi fidem tuam ex operibus. Fidem tuam*, ait S. Bern. serm. 24. in Cant. *dilectio animet, probet actio.* Fidei firmitas per opera probari debet. *Vosmetipsos tentate, si estis in Fide; ipsi vos probate*, scribit suis Corinthiis S. Paul.

LIB. III, PARS II. CAP. VI. SECT. III.

Paul. Ep. 2. cap. 12. Facillimè dicitur: *Ego Credo:* sed per hoc res confecta non est; proba, & vide, an non aliud in opere pateat, quàm in verbo jactas. Credis te moriturum, credis te judicandum, credis infernum paratum malis, cœlum bonis, credis Deum ubique præsentem &c. súntne huic tuæ fidei conformia opera? súntne talia, ut ex iis colligi possit, fieri illa ab homine, qui verè & syncerè credat, futura aliquando, quæ in ante dictis articulis comprehenduntur. Timendum, ne longè aliter se res habeat; si enim verè hæc credis, quomodo possibile erit, tam exiguam te salutis curam gerere, & præsentissimo periculo animam toties exponere. Certè, si crederes ùt oporteret, longè plura faceres, quæ jam omittis; plura omitteres quæ modò facis, esto maximo labore constarent. Si certus esses te per numeri unius erogationem, per unius Orationis Dominicæ recitationem immensos thesauros comparare posse, certè ista facere non omitteres, eíque succenseres, qui adeò te stolidum judicaret, quod neglecturus esse tanta bona pro tam vili pretio emere: hanc tamen stultitiam quoties non committimus? Unde hoc? quia frigidè credimus, nec opere ipso exequimur, quod nos credere ore profitemur.

Post elicitum actum Fidei quid faciendum.

Quamprimum ergo aliquem Fidei actum elicuisti, te ipsum excitare, & aliquot actui conformia opera exequi debes, & curare, ut fructus ex hoc semine pullulent, dicendo v. g. post elicitum de Dei præsentiâ actum: Quia ergo vivaciter credo, Deum me in omni loco & angulo speculari, studiosissimè at-

tendam ad verba, opera, cogitationes, ne quid indignum tantæ Majestatis oculis committam. Post elicitum actum de excellentia hujus vel illius boni operis, dic: Quia credo minimum bonum opus tanti à Deo æstimari, tantámque mihi ex eo comparare gloriam posse; per omnem vitam meam, maximè per hunc diem, tot quot possum opera bona faciam. Post elicitum de veritate præsentiæ Christi in Eucharistia ità protestare: Ut coram Angelis, Hominibus, Dæmonibus tester, me verè credere, quod tu Deus meus cum corpore & animâ sis in venerabili Sacramento præsens, sic honorifico te, adoro te, in genua procido, oculos ex reverentia dejicio, & in omnibus quàm religiosissimè me habeo coram te.

Veritates speculativæ & practicæ in rebus Fidei quid sint.

Pro coronide notandum in rebus Fidei & veritatibus divinis alias esse veritates speculativas, alias practicas. Speculativæ sunt, quæ concernunt intellectum, quales sunt; Deum esse unum & trinum, pro nobis incarnatum, remunerationem probos, damnationem manere impios &c. Practicæ sunt, quæ concernunt voluntatem, secundùm quas vitam moré sq; dirigere debemus; quales sunt, quòd homo, quamprimum ad usum rationis pervenerit, debeat vitare peccata, servare Dei præcepta, virtutibus studere, Superioribus obedire. &c. Sicut ergo inter veritates speculativas quædam sunt difficiles, dum eas intellectus capere non potest, diceré tque esse falsa, si ductum & instinctum sensuum exteriorum sequeretur; sic & inter veritates practicas quædam sunt difficiles v.

g. ve-

g. verè divitem esse, qui divitias spernit, honores consistere in contemptu, salutem in tolerantia adversitatum, beatos, qui persecutionem patiuntur &c. In quarum virtutum exercitium multam experitur voluntas repugnantiam. Sunt interim tam speculativæ quàm practicæ veritates infallibiles, quia procedunt à primâ & æternâ Veritate. Quemadmodum ergo in veritatibus speculativis captivamus intellectum in Fidei obsequium; sic & omnis ex voluntate rebellio & resistentia expugnanda, & veritates practicæ generosè amplectendæ & opere ipso exercendæ.

LIB. XII. PARS II. CAP. VI. SEC. IV.

Speculativa ab Intellectu; practica à voluntate amplectendæ sunt.

SECTIO IV.

Quæ & quanta in animam bona redundent ex generosis Fidei actibus.

SOEpius in Fidei actibus eliciendis exercere nos convenit, nec decet virtutem hanc in nobis otiosam esse. Ad actus hos frequentandos excitare nos debet ipsa Fidei excellentia; nostra propria utilitas & salus; honor deinde & amor Dei.

Fides generosa nobilitat intellectum.

Excellentia Fidei ex eo colligi potest, quòd per eam intellectus nobilitetur, purgetur, & ad summum perfectionis apicem, qui ascendi hîc in terris potest, elevetur: per hanc talium rerum acquirit scientiam, qualium per continuum studium vel subtilissima ingenia nunquam assequi potuerunt. Fides evidens est magni animi argumentum. *Fides est fortitudo vel generositas nostri intellectûs*, ait Wilhelm. Parisiens. in Volum. 4. Evang. Lib. de fide cap. 1. *manifestum est enim quòd*

LIB. III. PARS II. CAP. VI. SECT. IV.

credere improbabilia fortitudinis est atque vigoris nostri Intellectûs, sicut amare damnosa, molesta & ignominiosa, fortitudinis nostræ Voluntatis. Consentit Leo Magnus serm. de Ascens. *Magnarum hic vigor est mentium & valdè fidelium est lumen animarum, incunctanter credere, quæ corporeo non videntur intuitu, & ibi figere desiderium, quo nequeat inferre conspectum.* Falluntur ergo qui generositatem intellectûs in eo sitam esse existimant, si res Fidei curiosè scrutetur, Ecclesiæ cerimonias ad censuram & examen vocet, illud rejiciens quod capere non valet, nullámque aliam Fidei probam & regulam admittens, quàm manus & oculos. O vilis homuncio! quomodo instar aquilæ ad solis radios te sustollere posse existimas, qui maximæ caligini immersus cæcutienti deformíque noctuæ non absimilis es? Quid magni est credere, quod cuilibet grosso rustico verum esse clarè patet. Nunquid majus est credere, quod sensibus incredibile & intellectui inconceptibile videtur? Hic enim opus, hic labor est, ut Intellectus sibi ipsi vim inferat, & generosè sensum superet.

Magna fides magni animi indicium.

Quàm utile actus Fidei sæpe elicere.

Deinde utilissimum nobis est in Fidei actibus eliciendis sæpius occupari, dant enim vigorem & fortitudinem contra omnes hostium insultus: *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, Fides nostra* 1. Joan. 5. Sicut ignorantia mysteriorum Fidei omnis mali origo est; sic viva eorundem cognitio & consideratio, fons vivus est omnis boni; animat ad virtutes exercendas, vitia fugienda, tentationes superandas. Fidem, proinde ùt optimum ad Diabolum superandum medium suggerit S.

Petrus 1. Petr. 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide. In omnibus*, monet S. Paulus suos Ephes. cap. 6. *sumentes scutum Fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Utilissimum præterea est in eliciendis actibus fidei frequentem esse; quia Fides confert animo singularem illustrationem, & tenebræ mutantur in lucem; quò enim quis simpliciùs in materia Fidei procedit, & quò minùs intelligere cupit, eò se capaciorem & digniorem reddit ad recipiendum radios, quibus similes Dei liberalitas solet illustrare. Expertus id est S. Anselm. unde de se scribit Prosol. cap. 4. *Gratias Tibi bone Domine, gratias Tibi, quia quod priùs credidi Te donante, jam sic intelligo Te illuminante, ut si Te esse, nolim credere, non possum non intelligere.*

Per actus Fidei Deum honoramus.

Denique exercere nos frequenter debemus in eliciendis Fidei actibus, & ad id excitari, quia id cedit ad singularem Dei gloriam, dum tanti ejus veracitatem, sapientiam, potentiam, & ejus verba facimus, ut omnem & plenam fidem eis habeamus. Honorificandus ergo Deus noster per repetitos Fidei actus, quamdiu in hoc mortali corpore in viâ sumus; in patriâ cessat; ubi cessante fide fructibus ejus, visione beatificâ æternum fruemur. Si verè Deum amamus, ipsi sublimia ad credendum nobis proponenti difficile non erit credere; inter omnes enim amoris probas, ferè præstantissima est, simpliciter credere, quod nobis dicitur ab Amato; patétque ex promptâ fide, quanta sit in animo nostro Dei æstimatio. Si quis à me peteret,

ret, ut in signum mei in eum amoris crederem solem esse corpus lucidum & splendidum, magnam certè gratiam non mererer, quid enim magni est credere, quod toti mundo patet? at si peteret, ut in ejus gratiam crederem, solem non lucere, atque hoc ità verè esse; certe manifestum darem mei in illum amoris & summæ æstimationis argumentum, & reipsâ testarer, quanti facerem ejus judicium & visum, dum meum judicium & oculos tam simpliciter ejusdem subjicio.

SECTIO V.

De Tentationibus contra Fidem.

TEntationes contra Fidem quod concernit, quibus non pauci infestantur, sciendum est, illas, licèt molestæ sint, non tamen adeò periculosas esse; molestia enim, quam in his sentimus, certum indicium est, nos eisdem repugnare, quod opus meritorium est, & semen fertile æternæ gloriæ. Gaudere de iis magìs decet, quàm tristari, eóque majori animo oportet nos cum illis confligere. *In quo exultabitis*, ait S. Petrus 1. Ep. c. 16. *modicùm nunc, si oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestræ fidei multò pretiosior auro, quod per ignem probatur, inveniatur in laudem & gloriam & honorem, in revelationem Jesu Christi.* Rex terrenus majori honore & præmio afficiet ducem suum bellicum, qui præcipuam quandam regni civitatem inter multas oppugnationes strenuè defendit, quàm eum, qui sinè oppugnatione & ho-

Gaudendi causam habet tentatus in materiâ Fidei.

stium

stium incursu Regi urbem servat: sic & Deus majori mercede remunerabitur eum, qui in materia Fidei sœpe oppugnatus hostes generosè repulit, & cor suum inexpugnatum Deo servat, quàm eum, qui mysteria Fidei clarè cognoscens, firmitérque credens, nullas hac in re tentationes passus est.

Remedia contra tentationes in materiâ Fidei.

Ut insultus hos feliciter repellamus, considerandum est, Deo omnia esse possibilia, quòdque ea ipsa mysteria, quæ splendore suo oculos nostros excœcant; esse opera, non ejus manuum, sed tantùm trium digitorum. Beatissima Virgo audiens ab Angelo se Virginem simul & matrem futuram, ideóque rationabile dubium suboriretur, statim illud deposuit, cùm audiret mentionem fieri de Dei omnipotentiâ. Deinde in simili tentationum conflictu recurrendum ad humilitatem, agnoscendo, incapacitatem & insufficientiam disputandi cum tam potenti hoste in materiâ adeò intricatâ. Si disputaveris, argumentis in speciem certissimis sinè speciali Dei assistentiâ te decipiet. Sancto Francisco Salesio ad mortem decumbenti, Diabolus tam forte, ùt Salesio videbatur, argumentum objecerat in materia concernente Eucharistiam, ut ejus simile nunquam vel legisset vel audivisset; sed victor evasit Franciscus, ùt postea recuperatâ sanitate fassus est, eò quòd respondere noluerit, sed tantùm in corde nomen JESUS devotè invocaverit. Certè ad resistendum tam potenti hosti debiles nimis & infirmi sumus, occulto potiùs dolo quàm apertâ vi debellandus est: debemus nos coram eo quodammodo hu-

miliare, arma abjicere eíque campum cedere, dicendo: ſtupiditas & infirmitas mea pati non poteſt, ut animum occupem tam ſublimibus cogitationibus; ruminent & diſcutiant res Fidei ii, quos Deus Eccleſiæ ſuæ præfecit, meum tantùm eſt illis cœcè & promptè obedire; iſti ſunt à Deo ad me erudiendum poſiti, hos ſequendo non erro. Et licèt tentatus ipſe doctus ſit, hoc nihilominus remedio uti debet; ſunt enim myſteria Fidei ex natura ſua non tantùm caligine circumdata; ſed præterea tentatio intellectum denſis tenebris replet, & ità cerebrum confundit, ut veritatem videre non poſſit, nec ſuam ſibi poſſit doctrinam in ſubſidium adhibere: gerere ſe debet ùt infirmus medicinæ Doctor, qui ſuæ diffidens ſcientiæ, ſe alii committit, ſic & doctus qui in materia Fidei tentatus, ad alios confugiat, eorúmque directioni ſe ſubjiciat. Si non obſtante hoc medio tentatio pertinaciter continuet, animum recurrentia identidem dubia moleſtent, ſubeâtque continuò cogitatio, quòd hic vel ille Fidei articulus non ſit verus, quódque æterna ſubſecutura damnatio ſit, ſi eidem fides adhibeatur; hoc caſu, ut quis ſemel pro ſemper ſe hac moleſtiâ liberet, ad amorem Dei confugiat, dicâtque: Ut ut res ſe habeat, meâ non intereſt, & nolim multis diſcutere; amor quo feror in Deum meum, eò me impellit, ut omnino reſolvam, velle me in hac meâ Fide vivere & mori, fiat de reliquo de me, quod Deo placitum fuerit, gratum mihi erit, ſi hoc modo, ùt amoris victima cum ipſo peream.

CAPUT VII.

DE SPE.

Caritas omnia sperat. 1. Cor. 13. Virtus hæc amœnissima & longè gratissima mirâ dulcedine & solatio in omni tribulatione hominem replet. Unicum afflictorum solatium spes est; sinè hac miserrimi essent, similes in inferno damnatis. Spes inter virtutes Theologicas in ordine secunda est, vi cujus voluntas nostra certa redditur de obtinendis à Deo necessariis bonis. Habet pro objecto primario omnia illa bona, quæ à Deo sperare possumus & expectare; temporalia, æterna, corporalia & spiritualia. Pro objecto secundario causam & motivum excitans & movens ad sperandum à Deo prædicta bona; quod motivum est Omnipotentia & Bonitas Dei. Duæ bases, quibus Spes innititur; duo pedes, quibus insistit; duæ alæ quibus ad optatum bonum volat, sunt promittentis *Posse & Velle*. His fulcris sublatis non potest non Spes corruere. Nemo sperat mille ducatos à suo amico, qui ob paupertatem non habet *Posse*; nec ab Imperatore, qui non habet *Velle*. Præter hanc potentiam & bonitatem, quibus Deus potest & vult nobis benefacere, sunt adhuc alia duo motiva nos excitantia & moventia ad sperandum; infallibilis scilicet Dei in promissis fidelitas, & infinita unigeniti ejusdem Filii Salvatoris nostri merita. Ut interim spes nostra ordinata & justa sit, debet sperantis vita esse Christiano digna, & conversatio laudabilis. Hæc de Spei natura.

Objectum Spei.

Quibus Spes innitatur.

LIB. III. PARS II. CAP. VII. *Conditiones Spei.*

Spes duplex est; una omnibus Christi Fidelibus communis, quæ non amittitur nisì per desperationem; alia est heroica, quæ apud paucos invenitur. Hujus Spei heroicæ conditio prima est, ut sit firma, constans, & ità radicata, ut à nullo moveri, multò minùs subverti possit; similis positæ in medio mari rupi, quæ tam in malacia, quàm tempestate stat immota, nec latum unguem irruentibus procellis cedit. Simili spe animatus David exclamat Psal. 111. ***Paratum cor meum sperare in Domino, confirmatum est cor meum, non commovebitur.*** Alia conditio, priorè perfectior est, ut quis vel parvi, vel omnino nihili æstimet creaturarum auxilium & adjumenta v. g. opes, naturæ dotes, parentes, cognatos, Principes, vel Reges, solâ nixus spe cœlesti; apprehendátque ad vivum maximam illam virium humanarum imbecillitatem, in quibus qui confidit, fragili se committit arundini. Per hoc tamen non prohibetur moderatus & ad finem assequendum accommodatus creaturarum usus, cùm hic à Deo nobis permissus sit; sed adhibendus tantùm, ex eo motivo, quia ità Deus vult, nec ultimate in eo usu spes & fiducia ponenda est. Conditio tertia sublimissima est, consistítque in eo, ut gaudeamus, quando omni humanâ ope destituti, à parentibus, cognatis, Potentibus, & toto mundo derelicti sumus, si videamus, quòd nec velint nec possint juvare, eóque nobiscum res devenerit, ut nullum ab iis auxilium restet. Si hoc modo deserti de creaturarum ope desperemus, dilatandum eò magìs in his circumstantiis cor est, & eò altiùs

altiùs ad Deum elevandum, quò profundiùs fortuna novercans nos mersit, & quò longiùs creaturarum auxilium recessit à nobis, magnóque animo cum firma fiducia ad Dei omnipotentiam recurrendum. Ità speravit miseriis obrutus, ab omnibus derelictus, à capite usq; ad plantam pedis vulnere concisus Job. *Etiamsi* ait cap. 13. *occiderit me, in ipso sperabo, & ipse erit Salvator meus.* Ità speravit Patriarcha Abraham jam jam filium suum, in quo longævum semen Deus ipsi promiserat, immolaturus: *Contra Spem in Spem credidit*, ait de eo S. Paul. Rom. 4. *in repromissione Dei non hæsitavit diffidentiâ.* Ità speravit in extremis vel pudicitiæ vel vitæ perdendæ angustiis constituta Susanna: *Flens suspexit in cœlum, erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.* Dan. 13.

Duo ad Spem concipiendam juvant.

Media veniendi ad perfectissimum Spei gradum præter Divinam gratiam, potissimum duo sunt. Primum omnimoda de viribus nostris diffidentia, quæ oritur ex vivâ nostræ nihileitatis, & vitiatæ naturæ consideratione. Secundum est firma & immobilis fides in infinitam Dei potentiam, summam bonitatem, immensam liberalitatem, infallibilem fidelitatem, & merita Christi, quæ cum infinito eorum valore nobis data sunt, quæ nos certos reddunt, & jus tribuunt ad ea, quæ petimus, obtinenda. *Amen, amen dico vobis*, dicit æterna Veritas, æterna Fidelitas Joan. c. 16. *si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Huic fulcro innixa Spes securè clamat cum S. Paulo ad Philip. 4. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et cum Psalmographo

grapho: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adjutor & ego despiciam inimicos meos.* Ps. 117. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Eò ascendit Spes eorum, qui suis diffidunt viribus, & plenam in Dei bonitate & potentiâ fiduciam ponunt. Hæc duo prætacta fundamenta, quò profundiùs radicata sunt, eò firmior Spes est; nec timendum, ne nimium sperando per excessum peccemus; sicut enim Deus dignus est, cui infinita adhibeatur fides, quia infinitè verax est; sic & dignus est, ut infinitam in eo ponamus Spem, quia infinitè potens, infinitè bonus est.

SECTIO I.

Circa quæ potissimum Spes exercenda sit.

OBjectumSpei sunt omnia bona, quæ nobis Deus donare potest, utì & liberatio à malis, quæ evenire possunt. Bona alia sunt naturalia, alia supernaturalia; alia temporalia, alia æterna; idem dicendum de malis. Sperare ergo firmiter debemus, quod Deus nos sit liberaturus à malis, & dilaturus bonis.

Spes concipienda circa necessaria Corporis.

Primò, à paternâ ejus providentiâ & bonitate sperare debemus, quidquid tandem ad præsentis vitæ sustentationem, victum, amictum, habitationem, &c. necessarium est. Si Deus curam gerat pecorum nomen ejus non agnoscentium; si hominum, eum negantium, male viventium, blasphemantium, &c. certè non obliviscetur eorum, qui eum

amant, ejúsque mandata observant. Quis sanæ mentis dubitabit rusticum quantumvis grossum & bardum non curaturum pecus suum, cujus labore utitur; & Dominus Deus infinitæ bonitatis, sapientiæ, liberalitatis oblivisceturr servi sui, cujus obsequiis ad suam gloriam promovendam utitur? Apposité in hanc rem loquitur Sponsa in Canticis Cant. 2. dicens: *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Per sinistram seu lævam Origen. & Ambros. in Ps. 118. intelligunt bona temporalia; per dextram æterna, vúltque indicare Sponsa, de utrísque bonis sibi abunde à Deo provisum esse; cum hoc tamen discrimine, quod temporalia utpote viliora, det manu sinistrâ; dextrâ verò æterna. *Sinistra ejus* ait S. Aug. serm. 14. in psal. 118. *sub capite meo, non enim me deseret in temporalibus bonis, sed tamen ipsa sinistra sub capite erit, non capiti præponetur, sed sub capite erit; & dextera illius complectatur me, pollicens vitam æternam.* Et si sinistram suam in temporalibus nonnihil subtrahat, & inopiâ premat, contingit idipsum; *Primò* quia nimiùm eisdem affixi temporalia plùs curamus quàm æterna, & accidens præponimus substantiæ, adeóque ob præposterum circa peritura studium iis privamur, nimiáque temporalium cupiditas Deo nobis illa copiosiùs subministrandi adimit facultatem. *Secundò*, quia Deus prævidet hæc vel illa bona temporalia nostræ saluti obfutura, multùm verò inopiam profuturam. Mala ergo probis immissa, Deo, maximè misericordi, placere secundùm se non possunt, nisi in quantùm condu-

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SECT. I.

Cur Deus sæpe temporalia subtrahat.

cunt ad animæ salutem, nósque æternorum bonorum capaces efficiant.

Actus Spei circa prædicta potest elici hoc vel simili modo: Omnem spem meam & confidentiam omnino filialem pono in suavi tuâ providentiâ Deus meus, certus quòd plùs quàm paternam vel maternam sis habiturus curam meæ animæ, corporis, victûs & amictûs: quòd me paternè ducturus sis in negotiis, in officiis, in tentationibus, nec passurus, quòd vel capillus de capite pereat.

Spes concipienda circa animæ statum.

Secundò. Spes concipienda est in nostris imperfectionibus, passionibus, vitiis, pravis consuetudinibus. Hæ multis quietem animæ adimunt, eámque tristitiâ, pusillanimitate, & ignaviâ replent, dum vident post iterata proposita in easdem se continuò miserias relabi; ex quo fit, quòd omnem ferme ex iis emergendi, non sinè magno spiritualis profectûs detrimento, spem abjiciant: quod tamen omnino cavendum; sed in sexcentis etiam imperfectionibus in Deo confidendum, maximáque in ejus misericordiâ fiducia ponenda, quòd ope suâ adfuturus nobis sit, dummodo ipsi nos, quod possumus, conferamus. Natura nostra valdè quidem vitiata est in omne malum proclivis, sed qui hanc naturam nostram assumere dignatus est, æterni Patris Filius, malum hoc in melius vertere facillimè potest. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient*, Isai. c. 40. Iterum apud Ezech. c. 34. ipse Dominus promittit: *Ego pascam oves meas, quod perierat, requiram: & quod abje-*

ctum

ctum erat, reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo. De Christo venturo ità prophetat Isaias cap. 42. *Calamum quassatum non conteret, & lignum fumigans non extinguet.* Quem eundem Prophetæ locum adducit S. Evangel. Matthæus cap. 12. *Cunctis,* ait S. Hieronym. hîc, *placabilis erìt, & veniam dabit peccatoribus, & qui vicini erant extinctioni, Domini clementiâ servabuntur.* Hanc clementiam & nos sperare possumus; aderit illa, cum spe implorata, ut quod molestum & difficile accidit, generosè vincamus. Tristandum inordinatè non est de miseria & inopia spirituali, paulatim in via perfectionis progrediendum, non conficitur res illa violenter; in suprema parte scalæ perfectio posita est, ad quam gradatim, non uno impetu ascenditur; non accipit corpus humanum suam perfectionem in instanti; sed successivè; sic & unum post aliud vitium exstirpandum, una post aliam virtus acquirenda.

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SECT. I.

Tertiò. Spes extenditur etiam ad peccata quantumcunque gravia; dum vult, ut in Dei bonitate confidamus, quæ certò certiùs peccata condonabit, si pro eorum remissione fiducialiter instemus. Si secus de illius bonitate cogitaremus, maximâ eandem injuriâ afficeremus. Peccata nostra vel numero vel gravitate bonitatem Dei infinitam nunquam superare poterunt. Ut à peccatis liberaremur, venit Christus in mundum, & lytrum redemptionis nostræ per sanguinem æterno Patri exsolvit. *Reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus,* ait S. Paul. ad Rom. 5. In

Inter ipsa peccata sperandũ.

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SECT. I.

In quæ verba ſuaviſſimè loquitur S. Auguſtinus: *Quid miſericordiùs intelligi poteſt, quàm cùm peccatori æternis pœnis damnato; unde ſe redimat non habenti, Pater dicat: Accipe unigenitum Filium meum & da pro te. Et ipſe Filius dicat: Tolle me & redime te: Quid ergo juſtiùs, quàm cui datur pretium majus omni debito, ut peccatum dimittat illi, qui pro debito offert hoc pretium.* Et quam quæſo ſpem de remiſſionepeccatorum nō conciperemus, ſi benigniſſimum Redemptorem noſtrum tantâ cum affabilitate, cum peccatoribus in terris olim converſantem, loquentem, eóſque amplectentem intueamur. Credamus igitur ſi in peccata prolapſi ſimus, nobis agendum non cum Tyranno, ſed cum ſuaviſſimo Domino cupiente animitus, ut totos nos ad ſe convertamus.

Actus Spei circa commiſſa peccata hoc modo elici poteſt: Miſericordiſſime Deus, quamvis ob multitudinem & gravitatem peccatorum meorum planè indignus veniâ ſim, confido tamen in Miſericordiæ tuæ abyſſo & in te ſpero Salvator mi ſuaviſſime. Tu ex amore meî moreris & ego deſperem? Peſſimis peccatoribus, publicanis, adulteris, latronibus humaniſſimum te exhibuiſti, & ego ad te confugere pertimeſcerem? Quid per miſericordiam peccatoribus impertitam, aliud voluiſti, quàm ut animos adderes mihi, ut & ego accurram ad Te? Accurro ergo in amplexus tuos ruens, & cum maximâ fiduciâ ingeminans: Jeſu Fili David miſerere meî.

Spes concipienda

Quartò. Extendere ſe debet ſpes noſtra ad æternam præelectionem ad gloriam, ſive præ-

Prædestinationem, piè & fiducialiter sperando, nos in numero Electorum esse, & per Christum salvandos. Hæc spes apud multos adeò firma & fixa est, ut omne de salute obtinendâ dubium adimat, faciátque ut sepositâ omni mentis inquietudine, quæ ex hac anxiâ consideratione suboriri solet, Divinæ bonitati se totos committant, & ità firmiter de salute sua confidant, ac si jam obtinuissent. Fundamentum & radix, ex quibus hæc moralis certitudo (physica enim extra revelationem hac in re non datur, cùm dubium sit, an gratiis semper cooperaturi simus) oritur, est singulare odium erga peccata etiam minima, firmum propositum Deum non offendendi, etiamsi vita millies profundenda, cor à creaturis abstractum, profunda humilitas, patientia in adversis, plena in voluntatem Dei resignatio, amor singularis in proximum, devotio erga beatissimam Virginem, amor syncerus in Christum, & tandem extraordinaria quædam, & quodammodo sensibilis Spiritûs sancti in corde præsentia, quam præsentiam idem Spiritus per operationes manifestat. *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei; si autem filii & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* ad Rom. 8. Quæ major in terris famulo Dei obtingere felicitas potest, quàm hæc certa fiducia, & fiducialis certitudo? *Comparemus*, ait S. Bern. Epist. 12. ad Henricum Archiepis. Sennonens. *thesauros Regum, & fastigia regnorum cum hujusmodi fiduciâ, nónne cuncta hominum felicitas præ tanti boni divitiis miseria reputabitur?*

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SECT. I. *circa prædestinationem.*

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SECT. II.

Actus ſpei circa prædeſtinationem elici ità poteſt: Sum quidem amantiſſime Domine gratiâ tuâ finali & dono perſeverantiæ planè indignus; ſpero tamen, hæc gratia ſingularis, ùt tuam decet liberalitatem, mihi obtinget. Tam firmam in tua bonitate fiduciam pono, quòd me ſalvaturus ſis, ut videar mihi jam frui, quod ſpero. Hîc notandum, quòd fiducia hæc ſemper adjunctum debeat habere ſalubrem timorem, qui tamen talis ſit, ut ſpes magìs per hunc acuatur, quàm deſtruatur. Quemadmodum filius bene moratus timet interdum, ne à patre exhæredetur; non tamen timet hoc re ipsâ futurum, quia filius eſt patri per omnia obſequens, & conſtanter hoc velle eſſe ſibi proponit. Et in hac laudabili vitæ probitate ſpes noſtra fundetur, præcipuè tamen in gratiâ & miſericordiâ Dei, ùt primo & præcipuo ſpei noſtræ fundamento.

SECTIO II.

Quædam obſervanda circa Spei exercitium.

Sub actibus Spei quænam animo ſint recolligenda.

UT cum ſingulari fructu actus Spei eliciantur, recolligendus ſedulò animus, & in quiete ruminandæ divinæ Majeſtatis Perfectiones & Attributa; illa præſertim, quibus Spes innititur, qualia ſunt Omnipotentia, Bonitas, Amor, Fidelitas, & pretium meritorum unigeniti Filii ejus. Deinde recollecto animo ruminandæ omnes vires, & deſperata Dæmonum & omnium creaturarum unà cum perversâ eorum voluntate,

con-

consilia & machinationes, quibus in nostram conspirant perniciem; quæ machinationes per totam etiam æternitatem de momento in momentum augeantur: ex altera parte expendenda nostra infirmitas, miseria, ignorantia, ad omne bonum inhabilitas, omnia tam corporis quàm animæ mala; posito etiam has miserias & infirmitates nostras omni momento, ùt paulò antè hostium nostrorum malitiosam potentiam, per omnem æternitatem intendi: certissimum tamen est omnem illam inimicorum nostrorum potentiam & fortitudinem, omnem nostram miseriam & infirmitatem in comparatione Omnipotentiæ Dei esse nequidem instar paleæ, quæ à vento abripitur. Potéstque hæc Dei potentia virium nostrarum debilitatem in tantam convertere fortitudinem, ut omnium creaturarum robur longissimè excedat; & econtra omnium creaturarum potentiam in infirmitatem vertere viribus nostris multò inferiorem; atque ità omnes Angeli, homines, Dæmones, & quidquid in cœlo, in terra, & subtus terram inveniri potest, in comparatione Dei, ne muscæ quidem fortitudinem æquant: sunt enim hæc omnia extra Deum vi suæ essentiæ purum nihilum, nec viribus pollent aliis, nisì iis, quas à Deo acceperunt, retenturæ hoc qualecunq; robur, quàm diu Deus in esse conservat, ne momento diutiùs. *Secundò*, pro certo tenendum, tam intensum esse Dei in nos amorem, ut omnis parentum, cognatorum vel amicorum amor quantumcunque multiplicatus, respectu divini in nos amoris, vix sit amoris umbra. *Tertiò*, consi-

derandum, fidelitatem Dei in servandis promissis tantam esse, ut potiùs cessaret esse quod est, quàm deficeret in eo, quod promisit. *Quartò* denique merita Christi sufficientissima esse ad impetrandum pro nobis quod petimus. Hæc omnia sinè ullâ dubitatione credenda, & veritates circa hanc materiam toties repetitæ, altissimè cordi, memoriæ & cogitationibus imprimendæ. *Scitote*, ait Sap. Eccles. 2. *quia nullus speravit in Domino & confusus est. Spes non confundit.* Rom. 5. &c. Honori sibi Altissimus ducit, quòd magna ab eo speremus: nunquam Spes ità intendi potest, qua non intensiorem Deus à nobis desideret.

Fiducia omnipotens est.

His modò dictis veritatibus, si intellectus illustratus sit, debet voluntas sequi, à qua desiderium ardens Deum per heroicos Spei actus laudandi & glorificandi, excitandum est. Omnis diffidentia seponenda, quæ ordinariè causa est, quòd non impetremus, quæ petimus: cùm econtra eorum, qui sinè vacillatione in Deo confidunt, Oratio omnipotens sit. Debet esse tanta in oratione nostra fiducia, ut, quod petimus, ità exspectemus, ac si jam haberemus. Hæc Spes & Fiducia Deum cogit, ut petenti condescendat. Hinc non raró peccata hominum castigaturus monuit ejusmodi spe armatas animas, ne se inter peccatores castigandos & ipsum, mediatores per preces statuerent, & hoc modo parata sceleratis flagella avertere ab iis cogeretur. *Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum speravimus in Te*, orat Propheta David ps. 32. Hoc est, ùt explicat Theodoretus, secundùm mensuram & intensio-

tensio-

tensionem spei nostræ; itâ ut nostra spes fiat mensura & regula misericordiæ & liberalitatis Dei; si multùm misericordiæ speremus, multùm obtinebimus; si parum, parum; si nihil, nihil. Quod de misericordiâ, idem de aliis beneficiis Dei dicendum. Hac igitur spe muniti & instructi sublimia à Deo petenda sunt; ipsi enim æquè exiguo labore constant magna, ac parva. Petenda v. g. profunda humilitas, singularis gratia orationis, imperturbabilis inter injurias & calumnias mansuetudo, Dei & suî vera cognitio, intensus in Deum & Proximum amor &c. Cuíque petitioni adjungendum, quòd indubitatè speremus, nos petita ab eo impetraturos. Et si ex inscrutabili suo judicio hanc vel illam, quam petimus virtutem, deneget, addet tamen multùm donis & gratiis suis hac nostra in eum fiduciâ & spe motus, quod sinè illa factum non fuisset.

Quænam fiducialiter à Deo petenda & speranda sint.

Ut animus in Spe magìs radicetur, & contra omnem pusillanimitatem armetur, memoriæ mandandæ sunt selectiones ex sacra Scriptura sententiæ, eæque datâ occasione usurpandæ. v. g. *Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in Te.* Psal. 21. *Domine virtutum beatus homo, qui sperat in Te.* Ps. 83. *Lætentur omnes qui sperant in Te, in æternum exultabunt & habitabis in eis.* ps. 5. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo.* ps. 42. *Bonum est confidere in Domino, quàm sperare in principibus,* ps. 117.

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SEC. III.

SECTIO III.

Adducuntur motiva ad eliciendos frequentes Spei actus nos excitantia.

UT quid, ait S. Bernard. serm, 19. in ps. Qui habitat. *Si hæc sapimus, cunctamur abjicere spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, & huic uni tam solidæ, tam perfectæ, tam beatæ spei totâ devotione animi, toto fervore spiritûs inhærere? si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres, sed verbo omnia potest. Teneamus*, monet nos S. Paul. Hebr. 10. *Spei nostræ confessionem indeclinabilem; fidelis enim est, qui repromisit.* Quomodo in Deo non sperabimus, qui videtur unicè eò collimâsse, ut per futuræ gloriæ spem in omni tribulatione nos erigat & confirmet. *Quare Dominus*, quærit S. Aug. apud S. Thom. Lib. 2. Grad. princip. cap. 5. *toties nos ad innitendum sibi moneret, si supportare nos nollet; non est illusor Deus, ut se ad supportandum nos offerat, & nobis innitentibus ei se subtrahat.*

Ad Spem movere debet propria infirmitas.

Ad firmam igitur in Deo spem & fiduciam habendam excitare nos debet *Primò* propria infirmitas nostra, quæ quolibet vento minimæ tentationis, quolibet minimæ adversitatis impulsu sterni potest: unde quærendus est adjutor, qui alius esse non potest, quàm Deus. *Sperate in Domino*, monet Proph. Isaias cap. 26. *in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.* Puer necdum valens insistere pedibus, subsidium quærit, à naturâ monitus, quo sustentetur, ne corruat. *Erubescere debet adultus*, ait S. Thom. loc. citat. *si ne-*

nesciat facere, quod naturaliter facit infans. Qui ambulat in tenebris & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum. Isai. cap. 50.

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SEC. III.

Secundò. Sperare in Deo debemus, quia Spes animam replet salutis æternæ certitudine, quod Prophet. David, paucis, sed suavibus verbis promittit ps. 16. *Salvos facit sperantes in se.* Suum quoque hac de re judicium fert S. Paul. ad Hebr. 6. *Fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Hæc spes est, quæ roborat, & animat ad subeundum generosè omnia, quæ ad sperati boni assecutionem necessaria sunt, unde S. Paul. ad Rom. 12. hæc duo conjungit, *Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Labores non sunt sinè gaudio propter spem, modò nos ipsi labores jucundant & lætos nos faciunt de Spe* S. Aug. in psal. 127.

Spes Cœli certitudinem facit.

Tertiò. Spes animos addit ad omnia ausu generoso pro Deo incipienda, *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion.* Ps. 124. *In Domino sperans non infirmabor*, de se dicit Psalmista ps. 125. De similibus spe heroicâ animatis loquitur S. Bern. serm. 52. in Cant. *Magna audent, quoniam magni sunt, & quæ audent, obtinent; magna siquidem fides magna meretur; & quatenus in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, eatenus possidebis, istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit Sponsus, & magnificabit facere cum eis.* Sinè spe vera fortitudo esse nequit. Unde Isaias cap. 20. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.*

Spes generosos facit.

Quartò, Spes omnia obtinet; quod omni-

LIB. III. PARS II. CAP. VII. SEC. III.

Spes omnia obtinet.

bus manifestare volens David divinam Majestatem ità loquentem inducit Ps. 90. *Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum, clamabit ad me & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.* Certè si quempiam videremus in miseriis, in adjutorio nostro sperantem, certóque sibi persuadentem & promittentem sibi nostrum auxilium, affectum & amorem; esto ab aliis omnibus deseretur, laboraremus sinè dubio pro viribus, ne suâ spe fraudaretur, eíque ope nostrâ adesse studeremus in tempore opportuno. Salomonis natu minor filius Abia debellavit Regem Jeroboam, licèt esset Jeroboam militum numero superior, ùt legitur 2. Paralip. c. 3. Causam felicis hujus pugnæ Scriptura addit, firmam scilicet filiorum Israël in Deo fiduciam. Eò, quòd ait sacer textus, sperâssent in Domino Deo Patrum suorum. E contra infelix Saulis conflictus, in quo & ipse vitam finivit, diffidentiæ adscribitur. *Eò quòd non speraverit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad filium Isai.* 1. Paral. 10.

Diffidentia Deo displicet. Probatur historiâ.

Legitur in vita S. Ludvvinæ apud Surium 14. April. quòd ejusdem Ludvvinæ Confessarius inter alios de Purgatorio discursus Sanctæ huic dixerit, esse se paratum ad subeundas Purgatorii pœnas tot annis, quot in scypho, qui casu appositus erat, arenulæ; si hoc modo de salute æterna certus esse posset: audiens hæc Ludvvina amicè eum corraccess, dicens: non oportet, Reverende, oculos adeo fixos in Dei justitia habere; melius fo-

foret, si irretorti figerentur in misericordia. Cùm post aliquot tempus, Confessarius, vir cœteroquin probus obiîsset, revelatum fuit S. Ludvvinæ, pœnali eundem carcere per longum tempus ob hos indiscretos sermones, & ob exiguam quam in Domini bonitate fiduciam habuerat, detentum fuisse. LIB. III. PARS II. CAPUT VIII.

CAPUT VIII.

Amor Christi humiles facit.

CAritas non inflatur, non est ambitiosa. 1. Cor. 13. Ut in hac materia ordinatè procedatur: *Primò* explicabitur humilitatis natura. *Secundò*, quomodo, & ubi exercenda. *Tertiò*, adducentur rationes, quæ ad humilitatis studium excitare nos possunt.

Humilitas quid?

Humilitas juxta S. Bern. grad. 12. humil. *est virtus, qua homo verissimâ suî agnitione sibi ipsi vilescit.* Ad hanc agnitionem, ut homo perveniat, scire debet, quòd homo possit dupliciter considerari. *Primò* secundùm id, quod habet à Deo; *Secundò*, secundùm id quod habet à se; clara horum duorum cognitio est primum humilitatis principium & certus superbiæ interitus, Homo primo modo consideratus habet à Deo corpus, habet immortalem animam, habet omnia bona naturæ & gratiæ, habet essentiam, habet quidquid in eo, quocunque tandem modo inveniri potest; quidquid habet vel minimam entitatulam, à Deo est, ùt à primo omnium eorum quæ sunt, Principio & Origine. Homo consideratus secundùm id quod habet à se, merum habet nihilum, & quod à nihilo depen-

Quid homo à se, quid à Deo habeat.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII.

det, hoc est, perpetuum defectum & omnis entitatis negationem; habet à se, quod habuit ante ducentos vel trecentos annos, quando nec corpus habuit, nec animam, nec vires, nec vitam, nec operationes, nec scientias, nec artes, nec virtutes, &c. sumus ergo à nobis merum nihilum; nihilum corporis, nihilum animæ, nihilum virtutum, verbo, universale & infinitum omnis essentiæ nihilum; ità quidem, ut, sicut Deus essentialiter est Ens à se, nec ab alio originem trahere potest; ità nos simus nihilum, & adeò necessarium nihilum, ut totum esse nostrum, quantumcunque exiguum sit, à Deo provenire debeat. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputata sunt ei.* Isai. cap. 40. vel, ùt Vatablus legit, *Minùs quàm nihilum & inane reputantur præ eo. Ego*, ait Propheta Regius ps. 72. *ad nihilum redactus sum, & nescivi.* Observatu dignissima & simul verissima confessio. Unde oritur, quòd in sublimibus ambulemus, & in mirabilibus super nos, quòd tam facilè abripiamur à vento vanæ gloriæ & elato spiritu? quia nescimus nec penetramus nihilum nostrum.

Ex hoc nihilo nostro necessariò sequitur, *Primò*; quòd sicut ex nobis nihil sumus, sic & ex nobis nihil possimus, nulliúsque frugi simus; illud enim quod alicujus est valoris, prius debet esse aliquid, & plùs quàm nihil.

Effectus peccati originalis.

Secundò sequitur ex hoc nihilo omne peccatum, quorum primum & cæterorum radix, est peccatum originale, in cujus sordibus in utero matris coagulamur, ut scarabæus in stercore; hoc peccatum omnia, quæ in nobis

bis sunt, miserandum in modum confudit, præcipuè quatuor primarias animæ potentias lethali vulnere sauciavit; Intellectum percussit cœcitate, Voluntatem infecit amore proprio, qui omnis mali causa, quíque expeditam illam Deo & cœlestibus intendendi promptitudinem adeò debilitavit, ut exspirâsse censeri posset; amor ille proprius est, quæ appetitum concupiscibilem invitat ad ea, quæ sensui placent, & ad illicita impetuosis motibus exstimulat: irascibili vires adimit, quò minùs ad ea, quæ honesta & laudabilia sunt, aspiret, audacem econtra ad perpetrandum illicita, efficit. Ex peccato originali magno numero sequuntur peccata actualia, quæ toties & tam sœpe, vel fragiles vel malitiosi committimus. Ex his jam dictis sinè difficultate intelligere possumus, quid ex- & à nobis simus: in hoc miserabili speculo nos sœpe contemplari convenit, ut altos ponamus spiritus, & sub omnium pedibus humiliare nos discamus.

SECTIO I.

De effectibus humilitatis in ordine ad Deum.

SAnctus Ambrosius in Epist. ad Episcopum Aurelianensem Constantinum, planam sinè fuco eloquitur veritatem, sic scribens: *Multi habent humilitatis speciem, virtutem non habentes; multi eam foris prætendunt, & intus impugnant: ad fucum præferunt, ad veritatem abjurant.* Ut hoc ad oculum pateat; humili-

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SECT. I.

tatis effectus nonnihil discutiendi, ex quibus colligemus, quàm rara in terris virtus, vera humilitas.

Verè humilis quomodo se habeat.

Joannes Climacus grad. 25. hos enumerat humilitatis effectus & proprietates: Quamprimum regina virtutum humilitas animum hominis occupat, eò adducit, ut opera sua bona tam parvi æstimet, ac si essent deformia monstra, & meræ sordes; gratiæ etiam copiosiùs à manu Dei datæ nulla eidem occasio sunt superbiæ; sed potiùs salutaris timoris, ne fortè iis in perniciem suam abutatur; pro certo habet & firmiter credit, se de die in diem pejorem fieri, & numerum peccatorum continuò adaugere. Humilitas, ait S. Bonav. 6. proces. rel. cap. 22. aperit homini oculos, & clarè demonstrat suam eidem vilitatem, paupertatem, vitia & peccata, unde naturæ & gratiæ donis non extollitur, sed gratâ recognitione in Deum omnis boni authorem refundit: mediante divina illustratione clarissimè cognoscit, quòd à se nihil habeat, nihil valeat, nihil possit; quòd à Deo acceperit omnia, quæ habet, diutius ea non possessurus, quàm placitum sit divinæ voluntati, quæ eum in nihilum, ex quo extractus est, omni momento redigere possit. Agnoscit, quòd vi sui nihili ad omnia vitia propendeat, quòd reipsa peccator Deum indies offendat, quódque indispensabiliter ad resurgendum è peccatis, & ad ea deinceps vitanda, Dei gratiâ indigeat; miratur, quod vel minimâ eum Deus dignetur, cùm post tot commissa peccata omni spoliari dignissimum se agnoscat: omnes in- & externas adversi-

versitates patientissimè, imò cum gratiarum actione tolerat, indubitanter credens, se majores esse promeritum; se suáque omnia divino substernit arbitrio, coram toto mundo protestans, quòd illum solùm Dominum suum legitimum agnoscat, syncero corde omnem Deo gloriam & honorem adscribens.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SEC. II.

SECTIO II.

De effectibus humilitatis in ordine ad nos ipsos.

QUia humilis per immissas à Deo menti illustrationes clarè cognoscit, quod à se nihil, nisì quod defectuosum & peccaminosum est, habeat, & ob hanc rationem omni honore indignus sit, ex toto corde se contemnit, & à se ipso abhorret. Et, quia quod justum est, humilis amat, & suum cuique jus cupit tribui, unicè desiderat, ut sibi omnes consentiant, de eo abjectè sentiendo, verbis & operibus huic opinioni & vili existimationi conformibus cum eo procedendo: si officii & conditionis ratio hæc non patiantur, manet tamen in corde ad omnem contemptum avidum desiderium. Honores, præcedentias, prærogativas summo studio fugit, & à se propulsat, nisì vel ad ea cogatur, vel se ad similia acceptanda, exigente ità Dei gloriâ, quam in hac vel illâ dignitate constitutus, promovere potest, obligatum se agnoscat: in dignitatibus non insolescit; amarescunt & desipiunt omnes speciosi tituli, versatúrque quodammodo per-

Verè humilis se contemnit, & ab aliis contemni amat.

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. II.

perpetuò in ſtatu violento; ſuæ ſibi infirmitatis conſcius, ſuæque diffidens prudentiæ, ingenio, judicio, pietati ſemper metuit, ne, in quæ alii ſœpe peccata labuntur, & ipſe eadem committat, nullum opus aggrediens, ſub quo vel umbram peccati timere poſſit; quò plùs interim ſibi diffidit, eò plùs fiduciæ ponit in Deo, cui ſoli per firmam fiduciam innititur; vera enim humilitas nō eſt mater puſillanimitatis, ſed veræ fortitudinis; non aliâ de cauſâ cadit animo, quàm ut eundem magìs in Domino firmet: deponit fatuam de propriis viribus æſtimationem, ut induatur virtute ex alto; & hæc eſt cauſa, quòd ad magna expedienda apti ſint humiles; diriguntur enim & juvantur brachio Altiſſimi; quo quia ſuperbi, deſtituuntur, non poteſt non aliter eſſe, quàm ut infirmi ſint, &, quia ſuis fidunt viribus reipſa nullis, enerves mox corruant. Optimè in hanc rem S. Aug. in pſ. 92. *Omnis fortitudo in humilitate, quia fragilis eſt omnis ſuperbia.* Agnovit idipſum vel Ethnicus Seneca Lib. 1. de ira cap. 16. *Omnes*, ait, *quos vecors animus ſupra cogitationes extollit humanas, altum quidem & ſublime ſperare ſe credunt, caterùm nihil ſolidi ſubeſt, ſed in ruinam poſita ſunt, quæ ſinè fundamentis crevere, tantúmque abeſt à magnitudine animi, quantùm à fortitudine audacia; à fiduciâ inſolentia; multùm inquam, intereſt inter ſublimem animum & ſuperbum.* De officiis, vel præclarè olim à ſe geſtis nunquam arroganter loquitur, dona naturæ vel gratiæ pro poſſe occultans; tum ut tutiùs lateant, tum ut ſoli Deo ſit gloria: in externis v. g. veſtimentis, officiis, habitatione,

tione, cibo, potu, &c. appetit viliora, non solùm quia ob peccata sua omnibus bonis se indignum reputat; sed etiam, quia viliora & minùs splendida, ad consequendam humilitatem, cui acquirendæ studet, aptissima media sunt. Et cùm excelsi animi humilis sit, non æstimat quæ coram mundo & in oculis hominum magna sunt, ideóque libenter conversatur cum inferioris conditionis hominibus, pensans hominis nobilitatem, non ex iis, quæ homini circumstant, sed ex anima.

SECTIO III.
De effectibus humilitatis in ordine ad Proximum.

Quomodo humilis se habeat erga Proximum.

QUi verè humilis est, neminem unquam contemnit, de omnibus bene sentit, defectus aliorum excusat, nemini detrahit, omnes secundùm rationem statûs, & conditionis suaviter, humaniter & reverenter alloquitur; cum nemine contendit; si sua sensa cum discretâ modestiâ, deprompsit, sinè omni contentione acquiescit; qui enim contentiosus est, suámque mordicus sententiam sustinens, nescit opponenti cedere, prodit, quòd suum aliorum judicio præferat, desideretque alteri præponi, quod humilitati planè contrarium est, quæ omne suum lucrum ponit & quærit in jactura: neminem humilis offendit, nec se pluris æstimat, quàm gravissimos peccatores, & si se peccatis magis quàm alios immunem inveniat, non sibi, sed Divinæ gratiæ attribuit, à qua si deseretur, in eadem, imò plura se lapsurum confitetur.

Hoc

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. III.

Hoc modo humilis fuit S. Auguſt. qui de ſe Lib. 2. Confeſ. cap. 7. ſcribit: *Domine gratiæ tuæ deputo, quæcunque non feci mala.* Non tantùm ſe peccatoribus æqualem, ſed graviſſimis ſe ſubjiciens, ſe omnibus nequiorem humilis judicat, ſequitúrque ad amuſſim doctrinam S. Pauli ad Philip. c. 2. ſcribentis: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam; ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes.* Poteſt ergo & debet quilibet perfectioni & humilitati ſtudens ſe omnibus deteriorem æſtimare, ob has cauſas.

Ob quas cauſas ſe quilibet, etiam ſanctus, infra omnes humiliare poſſit.

Primò, quia, ùt notat Lipoman. in cap. 36. Exod. lect. 1. vix unus eſt in Univerſo homo, quem Deus non ornaverit gratiâ aliquâ ſpeciali, quâ alter caret; ſic in donis naturalibus unus eſt ingenioſior, alter prudentior, unus excellit in Eloquentiâ, alter in Poœſi, tertius in Philoſophia, &c. Eodem modo in ſupernaturalibus; unus ex toto corde addictus eſt Humilitati, alius Obedientiæ, tertius Manſuetudini, unus afficitur jejunio, alius Oratione, alter diſtributione Eleemoſynarum, &c. Dum ergo humilis occultos ſuos, quos in ſe agnoſcit defectus penſat, & aliorum donis & acceptis à Deo gratiis comparat, credit & ſinè mendacio dicit, ſe omnium hominum abjectiſſimum & maximè inutilem eſſe. *Aliquis abſque falſitate*, ait S. Thom. *poteſt ſe credere & pronuntiare omnibus viliorem, ſecundùm defectus occultos, quos in ſe recognoſcit, & dona Dei quæ in aliis latent.* Præclarè hac de re loquitur S. Greg. Hom. 10. in Ezech. *Non uni dantur omnia, ne in ſuperbiâ elatus cadat: ſed huic datur, quod tibi non datur; & tibi datur,*

quod

quod illi denegatur, ut dum iste considerat bonum quod habes, & ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat: & rursum dum tu habere illum conspicis, quod ipse non habes, te illi in cogitatione postponas, & fiat quod scriptum est: Superiores sibi invicem arbitrantes. Et paulò post: *Propter hoc ergo necesse est, Fratres carissimi, ut in hoc vobis debeatis semper aspicere quod minùs habetis; in Proximo verò hoc, quod vobis ampliùs acceperunt; quatenus dum super vosmetipsos eos pro bono, quod ipsi habent, & vos non habetis, aspicitis, ad hoc quoque obtinendum, etiam vos ex humilitate crescatis.*

Secundò; potest humilis se maximis etiam peccatoribus viliorem æstimare, quia non sinè fundamento credere potest, quòd Deus peccatoribus, tantas non sit elargitus gratias, quantas illi; & si Deus aliis dedisset tales, quales illi, fuissent meliùs iisdem ad Dei gloriam usi. Ex hac consideratione S. Franciscus notæ sanctitatis & humilitatis vir, maximum se peccatorem dicebat. Idem de se S. Paulus absolutissimum illud perfectionis exemplar 1. Tim. 1. *Christus Jesus venit in hunc mundū peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* hoc est, ùt explicat S. Aug. Serm. 9. de verb. Apost. *Quia omnibus pejor sum.* Alio in loco; ad Ephes. 3. *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hac,* vel, ùt textus græcus habet, *minimorum minimo.* Imò abortivum se nominat, qui non sit dignus vocari Apostolus. Ad exemplum hujus Apostoli, & plurimorum in humilitate excellentium Sanctorum, humiliemus nos ipsos, quàm possumus, profundissimè; habemus siquidem rationes multò prægnantiores, quàm illi, qui in viâ per-

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. III.

perfectionis tepescimus, & à perfectione quàm longissimè absumus. His suppositis, timere meritò quisque potest, ne sua peccata & defectus, omnium malorum & adversitatum, quæ communitati, cujus ille membrum est, eveniunt, sint causa & origo; & quamvis sciat alios graviùs deliquisse, potest nihilominus se causam dicere, non quasi Deus aliorum peccata dissimulet; sed quod ea vel alio modo in tempore, vel in æternitate castigaturus sit. Deinde potest homo se infra omnes creaturas, tam animatas quàm inanimatas humiliare, ipsísque bestiis pejorem se æstimare, quia Creatorem suum innocentes hæ creaturæ nunquam offendunt; sed sinè ullâ repugnantiâ voluntati Dei se simpliciter accommodant. Imò Dæmonibus ipsis pejorem se quis dicere & credere potest; superant enim hominem naturæ excellentiâ, nec gratiis datis toties, quoties homo, abusi sunt, nec plura, quàm unicum peccatum mortale admiserunt.

Digna sunt relatu verba S. Bern. serm. 37. in Cant. quæ in hanc rem reliquit. *Si, in quonam statu unumquemque nostrum habeat Deus, liquidò cognosceremus, nec suprà sanè nec infrà secedere deberemus, veritati in omnibus acquiescentes, nunc autem quia consilium hoc posuit tenebras latibulum suum, & sermo absconditus est à nobis, ità ut nemo sciat, si dignus sit amore vel odio, justiùs tutiúsque profectò, juxta ipsius Veritatis consilium, novissimum nobis locum eligimus, de quo postmodum cum honore superiùs educamur, quàm præsumimus altiorem, unde cedere mox oporteat cum rubore. Non est ergo periculum, quantumcunque*

cunque te humilies, quantumcunque reputes minorem quàm sis, hoc est, quàm te Veritas habeat: est autem grande malum, horrendúmque periculum, si vel medicè plùs vero te attollas, si vel uni videlicet in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi Veritas judicat, aut etiam superiorem. Quamobrem noli te homo comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni. Propterea non vel mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter novissimos locum nos Dominus voluit: sed recumbe, inquit, in novissimo loco, ut solus videlicet omnium novissimus sedeas, téque nemini, non dico præponas, sed ne comparare præsumas.

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. IV.

SECTIO IV.

De vitandâ vanâ gloriâ, & quomodo se quis in bonis operibus debeat humiliare.

INter pericula, quæ virtutis & perfectionis studiosus, maximè cavere debet, minimum non est, vana gloria, seu magna bonorum suorum operum æstimatio. Hæc est illa rupes, ad quam plenæ mercibus naves sæpe alliduntur & miserè pereunt; est venenata sagitta, quæ quidquid tangit, penetrat, inficit, & enecat. De qua S. Bern. Serm. 6. super psal. Qui habitat. *Time sagittam, leviter volat, leviter penetrat, sed dico tibi non leve infligit vulnus, citò interficit, nimirum sagitta hæc, vana gloria est.*

Hæc vana gloria ità homini quodammodo innata, & adeò firmiter inhæret, ut superatis aliis vitiis, hæc sola maximam exigat vio-

Vana gloria expugnatu difficilis.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SECT. IV.

violentiam, ut vincatur. Alia vitia non adeò difficulter ſucceſſu temporis expugnantur; tum quia vel intrà certæ materiæ terminos conſtricta, vel quia facilè dignoſcuntur; vel tandẽ quia certis tantùm ætatis noſtræ temporibus cum iis luctandum eſt; aſt vana gloria malum illimitatum eſt, omnibus ſe immiſcet, & venenum affricat; ſubtiliſſima eſt & intima cordis ſubtili agilitate penetrat, tantáque in oppugnando homine utitur calliditate, ut opus quod humilitate cœpimus, ſuperbiâ ſœpiſſimè finiamus: omni vitæ tempore in adoleſcentiâ, in juventute, in virili & decrepitâ ætate eâ infeſtamur: vana gloria eſt, quæ inſtar aſpidis matris viſcera depaſcentis eámque enecantis, omnibus bonis operibus vitam adimit. Hujus venenatæ beſtiæ mater, ſunt bona opera; gignitur quidem etiam ex operibus malis, ſed rariſſimè, nec niſi apud eos qui deſperatæ ſunt ſalutis.

Remedia contra vanam gloriam.

Ut quis peſſimam hanc ex optimâ matre ſobolem penitus ſuffocet, diſcutienda nonnihil erunt opera noſtra; *primò*, quid ſint antequam fiant; *ſecundò*, quid ſint dum actu fiunt; *tertiò*, quid ſint cum facta fuerint: ſimúlque diſcutiendum, quid tandem homo de ſuo conferat, ex quibus patebit, quàm ſtolidum ſit de operibus ſuis vanè gloriari & ſuperbire.

Vanè gloriandum non eſt ante opus bonum.

Sub hujus diſcuſſionis initium reflectendum eſt ad beneficium creationis, ùt fundamentum omnium beneficiorum, vi cujus homo habet, ut virtutum & ſupernaturalium gratiarum capax ſit; accepítque eâ mediante tale corpus, talem animam, tales in- & exteriores

teriores sensus, per quæ aptus redditur ad bona opera exercenda. Præter hoc beneficium creationis, cujus sola consideratio ad vanam gloriam tollendam sufficeret, indispensabiliter ante quodlibet opus bonum necessarium est, ut Deus non tantùm ùt author naturæ, sed etiam gratiæ cooperetur; ut intellectum salutaribus cogitationibus illuminet, voluntatem piis affectibus moveat, ut gratiis aliis prævenientibus hominem excitet quibus motus opus aggrediatur; debet deinde homo per gratiam sanctificantem Deo esse reconciliatus, vi cujus gratiæ efficitur Dei filius, ejúsque opera æternæ vitæ meritoria. De his omnibus necessariò provisum debet esse homini, antequam bonum opus incipiat, si vel unum deficiat, ineptus est ad ponendum actu, vel minimum opus æternæ vitæ meritorium: his omnibus à Deo positis, quid tandem addit homo? nihil aliud, quàm ut in se bonam excitet intentionem, & prævenienti gratiæ piísque motibus consentiat; hæc ipsa tamen tam intentio, quàm consensus speciale Dei donum est.

Nec sub bono opere.

Dum actu homo operatur iisdem iterum Dei donis instructus esse debet, quibus ante opus; tam gratia sanctificans quàm actualis adesse debet, quæ manet sub opere entitativè eadem, sed nomine variatur, dicitúrque Concomitans, quæ ante opus vocabatur Præveniens; intentio & cooperatio quam de suo homo confert, quàm sæpe est frigida! nec gratiâ datâ cum tanto suî commodo & spirituali fructu utitur, quanto posset; & hoc ipsum parum quod vel per intentionem vel co-

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. IV.

operationem contribuit nova Dei gratia est; gloriari ergo homo non potest de operibus suis, sivè ea consideret, antequam aggrediatur, sive dum actu iis occupatur.

Nec post bonum opus.

Post peractum bonum opus æquè minùs vanæ gloriæ locus esse potest, attento, quod sine speciali Dei revelatione nemo scire possit an sit in Dei gratiâ, quæ necessariò requiritur ad hoc, ut quis meritorie operetur; & esto id sciret, necdum tamen de operis valore constare potest; quamvis enim quàm optimè cum omnibus ad bonitatem moralem requisitis circumstantiis opus suum quis sibi persuadeat fecisse, certus tamen necdum est, se bene operatum: quis enim illi dixit rem ità se habere, ut ille sibi persuadet? Nunquid S. Paulus vir fuit eximiæ sanctitatis? & tamen 1. Cor. 4. candidè fatetur: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me, Dominus est*: q. d. Si ego operum meorum judex essem, suum cuique operi pondus inesse dicerem; sed qui me judicat Dominus est: *Ante cujus oculos Luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ, quantò magìs homo putredo, & filius hominis vermis?* Isai: c. 25. Hi oculi in operibus nostris, quæ perfectissima credimus, innumeros reperiunt defectus. Innumeri atomi oculos nostros fugiunt, si desint solares radii; sic & in intellectu nostro obscurato, in voluntate depravatâ latent innumeri defectus, qui tamen Deo, qui lucem habitat inaccessibilē, clarissimè patent; & quia hi perspicacissimi oculi penetrant & attendunt ad nostrã corruptam naturam, ad propriũ profundissimè radicatũ amorem, ad

pravos

pravos affectus, inordinatos motus, &c. aliter esse nō potest, quàm quòd multa in operibus nostris distorta, mutila & manca inveniant. *Facti sumus ùt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruata universa justitia nostra.* Isa. 64. Non est hujus viæ & vitæ exacta sinè omni defectu perfectio, felici æternitati hæc beatitudo reservatur. *Quid potest esse*, quærit S. Bern. Serm. 1. in fest. omnium Sanct. *omnis justitia nostra coram Deo? nonne juxta Prophetam velut pannus menstruata reputabitur? & si districtè judicetur, injustitia invenietur, omnis justitia nostra & minus habens.* Job vir sanctus post multa amoris, humilitatis, patientiæ, aliarumque virtutum exempla tamen diffidit sibi, dicens cap. 9. *Verè scio, quòd non justificetur homo compositus Deo; si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed judicem meum deprecabor; verebar omnia opera mea.*

Posito tandem, quòd in operum nostrorum executione, nulla in re defuerimus, quid tandem hæc opera erunt respectu operum, quæ fecerunt tot sanctitate vitæ eximii Viri? de S. Antonio refert S. Hieronym. in vitâ S. Pauli; quòd cùm S. Antonius vitam S. Pauli admiratione plenam conspexisset, percutiens pectus dixerit: *Væ mihi peccatori qui falsum monachi nomen fero.* Amittunt certè opera nostra omnem splendorem comparata operibus in maxima perfectione à viris sanctis facta. Quid quæso nostra obedientia, paupertas, amor, patientia, eorum obedientiæ, paupertati, amori &c. comparata? vix bipalmares pumiliones sumus respectu horum gigantium. Eliu apud Job. cap. 33. ait: *Respi-*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. V.

ciet homines & dicet: Peccavi. Quæ verba explicans S. Greg. Lib. 24. moral. c. 6. ait: *Ideo nonnulli peccâsse se nesciunt, quia homines non attendunt*; homines scilicet, qui vitam duxerunt omnibus virtutibus insignem. Ideo Eliu ait: *Respiciet homines* &c. q. d. ùt explicat idem l. c. *Sanctorum Virorum exempla conspicit, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit, atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, lucem namque debet conspicere, qui vult de tenebris judicare.*

Licèt denique opera nostra adeò à nobis perfectè fierent, ut majori cum perfectione fieri à purâ creaturâ non possent, nullam tamen de his superbiendi causam haberemus; est enim, manétque verum illud Christi effatum Luc. 17. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.*

SECTIO V.

Soli Deo debetur honor & gloria post factum bonum opus.

Deo magis quàm nobis ipsis tribuendum, si quid boni fecerimus.

CUm in nullo, quod facimus, bono opere vel unicus sit entitatis gradus, qui non Deo magìs, quàm nobis tribuendus, (est enim ille eorum causa, & si quid ex nostro addimus, ad hoc vires nobis suppeditat:) ipsius sunt omnia, juxta illud Philosophorum: *Quod est causa causæ, est causa causati.* Ex quo sequitur, quòd magìs ad Deum, quàm ad nos ipsos spectent opera nostra, adeóque ipsi, ùt principali Agenti omnis ex iis resultans gloria & honor transscribenda sint. *Quis credat parieti*, ait S. Bern. serm. 13. in Cant. *si se dicat parturire radium,*

quem

quem suscipit per fenestram? aut si glorientur nubes, quod genuerint imbres, quis non irrideat? mihi liquidò constat, nec de canalibus oriri rivos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudentiæ: si quæ sanè in Sanctis digna laude vel admiratione video, laudo Deum in Sanctis suis, qui in ipsis manens facit opera. Aperuisti mihi oculos lux, ait S. Aug. Lib. soliloq. *& excitâsti atque illuminâsti me, & vidi quòd gloriari non valeat ante te omnis caro, quia si quid boni est parvi vel magni, donum tuum est, & nostrum non nisì malum est. Quisquis*, ait idem Lib. 9. confess. cap. 13. *tibi enumerat merita sua, quid tibi enumerat nisì munera tua.* Oportet ergo ut continuò ante oculos nostros ponamus infirmitates, imperfectiones, & peccata nostra, cæteroquin in superbiam facilè extollemur alieno splendore illustrati. S. Gregorius ad illa Jobi verba 4. cap. 38. *Ubi eras quando ponebam fundamenta Terræ?* hæc addit: *Ac si justificato apertè Veritas dicat: Virtutes à me acceptas tibi non tribuas: noli contra me de meo munere extolli; recole ubi te inveni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui; recole ubi te inveni, quando meo te timore solidavi. Ut ergo in te non destruam quod construxi, ipse non cesses considerare, quod inveni; quem enim Veritas, nisì aut in flagitiis, aut in excessibus invenit.*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. V.

Ut ergo vanæ gloriæ periculo nos liberemus, utilissimum erit, ut, si quod opus bonum (maximè si alicujus momenti sit) peregimus, aliquot salutares virtutum actus eliciamus. Quorum primus esse potest vivæ Fidei, indubitatè credendo, à Deo venire quidquid tandem boni in opere invenitur, & cum

Quinam virtutum actus ad fugiendam vanam gloriam eliciendi.

cum Davide protestando: *Dextera Domini fecit virtutem.* Secundus actus gratiarum actionis pro impenso auxilio, quo adjuti opus absolvimus. Tertius, ut omnem Deo gloriam, ùt vero operis authori attribuamus. Quartus, ut ex ejus amore omnia emanantia ex opere merita ei reconsignemus, nos omni ad ea jure abdicantes,ità ut iis juxta suum beneplacitum utatur, eique applicet, cui voluerit. Quintus, ut defectuum sub opere commissorum remissionem humiliter petamus, vix enim possibile est, quin non unus vel alter irrepserit, esto omni conatu quàm perfectissimè operari studuerimus.

SECTIO VI.

Quomodo in defectibus & imperfectionibus nostris nos humiliare debeamus.

RES clarissima est, peccatores sumus, &, ùt loquitur S. Jacob. Epist. 1. 3. *In multis offendimus omnes.* Et S. Joan. 1. Ep. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & veritas in nobis non est.* Ità hac de re loquebantur non vulgaris, sed maximæ sanctitatis Apostoli. Ex prætactis verbis S. Augustinus occasionem sumpsit dicendi Lib. 4. de Civit. c. 9. *Sinè peccato qui se vivere existimat, non id agit, ut peccatum non habeat, sed ut veniam non accipiat.* Ut ergo ex defectibus & malis nostris bonum proliciamus, debemus nos *primò*, coram Deo ex toto corde humiliare, & candidè cum Psalmista ps. 50. confiteri: *Iniquitatem meam ego cognosco:* excitandus

dus deinde sæpe de peccatis dolor, & quantâ fieri potest animi demissione, remissio petenda, firmúmque de non peccando in posterum & confessione proximè instituendâ propositum faciendum est. Sola & unica nos humiliandi causa, non est paupertas, non est exilium, non est contemptus, nec ignorantia, nec injuriæ, sed solum peccatum; omniũ enim rerum (si tamen res peccatum dici mereatur) est teterrimum, deformissimum, & maximè detestabile, peccatum. Humiliare ergo se profundissimè peccator debet, & candidè fateri, se contemptibiliorem & abjectiorem factum per peccatum fuisse, quàm quod maximè contemptibile, maximè abjectum est. Ad hoc interim attendendum, ne commissa peccata nimiùm conturbent, angant & confundant, atque ità conceptus dolor in anxietates inutiles & pusillanimitatem, ùt multis contingit, degeneret; quæ pusillanimitas communiter provenit à diabolo, qui sæpe plùs laborat, ut in superfluas anxietates, quàm in peccata ipsa, hominem præcipitet: provenit etiam hæc anxietas sæpe ex occultâ superbiâ, qua præfidimus nobis, quasi sinè Dei adjutorio firmo sat pede consisteremus. Anxia hæc pusillanimitas summo studio vitanda, & si lapsi simus, eò majori cum exactitudine opera nostra in futurum obeunda, ut ità per diligentiam & fervorem restauretur, quod desidiâ & tepore destructum fuit. Equus cæspitans, gressum subitò corrigit, & celeriùs incedit; ità præcedentium operum defectus, subsequentium perfectione corrigendus est.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SECT. VI.

Humiliare nos debemus propter commissa peccata.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SECT. VI.

Correctio, libenter post peccatum acceptanda.

Secundò, post peccatum commissum humiliter correctiones accipiendæ. Certè res admodum mira est, quòd, cùm peccata peccatis addamus, corrigi tamen, & per admonitiones emendari erubescamus. Si facies per maculas fœdata sit, non indignamur monenti, sed gratias agimus. Medico ob reparatam per amaras etiam potiones sanitatem, obligatos nos agnoscimus: cur minùs præstamus ei, qui per acres reprehensiones sanitatem restituit potiori hominis parti; animæ immortali? Si Deus submittat aliquem qui defectus nostros corrigat, non fit hoc ipsum ex amarulentiâ & indignatione; sed quia paratus est, dummodo correctiones suscipere superbè non detrectemus, ad dandum nobis robur & gratiam, ut delicta emendemus & per virtutis vitio contrariæ exercitium, merita & præmia colligamus. Ideò, ùt memorat S. Gregor. Moral. 2. c. 9. primos parentes peccantes ad examen vocavit, ut, si candidè delictum eidem patefacerent, misericordiam & indulgentiam impertiret. Quia verò non ità serpenti Deus affectus erat, eum ad se non vocavit; sed debitâ pœnâ, etiam non auditum, mulctavit.

Correctiones quomodo accipiendæ.

Hæc de correctione dicta clarè patent ex S. Literis. *Qui odit correptionem vestigium est peccatoris, & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.* Sap. 21. *Qui diligit disciplinam, diligit scientiam; qui autem odit increpationes, insipiens est.* Proverb. 12. Nec attendendum inter correctiones quæ dantur, an fiant à corripiente, animo pacato an passionibus concitato, discretè vel indiscretè, ex odio vel ex amore

sed

ſed ſolùm id curandum, ut, quod in nobis corrigitur, emendemus. Si in præcipitio conſtitutus, ex inconſideratione lapſui me exponerem, & alius indignabundè accurrens, magno impetu me invadens, jam jam caſurum retraheret, non omitterem gratias agere, eſto animo fuerit commoto, dum me liberavit; ejus enim paſſio mihi fuit ſalutaris, nec ulli nocuit, niſi ipſi indignati. *Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus.* Eccleſ. 10. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te: argue ſapientem & diliget te, doce juſtum & feſtinabit accipere.* Prov. 6. Hæc inter fatuum & ſapientem diſtinctio eſt, quòd hic libenter, iſte indignabundè corripientem audiat. Correptiones igitur, quocunque tandem animo datæ, benignè accipiendæ, manſuetè, ùt monet S. Bernard. 42. in Cant. reſpondendum, verecundè acquieſcendum, modeſtè obtemperandum, humiliter confitendum.

Humilis defectus ſuos manifeſtat.

Tertiò, Satìs non eſt, ut defectus noſtros non excuſemus, ſed & oportet ut illos motu proprio manifeſtemus; nec debet humilis in hoc puncto minor eſſe quàm ſuperbus, qui ſi vel minimum in ſe advertat laude dignum, egregium agit præconem & buccinatorem, omnium aures opplendo; ſic è contra humilis debet defectus ſuos patefacere, ùt ſuperbus ea, quæ ad gloriam ſuam faciunt.

Quæres, an ergo ſemper humiles ſint, qui ſuos defectus & delicta ultro produnt? Reſpondet S. Greg. Lib. 12. moral. cap. 10. *Plerumque homines & culpas confitentur, & humiles non ſunt: indicia veræ confeſſionis ſunt, ſi, cum quiſque peccatorem dicit, id de ſe dicenti etiam*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. VII.

alteri non contradicit. S. Climacus judicat propriam de defectibus confessionem seriam esse, si, quod ipsi de nobis dicimus, ab aliis ratum & gratum haberi non improbemus, promptèque corripientes & castigantes admittamus.

SECTIO VII.

De actuali humilitatis exercitio, & qui potissimùm eo uti debeant.

Actus humilitatis quomodo eliciendus.

UTilissimus nos humiliandi modus est, si Deum præsentem & velut lateri adhærentem intueamur, & ejusdem infinitæ excellentiæ miseriam nostram commensuremus, dicendo v. g. Dei potentia tanta est, ut totum mundum unico voluntatis actu creârit; ego econtra omni meâ potentiâ ne stipulam, ne atomum quidem producere unquam potero. Deus cognoscit omnia, quæ ubicunque terrarum fiunt, & secretissima naturæ ad fundum usque penetrat & intelligit; ego ne vigesimam muscæ aut formicæ partem. Deus adeò dives, ut quidquid cœli ambitu continetur, quidquid in rerũ naturâ est, ad eũ spectet; ego totus inops, totus pauper; imò inopia & paupertas ipsa. Hac ratione nihilum nostrum in Divinâ essentiâ, nostram parvitatem, in immensa illius magnitudine clarè videbimus, & manibus quodammodo palpabimus.

Secundò, considerare possumus, quàm viles, quàm abjecti simus in oculis Dei; licèt humiliemus nos quantumcunque possumus, & nos ipso nihilo minores esse credamus,

ſumus tamen & manemus incomparabiliter minores, quàm nos per demiſiſſimam humilitatem deprimere poſſumus; nec intellectus noſter per omnem ſuam capacitatem nihili noſtri abyſſum comprehendere aut capere poteſt. Unde non eſt quòd timeamus, ne nos nimiùm humiliemus, etiamſi nos infra vermiculos, fimeta & ſtercora abjiciamus. Et ſi nonnihil pluris à Deo fiamus, ille ipſe cauſa eſt, quia in nobis habemus, quod ab eo emanat, quódque ex hoc ſolo capite magni æſtimandum eſt.

Tertiò, cum admiratione dicere poſſumus: Ego ſcio, quis ſim, ſcio quàm ſæpe Deum injuriâ affecerim; quomodo ergo poſſibile eſt, ut me ſuper alios elevem? ex me nihil ſum, nihil poſſum, nihil habeo, niſi quod larga Dei manus dedit: vas luteum & ſordidum margaritis impletum, eſt & manet abjectum vas. Conducit præterea, ut quis cum pia indignatione in ſe ipſum invehatur, hanc in rem in ſubſidium adhibendo quoſdam S. Scripturæ textus, ſéque ipſum alloquendo: v. g. *Quid ſuperbis terra & cinis.* Eccleſ. 10. *Ubi eſt gloriatio tua? excluſa eſt.* Rom. 3. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* 1. Cor. 4.

Quartò, ad humilitatem conſequendam multùm juvat in exterioribus ſe occupare quæ abjecta & vilia ſunt, officia minùs honorifica in ſe ſuſcipere; nam, ùt ait S. Bern. Epiſ. 87. *Humiliatio eſt via ad humilitatem, ſicut patientia ad pacem. Si virtutem appetis humilitatis, viam non fugias humiliationis.*

In his ſimilibúſque humilitatis actibus exer- *In humili*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. VII.

exercere nos sœpe & utile & necessarium est, ut, quæ altas in natura nostra egit radices, superbiam expellamus. Qua cum omnibus quidem pugnandum est, præcipuè tamen tres hominum classes sunt, quibus maximè humilitati studendum, utpote majori superbiendi periculo expositi. Primi sunt, qui egregiis gratiæ & naturæ donis ornati, aliis in honore & authoritate prælati sunt, hi enim occultâ sœpe laborant superbiâ, credúntque se meliori de luto fictos, formatósque. Secundi, sunt potentes & divites, qui se æstimari, coli, timeri, suámque gratiam quæri & ambiri videntes, facilè potentiâ & divitiis abutuntur, & superbè se aliis præferunt. Unde monet S. Paulus suum Timotheum 1. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublimè sapere.* Ut enim ait S. August. serm. 5. de verb. Dom. super Matthæum: *Omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet suum vermem; alius est vermis mali, alius pyri, alius fabæ, alius tritici; vermis divitiarum superbia*, Tertii, sunt Docti; nam teste Apostolo 1. Cor. 8. *Scientia inflat.* Quia scientia inter omnes vanitates pulcherrima & præstantissima est, nobilissimæ enim hominis partis, intellectûs scilicet ornamentum est, unde contingit facillimè, ut, nisi studiosè attendatur, superbia subintret: docétque experientia, raram esse in terris avem, virum eximiè doctum, qui simul in humilitate ità inveniatur fundatus, ut non interdum vanè sibi complaceat, alios præ se despiciat, aliorum vitam morésque taxet, suum aliorum judicio præferat, ex suo vivat arbitratu, alieno

tate exercere se debent.

In officiis constituti sublimibus.

Divites.

Docti.

se

se subjicere imperio detrectet, correctiones animo minùs æquo excipiat, &c. Hi ergo tres hominum classes humilitati præ reliquis studeant, & sibi dictum credant illud Eccles. 3. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECTIO VIII.

SECTIO VIII.

Primum ad nos humiliandum motivum est, necessitas divinæ gratiæ, quæ ad omne opus bonum indispensabiliter requiritur.

Sine Dei gratiâ homo nihil boni agere potest.

SIcut animal sinè pedibus nequit progredi, nec sinè alis avis volare; sic nec ad Deum homo pervenire potest sinè gratiâ; quod non tantùm de gratiâ sanctificante, sed etiam de auxiliis actualibus intelligi debet; qualia sunt illustrationes intellectûs, pii affectus & motus, per quos voluntas ad bonum suaviter impellitur; sinè his ad cœlum, & Deum nunquam perveniemus; cùm enim inter finem & media debeat esse proportio; finis verò noster sit, Dei visione in æternum frui, quæ visio naturales nostras vires infinitè superat, nulláque inter illa proportio est, sic altior virtus infirmitati nostræ succurrere debet, quæ virtus alia non est, quàm Dei gratia; quæ, quia entitas supernaturalis & divina est, in tali nos statu ponit, qui ad bona cœlestia & supernaturalia promerenda proportionatus est.

Sinè gratiâ ne minimæ tentationi resistere, ne minimum virtutis actum exercere valemus; sed Deus virtutibus tam infusis quàm

acquisitis speciali gratiæ auxilio subvenire debet, cœteroquin nihil agere valent. *Nemo habet de suo*, ait Concil. Arelat. Can. 22. *nisì mendacium & peccatum; si quis autem homo habet veritatem atque justitiam, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati non deficiamus in viâ. Epistolam meam*, ait S. Aug. ad Fratres, Ep. 46. *secundùm hanc fidem intelligite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut à Dei gratiâ separetis, tanquam sinè illâ, vel cogitare aliquid, vel agere secundùm Deum ullâ ratione possimus: propter hoc enim Dominus, cùm de fructu justitiæ loqueretur, ait Discipulis suis: Sinè me nihil potestis facere.* Idem alio in loco de Corrept. & Gratia cap. 2. *Sinè gratiâ nullum prorsus sive cogitando, sive volendo & amando, sive agendo faciunt homines bonum.* Idipsum dudum ante S. Augustinum scripsit Corinthiis S. Paul. 2. 3. *Non quòd sufficientes simus ex nobis, cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra à Deo est.* Idem ad Rom. 9. *Non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Non est volentis*, ùt explicat S. Thom. 2. 2. q. 109. ar. 2. *scilicet velle, neque currentis, scilicet currere, sed miserentis Dei. Sicut oculus corporis plenissimè sanus*, ait S. Aug. apud S. Thom. l. c. ar. 9. *nisì candore lucis adjutus, non potest cernere; sic & homo, perfectissimè etiam justificatus, nisì æternâ luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere.* Homo totus licèt spiritualis, intellectu & voluntate debitè instructis, præditus; nullum tamen opus bonum operari, nullam cogitationem bonam concipere poterit, nisì à Deo eidem

suc-

succurratur, & excitante gratiâ adjuvetur.

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECTIO VIII.

Egent illâ viri etiam sanctissimi.

Gratiâ Dei indigent viri etiam sanctissimi, ut saluti suæ studeant, & peccata evitent. Videt Deus omniscius multas malarum cogitationum myriades, perversas affectiones, & tentationes, quæ in his vel illis circumstantiis infallibiliter nos prosternerent, & desperatissimos efficerent peccatores: hoc malo sola nos liberat gratia, quæ misericorditer prævenit nos; qui tamen in nullo iis meliores sumus, qui in hanc miseriam jamtum corruerunt. Dependemus à filo divinæ gratiæ super abyssum omnium peccatorum, in quam, nisì gratia nos sustineret, pleno impetu laberemur; nec horrendum adeò scelus, quod eâ destituti non committeremus. Ut sal conservat carnes, ne putrefiant, sic gratia nostras animas ne corrumpantur, & in fœtida abeant cadavera.

Gratia Dei omni egemus tempore.

Gratiâ Dei indispensabiliter opus est omni tempore. Aer, licèt jam ab aliquot millenis annis à sole sit indies illustratus, non potest absente Sole se ipso lucere; sic nec homo sanctissimus, licèt à multo tempore perfectissimos omnium virtutum elicuerit actus, & ad summum sanctitatis gradum pervenerit; ne minimum opus bonum ex propriis viribus sinè gratiâ faciet, nec minimam superabit tentationem. Egebit itaque, usque ad ultimum halitum, divinâ, qua conservetur & adjuvetur, gratiâ. Veritas hujus rei sole clarior est. Nunquid enim ab experientiâ scimus, quòd hæc vel illa divina inspiratio, hæc vel illa Fidei veritas, quæ hodie totum animum occupat, cor magnâ pietate

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. VIII.

commovet, & tenerrimè afficit, cras eosdem effectus non habeat? quod ad eas Fidei veritates, quas hodie intellectus clarissimè videt & intelligit, cras ad eas instar ululæ cœcutiat, & tenebris involutus caliget? Imò carissimi Dei amici & viri illuminati, interdum ità à Deo ad tempus deseruntur, & ad statum delabuntur adeò miserum & miserabilem, ut omnium præviè habitarum gratiarum, omníque divinarum illustrationum memoriâ careant, intellectus tenebris oppleatur, voluntas instar lapidis induresçat ad munus suum obeundum, tam in spiritualibus, quàm corporalibus planè inepta. Unde hæc mutatio? à præsentiâ vel absentia divinæ gratiæ. Sunt qui putant se ad omnem pietatem & vitæ emendationem movendos, si in eorum conspectu fierent miracula, cœci viderent, claudi ambularent: sed longè errant. Nunquid olim Judæi viderunt prodigium illud maximum, resuscitationem Lazari? an ex hoc meliorati? tantùm abfuit, ut non post multos dies hunc Taumaturgum infami ligno suffixerint. Externa omnia frustranea, nisi Dei accedat gratia. *Latro pendens in cruce cum Domino*, ait S. Aug. in ps. 39. *agnovit in cruce Dominum; alii non agnoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem.*

Nec miracula ad meliorem vitam sine gratia movebunt.

Ex necessitate gratiæ quid discendum.

Ex jam dictis moveri debemus, ad nos profundissimè humiliandum, & vanam gloriam ex operibus nostris bonis subortam deponendam, candidè profitendo à divinâ gratia omnia pendere, in esse, fieri, & conservari. Succlamare debemus sœpissime cum antiquis

tiquis Patribus illud Davidicum ps. 69. *Deus in adjutorium meum intende. Hunc versiculum*, ait Cassianus, *in opere quolibet seu ministerio, vel in itinere constitutus decantare non desinas; hunc meditanti tibi somnus irrepat, donec incessabili ejus exercitatione formatus, etiam per soporem decantare consuescas. Hic tibi expergefacto primus occurrat; iste evigilantis cogitationes anticipet universas; iste te de tuo consurgentem cubili curvationi genuum tradat, atque deinceps ad omne opus actúsque deducat.* Secundò ex necessitate divinæ gratiæ discere debemus, ne unquam contemnamus eos, qui in peccata prolapsi sunt, sed potiùs intimè iis compatiamur, certò credentes, nos (esto in ea peccata non ceciderimus) illis nequaquam esse fortiores sed quòd nobis à Deo miserente hac vice à lapsu præservatis, idem cras evenire possit, quòd aliis hodie, nisi per gratiam, manum suam nobis porrigat misericors & miserator Dominus. *Nemo*, monet S. Greg. Lib. 24. moral. cap. 19. *se alicujus virtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest; quia si divina protectio deserat, ibi repente enerviter obruetur, ubi se valenter stare gloriatur.* Certissimum ergo manet, virum sanctissimum, si gratiâ Dei destituatur, futurum pessimum peccatorem, pessimum econtra peccatorem, si gratiâ Dei visitetur, maximum futurum sanctum. *Facile est in oculis Dei honestare pauperem.* Eccles. 11.

Sumus in manu Dei, quod calculus in manu mercatoris, qui modò decem, modò viginti, modò centũ, modò mille valet, ad dispositionem calculatoris. Deus de predestinatione in

 figu-

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. IX.

figurâ, & sub obscuro sensu de terræ globo ad Prophetam Job. ait: *Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus si nôsti? vel quis tetendit super eam lineam.* Job. 38. Vult Deus dicere, quòd, sicut per dispositos lapides ager dividitur, & cuique hæredi sua pars assignatur, sic & ille cœlestem patriam à Christo per crucem & mortem nobis comparatam, modo nobis planè occulto dividat; uni magnam, alteri partem assignat exiguam. Hujus discursus Dei cum Jobo hanc rationem dat S. Gregor. Lib. 28. moral. cap. 6. *Quatenus pondus secretorum Dei sollicitiùs penset, dispensationem scilicet hominis, non in humanis viribus, sed in manu consistere Conditoris, ut dum invisibiliter considerat ista, quis agat, suæ virtuti nihil tribuat; nec jam de se audeat aliquid, cum Dei judicia occulta formidat, sed perpendens desuper mensuras & lineas, incomprehensibiliter tensas, tantò magis in humilitate formidinis consistat, quantò magis videt omnia in potestate mensoris.*

SECTIO IX.

Secundum ad nos humiliandum motivum, sunt variæ humilitatis excellentiæ & prærogativæ.

Humilitas est fundamentum virtutum.

EXcellentia humilitatis prima & præcipua est „quòd sit spiritualis ædificii fundamentum. *Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas,* ait S. Cyprian. Tract. de nativ. Christi, *nec in cœlo stare potuit superbiæ sublimitas.* Quare autem fundamentum virtutum humilitas sit, ratio est, quia aliis virtutibus qui-

quibuscunque tandem in anima locum parat; & quidem primò, Fidei, nam, ùt ait S. Aug. serm. 36. de verb. Dom. *Non est Fides superborum, sed humilium.* Ut in anima ponatur lapis Fidei, prævié parare debet fundamentum humilitas, & omne illud effodere, quod soliditati obesse possit fundamenti, abjicere debet omnem sui ipsius æstimationem, rationem naturalem, scientiam, imò intellectum ipsum & omnem rationem in obsequium Fidei captivare. Secundò viam parat humilitas aliis virtutibus, nunquam enim quis virtutes assequetur, nisi per humilitatem quis indignum se réputet, credátque merum & gratuitum Dei donum esse, eas possidere. Unde optimè S. Aug. hom. de humil. in Eclog. *Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento priùs cogita humilitatis.*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. IX.

Secunda humilitatis prærogativa est, quod sit custos virtutum. Soli humilitati claves thesaurorum spiritualium, ne furto subducantur, concreditæ sunt. *Qui sinè humilitate virtutes congregat, quasi pulverem in aerem portat.* S. Greg. *Nisi humilitas*, scribit S. Aug. in Epist. ad Dioscorum, *omnia quæ benefacimus & præcesserit & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita quæ reprimamur; jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu superbia.* Nulla virtus est, quam diabolus imitari non possit; sola humilitas est, quæ omni illusione caret. Lapis lydius est, ad quem omnis vitæ nostræ sanctitas probanda est. Unde circa personas quæ sublimiori & insolito utantur vivendi modo, ante omnia

Etiam virtutum Custos.

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. IX.

examinari debet, an ſint verè & ex corde humiles, an judicio & voluntati propriæ ſint mortuæ, an ſatagant virtutes ſuas abſcondere, an pati poſſint, ſi eisdem reſiſtatur, an iis gratum ſit, ſi per dicteria, per detractiones & calumnias tangantur; ad hæc enim & ſimilia, quæ humilitatem ſapiunt, à Deo impelluntur illo ipſo tempore, quo à Deo elevantur.

Signum Prædeſtinationis.

Tertia prærogativa, quòd, humano modo loquendo, infallibile ſit prædeſtinationis ſignum. *Apertè cognoſcimus*, ait S. Greg. moral. Lib. 24. cap. 21. *quòd evidentiſſimè reproborum ſignum eſt, ſuperbia; & contrà humilitas Electorum. Nolite timere puſillus grex,* ait Chriſtus diſcipulis ſuis Luc. 12. *quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* In quæ verba commentans Venerab. Beda ait: *Puſillum gregem nominat ob humilitatis devotionem, quia Eccleſiam ſuam quantalibet numeroſitate jam dilatatam, tamen uſque ad finem mundi humilitate vult creſcere, & ad promiſſum regnum humilitate pervenire.*

Diſponit ad recipiendas gratias.

Quarta. Animam capacem efficit cœleſtium donorum & gratiarum; dum enim propriâ æſtimatione & ſui ipſius excellentiâ ſublatis vas vacuum redditur, adeſt ſtatim Deus, implétque multis & magnis gratiis, quas effundere non poteſt in animam ſuperbiâ turgidam. *Confluit aqua*, juxta S. Aug. ſerm. 27. de verb. Dom. *ad humilitatis convallem, denatat de tumoribus collis. Cum timore & tremore*, ait idem ſerm. ſecundo de verb. Apoſt. *id eſt, cum humilitate vallem facite, imbrem ſuſcipite: depreſſa implentur, alta ſiccantur. Gra-*

tia

tia pluvia est, quid ergo miraris si Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam? ideo noli altùm sapere, sed time; time ut implearis; noli altùm sapere, ne sicceris. Præ reliquis præsentissimum remedium ad castitatem consequendam & conservandam, humilitas est: cùm econtra superbia gravium tentationum & lapsuum in hac materia sœpissime causa sit. *Multis sæpe,* inquit S. Gregor. Lib. 26. moral. cap. 13. *superbia luxuriæ seminarium fuit, quia dum eos spiritus, quasi in altum evexit, caro in infernum mersit. Sic elati justâ fuerant retributione feriendi, ut quia superbiendo se humilibus præferunt, luxuriando usque ad jumentorum similitudinem devolvantur; hinc est enim, quòd longa continentia repente solvitur, hinc quòd plerumque & usque ad senium servata virginitas vitiatur.....proinde per humilitatis custodiam, servanda est munditia castitatis.*

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. IX.

Quinta. Intellectum illuminat. Testatur hoc æterna Sapientia Prov. 21. *Ubi erit superbia, ibi erit & contumelia; ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.* Unde optimè S. Grego. Lib. 3. moral. cap. 10. *Obstaculum veritatis est tumor mentis, quia dum inflat, obnubilat.* Idem in illa Jobi verba cap. 36. *In manibus abscondit lucem,* ait Libro moral. 27. c. 7. *Inanes quippe sunt, qui se claris cogitationibus extollunt, his lux absconditur; quia nimirum superbientibus veritatis cognitio denegatur; unde per semetipsum Veritas dicit: Confiteor Tibi Pater Domine Cœli & Terræ, quia hæc abscondisti à sapientibus & prudentibus, & revelâsti ea parvulis.* Qui ergo contemplationi & orationi addicti sunt, totos tradant se humilitati, seque per hanc lucis

Illuminat intellectū.

LIB. III. PARS II. CAP. VIII. SECT. IX.

divinæ capaces efficiant, ne per illusiones decepti ad periculosa devia abducantur.

Replet hominem quiete.

Sexta. Perpetuâ & imperturbabili quiete & pace voluntatem replet. Sicut quælibet res in suo centro conquiescit, sic & humilis in humilitate. Quamprimum se in suo centro seu infimo loco, quem ob vilitatem corruptæ naturæ, & peccata sua sibi deberi agnoscit, se locat, inquietari non potest; cùm econtra in continuis perturbationum fluctibus versetur homo superbus; quia ad eum se locum fastuosè elevat, qui ob indignitatem ei non competit. Hanc maximi momenti doctrinam suis Discipulis & toti mundo proposuit Redemptor noster, his apud S. Matthæum cap. 11. verbis: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Omnes inordinatos animi motus, impatientiam, tædia, tristitiam, si penitiùs examinemus, deprehendemus oriri à superbia, à propria nostrî æstimatione, ambitione, vel timore ne ab aliis contemnamur: his per humilitatem sublatis, non potest non in altissimâ pace humana mens solidari.

Est gradus ad honores.

Septima. Gradus est ad honores. *Deus posuit humiles in sublimi*, ait Propheta Job. *Deposuit potentes de sede & exaltavit humiles*; canit Beatissima Virgo Luc. 1. *Qui se humiliat exaltabitur* decernit Christus Luc. 14. *Audisti sententiam*, inquit S. Aug. serm. 36. de verb. Dom. *cave superbiam.* Est, & manebit in æternum verissimum illud S. Augustini Tract. 104. in Joan. *Humilitas est claritatis meritum, claritas humilitatis est præmium.* Cùm ergo à natura ità comparati simus, ut honoribus avidè

vidè inhiemus, humilitati studeamus, quæ plana ad honores via est, tam in hac quàm in altera vita.

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SECT. X.

SECTIO X.

Tertium ad nos humiliandum motivum, est exemplum Christi.

Solus Christus Dominus verè se humiliavit.

CHristum Dominum Redemptorem nostrum se profundissimè humiliâsse, res clarissima est. Novissimus virorum vocatur ab Isaia cap. 53. Humiliavit se quoad Divinitatem adeò profundè, ut in omnem æternitatem admirari satìs hanc exinanitionem non poterint omnes cœlestes Spiritus & beati in Cœlo. Ille solus dici potest se verè humiliâsse; nam solus ille est qui se humiliare potest, cùm solus essentialiter magnus sit. Ut homo se humiliet, nihil aliud requiritur, quàm ut locum occupet, qui ei ob suum nihilum debetur. Humiliet se, quantùm voluerit, nunquam se adeò profundè humiliabit, ùt profundum est nihilum, ex quo in sui creatione extractus est. Divinitas verò Christi infinitè humiliavit se, dum humanam naturam assumpsit, & tam arcto eam vinculo sibi copulavit, ut Deus homo, & homo Deus factus sit; atque adeò se creaturam, nihilum & filium fecit Peccatoris Adæ. *Semetipsum exinanivit*, ait S. Paul. ad Philip. 2. Infinita magnitudo se profundissimè abjecit; summa Majestas stupendo modo splendoris & gloriæ suæ radios fœtido cœno occultavit. Vide vilis homuncio Cœli Terræque Dominum ad pedes scelerati Judæ procumbere,

cól-

LIB. III. PARS II. CAPUT VIII. SEC. X.

eósq; divinis manibus suis lavare & tergere; vide quomodo homicidæ Barrabæ postponatur; vide quomodo inter scelestos medius, ut scelestorum scelestissimus nequam, & latronum coryphæus crucifigatur. De hac suâ humilitate ipse loquitur Psal. 21. *Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Veram & voluntariam humilitatem*, ait S. Leo. apud S. Bern. de grad. humilit. *Dominus Jesus ab utero matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine & elegit & docuit.* Leoni consentit S. August. serm. 7. de Epiph. *Cùm Christum nomino, fratres mei, maximè humilitas nobis commendatur.*

Christus Dominus se humiliavit, ut nos humilitatem doceret.

Quid admirandâ hac sua humilitate Christus Dominus aliud intendit, quàm ut ad suî imitationem nos pelliceret? Ità sentit S. Aug. l. c. *Dominus Jesus Deus homo, humana apud nos humilitatis exemplum est, ut magnus tumor noster, majore contrariâ medicinâ sanaretur; magna est enim miseria superbus homo, sed major misericordia humilis Deus.* Quam suaviter ad imitandum humilitatis suæ exemplum nos ipse invitat, Matt. 11. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* De hoc Christi exemplo egregiè discurrit S. Bern. Epist. 42. ad Henricum Archiep. Sennonens. *Author & dator virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi; in quo omnis quóque plenitudo Divinitatis habitat corporaliter. Nónne tamen & ipse de humilitate tanquam de summâ sua doctrinæ suarúmque virtutum gloriatus est? Discite, ait, à me, non quòd sobrius aut castus, aut prudens, aut aliquid ejusmodi, sed quia mitis sum & humilis corde. A me inquit, discite,*

non

non ad doctrinam Prophetarum, non ad Prophetarum libros ego vos mitto, sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inviderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, & Angelus & Fœmina, ille potentia, ista scientia; vos autem æmulamini charismata meliora, discentes à me, quia mitis sum & humilis corde. Hoc ipsius Dei stupendum humilitatis exemplum ad illius studium rebelles nos compellat. *Quid magìs indignum,* ait S. Aug. serm. 1. de nativit. Domini. *Quid detestandum ampliùs, quid graviùs puniendum, quàm ut videns Deum cœli parvulum factum, ultrà apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentia est, ut ubi sese exinanivit Majestas, vermiculus infletur, & intumescat.*

CAPUT IX.

Caritas animum replet salutari timore.

Quis timor sit ordinatus.

Absolutis iis, quæ ad humilitatis commendationem faciunt, agetur jam de Timore, ùt individuo amoris comite; nemo enim amat, qui non etiam timeat, secundùm illud: *Res est solliciti plena timoris amor.* Non omnis tamen timor amori sociari meretur, sed solùm sublimis ille & bene ordinatus, quem describit his verbis Cassianus collat. 11. c. 13. *Quisquis fuerit in hujus Caritatis perfectione fundatus, necesse est, ut ad illum sublimem timorem, gradu excellentiore conscendat, quem non pœnarum timor, neque cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo; quo vel filius indulgentissimum patrem, vel fratrem frater, vel amicum amicus, vel conjugem conjux, sollicito reveretur affectu, dum ejus non verbera, neque con-*

LIB. III. PARS II. CAP. IX.

vitia; sed vel tenuem amoris formidat offensam, atque in omnibus non solùm actibus, verùm etiam verbis attonitâ semper pietate distenditur, ne ergà se quantulumcunque fervor dilectionis intepescat. Aptissimè ad rem discurrit S. Augustinus explicans illa Davidis verba: *Confige timore tuo carnes meas.* In quem locum commentans, timorem dividit in filialem, & servilem, utrumque describens his verbis: *Timor quo non amatur justitia, sed timetur pœna, servilis est, quia carnalis est, & ideò non crucifigit carnem; vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas; timore autem casto ipsa, quæ hunc timorem foras mittit, peccare timet caritas, etiamsi sequatur impunitas; quia nec impunitatem judicat secuturam, quando amore justitiæ peccatum ipsum deputat pœnam.* Ut sanctus Doctor rem ad oculum explicet, adducit hanc similitudinem in ps. 127. *Pone aliam fœminam castam timentem virum; aliam pone adulteram, & ipsa timet virum: casta timet, ne discedat vir; adultera, ne veniat. Quid si amabo absentes sunt? ista timet, ne veniat, illa, ne tardet.*

Timor medius inter servilem & filialem.

Inter hos duos timores, filialem scilicet & servilem, mediat timor quidam tertius, non adeò quidem, ùt timor purè servilis, perversus; nec adeò purus, ùt esse debet timor filialis & perfectus; sed de utroque participat: timet quidem pœnam ùt sibi malam; non tamen adeò timet causam pœnæ, scilicet peccatum; ità tamen, ut peccatum non committeret, etiamsi pœna timenda non esset. Hic timor bonus est & donum Dei; ùt docet Trid. sess. 6. cap. 6. & can. 3. vocatúrque principium amoris, &

dispo-

disponit ad Dei amorem, qui si subintraverit, timor cedit, dátque soli amori locum: non secus ac acus, quæ priusquàm filum pannum penetrat, non verò manet, sed egrediens post se filum relinquit. Ad hunc timorem excitamur variis Sacræ Scripturæ locis. Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* De hoc timore dicitur Eccles. 34. *Timentis Dominum beata est anima. Beatus homo qui semper est pavidus.* Iterum Proverb. 28. *Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei*: Refrœnat hic timor pronam in lapsum naturam, ne corruat. Unde ait Psalmista ps. 88. *Posuisti firmamentum ejus formidinem*, vel, ùt legit S. Hieron. *posuisti munitiones ejus pavorem.* q. d. Pavore circumdedisti hominem, ut munitissimo vallo, ne tentantibus se hostibus locum det, & te offendat.

In negotio salutis timendum.

Oportet ergo ut in causa salutis salubriter timeamus juxta S. Pauli monitum: *In metu & tremore salutem vestram operamini.* Ità salubriter timuit Propheta David, dicens de se ps. 118. *A judiciis tuis timui.* vel, ùt vertit S. Hiero. *Horripilavit à timore tuo caro mea.* Ità timuit Proph. Job. cap. 31. dicens: *Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum.* Quæ verba S. Greg. Moral. 22. cap. 16. expendens, ait S. Jobum timore Dei correptum omnia à se abjecisse, quæ impedire poterant, quò minùs littus æternæ felicitatis attingeret: non secus ac mercatores, qui subortâ tempestate in periculo constituti, pretiosissimas merces

in

in mare projiciendo navem alleviant, nihili omnia æstimantes, dummodo salvâ vitâ ad portum pervenire valeant.

Aliqua ad hunc salutarem timorem conducentia motiva adducemus: cùm autem varias eásque terribiles fidei veritates complectantur, ex quibus infirmus intellectus plùs mali, quàm boni haurire posset; quemadmodum oculus malè affectus ex solis radiis non meliùs, sed pejùs habet: hinc nonnihil priùs eas dulcorabimus, ut ità suaviter in animum transmissæ, salutarem consequantur effectum.

SECTIO I.

Deus verè & synceré desiderat, omnes homines salvos fieri.

Ab homine pendet salus & damnatio.

MAgno certè cuilibet solatio esse potest, si recogitet, quòd infallibiliter, si ipse modò velit, salvus esse, & infallibiliter inferni pœnas evadere possit, dummodo ipse motu proprio in eas se non præcipitet: res enim tota pendet à Deo & ab ipso; si ergo quis ipse velit, faciátque quod potest, cœli aditus patet; Deus enim quantùm est ex se omnino contentus est, & intensè illud desiderat. *Deus*, ùt ait S. Paul. 1. Tim. 2. *vult omnes homines salvos fieri.* Vult, non tantùm *voluntate signi*, quæ est ipsius divinæ voluntatis declaratio per aliqua signa extrinseca, quorum communiter à Theologis quinque numerantur, scilicet: Præceptum, Prohibitio, Consilium, Permissio & Operatio, seu oblatio concur-

sûs ad actum. Quæ omnia comprehenduntur hoc versu:

Præcipit aut prohibet, permittit, consulit, implet.

Hæc omnia vocari solent voluntas Dei; quando enim Deus aliquid permittit, signũ est illud nolle impedire, cùm posset, si vellet. Per Tò *implet* intelligitur Dei operatio: nam quando operatur aliquid, sive per se solũ, sive cum causâ secundâ, signum est, id velle; aliàs si nollet, non ageret. Vult, inquam, Deus omnes homines salvos fieri, non hac *voluntate signi* tantùm, sed etiam *voluntate Beneplaciti*: vi cujus Deus verè & propriè, & quantùm est ex se, absolutè vult, & syncerè desiderat, ut ità fiat; adeò quidem ut si nihil, quàm se attendat, velit & intensè desideret, ut ipsi etiam reprobi salvi fiant: si verò ad peccatores eorúmque attendat peccata, tum tandem quasi coactus resolvit, eos damnare. Vult ergo, ùt loquuntur Theologi, omnes homines salvos fieri *Voluntate Antecedente*, quæ absque prævisis meritis vel demeritis à Deo solo procedit; cujus voluntatis motivum aliud non est, quàm amor in homines. Quod autem hominem velit absolutè damnare, fit per *Voluntatem consequentem* post prævisa demerita; ità quidem, ut, quamvis Deus, quantùm est de se, efficaciter & magno desiderio omnium salutem cupiat, velit tamen præterea (quod justissimum planè est) ut de suo homo contribuat, & summa illa æternáque bona adhibito suo studio sibi comparare conetur. Si id negligat, justæque huic voluntati refractariè resistat, per repetita scelera vim ipsi Deo quodammodo inferendo;

Deus vult omnes homines salvos fieri.

Quomodo Deus decernat hominis damnationem.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. I.

ſententiam fert æternæ damnationis. Hujus duplicis in Deo voluntatis etiam meminit S. Chryſoſt. quam nos dicimus *Antecedentem*, vocat ille *Primam*; quam nos *Conſequentem*, ille *Secundam*. Et cùm nonnulla hac de re eruditè diſſeruiſſet, addit; quòd nemo hominum tanto in creaturam aliquam ferri poſſit amore, eſto præ amoris magnitudine inſaniret, quanto Deus amore & deſiderio cupiat, ut omnes ſalvi fiant.

Ex Dei bonitate colligitur, quod ſuâ culpâ homines non damnentur.

Et quid quæſo aliud is, qui infinitè bonus eſt, deſiderare poteſt; & qui non punit, niſi per ſcelera provocatus? Qui divitias Bonitatis ſuæ pro diſpoſitione ſubjectorum ſinè ullo ætatis vel conditionis reſpectu effundit? ſi multum capere potes, multum effundit; ſi parum, parum. Non ſecus ac Sol, qui ex natura ſua ità comparatus eſt, ut rem unam magìs illuſtret quàm aliam, prout aptior eſt ad radios ſolares debitè excipiendos. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Sap. 1. Certè maxima ipſi injuria infertur, dum creditur culpâ illius accidere, quòd tot hominum milliones in extremum ruant exitium & damnationem.

Deo injurioſum eſt, illi adſcribere hominum damnationem.

Contra quod ipſe proteſtatur Ezech. 18. *Nunquid voluntatis mea eſt mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur à viis ſuis & vivat?* Accedit quòd nihil eorum odio habeat, quæ fecit. *Diligis omnia quæ ſunt,* ait Sap. 11. *& nihil odiſti eorum, quæ feciſti.* Et ſi Deus aliquid eorum odiſſet, ſe ipſum odiſſe dicendus eſſet: quælibet enim creatura Divinitatis illius radius eſt, & de perfectionibus Dei participat. Amat Deus hominem, ùt Pater filium;

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. I.

& hanc ob causam tantum in proles parentibus indidit affectum, ut per hunc amorem, suum in nos declararet; qui tamen longè excellentior est, quàm ullorum unquam parentum fuit, aut esse possit.

Ex quibus colligatur, quod Deus velit omnes salvos fieri.

Quid clamat acerbissima Christi passio, ignominiosa mors, & continuus triginta trium annorum labor, quem subiît ex amore nostrî? quid clamant, nisì: *Vult Deus omnes homines salvos fieri?* Quid clamant prædicatio Evangelii, instituta à Christo Sacramenta, Superiorum instructiones, inspirationes, Angelorum custodia & plura alia, per quæ occultè salutis nostræ opus promovet; quid clamant hæc aliud, quàm: *Deus vult omnes homines salvos fieri?* His cur in salutem nostram non utimur? Si ab hostibus impugnemur, & in pericula peccandi incidamus; dat nobis gratiam sufficientem, ut inimico resistere, peccata non committere possimus; quod adeò certum est, quàm ullus Fidei articulus certus esse possit; si hoc enim auxilium Deus denegaret, nec peccatum omittere, nec tentationi resistere, nec bonum operari; consequenter nec ad rationem vocari; nec desuper puniri possemus. *Si hoc adjutorium*, ait S. Aug. Libr. de corrept. & gratiâ, *vel Angelo vel homini, quamprimum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sinè divino adjutorio posset manere si vellet, non utique suâ culpâ cecidisset: adjutorium quippe defuisset, sinè quo manere non posset.* Sicut ergo omnibus & singulis auxilium infallibiliter subministratur; ità nostrum est eo rectè uti, & sollicitè cooperari. Deus toties, quoties necessitas re-

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. II.

quirit ad adjuvandum paratus est; imò ipse priùs manum operi admovet. *In omnibus*, ait S. Aug. de Spiritu & Litera cap. 34. *misericordia ejus prævenit eos; consentire autem vocationi Dei, vel ab eâ dissentire propria voluntatis est.*

Ex jam dictis clarissimè evincitur Deum verè & propriè desiderare, ut omnes homines salvi fiant, quódque idipsum sit in nostra potestate. Si pereamus, nostrâ culpâ perimus. Coram toto mundo id Deus declarat Oseæ c. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* q. d. Si pereas, ex te peris; si saluti tuæ incumbas & salvus fias, meæ gratiæ & auxilio, ùt veræ salutis causæ, id adscribendum est. Illo decretorio die, quo stabimus ante tribunal, Deus rationem & seriem prædestinationis & reprobationis quodammodo creaturis suis exhibebit: nullus ex damnatis erit, qui sibi ipsi damnationem suam imputaturus non sit. Imò ipse Antichristus fateri debebit, se potuisse, si modò voluisset, piè & sanctè vivere: fatebitur ergo coram Angelis & hominibus suam culpam, Deo dabit gloriam, & dicet: *Justus es Domine, & rectum judicium tuum.*

SECTIO II.

Prima timoris causa est, exiguus salvandorum numerus.

Licèt Deus Opt. Max. unicè desideret, ut omnis homo salvus fiat; non tamen omnes hac felicitate donabuntur. Pro omnibus Cœlum ædificatum est, sed pauci eò pervenire student. *Multi sunt vo-cati, pauci verò ele-cti,*

Figura damnandorum.

cti, ait æterna Veritas, Matt. 20. Quod non tantùm de Gentilibus, & Hæreticis; sed & de veris Christi Fidelibus intelligi volunt S. Aug. contra Crescon. 3. c. 66. & S. Gregor. Hom. 19. in Evang. Ast quot sunt, qui ex hoc numero æternum peribunt? solus Deus novit. Hoc scitur: pauci, pauci admodum erunt. Figuræ in sacrâ Scripturâ in hanc rem expressæ paucos salvandos luce clariùs demonstrant. Cùm Deus immundum mundum diluvii undis mergeret, ex tot hominum millionibus octo in arca servati, mortem evaserant. 2. Pet. 2. Ex depluo de Cœlis igne, qui Pentapolin absumpsit, solus cum suis evasit Loth. Gen. 19. Solus Josue & Caleb ingressi sunt terram Promissionis ex centenis & sex millibus; senibus, mulieribus & parvulis demptis. Num. 14. Hæ figuræ sunt olim salvandorum. *Et erit*, ait Isai. cap. 24. *Sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget, & erit sicut spicas legens in valle Raphaim; & relinquetur in eâ sicut racemus, & sicut excussio olea duarum vel trium olivarum in summitate rami, &c.* S. Hierony. hunc locum explicans ait: *Tanta erit Sanctorum paucitas, de quibus Dominus loquitur in Evangelio: Multi vocati pauci electi: ut eorum paucitas baccis rarissimis comparetur; quæ cùm excussa fuerint atque demessa, vix pauca remaneant in ramorum cacumine, & quomodo cùm fuerit finita vindemia, solent pauperes, egestate cogente, vacuas circuire vites & pauca uvarum grana colligere.*

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. II.

Si quæras, quomodo possibile sit, quòd Deus, qui hominem adeò intensè amat, eo- *Si homo non salve-*

rúmque salutem avidissimè desiderat; his non obstantibus, plerosque condemnet. Ad quod respondendum, quòd Dei in nos amor multò adhuc sit intensior, quàm vel sibi quis imaginari, vel exprimere possit. Nunquid Christus dicit Joann. 3. *Misit Deus Filium suum in mundum, non ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum* ? Nunquid quod quisque fecit multóque emit pretio, servare studet? Nunquid terreni Regis magnificentia & splendor eò major est, quò plures latus Regis stipant Aulici & Ministri? Ità & Deus desiderat servare, quos condidit; suorúmq; cœlestium Aulicorum numerum se in æternum laudaturorum augere. Sciendum interim voluntatem Dei homines salvandi, esse conditionatam, hoc est: vult salvare, si ipsi velimus gratiis oblatis cooperari, & mandata ejus servare: quod rationi omnino consentaneum est. *Primò.* Quia fieri facilè potest, & omnibus ad id præstandum mediis instructi sumus. *Secundò.* Quia Deus supremus noster Dominus est, cui omnis debetur reverentia, & obedientia: deinde mandata ipsius justissima sunt, naturæ humanæ & rationi conformia, promittítque ea servantibus infinita bona. *Tertiò.* Inconvenientissimum esset summis velle deliciis in æternum frui, & exiguum in tempore pro iis comparandis fugere laborem. Quid esset hoc aliud, quàm Deo ejúsque mandatis illudere? Cùm ergo rationi omnino conforme sit, ut Dei præcepta serventur; sic sequitur non minùs rationi conforme, dignum justúmque esse, ut transgressores debitâ pœnâ mulctentur;

...tur, non sit ex defectu divinæ bonitatis, sed nostræ cooperationis.

Velle salvari, & nolle bene vivere, inconvenientissimum est.

&

& obedientes remunerentur. Mos in omnibus Rebuspublicis usitatus est, ut sua sint Bonis præmia, Malis supplicia.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. II.

Peccata condemnant.

His positis circumspice, & numera, si potes, vitia, peccata, & scelera, quibus homines immersi Deum Superósque spernunt. *A minore ad majorem omnes avaritiæ student, & à Propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Jerem. 6. & mirari desines majorem fore numerum Reproborum quàm Electorum. Fraus, avaritia, luxuria, superbia, injustitia toti ferè mundo dominantur, & mandata supremæ illius Majestatis, quæ tamen gravia non sunt, malitiosè minùs, quàm petulanter pedibus proteruntur.

Contra rationem esset, si Deus ad Cœlum vi cogeret.

Sed quid vetat, dicet aliquis, quò minùs nos Deus vi compellat in Cœlum, nec permittat, ut adeò miserè in æternum pereamus? Fatuum sanè dictum, quod à nemine Prudentum probari potest vel debet. Providentiæ divinæ munus & proprietas non est, ut naturam creaturarum destruat; sed ut in suo esse relinquat, nullámque voluntati hominum, eorúmque libero arbitrio vim inferat. *Vult Deus*, ait S. Amb. in cap. 2. 1. ad Tim. *omnes salvos fieri, sed si accedant ad eũ; non enim sic vult, ut nolentes salventur.* Nec inter homines is probaretur mos, quo invitati ad splendidum convivium hospites, baculis & fustibus ad mensam compellerentur: ducerent certè invitati sibi exiguo honori, si parato convivio coacti frui deberent. Solet quidem contra voluntatem quis puniri, sed longè aliter res se habet cum præmio; qui vult remunerari, debet priùs mereri; si verò mereri cu-

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. III.

cupiat, promptè & voluntariè faciendum est, quod ad meritum requiritur. Qui peccavit & condignâ pœnitentiâ peccatum non diluit, damnabitur, velit nolit: nemo verò in Paradisum intromittetur, nisi voluerit, & digna tantæ gloriæ merita voluntariè posuerit. Ad quæ proinde generosè exstimulemus nos illo Christi effato Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam.* Exerceamus practicè, quod monet S. Petrus 2. Epist. 1. *Satagite Fratres, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Res valde dubia & incerta est circa electionem nostram; nititur enim fundamento fragili & infirmo, cooperatione scilicet, propriæ nostræ voluntatis cum gratiâ Dei; quæ voluntas ob naturalem suam inconstantiam, vehementes corruptæ naturæ tentationes, & continuas hostium impugnationes negotium hoc valde incertum, periculosum, & dubium reddit. Si timuerit S. Paulus Vas illud electionis ad Cor. 1. 9. dicens: *Castigo corpus meum & in servitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Si, inquam, timuerit tantæ sanctitatis Apostolus, quàm contremiscere debemus nos infirmi peccatores, qui Deum toties offendimus, & indies adhuc offendere non cessamus!

Incertitudo nostræ salutis ex quibus oriatur.

SECTIO III.

Secunda timoris causa est, certus peccatorum numerus.

Cùm constet ex sacrâ Scripturâ Sap. 11. servare Deum in operibus suis pondus, nu-

numerum & mensuram; hæc utique maximè servabit in rebus majoris momenti, in quibus agitur de honore & gloriâ nominis sui: Unde dubium esse non potest, quin certum cuique homini statuerit peccatorum numerum, quem permittere eidem decrevit; similiter certum gratiarum, quem cuique ad salutem obtinendam dare statuit. De gratiis agetur in sectione sequenti, in præsenti dicetur de peccatis.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. III.

Dico ergo cum S.Scripturâ & Theologis, quòd Deus certum peccatorum numerum Peccatori misericorditer statuerit remittere; ità ut damnatio ab ultimo peccato numeri completivo dependeat, quod ubi commissum est, de salute illius irrevocabiliter actum est. Cùm Deus Terram Chanaan Israëlitis promisîsset, non statim promissa executus est, sed per quadringentos annos distulit: rationem hujus dilationis dat Gen. 15. *Necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum* (ob quas è Terra Chanaan expellendi erant) *usque ad præsens tempus.* Iterum cùm Patriarchæ Abrahæ revelâsset se Sodomam & Gomorrham igne consumpturum, dicebat ipsi, ùt hunc locum legit S. Aug. de vita Christi cap. 3. *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum completus est, & peccata eorum magna vehementer completa sunt.* Gen. 18. Similem habent sensum illa Christi verba Matth. 25. *Implete mensuram Patrum vestrorum.* Non quasi juberet, ut peccent; sed quod permissurus sit, ut peccatorum mensuram ad summum impleant. Ità dixit Joan. 13. Judæ se prodituro: *Quod facis, fac citiùs.* In quæ verba ait

Certus peccatorum numerus à Deo homini positus est.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. III.

S. Leo Serm. 7. de Paſſ. *Vox hæc non eſt jubentis, ſed ſinentis.* Si hac de re ſanctorum Patrum ſententiam exquiramus, ea omnium una eſt, veritatem hanc omnino eſſe indubitatam. S. Auguſti. cap. 4. Civit. de vitâ Chriſti, ait: *Eſſe certum peccatorum modum atque menſuram Dei, ipſius teſtimonio comprobatur, & quia unuſquiſque vel celeriùs vel tardiùs, prout peccatorum ſuorum modum expleverit, judicetur, evidentiſſimè demonſtratur.* In hujus probationem adducit exemplum Sodomitarum; ex quo ſic concludit: *Quo exemplo manifeſtiſſimè inſtruimur & docemur, ſingulos ſecundùm peccatorum ſuorum plenitudinem conſummari, & tamdiu, ut convertantur, ſuſtineri, quamdiu cumulum ſuorum non habuerint delictorum conſummatum.*

Quis ille numerus ſit, non ſcitur.

Si quæras, quantus ergo ſit numerus, & peccatorum menſura? Reſponderi ad hoc non poteſt aliter, quàm quòd ſit ſecretiſſimum myſterium; tantùm ſcitur in generali, numerum hunc apud unum eſſe minorem, apud alium majorem. Angelos & Adamum ſtravit peccatum unicum; certúmq; eſt plures modò ardere in inferno ob unicum mortale. Incolis Damaſci numerus datus fuit major. De quibus ait Deus apud Prophet. Amos c. 1. *Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam eum.* Majorem aſſignavit Iſraelitis Terram promiſſionis ingreſſuris, ait enim Deus Moyſi Num. 14. *Tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terram, pro qua juravi Patribus eorum, nec quiſquam ex illis, qui detraxit mihi, intuebitur eam.* Ex quibus patet nume-

numerum peccatorum esse dissimilem & mensuram inæqualem. Dominus habens duos famulos, uni plùs indulget, quàm alii, prout Domino libitum est.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. III.

Completo peccatorum numero, quid homini eveniat.

Notandum deinde non requiri ad perditionem, ut peccatum statuti numeri completivum, cæteris gravius sit; sed satìs esse, si sit ultimum. Ultimum horæ minutum, non est longius præcedentibus, & tamen eo completo laxantur rotæ, & hora auditur; sic & in naufragio interdum contingit, quòd procella ultima, qua navis mergitur, sit minor quàm præcedentes. Completo igitur peccatorum numero, unum ex duobus infallibiliter peccatori evenit; vel in momento vindex Dei manus miserum arripit & ad tartara mittit, ùt contigit rebellibus Angelis, & hodiedum multis peccatoribus; vel, si Deus longiorem vitam, ùt ordinariè fit, indulgeat, ab ipso completi ultimi peccati momento, Deus illum deserit, gratiámque subtrahit; ex cujus defectu ex uno peccato in aliud labitur, & iniquitatem velut aquam bibit. Et si per suppeditatum gratiæ auxilium post lapsum resurgat, non diu stat; sed paulò post de novo cadit, fit de die in diem pejor, donec tandem à morte improviso correptus ad inferos migret. Terribile auditu est, quod de his & similibus apud Isaiam loquitur Deus cap. 14. *Non ampliùs remittam peccata vestra.* Vel, ùt versio 70. habet: *Defeci miserans. Ut ostendat*, commentatur in hunc locum S. Hieron. *se nequaquam ultrà misereri.* Hoc interim ità intelligendum non est, quasi Deus omnem subtrahat gratiam, ut simpliciter & absolutè

pec-

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. III.

peccator salutem suam operari non possit: dat enim Deus gratiam sufficientem, quâ si uti velit (quod tamen reipsa nunquam facturus est; cùm gratia efficax, quam Deus nemini dare tenetur, & qua se indignum reddidit, justè denegetur) salutem consequi potest.

Vigilandum ergo, vigilandum studiosissimè omnibus est, & peccatum mortale ipsâ morte pejus fugiendum. Quis enim scit, an non peccatum, quod commissurus es, apud Deum ultimum sit? Nec tibi persuadeas in negotio salutis tuæ adeò immisericorditer non agendum; quod enim sœpissimè factum, cur non & tibi evenire potest.

Post commissa plura peccata inordinatè non est timendum.

Quæstionem hoc loco peccator obmovere posset hujusmodi: Ego peccator sum, & certus sum, quod multa mortalia admiserim; si numerum compleverim, de salute mea actum est, nec unquam ad cœlum perveniendi spes superest. Ne quæstio hæc periculosè implicet & turbet infirmum intellectum, attendendum est, ut suborta statim suffocetur, & in eo studiosè laborandum, ut si quis in statu gratiæ sit, in eo constanter se conservare studeat; peccata mortalia, imò & venialia, quæ facilè ad graviora viam sternere possunt, quàm diligentissimè vitet: si mortalis conscius sibi sit, indilatè pœnitentiam agat; hoc si fecerit, confidere potest, se necdum numerum sibi præstitutum complevisse; hoc enim completo, tam salutari inspiratione Deus illum non dignaretur, nec adeò benignum se illi exhiberet. *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum*,

ait

ait S. Augusſt. Lib. 2. in Lucam. Si autem hac terribili Fidei veritate quis non moveatur, à peccatis non abſterreatur; ſed peccata peccatis ſuperaddere pergat; peſſimum hæc peccandi licentia ſignum eſt, causámque timendi talis habet, ne numerus completus ſit, & ille in numero reproborum collocatus.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. IV.

SECTIO IV.

Tertia timoris cauſa eſt, certus gratiarum & auxiliorum numerus.

QUod præcedenti ſectione dictum eſt de certo numero peccatorum, idem dicendum eſt de numero gratiarum, quas cuique Deus dare decrevit; ità quidem, ut ſi iis cooperetur, ſalvus fiat; ſi rejiciat, æternæ damnationis ſe reũ efficiat. Id intelligitur de gratiis Prævenientibus, Comitantibus, & quibuſcunque aliis ſupernaturalibus auxiliis; ſunt enim præſtantiſſima dona, quæ comparata nobis ſunt per acerbisſimam Domini pasſionem & mortem. Præcipuè tamen intelligendum eſt de excellentioribus gratiis v. g. ſingularibus inſpirationibus, ſingularibus intellectûs illuſtrationibus, vehementíque gratiæ impulſu; quibus ſuavi quadam violentiâ ad meliorem vitam & ad vitanda peccata impellimur, & quodammodo trahimur. Has gratias attentâ mente oportet obſervare & maximi facere: non expenduntur cariſmata hæc, manu prodigâ, ſed parcâ, dependétque ab earum admisſione æterna ſalus noſtra. Obtulerat has gratias ſœpisſimè Salvator noſter civitati Jeroſolomitanæ; ſed rejecit ſemper, unde cœcitatem ejus

Ad datas à Deo gratias ſtudioſe attendendum.

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. IV.

ejus Christus deplorat Matt. 23. *Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Sic & se res habet in reprobatione peccatoris, cui æquè Christus exprobrare potest: Quoties per datas tibi gratias te ad me convertere volui, sed noluisti? Ecce relinquetur domus tua, anima tua deserta, & in prædam daberis inimicis tuis.

Oseæ cap. 8. mandavit Deus huic Prophetæ, ut uxorem fornicariam duceret; ex qua genuit Oseas tres proles, primam vocare jubebatur *Israel*, quod secundùm explicationem Hieronymi significat, *Semen Dei.* Prolem secundam volebat Deus vocari; *Absque misericordiâ: quia non addam ultrà misereri Domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.* Proli tertiæ infelicius assignabatur nomen; vocatáque est: *Non populus meus.* q.d. Quia non vult esse populus meus, nec ego ero eorum Deus; projiciam eos à facie mea, justáque rebelles hos vindictâ castigabo. Voluit Deus per hæc prolibus Oseæ indita nomine indicare nobis, quòd peccatori, quem ad se convertere desiderat, det præviè gratiam suam velut *semen*, excitando pias animi affectiones & motus, subjiciendo conscientiæ remorsum &c. si semen hoc à peccatore conculcetur, nec fructum afferat, subtrahit Deus obstinato misericordiam, fítque peccatori terribilis *absque misericordiâ*, gratiam ei efficacem subtrahendo, post cujus subtractionem itá excæcatur & obduratur, ut ad eum convertendum totus non sufficeret mundus, atque

itá

ità rejicitur in eorum numerum, de quibus Dominus dicit: *Non populus meus. Considera opera Dei*, *exclamat* Sap. Eccleſ. 7. *quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit.*

Status peccatoris à Deo deserti.

Peccator qui eò dilapſus eſt, de nullo cogitat, nisì de vanis & perituris; nullum inter peccata mortalia vel venialia facit diſcrimen; cumulat peccata peccatis, periculum non advertit; hæret ignorans & cœcus in multis peccatis, quæ tamen ignorantia vincibilis, ideóq; culpabilis eſt. Priuſquam peccata commiſit, ſat luminis habuit, ut cognoſceret illicitum eſſe, quod patravit, modò lumen ex juſto Dei judicio extinctum eſt, &, quod peccet, non agnoſcit. De his loquitur Job. cap. 2. *Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus, nec reverſi ſunt per ſemitas ejus.* Hos rebelles Deus operit tenebris, ut videntes non videant, intelligentes non intelligant; credunt tamen ſe in pleno ambulantes ſole, errare in via non poſſe. O miſeranda cœcitas, in quam deſertus à Deo peccator cadit. Nec de facta ſibi injuſtitiâ conqueri poteſt: Nam, ùt ait S. Auguſt. *Illa eſt pœna peccati juſtiſſima, ut amittat unuſquiſq; illud, quo bene uti noluit, cum ſinè difficultate poſſet, ſi vellet; ut qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire, quod rectum eſt.* Audet non rarò ejuſmodi peccator cum obſtinato Pharaone quærere: *Quis eſt Dominus, ut audiam vocem ejus?* Exod. 5. Si paternè à Deo caſtigetur, fit obſtinatior, & longiùs ab eo recedit, dicens illud Proverb. 3. *Verberaverunt me, ſed non dolui; traxerunt me, & ego non ſenſi.* De ſimilibus loquitur Deo Iſaias cap. 5. *Percuſſiſti eos &*

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SECT. IV.

non doluerunt, attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam, induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti. Nihil efficiunt inspirationes, exhortationes, librorum spiritualium lectiones, conciones, Oratio Ecclesiæ, nec ipsa quidquam efficient miracula; erit inter hæc omnia ùt cœcus & mortuus: vulneretur gravissimè mortuus, non sentit; illuminetur cœcus per centum faces, non videt: sic nec per disciplinas & flagella resuscitabitur, nec per immissas desuper menti illustrationes illuminabitur abjectus à Deo peccator. Si moneatur, monentem irridet, si districtus post mortem severissimi judicis proponatur rigor, ut puerorum terriculamenta hæc rejicit; si scelus quoddam grave, ad quod meritò sanguineæ fundendæ lacrymæ, commiserit, exultat; credens grande quoddam & gloriosum facinus à se patratum; eóque tandem devenit, ut se à peccatis & miseriâ suâ expedire non possit; quod tamen salvâ gratiâ sufficienti (quacum operari potest, sed non operabitur) intelligendum est; manet siquidem ei liberum arbitrium, ut peccare vel non peccare possit; quamvis & hanc gratiam sufficientem, non pauci Theologi sustineant, justissimè à Deo illi denegari.

Induratio peccatoris partim à Deo, partim à peccatore.

Hæc impotentia & extrema miseria peccatori evenit partim à se, partim à Deo: à Deo quia ipsi subtrahit gratias efficaces, quibus se indignum reddidit; in qua subtractione consistit obstinatio peccatoris; habérque se res, ut liquefacta ad ignem cera, cui subtrahitur ignis: substractio ignis est causa, quòd ad

ad suam duritiem cera redeat, non quod ab igne efficienter induretur, sed quod ab eo non ampliùs calefiat: ità & res se habet cum peccatore, qui per culpam suam in adeò misero statu posuit intellectum & voluntatem suam, ut inepta reddita sint ad gratiæ motum cum effectu excipiendum, à quo tamen gratiæ motu paulò ante facilè movebantur; quia enim peccator sœpe lumini refractarius peccavit, indies debilior ad gratiam amplectendam factus est, esto gratia ex se æquè ad movendum cor, vehemens fuerit, quàm præcedens, qua debitè usus fuit. Sic contingere potest, quòd hodie scripturam legere non possim, quam potui herì; non quòd characteres hodie subtiliores sint, sed quòd meus visus debilior fit hodie, quàm heri. Fieri similiter potest, quòd hodie percipere non possim, quæ à loquente proponuntur, quæ potui nudius tertius; non quòd alius modo submissius loquatur; sed quia graviùs audio jam, quàm nudius tertius. Sic & inspirationes, quæ ante hac multum fructum attulerunt, sinè fructu modò evanescunt, quia suâ culpâ ad eas peccator induruit.

Quod explicatur.

Cùm ergo tantæ cœcitatis & miseriæ causa sint oblatæ, sed rejectæ gratiæ; omni possibili studio iis cooperandum, ad vocem Domini studiosè auscultandum, januáque pulsanti confestim aperienda; ne, si aures obturemus & januam occludamus, cum indignatione prætereat, se nobis subtrahat; imò in perniciem & interitum rideat, quem adeo paternè à nobis avertere studuit. Recogitandum, quòd gratias suas Deus distribuat non

LIB. III. PARS II. CAP. IX. SEC. IV.

cumulatim, ſed in numero & menſurâ; quòd ab ultima dependeat ſalus noſtra, quódque eâ rejectâ, ſimilem nobis daturus non ſit; ſed tantùm ſufficientem.

Piè viventibus etiam ad gratias attendendum.

Quod hucuſque in communi dictum eſt, applicari in ſpecie poteſt Religioſis & Sæcularibus iis, qui virtuti præ cæteris ſtudent. Sæpe hujuſmodi Deus ad altiorem perfectionis gradum per oblatas gratias vocat, vult ut intenſiùs illum ament, familiarius cum eo converſentur, ut à creaturis cor pleniùs abſtrahãt, in heroicis actibus v.g. humilitatis, patientiæ, obedientiæ, amoris in Proximum ſe meliùs perficiant. Hi tales ſi advertant ſingulares à Deo ad ejuſmodi virtutum actus gratias dari, ſinè morâ arripiendæ ſunt; ſi cooperentur, ad ſublimem ſanctitatis gradum aſcendent; ſi negligant, vel Deus eos omnino reprobabit, vel ſi ſalvare intendat, à longè adeò paternam eorum curam non geret; ſed permittet, ut reliquos vitæ dies in tepore, animíque languore conſumant, ut à paſſionibus exagitentur, à ſenſualitatibus captiventur, creaturis inhient, & ab iis ſolatiola hinc inde mendicent; permittet, ùt animus diſtrahatur, tenebris repleatur; ut in rebus divinis ſinè ullo guſtu occupentur, nullámque in virtutum exercitio ſuavitatem experiantur plurimis imperfectionibus involuti. Sequamur ergo monitum Davidis pſ. 94. *Hodiè ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Promptiſſimè quiſque cum Jobo dicat cap. 22. *Voca me, & ego reſpondebo tibi.*

CA-

LIB. III. PARS II. CAP. X.

CAPUT X.

Amor Christi docet nos Patientiam.

Caritas patiens est. 1. Cor. 13. De Patientiâ igitur, ùt virtute in hac vita nobis adeò necessariâ acturi, explicabimus primò ejus naturam; deinde quibus in casibus potissimum exercenda sit.

Quid sit patientia, & quod illius munus.

Patientia est virtus, per quam homo pacato animo accidentes sibi adversitates tolerat. Pro majori hujus intelligentiâ præsupponendum est cum Angelico Doctore 2. 2. q. 136. art. 1. quòd proprium virtutum moralium officium sit, conservare bonum rationis (in cujus recto usu excellentia hominis sita est) contra insultus pravorum affectuum, & contra inordinatorum motuum impetum obfirmare. Hos inter affectus & passiones Tristitia ex pessimis una est, quæ vehementissimè rationem oppugnat, dominium suum in eam maximè exercens. Tristitia est, quæ pusillanimitatem generat, medullam ossium exsiccat, animi robur & constantiam enervat, plurium aliorum malorum fœcunda parens. Necessaria ergo est virtus quædam, quæ Rationi succurrat, eámque contra periculosæ hujus pessimæque Passionis, Tristitiæ, impetus protegat: Hæc virtus alia non est, quàm Patientia; quæ virtutem vigorémque tribuit ad quaslibet adversitates forti invictóque animo perferendas. Patientia est quæ tristitiam, ob rei afflictivæ præsentiam ex natura sua in animo nasci solitam, moderatur, eámque cohibet, ne animum

LIB. III. PARS II. CAP. X.

plùs æquo perturbet, rationem confundat, hominémque eò seducat, ut vel loquatur vel agat rectæ rationi difformia.

Circa quæ patientia versetur.

Quæres; Quænam sit materia circa quam Patientia maximè versetur, ℞. Materiam proximam esse illud, circa quod dirigendum Patientia immediatè occupatur, nimirum Tristitiam & tædium ex adversitate in animo enatum. Remotè versatur circa opera exteriora, verba & mores, quæ ità restringit, ne quid indecens, vel insulsis verbis, vel inordinatis moribus vel aliis commoti animi indiciis afflictus committat, sed in omnibus eundem tranquillúmque animum præleferat. Versatur deinde aliquo modo circa ipsas, quas patimur afflictiones ùt materiam, non quòd iis rationem noménque virtutis tribuat, sed quòd hominem regat ad eas debitè tolerandas. Nomine adversitatum, quas op- & expugnare debet Patientia; intelliguntur omnia mala in genere. *Primò*, externa, ùt sunt jactura bonorum, parentum, liberorum, benefactorum, honoris; detractiones, calumniæ, illusiones, contemptus, injuriæ. *Secundò*, mala corporis, morbi, dolores, frigus, calor, fames, sitis, molestia, labores, & aliæ ejusmodi incommoditates. *Tertiò*, Mala animæ, obscuratio intellectûs, ignorantia, durities voluntatis, ariditas spiritûs, melancholia, labor & violentia, quam ipsi nobis in virtutum exercitio, ut perfectionem & salutē assequamur, inferre debemus.

Tres Patientiæ gradus.

Patientiæ gradus tres sunt. *Primus*, ut malum tranquillo animo feramus; hoc est, ut contra divinam Providentiam non murmu-

remus, ejus consilia & ordinationes vel taxantes, vel contra illa excandescentes: ut nec in verbis, nec gestibus, nec moribus, erga Deum vel Proximum tetricos austero vultu nos exhibeamus. Prohibitum interim non est lacrymari, de doloribus modestè conqueri, licitáque ad eos mitigandos media adhibere. *Secundus*, ut voluntati divinæ nos nudè resignemus, promptósque exhibeamus ad ferendas tot adversitates, quot placitum fuerit ejus Majestati. *Tertius* utroque sublimior; ut adversitates non solùm resignato in divinam voluntatem animo, sed interiori etiam cordis jubilo toleremus; ut adversa quæcunque utroque amplectamur brachio, non secus ac grandia solatia, beneficia, & delicias. Ad hunc gradum generosè conscendendum monet nos S. Jacob. c. 1. ep. *Omne gaudium existimate Fratres, cùm in varias tentationes incideritis.* Consentit S. Paul. qui de se Corinthiis scribens testatur: *Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis, pro Christo.* Primus jam dictorum graduum omnibus à Deo præceptus est. Secundus & tertius non sunt præcepti, sed consilii. Tres illos gradus pro instructione nostrâ Christus ipse ascendere in terris dignatus est. Cùm ad Montem oliveti paveret, & tæderet, immensúmque illud acerbissimæ suæ passionis jam jam subeundæ mare oculis conspiceret, & dicebat: *Pater, si possibile est, transfer à me calicem hunc.* Per quod ascendit primum Patientiæ gradum; oravit enim & media quæsivit ad se imminentibus malis liberandum. Ascendit primo

LIB. III. PARS II. CAP. X.

Quos omnes Christus ascendit.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. I.

mo conſcenſo, mox ſecundum, dum ait: *Verumtamen non mea, ſed tua voluntas fiat.* Et quia ſciebat cœleſtis Patris ſui voluntatem eſſe, ut per amariſſimam paſſionem & innumera ſupplicia mortem ſubiret, ad tertium gradum eluctatus eſt, *gaudióque ſuſtinuit crucem confuſione contemptâ* ad Heb. 12. ſolitus de eâ loqui cum ingenti animi jubilo; ùt alio in loco dictum eſt.

SECTIO I.

De Patientia in paupertate.

PAtientia eſt, quæ oppugnat & in debitum ordinem redigit triſtitiam in eo naſci ſolitã, qui ob tenuiorem parentelam, pauper, ad vitam ſuſtentandam neceſſariis caret; vel qui, quocunque tandem facto, bonorum ſuorum ante poſſeſſorum jacturam fecit. Hæc paupertas non poteſt non res eſſe dura & moleſta homini, qui in ſuam utilitatem hanc ipſam moleſtiam convertere, & per patientiam eidem obviare neſcit: cùm enim unaquæque res naturaliter in ſuî conſervationem propendeat, ſic cuilibet moleſtiſſimum accidet, ſi iis carere ſe viderit, quæ ad ſuî conſervationem neceſſaria ſunt.

Fatendum nihilominus eſt, paupertatem rem eſſe non adeò abjectam, & moleſtam, qualem ſibi multi vanè & erroneè perſuadent: eſt ſiquidem, ùt eam vocat S. Chryſoſt. Hom. 1. ad Popul. Antioch. locuples theſaurus, innocens hæreditas, ſecurum contra hoſtes aſylum. Longè aliter ſe res habet cum divitiis, ex quibus innumera mala uber-

Divitiæ malæ.

tim emanant. *Radix omnium malorum est cupiditas*, ait S. Paul. 1. Tim. 6. In quæ scelera possidentem non agunt divitiæ? *Quadam*, ait S. Eucharius Epist. 10. ad Valerium, *est societas pene etiam nominis duabus his rebus, vitiis & divitiis*. Quis explicabit curas, angustias, tribulationes, molestias, & labores, quibus premitur & afflictatur tam acquirens, quàm possidens. Unde & inter ipsos Ethnicos fuerunt, qui ut se curis liberarent, divitias à se in mare projecerunt.

Paupertatis elogia.

Paupertas econtra omnis boni inexhaustus fons est, plurimarum mater virtutum, & radix veræ quietis. *Brevissima ad divitias, per contemptum divitiarum via est*, ait Sene. epist. 62. Quid ad commendationem Paupertatis dici potest copiosiùs, quàm quòd ipse Rex gloriæ eâ se vestiverit, in sua persona sanctificaverit, & ità elevaverit, ut regnum cœlorum per eam comparari possit. Quare meritò exclamat S. Aug. serm. 25. de verb. Apost. *Magnæ felicitatis est conditio Christianorum; quibus claritudo regni in paupertate posita est. Possidere quod cum labore acquiritur paucorum est: contemnere, quod cum fructu contemnas, omnium est. Felicitas ergò magna Christianorum, quibus datum est, ut Paupertatem faciant pretium regni Cælorum.* Quis crederet nihil habere, optimum medium esse ad omnia acquirenda, nisì æterna id affirmaret Veritas? quæ pauperibus spiritu, regnum promittit cœlorum: ait enim Matt. 8. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Quæ verba perpendens Doctor mellifluus Bernardus aculeum exserit serm. 1. in festo omnium

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. I.

Sanctorum: *Sic vos*, ait, *insensati filii Adam divitias quæritis, divitias desideratis usque adhuc, cùm jam beatitudo pauperum divinitus commendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui sinè Deo vivit; quærat Judæus, qui terrenas promissiones accipit. Sed quâ fronte magis, aut qua mente Christianus divitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit. Quousque filii alieni quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum, cui hæc sunt? hæc visibilia, hæc præsentia? ut filius Dei os suum aperiens locutus sit veritatem, beatos esse pauperes, & væ divitibus.*

Qui Christum possidet ditissimus est.

Si Christum habeas, quem facillimè habere potes, ditissimus es. Quid enim de erit illi, qui fontem penes se habuerit omnium bonorum. *Affatim dives est*, inquit S. Hierony. ad Heliod. *qui cum Christo pauper est, perfectus servus Christi, nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Videntur pauperes in Christo nihil habere, & omnia habent.* S. Augustinus Tract. 26. in Joan. aptam facit comparationem inter possidentem in arca divitias, & possidentem in corde suo Deum. *Felix ille*, ait, *habet aurum in arcâ, iste Deum in conscientiâ; compara nunc aurum & Deum, arcem & conscientiam. Ille illud habet quod perit, & ibi habet unde perit; iste Deum habet, qui perire non potest, & ibi habet, unde auferri non potest.*

Feramus igitur Paupertatem æquanimiter & patienter; assuescamus ut paucis contenti simus, omenm abundantiam resecantes, &cum Paulo ad Phil. 4. 11. dicentis: *Ego didici, in*

in quibus sum sufficiens esse, scio & humiliari, scio & abundare, ubique & in omnibus institutus sum. Nihil, ait S. Thom. in hunc locum, *demonstrat ità mentem sapientiâ perfecti, sicut, quòd sciat uti quolibet statu.* Dicamus eum Propheta Job. 1. 21. in penuria & abundantia: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ità factum est, sit nomen Domini benedictum.* Habeamus nos, ùt primi Christiani, quibus hoc egregium dat elogium S.Paul.Hebr. 10. 24. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.* Gaudeamus si inopiâ prematur, si pro voto commodis nostris non serviatur. Per paupertatem incipimus Deum in hac vita possidere, & comparamus nobis pro futurâ infinitos thesauros.

Divitiarum possessio nociva.

Notandum, quòd, licèt bonis, quæ actualiter possidemus, corde minimè affixi nobis videamur, per possessionem tamen inordinatus in illa amor insensibiliter foveatur, superbia excitetur, & proprius amor roboretur; quæ omnia bonorum temporalium effectus sunt. Esto putemus omnem ad terrena affectum in nobis extinctum, nutritur tamen per eorum usum: non secus ac æger per cibos, licèt ad eos appetitum non habeat, si ergo perfecti in virtutibus esse cupimus, resecanda sunt superflua, & quantùm ratio statûs permittit, paucis oportet esse contentos.

SECTIO II.

De Patientiâ in jactura boni nominis, & honoris.

PAtientia in puncto honoris multò difficilior est, quàm in paupertate; est siquidem homo, ubi de honore agitur, tenerior & sensibilior. Hoc interim non obstante Patientia prævalere debet, & subortam ex naturali reluctantiâ tristitiam rationi subjicere: ità ut quis calumnias, detractiones, contumelias, contemptus, & omne id, quod honori quolibet modo præjudicare potest; imperturbato animo ferat. Oportet eò conniti, ut contra ejusmodi injurias ne verbulo nos defendamus: vel si ad veritatem & innocentiam patefaciendam loquendum sit, fieri id debet animo pacato & tranquillo, absque amarulentiâ, insulso clamore, & aculeatis sarcasmis.

Quando in illatis injuriis tacendum, quando loquendum sit.

Si quis ex inscitiâ, irâ, odio, vel indiscreto zelo agit quidpiam, quo tuum honorem lædi existimas, judicésque tuam excusationem nec ad Dei honorem, nec ad salutem proximi necessariam, nullúmque nisì te solum per falsa dicteria lædi, melius & perfectius erit tacere. Hoc modo non tantùm in virtutibus proficies, sed & innocentiam tuam clarè demonstrabis: Patientia enim & humilitas omnibus excusationibus potiores & evidentiores sunt. A naturâ ità comparati sumus, ut si per injurias tacti simus, omnem in probationibus conquirendis conatum adhibeamus; ut innocentiam nostram pro-

probemus; Deum superósque testamur nos planè innocentes. Innocentiam hanc multò demonstraremus clariùs, si ad omnia taceremus. Virtus honorem nostrum meliùs tueri potest, quàm omnes testes, omnes probationes, omnes excusationes. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.* ait Deus per Prophetam Isaiam c. 30. 15. Idem consilium suggerit Propheta David ps. 36. 5. *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet; & educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridiem.*

Si verò nullâ passione præoccupatus sanè judices, quòd silentium tuum Dei gloriæ & Proximi saluti obsit; dum fortè excessus tibi falsò imputatus, spiritualis ruinæ causa infirmis esse potest, loqui ad defensionem tuî modestè potes & debes; cum & Sanctos idem fecisse legamus. Quia verò hac in re suo stare judicio, ob latentem amorem proprium, res dubia & difficilis est; optimum erit, ut viri prudentis & probi, quem res non tangit, judicio stemus, & juxta illud vel taceamus, vel nos defendamus. Tutius ordinariè, & exemplo Christi conformius est, si res privativè nos concernat, ad opprobria & injurias silere. Quis numerabit calumnias, blasphemias, maledicta, &c. mitissimo Agno coram Caipha, Pilato & Herode illata, quæ tamen stupendâ patientiâ sustinuit. *Sicut ovis ad occisionem ducetur*, ait de ipso Isaias cap. 57. 7. *& sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Ad hujus igitur Redemptoris nostri exemplum contemptus, illusiones, & omnis generis injurias

Ad exemplum Christi in injuriis tacendum.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. II.

jurias non solùm patienter, sed& libenter cum gaudio excipere oportet. Erat Salvator noster quà Deus, infinita Majestas; quà Homo Rex regum, cui summus debebatur honor, summa gloria; dehonoratus tamen est infra infimæ plebis mediastinum, sustinens omnia ex amore nostrî fortiter & alacriter. Si nos vituperemur, confundamur, in honore lædamur; cogitandum, abjectos nos esse terræ vermiculos, sordida omnis immunditiei receptacula, vilem terræ massam; quòdque illud, quod nobis irrogatur, quantumcunque grave & enorme videatur, in comparationem à longè venire non possit cum eo, quod pro nobis pati dignatus est æterni Patris Filius, supremæ Majestatis Dominus. Qui nos infamant & injuriant, sunt nobis naturâ similes, & interdum multò nobis sanctiores; cur ergo iis tantopere indignamur,& levem pro Christi gloriâ injuriolam delicatuli ferre recusamus?

Omnis injuria levis nobis videbitur, si bene perpenderimus, nos unicam tot injuriarum Christo illatarum causam esse, nósq; tot & tam gravia peccata commisisse, quorum minimum majorem mereatur contemptum & injuriam, quàm ulli in terris homini inferri possit. Gratias ad hæc jure optimo agere Deo possumus, quòd per exiguam humiliationem à peccatis conscientias nostras emundet,& à majori opprobrio in altera vitâ certo certiùs subeundo, nos misericorditer per exiguam injuriolam liberet. Conviciatum ab impio Semei Davidem 1. Reg. 16. justo zelo accensus Abisai defendere voluit,

Quanta ex illatis injuriis in animam

petens

petens à Davide licentiam, ferro calumniantem perfodiendi; sed David renuit, mandans, ut cursum relinqueret convitianti linguæ Semei, conscius commissi adulterii & homicidii; sperabátque se per hanc patienter toleratam injuriam, Deo se nonnihil satisfacturum. *Contumeliosa verba*, inquit S. Greg. moral. c. 9. Lib. 30. *non tam convitia, quàm adjutoria credidit, quibus se purgari, sibíq; misereri posse, judicavit: leve quippe videbitur, quòd injuriâ percutimur, dum in actione nostrâ conspicimus, quia pejus est quod meremur; sicque fit, ut contumeliis gratia magis, quàm ira debeatur, quarum interventu Deo judice pœna gravior declinari posse confiditur.* Nec est, quod objiciamus, falsum esse, quod de nobis spargitur, adeóque acerbiùs pungere. Sit tandem falsum quod dicitur, verum saltem erit, nos alias sæpius varios commisisse defectus, contemptu, & opprobriis dignissimos, quos nunc Deus falsis calumniis castigat. Acquiescendum igitur est justæ Dei Providentiæ, ùt acquieverunt Josephi in Ægypto venditi fratres; hi proditionis, ob quam in carcerem mittebantur, conscii sibi non erant; libenter tamen Dei judicio acquieverunt, scientes se aliunde maximè reos. *Meritò*, dicebant, *hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum.* Gen. 24. 2.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. II. *bona deriventur.*

Si honor tuus læditur, si injustè accusaris, calumniis & contumeliis oneraris, & patienter sileas, injuriam concoquens; certus es, quòd in cœlis à Deo & Sanctis, eò pluris æstimeris, lauderis, prædiceris. Attende quæso differentiam, te in cœlo laudantium, &

Dei & sanctorum testimoniū in injuriis pluris æstimandum

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. II. *quàm hominum.*

& in terra calumniantium. Qui calumniantur, sunt fortè duo, tres vel quatuor; sint centum, sit integra Civitas, imò potior pars Orbis: quot hi sunt respectu Cœli incolarum? pusillus grex, & vix manipulus. Honor nihil aliud est, quàm bona in animo alterius de te existimatio, quæ est quid extrinsecum, te non tangens, manénsque solùm in eo, qui de te bonam existimationem concepit; ex quo sequitur eò majorem in te honorem redundaturum, quò majoris & excellentioris ingenii est, qui de te laudabiliter sentit; jam verò cœlestes cives maximæ sunt authoritatis, præstantissimi ingenii, omnes Reges, omnes Principes; in quorum comparatione omnes homines simul sumpti balbutientes sunt pueri, exiguæ discretionis & infirmi judicii, quod inordinatis sæpe passionibus plùs nititur, quàm solidis rationibus. Cui ergo non sufficiet honor, quo coram Deo & universâ triumphantium Cælicolarum multitudine extollitur? Quis adhuc futiles hominum laudes & inanes ventos captabit. Solius tui Angeli custodis, vel alterius minimi Sancti, bona de te concepta existimatio, honori tuo magìs proficua erit, quàm omnium hominum fatua in tui laudem encomia, majorémque conciliabit authoritatem & gloriam, quàm si in tui confusionem & vilipendium omnis mundus per calumnias & detractiones conjuraret. Quãti ergo æstimanda erit bona existimatio, quam de nobis habent omnes sancti Martyres, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli; quanti æstimanda, quam de nobis habet Beatissi-

ma Virgo, & ipsa Sanctissima Trinitas? cujus unicus gratiosus nobis impensus nutus, ad majores honores evehit, quàm omnes homines deprimere possunt. Ex hac solâ Majestate provenit omnis honor, omnis dignitas, omnis excellentia. Et quia solus Deus prima Veritas, prima Justitia, & Æquitas est, hinc quilibet tantus est, & nihilo major, quantus est in oculis Dei.

Hæc bene expendenti difficile non erit, calumnias, detractiones, injurias, &c. patienter tolerare. Si in mundo innocenter contemneris, in cœlo laudaris; si hîc honor tuus injustè læditur, ibi extollitur. Detractiones plagis & vulneribus neminem afficiunt, sunt bruta fulmina, verba per aerem volantia. Rectè & sanctè vivas, & sinas furere impotentes ausus. Sœpe Deo odibiles sunt, qui in ore hominum magni; econtra qui hîc sunt omnium peripsemata, illic fulgent, ùt rutilantia sidera.

SECTIO III.

De Patientia in morbis & corporis indispositione.

EA quæ affligere corpus solent, sunt calor, frigus, fames, sitis, defatigatio, præcipuè morbi; de his, quomodo ferendi sint, jam dicetur.

Quàm utiles adversitates, & morbi.

Ut in cerâ nitidè figura vel sigillum exprimatur, necesse est, ut cera, mediante igne, vel calore manuum mollefiat: sic & anima per tribulationes in- & exteriores, præviè disponenda est, ut eò elegantiùs imago Dei, cum omni-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. III.

omnibus gratiarum & virtutum lineamentis imprimatur. Hæ tribulationes & adversitates in primitivâ Ecclesiâ erant persecutiones Tyrannorum; his modò cessantibus, successerunt morbi, & multæ aliæ corporis & animæ afflictiones, quibus loco persecutionum Deus jam utitur, ut divinam imaginis suæ pulchritudinem animæ imprimat.

Si ergo morbus te invadit, pro certo habe, tempus illud esse maximè salutare & pretiosum; tempus Dei gloriam & tuam salutem promovendi perquã opportunum: ità quidem ut spatio unius diei, tempore morbi benè impensi, in virtutibus plùs proficere, justitiæ divinæ plùs satisfacere, plùs gratiæ acquirere, plures thesauros tibi comparare possis, quàm tempore integræ sanitatis spatio hebdomadæ vel mensis. Deplorandum sanè hos dies, qui verè dies salutis sunt, à plerisque ità negligi, ut vix quidquam spiritualis lucri colligant; vel quia mortali peccato obnoxii, vel quia impatientes sunt. Cùm econtra alii, qui in gratia Dei resignato, patientíque animo dolores ferunt, pretiosissimas pro felici æternitate sibi fabricent coronas, & inæstimabiles acquirant thesauros. Virtutes tempore morbi exercendæ, potissimum sunt hæ:

Tempore infirmitatis eliciendi sæpe sunt actus Fidei.

Prima, Fides; qua firmiter credatur morbum tali tempore, tali modo, & talibus circumstantiis immitti à solo Deo paternè castigante, eum præcipuè in finem, ut per hunc nomen suum sanctificetur, & ad ejus gloriam tuum corpus & anima in suave eidem sacrificium offeratur; tum etiam ut tu sub glorioso

tioso titulo æterna cœli gaudia consequaris. Credendum insuper, quòd morbo hoc mediante, tuam Deus salutem tecum operaturus sit, quòd ultra vires te non gravaturus, quòd ope necessariâ adfuturus, ut morbum æquo animo feras, quòd paternam tuî sit habiturus curam, providendo de medico, medicinis, aliísque commoditatibus. Si quid ex his desit, credendum, non casu, sed ex certa scientia, & Sapientiæ divinæ providentiâ factum; quia ad implenda tecum sua sancta consilia, ad quæ te conformare intendit, ità fieri omnino necesse est.

Spei. Secunda, Spes; cujus actus frequenter eliciendi, & cum firmissimâ in Deum fiduciâ, pacatóque animo cum Davide dicendum ps. 22. 1. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Non unam habemus causam adeò fiducialiter cum Domino loquendi: si enim cœco modo nos ejus Providentiæ committamus, obicem eidem per præposterum nostrum studium non ponentes, mira exhibebit nobis sui in nos amoris argumenta, majoríque animum perfundet solatio tempore morbi, quàm sanitatis.

Caritatis. Tertia, sit Caritas. Amare Deum Opt. Max. debemus morbi doloribus afflicti, ei per patientiam gustum creando, eum honorificando, petendo, ut eo modo in morbi molestiis gloriam ejus promoveamus, quo ille à patientiâ, promptitudine, & nostra in suam sanctam voluntatem resignatione exspectat; gaudendo, nobis carò stare ejus sanctissimæ voluntatis impletionem, nobísque occasionem obvenisse, quo nostrum in illum

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. III.

amorem palàm testari liceat. In quem finem hilari corde cum Jobo dicendum: Dominus sanitatem dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ità factum est, sit nomen Domini benedictum. Vel cum tribus Pueris Dan. 3. Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum, & laudabilis & gloriosus & superexaltatus in sæcula. Benedicant te Domine frigus & calor, quæ me invadunt, febrile frigus, quod corpus concutit, calor, qui inflammat. Sint tibi infinitæ gratiæ, quòd dignatus fueris, me ùt filium tuum tractare, & certo Electorum tuorum indicio honorare. Ciconiæ dicuntur nunquam suaviorem spirare halitum, quàm tempore infirmitatis; nec Cygni suaviùs cantare, quàm imminente morte; sic & veri Dei amatores nunquam sanctiora, secundùm omnem perfectionem, verba & discursus formant, quàm tempore infirmitatis.

Humilitatis. Quarta, Humilitas; qua candidè fateamur, nos corporis infirmitatem ob multa peccata nostra promeritos esse; dicendúmque cum Davide: *Justus es Domine, & rectum judicium tuum.* Dignum planè est, ut qui sanitate abusus sum, eâ jamj per ingruentem ægritudinem priver, & per dolores exsolvam, quod per voluptates deliqui: subjicio ergo me totum corripienti Domino, resolvens me cum Michæa cap. 7. 9. *Iram Domini portabo, quia peccavi ei.* Sœpius præterea tempore infirmitatis, ad Deum, Beatissimam Virginem, & Angelum custodem per jaculatorias preces, quibus actus Patientiæ, Magnanimitatis, & Resignationis in Dei voluntatem

tatem exercentur, recurrendum est: cum Davide dicendo: *Cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* ps. 70. 9. *Remitte mihi ut refrigerer priusquam abeo.* ps. 38. 14. Vera morbi mei causa, peccata sunt, hæc remitte mihi, & morbus, ùt effectus, cessabit.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. III.

Imperfectiones infirmorum.

Cavendum præterea, ne in solitas infirmorum miserias incidamus, quæ sunt: impatientia, ira, tristitia, tædia, perpetuæ querimoniæ de doloribus, de inscitiâ vel negligentiâ medici, de amaritie medicinarum, de nauseâ ciborum, de cohabitantium tumultibus; nimia de morbi gravitate apprehensio, inordinatus ad solatia affectus, excessivum pristinæ sanitatis desiderium, nimia in medicum & medicinas fiducia, cum dispendio spei, quam in Deo figere oportet; quod sacra scriptura exprobrat Asæ. 2. Paral. 16. 12. *Ægrotavit Asa dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate suâ quæsivit Dominum, sed magis in Medicorum arte confisus est, dormivitque cum Patribus suis.*

Attendendum studiosè tempore revalescentia, ne anima noceatur.

Circa tempus reconvalescentiæ notandum, illud esse animæ admodum periculosum, nisi quis sibi studiosè invigilet. Debemus nolentes volentes illo tempore infirmitati in multis condescendere, & cutem nostram nonnihil molliùs tractare; ex quo fit, quòd sœpe in refocillationibus & solatiolis nimii simus, appetitui nimiùm indulgeamus, & sub prætextu necessitatis voluptati cedamus; sub pallio infirmitatis, & ex timore, ne quid nimiùm agendo corpus gravemus, irrepit otium, negligentia in orando, languor in spiritu, inutiles discursus, pueriles joci sub

titulo honestæ & necessariæ recreationis; quasi verò spes sanitatis & recuperatio viriũ dispensaret in quibuslibet rebus audiendis, videndis, faciendis, quæ appetitui grata sunt. Et quia interea animus feriatur, vanis cogitationibus, vel ex corruptæ naturæ impulsu, vel dæmonis impugnatione oppletur, quibuscum totis sœpe diebus occupatus est. Oportet ergo talem habere corporis curam, quæ animum non opprimat & spiritum suffocet. *Multi sanantur sibi*, ait S. Aug. in ps. 5. *non ei.* (Deo) *Ecce quàm multi sanantur, & non illi sanantur; quomodo ab illo sanantur, & non illi sanantur? acceptâ sanitate lasciviunt. Quis est, qui sanatur ei? qui intus sanatur.*

SECTIO IV.

De Patientia in adversitatibus animi.

Enumerantur adversitates animæ.

SI usquam & unquam Patientia necessaria sit, certè necessaria est in afflictionibus animi, ut eas eo modo toleremus, quo Deus à nobis tolerari vult. Sunt hæ afflictiones omnium gravissimæ, quia tangunt animam, nobilissimã hominis partem. Per has spiritûs afflictiones intelliguntur obscuratio & ignorantia intellectûs, timor, angustia, ariditas, tędia; verbo, omnia illa, quæ contraria sunt internæ illuminationi, solatio, quieti, & dulcedini, quæ ex præsentiâ & S. Spiritûs unctione, ùt fonte emanant; quæ non possunt non facere delectabiliter operari; reddunt enim hominem ad omnia, quæ Dei sunt, velocissimum, & ad quælibet exercitia spiritualia

lia cum gaudio obeunda promptissimum. His econtra sancti Spiritûs solatiis cessantibus, longè alia est in anima facies: omnia videntur difficilia, molesta, felle & absynthio respersa, ne pes ad Dei obsequium sinè difficultate movetur; animus per exteriora est distractus, intellectus obscuratus, luménque Fidei in meram ei noctem & densas tenebras versum est; voluntas est dura, rebellis, insensibilis; ex quo sequitur, quòd huic miseriæ immersus, ùt habet S. Bern. serm. 57. in Cant. *Ad opus manuum sit piger, ad vigilias somnolentus, ad iram praeceps, ad odium pertinax, lingua & gula indulgentior.* Afflictiones hæ terribiles sunt; non quidem apud omnes æquales; sed quantumcunque leves sint, intolerabiles tamen videntur iis maximè, qui Deum in veritate quærunt, & syncerè amare cupiunt.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. IV. *Earum nocivi effectus.*

Tres harum afflictionum causas assignat Cassian. collat. 4. c. 3. *Prima*, sunt nostra peccata & imperfectiones. *Secunda*, malitia Diaboli. *Tertia*, Dei voluntas. Regulariter loquendo potissima causa, sunt nostra peccata & vitia, si nimirum cor & animus non custodiantur, si sensibus & loquacitati nimiùm indulgeatur, si inordinatè huic vel illi rei creatæ adhæreatur, si oratio tepidè sinè præparatione instituatur, Sacramentum Eucharistiæ sinè internâ recollectione obiter & perfunctoriè sumatur, gratiæ post sumptionem negligantur, statímque animus, moræ cum Christo familiariùs agendi pertæsus, ad exteriora se effundat. Hæc & similia cœlestium carismatum influxum impediunt, quibus subtractis anima enervatur, & vix non suffocatur:

Et causæ.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. IV.

catur: non secus ac exteriores sensus, si spirituum vitalium influxus, à quo membra calefieri & animari debent, impediatur, patiuntur deliquium, & insensibiles redduntur. *Secunda causa*, Diabolus est, qui omnem movet lapidem, ut devotionem nostram interturbet, fervorem extinguat, & sub hujus vel illius necessitatis prætextu, inutilibus negotiis nos occupet: ex quibus sequitur tepida ad sacram synaxin præparatio, cordis animique evagatio, inordinati impatientiæ & iræ motus &c. Et hæ sunt, de quibus loquitur David, Immissiones per Angelos malos. *Tertia*, Deus ipse est. De quo S. Greg. sic loquitur: *Omnipotens Deus eos, quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit; unde scriptum est: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te: in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordiâ sempiternâ misertus sum tui. Hinc Psalmista deprecatur: Non me derelinquas usquequaq;. Derelinqui igitur se, sed ad modicum, posse utiliter noverat, qui, ne usquequaque derelinqueretur, petebat.* His animi afflictionibus electos suos Deus castigat, & iis ad tempus se subducit has ob causas.

Quanta bona emanent ex ariditatibus.

Primò, ut superbia, quæ fortè in animo latet, tollatur, & in suo esse conservetur gratissima Deo virtus, Humilitas. Hoc enim modò apertissimè quis videre & cognoscere potest, se miserum & miserabilem. *Superbia inventa est in me*, fatetur de se S. Bern. serm. 54. in Cant. *Dominus declinavit in irâ à servo suo; hinc ista sterilitas animæ meæ & devotionis inopia, quam patior: non compungi ad lacrymas queo,*

non

non sapit psalmus, non legere placet, non orare delectat, meditationes solitas non invenio. Ubi est ista inebriatio spiritûs? ubi mentis serenitas, & gaudium, & pax in Spiritu sancto? Ecce quàm severè castigatur superbia. Eandem causam dat S. Laurent. Justinian. Lib. de monast. discipl. cap. 18. *Ad reprimendam hominis audaciam sapientissimè interdum se subtrahit Sapientia; non odiendo, non contemnendo, sed amando. Quis enim, nisì quandoque relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? continuus successus occasionem parat elationis.* Parens qui filium amat, noxiam cibi potúsque superfluitatem salubriter filio subtrahit: vinum ei dat, sed aquâ dilutum, ne noceat sanitati: sic & Deus caris suis, miscet amaris dulcia; fierent cœteroquin inter mera solatia dissoluti. Si ergo videaris tibi à Deo relictus, optimo res tuæ sunt loco; hoc ipso enim amat te ardentiùs, & cœlestibus donis replet copiosiùs.

Secundò. Ariditatis & internarum afflictionum causa originem trahit ex zelotypiâ, quæ est inter duos se intensè amantes: si unus ex his erga tertium, suum ostendat affectum, alter timet (amor enim zelotypus est) ne amor in amato intepescat: sic & Spiritus sanctus, videns animam ab hac vel illâ creaturâ, sua mendicari solatia, eíque indiscretè addictam, se illi subtrahit, palàm faciens, se ob divisum amorem, quem totum ille solus ambit, ad indignationem provocatum, ut anima paternè hoc modo castigata, errorem agnoscat, sę emendet, sciátque se solum, omnibus aliis abjectis, ab eâ diligi velle.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. IV.

Tertiò. Ut hoc modo anima à levioribus culpis purgetur: sic solet parens austero vultu terrere filium, si debitæ reverentiæ casu oblitus sit, vel quid indecens ex puerili levitate commiserit.

Quartò. Deus hominem ad tempus deserit, ut hoc in misero statu per patientiam, humilitatem, resignationem, perseverantiam, aliásque virtutes merita adaugeat, ut magis à nævis emundetur, perficiatur, & eximiis gratiis ditetur.

Quintò. Interiùs affligit, ut hominem probet, an Deum verè quærat, an serviat ex puro amore, ùt filius, vel ob mercedem, ùt servus; an in virtutibus profecerit, an eò ascenderit, ut sinè periculo solatiis internis carere possit. Multi dantur, qui internis spiritualibus deliciis toti inhiant; solidas virtutes vix quidquam curantes; ut ergo discant veris solidísque studere virtutibus, solatia subtrahit. Non consistit vitæ sanctitas in consolationibus; nec sanctissimus est, qui maximè his abundat. Vera sanctitas consistit in vera humilitate, patientiâ, obedientiâ, abstractione à creaturis, resignatione in Dei voluntatem; ità ut quis planè contentus sit, ut omne ei spirituale solatium subtrahatur, & Deo in spiritûs paupertate deserviat; cœleste interim hoc manna, si detur, assumat, non ùt finem, sed ùt medium ad perfectionem, ad Dei gloriam, & suam salutem promovendam. Ad rem propositam aptum est, quod scribit S. Bernard. in schola Claustralium: *Ne timeas ô Sponsa, ne desperes, ne existimes te contemni, si paulisper tibi subtrahit Sponsus faciem*

faciem suam; omnia ista cooperantur tibi in bonum; & de accessu & recessu lucrum acquiris: tibi venit & tibi recedit; venit ad consolationem, recedit ad cautelam, ne magnitudo revelationum extollat te; ne, si semper apud te sit Sponsus, incipias contemnere alias sodales, & hanc continuam visitationem, non tam gratiæ attribuere, sed naturæ. Vulgare proverbium est, quòd nimia familiaritas parit contemptum; recedit ergo, ne fortè nimis assiduus contemnatur, & absens magìs desideratur, desideratus avidiùs quæratur, diu quæsitus tandem gratiùs inveniatur: ne ergo exiliũ deputemus pro patriâ, arrhã pro pretii summâ, venit Sponsus & recedit vicissim, nunc consolationẽ afferens, nunc universum stratum nostrum in infirmitate commutans; & ità quasi alis expansis supra nos volitans provocat nos ad volandum, quasi dicat: Ecce parum gustatis, quàm suavis sum & dulcis, sed si vultis plenè saturari hac dulcedine, currite post me in odorem unguentorum meorum, habentes sursum corda, ubi ego sum in dexterâ Dei Patris. Ibi videbitis me, non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem, & plenè gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

SECTIO V.

De mediis tempore ariditatis usurpandis.

SI culpâ nostrâ, ùt ordinariè fit, accidat, quòd animus per spiritualis solatii subtractionem patiatur; recurrendum est ad Deum per ferventes & constantes preces. Oportet in

Pro diversitate ariditatum diversa

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. V. *adhibenda remedia, quæ recensentur.*

in hoc casu facere, ùt suadet Richard. à S. Victo. in Cant. cap. 16. quod fecit Elias 3. Reg. 18. qui post trium annorum siccitatem, salubrem quidem obtinuit pluviam, sed non, nisì post septies factas instantias; sic si rore gratiarum irrigari desuper cupimus, orandum, & per crebras instantias oratio prosequenda.

Si ariditas, aliæque internæ afflictiones oriantur ex nequitia Diaboli, fortiter huic nequam resistendum per orationes & pia opera, sedulóq; cavendum, ne illius astutiâ perversis cogitationibus cor occupetur; omnis in Dei bonitate, fiducia ponenda, credendúmque indubitatè est, quòd ille nos sit defensurus, & sub divinæ protectionis suæ alis illæsos conservaturus.

Si oriatur ariditas ex Dei voluntate, dum nos castigare, probare, purgare, in virtutibus confirmare, ad majora merita occasionem subministrare intendit; continuò acquiescendum erit huic sanctissimæ voluntati, eáque approbanda ùt optima, sanctissima, & sapientissima. Multò perfectiora opera in animi afflictionibus agere possumus, quàm tempore consolationis & devotionis. Opera à Christo Domino tempore passionis peracta, multò majore eidem labore steterunt, quàm ulli unquam hominum gravissimæ afflictiones. Unde & cœlestis Patris gloria & humani generis salus per ea maximè promota sunt, fuerúntq; ad ipsiusmet Christi exaltationem & sanctissimi nominis ejus splendorem maximè proficua. Ex quo patet meritum operis non dependere, nec desumi ex

Gustus in bonis ope-

eo,

ribus non quaerendus.

eo, quòd cum delectabilitate operemur; sed ut cum rectâ intentione, cum promptâ voluntate, cæterísque ad bonitatem moralem requisitis circumstantiis agamus; nec multùm curandum, an operemur cum solatio, an cum aridâ desolatione. Imitari oportet indefessos viatores, qui à præstituto itinere nec pluviâ, nec grandine, nec vento, nec frigore, nec calore deterrentur: si ad quamlibet sepem, ad quamlibet lutosam semitam hærerent, modicum itineris conficerent. Attendendum præcipuè ad devotionem substantialem, quæ in eo consistit, ut Deum super omnia amemus; ut non obstante omni contradictione & interiori luctâ velimus, quod vult Deus; ut iis, quæ Dei cultum spectant, constanter insistamus. Hoc propriè est, Deo suis sumptibus servire. Si quis ex amore tuî viginti leucarum iter per lutosas vias & decumanam pluviam in multis incommodis conficeret, amoris in te sui argumentum daret manifestius, & se tibi magìs obligaret, quàm, qui sereno cœlo rhedâ vectus idem pro te iter absolveret: sic & anima, quæ per ariditates, tædiâ, animíque molestias ad Deum tendit gravi ariditatum & desolationum pondere pressa, majora synceri in Deum amoris dat indicia, quàm quæ suavibus animi deliciis, velut commodissimo vehiculo, ad Deum venit. Quare & primi Deo sunt acceptiores, suaviùs excipiuntur, lautiùs tractantur, & copiosiùs remunerabuntur.

Humiliter perseve-

Tempore desolationis humilitate & perseverantiâ in piis exercitiis præcipuè est o-

pus.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. V.

randum in piis exercitiis tempore desolationis.

pus. De humilitate sic loquitur S. Bern. serm. 54. in Cant. *In veritate didici, nihil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore inveniaris non altùm sapere, sed timere: Beatus homo qui semper est pavidus. Time ergo, cùm arriserit gratia, time cùm abierit, time cùm denuo revertitur; hoc est, semper pavidum esse. Succedunt vicissim tres isti timores, secundùm quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere, vel iterum placata redire sentitur. Cùm adest, time ne non dignè opereris ex eâ. Videte, inquit Apost. ne in vacuum gratiam Dei recipiatis 1. Cor. 6. 1. Quid si recesserit? num multò magìs tunc timendum? planè multò magis: quia ubi deficit tibi gratia, deficis tu. Tunc ergo subtractam gratiam tanquam mox casurus time & contremisce, Deo tibi, ùt sentis, irato; time quia reliquit te custodia tua; nec dubites causam esse superbiam, etiamsi non appareat: quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te judicat ipse est. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili aufert datam? ergo argumentum superbiæ, privatio est gratiæ. Jam si gratia repropitiata redierit, multò magìs tunc timendum, ne fortè contingat recidivam pati, juxta illud in Evangelio Joannis 5. 14. Ecce sanus factus es, vade & jam ampliùs noli peccare, ne aliquid tibi deteriùs contingat, audis recidere quàm incidere deteriùs: proinde invalescente periculo, invalescat metus; beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleveris, ut timeas quidem pro acceptâ gratiâ, ampliùs pro amissâ, longè plùs pro recuperatâ.*

Quod perseverantiam in consuetis pietatis exercitiis concernit, docet S. Lauren. Justin. de discipl. monast. c. 12. optimum con-

contra deſolationes animi remedium eſſe, ſolitis ſpiritualibus exercitiis, in nullo diminutis, conſtanter incumbere. Sic & Chriſtus ingruente illo maximo animi mœrore in horto prolixiùs oravit Luc. 22. 45. fortiter igitur & conſtanter bonis operibus inſiſtendum, difficultatibus contranitendum, infractâ fide, & inviolabili conſtantiâ in bono perſeverandum, eâ ſpe, fore ut benigno te vulu Deus denuo reſpiciat. *Vado*, ait Salvator noſter Joan. 14. 28. *& venio ad vos*. Et alio in loco: *Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me*. Unde exſpecta Dominum, viriliter age & confortetur cor tuum, quia veniens veniet & non tardabit.

Modò nonnihil agemus de mortificatione, quæ proximè Patientiæ agnata eſt, paulò poſt de motivis ad patientiam & mortificationem tractaturi.

SECTIO VI.

Quid ſit mortificatio vel abnegatio ſui ipſius; & de diverſis ejuſdem ſpeciebus.

Pars Superior & inferior in homine quid ſit.

PRo majori dicendorum claritate ſciendum eſt, duas eſſe in homine partes, ſuperiorem unam, in qua regit & præſidet Ratio; inferiorem alteram, in qua prævalent & dominantur Paſſiones. In ſtatu innocentiæ erat inter has duas partes maxima harmonia, pax & unitas; partíque ſuperiori per omnia obediebat inferior; Deus ſiquidem fecit hominem rectum, ut ait Salom. Eccleſ. 7. 3. ſed peccato commiſſo pax hæc turbata

eſt,

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. VI.

Harum partium concordiam peccatum turbavit.

est, & in confusionem & discordiam versa sunt omnia, rebellat homo inferior contra superiorem, passiones insurgunt contra rationem, & caro concupiscit adversus spiritum. Hanc in se rebellionem deplorat S. Paul. Rom. 7. 23. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Paulò post quærit Vir sanctus à se, ipso, quis eum hac miseriâ liberaturus sit, & sibi ipsi respondet: *Gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Ità omnino est; gratia Dei est, quæ contra omnes nostras infirmitates præsentissimum remedium est. Post hanc efficacius non est, quàm mortificatio, quæ ad medendum inordinatis naturæ depravatæ motibus specialiter à Deo instituta est. Mortificatio est, quæ in eo statu, in quo ante peccatum fuimus, suo modo nos collocat, quæque pacem inter carnem & spiritum firmat, tumultus sedans, & quietem, à peccato sublatam, animæ reddens.

Quibus mediis restauranda.

Hæc mortificatio etiam dicitur Abnegatio & Crux. *Si quis vult post me venire*, inquit Salvator noster Matt. 16. 24. *abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Mortificatio crux est, cui omnia corporis membra, omnes animæ potentiæ, ità affiguntur, ut alio se modo movere nequeant, quàm quò vult spiritus crucifixi Salvatoris. Mortificatio exuit veterem hominem, moresque induit novi, qui secundùm Deum creatus est.

Mortificatio duplex est.

Mortificationis species sunt duæ, sicut duæ sunt hominis partes; ùt modò dictum

est.

est. Una mortificationis species occupatur circa animum ejúsq; passiones; unde interna & spiritualis dicitur: alia circa corpus, unde dicitur externa & corporalis. Utriusque studium est, totum hominem tam quoad corpus, quàm quoad animam reformare, secundùm rationem dirigere, motus in- & externos ità ordinare, ne extra viam salutis aberrent, & in eam redigantur quietem, in qua ante peccatum fuerunt. Et quia in anima diversæ potentiæ, & in corpore diversi dantur sensus infecti, & depravati; hinc mortificatio in tot dividitur species, quot sunt in homine potentiæ & sensus, quarum quælibet circa unam potentiam vel sensum versari & occupari debet. De omnibus & singulis jam agendum, incipiendo à minoribus.

SECTIO VII.

De mortificatione Corporis & exteriorum sensuum.

CErtum quidem est, quod ait S. Paul. ad Ephes. 5. 29. *Nemo unquam carnem suam odio habuit.* Unus interim magìs, quàm alius corpus & cutem suam molliter habet, & deliciosiùs tractat. Sunt, ùt notat Plato in Phædone, qui in corpus suum feruntur amore planè insano, nec deserere possunt, nisì cum grandi dolore: qui certè errant quàm longissimè; oportet namque rebelle hoc jumentum longè severiùs tractare, quàm natura doceat, sanctóque in illud odio acriter sæviendum. *Qui Christi sunt*, inquit S. Paul.

Corpus mortificandum non fovendum.

ad

ad Gal. 5. 24. *carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis suis.* Et alibi 2. Cor. 4. 10. *Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.* Idem Sanctus Vir Romanos cap. 12. 1. alloquitur: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem,* q. d. gladio mortificationis corpus vestrum Deo in holocaustum mactate. Iterum monet Colossenses 3. 5. *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.* Si secus fecerimus corpori nostro nimiùm indulgentes, pessimè eidem consulimus, & blandiendo, quasi ferro transfodimus. *Ista caritas,* ait S. Bern. in Apol. ad Guilielmum Abbat. *destruit caritatem, talis misericordia crudelitate plena est: quia videlicet ità servitur corpori, ut anima juguletur; quæ enim caritas est, carnem diligere & spiritum negligere? qualis misericordia ancillam reficere? nemo per hujusmodi misericordiam, speret se consequi misericordiam.*

Coercendum est hoc nostrum corpus, ùt rebellis servus & nequam transfuga; calcaribus fortiter subigendum, ùt indomitus equus; cæteroquin certò certiùs sessorem excutiet. Periculosiorem propriâ carne nostrâ hostem non habemus, qui continuò per dolosa stratagemata insidias struit, quibus nos in manus hostium nostrorum tradere nocte & die laborat. Animæ nostræ, ùt Platonici censent, originem trahunt è cœlo; quæ post creationem mox mittantur in terras, ut, sicut Angeli in cœlis, ità & animæ Deo famulentur in terris; ubi studiosissimè attendendum, ne à famosâ illâ meretriculâ, carne

nostrâ, in cujus diversorio animæ hospitari debent, intoxicentur: meretricula hæc lenociniis & philtris suis sœpe efficit, ut anima originis suæ oblita, in vitia quæque se abjiciat, conditionis suæ minimè conformia. Cavendum igitur viro sapienti, ne propudiosæ huic lenæ nimiùm indulgeat. *Sapiens assectatorque sapientiæ*, ait Seneca epist. 65. *adhæret quidem in corpore suo; sed optimâ suî parte abest, & cogitationes suas ad sublimia intendit. Major sum & ad majora genitus, quàm ut mancipium sim mei corporis, quod equidem non aliter aspicio, quàm vinculum libertati meæ circumdatum: nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquam ad indignam bono simulationem, nunquam in honorem hujus corpusculi mentiar. Contemptus corporis sui certa libertas est.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. VII.

Corpus delicatè nutritum perfectioni obest.

Corpus, ait S. Gregor. Nazianz. est animæ Remora: sicut hic pisciculus naves in medio cursu sufflaminat, ità & corpus animam in via ad perfectionem: nihil adeò familiaritati cum Deo, internæque devotioni contrarium est, quàm caro delicatè nutrita. *Sapientia non invenitur in terrâ suaviter viventium.* Job.c. 28.13. Unde oritur, quod tam pauci inveniantur gratiâ devotionis præditi? quia pauci sunt, qui se verè & seriò mortificant: corpori nimiùm blandimur, effœminatè eidem compatimur, & ægre offendimus. Nunquam verâ libertate potiemur, nisì ex carnalium oblectationum carcere egrediamur; éstque impossibile, ut Deo, utpote puro Spiritui, perfectè serviamus, quamdiu carni, & iis, quæ carnis sunt, consentimus & indulgemus.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. VII.

Semper & ab omnibus mortificationi studendum.

Et quare.

Concernit doctrina hæc non Novitios tantùm, sed & proficientes; non juvenes tantùm, sed & senes; nec solùm utilis est tempore tentationis, sed & pacis & internæ tranquillitatis. Omnibus omni tempore mortificationi studendum. Qui aliter judicat & facit, certus esse potest, quòd se decipiat, quódque regatur non à spiritu Dei, sed à corruptæ naturæ illecebris, animæ inimicis. In promptu ratio est; in hoc enim depravato à peccato corpore nostro omni momento exsurgunt sexcenta desideria & illiciti motus, nec aliud quærit quàm his suis desideriis satisfacere, nequaquam attendens sintne secundùm Deum, vel conscientiam; sintne rationi con- vel difformia, &c. Hæc illicita desideria, si mortificatione interveniente non succidantur, actum de hominis salute est. Accedit, quòd, quò plùs corpori indulgetur, eò evadat insolentius, & plura appetat; non enim alium suorum desideriorum terminum vel mensuram habet, quàm passiones & appetitum, quæ continuò clamant: Ampliùs, ampliùs. Nihil igitur corpori plùs indulgendum, quàm quod rationabiliter negare non possumus.

Licèt quis per annos viginti, quadraginta, & ultrà per continuas mortificationes carnem suam jam satis maceràsse & subegisse putaret, non tamen à mortificatione cessandum; debet enim res per eadem media conservari, per quæ facta est; certúsque esse potest, carnem in spiritum & rationem denuo insurrecturam, si eidem nonnihil respirare concedatur. *Quis hac fragili carne circum-*

cumdatus, ait S. Leo serm. de jejun. Pente. *& in isto mortis corpore constitutus, etiam qui multùm validéque profecerit, ità jam de suâ salute securus sit, ut ab omni se illecebrarum periculo credat alienum? donet licèt Sanctis suis quotidianam divina gratia victoriam, non aufert tamen dimicandi materiam.* Debemus nos ad juge mortificationis exercitium animare, ùt se olim S. Bern. serm. 6. de adventu: *Noli ò corpus, noli præripere tempora, omnia tēpus habent; patere ut nunc anima pro se laboret; magìs autem etiam collabora ei, quoniam si compateris & conregnabis.* Et alio in loco respondet objectionibus, quas mundani movent contra eos, qui se mortificant, his verbis: *Quomodo dicunt nobis carnales homines, crudelis est vita vestra, non parcitis carni vestræ: esto non parcimus semini, in quo est magìs parcere poteramus? an non est meliùs illi renovari, & multiplicari in agro, quàm in horreo putrefieri? Heu computruerunt jumenta in stercore suo, sic vos parcitis carni vestræ: simus nos crudeles interim non parcendo, at vos planè parcendo, crudeliores; siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe. Videritis vos ipsi, quid ignominia vestra sustineat, qua miseria eam manet in futurum.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. VII.

Mortificationis opera potissimùm ad duas classes referuntur. Primæ classis sunt jejunia, vigiliæ, humicubationes, disciplinæ, cilicia, hæc interim & similia periculosa sunt, nisì discretio adsit: ad secundam classem spectat accurata sensuum custodia; hæc mortificationis species periculi minùs habet, éstque nobilior, & priore illâ multò præstantior, de qua proinde jam agemus, sit ergo

LIB. III.
PARS II.
CAP. X.
SEC. VIII.

SECTIO VIII.

Quomodo exteriores sensus custodire, regere, iisque uti debeamus.

Animæ fenestræ sunt sensus corporis.

QUinque corporis sensus sunt veluti quinque fenestræ domûs, & quinque portæ civitatis, per quas anima ad externa egreditur, & hæc in animam subintrant. S. Gregorius Lib. 21. moral. cap. 2. aptè in hanc rem sic scribit: *Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus, quasi quædam via mentis sunt, quibus foras veniat, & ea, quæ extra ejus sunt, substantiã concupiscat: per hos etenim corporis sensus, quasi per fenestras quasdã exteriora quæq; anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Jeremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras; ingressa est domos nostras: mors quippe per fenestras ascẽdit, & domũ ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculũ intrat mentis.* Attendere igitur quilibet ad has fenestras debet, qui multis se periculis & malis liberare cupit.

Oculi mortificandi.

Attendendum primò quàm studiosissimè est ad oculos; oculis enim cæspitare, periculosius est, quàm pedibus. Oculi primi sunt in amore duces; prima in iis oritur lascivi amoris scintilla. *Visio*, ait S. Bern. serm. 23. de modo bene vivendi, *est prima occasio fornicationis: mens enim per oculos capitur, per oculos intrat ad mentem sagitta amoris. Igitur reprime oculos tuos.* Dinam, Jacobi filiam Genes. 34. Davidem 2. Reg. 1. Samsonem Jud. 16. decepit curiosior aspectus: primam privavit virginitate; secundo viam stravit ad adulterium & homicidium; tertium, Samsonem tra-

tradidit in manus inimicorum, à quibus illusus & oculis spoliatus est. *Moneo igitur*, pergit S. Bern. l. c. *ut facias pactum cum oculis tuis, ne incautè videas, quod videre non debes.* Pacisci cum oculis debemus primò, ne quid aspiciant, quod venerem provocare ullo modo possit; ùt sunt lascivæ imagines, denudationes, liberiores actiones sexûs alterius personarum, maximè juvencularum, ità in exterioribus compositarum, ut in animo ignem facilè excitare queant. *Urítque videndo, Fœmina.* Canit Poœta Georg. Lib. 1. Inter pericula, quibus homo circumdatus est, aspectus fœminarum non est minimum, ùt docet Clemens Alexand. Lib. 1. Pæd. c. 11. unicus enim aspectus abunde sufficit, ut vel fortissimus sternatur. Videant oculi tantùm id, quod vel necessarium vel utile est, nec huc vel illuc in omnes angulos circumferantur, ne innumeræ animum distractiones occupent, & ad illicita abripiant. *Pulchras formas & varias*, ait S. Aug. Lib. 10. confess. c. 34. *nitidos & amœnos colores amant oculi: non teneant hæc animam meam; teneat eam Deus, qui hæc fecit: resisto seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te invisibiles oculos.* Sequi debemus consilium, quod nobis suggerit Propheta Ezechiel c. 21. 7. *Unusquisq; offensiones oculorum suorum abjiciat.* q. d. Tolle quod oculos scandalizare potest; oportet nos esse in multis cœcos, si multas vanas & inutiles cogitationes & imaginationes impedire cupimus: impossibile siquidem est non perveniri ad oculum rei species quam aspicimus, ex oculis

LIB. III.
PARS II.
CAP. X.
SEC. VIII.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. VIII.

penetrant ſpecies ad phantaſiam, à phantaſia in animum, ex hoc in voluntatem, in qua jam hos, jam illos affectus non ſinè periculo excitant.

Item aures.

Cuſtodiendus præter viſum *Auditus* eſt, per quem multa malorum ilias in animam non rarò penetrat. *Sepi aures tuas ſpinis*, monet Eccleſ. c. 28. 18. Spinæ hæ ſunt timor Dei, amor puritatis conſcientiæ, animíque tranquillitatis: his ſpinis ſepiendæ aures, & abigendi laſcivi diſcurſus, detractiones, murmurationes, calumniæ, vanæ laudes, nugæ: nec ad ea attendendum; per hæc enim & ſimilia pietas diminuitur, devotio tollitur, nocivæ laxitati via ſternitur; ex quibus oriuntur diſtractiones, tepor ad divina, mentis ariditas &c.

Nares.

Odoratus licèt omnium ſenſuum innocentiſſimus ſit, eſt tamen & hic intrà terminos conſtringendus, nec odoriferis ſe oblectare debet; abjiciendum, quod vanam ſpirat ſuavitatem: his enim uti & nimiùm indulgere, effœminati animi eſt.

Lingua ſeu guſtus.

Guſtus, ſenſus eſt longè periculoſior, & quia multorum malorum ſœpe cauſa eſt, meritò magnâ ſollicitudine & curâ cuſtodiendus: Appetitui frœnum injiciendum, nec concedendum, niſì quod neceſſarium eſt. *Facilè eſt*, ait Senec. Ep. 17. *paſcere ventres bene inſtitutos, & nihil aliud deſiderantes quàm impleri.* Fames optimus coquus eſt; paucíſque natura contenta eſt. Refrœnanda gula eſt, ùt eam refrœnavit vel Ethnicus Epictetus, qui inter dapes ſe ipſum alloquens ajebat: *Ede ùt homo, bibe ùt homo.* Soli appetitui, ùt ſolet

beſtia,

bestia, indulgendum non est. Altiora & Religioso viro digna cogita tempore refectionis: cogita de Deo, largo adeò benefactore te ingratum pascente; ora ùt cibis benedicat; laborem in edendo vel bibendo eidem offer; protestare te nolle comedere vel bibere voluptatis causâ, sed ob gloriam nominis ejus, & ut impleas voluntatem ejus, qua necessitati cibi & potûs te subjecit; quódq; velis corpus reficere eum in finem, ut Deo alacriùs servias. De potu vini breviter dico; quòd major castitatis hostis non sit, quàm vinum: fomes est carnalium concupiscentiarum, &, ùt Antiqui nominârunt, *Lac Veneris.* Unde optimè dixit, qui dixit: *Fuge vinum quasi venenum.* Acclamat nobis Spiritus S. Prov. 31. 4. *Noli Regibus ò Lamuel, noli Regibus dare vinum:* q. d. Noli nobilibus & regiis animabus, cupientibus dominari suis passionibus, dare vinum; vel, si detur, exiguum & dilutum sit. *Quàm sufficiens est*, ait alio in loco Eccles. 31. 22. *homini erudito vinum.* Salomon volens studere Sapientiæ, & stultitiam devi-are, abstinentiam, ùt optimum remedium, sibi præscripsit: Eccles. 2. 3. *Cogitavi in corde meo abstrahere à vino animam meam, ut animum meum transferrem ad Sapientiam, devitarémque stultitiam.*

Manus sive tactus.

Tactus, à S. Basilio Lib. de curâ virg. pessimus omnium sensuum vocatur. Cujus oblectationes quia vehementes, rationem dementant & obscurant, cœterósque sensus in suum cogunt obsequium: compescendus hic hostis est, omníque studio vitandum, ne quid in nobis vel aliis tangamus, quo eum pro-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. IX.

proritemus: & quia manus præcipua tactûs sunt arma, quibus ad expugnandum animum utitur; gesticulationes; levésque earum agitationes per rationem in vincula sunt conjiciendæ, ne ad illicita extendantur.

SECTIO IX.

De mortificatione linguæ.

QUi novit moderari linguam vir perfectus est, sicut econtra, qui eam refrœnare nescit, perfectionem nunquam assequetur. Parvi hujus, at periculosi membri rectitudo & perfectio consistit in duobus: in loquendo, & tacendo, suo tempore.

Encomia & utilitates silentii.

De silentio ait Proph. Isai. c. 32. 17. *Erit cultus justitiæ, silentium.* q. d. qui perfectam consequi cupit justitiam, discat tacere; per silentium enim minuitur numerus peccatorum, quæ ex discursibus protractis augentur: pax & tranquillitas mentis, & concordia cum aliis fovetur, os aperit orationi, aptat animum contemplationi, suavitatem nutrit devotionis, fervorem conservat caritatis, spiritum levat ad superna, animúmque recollectum & attentum ad Divina promptum & alacrem reddit. Sicut verbum Patris descendit in uterum virginis, cùm quietum silentium tenerent omnia; Sap. 13. 14. sic & descendit Deus in animam non nisi in silentio quietam, & à tumultibus abstractam. Richard. à S. Victore super illa verba psalm. 133. 12. *Vir linguosus non dirigetur in terrâ,* sic scribit: *Magister humilium Christus, non modò eâ ratione Verbum Patris dicitur, quòd sit omnipotens Spiritus; sed etiam dicitur Verbum, quia sem-*

semper requirit auditum; qui audit auscultat, qui auscultat silet. Semper igitur Pater Deus requirit ab creatura rationali silentium, cui semper loquitur tale Verbum, ut ad æternũ ejus colloquium, continuã det creatura silentium. In Monasteriis, ùt dat experientia, ex quibus exulat silentium, disciplinæ monasticæ vix species est, omnia in iis confusa, omnia inordinata, nulla devotio. Patulo vase vini virtus evanescit; sic & per os ad loquendum semper apertum vigor & succus devotionis in auras abit.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. IX.

Prudens novit tacere.

Silentium viri sensati & prudentis indicium est. *Vir prudens*, vel, ùt textus hebraicus habet: *Vir prudentiarum* tacebit. Prov. 11. 12. Et alio in loco: *Qui moderatur sermones suos doctus & prudens est.* Alii legunt: *Frigidus spiritu Vir sapiens, & stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur.* Est quodammodo impossibile non proferri à loquaculo multa absona, absurda, & inutilia; cùm enim tantùm intendat multiloquio, tempus & mora deficiunt, ut rem ponderet, de qua loquitur, adeoque fit, ut quidquid in buccam venerit, rectum seu curvum, proloquatur: Non ità Vir sensatus, Vir religiosus Deum verè quærens; silet hic, nisì occasio & circumstantiæ aliter exigant; &, si loquendum, ità linguam moderatur, ne verbulo excedat, imitans Davidem, qui ps. 38. 2. de se ait: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ, posui ori meo custodiam.* Hierony. vertit: *Custodiam os meum silentio.*

Si loquendum sit, cautè loquendum.

Cùm tamen semper taceri non possit, & interdum loquendum sit; studiosissimè cavendum, ne quid nimis. Propheta David agnos-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. IX.

agnoscens, quàm difficile sit debitum modum & mensuram in loquendo servare, Deū invocat Ps. 140. 3. *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Vel, ùt alii legunt apud Locin. *Pone excubias super januam labiorum meorum.* *Sapiens*, ait S. Ambros. Lib. 2. de offic. cap. 10. *ut loquatur multa, priùs considerat, quid dicat, aut cui dicat, quo in loco, quo tempore.* *Disponet sermones suos in judicio*, ait de Sapiente David Ps. 111. 5. *quia in æternum non commovebitur.* S. Hieron. vertit: *Dispensabit verba in judicio* q.d. Sapiens non profert verbum, nisì priùs examinatum in statera, ùt pharmacopola examinat medicinas, quas dispensat. *Verbis tuis facito stateram*, ait Sirach Eccles. 28. 29. & alio in loco. *Verba Prudentium staterâ ponderabuntur, in ore fatuorum cor illorum, & in corde Sapientum os illorum.* Cap. 21. 28. Fatui effutiunt per os, quod in corde cogitant; non sic sapiens; hic, quod per os elocuturus est, in corde prævié ponderat, discutit & examinat. Bis ad limam veniant verba, quàm semel ad linguã, suadet S. Bern. in octo punc. perfect.

Sint igitur sermones, discursus & colloquia nostra de rebus utilibus vel necessariis, nec aliud in iis quærendum, quàm honor Dei, nostra, vel Proximi salus. *Loquamur*, ùt monet S. Ambr. in ps. 39. *Dominum Jesum; nam & hoc scriptum est: Aperi os tuum Verbo, ipsum semper loquamur. Cùm de sapientiâ loquimur ipse est; cùm de virtute, ipse est; cùm de justitiâ loquimur, ipse est; cùm de pace loquimur, ipse est; cùm de veritate & vitâ & redemptione loquimur, ipse est. Aperi os tuum Dei verbo.*

SEC-

SECTIO X.

De Mortificatione Passionum.

Passio quid? & qui ejus effectus.

PAssio à Damasceno, & passim à Doctis describitur, quòd sit motus appetitûs sensitivi causatus ab apprehensione boni, vel mali. Vocatur Passio, quia excitat in corpore, præcipuè in corde, ubi appetitus sensitivus residet, sensibilem mutationem; dum vi illius spiritus vitales, sanguis, aliíque humores excitantur. Pro cujus clariore notitiâ sciendum, quòd objecta per sensus externos v. g. oculos, aures, &c. penetrent ad phantasiam, phantasia hæc objecta ùt bona vel mala, utilia vel damnosa, jucunda vel molesta sibi proponens, ea suis vestita circumstantiis exhibet appetitui sensitivo; qui objecta proposita juxta conditiones objectum comitantes, vel fugit vel prosequitur; per quod spiritus vitales, unà cum sanguine tam cordis, quàm jecoris suscitati, incipiunt se per totum corpus diffundere, ex quo fit hominem exteriùs in facie, secundùm diversitatem Passionis diversimodè moveri & mutari. Si excitetur desiderium & gaudium, cor dilatatur: si tristitia, constringitur: si ira, accenditur: si timor, frigescit: si amor, amantis facies nil nisì Carites spirat, sermo illi suavis & merum mel: Irati econtra facies, nil nisì tonitru & fulgura vibrat: Audax sinè timore generosè; Timidus, cum formidine, trepidè sua profert. Verbo, quælibet Passio alterat corpus, suámque exteriùs prodit proprietatem.

Pas-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. X.

Passiones secundùm se non malæ.

Passiones hæ, secundùm se, malæ non sunt; sunt enim tantùm motus naturales appetitûs sensitivi; quæ à Deo homini, ùt & aliis animalibus inditæ sunt, eum in finem, ut his velut instrumentis instructus prosequi possit id, quod ad suam facit conservationem; vel ab eo se, quod nocere posset, defendere: in quo, ùt patet, nulla est malitia. Homo igitur ob passiones secundùm se, nec laudabilis nec vituperabilis est; sed à bono vel malo earum usu, bonus vel malus dici debet. Ex his deducitur, mortificationem Passionum non esse in eo sitam, ut planè tollantur; sed ut ad debitam temperiem redigantur, & rationi subjiciantur. Sinè ventis navigari per maria non potest; oportet tamen eos esse non nimiùm violentos; cœteroquin navem per varias jactatam procellas tandem allident ad petram. Multa officia homini præstant equi, sed domiti; si effrenes sint, non sinè præsenti vitæ periculo iis quis insidebit. Omnium animalium felicissimum, ùt ait Aristotel. est homo, qui ducitur & regitur ratione, nullum econtra infelicius, si suis obtemperet passionibus: Passio siquidem obtenebrat animum, confundit sensus & cogitationes, judicium pervertit; vel una prædominans, crudelissimus homini est tyrannus; conjicit in vincula & compedes animam, tenebroso eam carceri mancipans, in quo sinè luce in meris palpitat tenebris. Anima verò tyrannico Passionum dominio libera, lynceo pollet visu, & de qualibet re ex æquo, sinè errore prudens novit ferre judicium. Ratio sola, debet nobis agen-

Passiones domitæ utiles sunt, indomitæ nocivæ.

agendorum & omittendorum regula esse; hac suppressâ, hácque luce per Passiones extinctâ, sinè ullâ deliberatione, quibuslibet voluptatibus seu licitis seu illicitis se homo immerget, eóque seducetur, ut posthabitis Deo & homine animam suam præsentissimo damnationis periculo exponat. Passio est, quæ voluntatem efficit in sensualia & carnalia proclivem, eam enervat, & lictoris instar crudelissimè torquet. *Unicuique*, ait S. Aug. serm. 15. de verb. Dom. *sua cupiditas tempestas est*; quæ animæ malatiam turbat. *Jussisti Domine*, ait idem lib. 1. confess. c. 12. *& sic est, ut animus omnis inordinatus, sua sibi pœna sit.* Indulgendum ergo nihil passionibus est, nisì quod recta ratio indulgendum suadet. *Post tuas concupiscentias non eas*, monet Eccles. c. 18. 30. Non sequere eas, sed præcede; non illæ te, sed tu ducito illas. Expressis idipsum verbis à nobis exigit Christus: Qui vult venire post me, abneget semetipsum: hoc est, sit suarum Dominus Passionum. Per hoc homo distinguitur à bestiâ, quòd huic agendorum regula sint Passiones, illi Ratio; ex quo sequitur, eum, qui minùs sequitur Passiones, & validiùs domat, digniorem se reddere, ut homo vocetur; servaréque se in possessione, qua supra bestias eminet. Inter Passiones in appetitu irascibili residentes pręcipua, est Ira; quæ hominem miserandum in modum alterat & exagitat. De qua proinde sit

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XI.

SECTIO XI.

De Mortificatione Iræ.

Cùm olim Novatus unus ex Senecæ familiaribus, à Senecâ peteret, ut iram describeret; ità eam explicat Lib. 1. de Irâ cap. 1. *Non immeritò mihi videris hunc præcipuè affectum pertimuisse; maximè ex omnibus tetrum ac rabidum. Iram quidam ex Sapientibus viris dixerunt, brevem insaniam; æquè enim impotens suî est, decoris oblita, necessitudinis immemor, rationi consiliísque præclusa, ad dispectum æqui veríque inhabilis.* Hæc Passio si ferveat & accendatur, ad multa, quæ cogitatione, verbo, & opere committuntur, peccata seducit: suboritur enim odium in eos, qui nos offenderunt, meditamur vindictam, mala imprecamur, de adversis eorum gaudemus, prosperis tristamur, in verba prosilimus amarulenta, calumniosa, detractoria, mendacia, &c. post hæc ad ipsa devenitur verbera; totíque intenti sumus, quo demum modo illatas injurias vindicare possimus.

Ira quid?

Duo contra Iram remedia ex sancto Gregorio.

S.Greg. Lib.5. moral. cap.3. duo suggerit remedia; quæ si adhibeamus, ab Iræ motibus non facilè infestabimur. Primum, *Ut mens solicita, antequam agere quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest contumelias, proponat: quatenus ad adversa se præparet, quæ nimirum venientia tantò fortiùs excipit, quantò se cautiùs ex præscientiâ armavit.* Si hoc vel illud negotium tibi cum alio tractandum, imaginare tibi præviè, non fore te illi acceptum, auditurum te multos sarcasmos, plures in te acu-

leos

leos exserendos, repulsam petitorum te laturum, tibi in omnibus contradicendum, multa eventura, quæ in tui cedent confusionem & injuriam, &c. Hæc & similia, si priùs animo proponantur; contra ea fortiter obarmandus; firmitérque statuendum, sinè animi impatientis indicio ea tolerare. *Secundum* à S. Gregorio insinuatum remedium est: *Ut cum alienos excessus aspicimus, nostra quibus alios excessimus, delicta cogitemus.* Seneca ad quæstionem, quomodo quis ab omni iræ motu immunis esse possit, hoc dat responsum: *Si sibi tacitus ad singula, quibus offenditur, dixerit: Hæc & ipse commisi.* Sed dato, quòd ea non commiseris, quæ committi à Proximo vides, putésque non reperiri in te defectus (quod tamen nemo prudens dicet) quibus alios offendas; nolim tamen aliorum defectibus succenseas; sed compatere ex animo, & cogita, te nihilo aliis meliorem, & graviùs excessurum, nisì te miserentis Dei benignitas præservaret. *Tertium* contra inordinatos viæ motus remedium est, ut animo recolamus, quàm futilis sœpe res sit, quæ ad iracundiam nos provocat, cujus maximè nos puderet, si animo essemus pacato & passionibus non excœcato. *Crede mihi*, ait Sene. Lib. 3. de Ira cap. 34. *levia sunt, propter quæ non leviter excandescimus.* Heterocliti certè capitis & genii esset herus ille, qui famulum verberibns exciperet, qui ante dies octo vel quatuordecim appositum jusculum nimio sale condiîsset, quòd vitrum fregisset, &c. Nunquid honesto indignum animo, ità ab ira abripi? & tamen ordinariè adeò futi-

Remedium tertium.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XI.

Quid faciendum, dum actu quis irascitur.

lia sunt, quæ nos faciunt excandescere. Hæc de remediis, ne irascamur. Quòd si verò (quia homines sumus) contingat, nos iræ succumbere, hæc adhibenda remedia. *Primò*. Statim in ipso fervoris æstu, è loco in quo irascimur, secedendum; valet enim & hîc illud: Procul ex oculis, procul à sensu. Si aliò nos divertimus, aliis rebus sensus & animus occupantur, & ita suborti motus se ipsis subsidunt: si commodè fieri nequeat, ut discedamus, contra iram strenuè luctandum, nec pati debemus, eò nos abduci, ut vel unicum ex iræ instinctu verbum proferamus, nec irruentibus phantasmatibus locus dandus: omnia quæ iracundiæ tempore cogitatio nobis suggerit, suspecta habenda sunt; esto nobis videantur verissima, & rationi plenissimè conformia; judicium, ejúsque executio differenda, donec ira deferbuerit; Deíque gratia uno alteróque suspirio imploranda, ne his in tenebris animus deviet. *Secundò*. Tempore, quo commoto es animo, cogitandum, te à Deo videri. Si præsentia Viri principis, ex reverentiâ in illum, iræ motus supprimimus; quidni id faceremus in conspectu Dei videntis & viventis, cui omnē possibilem reverentiam innumeris titulis debemus? Timor potissimum frœnum est, quo Ira constringitur, nec facilè quis in eum exardescet, quem novit, sibi posse nocere. Generosi animi proprium est, non ulcisci, nec ad indigna per injurias moveri. *Infelicis animi, & imbecillitatis sibi conscii est*, ait Sen. lib. 1. de Ira cap. 9. *sæpe indolescere; ut exulcerata & ægra corpora ad ictus levissimos gemunt.* Et

iterum

iterum Lib. 3. de Irâ cap. 10. *Ut ulcera ad levem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactûs condolescunt; ità etiam animus affectus minimis offenditur; adeò ut quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio in litem evocent: nunquam sinè querelâ ægra tanguntur.*

SECTIO XII.
De Mansuetudine.

TAntæ pulchritudinis hæc virtus est, ut non possit non in sui amorem rapere eum, qui vel à longè in ejus devenit agnitionem. Undique est raræ elegantiæ & magnæ utilitatis, sivè consideretur in ordinè ad Deum, sive in ordine ad nos ipsos, sive ad Proximum. Facit hominem vivam naturæ divinæ infinitè mansuetæ imaginem, quæ etsi continuò operetur, immota tamen manet, nec ab ullâ re, quæcunque tandem illa sit, alterari se patitur. Quoties iræ locum damus, toties expressam in nobis Dei imaginem turbamus & confundimus. Occupare hominis animum rerum divinarum contemplatio non potest, quem turbat iræ passio. Vix cœlestia capimus, dum animo sumus quieto; quomodo capiemus si commoto? Cùm Propheta Elias, ùt lib. 4. Reg. c. 13. legimus, nonnihil irasceretur contrà Regem Israelitarum, deberetque à Deo quærere, quid agendum; deprehendebat se sub ipso iracundiæ æstu (licèt justus esset) recipiendi luminis & prophetici spiritûs incapacem; advocat ergo musices peritum, qui suavi harmoniâ & concentu turbidum animum

Homo ad iram pronus, spiritualium rerum incapax, mansuetus capax est.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XII.

ſerenaret, & priſtinæ redderet quieti, quod eo ſucceſſu factum, ut ſub ipſo concentu ſpiritus Domini ſuper eum veniret. Manſueti ſunt, qui ſuperna clariùs vident, & ea, quæ ſpiritûs ſunt, ſubtiliùs penetrant & rimantur. *Qui enim*, ut docet S.Bern.ſerm. de Don. Spir. Sanct. *mentem ſerenan & pacificam habent, de ſupernis dulciùs ſapiunt, & ſubtiliùs vident.* Sicut certum eſt, naturales ſcientias ad rerum cœleſtium cognitionem plurimùm juvare; ſic & certum ejuſmodi manſuetas traquilláſque mentes, nullis licèt ſcientiis imbutas, multis deſuper viſitari illuſtrationibus, per quas in talium rerum deveniunt agnitionem, ex quibus plurima hauriuntur ſolatia & ſpirituales deliciæ. Eſt, manebitque verum, quod Prophetæ Eliæ cœlitus dictum 3. Reg. 19. 12. *Non in commotione Dominus, ſed in ſibilo auræ tenuis.* Et illud Pſalmi 75. 5. *Factus eſt in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion, ibi confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium & bellum.*

Si Manſuetudinem conſideremus in ordine ad nos ipſos, deprehendemus nos per eam ſapientiâ & ſcientiâ repleri. Sicut proprium ſtultorum vitium, ira eſt; *Ira* enim *in ſinu ſtulti requieſcit.* Eccleſ. 7. 10. Sic Sapientum virtus, Manſuetudo eſt. *Summus Sapientiæ ſinis eſt*, ait S. Ambroſ. in Pſalm. 118. *ut ſimus mente tranquillâ.* Per manſuetudinem proſcribuntur tumultuoſæ animi paſſiones, ſuccedítque alta pax & quies. *Manſueti*, ait David Pſ. 36. 11. *hæreditabunt terram, delectabuntur in multitudine pacis.* Vel ipſa virtutis hujus utilitas meritò quemque in ſuî allicit

amorem & sequelam; per illam enim constituimur & efficimur nostri ipsorum domini; per quod possidemus omnia. *Si te habes, totum habes,* inquit Petr. Chrys. LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XII.

Encomia Mansuetudinis.

Denique respectu Proximi, magnæ efficaciæ hæc virtus est. Si iratum vis placare, objice ei mansuetudinem. Furiosus elephas sedatur objecto agnello; sic & iracundus objecto homine mansueto. Mansuetudo hominem capacem & aptum reddit ad conversandum fructuosè cum Proximo. Nihil enim in humana conversatione gratius & suavius, quàm animus lenis & tranquillus. Res tædii plenissima est, conversari cum hominibus in iram pronis; jucundum econtra cum mansuetis. Unde S. Chrysost. hom. 33. in 1. Cor. dicere non dubitavit, hominem mortuos etiam suscitantem, non fore apud alios in tanto amore & admiratione, in quanto est homo pacificus, mitis & mansuetus. Hac mansuetudinis virtute, in gradu adeò sublimi, præditus erat David, ut, si quam singularem à Deo gratiam petiturus esset, mansuetudinem, ùt præcipuum motivum, ob quod exaudiretur, allegaret. *Memento Domine David & omnis mansuetudinis ejus.* Psalm. 131. 1. De Moyse testantur sacræ paginæ Num. 12. 3. quod omnium hominum mitissimus fuerit; propter quod mirè eum extollit S. Ambros. Lib. 1. de off. c. 7. *Sic sibi totius plebis mentes devinxerat, ut plus eum pro mansuetudine diligerent, quàm pro factis admirarentur.* Ipsi Ethnici, qui supra commune vulgus, authoritate eminebant, huic virtuti studebant. *Pars superior mundi*, scribit Sen. Lib. 3. de Irâ

c. 6. & ordinatior, & propinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret, inferiora fulminant. Eodem modo sublimis animus, quietus semper, & in statione tranquilla collocatus, intrà se premens, quibus ira contrahitur, modestus & venerabilis est, & compositus.

SECTIO XIII.
De mortificatione Voluntatis.

VOluntatem perfectè quis mortificabit, si hæc tria præstet. *Primò* eam à proprii amoris inquinamento expurget. *Secundò*, proprio judicio exspoliet. *Tertiò*, vanos, inutiles, eósque noxios affectus amputet.

Primum quod concernit, sciendum est, reperiri in homine & amorem bonum, quo se piè & sanctè amat; & amorem malum, à peccato originali causatum, quo insano amore contra rectam ratione͂ se amat. Ordinariè hæc pestilens passio vocatur, *Amor proprius.*

Quanta mala ex amore proprio nascantur.

Ex hoc amore, ùt radice omnia nostra peccata propullulant; ex omni enim peccato capimus quandam delectationem, quam in peccato ex impulsu amoris proprii quærimus. Duæ, ex mente S. Aug. Lib. 14. de civit. cap. 28. sunt civitates admodum celebres, quas incolunt homines; Cœlestis & Terrestris. *Cœlestem*, ait S. Doctor l. c. *ædificat amor Dei usque ad contemptum suî; Terrestrem, cui diabolus dominatur, ædificat amor suî usque ad contemptum Dei.* In primâ dominatur Deus cum virtutibus, in secunda Diabolus cum peccatis, ad quæ amor proprius impellit

pellit. Unde ait S. Paul. 2. Tim. 2. *Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi. &c.* Rem verbo: Amor proprius nihil aliud agit, quàm ut propriæ sensualitati inhiet, se ipsum æstimet, se ipsum, in ipsis adeò operibus bonis, quærat, omnia ad exteriorem solùm apparentiam factitet, defectus excuset, &c. Amor hic honores & dignitates ambit, confusiones metuit, cavet studiosissimè vel minima, ex quibus aliquale sequi posset honoris sui dispendium, opera exteriora, quæ ab aliis scit videri, magnâ exactitudine obit, quæ in occulto inter ipsum & Deum aguntur, levi expedit brachio, perinde habens, seu bene seu malè fiant.

Hæc ergo pestifera omnium malorum radix, quantùm humanitus fieri potest (ex fundamento enim in hoc statu viæ, in quo natura corrupta prævalet, exscindi non potest) amputanda est, & ejus loco salutare nostrî odium substituendum; vi cujus nobiscum agamus, ùt discretus medicus cum infirmo, cui dulcia, quia nociva, denegat; & amara, quia salutaria, præscribit. In hoc odio sanctus in nos ipsos amor fundatus est. *Nescio,* ait S. Aug. Lib. 12. in Joan. *quo inexplicabili modo quisquis se ipsum non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se: cùm verò ille diligitur, de quo vivitur, non se diligendo magìs diligit, qui propterea se non diligit, ut eum diligat, de quo vivitur.* Amore ergo in Deum, ùt validissimo cuneo amor proprius expellendus. Motiva ad hunc salutarem amorem videri possunt suprà Lib. 1.

 Ad

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XIII.

Ad Dei honorem omni nostro incommodo seposito cuncta referenda; quo modo amor proprius paulatim deficiet, amore divino incrementum indies sumente.

Magnum malum est, judicium proprium.

Secundum, quod per mortificationem in voluntate nostrâ emendandum, est *Judicium proprium. Quæ voluntas,* ùt inquit S. Bern. serm. 3. de Resurr. *non est communis, sed nostra tantùm: hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sævissima; hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Jordane mergi oporteat, & imitari eum, qui non venit facere voluntatem suam: unde & in passione, non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat.* Rejecit Deus Judæorum jejunia, quia propriâ erant voluntate inquinata: *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra.* Isai.cap.58.3. In quæ verba S. Bernardus Serm. 7. in Cant. scribit: *Grande malum propria voluntas, quæ fit, ut bona tua, tibi bona non sint.* Unde monet nos meritò Eccles. c. 18. 30. *A voluntate tua avertere.* Felicissimus sanè est, qui hanc à se sarcinam excussit. *Gravissimum à se onus rejicit, qui suam repulit voluntatem,* ait S. Lauren. Justin. cap. 7. de discipl. monast.

Abdicandum ergo proprium Judicium est, tam in- quàm exteriùs, in corporalibus & spiritualibus; quibus se amor proprius solet immiscere; ità quidem, ut nunquam aliquid aggrediamur, agamus, vel omittamus, ut propria voluntas impleatur, ejúsque appetitui fiat satìs. Altiùs in rebus agendis vel omittendis animus attollendus, aliúsque in iis finis statuendus est, quod ut sinè tædio fiat, nulli rei animus inordinatè affigendus est,

est, quod tertium est, de quo in præsenti agendum; sit ergo

SECTIO XIV.

Plurimæ noxiæ cupiditates & affectus, per mortificationem ex Voluntate sunt ejiciendi.

Duæ malæ in voluntate affectiones.

DUæ potissimum considerandæ sunt perversæ in voluntate affectiones, circa quas mortificatio versari debet. *Prima*, quòd instar casei vermibus scatentis, plurimis cupiditatibus & affectionibus pro ratione rei & temporis infecta, jam hoc, jam illud appetat. Malum hoc ex eo nascitur, vel quia pro naturali suâ libertate mutare se potest; vel quia per peccatum magnæ inconstantiæ subjecta est, quæ inconstantia non sinit re unâ voluntatem diu occupari; sed instar inquietæ aviculæ ex uno in alium arboris ramum facit transilire; vel denique tertiò, quia in creaturis quærit solatium; quod cùm in re inventâ stabiliter non inveniat, transfert leviter affectum in aliam. Secunda voluntatis nociva affectio est, quòd creaturis libenter adhæreat; ex quo fit, quòd instar hederæ iis, quæ contingit, se affigat, & quidem si fieri potest, rebus magnis & sublimibus; si id negetur, rebus exilibus & quisquilliis: ùt videre interdum manifestè est in Religiosis, qui postquam grandia reliquerunt in sæculo, cor animúmque affigunt puerorum crepundiis in Ordine: Funes crassos & catenas, quibus firmiter illigati erant, fortiter ruperunt;

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XIV.

runt; modò ſubtilibus filis patiuntur ſe irretiri. De quibus optimè loquitur Caſſian. collat. 4. c. 22. *Vitium cupiditatis, quod erga ſpecies pretioſas exercere non poſſunt, circa viliores materias retinentes, non abſcidiſſe, ſed commutâſſe ſe probant priſtinam paſſionem.* Cuſtodiunt & defendunt pauperem ſuam ſuppellectilem, roſariolum, libellum, imagunculam, cellulam &c. tam anxiâ curâ & ſolicitudine, quantâ curâſſent in ſæculo res maximi momenti. O miſerabilis cœcitas! quaſi verò iniquum tantùm eſſet, magnis ſe occupare; licitum econtra totum animum rebus ludicris & crepundiis ſubjicere; quaſi magna illa, quibus libere & licitè uti in ſæculo potuiſſemus, ideo reliquiſſemus, ut in ſtatu religioſo eò commodiùs nullius momenti reculis nos oblectaremus. Ex his liquet, quàm inconſtans, & quàm inordinatè appetens noſtra voluntas ſit.

Deſideria noſtra moderanda ſunt.

Duobus his malis, ut fructuosè obviemus, eò connitendum eſt, ut ſimus (quod raræ virtutis & artis eſt) ſinè ullis deſideriis; vel ſi quid deſideremus, diſcretiſſimâ idipſum fiat moderatione. Petit hoc ipſum à Deo Sapiens Eccleſ. 23. 5. *Domine Pater & Deus vitæ meæ omne deſiderium averte à me.* Optima ſanè & juſtiſſima petitio: ſublatis enim inutilibus rerum caducarum deſideriis, præcluditur aditus ſexcentis animi inquietudinibus; repletur econtra anima altiſſimâ pace & quiete. Ex deſideriis oritur dolor & labor; ſi multa ſint, multus, ſi exigua exiguus, ſi nulla nullus. Sunt ergo noſtra deſideria, noſtri lictores. Theſaurus incomparabilis

eſt

est carentia inutilium cupiditatum & desideriorum, quibus cæteroquin si nimiùm indulgeatur, animus noctu diúque crudeliter dilaniatur. Hæc carentia, vera illa paupertas spiritûs est, quæ inter octo Beatitudines prima est, & cui, etiam in hac vitâ regnum promittitur cœlorum. *Magna est securitas cordis*, ait S. Gregor. lib. 22. mor. c. 10. *nihil concupiscentiæ habere sæcularis; nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillúmve esse nullatenus potest.* Si bono aliquo careat, cupiditate adigitur, ut illud comparet; si eo fruatur, timore coangustatur, ne amittat; si morbis affligatur, spe recuperandæ sanitatis inordinatè delectatur; si in prosperitate sit, fortunæ metuit variationem: continuis itaque & adversis inter se motibus huc illúcque propellitur. *Quid in hac vitâ laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuare? aut quid hic quietius, quàm hujus sæculi nihil appetere?* Idem Lib. 18. mor. c. 25. *Animus ipse sibi sarcina est*, ait S. Hilar. Ep. 1. in Append. Biblioth. SS. PP. *donec & sperare desinat & timere; nondum enim beatus vivit, quem vel voti torquet dilatio, vel à voto decidendi metus excruciat. Perfectum exprimes Philosophum, si nec speres aliquid, nec extimescas; hoc & verum animi robur, & integrum mundi contemptum denuntiat.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XIV.

Qui terrenis inhiat, nunquam quietus est.

Secundò. Sedulò laborandum, ut omni creaturarum amore liberum cor possideamus, nulli affectum creaturæ affigendo. Libertate caremus, quamdiu alii per affectum adhæremus; nec cor quiete frui potest hac spinâ sauciatum. Perfectus nunquam esse poterit, nec valebit se Deo debitè conjunge-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC.XIV.

re, qui creaturis cor affixit. Vel minimus in creaturam affectus unionem cum Deo impedit. Frustra nautæ vela explicant,& ad sudorem usque remigant, si ad portum navis per funem alligata sit; sic & frustra laboratur in uniendo cum Deo animam, si hæc per funem affectuum creaturis annexa sit. Avi non prosunt alæ,si ligata sit;multa etiam pietatis exercitia non multùm proderunt, nisì liberrimus homo sit ab affectu ad creaturas. *Amor rerum terrenarum*, ait S. Aug. serm. 33. de verb.Domi. *viscus est spiritualium pennarum. Ecce concupisti, hæsisti.* Affectus erga creaturas, propriè loquendō, ùnicum impedimentum est, quo minùs anima se Deo conjungat; hæc enim conjunctio fieri non potest, quamdiu inter Deum & animam; inter illius & nostram voluntatem aliquid mediat; quod medium maximè nocivum, est affectus ad creaturas: Deus Ens est, super omnia creata infinitè elevatum, ergo & homo super omnia creata elevare se debet, si ad infinitè elevatum pertingere desideret. Quia homo creaturæ, cui affixus est, se vel similem, vel minorem facit, hinc ad unionem cum Deo ineptum se reddit. Oportet igitur ut anima rebus illis abjectis & vilibus se expediat, in altum supra creaturas se elibret,si Deo se conjungere appetat.

Peccata venialia inveterata periculosiora, quàm alia.

Quodcunque inveteratum & in habitum versum peccatum veniale, quæcunque imperfectio, quam ex consuetudine committimus; qualis est v. g. fabulis novísque rumoribus delectari, ergo hanc vel illam personam, hanc vel illam regulam v. g. librum, cubi-

cubiculum, amictum, delicatiorem cibum & potum, recreationem, &c. affectum esse: hæ inquam, similésque imperfectiones plurimùm obstant unioni cum Deo, multóque plùs inferunt damni animæ, quàm multa alia peccata venialia, quæ non ex consuetudine, sed fragilitate, subreptione, & subito animi motu committimus; in his enim non reperitur inordinatus affectus, neque cor iis ita affigitur, quemadmodum fit in defectibus & venialibus peccatis ex consuetudine committi solitis. Peccata ex inconsideratione commissa statim displicent, vellemus jam facta non fuisse; atque ità animam captivam non tenent, fœdántque tantùm obiter in transitu; secus fit in imperfectionibus iis, quibus nos per consuetudinem & longum usum implicavimus.

Expressit hanc veritatem ipsa æterna Veritas Christus Dominus, dum ait Apostolis: *Expedit vobis, ut ego vadam; si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Apostoli, laudabili quidem, sed carnali adhuc amore permixto Christum amabant, qui amor, ùt minùs purus impedimento erat adventui Spiritûs sancti. S. Bernardus hoc considerans serm. 3. de ascens. Dom. ait; *Si Apostoli adhuc carni dominicæ inhærentes, quæ sola sancta, quia Sancti Sanctorum erat, Spiritu sancto repleri nequierunt, donec tolleretur ab eis. Tu carni tuæ, quæ sordidissima est, & diversarum spurcitiarum phantasiis repleta, astrictus & conglutinatus, illum meracissimum spiritum te posse putas suscipere, nisì carneis istis consolationibus funditus renuntiare tentaveris.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XV.

Affectus ad creaturas, ex quo colligatur.

An creaturæ alicui nimiùm adhæreas, ex his colliges. Si de eâ sæpe, & quasi ex naturâ, cogites, & quidem horâ & tempore incompetentibus: si phantasiæ & imaginationi crebrò obversetur; phantasia enim & cogitationes ibi sunt, ubi amor & cor sunt: Si cum voluptate & mentis teneritudine de eâ loquaris vel loqui audias; quod sauciati & amantis cordis indicium est: denique si dolori & afflictioni tibi sit ab eâ separari; quò major hic dolor, eò fortiùs alligatus fuisti. Dens, si extrahitur cum magno dolore, signũ est fortiter eundem fuisse gingivæ infixum; dens econtra ex omni parte solutus & præviè in omnem partem mobilis, dolorem non affert, si extrahatur. Si quidpiam tibi denegetur, quod petis; si officio priveris; ad aliud domicilium mittaris; si conversatio cum hac vel illâ personâ prohibeatur; & ægro animo hæc feras, murmures, contradicas, & inquieteris; manifestum est, te nimiùm erga similia affectum, eísque concatenatum esse: si in similia sancto & ordinato amore ferreris, perinde haberes, quidquid tandem per Superiores Deus tibi mandaret.

SECTIO XV.

De Mortificatione Intellectûs.

NObilissima hæc animæ nostræ potentia plurimùm vulnerata est per peccatum originale; unde summopere necessarium, ut quis per mortificationis studium, Dei juvante gratiâ, vulneribus his mederi allaboret.

ret. Vulnera hæc præcipuè sunt quinque : *Ignorantia, inordinatus sciendi appetitus, cogitationum vanarum superfluitas, praceps judicium, & nata ex eo in agendis inconsideratio, denique judicium proprium.*

Vulnera intellectus, qua. Primum, ignorantia.

Non agitur hîc de ignorantiâ illâ universali, qua omnes, etiam Doctissimi laborant, quáque non liberabimur, nisì æterno illo gloriæ perennis lumine illustremur; sed de speciali; in qua plerique hærent, ex illo potissimum capite, quòd neglectis iis, quæ vi officii, statûs, & conditionis scire deberent, tantùm intendant rebus curiosis, novis, & inutilibus. Hæc ignorantia ex intellectu depellenda est, debétque unusquisque curare, ut sciat, quæ scire ex officio debet. Sacerdos, Concionator, Confessarius, Catechista scire debent, quæ officii ab iis ratio exigit. Si idipsum negligant, à Deo pariter negligentur & ignorabuntur. *Profectò hi, qui ea, quæ sunt Domini, nesciunt, à Domino nesciuntur; Paulo attestante, qui ait* (1.Cor. 14. 18.) *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* S.Greg. Part. 1. Pastoral. c. 1.

Secundum, sciendi cupiditas.

Vulnus secundum, est *inexplebilis sciendi cupiditas*, quæ apud multos adeò excessiva est, ut eâ videantur planè dementati. Semper volunt discere aliquid novi, omnes volunt libros devorare, omnes volunt scientias penetrare: sed plerumque cribro hauriunt aquam; volunt omnia scire, sed in fine sciunt nihil: cùm enim memoria limitatæ capacitatis sit, tot diversarum rerum species non capit, &, dum una scientia intrat, alia expellitur. Hic discendi ardor ex unâ parte egre-

giæ

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. XV.

giæ mentis indicium quidem eſt; periculoſus tamen ex alterâ parte morbus & fœtens vulnus, quod multùm claudit puris: quale pus eſt, vel totalis neglectus, vel ſaltem perfunctorium bonorum operum ſtudium, caput millenis conceptibus & cogitationibus ſcatens, mentis ariditas, cordis durities, quæ omnia impediunt, ne quis ad ſuperiora mentem ſuſtollat. Rara avis in terris eſt, vir libris profanis totaliter immerſus, & ſimul ſpiritualibus exercitiis addictus: dum enim intellectum variarum rerum ſcientiâ excolere laborat, vix quidquam remanet pro voluntate virtutibus exornandâ.

Appetitum hunc avidi iſti librorum Helluones temperare & mortificare debent. *Habent in epulis ſuis & animi quandam luxuriam*, ait S. Aug. Lib. de beat. vit. *ſi ultra modum in eas & voraciter irruant: ità enim malè quodammodo digerunt; unde valetudini mentium non minùs, quàm ab ipſa fame metuendum eſt. Dico per gratiam*, ait S. Paul. Rom. 12. 3. *quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos, non plùs ſapere quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Non prohibet Apoſtolus*, ùt advertit S. Bern. ſerm. 36. in Cant. *ſapere ſed plùs ſapere quàm oportet. Quid eſt autem ſapere ad ſobrietatem? vigilantiſſimè obſervare, quid ſcire magìs, priùſve oporteat. Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit, quomodo oporteat ſcire*, ait Apoſt. 1. Cor 8. 2. *Vides*, pergit S. Bernard. *quomodo non probat multa ſcientem, ſi ſciendi modum neſcierit; vides, inquam, quomodo fructum & utilitatem ſciendi in modo ſciendi conſtituit. Quiſnam verò optimus eſt modus? ut ſciat quo ordine, quo ſtudio, quo finè quaque noſſe*

Remedium ex S. Bernardo contra hoc vulnus.

oporteat. Quo ordine? ut id priùs, quod maturiùs ad salutem. Quo studio? ut id ardentiùs, quod vehementiùs ad amorem. Quo fine? ut non ad inanem gloriam aut curiositatem, aut aliquid simile; sed tantùm ad salutem tuam, vel Proximi. LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. XV.

Tertium, Copia inutilium cogitationũ.

Tertium Intellectûs nostri vulnus est, innumerabilis copia malarum, otiosarum, inutilium & vanarum cogitationum; quas ubertim, nisi præcaveatur, progenerat: huc spectant distractiones & evagationes Potentiæ imaginativæ. Quamvis hæc Potentia non sit spiritualis sed animalis; magnam tamen habet cum Intellectu conjunctionem; sitque ex eo vulnus Intellectûs multò periculosius; cùm enim Intellectus per se peccato vulneratus sit, nec continere se possit, quin semper, quamdiu vigilamus, aliquid cogitet, sic nihil illi connaturalius, quàm pravis cogitationibus occupari; ad quas præterea ab exterioribus sensibus vehementissimè impellitur, à quibus proditoriè seducitur, dum earum rerum species illi proponunt, ex quibus suam percipiunt delectationem. Et quia Intellectus Voluntati facem præfert, viámque monstrat, quâ sit eundum, & omnium affectuum nostrorum causa sint cogitationes nostræ, hinc evidentissimè deducitur, quòd plurima post se pericula trahant confusæ depravati intellectûs nostri species. Quare studiosissimè attendendum, ut intrà limites debitúmq; ordinem cogitationes nostræ constringantur. Quoties reipsa experimur, potentiam imaginativam se nobis furtivè, instar mancipii è domo, subducere, & per nemora, pascua, maria, montes, valles, totúmque

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVI.

que mundum vagari? si compescere velimus fugientem hanc feram & rebelle mancipium, confugiendum ad Dei gratiam. *Qui* ùt ait Job. c. 27. 25. *fecit ventis pondus*. Faciet & ipse cogitationibus nostris pondus, quo ailigatæ intrà terminos se continebunt nobis in nullo obfuturæ. Deinde summopere attendendum sensibus exterioribus; per hos enim objecta proponuntur Potentiæ imaginativæ, per hanc intellectui; atque ità utraque Potentiâ in jugi inquietudine foventur. Ultimum remedium Amor in Redemptorem nostrum. Amor ut primum Mobile reliquas animæ Potentias violenter ad se trahit, nec permittit, ut Phantasiâ re aliâ occupetur, vel Intellectus de alio cogitet, quàm de Dilecto; in cujus memoriâ die ac nocte animus quiescit, & cujus præsentiâ ità capitur, ut ab eo difficillimè abstrahatur. Certè indignum est, mentem nostram Dei & æternorum capacem futilibus rebus occupari, & hoc vivum Dei templum fœdis imaginum monstris impleri & deturpari. Excelsus animus, quæ excelsa sunt, cogitat & tractat; non abjiciamus ergo nobilissimas animas nostras ad res vilissimas; sed eò connitamur, ut semper de Deo, Bono infinito cogitent, eóque occupentur.

Quomodo hoc vulnus curandum

SECTIO XVI.

De præcipiti in agendis impetu, sive de Inconsideratione.

QUartum intellectûs nostri vulnus, est, inconsiderata animi præcipitantia, seu

Quartum vulnus In-

præ-

præceps in agendis inconsideratio; ex cujus impulsu ob rationem minimam & sæpe tantùm apparentem, de hac vel illâ re judicium ferimus sinè ulla desuper habita seria deliberatione. Ex hoc defectu & vulnere mala quàmplurima oriri possunt; cui proinde mederi oportet per virtutem Considerationis. Hac Consideratione, si homo, utpote Microcosmus, orbatus sit, in eandem conjicietur confusionem & chaos, in quod mundus conjiceretur Sole destitutus, ùt ait S. Thom. lib. 3. de princ. instit. c. 4. *Desolatione desolata est omnis terra*, lamentatur Jerem. c. 12. 11. *quia nullus est, qui recogitet corde.* Quis peccator adeò obstinatus & in malum proclivis, qui peccaret, si seriò perpenderet, quæ & quàm horrenda sibi mala peccando cudat? Quis se virtuti non totum daret, non obstantibus quibuscunque difficultatibus, si seriò recogitaret, quàm immensa sibi bona ex virtute nascantur. Solius igitur defectus considerationis est, quòd scelera committantur, quòd virtutum exercitium omittatur. Unde optimè S. Aug. *Intellectus cogitabundus est principium omnis boni.* Consideratio siquidem est mater agnitionis, agnitio affectûs, affectus operis. De virtute hac egregiè disserit S. Bern. lib. 1. de Consid. *Primum quidem ipsum fontem, id est, mentem, de qua oritur, purificat Consideratio; deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat: postremò divinarum & humanarum rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat,*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVI. *considera-tio.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVI.

nat, ficta & fucata explodit. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, quæ in prosperis adversa præsentit, in adversis quasi non sentit.

Remedia contra illud.

Consideratio, ùt docet S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 4. *importat actum intellectûs, seu veritatem rei intuentis.* Duo in hoc actu vitanda sunt extrema, *Primò*, Excessus, qui committitur, si nimium rei cuidam perpendendæ & considerandæ tempus demus, & omnes quodammodo animi corporísque vires ei affigamus; qui excessus vocatur à Cajetano *Inquieta attentio*, 2. 2. q. 67. ar. 9. Estque, ùt notat Gerson Tract. de script. term. de quatuor Virtut. card. vitium *cum anxietate nimiâ & quadam rationis suffocatione* rei alicui intendere. *Secundò*, peccatur per defectum, sivè per nimiam præcipitantiam: hæc præcipitantia eandem parit confusionem, quam præcipitantia corporis. Scalas ascensurus, ordinatè ascendat necesse est, si à lapsu abesse velit; cui se manifestè exponit, si modò hunc, modò illum gradum transiliendo vel as- vel descendere velit. Locus in nobis superior est Ratio; inferior est Actio; gradus inter hæc duo, sunt memoria præteritorum, cognitio præsentium, providentia futurorum: hæc combinari debent, & per ea Intellectui lumen accendendum: si quis sibi non sufficit, aliorum utendum est consilio, illúdque sequendum: hi sunt gradus, quos prævié, antequam operemur, scandere oportet, si eos vel ex negligentia vel præcipitantia transiliamus, certò offendemus,

mus, sequetúrque opus planè mutilum & mancum. *Fili sinè consilio nihil facias*, suadet Eccles. cap. 32. 29. *& post factum non pœnitebis. Qui agunt omnia cum consilio*, ex mente Salom. Prov. 13. 10. *reguntur sapientiâ.* Iterum Eccles. suadet c. 27. *In medio cogitationum assiduus esto. Priusquam aliquid facias*, ait Salustius, *consulito, ubi consulueris maturè, facto opus est.*

SECTIO XVII.

De proprio Judicio.

Quintum Vulnus, judicium proprium.

QUintum & quidem periculosissimum per peccatum Adæ inflictum animæ vulnus, est pertinacia judicii, sivè proprium judicium; quando eorum, quibuscum conversamur, judiciũ spernentes, soli nostro credimus; eóq; pertinaciter stamus nullius nos judicio submittere volentes, quod tamen æquũ omnino foret & rationi consonũ, vel quia alii sunt Superiores, vel quia nobis doctiores, vel quia numero plures. Malum hoc plurimùm nocet. *Primò*, ipsam suammet vitiat radicem, scilicet judicium sanum; facítque ineptum ad ferendum æquum de re judicium, quia jam aliâ persuasione præoccupatum, imbutum, & irretitum est. Qui hoc vitio laborant, suum plenis buccis judicium aliorum præferunt, putantes quemlibet illis assensurum, & divinam crediturum revelationem, quod ipsi sibi stolidè effinxerunt. *Secundò*, nocet caritati in Proximum: dum enim aliorum judicium spernimus, sarcasticè illud irridendo, vel acri disputatione & insulsis clamoribus ei nos opponendo, ut nostrum judicium sustineamus; pascuntur u-

Mala ex judicio proprio oriri solita.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVII.

Judicium proprium pestis obedientiæ religiosæ.

trimque in disceptantium animis aversio, ira, rancor, invidia; nec æquis eos oculis dignamur, qui nostro se judicio opposuerunt. Vitium hoc in Religiosis fatale est; Obedientiæ enim medullam exedit, & ùt tinea corrodit, facítque ut nunquam ad perfectionem veniat hæc nobilissima virtus. Licèt enim Religiosus, sui tenax judicii, Superioribus obediat, fit hoc ipsum ordinariè apparenter tantùm, vel ad summum, Obedientia consistet, si non in coacta, saltem in tepidâ voluntate: manet enim in suo tenax judicio potuisse hoc vel illud, alio & alio modo incipi & disponi: & si Superiorum judicium approbet, fundat idipsum magís in proprio quam in judicio eorum; sequitúrque in rei mandatæ executione plùs suum, quàm judicium Superiorum. Ex quo apud pertinaces hos socios oritur in agendis & omittendis nausea, tædium, negligentia, confusio, murmurationes, contradictiones &c. habéntque continuum cum similibus negotium Superiores, nec alio possunt remedio illi malo mederi, quàm ut suo eos relinquant judicio. Tales comparari optimè possunt cuidam in Indiis animali, cui nomen Pacos, quo incolæ uti solent pro ferendis sarcinis, ùt nos equis & mulis. Quod animal hoc vitio laborat, quòd interdum cum imposito onere procumbat, nec ulla possit fustigatione ad surgendum & progrediendum adigi, durátque interdum ad duas vel tres horas, hæc, ut itá dicam, obstinatio; nec aliud, ad illud in pedes erigendum, remedium adhiberi potest, quàm ut ductor per popysmos, amplexus, os-

oſcula, pertinacem hunc humorem molle-faciat & beſtiæ blandiatur, quo fit, ut ad procedendum cum impoſitâ ſarcinâ animetur. Sic & Religioſus ſui tenax judicii, cum nauſeâ officiis demandatis fungitur, & ſi Superior deſideret, ut alacriter onus ferat, opus eſt, ut per omnis generis rationes, imò preces, verbáque ſuaviſſima ad id inducat. *Tertiò,* Judicium proprium cauſa eſt infirmæ & variabilis Fidei, qui enim in ſuo judicio pertinax eſt, vix credit id, quod capere non poteſt; articulos Fidei ad examen & cenſuram vocat, & juxta ſuum judicium abſtruſiſſima myſteria vult metiri: ceremonias Eccleſiæ taxat; quod infauſtum omnium hæreſum eſt initium. Ecce quanta ex proprio judicio mala. Unde optimè quidam dixit, hominem proprii judicii non egere diabolo, qui tentet; illum ſibi ipſi diabolum tentantem eſſe.

SECTIO XVIII.

Ex quo oriatur pertinacia judicii, quæ contra illam remedia, & unde dignoſcatur.

Superbi & ſtupidi ſunt ordinariè judicii proprii amantes.

PAter & mater, avus & avia pertinacis judicii, eſt ſuperbia; quæ dum oculos mentis, propriæ excellentiæ fumo obſcurat, & vix non excœcat, fit, ut quis grandia de ſe præſumat, ſuúmque omnium aliorum judicio anteponat, fatuè ſibi perſuadens alios eſſe cœcos, ſe ſolùm videntem. Habet etiam pertinax judicium in iis locum, qui ingenii

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVIII.

sunt obtusioris; qui enim solidè sapiunt, cogitant & se homines esse, erroribus obnoxios, nec posse se omnia scire, adeóque rationi vel maximè conforme, ut aliorum judicio hîc & nunc suum subjiciant. Unde Plato docet (*Macrob. in somn. Scip.*) docibilitatem, seu, ab aliis libenter instrui, veræ sapientiæ esse partem. Sicut econtra judicii pertinacia stultitiæ non exiguum est argumentum. *Qui se sibi magistrum constituit, stultè se discipulum subdit.* S. Bern. Ep. 87. ad Ogerium.

Sequamur hac in re æternæ Sapientiæ, Christi Domini exemplum, qui in templo disputans cum Doctoribus, & advertens velle Parentes suos, ut abruptâ disputatione, unà cum eisdem domum remearet, obedivit statim suúmque judicium illorum subjecit. *Mutavit consilium*, ait S. Bern. serm. 3. in die Paschæ, *ut nos mundaret ab eâ leprâ, quæ proprii consilii est. Exemplum enim dedit nobis, ut nos ità faciamus. Quis jam non erubescat obstinatus esse in suo consilio, quando suum Sapientia ipsa deseruit.*

Causæ, ob quas proprium judicium non sequendum.

Sicut ne minima in aurifodinis invenitur auri particula, cui non multæ adhæreant sordes; sic & non facilè vel una reperietur veritas, quæ non multis sit involuta obscuritatibus, quas non nisì plures discutere, removere, & dijudicare possunt. Imò nec ipsæ, quas fundamentales dicimus, veritates, omni caligine liberæ sunt, egéntque explicatione plurium; cùm quatuor, ùt dici solet, oculi acutiùs videant, quàm duo. Præcipuè in iis, quæ nos ipsos concernunt, aliorum oportet judicium sequi; amor enim proprius facilè decipit, & in suî partem & commodum,

judicium trahit. Unde S. Ambros. Epist. 40. ad Sabin. *Filii etiam deformes delectant.* Sic & amor proprius album sæpe persuadet esse nigrum, nigrum album. Jure cautum est, tam canonico, quàm civili, ne cognati in testes adhibeantur, ne ex amore in carnem & sanguinem veritati fucum faciant, & judicem cum præjudicio tertii decipiant: quantò magìs amor proprius, qui vehementior est amore illo, quo cognatus cognatum diligit, conabitur intellectui tenebras offundere, & judicium, quod in te ipsum ferre debes, pervertere. Si impingere ergo non volumus, alios statuamus, quàm nos ipsos, rerum nostrarum judices. *Ne innitaris prudentiæ tuæ,* monet Salom. Prov. 3. 5. vel, ùt Hebr. vertit. *Ne prudentiæ tuæ baculo innitaris.* Idem suadet S. Paul. Rom. 3. 16. *Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.* Esto ob canos & vacillantes ex senio pedes, baculo prudentiæ tuæ te uti posse tibi persuadeas, ne innitaris illi soli, nec crede, te aliorum auxilio vel consilio non egere. *Væ,* exclamat Propheta Isaias c. 21. *qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XVIII.

Cavendum ulteriùs, ne de hujus vel illius rei veritate obstinatè contendatur. Si tuum de re quapiam controversâ judicium tuleris, & alios huic tuæ sententiæ contrariari adverteris, cede; nec multâ contentione & clamore disputandum, cùm sæpissimè de lanâ caprinâ sit, de quo ad usque ferè verbera pueriliter litigatur. *Servum Dei non oportet litigare,* ait S. Paul. 2. Tim. 2. 24. *sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem. Puerilis*

 ani-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XVIII.

animositatis est, litigare. S. Aug. ep. 17.

Sui judicii pertinax ex quo dignoscendus.

Pertinacem sui judicii ex hoc cognosces; si propositis solidis argumentis non acquiescens, libentissimè se aliis cessurum dicat, si evidentibus argumentis convictus, suum judicium cognoscat esse erroneum. Petit se ex fundamento de veritate erudiri; quamdiu hoc non fiat, levitatem dicit, suum relinquere judicium, & alterius subjicere. Optimè in similes quadrat illud Salom. Prov. 8. 2. *Non recipit stultus verba sapientiæ, nisi dixeris, quæ versantur in corde ejus.* Nulli ergo rei (exceptis rebus Fidei, quibus nimis firmiter adhærere non possumus) pertinaciter nimiùm inhærendum. Et si quis judicium suum difficulter abneget in iis, in quibus non errat, signum est sui judicii esse nimiùm amantem.

Cum discretione cedendum, cum discretione contradicendum.

Hæc interim eò dicta non sunt, ut quis in omni re alteri cedat; sed medium tenendum est. Sicut dantur per excessum in suo sensu pertinaces, sic & dantur per defectum nimis languidi & effœminati Itarii, qui omnia subsignant per *Ità*; omnia probant per verbum, *Placet*, cujuscunque se judicio submittentes, nulli contradicentes, omnia laudantes, curva sint vel recta, aspera vel plana, æqua vel iniqua. *Omnia probare & nihil probare iniquum est*, ait Aristoteles. Cum discretione cedendum, & cum discretione contradicendum. Ubi notandum, quòd, si cui rei contradicendum sit, idipsum fieri debeat ex amore veritatis; nequaquam autem, ut per hoc pertinaci judicio satisfiat.

SECTIO XIX.

De Obedientia.

HÆc sectio propriè spectat ad Religiosos, qui ad Obedientiam Superioribus exhibendam vi Voti tenentur. Hoc Obedientiæ Votum, quia tangit tenerrimam hominis partem & quasi oculi pupillam, voluntatem scilicet, & liberum hominis arbitrium, hinc arduum est, & perquam difficile, quódque indè sequitur, valde rara virtus, perfecta obedientia. Tres ordinariè assignantur obedientiæ gradus. Primus consistit in executione rei mandatæ, si faciamus, quod Superior jubet. Secundus consistit in Voluntate; si non nudè tantùm ponatur opus, sed etiam fiat promptè & alacriter. Tertius in Judicio; qui gradus supremus est; consistítq; in eo, ut judicium meum Superioris judicio ad amussim conformans, judicem, optimè mandatum esse, quod Superior à me fieri vult.

Tres sunt obedientiæ gradus.

Ad consequendam hanc egregiam virtutem, maximè opus est mortificatione & humilitate, sinè quibus Obedientia stare nequit. Utraque in illa includitur; quæ enim major mortificatio & humilitas esse potest; quàm suum judicium relinquere, alterius sequi? opus præterea est conformitate voluntatis nostræ cum Divinâ, quæ conformitas, cùm mentem nostram in Deum rapiat, sinè differentia volumus, quod vult ille; consequenter etiam id, quod vult Superior, qui vices Dei in terris agit, & in cujus fronte Deus po-

Quanam ad perfectam obedientiam requirantur.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XIX. Quid obedientiam facilem reddat.

posuit signaculum authoritatis suæ, per cujus os loquitur, mandat, prohibet, monet, punit. Obedientiam Superioribus exhibitã, ùt sibi præstitam Deus assumit. *Qui vos audit,* ait Luc. 10. 16. *me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Qui hæc seriò ad mentẽ revocat, nullam in obedientia difficultatem experietur: promptissimè obediet, non quia Superior Vir egregius est, insignibus talentis dotatus (quod prô dolor! motivum tantùm plurimos ad obediendum allicit) sed quia Deus in Mandante est, qui à me, quod Superior intimat, fieri desiderat. Hæc obedientia sola divina est, magníque meriti. Si hominem respiciam ejúsque qualitates, & ob has obediam, humana tantùm obedientia est, multis defectibus scatens, qui plurimùm & meritum & pretium minuunt. Qui in Superiore Deum non respicit, hunc nec homo nec Angelus reget; si talis Superiori debeat obedire, mandari non debent, nisi quæ ad illius sunt orexin, quæque genio & judicio illius conformia sunt; si secus fiat, nihil ab eo exspectari poterit. Certè tales quàm longissimè absunt ab illa obedientia, ad quam paratus fuit S. Francis. Saraph. qui aliquando auditus fuit dicere; paratissimum se fore ad præstandum exactissimam obedientiam juniori Fratri, si is ei, ùt Superior, præficeretur. Gentiles idololatræ fidem adhibent Dæmoni, ad eos per idola loquenti, sivè loquatur per simulacrum hominis, sive catti, sive canis, sive leonis: ità & subditum, Deo per Superiorem mandanti vel prohibenti obedire decet; nec respiciendæ in Superiore

qua-

qualitates, & statûs conditio; sed solùm ideò eidem obediendum, quia Deus in eo est, & per os ejus loquitur.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XIX.

Superiorum onus Obedientia subditorum alleviat.

Onus Superioribus impositum admodum grave est; unde convenit omnino & rationi conforme est, ut idipsum à Subditis allevietur; quod meliùs fieri non potest, quàm promptè obediendo. Quod omni Religioso acri ad obediendum stimulo esse debet. Hujus stimuli & motivi mentionem facit S. Paul. qui postquam Hebræos c. 13. 17. his verbis allocutus fuisset: *Obedite Præpositis vestris & subjacete illis, ipsi enim pervigilant pro vobis, rationem pro animabus vestris reddituri:* subdit: *ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: Hoc enim non expedit vobis.* Vult hîc S. Paulus monere Subditos, ut labores, tædia, & officii difficultates Superioribus per promptam Obedientiam dulcia & levia reddant; hoc enim solo medio alleviari eorum onus potest; quod per Subditorum inobedientiam supra modum aggravatur. Certè Superior gemit, si inter subditos numeret unum aliquem pertinacem, refractarium & inobedientem; qui sibi prudens, suíque tenax est judicii; qui sexcentis excusationibus, explicationibus, contradictionibus contra Superiorum jussa se armat, hoc unicum quærens, ut se ab obedientia eximat. Et si Superior de suorum salute sollicitus multùm laboraverit, & sudaverit; obganniens hujusmodi refractarius, gratiarum loco murmurat, obloquitur, & per sannas posticas Superiori illudit. Secundò Superior gemit, si Subditi ex unâ parte in virtute non proficiant,

Inobedientia aggravat.

ciant, regulas audacter transgrediantur, exercitia ſpiritualia negligant; ex altera parte adeò delicati & ſenſibiles, ut ſi Superior ob defectus in illorum & Communitatis bonum eos monere debeat, excogitare vix poſſit modum corrigendi his teneris convenientem, debeátque continuò timere, ne duriuſculè hæc infirma membra attrectet. Sed caveant, caveant hi tales & ſaluti ſuæ maturè proſpiciant: non enim fruſtra S. Paulus verbis ante citatis ſubjunxit: *Hoc enim non expedit vobis.* Certè in momento nubes penetrat vel unicus Superioris afflicti gemitus, ſiſtítque ſe coram divinæ Majeſtatis tribunali. S. Chryſ. hom. 34. in Epiſt. ad Hebr. judicat, Subditum poſſe magìs timere vel unicum ejuſmodi ſuſpirium & gemitum, quàm omnes pœnitentias, quas ob exceſſus diſcolo tali ſubdito Superior injungere poſſet. Nec opus eſt, ut multis verbis Superior coram Deo utatur: ſi triſti ſilentio afflictum cor ſuum coram Deo effundat, jam omni Oratore diſertiùs querelam contra immorigerum ſuum ſubditum depoſuit, qua incitatus Deus condignâ pœnâ duram cervicem excipiet: ùt ſolet excipere iratus pater degenerem filium, quem ludimagiſter patri offert, exponens omnem in filio inſtruendo operam irritam eſſe.

Inobediens meritò tibi Dei vindictam.

Mirabile eſt, quod legimus de S. Gennadio Patriarchâ Conſtantinopolitano, qui, cùm quendam Eccleſiæ S. Eleutherii Clericum ſcandoloſè viventem, ſœpius monuiſſet, nec tamen emendatio ſequeretur: ſcripſit epiſtolam ad S. Eleutherium, eámque juſſit al-

tari S. Eleutherii imponi: tenor epistolæ erat: *Clericum N. N. vel tolle vel emenda.* Tenor brevis sed efficax; postero enim die subitaneâ morte clericus extinctus fuit.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XX.

Cavete ergo viri Religiosi, ne Superiorum gemitus, quos per inobedientiam & irregularem vivendi modum provocatis, ultor Deus in vobis vindicet. Obedite Præpositis vestris exemplo tot Sanctorum in virtute obedientiæ tempore vitæ admirabilium. Obedite exemplo Beatissimæ virginis, quæ, licèt Josepho esset sanctior, eidem tamen perfectissimâ obedientiâ se subjecit. Obedite exemplo Unigeniti Filii Dei Salvatoris nostri, qui Patri suo per omnia in durissimis etiam obediens factus, ut hominem per obedientiam ad se revocaret, qui per inobedientiam ab eo recesserat; nec solùm obediens fuit Patri suo cœlesti, sed etiam Parentibus, teste stante Lucâ cap. 2. *Erat subditus illis.* Ex hoc perfectissimo obedientiæ Magistro exemplum sumite, & obedite, si non, ùt ipse Inferioribus & Æqualibus, saltem vestris Superioribus.

SECTIO XX.

Primum ad patientiæ & mortificationis studium motivum est, patiendi & nos mortificandi necessitas.

POstquam de Patientiâ, & suî ipsius abnegatione, seu mortificatione actum est, restat motiva adducere, quæ harum virtutum exercitium suave nobis & facile red-

dere

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XX.

dere valeant. Nihil in mundo communiùs, quàm adversitatibus premi, & nihil rariùs, quàm scire eas ità ferre, ut decet, & ùt Deus à nobis eas ferri vult. Cùm igitur adversa evadere non valeamus, maximæ erit prudentiæ, ex necessitate nôsse facere virtutem, & ex malo, elicere bonũ. Quod fiet si perpènderimus inevitabilem tum patiendi, tum nos mortificandi necessitatem.

Homo esse non potest sinè adversitatibus.

Necessitatem patiendi quod attinet, certissimum est, quòd adversitates & tribulationes hæreditas nostra sint, ex inobedientiâ primorum Parentum nobis relicta; ità ut nullus vivat super terram homo, Rex sit aut Rusticus, quem non ad mortem usque insequatur numerosa omnis generis miseriarum caterva. *Homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* Job. c. 14. Quæ verba explicans S. Gregor. ait: *Ecce sancti Viri vocibus pœna hominis breviter est expressa, quia angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam: si enim subtiliter consideretur omne, quod hic agitur, pœna & miseria est: ipsi enim corruptioni carnis servire ad necessaria & concessa, miseria est: ut contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur. Tota Christiani hominis vita crux,* ait S. Augusti serm. 23. de Sanctis. Idem serm. 8. de Divers. *In cruce per totam vitam debet pendere Christianus; non enim est in vitâ tempus evellendi clavos.* Vix in humano corpore, pars, membrum, vel junctura reperienda, quæ non variorum dolorum sit capax, paucissima econtra membra voluptatis; quàm acutis doloribus vexantur dentes, caput, stomachus, cæteráque in-

intestina ; & cujus voluptatis hæc capacia sunt ? Cùm ergo adeò profundè naturæ nostræ infirmitati inhæreant, & quodammodo naturales sint afflictiones ; ridendus certè foret, qui crederet se remedium inventurum, quo eas penitus à se arceret. Laudandus econtra, qui generosâ resolutione ea excipit, novítque occurrentia mala in æternæ gloriæ semen convertere.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XX.

Sinè mortificatione bona vita duci non potest.

Ut inevitabilis patiendi, sic & nos mortificandi necessitas est, sinè mortificatione enim vitam Christiano dignam nunquam ducemus : cùm enim Lex Christiana omnium Legum perfectissima, sanctissima, & supra omnem corruptæ naturæ sensum & propensionem elevata sit ; deinde nullum peccatum sit, quod non prohibeat, nulla virtus, quam vel non præcipiat, vel suadeat ; sic manifestè sequitur, hanc arduam Legem ab homine servari non posse, nisi se abneget, appetitum, sensum, & passiones domando & mortificando. *Christianismus*, ait S. Cypri. epist. ad Don. *est mors criminum & vita virtutum.* Est, secundùm Gregor. Nyssen. Libell. ad Harmonn. de profess. Christian. restitutio hominis in eum statum, ex quo per peccatum lapsus est ; est imitatio Jesu Christi, secundùm quam verba, cogitationes & opera dirigenda sunt.

A Religiosis præcipuè assumenda.

Mortificatio hæc præcipuè adhibenda est à Religiosis ; quia sinè hac vitam non agent sacro Ordini & Regulis conformem. Ad sublimiora obligatus est Religiosus, quàm sæcularis ; non ità hic tenetur ad consilia Evangelica quàm ille ; & unde & nomen à *religando* Religiosus habet : per vota enim arctiùs

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XX.

ſe Deo conſtringit, quàm laicus. Multa ſunt quæ Sæcularibus licent, Religioſis non ità; debent hi vitam ducere nequaquam per ſæcularia negotia diſtractam, ſed modeſtam & ſolitariam: illorum divitiæ conſiſtunt in paupertate; honor in ignominia, potentia, in infirmitate, fœcunditas in caſtitate; quorum deliciæ cum mundanis nihil habent commune; qui ſe humiliant in terris, ut poſt vitam exaltentur in cœlis; qui in carne vivunt, ùt puri Spiritus; quibus ſolus Deus eſt omnia in omnibus. S. Bernard. ſerm ad Fratres in erem. vocat Religioſos homines cœleſtes & terreſtes Angelos, quorum corpora in terris, corda in cœlis fixa ſunt. Ante S. Bernardum Climacus de Relig. grad. 1. ſcribit, quod Religioſi ſint quidem, ùt cæteri homines, mortales; eò tamen colliment, ut æternis illis Spiritibus ſimiles fiant in exercitiis. Sunt ſemper Deo intenti, eíque immerſi; ejus ſe ſervitio totos devovent; nec ullus locus, vel tempus eſt, quo in Dei famulatu non occupentur. Ad hanc perfectionem quis aſcendet, niſi cum paſſionibus continuò confligat, & naturæ corruptæ propenſiones expugnare ſtudeat? Unde Clim. gr. 1. docens, in quo eſſentia hominis Religioſi conſiſtat, ait: Homo eſt, qui naturæ ſuæ continuam infert violentiam, & ſuis omni momento cupiditatibus invigilat.

Cùm ergo ſinè mortificatione duci non poſſit vita, vel Chriſtiano vel Religioſo digna; patienter acquieſcendum, patienter ferendum, quod vitari non poteſt. *In hac vita*, ait S. Proſper, *quamvis ſtrenuè dimicemus, &*

ad-

adjuvante Domino, catervas hostium, quibus circumfundimur, prosternamus; tamen, si ab eis nolumus vinci, nunquam pugnare desinamus, nec vincentes securos faciant viriliter depugnata jam prælia; sed magis solicitent adversariorum redivira certamina; ac si, quia secundum sacræ scripturæ sermonem tota humana vita tentatio est super terram; tunc est tentatio finienda, quando finitur & pugna, & tunc est finienda pugna, quando post hanc vitam succedit pugnæ secura victoria.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXI.

SECTIO XXI.

Secundum motivum ad patientiæ & mortificationis suî ipsius exercitium, est orta ex eo utilitas.

Quanta ex adversitatibus utilitas.

OCulis cernimus, quàm multùm laboris & molestiæ sœpe quis devoret spe lucri, licèt exigui, & adhuc incerti. Spes mercedis æternæ magnæ nimis, quæ afflictos & adversitatibus probatos manet, certissima est: & hæc non moveret ad excipiendas alacri animo adversitates & quascunque tribulationes? Certum est, quòd Deus, quia ipsa Bonitas est, afflictionibus nostris, præcisè & nudè loquendo, non delectetur; quod ipsum satis ostendit, dum hominem primum in Paradiso condidit in- & externis deliciis affluentem, nullius rei indigum; eundémque ex hoc felici statu sinè ullius adversitatis prægustu ad æterna in cœlis gaudia evocâsset: si verò deplorandum hunc naturæ corruptæ statum, in quem ob peccatum lapsi sumus; si peccata, quæ committimus; si virtutum, cui occasionem dant adversitates, exercitium

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECT. XXI.

consideremus; magnum sanè lucrum, magna ex tribulationibus obvenit nobis utilitas. Adversitates peccati scoriam tollunt, affectum ad peccata imminuunt, contracta debita diluunt, per exiguos dolores, horrendos illos in altera vita ignes extinguunt, conservant in humilitate, docent nos nostrî cognitionem, affectum à creaturis abstrahunt, ad virtutum exercitium impellunt, gratiarum nobis ubertatem in hac, & copiosissimam in altera vita nobis comparant mercedem. Unde optimè S. Leo serm. 16. de Pass. *Inter præsentis vitæ pericula, non tam optandum est nobis, declinando ipsa effugere, quàm tolerando superare.* Rogatus quidã ex antiquis Patribus à Tyrone, ut sibi, Tyroni, per preces & bona opera sanitatem à Deo impetraret; respondit Senex: *Rem tibi necessariam cupis auferri: si enim aurum es, per ignem probaris; si ferrum es, rubiginem amittis. Virga hæc est Patris,* ait Abail. ep. 5. *non gladius persecutoris; percutit Pater ut corrigat, ne feriat hostis ut occidat; vulnere mortem prævenit, non ingerit: immittit ferrum ut amputet morbum, corpus vulnerat & animam sanat: occidere debuerat & vivificat; punit semel, ne puniat semper.*

Adversitates non pati signum est offensi Dei.

Sancti illuminato Fidei oculo afflictiones & adversa intuentes, magna ea reputârunt miserentis Dei beneficia; sicut econtra nullis affligi malis, ùt certum divinæ indignationis indicium habuerunt. Unde S. Bernard. serm. 42. in Cant. adducens varia sacræ Scripturæ loca, in quibus Deus loquitur de iis, quos à facie suâ projecerat: ùt Ezech. 16. 42. Apocal. 3. 16. Isai. 16. 10. sic scribit: *Recessit zelus*

lus meus à te, ultra non irascar tibi; solo auditu contremisco; dicit iterum: Ego quos amo arguo & castigo; si ergo te zelus deseruit & amor; nec eris amore dignus, quia indignus castigatione teneris. Vides quia tunc magìs irascitur Deus, cùm non irascitur? Misereamur impio, & non discet facere justitiam: misericordiam hanc ego nolo; super omnem iram miseratio ista, sepiens mihi vias justitiæ: volo irascaris mihi Pater misericordiarum, sed illâ irâ, qua corrigis devium; non quâ extrudis de viâ. In eundem ferme modum hac de re loquitur S. Gregor. Lib. 26. mor. c. 17. *Electorum est hîc conteri, ut ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri; nostrum est hîc flagella percipere, quibus servatur de æternitate gaudere; hinc enim scriptum est: Flagellat omnem filium quem recipit.* Eant ergo *Reprobi, ut voluntatum suarum desideria inultâ iniquitate consumment; atq; eo temporalia non sentiant, quò æterna eos supplicia exspectant.* Idem illud Jobi cap. 16. *Quis det, ut veniat petitio mea, & quod exspecto, tribuas mihi Deus? & qui cœpit, ipse me conterat, solvat manum suam, & succidat me? & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat.* Explicat & elucidat his verbis: *Sancti Viri, cùm de occultâ erga se dispositione suspecti sunt, plùs prospera ipsa pertimescunt; tentari appetunt, flagellari concupiscunt; quatenus incautam mentem, metus & dolor erudiat; ne in hac peregrinationis viâ, hoste ex insidiis erumpente, sua eum deteriùs securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me Domine & tenta me. Hinc iterum dicit: Ego ad flagella paratus sum.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXII.

SECTIO XXII.

Tertium ad Patientiæ & mortificationis exercitium, motivum est, nascens ex eo voluptas & jucunditas.

Virtus amara reddit dulcia.

EA inest rectæ rationi & Virtuti energia & suavitas; ut vel ipsis doloribus, & ipsi afflictionum felli suam nôrit aspergere dulcedinem, illúdque in maximum convertere gaudium, quod maximè affligit. Ità gaudentes ibant Apostoli à conspectu Concilii, quia digni habebantur pro nomine Jesu aliquid pati. Act. 1. 41. *Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis*; monet S. Jacob. Ep. c. 12. Parem suggerit doctrinam Princeps Apostolorum Petrus 1. Ep. 4. 13. *Communicantes Christi passionibus gaudete.* Loquitur in hac materia de se ipso S. Paul. 2. Cor. 12. 10. *Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo.* Et iterum 2. Cor. 7. 4. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ.* In tribulationibus & pressuris erat S. Paulus, ùt de eo scribit S. Chrysost. hom. 1. in 1. ad Cor. adeò lætus, quasi immenso voluptatum mari immersus esset; unde verissimum manet illud S. Bern. serm. de S. Andreâ. *Crux habet exultationem; itâ est Fratres mei, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat jucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat charismatum.* Labore & sudore quidem opus est, ut crux feratur, & mortificatio exerceatur; sed novitDeus amaritudinem crucis suavitate solatii dulcorare, onús-

onúsq; difficultatū per gratiæ subministratio- LIB. III
nem alleviare. Multò est difficilius, majori- PARS II
que animus tristitiâ afficitur, si cupiditatibus CAP. X.
sinè frœno indulgeat, quàm si eas mortifi- SEC. XXII.
cando & domando oppugnet.

Una ex difficultatibus, quâcum homo *Unde ori-*
mortificationi passionum volens studere, *atur diffi-*
confligere debet, est, ut resolvat actu rem *cultas in*
aggredi, & arma ad hostem feriendum expe- *ferendis*
dire. Difficultas hæc provenit ab amore pro- *adversita-*
prio & naturali horrore, quo quis refugit si- *tibus.*
bi ipsi molestias creare; ex quo fit, quòd fa- *Et quo-*
cile animum despondeat: appetitus econtra *modo vin-*
inordinatus præsto est, exhibétque ad vivum, *cenda.*
latentem in re, quam prosequitur, volupta-
tem: hic lapis ille grandis est, quæ viam vir-
tutibus reddit asperam, planam econtra &
suavem vitiis. At hæc omnia fucus sunt, &
vana phantasmata; cùm interim ex naturâ
rei connexionem habeant cum corpore,
stant pertinaciter pro commoditatibus, &
gratis corpori blandimentis; animum econ-
tra vanis & fallacibus imaginationibus de-
mentant, persuadéntque rem esse difficilli-
mam, tormentum tormentorum, se mortifi-
care & arduis virtutibus studere: rem sua-
vissimam vitiis & effrœnatis indulgere pas-
sionibus. Sed toto cœlo erratur. Nemo enim
est, qui si consideret, quæ & quanta bona
sint, quæ amittit; quæ & quanta mala sint,
quæ in caput suum accersit, passionibus in-
dulgendo: similiter quæ & quanta bona per
generosam cum passionibus pugnam, & par-
tam de iis victoriam sibi in æternitate com-
paret; nemo, inquam, est, qui hæc bene per-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXII.

pendens, toto se studio mortificationi non dabit. Ex quo patet meram esse illusionem, credere magnam latere in mortificationibus difficultatem; dulce econtra esse, omnem Passionibus libertatem indulgere. Verissimum est, quod scribit Seneca Ep. 13. ad Lucilium. *Plura sunt, quæ nos terrent, quàm quæ nos premunt; & sæpius opinione, quàm re laboramus: quædam nos magìs torquent, quàm debeant; quædam antè torquent, quàm debeant; quædam torquent, cùm omnino non debeant. Aut augemus dolorem, aut fingimus, aut præcipimus.* Generosâ igitur resolutione in virtutum exercitio est opus, nec umbris terreri oportet. Si difficultatem sentimus, infirmitati succurrendum, animúsque erigendus spe infinitæ mercedis: statim ex animo vanæ rem nimiùm aggravantes phantasiæ excludendæ; cogitationes aliò vertendæ, nec cum fallaci hoc hoste diu disputandum; sinè morâ, & cœco quodam impetu ad rem procedendum: si diu luctèris, phantasia pertinaciùs instabit, & per exhibitionem fallacium voluptatum corruptæ naturæ vires debilitabit, & tandem triumphabit.

Exigua est in expletione passionum voluptas.

Deinde ad facilitandum mortificationis exercitium, certò credendum, voluptatem quam in expletione passionum obventuram, nobis fingimus, ordinariè adeò intensam non esse, ut nobis sub initium persuadebamus. Et nunquid illa est aperta fraus, voluptates hujusmodi in spe, quàm in re, esse majores? sed esto sint in re & spe pares; manet tamen indubitatum, voluptates has abjectas, viles & bestiales esse; & humanæ dignitati;

naturæ & rationi, cui de jure in passiones debetur dominium, contrariari; Dominóque famulum toties dominari, quoties passionibus obeditur. Virtutis econtra exercitium, tantam, ùt nobis imaginamur, difficultatem non habet; & licèt nonnihil intercurrat; minuitur tamen illa & auxilio divinæ gratiæ, & impertitâ desuper interioris solatii dulcedine; minuitur testimonio & quiete bonæ conscientiæ, ipsâque operis bonitate, quod naturæ humanæ & rationi conforme, Deo acceptum est. Opus non est id multis probare; videmus indies Viros Religiosos perfectionis amantes, lætiores in paupertate, quàm sæculares in opulentia; abundantiùs contentos humili vitæ suæ conditione, quàm potentes Sæculi, pompis & fastu; qui sinè comparatione majores in observantiâ castitatis experiuntur delicias, quàm alii sordibus his ad aures usque immersi.

In exercitio virtutum, opinione minor est difficultas.

Et quamvis nec antè, nec sub actuali mortificationis exercitio, ea occurrant, quæ ad illud amplectendum, nos movere possunt; saltem ea, quæ subsequuntur, bona; uti & illa, quæ post expletam passionem sequuntur, mala, hominem sensatum ad mortificationis exercitium facilè inducere poterunt. Si passioni cesseris, adest inquietudo mentis, conscientiæ remorsus, tristitia, tædium, intellectûs obtenebratio, voluntatis durities, crudelior Passionum & Appetitûs tyrannis; quæ post expletam voluptatem identidẽ clamant: Ampliùs, ampliùs: mala consuetudo profundiùs radicatur, vitio crescũt vires, animæq; potentiæ debilitantur: accedit, quòd

Effectus expleta passionis.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC.XXII.

Effectus exercitæ mortificationis.

commissum peccatum in Confessione aperiendum, pœnitentiáque de eo agenda. Manet ità verum illud antiquum : *Ubi uber, ibi tuber.* Longè alii sequuntur mortificationem fructus: Gaudium & robur mentis, habitus boni altiùs radicati, augmentum divinæ gratiæ, spes æternæ retributionis, quies animæ, quæ consistit in bono ordine ; bonus autem ordo in homine hic est; ut Deus, velut supremus rerum omnium Dominus imperet, hunc sequatur Ratio, & demum Rationem Passio : hic ordo, si non servetur, susque deque vertuntur omnia ; nullus ordo, sed sempiternùs horror & merum chaos. *Pax vera non potest esse nisi in bonis & Bonorum.* docet S. Thom. 2. 2. q. 29. art. 2.

Ex hac pace & animæ quiete scaturiunt continuæ cœlestes deliciæ, & purissima gaudia. Et qua ratione non gauderet anima talis quæ eliminavit omne id, quod tristitiæ & mœroris solet esse causa ? *Voluptatem vicisse, maxima voluptas est,* ait Cyprian. de bono pudicit. Certè homo mortificatus plùs in animo experitur gaudii spatio unius diei, quàm alius concupiscentiis carnalibus irretitus, integri anni : hominis siquidem vita, si, ùt res est, loquamur, rationalis est ; unde & actiones ipsi propriæ, voluptates, recreationes, &c. rationabiles, & non carnales esse debent. Et tamen heu dolor ! pleraque pars hominum vitam ejusmodi carnalem & sensualem ducit. Percurre omnium status & conditiones ; attende quàm avidè à summo ad infimum quærantur, quæ sensibus, gustui, auditui, visui, &c. placent ; attende

quàm

quàm pauci solidis illis vitæ spiritualis gaudiis, ex mortificatione oriri solitis, intendant. Homines invenies carni adeò immersos, ut credant, voluptates extra carnem non dari: per quòd manifestè produnt extremam suam inscitiam & deplorandam cœcitatem: scire namque deberent, quòd, quò vivens est perfectius, eò etiam perfectiores sint illius operationes; quodque voluptates eò sint excellentiores, quò plùs Deo appropinquant. Unde si eo fine quis se mortificet, ut Deo se magìs uniat, voluptas non amittitur, sed mutatur in meliùs. *Non perdit*, ait S. Aug. *sed mutat à carne ad spiritum, à sensibus ad conscientiam; & citò sentit, dulciores esse fructus justitiæ, quàm iniquitatis: & veriùs atque jucundiùs gaudere hominem de bonâ conscientia inter molestias, quàm de malâ inter delicias.*

His incitari debemus ad virtutem magno animo aggrediendum; certi, quòd, si mortificationis studium, exiguâ difficultate victi omittamus, multò plures molestias & difficultates in nos provocemus; & cùm laborem renuimus exiguum, & sœpe tantùm apparentem & apprehensum, verum gravissimúmque subire debeamus. Solum initium difficultatis non nihil habet: si incepisti, jam vicisti. Exiguam illam difficultatem excipiet magna quies & suavitas. S. Augustinus, postquam ad longum deduxisset difficultatem, quam expertus fuerat in exstirpatione inordinatorum affectuum ad creaturas, hæc habet: *Retinebant me nugæ nugarum, & vanitas vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam & submurmurabant: Di-*

Initium mortificationis tantùm difficilè, quod facilè superatur.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIII.

mittísne nos? & à momento isto non erimus tecum ultrà in æternum? & à momento isto non tibi licebit hoc & illud ultrà in æternum? Hæc vincula postquam vir sanctus rupisset, subjungit, quanto fuerit perfusus gaudio. *Quàm suave mihi factum est, carere suavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: ejiciebas enim eas à me, vera tu & summa Suavitas; ejiciebas & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior; jam liber erat animus meus à curis mordacibus ambiendi & acquirendi, & volutandi, atque scalpendi scabiem libidinum.*

SECTIO XXIII.

Quartum ad patientiam in adversis exercendam motivum est, nata ex iis nobis gloria, & Deo honor.

Pro Deo pati honorificum.

REm prorsus honorificam esse pro Deo pati, & ex ejus se amore mortificare, docet verbis expressis S. Pet. 1.Pet.4.14. *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis, quoniā quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus spiritus super nos requiescit.* Major dignitas est, ex mente S. Chrysostomi hom. 8. in epist. ad Ephes. pro Deo pati, quàm regiâ indui purpurâ, & in sæcularium dignitatum apice consistere; imò major, quàm in medio Apostolorum sedere super thronos duodecim. Unde S. Paulus volens indicare Philippensibus c. 1. 19. ad quantam dignitatem essent evecti, ità iis scribit: *Vobis donatum est pro Christo, non solùm, ut in eum credatis, sed ut etiam*

etiam pro illo patiamini. Christus ipse mentionem de suâ Passione faciens, vocat eam, *gloriam & claritatem*: paulò enim, antequam ingrederetur hortum, cruentum mortis prælium exorsurus, ad cœlestem Patrem suspirans ait: *Pater venit hora, clarifica Filium tuum.* Quænam illa est hora? *Horam Passionis ostendit*, ait S. Hilar. lib. 3. de Trini. *namque natus ex Virgine, à cunis atque infantiâ, usque ad consummatum venerat virum, per famem, sitim, lassitudinem, lacrymas hominem egerat; etiamnum conspuendus, flagellandus, crucifigendus, clarificat Pater Filium: Quomodo tandem? suffigitur Cruci.* Ergone sputa, flagella, crux, sunt tua gloria Salvator amantissime? Ità est; hæc sunt mea gloria; quia hæc ex amore in hominem tolero, gloriæ & honori mihi duco, tam indigna pro eo pati. Videamus nunc, cur honorificum sit pro Deo pati.

Primò honorificum est, quia homo in adversis patiens, Deum glorificat. Pro quo notandum, quod memorat Theophrastes, Deum scilicet mundum hunc condidisse velut theatrum, in quo exhibet suam Sapientiam, omnipotentiam, justitiam reliquáque sua Attributa; hominem verò in medio hujus theatri positum, ut cum doloribus, morbis, paupertate, contumeliis, cæterísque, tam corporis quàm animæ, afflictionibus luctetur; Deum verò desuper in inferiores has partes prospicientem mirè delectari, si videat hominem constanter cum adversis congredientem, victorémque per patientiam evadere. *Voluptatem capiunt Dii*, ait Sene. Lib. de Provid. *dum spectant magnos viros colluctan-*

Deum oblectat homo in adversis patiens.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXIII.

tes cum antiquâ calamitate: ecce spectaculum dignum ad quod respiciat intentus operi suo Deus. Ecce par Deo dignum, Vir fortis cum malâ fortuna compositus. Quàm pulchrum spectaculum, ait Minutius Felix *cùm Christianus cum dolore congreditur! cùm adversùs minas & supplicia & tormenta componitur*. Et quidni hoc spectaculum Deum oblectaret, si videat tales se habere famulos, qui sepositâ omni commoditate propriâ in adversis patientes, ejus Providentiam laudant, prompto resignatóq; animo amara omnia, seu corpus seu animam concernant, excipientes? de nullâ re magìs soliciti, quàm ut per dura, & per aspera, Dei gloriam promoveant. Ex his concluditur, Deum aptiùs ad gloriam suam dilatandam instrumentum non habere, quàm hominem in adversis patientem. Unde si Deus immittat cruces, in- sive externas afflictiones, pro certo habere possumus, has à Deo eum in finem nobis immissas, ut per patientiam, & promptam patiendi voluntatem, eum glorificemus. Congrediamur ergo fortiter cum adversis in hoc mundi theatro positi à Deo pugiles: de cœlo nos, ùt olim Stephanum respicit, suâ nos gratiâ roborans & adjuvans. S. Polycarpus rogo imponendus hanc cœlitus vocem audiît: *Fortis esto Polycarpe, & excelso animo rem gere.* Sur. 26. Jan. in vita. q. d. gloriam meam, de qua nunc agitur, in manus tuas consigno, hanc tibi defendendam committo: quod & generosè præstitit, inter ignes glorioso martyrio consummatus. Quod olim Polycarpo, hoc & tibi in adversitatibus tuis dici existima: fortis esto, nec ma-

malis ullis cedens, contrà audentior isto.

Secundò pati honorificum est; quia per tolerantiá attingimus creationis nostræ finem, qui alius non est, quàm ut omnia nostra Dei gloriæ & famulatui sacrificemus; quod proinde faciendum est, quocunque tandem labore constet. Si de honore Dei agatur, animæ corporísque afflictiones, imò ipsius vitæ jactura pro nihilo ducenda. Cum animalibus & bestiis terræ agimus, quodcunque libet; captivamus, mutilamus, mactamus pro lubitu: nec justè de hoc conqueri possunt, adhoc enim creata sunt, nobísque eorum Deus dedit dominium: cur parem non dabimus in nos facultatem, & dominium supremo nostro & legitimo Domino? cur nos totos ei non consecramus, & prompto patientíque animo excipimus, quæcunque tandem immittat?

Per tolerantiam adversitatum attingimus finem creationis nostræ.

SECTIO XXIV.

Quintum ad tolerantiam adversitatum motivum, sunt bona æterna beatitudinis, quæ nos manent.

AD declarandam hujus motivi materiam, pro ingressu suggerit nobis S. Paulus ea, quæ olim Romanis suis scripsit. c. 8. 18. *Existimo, quòd non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Hæc gloria tanta est, ut omnes mundi divitiæ, omnium Regum & regnorum gloria, thesauri, triumphi; & quidquid demum vel in voluptatibus suave, vel in honori-

Mundi bona cum cœlestibus in compa-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIV. *rationem venire non possunt.*

noribus sublime habere mundus potest, in comparatione bonorum æternorum vix fumus & umbra dicenda sint; illa enim quæ in mundo vel splendida, vel rara, vel deliciosa sunt, plures viderunt, vel audiverunt, vel saltem cogitatione assecuti sunt; sed ea, quæ nos manent in cœlis gaudia, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Teste Isai. cap. 64. *Extendat anima cupiditatem suam*, ait S. Aug. Tract. 24. in Joan. *& sinu capaciore quærat comprehendere, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Desiderari potest, concupisci potest, suspirari potest, verbis explicari non potest.*

Hæc cœlestis Patriæ gloria tanta est, ut jam memoratus Augusti. de ea in Psal. 36. 11. scribere non dubitârit. *Tanta est jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret ampliùs in ea manere, quàm unius diei mora, propter hoc solùm innumerabiles anni hujus vitæ pleni deliciis, & circumfluentia temporalium bonorum, rectè meritóque contemnerentur; non enim falso ac pravo affectu dictum est: Melior est dies una in atriis tuis super millia.* Alius quidam Vir sanctus cœlestia illa bona considerans, dicebat; mirari se, quòd omnes lapides, arbores, ligna, gramina, &c. non converterent se in spinas & tribulos, iísque velut stimulis homines ad æternæ illa gaudia consequenda urgerent & adigerent. Modicum quid ex speciali Dei gratiâ in vitâ suâ prægustavit & vidit S. Theresia; ex quo velut in alium hominem mutata, omnia mundi speciosa & delectabilia ridebat, iísque ex animo compatiebatur, qui perituris his bonis animum affi-

affigerent. Talia, ajebat, vidi, ut eorum animum, omnium hujus mundi bonorum contemptum, cuilibet sensato facilè persuaderet: Cùm Christus ea bona Sponsæ suæ ostenderet: Ecce qualia bona sunt, quibus se privant ii, qui me offendunt; tu interim non omittes hæc illis intimare. De his tantis bonis, licèt ineffabilia sint, pro modulo pauca dicentur, ut horum spe, eò magis ad exercendam in adversis patientiā animemur.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIV.

Boetius Lib. 3. de Consol. prof. 2. Beatitudinem æternam sic definit: *Est status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Ex quibus verbis clarè sequitur, beatitudinem æternam comprehendere omnem felicitatem, omnia bona, omnia gaudia, omnes voluptates, quorum natura humana vel in corpore vel in animâ capax esse potest.

In visione Dei beatitudo nostra.

Felicitas animæ nostræ propriè consistit in clarâ Dei visione. Cùm enim beatitudo nostra in eo consistat juxta Aristotelem, ut præcipua & perfectissima animæ nostræ Potentia, ad objectum perfectissimum tendat, & circa illud actualiter occupetur & versetur; idipsum verò solùm eveniat tunc, quando internus Intellectûs nostri oculus clarè Deum videt; hinc sequitur quod nos visio Dei propriè beatos efficiat; ex unâ enim parte intellectus perfectissima nostra Potentia est, per quam rationales sumus, & à qua tanquam à radice ipsa etiam voluntas nostra libertatem habet; ex alterâ parte, omnium objectorum, quæ Intellectus concipere potest, perfectissimum, Deus est. Unde optimè dicit Augustin. in ps. 35. conc. 2. *Quæ est futu-*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIV. *Quid in Deo visuri simus.*

ra gloria nostra, nisi videre Deum? Quid verò est visio Dei? quidnam videbimus, si eum videamus? quomodo hæc visio fiet?

Videbimus eum sicuti est, ait S. Joan. 1. Ep. 3. 2. Si videamus hominem, nil nisi exteriorem videmus cutem; quod ab intrà est, non conspicimus: animam, intellectum, memoriam, virtutes, quæ potissimum ornamentum sunt, non videmus: Deum econtra si videamus; videbimus, sicuti est, ab intrà, & ab extrà. Videbimus divinam illius essentiam, cum omnibus attributis; immensitatem, immutabilitatem, judiciorum abyssum, suavitatem Bonitatis, justitiæ rigorem: videbimus quomodo in potentiâ brachii sui creaverit & ex nihilo produxerit tot creaturas, eásque conservet: videbimus sanctissimam Trinitatem, æternitatem Naturæ, communicationem Idiomatum; quomodo Pater à se habeat Essentiam; quomodo Filius à fœcundissimo Patris intellectu, ùt verbum æternum gignatur; quomodo Spiritus sanctus ab utroque per amorem spiretur. Videbimus mysteria Fidei, quæ jam adeò obscura nobis videntur; videbimus mysterium Incarnationis, & omnia ea, quæ Christo acciderunt, dum inter homines, ùt Homo mortalis vixit. Videbimus mysterium sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ; abstrusum Sacræ Scripturæ sensum; in quo debitè explicando tot Viri docti sudârunt, & quorum multi in ejus explicatione turpiter hallucinati sunt: videbimus structuram, proportionem, pulchritudinem & gloriam cœlestis Hierusalem: numerum, ordinem, merita, perfectionem, An-

gelorum & hominum ; numerum Damnatorum, diversitatem & pœnas peccatorum ; per quorum aspectum Beatorum deliciæ non minuentur, sed augebuntur ; dum recogitant, quàm terribiles pœnas evaserint, in quas & illi cecidissent, nisi miserentis Dei benignitas à lapsu præservasset ; unde infinitas Deo Opt. Max. gratias agent. Videbimus Divinæ Providentiæ seriem ; quomodo Regna & Provinciæ cœperint, creverint, defecerint ; quomodo unoquoque homine in particulari ; & nobiscum ipsis egerit in puncto electionis nostræ. Perfectissimam Beatus habebit cognitionem omnium historiarum, verborum, cogitationum & operum omnium hominum ; cùm enim Beatus in æternum laudare debeat, & laudaturus sit Divinam Justitiam, hinc requiritur, ut clarè cognoscat, quomodo justissimè cum quocunque homine processerit ; quàm justè puniat, quàm justè remuneret : videbimus quæ & qualia consilia circa salutem & damnationem hominum Deus agitaverit ; videbimus quid justi egerint, quo Cœlo potiti ; quid Damnati peccaverint, quo pœnas æternas meriti sunt : videbimus totum Universum, cujuscunque rei essentiam, proprietates, effectus, sympathiam & antiptahiam. Verbo, videbimus quidquid tandem in rebus creatis est ; hæcque omnia perspicacissimo oculo penetrabimus tàm in Deo, quàm extra illum in Creaturis ipsis.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXIV.

Quis jam explicabit immensa illa gaudia, quæ ex visione Dei hauriet Intellectus noster. Paucis verbis rei hujus mentionem facit

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXIV.

cit Psalmista David ps. 15. 11. dicens: *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo*: vel, ùt textus hebræ. habet: *Satietas lætitiarum cum faciebus tuis.* Quæ verba Genebrardus ità explicat: *Cùm aspectu faciei tuæ est satietas perfecta, & plena jucunditas.* Vatablus ità: *Cumulatissima abundantia omnium, quæ animum lætitiâ perfundere solent, & omne jucunditatis genus.* *Cum faciebus*, ait textus hebræus: ad denotandum, quòd sua sit facies Bonitati, sua facies Sapientiæ, sua facies Justitiæ, sua facies Misericordiæ, &c. & quia quodlibet Attributum Divinum infinitas à se emittit delicias, Intellectus noster per eorum aspectum summis voluptatibus perfundetur, immenso deliciarum mari immersus.

Similes Deo in cœlis erimus.

Nec tantùm Dei visio gaudio Intellectum replebit; sed insuper Beati animam Deo quodammodo similem efficiet. *Scimus*, ait S. Joan. 1. 3. *quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus.* Estque impossibile, ut Deo similis non fiat, qui eum videt; siquidem hæc visio, nuda visio non est, sed etiam actualis Dei possessio, &, quod necessariò ex hoc sequitur, perfectissima & intima cum Deo unio; sicut ergo res, quæ pulchritudini, sapientiæ, fortitudini, &c. unitur, necessariò debet fieri pulchra, sapiens, fortis, &c. ita etiam, imò multò magìs, si Divinitas immediatè se uniat animæ, per unionem hanc anima fit divina: ità remanet quidem homo, quoad essentiam, perfectione autem & participatione divinorum Attributorum quodammodo fit Deus. *Ego dixi, Dii estis*, ait David Psal. 81. 6. quod propriè in æterna beatitudine impletur. Sicut

cut ferrum candens naturam ferri non amittit; duas tamen ignis proprietates, calorem & splendorem itâ assumit & imbibit, ut tangens & videns optimè dicere possit, ignem esse & non ferrum; sic & Beati, licet naturam retineant hominis, itâ Perfectionibus divinis implebuntur, ut potiùs Dii quàm homines dici possint. *Bibent jugiter, & bibent, & absorbebunt; & erunt quasi non sint.* Abdias 16. Ineffabiles voluptates absorbebunt, & econtra à voluptatibus absorbebuntur.

Præter Intellectum & suâ perfundetur voluptate Voluntas, quæ voluptas consistet in amore Dei, ad quem per visionem infinitarum Dei perfectionum itâ rapietur, ut impossibile eidem futurum sit, eum non amare ex totis viribus, atque itâ cum Intellectu se Deo intimè uniet.

Nec solùm anima ejúsq; Potentiæ in cœlis gaudio perfundentur, sed & corpus omni excogitabili voluptate fruetur, & sua cuique sensui specialis delectatio erit: dignum enim omnino & justum est, ut, quod hîc animæ collaboravit in labore, & in cœlo cum ea coronetur in gloria. *Erit tunc Deus omnia in omnibus*, ait S. Aug. serm. 4. c. 4. de Verb. Dom. *nec erit ulla infelicitas, quæ nos exerceat, sed felicitas sola, quæ pascat: ipse autem Pastor noster, Deus noster; ipse potus noster, Deus noster; honor noster, Deus noster; divitiæ nostræ, Deus noster: quæcunq; hîc varia quæris, ipse tibi Unus omnia erit.*

Pro cœlo strenuè laborandum.

Has ergo habentes promissiones, Carissimi, monet S. Paul. Corinthios 2. c. 7. *mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritûs, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Toleremus, pa-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXIV.

patiamur, laboremus, sudemus, erit merces operi nostro; sinè labore ad hanc non pervenitur: nec hoc mirandum; quàm enim non sudant Mortales, ut peritura mundi bona, divitias, voluptates, honores aucupentur. Nunquid satiùs, ut laboremus pro bonis æternis? at, inquis, difficili labore stat merces illa; res admodum tædiosa est, naturæ impetus, appetitus, & passiones mortificare, creaturas & se ipsum relinquere, & hoc quidem ad mortem usque; res dura est suum judicium aliorum submittere, inimicis ignoscere, &c. *Dices forsan*, ait S. Aug. ep. 143. ad Demetriad. *grandis labor; sed respice, quod promissum est.* Labore quidem constat hæc gloria; sed attendendum est, non tàm ad difficultatem laboris, quàm ad præmium labori promissum. Deus ipse merces magna nimis est. *Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æterum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4. 17. *Latet gloria Fratres mei*, differit S. Bern. serm. 17. in Psal. Qui habitat: *absconditа nobis in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc levi pondus sublime & supra modum.* Optimè in hanc rem loquitur S. August. *Cùm attenderis, quid sis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris; nec digna æstimabis, pro quibus illud accipias: nam utique pro æternâ requie labor æternus subeundus est; æternam felicitatem accepturus æternas passiones sustinere deberes.* Ecce quàm bonus est Dominus; non dicit: Si vis me in æternum frui, patiendum tibi erit mille annis, vel per milliones annorum; sed paucis admodum annis, fortè cras

vi-

vitæ & miseriarum finis erit; quæ tamen miseriæ multis consolationibus dulcorantur. *Ecce quantum pretium damus*, exclamat admirabundus August. in ps. 55. *quomodo unam siliquam, ad accipiendos thesauros infinitos: verè dixit David: Pro nihilo salvos facies illos.* Mellifluè hîc discurrit S. Bern. serm. 1. de Divers. *Perge ergo murmurare & dicere: Longum est tempus, grave est, non possum tam immania & tam diuturna portare: transit hora, transit & pœna; non sic gloria, non sic remuneratio, non sic merces ipsa laboris; nescit vicissitudinem, nescit finem, manet tota simul, & manet in æternum. Guttatim pœna bibitur, libando sumitur, per minutias transit: at in remuneratione torrens est voluptatis, & fluminis impetus; torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, flumen pacis: non nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus, sed ipsa gloria promittitur: nam in veritate Justorum exspectatio, non aliquid lætum, sed ipsa lætitia est. Habentes ergo talem promissionem, non deficiamus aut fatigemur aliquando, nec grave causemur onus Christi.*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXV.

SECTIO XXV.

Sextum ad Patientiæ & mortificationis sui ipsius exercitium motivum, sunt mala & supplicia alterius vitæ.

SIcut æterna illa, quam Bonis Deus redditurus est, merces, omne superat gaudium, quod unquam vel vidimus, vel audivimus, vel cogitatione assequi potuimus: sic

& de pœnis, quibus Damnatos Divinæ Justitiæ rigor castigabit, sentiendum est. Duo, ùt ità loquar, Deo sunt brachia; unum Misericordiæ, alterum Justitiæ; sicut ex quantitate brachii unius, alterius colligere licet, quia ex natura æqualia sunt: sic ex maxima illa, quam justis exhibet Deus, Misericordiâ, & infinito illo, quo Bonos remunerat, præmio, eruere possumus implacabilem Divinæ Justitiæ rigorem, & exquisitissima, quibus in æternum Reprobi torquebuntur, supplicia & cruciatus.

Nullus est dolor, quo non affligentur Damnati.

Rem totam paucissimis verbis comprehendit Job cap. 20. 28. dicens: *Omnis dolor irruet super eos.* Dicit: *Omnis*, quo insinuare vult, nullum esse doloris genus, seu corporis seu animi, quo non cruciabuntur maledicti à Deo peccatores. Irruent in eos non sensim & lentè, sed facto velut agmine, & pleno impetu omnia supplicia, omnia tormenta, omne malum. Quem acutissimi colicæ, calculi, vel podagræ dolores invadunt, inter lautissimas etiam dapes, inter prompta domesticorum obsequia, inter omnium rerum delectabilium affluentiam, se miserum reputat; nec quidquam est, ex quo solatium capere possit. Quid ergo animi erit Damnatis inter omnes tàm corporis quàm animæ dolores, angustias & afflictiones, quæ in omnẽ æternitatem horrendum in modum acutissimè intima animæ penetrabunt & lancinabunt? Ad Beatorum delicias augendas tota concurret natura, & quidquid natum & creatum est, stabit ad obsequium; ità & omnia creata in Damnatorum supplicia & crucia-

tus

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXV.

tus intenta, adeo crudeliter, ut crudeliùs non possint, in damnatos Reproborum manes desævient, & in eorum carnificinam conspirabunt. Nec mirum hoc videre debet; est enim illud tempus, locus & status, ubi plenum rigorosissimæ suæ Justitiæ cursum relinquit offensum Numen, toti naturæ palam faciens, quantùm oderit peccata, & quanto post læsam patientiam furore hostes suos prosequatur.

Dolores inferni, maximi, quia æterni.

Quod dolores, & hunc districtum justissimi Judicis rigorem auget, est, quòd nulla ex tormentis redemptio, nullum, ne minimum quidem solatiolum in omnem æternitatem inter crudelissimas lanienas exspectandum sit. Ex quantitate temporis doloris intensio potissimùm desumitur, quò longiùs vel breviùs dolores durant, eò graviores vel leviores æstimandi sunt. Punctura aciculæ, levis dolor est; sed si in æternum traheretur, intolerabilis & horrendus nimis fieret cruciatus. Quantùm ergo torquebunt tormenta, quæ ex natura sua non tantùm exquisitissima sunt; sed ad hæc in omnem retro æternitatem, quamdiu Deus erit Deus, durabunt. O æternitas, æternitas, quàm raro de te cogitatur ô longa æternitas! *Sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui tui in rotâ,* ait Psalmista David Ps. 76. 19. Vult dicere S. Propheta: omnes, quas, ô Deus meus, tempore vitæ nostræ in nos evibras calamitatum sagittas, seu morbi sint, seu paupertas, seu calumniæ, seu contumeliæ, subitò transvolant; sed quam detonabis in Reprobos damnationis sententiam, irrevocabilis est, & æternum du-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXV.

duratura; similis incitato rotæ cursui, qui incipit ubi desinit, & desinit ubi incipit. *Sicut oves*, ait David Ps. 48. 15. *in æterno positi sunt, mors depascet eos.* Sicut oves in pascuis exteriora graminis foliola, & exstantes è terrâ herbulas depascuntur intactâ radice, novum suo tempore pabulum germinaturâ; ità & ignis infernalis Damnatorum substantiam aduret, sed nunquam comburet; pœnarum infernalium radix, quæ peccatum est, nunquam consumetur: tormenta erunt infinita, ùt infinitum erit peccatum. O quàm incomprehensibilis hæc infelicitas!

Si quis per integrum annum immotus in molli lecto & culcitrâ jacere cogeretur, gravi idipsum jacenti tormento foret; & hanc sub initium suavem lecti mollitiem, longa temporis mora verteret in equuleum. Si has similesque delicias amaricet temporis diuturnitas, quantùm intendentur per longam æternitatem pœnæ ex se ipsis intolerabiles, & tales quidem, quas ipsiusmet Dei infinita Justitia excogitavit, & huic loco reservavit, justissimæ suæ vindictæ satisfactura?

Hæc, quam modò descripsimus, illa miseria est, ad quam quis certò deventurus est, quicunque ex adultis non salvabitur. O quàm parum hæc pensamus; cùm tamen omni momento ad ostium æternitatis stemus; nullum enim momentum adeò breve est, quo mori non possimus. Timemus ubi non est timor, & ridemus ubi est timor. Pueri trepidant ad larvatas vel denigratas facies, fictos faunos, & inania hujusmodi terriculamenta, à quibus nihil mali metuendum; quæ econ-

Quæ non sunt timenda, timemus; &

econtra nocere possunt, ùt est ignis, aqua, acuti cultri, non timent, quia pueri sunt, usu rationis carentes: ità & nos in adultiori etiam ætate his pueris similes, divitiarum, parentum, amicorum, honorum, & hujusmodi vanitatum & insaniarum falsarum jacturam pertimescimus, ad bonorum æternorum dispendium ne reflectentes quidem. Certè sinè usu rationis pueri sumus, qui citiùs æternum damnamur, quàm de damnatione cogitemus: ùt contigit diviti Epuloni; primæ enim vices, quibus de damnatione cogitabat, erant, cùm jam inferni flammis sepultus arderet, nec medium suppeteret iis se liberandi.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXV. *qua timenda, non agnoscimus.*

Imitemur ergo in tempore Prophetam Davidem ità de se Ps. 76. 5. loquentem: *Anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus sum & non sum locutus: cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Hæc cum Davide profundè ruminans, etiam cum Davide pœnitente ad melioris vitæ proposita facilè movebitur, & eam, quæ in virtutum exercitio vel fugâ peccatorum difficultas suborietur, generosè oppugnabit, & superare studebit. Edic enim amabo, nunquid melius est, hoc temporis & vitæ nostræ pusillo pati modicam, exiguam vincere difficultatem, exiguam subire mortificationem, exiguâ se privare voluptatulâ, quàm in æternum sinè fine ardere Divinæ Justitiæ victimam? Nemo adeò bonorum & pecuniarum cupidus est, qui ob lucrum omnium hujus mundi bonorum & honorum vellet in succensam mitti fornacem, & per unum diem in eadem ardere. Et si quis fatuo similium bonorum splendore

LIB. III. PARS II. CAP. X. SEC. XXVI.

excœcatus, eligeret hoc in igne tormentum per diem ſubire, judicans brevem eſſe unius diei moram; certè ne per quadrantem in igneo hoc hoſpitio perduraret, omnis promiſſorum bonorum memoria evaneſceret, & pro citiſſimâ è flammis liberatione plenis faucibus clamans & ejulans ſupplicaret; pretio adeò grandi bona hæc futilia nunquam comparaturus.

Quid agimus cœci mortales! ſuſcitavit æternum ignem; juſta Dei vindicta, in quem inſufflavit ſpiritus furoris Domini; & in hoc igne terribili in æternum torqueri & aſſari toties eligimus, quoties Dei mandatis, honoris punctulum, & voluptatis guttulam anteponimus. Aperiamus tandem oculos in tempore, ne fatuam & extremam hanc cœcitatem ſerò nimis deploremus in infelici æternitate. Virtutibus, nullâ habitâ difficultatum ratione, ſeriò ſtudeamus, cupiditates noxias frœnemus, ne ad devia nos deducant; contra carnis illecebras, & alia quæcunque vitiorum blandimenta ſtrenuè pugnemus; ne in hos ardores ſempiternos & ignem devorantem præcipitemur ſinè fine cruciandi.

SECTIO XXVI.

Septimum ad Patientiam & ſuî mortificationem, motivum eſt, quia eſt ſignum æternæ Prædeſtinationis.

NEmo unquam Cœlo potitus eſt, nemo unquam illo potietur, niſì per paſſionem;

nem; hæc via, hæc scala, hæc ostium ad æterna gaudia est. Hanc viam trivit, hanc scalam ascendit, per hoc ostium ingressus est in gloriam suam unigenitus Dei Filius: qui cum Exemplar sit nostræ prædestinationis, oportet & nos ambulare, sicut ille ambulavit. *Nullum est illustrius*, inquit S. Aug. de bon. persev. cap. ult. *prædestinationis exemplum, quàm ipse Jesus: quisquis Fidelis vult prædestinationem bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniet & seipsum. Quos præscivit*, inquit Apost. Paul. Rom. 8. 25. *& prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui.* Non ergo aliâ viâ itur ad cœlum, quàm per adversitates. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Act. 14. 21. Potuisset Deus aliter seriem Prædestinationis texere, nos sinè tribulatione salvos facere, & per meras delicias ad cœli gaudia deducere; at noluit; judicans ad majorem esse nominis sui laudem & gloriam; ad nostram majorem utilitatem pati & affligi. Et licèt neutrum horum esset; Dominus est, quod libet, facere licet. Ad hæc rationi valde conforme est, & æquum putavit æternus Pater, ut nos, qui peccatores sumus, eandem ad cœlum viam teneamus, quam tenuit innocentissimus ejus Filius, & priùs ipsi compatiamur, antequam fiamus cohæredes. *Satiabor*, canit David ps. 16 v. ult. *cùm apparuerit gloria tua.* Vel, ùt alii legunt: *Satiabor cùm afflictus fuero ad similitudinem tuam*

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXVI.

Deus non salvat nisì per adversitates.

Quia igitur Deus hunc ordinem constituit, decrevítque nec ad unguem ab eo recedere; hinc Electos suos per immissas omnis generis afflictiones, ùt aurum in fornace pro-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXVI.

probat; permittit, ut bonis fortunæ ſpolientur; ignominiâ & ludibriis afficiantur, morbis infeſtentur, internis animi preſſuris coanguſtentur, variiſque aliis modis affligantur. Et ſi electæ hæ animæ à Deo per tribulationes non exerceantur, ſibi ipſis flagella parant per opera pœnalia, optimè ſcientes, ſinè afflictionibus ad Deum perveniri non poſſe. *Si exceptus es à paſſione flagellorum, exceptus es à numero filiorum*, ait S. Aug. Lib. de paſtorib. c. 5. *Quem diligit Dominus, caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Ad Heb. 12. 6. Dicit: *Omnem:* nec ſuum quidem excipiens dilectiſſimum Filium, qui, ùt ait S. Anſelm. in præcitata Apoſtoli verba, *licèt ſinè peccato, non tamen ſinè flagello.* Et S. Aug. in eundem locum: *Flagellat omnem filium quem recipit, nec unico pepercit, in quo delictum non invenit.*

Quidquid ergo evenerit nobis duri & aſperi, promptè excipiendum, nec animo cadendum. Adverſitates paterni in nos amoris ſunt ſignum, ſunt prædeſtinationis indicium, & æternæ gloriæ pignus. *In diſciplinâ perſeverate*, hortatur S. Paul. Heb. cap. 12.7. *tanquam filiis vobis offert Deus; quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cujus participes facti ſunt omnes; ergo adulteri & non filii eſtis.*

SEC-

SECTIO XXVII.

Octavum ad Patientiam motivum est, quia Deus, qui Bonitas ipsa est, adversitates immittit, nobis patientibus adest, nec ultra vires nostras nos gravat.

DUlcis nobis erit omnis adversitas, si seriò perpenderimus, eam nobis immitti ab illo, qui omnia in toto Universo prudentissimè gubernat. Qui cùm singulis creaturis certum præfixerit finem, etiam ad eum finem per talia media ducit, quæ fini accommodatissima sunt. Unde credendum firmissimè est, *Primò*, quòd non eveniat nobis casu, quod quocunque tandem modo nos affligit; sed omnis calamitas in numero, pondere, & mensura à Deo præordinata sit. *Secundò*, quòd Deus, quia infinitè sapiens est, naturam, durationem, & effectus nostrarum adversitatum, uti & virium potentiam clarissimè perspiciat. *Tertiò*, quòd, quia omnipotens est, millenis nos possit modis, à miseriis, si ità ipsi placeret, nos liberare; nec ultra modum, quem ille statuit, ab ullâ creaturâ, posse nos affligi. *Quartò*, quod, quia benignissimus est, non castiget ex odio, sed ex tenerrimo amore; non ut malum inferat, sed ut ex malo bonum in nostrî commodum proliciat. *Quintò*, quòd, quamvis adversa immediatè vel à Diabolo, perversis hominibus, vel aliis creaturis inferantur, radicaliter procedant à Deo, nec ad alium, quam ad illum solum referenda sint. Non est potestas,

Ad quæ in adversitatibus potissimum reflectendum sit.

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXVII.

ùt ait S. Paulus, nisì à Deo; qui ergo dominatum in nos vult exercere, eundem necesse est, ut à Deo accipiat. Voluntas & desiderium Diaboli, nobis nocendi semper mala sunt; sed potestas, quam in nos exercet, nunquam est injusta: voluntatem nocendi habet à se ipso, quia malus est; potestatem autem à Deo, qui bonus est, quíque permittit ut malus id exequatur, quod ipsius Bonitas disposuit; sed non eo modo, quo vult Spiritus malignus, sed prout vult benignus Deus. Si quid ergo pateris, non imputa Diabolo, non imputa inimico; *Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum*, suadet S. Aug. in Psal. 13. Nec dicas Dominus dedit, Diabolus abstulit; sed: Dominus dedit, Dominus abstulit. Hæ jam memoratæ veritates sedulò ruminandæ, & altissimè cordi imprimendæ, cœteroquin in aspera adversitatum semitâ facilè cæspitabimus.

Deus in iis rebus, quæ affligunt, verè præsens est, & quid per immissas cruces intendat.

Præterea in omni tribulatione animus quietari potest; si consideremus, Deum non solùm veurm adversitatum nostrarum esse Authorem; sed in iis, ùt in aliis creatis præsentem esse per suam essentiam; præsentiam & omnipotentiam. Sic per essentiam est in febribus, calculo, podagrâ, colicâ &c. ille est, qui ùt causa prima, causis secundis dolorem nobis inferentibus cooperatur: si enim in morbis & doloribus Deus verè præsens non esset, non possent affligere; sed in nihilum reciderent. Per hanc suam cum doloribus cooperationem excellentissimos sibi fines præfigit, v.g. ut per patientiam nostram, & conformitatem voluntatis nostræ cum Divinâ,

seipsum glorificet; ut justitiæ suæ, si peccatores simus, satisfaciat; ut, si innocentes, supremum suum in res omnes exerceat Dominium; ut odium in peccata manifestet; ut nos certos reddat, post mortalem hanc vitam sequi aliam, cùm justi & viri sancti ità in tempore castigentur; ut toti mundo manifestet, quanta in famulis suis sit Fides, quàm immobilis spes, quàm immutabilis amor; ut nos à peccatis purget, & per exiguum pretium grande illorum debitum exsolvat; ut nos sanctificet, nobisque suæ electionis signaculum imprimat; ut nos Filio suo conformes efficiat, &c.

Non plus Deus imponit, quàm ferre possimus.

Denique forti in adversitatibus animo esse possumus, quia certi sumus Deum nobis graviora non imponere, quàm ferre possimus. *Fidelis Deus*, ait S. Paul. ad Cor. 1.c.10. 13. *qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis. Cibabis non pane lacrymarum & potum dabis nobis in lacrymis in mensurâ, canit* David. Ps. 79.6. Hoc est, ùt explicat S. Aug. *Pro viribus tuis ut erudiaris, non ut opprimaris. Nulla ergo est tentatio nisì acceperit mensuram à Domino: sint ergo tentationes, sint tribulationes; consummaris eis, non consumeris.* Si detrectas crucem ferre, tibi ipsi obes, & manifestè prodis nolle te in egregiam figuram efformari; es sub manu Dei, quod marmor sub manu statuarii; quod in statuam formare non potest, nisì secando, & superflua per acuta instrumenta tollendo, polliat. Vult te Deus sibi placitam statuam formare, cave ne obsistas murmurando, ipsiúsque manum effugiendo; certus esto, nec unum superaddet ictum superfluum pro-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXVII.

procedétque ad amussim juxta artem & necessitatem.

Clarissimum hujus rei exemplum habemus in Jobo Job. 1. 11. Nam *Primò* eidem diabolus nocere non poterat, nisi post obtentam à Deo licentiam. *Secundo.* Diabolus non dicit: da mihi potestatem eum percutiendi; sed: Extende tu manum; q. d. quamvis potestatem eum percutiendi mihi daturus sis; non tamen ex hac potestate ego, sed Tu percuties, & me tanquam instrumento utéris: non secus, ac si quis percutiatur gladio, gladius quidem vulneret carnem dissecando; imputatur tamen vulnus magis manui, quàm gladio. *Tertiò*, dat Deus Diabolo limitatam potentiam Jobum in una re tantùm exercendi; reliqua Deus vult, ut intacta relinquat. *Quartò*, dat facultatem tollendi bona, sed corpori vult ut parcatur; postea dat potestatem in corpus, non tamen ut occidat. *Consideranda*, ùt notat S. Greg. Lib. 2. mor. c. 7. *est in verbis Domini dispensatio sancta pietatis; quomodo hostem nostrum permittit & retinet, relaxat & refrœnat; alia ad tentandum dat, sed ab aliis religat.* Stolidus & stupidus agaso, ait S. Ephrem. serm. 1. de Patien. novit, quantùm ferre possit jumentum suum, nec majus imponit onus quàm ferre possit. Novit figulus quàm diu vasa in igne coquenda, ut usui apta reddantur: & Deum, qui ipsa Sapientia est, putabit aliquis plura nobis imponere, quàm ferre possimus; eúmque permitttere nos diutiùs igne tribulationum excoqui, quàm requirat massa nostra?

SEC-

SECTIO XXVIII.

Nonum ad Patientiæ exercitium motivum, est Exemplum Christi.

DEdit nobis Salvator noster omnium quidem virtutum præclarissima exempla; præcipuè autem Patientiæ. Tota ipsius vita crux fuit & passio, quæ incepit à primo conceptionis suæ momento, duravítque ad ultimum halitum vitæ, quam in infami ligno inter acerbissima tormenta ex amore nostrì finivit. *Omnes actus Christi,* ait S. Cyprian. lib. de bono Patientiæ, *ab ipso statim adventu patientia comite signantur.*

Justissimum est, ut cum patiente Christo patiamur.

Hoc Christi Domini exemplum, tantáque hujus Personæ dignitas, ad patientiam in adversis plurimùm nos animare debet. Res foret indigna nimis, Christum Redemptorem nostrum, cui de jure debentur omnes deliciæ, & omnimoda ab omni malo ob sanctitatem & innocentiam exemptio, tot adversis exerceri; nos verò homines peccatores omni malo liberos in bonis ducere dies vitæ nostræ. Ordo esset præposterus & pessimè mutatus, si nos, ùt delicatuli, sequi vellemus Christum, cujus nos Discipulos profitemur, in meris voluptatibus, sinè ulla cruce, & minimo doloris sensu; cùm tamen sciamus Ducem hunc & caput nostrum Cœlos ascendisse, non in curribus & equis, sed manibus & pedibus perforatis; coronatum fuisse non rosis sed spinis; indutum non regali purpurâ, sed centone & vili lacernulâ, flagellisque toto corpore concisum. Pro nobis pati

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXVIII. dignatus est, ut nos à peccatis emundet, debitum exsolvat, Divinæ Justitiæ satisfaciat, æternæque gloriæ capaces nos efficiat. Nunquid ergo rationi omnino conforme est, ut & nos collaboremus, & de nostro conferamus, quo animam purgemus? Cur solus patietur Deus, qui pœnam non meruit? cur innocens plectetur, & nocens sinè pœna dimittetur? Nunquid omnino æquum est, ut & nos nonnihil patiamur, pro assequendis iis bonis, quæ tam caro pretio, litro sanguinis sui nobis Salvator noster comparavit? *Adimpleamus*, ùt monet S. Paul. Coloss. 1. 24. *ea quæ desunt, passionum Christi in carne nostrâ.*

Quomodo Christus patiens imitandus. Hæc adimpletio consistit in duobus, quæ potissimum in passione Christi reperiuntur. *Primò*, reperiuntur exteriores illæ adversitates nudè sumptæ, quales sunt v. g. contemptus, ignominia, sitis, fames, nuditas, morbi, persecutiones, dolores, mors, &c. *Secundò*, virtutes à Christo exercitæ, quæ sunt quædam tribulationum anima; quales fuere Patientia, Obedientia, Resignatio, Humilitas, Mansuetudo, Amor etiam erga illos, qui ipsum crucifigebant, &c. Deinde omnes toleravit cruciatus ex altissima intentione: ut Patrem cœlestem glorificet, hominem redimat, amoris sui probam illi exhibeat. In his oportet Christum imitari: non debemus superficietenus pati, sed penetrare debemus ad ipsam crucis medullam, eásque in adversitatibus exercere virtutes, quas Christus: hoc si non fiat, inter nostras & irrationabilium animalium afflictiones, nulla erit differentia. Nulla econtra erit tribulatio, quàm non mitigabimus,

gabimus, si patientem pro nobis Christum intueamur, ejúsque exercitas in Passione virtutes pro modulo nostro imitemur. Vult Christus, generosissimus ille Heros, ut milites sui respiciant ad vulnera, quæ pro eorum salute suscepit, ut eorum aspectu se roborent, ad quævis dura excipienda parati. Quòd tot Martyrum millia tormentis non cesserint, causa fuit, quod respexerint ad Christi vulnera, & in iis tãquam foraminibus petræ se absconderint. *Stat Martyr triumphans & tripudians*, ait S. Bern. serm. 61. in Cant. *toto licèt lacero corpore, & rimante latera ferro, non modò fortiter, sed & alacriter sacrum è carne suâ circumspexit ebullire cruorem. Ubi tunc anima Martyris? nempe in tuto, nempe in petrâ, nempe in visceribus Jesu: si enim in suis esset visceribus, scrutans ea ferrum profectò sentiret, dolorem non ferret, succumberet & negaret: nunc autem in petrâ habitans, quid mirum, si in modum petræ induruerit?*

SECTIO XXIX.
Conclusio omnium motivorum, & totius Capitis.

Efficacia valde sunt adducta hucusque motiva, ad leniendum, imò tollendum omnem in afflictionibus dolorem. Pro quo tamen ulteriùs notandum, quod quidem adversitates & occurrentia nobis incommoda, à peccatis expurgent, eorum debitum solvant, quod gratiis repleant, signúmque sint æternæ ad gloriam prædestinationis; hoc interim itá intelligendum est, si perferantur eo, quo debet & decet

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIX.

Patiuntur adversitates tàm Boni, quàm mali.

modo. Adversitates secundùm se sumptæ non sunt signum prædestinationis; non enim Electi tantùm, sed & Reprobi afflictionibus subjecti sunt: imò impiis, tàm in hac quàm in altera vita, quasi hæreditas sunt, pœna & dolor; sed præcipuè cardo vertitur in modo, quo cruces & molestiæ feruntur: unde aliis in commodum, aliis cedunt in detrimentum: apud quosdam sunt signum prædestinationis, apud alios reprobationis. Manifestè hoc ipsum Christus ostendit in duobus, quos in crucifixione socios habuit, latronibus; ex quibus ille, qui pependit à dextris, passione suâ usus est ad salutem, qui à sinistris, ad damnationem. Non ergò satìs est, ad promerendam gloriam, pati; cum illud & Bonis & Malis commune sit; sed requiritur, ut patiamur cum bono Latrone promptè & patienter; non querulosè cum Reprobo; qui eosdem quidem, quos Latro bonus, sustinuit dolores, sed non eodem animo; toleravit enim impatiens & blasphemans; ex quo tamen dolores in nullo mitigati, sed intolerabiliores facti, ex temporali in æternum supplicium conversi sunt; fecitque sibi ipsi ex patibulo scalam, quo ad inferos descendit.

Ut bene patiamur, patiendum promptè.

Cruces igitur undecunque, & à quocunque proveniant; sive causam sciamus, sive nesciamus, libenti animo excipiendæ. Nihil injustum immittet nobis, qui bonitas infinita est; à quo ut primo Authore omnia proveniunt; qui vel ità voluit, vel ità permisit *Magna satisfactio percussionis est*, ait S. Greg. Lib. 32. mor. c. 5. *Voluntas justa Conditoris; quia cum injustum nihil facere solet, justa agnoscitur, etiamsi latet.*

De-

LIB. III. PARS II. CAP. X. SECTIO XXIX.

Afflictionibus ad emendationem uti debemus.

Debemus præterea afflictiones ità ferre, ut per eas melioremur, cæteroquin signa sunt, non Prædestinationis sed reprobationis. Duobus solet modis Deus homines punire in hoc sæculo, ùt notat S. Greg. Lib. 9. moral. c. 24. Vel per præsentes afflictiones initium facit futurarum; vel per præsentes mitigat futuras. Apud Electos adversitates sunt, ùt ignis purgans aurum, apud Reprobos, ùt consumens fœnum & stipulas. *Malis ità sunt*, ait S. Aug. in Ps. 103. *tanquam ignis fœno*; *Bonis ità sunt, tanquam ignis auro.* Et alio in loco con. 3. in Ps. 61. *In fornace ardet palea, & purgatur aurum; illa in cineres vertitur, à fordibus istud exuritur.*

Denique in afflictionibus oportet nos totos Dei voluntati committere, & in illius manus nos cum corpore & anima totos consignare, contenti; quidquid tandem nobiscum acturus sit; debemus ut particulam de sanctâ Cruce adversitates suscipere, oculóque irretorto semper Deum respicere. Generosè & fortiter ferendum, quod Deus imponit. Robur corporis ex eò dignoscitur, si pondus grave portare valeat; sic robur mentis perspici ex eo potest, si graves possit ferre tribulationes. Certè generosus & magnanimus non est, qui cuicunque succumbit cruculæ, vel eam murmurans portat. Qui eò rem deduxit, ut norit non tantùm adversos casus patienter ferre, sed etiam contemnere; hic non vadit, sed volat ad perfectionem: præcipuum enim in via virtutis obstaculum, est vanus afflictionum timor; dum naturæ corruptæ nimiùm blandimur, & effœminatè compatimur.

CAPUT XI.

Amor Christi excitat in nobis gratitudinem.

EGimus hucusque de præcipuis Virtutibus & motivis, quæ ad earum exercitium animare & excitare nos possunt: dicendum modò nonnihil de Gratitudine, quæ & amorem in cordibus nostris conservat, & magìs magísque accendit. Nihil est, quod Dei liberalitatem ità impediat, quàm Ingratitudo; quæ vocatur à S. Bern. serm. 51. in Cant. *Ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ.* Idem S. Doctor in libro cui titulus: *Contra pessimum vitium Ingratitudinis*, quærit, quænam sit causa, quòd Deus non rogatus ex ultronea liberalitate sœpissime magna conferat beneficia; rogatus verò instantissimè beneficium petitum deneget. Ergóne abbreviata est manus Domini? nequaquam. Rationem subdit S Bernard. *Heu heu! non invenitur, qui agat gratias Deo: paucos admodum novimus, qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur.* Et hinc oritur, quòd nulla Deo nobis benefaciendi sit voluptas.

Ingratitudo impedit Dei liberalitatem.

Gratitudinis tres sunt gradus. Primus Cordis, secundus Oris, tertius Operis. Gradum primum ascendimus, si de beneficio accepto sœpe cogitemus, placeátque nobis prompta Benefactoris voluntas: gradus hic infimus est; quis enim adeò bardus, qui non interdum recogitet beneficia, quæ accepit? Secundum scandimus, si non cordi solùm inclusa beneficia contineamus;

Tres gratitudinis gradus.

mus; sed & ore confiteamur, & coram aliis prædicemus. Tertium, si non ore & corde solùm grati simus; sed & opere ipso gratitudinem testemur, & beneficium beneficio recompensemus. LIB. III. PARS II. CAP. XI.

Dei liberalitas ad gratiarum actionem nos cogit.

Causæ, cur Deo gratias agere debeamus, sunt quodammodo infinitæ; si consideremus excellentiam Benefactoris, amorem promptámque nobis benefaciendi voluntatem, extremam nostram ingratitudinem, & vilitatem accipientis, inveniemus certè nihil adeò nobis incumbere, quàm perpetuam gratiarum actionem. Si naturam & essentiam hominis rectè consideremus, nihil aliud est, quàm quoddam coagulatum ex meris, liberalissimè à Deo collatis, beneficiis plasma: ut meritò Propheta David Deũ nominet, *Misericordiam suam. Deus meus*, ait Ps. 88. 18. *Misericordia mea. Non invenit*, ait S. Aug. in hunc locum, *impletus bonis Dei, quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. Misericordia mea quid est? totum quidquid sum, de Misericordiâ tuâ est. Benedic*, ait idem David Ps. 102. *anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Quem locum doctè & subtiliter idem S. Aug. interpretatur; non dicit David *tributiones*, sed *retributiones*: *Aliud enim debebatur, & redditum est, quod non debebatur; unde & ille: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi* Ps. 115. non ait: *Quæ tribuit*, sed: *Quæ retribuit mihi. Retribuisti tu mala pro bonis, & retribuit ipse bona pro malis.* Nomine horum bonorum intelligenda sunt tam privata, quàm communia, tam nota quàm ignota tibi à Deo collata beneficia. Servat benignissimus

Deus in suorum distributione bonorum ex mente S. Chrysost. Lib. 1. de Provid. hunc ordinem; ut aliqua eorum nobis nota sint, ut moveamur ad gratias Deo referendas: ne verò putemus beneficia nobis ideo præcisè collata, ut gratias (quibus certè Deus non indiget) agamus, sed sciamus, quòd omnia ex purissimo in nos amore procedant, occulto modo benefacere omni die, omni horâ, omni momento non cessat: ne tamen pro occultis ingrati simus, memores eorum nos esse decet in communi pro beneficiis acceptis gratiarum actione.

Deo gratiæ agendæ etiam pro immissis malis.

Debemus præterea Deo gratias agere pro afflictionibus, & occurrentibus malis, excepto peccato: siquidem tam afflictiones, quàm exhibita beneficia, ex una fluunt radice caritatis. *Gaudes?* ait S. Aug. in Ps. 33. *agnosce Patrem blandientem: tribularis? agnosce Patrem emendantem; sive blandiatur sive emendet; erudit, cui parat hæreditatem.* Pari affectu benedicendus & quòd Adamum creaverit, & quòd eundem ex Paradiso exturbaverit: & quòd creaverit cœlum, & quòd accenderit infernum; non quidem eo fine, ut nos in eum præcipitaret; sed ut salutarem timorem, & peccatorum ingerat horrorem. Medicum non solùm tunc amamus, quando permittit nos ex cibis sumere, quibus libenter vescimur; sed etiam tunc, quando amaras in bonum & utilitatem nostram præscribit potiones: siquidem hæc omnia ad sanitatem nostram ordinata sunt, & sinè quibus hanc non obtinebimus. quidquid immittat tandem Deus, ait S. Dorotheus doct. 5. grato accipiendum animo, & recogitandum, ea omnia seu amara, seu dul-

dulcia infinito Dei in nos amore, & benevolâ nos salvandi voluntate esse dulcorata. Et quomodo credemus mala nobis immissa ex sinistra Dei intentione accidere? Ergo qui mortem pro nobis subiît, immitteret quidquam, quod nocere posset? Agendæ igitur Deo gratiæ, tam in paupertate quàm divitiis; tam in contemptu quàm in honore. *Christianorum propria virtus est*, ait S. Hierony. in cap. 5. ad Ephes. *etiam in iis, quæ adversa putant, referre gratias Creatori.* De Tobia seniore habet sacer textus Tob. 2. 13. *Non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo, omnibus diebus vitæ suæ.* Nihil ex mente S. Chrysost. hom. 8. in Epist. ad Coloss. sanctius est Linguâ, quæ in adversitatibus agit Deo gratias: eas agere in prosperitate, vulgaris virtutis est; quilibet id poterit: at adversitates, ùt beneficia accipere, pro iis gratias agere, res insolita, res quodammodo miraculosa est, & non nisi viri in virtutibus solidis admodum fundati. Valet, judicio Avilæ magistri in spiritualibus expertissimi, pluris in adversis unum *Deo gratias*, quàm mille in prosperis.

Pro quibus beneficiis potissimum Deo agendæ sunt.

Gratiæ agendæ Deo sunt pro omnibus beneficiis naturalibus, pro creatione, conservatione, sustentatione, vestimentis, pro Sole, Lunâ, stellis, influxu siderum in hæc sublunaria, pro quatuor Elementis humano generi subservientibus. Agendæ gratiæ pro donis supernaturalibus, pro incarnatione unigeniti Filii Dei, pro ipsius passione, vitâ, morte, pro Baptismo, aliisque Sacramentis, maximè Sacramento Pœnitentiæ & Eucha-

LIB. III. PARS II. CAP. XI.

chariſtiæ, pro vocatione ad veram Fidem, pro illuſtrationibus, inſpirationibus, gratiis actualibus, illis etiam, quas daturus nobis fuiſſet, niſi ipſi obſtitiſſemus, & Dei benefacientis manu quodammodo ligâſſemus, canalem gratiarum culpâ noſtrâ obſtruendo: cùm enim ex parte ſua libentiſſimè habuiſſet, ut iisdem actualiter uſi fuiſſemus, quilibet tenetur pro iis gratias agere, non minùs ac pro Solis illuminatione; eſto illius beneficio uti detrectet, claudátque feneſtras, ne per radios penetret. Agendæ gratiæ non ſolùm pro remiſſione peccatorum; ſed etiam pro gratiâ, qua præventi & adjuti ea peccata non commiſimus, quæ ſinè illâ certò certiùs commiſiſſemus; non enim eſt ſcelus adeò enorme, quod quis non patraret, ſi Dei gratiâ deſtitueretur; unde omni horâ totaccipimus gratias, quot in Orbe toto committuntur peccata: quòd enim ea, ſaltem voluntate, non committamus, eóq; non deveniamus, quòd Deum eſſe non credamus, quod malitiæ abyſſus eſt, ſoli adſcribendum eſt gratiæ, quæ nos conſervavit, & in hanc abyſſum nos labi non permiſit. Agendæ gratiæ pro omnibus minutis, quæ poſt peccatum mortale commiſſum in inferno exegiſſemus, ſi permiſiſſet (quod juſtiſſimè potuiſſet) poſt peccatum mortale nos ſtatim mori. Omnes ergo illi dies, horæ & momenta, quæ poſt peccatum admiſſum effluxerunt, mera ſunt Dei beneficia, eóque majora, quo terribilius malum eſt, quo per Dei gratiam liberati ſumus. Agendæ gratiæ pro bonis Gloriæ; quorum licèt participes non eſſemus futuri, obligati tamen ſumus ad agendum pro iis gra-

gratias; quia nobis ea per passionem & mortem suam comparavit, & ex parte sua fecit, quod faciendum fuit; potéstque quilibet, si modò velit, his æternis bonis potiri.

Ad hæc gratiarum actio extendenda est ad beneficia, quæ quocunque modo præstantur, præstita sunt, & præstabuntur omnibus & singulis creaturis; præsertim pro beneficiis iis, quæ collata sunt Christi humanitati, Beatissimæ virgini, Angelo Custodi, Patronis, omnibus cœli Incolis. Et ne quid maneat sinè gratiarum actione pro iis etiam beneficiis gratiæ agendæ, quæ parentibus, cognatis, Christianitati, omnibus creaturis præsertim iis collata sunt, quæ vel gratias agere non possunt, ùt sunt Cœli, Sol, Luna &c. vel qui gratiarum actionis vivunt immemores, ùt hebetes, stupidi, & negligentes Christiani; vel qui ex malitia nolunt, ùt sunt peccatores in animi perversitate obdurati, utì & damnati, tam homines quàm Angeli: quorum omnium vices nos supplere convenit, & eorum loco, pro beneficiis illis collatis gratias agere.

SECTIO UNICA.

Praxis gratiarum actionis.

VIdimus in præcedenti sectione, in quibus & quare Deo gratias referre nos oporteat: nunc ad praxin veniendum est; pro qua notandum, *Primò*, Quòd beneficia attenta mente recolenda, memoriæ imprimenda, & maximi æstimanda sint. Considerandæ præterea est dignitas Dantis, & vilitas accipientis.

Secundò. In gratiarum actione verbis utendum

LIB. III. PARS II. CAP. XI. SECTIO UNICA.

Advocandi sancti, ut juvent nos gratias agere.

dum est affectuosissimis, & talibus qualia vel excogitare potest animus gratissimus, & beneficia propalanda; quia verò coram hominibus id facere valde periculosum est, conveniet ea Deo, Beatissimæ virgini, Angelo custodi, totique cœlestium exercitui pleno ore exponere, dicendo cum Davide: Ps. 65. 16 *Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.* Deus meus quis es tu, & quis ego, quod mei memor in tui erga me amoris argumentum tam pretiosa mihi conferas dona: credo planè inter manifesta tuæ Bonitatis indicia, illud maximum esse, quòd mei vilissimi peccatoris memor, tot me beneficiis cumulare volueris: credo etiam vel ex hac tua liberalitate omnes Cœlites causam sumere tuam Bonitatem admirandi, & Te prædicandi.

Gratiæ agendæ pro re minimâ

Tertiò. Agendæ modo præfato gratiæ, non tantùm pro beneficiis extraordinariis, quæ magnitudine ipsa sua gratias merentur, sed etiam pro parvis & quotidianis v. g. bolo panis, haustulo frigidæ, radiis solis, &c. ut hoc modo manifestemus res illas nos accipere & recognoscere, ut gratum à Deo nobis præstitum beneficium. S. Gerdrudis Lib. 2. c. 5. dicere solebat: Domine Deus, si vel filum dedisses mihi, ut per illud Tuî meminissem, deberem omnino pro filo gratias agere majores, quàm eæ fuerunt, quas egi pro beneficiis maximis.

Quartò. Si Deo pro beneficiis gratiæ referuntur, vocanda sunt beneficia *illius.* v. g. dicendo: Gratias Tibi ago Domine pro Tuo Sole, Tuâ Lunâ, Tuo igne, Tua aqua, Tua veste, Tuo potu, Tuo cibo &c. Debemus assuescere

in

LIB. III. PARS II. CAP. XI. SECTIO UNICA.

in omnibus iis, quæ ex natura quasi, nobis benefaciunt, ut sunt parentes, cognati, amici; & in iis quæ in usum & utilitatem nostram creata sunt, Deum aspicere, ùt primum omnium beneficiorum fontem, qui creaturis suis, ùt instrumentis ad nobis benefaciendum utitur. Ad hoc rarissimè attenditur; quisque toto corde adhæret creaturæ illi, per quam beneficium accepit, huic soli refert gratias, vix de Deo cogitans; cùm tamen benefactor primarius Deus sit, & per hanc vel illam creaturam, ùt canalem propensissimæ suæ voluntatis gratias & beneficia in nos derivet. Inurbanus certè foret is, qui soli famulo, per quem Imperator rarum mittit honorarium, omnem honorem & gratiarum actionem impenderet; de Imperatore verò ne cogitaret quidem, nec minimas eidem gratias ageret.

Nunquam homines nobis benefaciunt, propriè loquendo, sed solus Deus.

Quintò. Cavere debemus ne in offensam Dei, beneficiis ab illo in nos collatis abutamur. S. Polycarpus ab impio Præside tentatus, ut Christum abnegaret, eúmque blasphemaret; generosus Christi Pugil animo imperterrito respondit: Jam sex & octoginta anni sunt, quibus Christo meo servio; toto hoc tempore nunquam ille quidquam molestiæ mihi intulit; sed innumeris cumulavit beneficiis; cur eum blasphemarem, qui suo sanguine & morte me ab æternis suppliciis, & ab æterna morte liberavit? Hoc est verè gratias agere; si quis generosè resolvat mori potiùs, quàm Benefactorem offendere. Crescens vel decrescens Luna, nunquam Soli obvertit cornua; sed partem à Sole illuminatam, quasi radios acceptos Soli restitutura.

Quanam optima gratiarum actio.

Ma-

LIB. III. PARS II. CAP. XI. SECTIO UNICA.

Maxima sanè insania, imò furor est, Dominum Deum, illis ipsis bonis, quibus ab illo ditamur, ad iracundiam provocare, & amoris argumenta vertere in instrumenta odii: & tamen, vah pudor! fit hoc ipsum quotidie, & omni ferme hora: imò non rarò offenditur Deus ab his gravissimè, quibus benefecit copiosè; sumúntque ejusmodi ingrati socii ex illis ipsis beneficiis malitiosè occasionem, longiùs à Dei familiaritate & amicitia recedendi, quibus putaverat Deus ejusmodi rebelles & refractarios fortiùs ad se attracturum; atq; ità illi fiunt ingratissimi, qui ex innumeris titulis deberent esse gratissimi.

Sextò. Præcipuum & optimum, quod pro beneficiis reddere possumus, sunt actus Virtutum & bona opera (huc spectat Votorum renovatio, si Religiosus es, nihil enim gratius istis Deo offerri poterit) præcipuè reciprocus in Deum amor. S. Paulinus ad amorem Dei & gratiarum actionem his verbis hortatur Severum Sulpitium Ep. 4. *Illum amemus, quem amare debitum est; illū osculemur, quem osculari castitas est; illi copulemur, cui nupsisse virginitas est; illi subjiciamur, sub quo jacere, supra mundum stare est; propter illum dejiciamur, cui cadere resurrectio est; illi commoriamur, in quo vita est.... Et quam dignè huic Domino vicem referre poterimus, in quo mortui vivimus? reddamus amorem pro debito; ipse gratias qui nobis fœnoris remittit usuras, & obligationis immensæ compendium præstat, solam à nobis dilectionem sui repetens: nemo se igitur excuset difficultate solvendi, in nobis est unde solvamus; res enim potestatis nostræ est, noster affectus; hunc Domino impendamus & solvimus.*

Beneficiis reddendus amor.

CA-

CAPUT XII.

Amor Christi facit nos in bono constantes & perseverantes.

NOn incepisse, sed consummasse virtutis est: satis non est, in virtutum studio, de quibus hucusque actum, se exercere; nec amori in Deum per hoc satisfactum est, quod bene quis cœperit, sed debet id, quod bene cœpit, ad finem constanter deducere. Manet verissimum illud Antiquum: *Amicitia, quæ desinere potuit, nunquam fuit.* Constantia est Amoris sigillum, & Perseverantia virtutum forma. Pro quo

Quænam inter constantiam & perseverantiam differentia.

Nota, quòd Constantia & Perseverantia sint quidem duæ distinctæ virtutes; ità tamen conveniant, ut vix distingui possint; tendunt siqui dem ad unum finem, habéntque eosdem effectus; qui sunt, animæ tribuere robur, ut in virtutum exercitio & bene cœptis ad finem usque perduret. S. Thomas 2.2. q. 137. art. 3. hanc inter Perseverantiam & Constantiam notat differentiam, quòd virtus Perseverantiæ propriè faciat firmiter persistere hominem in bono contra difficultatem, quæ provenit ex ipsa diuturnitate actûs: Constantia autem faciat firmiter persistere in bono contra difficultatem, quæ provenit ex quibuscunque aliis impedimentis. Sed hæc differentia adeò subtilis est, ut quidam Doctores dicant Perseverantiam & Constantiam, unam eandémque esse virtutem. Hoc sit ut sit, tanti virtus Perseverantiæ momenti est, ut ea sola cœlum aperiat, & coronam gloriæ capiti

LIB. III. PARS II. CAP. XII.

Sola perseverantia coronat.

piti imponat. Dicitur quidem in adagio: *Dimidium facti qui bene cœpit habet*: certum tamen est, nec initium, nec medium prodesse sinè fine. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Matt. 10. 22. Ante finem similes sumus in stadio currenti, qui quidem currit, sed bravium nondum habet. Conductus operarius, ùt in hanc rem loquitur S. Vincent. Ferrerius, ut sarcinam portet ad certum terminum, nihil accipit mercedis, nisi onus deportet ad terminum; imò, si quid ex sarcina, sua culpa deperditum vel destructum, tenetur ad restitutionem. *Virtus boni operis perseverantia est*, docet S. Bern. de Pass. Dom. c. 14. *huic soli redditur corona justitiæ; quid enim prodest esse bonum, esse sapientem, esse potentem, si non perseveraverit usque in finem?* S. August. Lib. de cogit. veræ vitæ in eandem sententiam appositè ità differit: *Ad summum Justi quadam catenâ trahuntur, quæ de Virtutibus hoc modo connectitur: In primis Fides animam quasi quidam circulus complectitur: Fides Spe nutritur; Spes Dilectione tenetur; Dilectio operatione expletur; operatio ad summum Bonum intentione trahitur; intentio boni perseverantiâ clauditur: Perseverantiæ Deus fons omnium bonorum dabitur.*

Patriarcha Jacob Gen. 28. vidit Dominum Deum supremitati, seu ultimo scalæ gradui incumbentem: per hunc ultimum gradum designari optimè potest Perseverantia; per reliquos verò gradus virtutes aliæ. Sic & David Lib. 1. Reg. cap. 7. & cap. 25. non lapidem, quo Goliathum stravit, victoriæque initium fecit, Deo in Templo consecravit & anathema suspendit;

esd

sed gladium, quo caput resecuit & victoriam complevit.

LIB. III. PARS II. CAP. XII.

In piis exercitiis constantia sit.

Summo igitur studio allaborandum, ut constantes in virtutum exercitio jugiter inveniamur: non debemus quacunque obviâ difficultate à bonis propositis & bene cœptis deterreri. Sunt nonnulli, qui, cùm Deus per subtractionem consolationum nonnihil recedit, desides fiunt & pusillanimes; similes simiis, quæ lunâ decrescente melancholicæ & tetricæ; crescente, joviales sunt & totæ dissolutæ. Caput statuæ Nabuchodonosoris erat ex auro, pectus ex argento, pedes ex luto; erátque ità pretium continuò decrescens; sic & se res habet cum similibus inconstantibus; in principio fervent, paulò post tepent, in fine algent, malè finientes quod bene cœperant. Non ità Sponsa in Cant. c. 5. cujus non solùm caput, sed & manus & pedes erant ex auro, quo denotatur, cujusque boni operis & initium, & medium, & finem paris oportere esse pretii.

Quid ad constantiam juvet.

Plurimùm juvabit ad stabiliendum nos in operibus virtutum, si ea exequamur, non ob consolationes & dulcedines spiritûs, quas sentimus, sed impellere nos debent motiva excellentiora & sublimiora: si solis innitamur consolationibus, iis evanescentibus evanescet simul fervor. In æternis Fidei veritatibus spiritualis noster profectus fundari debet, quæ cum immutabiles sint & perpetuæ, movebunt nos cras, sicut hodie; anno sequenti, sicut præsenti, ut constantes in virtutibus perseveremus. Si Deum amem ob suas perfectiones, & amorem quo me amat;

LIB. III. PARS II. CAP. XII.

si timeam ob incomprehensibilia judicia ejus; si eum honorem, ejusque Providentiæ me committam, quia omnia mea ab illo dependent, solidus in virtutibus consistam: hæc enim & similia motiva æquè vera sunt post menses, & annos, quam hodie; movebúntque me, quantùm in illis est, ad virtutes amplectendas æquè post annum, ac hodie. Verum quidem est, rationes & motiva etiam efficacissima & excellentissima uno tempore efficaciùs nos movere, quam alio; non enim sumus semper æquè dispositi; quia tamen illorum vis & veritas immutabilis est, possunt, quantùm in iis est, pares semper effectus producere. Longè aliter se res habet cum consolationibus; lux sunt, sed quæ patitur tenebras; ignis sunt, sed qui facilè exstinguitur; fons, qui siccatur; motus qui remittit. Si consolationibus nitamur, iis cessantibus facilè labemur; deest enim, cui inniti possimus.

Finalis gratia purum Dei donum.

Finalem in morte perseverantiam quod attinet, est illa, connexa ex multis Dei gratiis catena, quarum ultimam excipit æterna felicitas & status Beatorum, in quo positi, ampliùs peccare non possumus. Hanc finalem perseverantiam mereri de condigno per omnia etiam bona opera, nemo potest, ùt definivit Concil. Trid. sess. 6. c. 13. soliúsque Divinæ gratiæ est, eandem ex purâ misericordiâ largiri. Media interim multa ad manum nobis sunt, quibus & eam impetrare, & Deum aliquo modo eò movere possumus, ut non adeò facilè hoc excellentissimum perseverantiæ donum denegare possit. Ejusmodi

Ad eam impetrandam media.

media

media sunt profunda humilitas, singularis timor & horror peccati; qui nascitur ex consideratione lapsûs tot millionum Angelorum, & hominum, qui bene quidem cœperant, sed malè finiêrunt: deinde amor in Proximum, patientia in adversis, continuæ pro hac gratiâ impetrandâ preces, singularis in Deiparam, præcipuè in Christum amor, qui dabit nobis gratiam bene moriendi; in quo consistit gratia finalis & perseverantia. Agetur itaque in sequenti capitulo de morte & de condignâ ad eam præparatione.

CAPUT XIII.

Amor Christi adfert felicem mortem.

SI omnes Angelicæ Potestates explicare nobis conarentur, quanti momenti res sit, bene vel malè mori; nunquam tamen rei hujus gravitatem ullo eloquio condignè assequentur: nullus enim intellectus, quantumcunque acutus & perspicax, vel illa bona quæ ex felici, vel illa mala, quæ ex infelici morte enascuntur, capere sufficit. Mors est negotiorum nostrorum consummatio; peregrinationis nostræ terminus, in quo navicula nostra vel feliciter ad portum appellit, vel miserando naufragio æternùm interit.

Semel tantùm mori conconceditur.

Si mori bis liceret, non foret opus tantâ de hoc momento curâ: resarciri posset in secundo, quod vel neglectum vel omissum in primo: jam verò *semel* tantùm, tantùm, *semel* mori permittitur, & ab illo, *semel* tota pendet vel felix vel infelix æternitas; semel malè

LIB. III. PARS II. CAP. XIII.

mori, est semper malè mortuum esse. Quidquid ergo potes ô Homo mortalis, eò omnia conferas, omnia dirigas, ut semel bene moriaris; morieris bene, si debitam morti præmiseris præparationem; quæ præparatio duplex est, Remota, & Proxima.

Qualis vita, finis ità.

Præparatio remota fit dupliciter. *Primò*, per probam & dignam Christiano vitam; qualis enim est vita, talis etiã solet esse mors. Impossibile est; modo ordinario loquendo, ut, qui malè vixit, bene moriatur; & econtra malè moriatur, qui bene vixit. *Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.* Eccles. 1. 13. Econtra *mors peccatorum pessima* Ps. 33. Et iterum Ps. 136. *Virum injustum mala capient in interitu. In malitiâ suâ expelletur impius.* Prov. 14. Quomodo poterit homo per omnem vitam suam in vitia proclivis, & pravis habitibus imbutus, elicere tempore mortis actum veræ contritionis, Dei amoris, Resignationis &c. cùm imbutus sit habitibus omnino contrariis? Præterea vi morbi ità debilitatus decumbat, ut de nullo nisi de miserando tam corporis, quàm animæ statu & angustiis ad ipsam mortem eum cruciantibus, cogitare possit. Unicum misello huic bene moriendi remedium superesset, gratia Dei tam efficax, quæ radicatis pravis habitibus & morbi doloribus vehementior esset; sed quomodo Deus hanc gratiam, quæ ipsis etiam justis raro obvenit, daret homini, qui sibi ipsi per grandem peccatorum molem, obstaculum posuit? Nunquid justissimè Deus in stercore peccatorum eum computrescere permittet, quem toties

&

& tam amicè per multos etiam annos ad se invitavit, & venire noluit? Verum quidem est nonnullos pessimæ vitæ, resipuisse in morte, & feliciter obiîsse; sed numerus horum exiguus est; &, si uni vel alteri hæc sors obtigerit, milleni econtra sunt, qui eâ privati misere perierunt. Ex quo patet ex bonâ vitâ, tanquam ex radice, bonam excrescere mortem; quódque ille necessariò præmittere debeat bonam præparationem, & vitam instituere bonâ morte dignam, qui in gratiâ Dei mori cupit. Est res tam inaudita quàm insolita, hominem justum in illo mortis articulo & periculoso certamine à Deo derelictum fuisse. Qui contrà objiceret, constare ex historiis quosdam malè obiîsse, qui bene vixerant; huic respondetur; quòd, posito historias illas esse veras, pro certo tamen tenendum sit, homines tales, qui probatæ vitæ fuisse crediti sunt, coram oculis Dei vitam probatam non duxisse; sed sub externâ virtutum imagine, qua apud homines sanctitatis nomen adepti sunt, occulta in corde vitia nutrivisse: qualia esse potuerunt, occulta superbia, invidia, ambitio, odium, &c. quæ vitia, velut tineæ omnem virtutum & piorum operum substantiam medullitus exederunt, hominémque Deo odibilem, & indignum, cui in extremo mortis articulo gratia efficax concederetur, reddiderunt.

Secundò. Ad bonam mortem in vita nos parare oportet per Dei amorem, qui optima & præcipua felicis mortis causa est. Ratio in promptu est; tum quia caritas Deo nos fortiùs conjungit, & majus ad æternam gloriam jus

Amor in Deum optima ad mortem præparatio.

LIB. III. PARS II. CAP. XIII.

jus tribuit, quàm ulla aliarum virtutum; tum etiam, quia longè à Deo est, utpote infinitè misericorde & bono, quòd hominem in morte desereret, qui eum in vita syncero corde dilexit. Certè, qui contrarium de Deo sentiret, injuriam non levem inferret ejusdem Bonitati: cùm & homo amicum suum tempore necessitatis non deserat: quomodo ergo deserere posset Deus, omnium verorum amicorum perfectissimum exemplar?

Mors bene viventibus suavis, male viventibus terribilis.

Res hæc clarissimè patet, ex solatio & illo animi gaudio, quo plurimi, qui Deo fideliter in vita serviverant, perfusi, horam mortis sanctâ quadam impatientiâ exspectârunt, & maximo jubilo exceperunt. Illorum mors voluptatibus abundavit copiosiùs, quàm tota eorum vita, qui mundi amant oblectamenta. Homo mundo immersus mortem apprehendit, ùt omnium terribilium terribilissimum: non ità fidelis Dei famulus; qui eam excipit lætanter, ùt desideratum laborum finem, liberationem à peccatis, perpetuam in Dei gratia stabilitatem, & felicissimum veræ vitæ initium. Sic exspectavit & apprehendit mortem S. Theresia, quæ quoties audiret insonare horam, læta dicebat: *Eja agite caræ Sorores, denuo horâ propiores morti sumus.* Catharina Genuensis suavissimis solebat mortem verbis invitare, nunquam lætior, quàm si funus videre, vel exequiis interesse posset. Maria Ogniacensis signa mortis advertens lætum Alleluja intonabat. Aloysius Gonzaga S. I. Hymnum: *Te Deum laudamus*, læto vultu & animo decantavit. Laurentius Justinianus cùm videret

cog-

cognatos lectũ ſuum mortualẽ lacrymantes ſtipare; Diſcedite, ajebat, gementes & flentes; tempus modò nõ eſt plorandi, ſed gaudendi.

Per quos virtutum actus præparatio proxima ad mortem fiat.

Præparatio proxima ad mortem fit per actus præcipuarum virtutum Fidei, Spei, Caritatis, Reſignationis, gratiarum actionis, Contritionis, orationis &c. de quibus virtutibus earúmque actibus, ſuis locis dictum eſt. Quia verò tempore infirmitatis indiſpoſitio corporis vix patitur, iis, ſinè ſpecialiſſimâ Dei gratiâ, quæ paucis conceditur, ſe multùm occupare; hinc optimum remedium, quo difficultas illa maxima ex parte tolletur, erit; ſingulis menſibus aliquot ſeligere dies, in quibus matura fiat de morte deliberatio, & ſeria per ſpiritualia exercitia ad eam præparatio. De hac præparatione menſtruâ antequam dicamus, præmittentur duæ ſectiones, in quarum prima dicetur. Mortem eſſe tam corpori quàm animæ perutilem. In ſecunda tam Peccatoribus quàm Juſtis mortem eſſe deſiderabilem. Sit ergo

---

SECTIO I.

Sinè cauſa mors timetur; cùm corpori & animæ plurimam adferat utilitatem.

NAturaliter deſideramus vitam omni modo conſervare; eſto conſtaret ex miſeriis duplò majoribus. Horremus non tantùm vitâ privari, ſed & de ipſius privatione cogitare. Quis omnes adinventiones, artes & ſumptus exprimet, quos vitæ protrahendæ impendimus? quis dolores recenſebit, quos toleramus, amaras potiones, quas

LIB. III. PARS II. CAP. XIII. SECTIO I.

exhaurimus; labores, quos ſubimus, ut mortem fugiamus, vitam protrahamus? Quæ ſanè magna cœcitas eſt, quam facilè curabit attenta malorum conſideratio, quibus ſcatet à primo uſque ad ultimum momentum tota vitæ noſtræ ſeries. *Tota vita iſta*, ait S. Auguſt. ſerm. 42. de verbis Dom. *intelligentibus tribulatio eſt; ſunt enim duo tortores animæ, non quidem ſimul torquentes, ſed cruciatum alternantes: horum duorum tortorum nomina ſunt, Timor, & dolor. Cùm tibi bene eſt, times; cùm malè eſt, doles.* Idem S. Doctor vitæ hujus miſerias deſcribit in ſuis Meditationibus c. 21. *Nunquid hoc, quod vivimus in hoc mundo, dicere poſſumus vitam? quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exſiccant, aer morbidat, eſcæ inflant, jejunia macerant, joci diſſolvunt, triſtitiæ conſumunt, ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, divitiæ inflant & jactant, paupertas dejicit, tædia enecant.... Et cùm ità per ſe ſit falſa & amara, ut etiam ſuos cœcos amatores latere non valeat, tamen infinitam ſtultorum multitudinem, aureo calice, quem in manu habet, potat & prorſus inebriat: felices illi & ipſi rari, qui familiaritatem ejus recuſant, perfunctoria gaudia ſpernunt, ſocietatem abjiciunt, ne cum pereunte deceptrice, & ipſi perire cogantur.*

Miſeriæ enumerantur præſentis vitæ.

Et ſi quis ſuſtinere præſumeret, vitam hanc noſtram adeò acerbam non eſſe, ut non interdum dulce quid propinet, audiat ſibi reſpondentem eundem Auguſtinum in illud Pſalmi 83. *Totâ die tribulatus ſum. Nullus*, ait, *Chriſtianus dicat, eſſe diem, in qua non ſit tribulatus: totâ die tribulatur; & quando bene eſt, utiq; tribulatio: unde tribulatio? quia quamdiu in corpore*

pore sumus peregrinamur à Domino. Quodlibet hic abundet; nondum sumus in Patriâ, quò redire festinamus. Patriâ extorris miserum se semper æstimat, esto alienis in oris deliciis abundet. Sic *sancto viro*, ait S. Greg. Moral. Libr. 20. c. 28, *adhuc in hac peregrinatione posito, omne, quòd sinè visione Dei abundat, inopia est.*

LIB. XII. PARS II. CAP. XIII. SECT. I.

Bona, quæ ex morte corpori obveniunt.

Videri quidem primâ fronte posset, per mortem maximum corpori inferri damnum, dum suî dimidium, animam scilicet amittit; quæ per intimam unionem, puchritudinem, vires & reliqua bona liberaliter corpori communicaverat: hoc interim non obstante, certum manet, majus evenire ex morte corpori bonum quàm malum; & lucrum ex morte acquisitum sinè comparatione majus esse, quàm illatum damnum. Tempore vitæ affligebatur corpus frigore, calore, fame, siti, fatigatione, doloribus, morbis, aliísque sexcentis malis; contra quæ omnia sola mors remedium est. Quæ post mortem corpori, si anima in gratia decesserit, evenient, explicat S. Paul. 1. Cor. 15. 41. *Seminatur corpus in corruptione, resurget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

Si corpus carcerem dixero, certè non erravero. Hoc titulo corpus ornat David Ps. 141. *Educ de custodiâ animam meam ad confitendum nomini tuo.* In statu innocentiæ habitabat anima in corpore, ùt palatio; sed post peccatum factum est fœtida custodia, fœtidus carcer. Sicut carcer, habitatio est plena tristitiæ, tædii & multarum incommodita-

LIB. III. PARS II. CAP. XIII. SECTIO I.

tum; ſic & corpus animæ habitatio eſt plurimis ſcatens ſordibus: in occluſum carcerem ſolis radii non penetrant, niſi fortè per rimulam modicum quid luminis ſubintret; putrido aere & fœtore, loco lucis infectus eſt; ubi diu noctúque in compedibus reclusus gemit, debétque ad videndum & loquendum uti anguſtis cancellis: ſic & anima, quamdiu habitat & clauſa eſt in corpore, exiguum habet veræ cognitionis lumen, & quod habet, per ſtrictos habet ſenſuum exteriorum cancellos, multo fœtori immerſa. Quis ergo mirabitur S. Paulum in hæc lamenta erupiſſe: *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Rom. 7. 14.

Si carcer aptari debeat in ſplendidum, regiúmque palatium, debet priùs carcer deſtrui; ſic & deſtrui per mortem priùs debet animæ noſtræ ergaſtulum, & ſupremo illi Architecto locus ampliandus, in quo in extremo reſurrectionis die ex eadem materiâ, ex iisdem oſſibus regium ædificet palatium, parétque animæ jucundiſſimam in corpore glorioſo habitationem, nunquam ruinæ ulli ſuccubituram.

Mors etiam animæ proficua.

Nec minùs proficua, utilíſque mors eſt animæ. S. Bernardus loquens de ſtatu animæ, in quo eſt tempore vitæ, ſerm. 5. in Dedicat. Eccleſ. *Quid neceſſe eſt*, inquit, *ſingulas ejus miſerias numerare? quàm ſit onerata peccatis, offuſa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiſcentiis, obnoxia paſſionibus, impleta illuſionibus, prona ſemper ad malum, in vitium omne proclivis, poſtremo omnis confuſionis & ignorantiæ impleta.* Omnibus his malis animam liberat Mors.

Quam-

Quamdiu vivimus infensissimi hostis nostri insultibus expositi sumus, qui cùm implacabili in nos sit odio; nunquam à suis machinationibus quiescit: vivimus in continuo Deum offendendi, gratiam ejus amittendi, æternámque damnationem in nos provocandi periculo. His omnibus finem facit Mors. Hæc aperit nobis cœli januas, ducit ad conspectum Altissimi; ex miseriarum valle extrahit, & dat immensorum bonorum hæreditatem. Ascendamus quæso, animo ad illam Civium supernorum habitationem, consideremus illorum gloriam, felicitatem, securitatem; conferamus cum iis mundi miserias, quibus ad aures usq; miseri mortales immersi sumus; prô, quantam inveniemus in vivendi modo disparitatem! vel inviti videbimus & agnoscemus, carneâ mole & massâ animam circumdatam, in sordibus fœtere, & squallore volutari, per immensum spatium à Dei visione, ad quam tamen creata est, separatam; intellectum tenebris adeò oppletum, ut minimæ etiam corporalis substantiæ essentiam vel proprietates debitè penetrare, vel explicare non valeat; tot periculis undique septam, ut vix per transversi digiti spatium ab æterno interitu distet.

Si ergo tanta sit, ùt indies experimur, inter cœlum & mundum differentia, dum in mundo afflictiones, in cœlo abundent deliciæ: quis mortem non optabit, quis non desiderabit, ut citò veniat, & exulem ex miseriarum valle transferat in æterna tabernacula?

SECTIO II.

Mors tam Peccatoribus, quàm Iustis desiderabilis & utilis est.

COntra positam sectione præcedenti, assertionem opponent se fortè tam Peccatores quàm Justi, objiciéntque

Objectio peccatorum contra mortem præmaturam solvitur,

Primò peccatores: Transeat mortem optabilem jucundámque esse iis, qui in gratia Dei decedunt; sed Peccatoribus, quibus viam ad infernum aperit, optabilis esse non potest. Respondetur, ea quæ hucusque dicta sunt, potissimum quidem, ut sœpius insinuatum est, spectare ad Justos; habet tamen & suum Peccator ex morte commodum, & privatam utilitatem. *Gravius* enim *est*, ut ait S. Amb. Lib. de bon. mort. c. 7. *ad peccatum redire quàm in peccato mori; quia impius, quamdiu vivit, peccatum auget; moriatur, peccare desinet.* Ità quidem est, dicet in malo obstinatus peccator, privabor interim voluptatibus, quibus dilatâ morte frui potuissem. Ad quod reponitur, tormenta illa, quæ voluptatibus illicitis, estò per sæcula durarent, in inferno correspondebunt, majora esse, quàm ut in comparationem cum deliciis totius etiam mundi venire possint.

Item solvitur objectio Justorum.

Objiciunt secundò Justi: Si vita hominis in gratiâ Dei constituti protrahatur, per multas actiones meritorias Divinæ Justitiæ pro peccatis satisfieri magnâ ex parte poterit, major per longiorem vitam gratia, & consequenter major in cœlis gloria comparari potest; atque ità justus aptum se redde-

re potest, ad magìs laudandum & amandum Deum per totam æternitatem; quæ omnia impediuntur per vitam præmaturè finitam. Respondetur, verum quidem esse, quòd Justus mediantibus bonis operibus pœnam peccatis debitam plurimùm imminuere possit; sed an interim non peccabit? Vix conditionis humanæ fragilitas aliter patitur, quàm ut indies novis se peccatis obstringat. Quod adducitur de gratiâ in terris, & gloriâ in cœlis augendâ; quódque quis sibi persuadeat per longam vitam aptiorem sed reddi ad Deum per æternitatem intensiùs amandum & laudandum; ex fundamento solvitur; quòd nullus, quantumcunque in terris Justus, sciat an si longius vivendi concedatur tempus, in gratiâ perseveraturus sit. Hanc terribilem incertitudinem considerans M. Avila, putat consultissimum esse, ut quis, de beatitudine suâ mediocriter certus, potiùs mortem, quàm vitam eligat longiorem.

Sed esto tandem, quòd Justus ad finem usque perseveraret, & quarumcunque virtutum actus modo adeò excellenti eliceret, ut quilibet actus foret gratum Deo obsequium; certissimum tamen est, honorem illum Deo per excellentia illa opera exhibitum, incomparabiliter minorem esse honore illo, qui eidem vel ab uno Sanctorum per unius quadrantis spatium exhibetur; inter opera enim ad Dei gloriam vergentia hujus & alterius vitæ vix ulla proportio. Quod Deo in operibus nostris placet, eúmque glorificat, non est, quod fiant in statu viæ, & sint meritoria; sed quod ex suamet ipsâ naturâ excellentia sint,

LIB. III. PARS II. CAP. XIII. SECT. II.

sint, magníque pretii, quam dignitatem & prærogativam habent actus in cœlo, præ actibus virtutum in terris sinè comparatione majorem. Si quis replicet, quòd Justus per diuturnius virtutum exercitium, medium & occasionem habere possit, honorem illum, quem Deo exhibuisset in cœlis, si abbreviatâ vitâ ad Superos transîsset, multo fœnore resarciendi: huic respondetur. *Primò*, posse quidem hoc modo, quod neglectum est, resarciri; cogitandum interim, quàm incerta & dubia res sit, an Justus, casu quo vita protraheretur, in bono perseveraturus sit. *Secundò* reflectendum ad illam Doctorum sententiam, qui asserunt, Deo per omnia nostra in terris bona opera, non tantùm exhiberi honoris, quantùm ipsi injuriæ inferimus per peccata. Manet itaque fixum ratúmque mortem vitæ præferendam; quam sententiam suo etiam oraculo confirmat Sapientissimus Rex Salomon Eccles. 4. 1. *Laudavi magìs mortuos quàm vivos.* Et alibi c. 7. 2. *Melior est dies mortis, die nativitatis.*

Præmatura mors Dei beneficiũ est.

Ex his deducitur, præmaturam mortem numerandam esse inter maxima Dei beneficia, magnáque illam aviditate exspectandam. Sic expectavit eam S. Hugo Episcopus Lincolniensis, qui diem mortis vocavit diem gratiæ & misericordiæ. Apud Sur. 17. Sept. Hoc suavi encomio & suam mortem decoravit Propheta Job, (quamvis tempore Jobi mors necdum adeò optabilis ob clausas adhuc cœli januas, quàm in novo testamento) dicens cap. 10. 18. *Vitam & misericordiam tribuisti mihi*: quæ verba S. Ambros. ità in-

interpretatur: *Vitam & mortem tribuisti mihi.*
Sequitur jam praxis, qua quis menstruè cum maximo fructu ad mortem, corpori & animæ, Peccatoribus & Justis, proficuam, parare se possit.

SECTIO III.
Praxis se maturè & fructuosè præparandi ad felicem mortem.

EX singulis totius anni mensibus seligi possunt dies tres, quorum ultimus sit dies vel Dominicus vel festus, vel talis, quoad sacram mensam accedere quis solet. Congruit ut sint dies Veneris, Sabbathi, & Dominicus. Duo enim primi Veneris & Sabbathi memoriæ Passionis & Mortis Domini nostri consecrati sunt: Dominicus verò talis est, quo nova vita nostra per Dominicam resurrectionem incepit; hocque præsens exercitium in eum finem instituitur, ut in novam vitam regeneremur.

Per hos igitur tres dies omnia nostra opera, verba, cogitationes eum in finem Sanctissimæ Trinitati offerenda sunt, ut per merita Salvatoris nostri & Beatissimæ Virginis det nobis gratiam bene moriendi. Potestque sanctissimum Altaris Sacramentum, quater de die, bis ante, & bis post prandium devotè visitari; cujus visitationis finis est, ut animus per considerationem veræ & realis præsentiæ Redemptoris nostri recollectus, vehementiùs accendatur ad reliqua exercitia magno fervore obeunda.

Meditationes pro his diebus desumi possunt ex libris asceticis, quæ esse debent de Morte, de

LIB. III. PARS II. CAPUT XIII. SEC. III.

demiseranda hominis incuria & negligentia in præparatione ad mortem; de Judicio, Inferno, Cœlo, Purgatorio, &c. His prænotatis veniendum ad exercitia, quibus tres illi dies insumi debent.

Primo die

Pro felici hujus triduani exercitii successu imploranda sanctissima Trinitas, & ab ea ferventissimis precibus flagitandum, ut terribili illâ mortis horâ nos sapientiâ suâ illuminet, dispellatque tenebras, quibus intellectus noster obfuscari posset; ne à principe tenebrarum seductus deviet à viâ, quæ ducit ad vitam: ulterius sanctissima Trinitas quodammodo adjuranda, ut voluntatem nostram sui amoris igne ità succendat, ut bono constanter adhæreat; se à Deo non separet, sed eidem ad ultimum usque halitum conjuncta permaneat.

Præterea opera nostra ordinaria cum tantâ perfectione obeunda, quantâ quis obiret, si sciret se eodem die hinc ad æternitatem decessurum. Denique hoc primo die exerceri debent actus Fidei, & Spei. V. G.

Fidei, credendo omnia & singula, quæ sancta Mater Ecclesia credenda proponit, & cum S. Theresia protestando, velle se vivere & mori filium Romanæ Ecclesiæ, rejiciendæ omnes cogitationes', quæ huic Fidei contrarias inimicus in hora mortis suggerere posset; quem in finem recitari potest attentâ mente, Formula Professionis Fidei.

Secundò eliciendi actus Spei. Sperando Dominum Deum gratiam bene moriendi misericorditer daturum per merita unigeniti Filii sui.

Quem in finem recitari possunt vel ex Psalmis, vel aliis S. Scripturæ locis ad hanc rem facientia v. g. *In te Domine speravi, non confundar in æternum. Adjutor & susceptor meus es Tu, & in Verbum tuum supersperavi. Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab exspectatione meâ.* Scis Domine, quia in Te posui omnem spem meam, & omnia mea cum firmâ fiduciâ Tibi consignem. Scis quia spero, quòd nunquam permissurus sis, ut confundar ab hac exspectatione meâ. Tu es cynosura & refugium meum; immotus sto in verbo tuo, quod caro factum est. Unigenitus Filius tuus est etiam Dominus & Salvator meus. Nec minùs firmiter confido in promissionibus tuis. Hæc sunt, quæ sperare me faciunt, & intuitu horum oro supplex, ne deseras me, sed post felicem mortem me sumas ad Te.

LIB. III. PARS II. CAPUT XIII. SEC. III.

Secundo die.

Res hæc conferenda est cum Salvatore nostro, & ab eo instantissimè petendum, ut gratiam conferre dignetur; quatenus mors nostra perfectissimæ imagini mortis suæ conformetur. Sicut impossibile est, quòd quis bene vivat, nisi spiritum Christi ad se attrahat, vivátque sicut & ipse vixit; sic & mori nemo bene poterit, nisi eo animo & præparatione, qua mortuus est Christus.

Transigitur hic dies in præparatione ad confessionem sacramentalem; quæ ità instituenda, ac si revera ultima vitæ esset; præcipuum, cui hoc die incumbere oportet, est perfectus animi dolor, & contritio de omnibus & singulis peccatis per universam vitam commissis,

LIB. III. PARS II. CAPUT XIII. SEC. III.

quorum remiſſio cum profundiſſimâ humilitate petenda, firmiſſimumque, de non peccando in poſterum, propoſitum concipiendum. Diſcutiendi præterea ſunt omnes cordis noſtri ſinus, an non quid lateat, quod quietem animi mortis tempore turbare poſſet, v.g. prava conſuetudo, averſio animi ab hoc vel illo, affectus inordinatus erga hanc vel illam creaturam: ſi quid ſimile deprehendatur, ſubitò excutiendum eſt, ne periculoſo illo tempore confuſionis occaſio vel cauſa ſit. Seligendi, & ſœpius repetendi magnâ animi teneritudine ex ſacris Literis verſiculi, quibus contritio cordis exprimitur, v.g. *Miſerere mei Deus, miſerere mei, &c. Cor contritum & humiliatum non deſpicias. Averte faciem tuam à peccatis meis. Delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Non intres in judicium cum ſervo tuo. &c.*

Dum recordamur extremæ unctionis, eliciendus dolor de peccatis per quinque ſenſus commiſſis: in recompenſationem horum defectuum æterno Patri offerenda eſt illa gloria, quam eidem comparavit unigenitus Filius per ſenſus & membra ſanctiſſimi corporis ſui; pariterque ab illo ferventiſſimè petendum, ut intuitu & per merita membrorum illorum copioſam ſuper membra & ſenſus noſtros benedictionem effundat, ut à peccati morte liberi ad illius gloriam immaculati permaneant.

Tertio die.

Confugiendum ad miſericordiæ Matrem, & ab eà petendum, ut ultimæ noſtræ luctæ adeſſe dignetur, ùt adfuit morienti in ligno crucis dilectiſſimo Filio; geratque ſalutis noſtræ maternam curam. In hunc finem ſalutari ſæpius

po-

LIB. III. PARS II. CAP. XIII. SEC. III.

potest illis Ecclesiæ versiculis: *Maria mater gratiæ, Mater misericordiæ, Tu nos ab hoste protege, & horâ mortis suscipe.* Potest etiã Oratio converti ad alios cœlites, quos Patronos pro vitâ & morte elegimus, ut patrocinio suo adsint, quatenus vitâ bene fungamur, & post eam illis in gloria sociemur. Cùm primùm à somno excitaris, imaginare adesse diem illum supremum, quo venturus est Dominus judicare vivos & mortuos. Imaginare tibi adstare Angelum tuum custodem inclamantem: *Ecce Sponsus venit, exite obviam ei.* Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum cum maximâ devotione hodie sumendum, quod ad illud longum in æternitatem iter viaticum est omnino necessarium. Orandus præterea Deus, ut animam à vitiorum sordibus emundet; virtutumque ac gratiarum splendore illustret. Peracta gratiarum actione post sacram communionem (quæ gratiarum actio fieri debet per actus Fidei, adorationis, humiliationis) eliciendi sunt virtutum actus sequentes:

Primò. Actus resignationis in divinum beneplacitum, quoad temporalem animæ à corpore solutionem, generosè iteratò repetendo: *Non mea voluntas fiat, sed tua. Ità Pater, quoniam sic fuit placitum ante Te.* Vis Domine, ut moriar? volo & ego: sententiæ, quam tulisti in vitam meam & ejus finem, libens subscribo; eámque lubens & lætus amplector: volo Domine mori, tempore, loco, modo, quibus tu vis, in imo vel sublimi, domi vel ruri, in lecto, vel dura humo, sub tecto vel dio, &c. paratus sum ad omnia.

Secundò. Actus submissionis: Subjicio me Domine judiciis tuis; æquissima illa sunt, &

LIB. III. PARS II. CAPUT XIII. SEC. III.

dignissima, ut ea honorem & adorem, quod tanta, quanta possum reverentia facio, iterum iterúmque cum Unigenito tuo ingeminans: *Ità Pater, quoniam sic fuit placitum ante Te.*

Tertiò. Obedientiæ: Obedio exemplo tuo Salvator amantissime, cœlesti Patri; unicè exoptans, ut ultimus meæ voluntatis usus, sit perfectissimæ obedientiæ actus, per quem honorem & imiter supremum illum obedientiæ actum, quem in maxima perfectione Salvator meus exercuit, cùm in ligno Crucis pro salute humani generis mori dignatus est; quem actum exteriori etiam capitis inclinatione coram cœlo & terra testari voluit.

Quartò. Actus filialis observantiæ; Amplector Domine mortem ex amore in Te; cujus amoris maximum argumentum est; pro te mori. Protestor igitur, me vitam tibi meam dare & daturum animo promptissimo, ut per oblationem vitæ, ùt doni præstantissimi, testari reipsa possim, quantùm amem Te Deum meum; quantùm desiderem Tibi unire me; hocq; modo Te in æternum amare, in æternum laudare.

Quintò. Actus zeli gloriæ Dei: Mortem amplector Deus meus maximo zelo, quo honorem tuum promovere cupio, eam amplector, ùt pœnam millies promeritam, quam coram oculis Divinæ tuæ Majestatis omnium Angelorum & hominum subire cupio; ut per eam satisfaciam Tibi Deo meo à me toties, & tam indignè injuriato, ut per mortem meam, quantùm mihi possibile est, restituam tibi honorem, quem tibi, toties peccando, sceleste suffuratus sum; Da ergo gratiam, ut ità moriar, ùt Tu à me requiris, & ùt Tibi placet. Adjuva me, ut

quos

quos modò sanus elicui actus, eosdem infirmus in hora mortis pro tui nominis gloria & mea salute, ùt dignum est, elicere possim.

Post hos similésque actus, eliciendi sunt actus gratiarum actionis pro omnibus beneficiis, tam in genere, quàm in specie collatis. De hac gratiarum actione dictum est hoc libro cap. undecimo. Denique inflammandus est animus ferventibus desideriis Deum videndi. Hæc desideria in præsenti exercitio maximè necessaria sunt : quo enim ardentius est in rem aliquam desiderium, eò studiosiùs ad eam pertingendi adhibeo remedia; quò ergo intensiùs quis desiderat Deum videre, eò impensiùs virtutibus studet, vitia fugit, & omne illud sollicitè prosequitur, quod ad consecutionem boni amati facere potest. Hunc in finem uti quis poterit verbis S. Augustini, Medit. 37. *Dulcissime, amantissime, benignissime, carissime, pretiosissime, desideratissime, amabilissime, pulcherrime, quando videbo Te? quando apparebo ante faciem tuam? quando satiabor de pulchritudine tuâ? quando educes me de carcere tenebroso, ut confitear nomini tuo?*

His omnibus actibus finitis, promptissimè spiritus in manus Domini commendandus ; quemadmodū & ipse Salvator noster in manus Patris sui promptissimè eum consignavit ; proinde cum illo dicendum: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Gratia præterea efficax petenda, ut ab hoc temporis puncto creaturis moriamur, nemini nisì ipsi vivamus, eumque ex toto corde amemus.

Et sicut solet funus, antequam terræ mandetur, lavari; sic & Christus & B. Virgo orandi

di sunt; ut ille lavet nos pretioso suo sanguine, ista, virgineo lacte. Loco sindonis cui semel involvemur, erit divina Providentia, cui nos totos committere debemus, generosè nos resolventes, ad excipiendum sinè ullâ contradictione omne illud; quidquid tandem, excepto peccato, nobis accidere potest.

Tumba sepulchralis erit apertum Christi latus; & vulneratum ejus cor. Post hæc omnia non alium te putabis, non alium imaginaberis quàm mundo mortuum cadaver: quod à nullo mundi vel fastu, vel splendore, vel divitiis, vel voluptati bus moveri potest. Per decursum reliqui diei affectibus elicitis inhærendum, & pressè immorandum; atq; ità interna animi cum Deo unio, ad quã perveniet post mortem anima, vitiis libera, & virtutibus ornata, prægustanda est.

Hoc salubri trium dierum exercitio, singulis mensibus præscripto modo vitæ tuæ tempore, diligenter utere. Vis morbi in extremis ità vires decumbentis solet prosternere, ut animæ, quæ in operationibus suis ab externis sensibus dependet, vix possibile sit ejusmodi actibus eliciendis intendere; quod & in Viris probatissimæ vitæ docuit experientia. Offerendi igitur sunt prætacti virtutum actus Domino Deo loco illorum, quos in extremo morbo, vel difficulter, vel ne quidem elicere poteris: illo enim tempore, sinè specialissimâ Dei gratiâ, quæ paucissimis conceditur, ejusmodi actus elicere non valebis; quia laboriosum nimis, & molestum accidet homini cum multis doloribus confligenti, istis se occupare. Si quis tempore integræ sanitatis iis assuefiat, cum minori difficultate elicientur tempore infirmitatis.

SECTIO IV. ET ULTIMA.

Exercitium præcedenti sectione explicatum, efficit nos mortis memores, efficit humiles, & periturorum contemptores.

INter omnia, quæ Christus Dominus dedit nobis documenta, nullum tantâ nobis solicitudine commendavit, quàm perpetuam ad subeundam mortem vigilantiam. Dies mortis nostræ veniet sicut fur in nocte. *Videte, vigilate* ait Marci 13. 13. *& orate, nescitis enim quando tempus sit.... Vigilate, nescitis enim, quando Dominus domûs veniat, serò an mediâ nocte, an galli cantu, an manè; ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes; quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Apud S. Matthæum cap. 25. post adductam de Virginibus prudentibus & fatuis parabolam subjungit: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Certè in parabola hac, per mediæ noctis horam, adventûs sui incertitudinem clarè innuit; mediâ enim nocte quilibet suo clausus cubili altùm dormit, plateæ vacant, tumultus non auditur, silentium tenent omnia. & sub tenebris quasi sepulta jacent & silent universa: Pater non cogitat de filio, nec filius de patre; domesticorum, amicorum, cognatorum, negotiorum nulla recordatio, quia somno sepulti stertimus. Pro certo ergo habe, Filium hominis venturum horâ omnino improvisâ, cùm minimè de ea cogitas: vigila ergo, ne spirituali somno oppressus inveniaris.

Vigilantiam & præparationem ad mortem, sæpissimè Christus suasit.

Longum nimis esset adducere omnia sacræ

Scripturæ loca, in quibus vigilantiam nobis suadet, solicitus de salute nostra Redemptor. Mirabile certè est, quòd in ultimo Apocalypseos capite, omnino quater improvisi adventûs sui nos admoneat, quasi per repetitam toties admonitionem totum sacræ Scripturæ corpus conclusurus. Primò ait Apoc. 21. 7. *Ecce venio velociter.* Secundò. *Tempus prope est.* Tertiò. *Ecce venio citò & merces mea mecum est, reddere unicuique secundùm opera ejus.* Finem denique facit his verbis: *Dicit, qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò.*

Stupenda profectò res, quòd cum Filius Dei grandis hujus negotii tam syncerè, seriò & paternè nos admoneat; nos interea in incuria, & somnolentia torpeamus. Putabimúsque ergo voluisse nobiscum æternam Sapientiam nugari, & per inanes strepitus puerili nos timore percellere? Si medicus, qui purus & fallibilis homo est, periculosum asserat, ex quo decumbimus, morbum; nostra disponimus, & paramus nos ad decessum. Cur ergo non parabimus nos ad toties repetitas admonitiones Dei infinitè veracis, asserentis venturum se hora, qua non putamus? Modus parandi se, optimus est, quem sectione præcedenti explicavimus; ex quo exercitio, & hæc nascitur utilitas, quòd, dum per repetitam ad mortem præparationem in mentem revocamus, horam illam tandem affore, qua hinc migrandum erit, sublimes illos de nostri existimatione conceptus ponamus, fœténsque arrogantiæ nostræ apostema rumpatur. Ut enim Adam de S. Victore Vir Religiosus in suo meminit epitaphio:

Unde superbit homo? cujus conceptio culpa;
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.

Rex hodie est, ait Sap. Eccles. 10. 13. *& cras morietur, cùm enim morietur homo, hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes. Quid superbit terra & cinis?* Eccles. 10. 9. Quò recidit Magnus Alexander tumidum illud vanitatibus & grandibus machinationibus caput? Quò manus illæ victoriosæ? in pauxillum pulveris, quem volâ claudere possum. Quo reciderunt innumerabiles alii coram mundo potentes, pulchritudinis, fortitudinis, sapientiæ, &c. prodigia? quò abiêrunt? in cineres, in pulverem, in nihilum.

Attenta horum consideratio hominem sensatum movere facilè potest, ad supprimendum omnem arrogantis animi tumorem: movere facile potest, ut sibi vilescat, nec se supra alios ob perfectiones & talenta fastuosè efferat. Putat Propheta David arrogantiam & superbiam nostram oriri ex oblivione mortis. *Non est respectus morti eorum*, canit Ps. 72. 4. vel, ùt Hierony. vertit: *Non cogitaverunt de morte.* Et quid sequitur ex hac oblivione? *Ideo tenuit eos superbia.*

Denique & hanc secum fert menstruum de morte exercitium utilitatem, ut animum perituris non affigamus; revocat enim in memoriam temporalium bonorum citò adesse finem, nec frui aliquem iis posse, nisi tempore admodum modico. *Facilè contemnit omnia*, ait S. Hierony. Ep. 103. ad Paul. *qui se semper cogitat esse moriturum. En morior*, ait Esau Gen. 25. 32. *quid mihi proderunt primogenita?* Dicamus idem: Quid proderunt mihi

LIB. III. PARS II. CAP. XIII. SEC. UL.

divitiæ, honores, voluptates? aderit mors, quæ omnia extorquebit è manibus meis, destinabítque me in terram longinquam; ubi perpetuò mansurus sum, ubi horum omnium nullus respectus, ubi velut stercora æstimantur divitiæ, principatus, regna, honores, dignitates, & omnia illa quæ mundus amat & efflictim ambit, ubi sola virtus in pretio.

In Libro quarto addūcit Author varios ex utroque sexu, qui dum viverent, in amore Christi mirabiliter æstuârunt; quos brevitatis causâ omitto. Nos interim eos pro viribus imitemur, eúmque syncero corde amemus, per quem, in quo, & ex quo omnia: amemus eum, ut co nsequamur, quæ amantibus promissa sunt, præmia; quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt: amemus ne feriamur anathemate, quo non amantes percellit S. Paulus 1. Cor. 16. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema.*

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

Æter-

nan-

B

H.

I.

L.

tem-

tur.

Q.

R.

FINIS.

Errores Typographici.

Prius numerus paginam, alter lineam denotat.

PAg. 10. Lin. 17. *Deum* lege *in Deum.*
11. l. 19. *intentiorem* leg. *intensiorem.*
ead. l. 33. *intentione* leg. *intensione.*
19. l. ult. *eligi* leg. *elige.*
23. l. 3. *ipsa* leg. *ipse.*
24. l. 7. *eorúmque* leg. *earúmque.*
25. l. 6. *vera* leg. *viva.*
85. l. 2. *&* leg. *ut.*
60. l. 2. *declaravit* leg. *delectavit.*
62. l. 32. *firmus* leg. *firmius.*
75. l. 1. *pura quàm* leg. *quàm pura.*
80. l. 3. *offeramus* leg. *afferamus.*
90. l. 11. *pro* leg. *quo.*
96. l. 30. *stillat* leg. *stillant.*
118. l. 2. *ex* leg. *ea.*
ead. l. 8. *phineis* lege *phinees.*
134. l. 34. *optimâ* leg. *optimo.*
ead. & l. ead. *quod* lege *quot.*
153. l. 36. *maledicta* lege *maledicta.*
164. l. 22. *præsense* leg. *præsentiæ.*
178. l. 2. *eliceat* leg. *eliciat.*
ead. l. 6. *responde* leg. *respondere.*
196. l. 1. *tracta* leg. *tractas.*
ead. l. 31. *fortè* l. *forte.*
207. l. 29. *reflectione* lege *reflexione.*
210. l. 33. *voluntati* lege *voluntate.*

Pag. 225. Lin. 5. *viritamenta* leg. *irritamenta.*
ead. & l. ead. *convirium* leg. *convivium.*
227. l. 9. *leonem* leg. *leonum.*
229. l. 4. *&* leg. *ut.*
264. l. 26. *pereunti* leg. *pereunte.*
255. l. 17 omittenda hæc verba : *cum corpore.*
263. l. 18. *quia* leg. *quæ.*
301. l. 27. *do* leg. *de.*
311. l. 19. *deeamus* leg. *debeamus.*
312. l. 10. *incolumitatem* adde *conferat.*
313. l. 18. *Tordanus* leg. *Jordanus.*
815. l. 31. *dotantur* leg. *dolantur.*
330. l. antepen. *veneramus* leg. *veneramur.*
336. l. 14. *instrumento* leg. *instrumentum.*
341. l. 10. *cui* leg. *quem.*
360. l. 15. *Subditorum* leg. *Superiorum.*
371. l. 14. *meritricula* leg. *meretricula.*
390. l. 8. *ardearis* leg. *videaris.*
396. l. 14. *haberis* leg. *habeberis.*
ead. l. 16. *incipientium* leg. *insipientium.*
409. l. 11. *elucidabimur* leg. *elucidabimus.*
418. l. 5. *recuperent* leg. *reciperent.*
420. l. 23. *proferatur* leg. *præferatur.*

Errores Typographici.

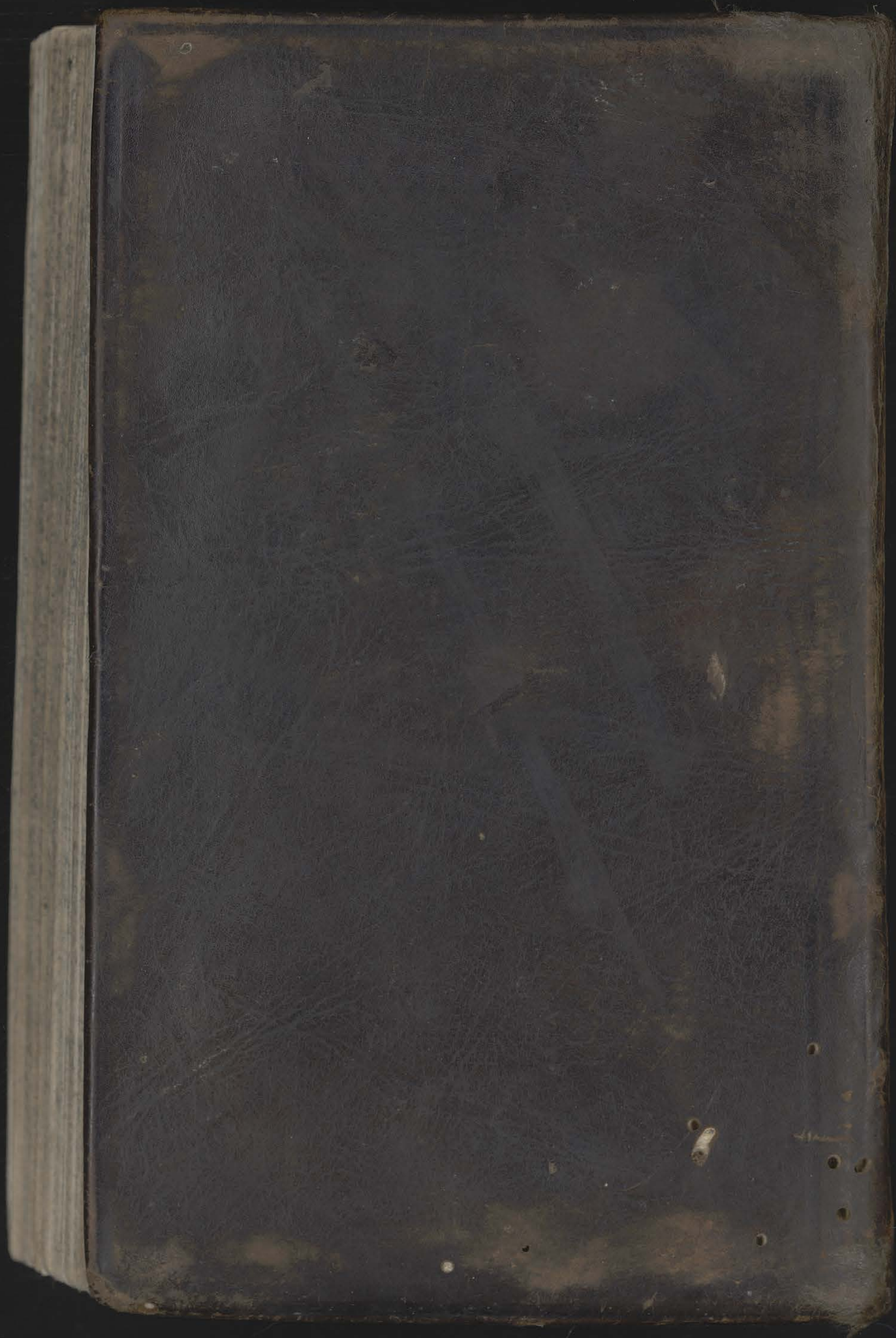
Pag. 421. Lin. 3. *nos* leg. *non*.
ead. l. 5. *non* leg. nos.
432. l. 23. deleatur *intentionem*.
437. l. 6. *senescamus* lege *segnescamus*.
461. l. 3. *præstantius* adde *Ens*.
ead. l. 6. deleatur &.
465. l. 19. *numeri* lege *nummi*.
ead. l. 24. *esse* leg. *esses*.
467. l. 24. *dilaturus* leg. *ditaturus*.
485. l. 23. *selectiones* leg. *selectiores*.
496. l. 18. *pooesi* leg. *poesi*.
498. l. 8. *te* lege *se*.
509. l. 9. *indignati* leg. *indignanti*.
525. l. 19. *aasolutis* leg. *ab solutis*.
532. l. 4. *eos* l. *nos*.
535. l. 14. *malitiosè* l. *non malitiosè*.

Pag. 537. l. 20. *censam* leg. *causam*
542. l. 24. *nomine* leg. *nomina*.
549. l. 31. & omittatur.
552. l. 28. *arcem* leg. *aream*.
566. lin. 11. *viæ* l. *ira*.
586. l. 5. *Locin*. leg. *Lorin*.
591. l. 23. *via* leg. *ira*.
594. l. 11. *traquillásque* leg. *tranquillásque*.
602. l. penult. *ergo* leg. *erga*
ead. l. ult. *regulam* leg. *reculam*.
608. l. 1. *foventur* leg. *fovetur*.
623 l. penult. primum & deleatur.
639. l. 5. *Ecce* leg. *dicebat: Ecce*.
679. l. 2. *discedi* leg. *discedite*.
685. l. 12. *sed* leg. *se*.
696. lin. 16. *putabimúsque* leg. *putabimúsne*.

Reliquos errores contra Orthographiam, maximè Accentus, qui frequenter positi sunt, ubi omittendi, & omissi, ubi ponendi, benevolus Lector excusabit, ob distantiam à Typographiâ non licuit hos aliósque errores studiosè curare.

Eremitarū Camaldulensiū
Insulæ Vigrensis.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0029637

S. Agnes

S. Rochus